

THESAURUS LINGUAE LATINAE

This file contains a part of the *Thesaurus Linguae Latinae* (ThLL), published in print in Leipzig *et al.* 1900—. Please check on our website (www.thesaurus.badw.de) whether you have the latest version of the file (the version is indicated in the last line on this page).

The **abbreviations** used in the ThLL are explained in the *Index librorum*, which has basic information on all Latin texts from Antiquity (incl. chronology and editions). It is regularly updated and can be consulted on our website: www.thesaurus.badw.de.

Navigating in this file

This file has a **bookmark for every headword**, including those in the *Addenda et Corrigenda* (in vols. VII/2, IX/2, X/1, X/2, *Onomasticon* C & D). You can use the list of bookmarks for fast navigation and to get an overview over the entries. Please note that the list of bookmarks=headwords may not (yet) be complete.

Searching in this file

You can search through the bookmarks/headwords in many pdf-readers after activating the option ‘include bookmarks’ (or similar) in the search menu.

The file includes an uncorrected OCR text, which may be useful for copying short phrases. **You can search through the text, but may not find what you are looking for – even if the information is contained in the printed volume.** Due to the complexity of the typeface and the age of the print the searchable text (*behind* the page on the screen) is only partially correct and thus may differ from the digital reproduction (= what you see on the screen). **The text of the print** (and its digital reproduction) **is the only authentic version of our dictionary.**

For full-text searches you can use the ThLL-database published by *De Gruyter*TM (available in research libraries).

License and limitations of use

This work is offered to you under a *Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs* CC BY-NC-ND license (explanation [here](#)). In addition, you are not allowed to print or modify (parts of) this file or to upload it to a public website (**no file-sharing**). We kindly ask you to respect these restrictions. Instead, please refer fellow researchers to our website. Continued access to this version of the ThLL depends on your acceptance of these conditions. Please also leave this page and the watermark in the file.

Further information

We are enthusiastic about cooperation with academic researchers anywhere in the world. Please include references to the ThLL in your publications where relevant. If you have a lexicographical question about the Latin of Antiquity which cannot be answered from the published volumes of the ThLL, please contact us; contact information is on our website: www.thesaurus.badw.de.

Enjoy working with the Thesaurus Linguae Latinae!

Josine Schrickx, General Editor and Project
Leader Munich, June 2025

impotentiam usus (TAC. dial. 35, 5 p. 144, 50. HIST. AVG. Alex. 30, 4 vel n. vel -o [postea opp. semper]. AVG. doct. christ. 4, 63 vel -o ... vel n. omnino. in psalm. 124, 5 valde -o et difficile aut forte n. al.). SEN. nat. 1, 3, 1 arcus nocte non fit aut admodum -o (AVG. in psalm. 150, 2 in usu locutionis ... vel non est vel -o est). NOVELL. Valent. 32, 6 aut -o aut minime.

6 loco posteriore separatim profertur (i. dicitur aliquid fieri, sed [et, nec] -o fieri; saepe sine verbo; idem verbum iteratur l. 16; adde p. 144, 32. 67); inducitur per conjunct.: **a** adversativas: sed: PLAVT. Bacch. 1081 (1080) duxi, habui scortum ..., [s.] enim id -o (s. *Acidalius*; et *codd.*, *Lindsay*, at *Pareus*). CAEL. Cic. fam. 8, 9, 1 agit causas liberalis, s. -o post meridiem. CELS. 3, 3, 1 p. 143, 22. 7, 2, 2 interdum ... fit, s. -o, ut *eqs.* SEN. epist. 85, 25 qui timet quidem, s. -ius et minus. COLVM. 5, 5, 7 esse quosdam agros *tales* ..., s. istud -issime accidere. SCRIB. LARG. 38. QVINT. inst. 4, 1, 11 s. hoc perquam -o. *al.*, e. g. CAES. AREL. serm. 188, 5 rogandi sunt ... vicini, s. -ius (parcius var. l.) rogandi sunt. *varias*: COLVM. 11, 3, 41 lepidium ... demetere poteris, -ius tamen. SVET. rhet. 30, 4 egit ... causas, verum -ius, dum *eqs.* COD. Iust. 1, 17, 2, 14 hoc in digestorum volumine poni nullo concessimus modo ..., nisi et hoc -o *eqs.* **b** copulativas (cf. e. g. p. 133, 72. 137, 33): CIC. Tusc. 2, 55 ingemescere non numquam viro concessum est, idque -o. SEN. epist. 45, 9 fortuna sapientem pungit, non vulnerat, et hoc -o (83, 2 quid facturi simus, cogitamus, et id -o; quid fecerimus, non cogitamus).

7 variis additamentis indicatur, qua condicione quid fiat:

a quaelibet formae (exempla selecta; cf. e. g. p. 135, 61. 137, 19): RHET. Her. 4, 15, 22 hac exclamatione si loco utemur, -o et cum rei magnitudo postulare videbitur *eqs.* CIC. Verr. II 3, 96 inviti ... Romam -oque decedunt (off. 1, 136 -o i. que ... nec unquam nisi necessario. SEN. clem. 2, 2, 3 -o, invitus et cum magna cunctatione). Sest. 77 vix sero et -o ad manus pervenit (CELS. 3, 6, 14 serius et -ius). nat. deor. 3, 69 et a paucis et -o ratione recte fit (COLVM. 4, 10, 2 p. 143, 52. TAC. ann. 4, 7, 3 neque -o neque apud paucos talia iaciebat. AVG. c. acad. 2, 1, 1 -o p. que hominibus. cf. e. g. p. 136, 55. 67 nec non HOR. sat. 1, 4, 18 dei inopis me ... finxerunt animi -o et perpaucalloquentis). Att. 11, 19, 1 et -ius scribis quam solebas et brevius (PLIN. epist. 7, 6, 6 -o et breviter interlocutus). VERG. catal. 5, 14 pudenter et -o. SEN. benef. 4, 34, 2 hoc et -o accidet et non vitio meo. TAC. dial. 41, 4 cum tam -o et tam parce peccetur. SVET. Vit. 2, 4 ne clam quidem aut -o, sed cotidie ac palam (cf. AVG. div. daem. 8, 12 vix -o et clanculo). HIST. AVG. trig. tyr. 30, 20 graece vel difficile vel -o loquebantur (ASTER. ad Renat. 22.1.234 d. aut -o. CAEL. AVR. chron. 3, 5, 69 d. ... ac -issime. *al.*). *al.* **b** -o, nisi: PVBLIL. sent. D 29 (ed. Friedrich) damnum n. ex abundanti -o evenit. CELS. 3, 16, 1 -o n. verè. *al.* QVINT. inst. 4, 1, 4 -o umquam, n. forte *eqs.* 5, 2, 2. *al.* PLIN. epist. 5, 15, 1. HIST. AVG. Alex. 32, 4 -o cuiquam n. *eqs.* **c** -o et non nisi *sim.* (cf. e. g. p. 134, 18sq.): PAVL. FEST. p. 113 quae volucris -o et non fere prae-terquam vere apparet. SEN. contr. 2, 2, 12 declamabat ... Naso -o controversias et non n. ethicis. 3 praef. 7 -o declamabat et non n. ... coactus. contr. exc. 6, 8, 1 sacerdos -o iuret nec umquam n. per suam Vestam. PLIN. nat. 14, 57 -o ... nec n. *eqs.* *al.*

II c. respectu loci i. q. non dense, non spisse sim. (sc. ita, ut intersint spatia magna; in gradu posit. praevalet forma -e, sed -o l. 56; opp. spisse l. 58sq. 64, anguste l. 66, cf. adi. creber l. 53): **A** quolibet contextu:

VITR. 3, 3, 1 (enumerantur species ... aedium) pycnostylos id est crebris columnis, ... diastylos amplius patentibus, -e (pro compar.) quam oportet inter se diductis araeostylos *eqs.* SERV. Aen. 9, 381 (ad p. 135, 31) legitur et 'lucebat': quod si est, 'rara' pro '-o' accipiendum, ut sit -o lucebat *semita*, herbis scilicet in aliquibus locis intervenientibus. **B** in re rustica: COLVM. 2, 5, 1 (inde *sim.* PALLAD. 10, 1, 2) in campo -ius, in colle spissius acervi stercoris ... disponuntur (de eadem re *ibid.* quod spissius stercoratur ..., quod -ius). 9, 15, 12 tenui vimine -ius contextus saccus. 12, 16, 2 *uvae* disponito -ius quam ut altera alteram contingat. PALLAD. 4, 9, 7 cucumeres seminantur -e (-o *cod. unus*) sulcis factis ...; inter sulcos octo pedum spatium crudum relinquis. -e *serere sim.*: COLVM. 2, 9, 2 prima sementis -ius serere permittit, novissima spissius postulat (PALLAD. 4, 9, 6 -ius). 2, 9, 6 nisi -e conseritur *ager* (arb. 4, 4 -issime [antea opp. angustissime]). 11, 3, 29 panax ... -issime disseritur *eqs.* 11, 3, 35 pastinaca *aliaque* ... quam -issime ponenda sunt.

III mero respectu quantitatis fere i. q. quantitate parva, per parvas partes: DIOSC. 1, 86 p. 46, 27 in qua *pice cedria* cum digitum tinxeris, pingedine suo (*sic codd.*) -ius defluet (radius *trad.*; gr. 1, 77, 1 ἀποχρῶμένη ... κατὰ σταλαγμοὺς ἐπιδιαιμένησα καὶ μὴ διαχρῶμένη).

adv. rarer. cf. frequenter a frequens (v. *Leumann, Gramm.* 1977, 264). *desunt compar. et superl. apud gramm.* pro rare vel raro *poni dicitur*: VARRO *supra* p. 142, 5. NON. p. 164, 21 (inde GLOSS.) -r pro rare. CHAR. gramm. p. 281, 5 (v. *supra* p. 142, 11).

i. q. non saepe (opp. e. g. crebro l. 5, saepe l. 9. 11): **1** *apud poetas scaenicos (locos affert NON. partim p. 164, 21, partim p. 515, 24):* LIV. ANDR. trag. 24 -r venio (ven(ō)to var. ll.). ENN. scaen. 104 -r gemitum †conatur trabem (conatu trahens *Lipsius*). CAECIL. com. 135 edepol voluntas homini -r venit. 183 quam *nurum* -r videas. NOVIVS Atell. 24 crebro venias, -r (feras) (*suppl. Bücheler*, (petas) *L. Mueller*). POMPON. Atell. 45 longe ab urbe ..., quo erus -r venit. **2** *in prosa oratione:* CATO agr. 103 *bubus* dato -r bibere. GELL. 3, 16, 1 gigni hominem septimo -r, numquam octavo, saepe nono, saepius numero decimo mense. 10, 15, 4 (*sec. Fab. Pict.*) -r flamen Dialis creatus consul est. 17, 8, 8 cur oleum quidem saepe et facile, set (set var. l.) vina -r congelascant (cf. 17, 8 *tit. rarius. inde* MACR. Sat. 7, 12, 28 aut numquam aut -r). APVL. flor. 9, 11 proconsul ... -r et sedens loquitur. 17, 5. CHIRON 57 curabis ... magis humore, -r lavatione. 71 -r ... sani fiunt (*sim.* 211 -r ex his ... passionibus iumenta liberantur). 176 *morbus* facile equabus ... contingit, -r maribus. 234 -r ... periclitatur *iumentum* (cf. *Veg. mulom. l. 50, 2 raro*). BOETH. arithm. 1, 20, 1 l. 3 perfectos ... numeros -r invenies (raro var. l.).

deriv.: rareco, raritas, raritudo, ?2. raro; cf. 1. rallus.

compos.: disraro; perrarus; rarefacio (-fio), rarificus, raripes, raripilus. cf. *Onom.* *Krebs-BI.*

rāsāmen, (-inis) n. a radere. *i. quod radendo sublatum est:* MARCELL. med. 1, 38 -n (ros- var. l.) pastae, quod in magide adhaeret. 17, 29 -n de cornu cervi ... in ovo sorbili tritum et permixtum.

rāsia v. resina.

rāsicius, -a, -um. a radere. *i. q. radendo comparatus (disting. genera aeruginis vermiculosi; cf. Diosc. 5, 103 p. 208, 1 sq. omnibus melior ille, qui fossus fuerit; secundus est, qui raditur; tertius est, qui conficitur):* DIOSC. 5, 103 p. 207, 17 multi ... accipiunt (aerugine(m) -u(m) et mixto cummin (i. κόμμι) faciunt vermiculos et vendunt (gr. 5, 79, 7 (τῶ) ξυστῶ, sc. ἰῶ). *ibid.* p. 208, 3 qui *aerugo* secundum aurifices fit, similis est -o (gr. 5, 79, 8 τῶ ξυστῶ). *Kruse.*

rāsilis, -e. a radere, rasum (v. e. g. *Leumann, Gramm.* 1977, 348). *scribitur rass- in var. lect. l. 39.* NOT. Tir. 71, 97 -e (cf. 98 ralla). *de notione (cf. l. 60):* GLOSS. -e: εὑρεστος. quod radi potest (cf. l. 47). V 512, 21 -e: (h)asta (glossam ad hastile refert *Heraeus*). [*restituitur l. 54.*]

1 i. q. rasmus, politus sim.; describuntur: **a** res arte factae:

CATVLL. 61, 168 (ad novam nuptam) transfer ... limen aureolos pedes -emque subi forem (rass-, nass- var. ll.). OV. epist. 9, 76 -bus calathis. met. 8, 318 -is huic *Atalanta* ... mordebat fibula vestem (STAT. Theb. 7, 658 f. -is auro [per enallagen pro f. -i auro, v. *Smolenaars, comm.* 1994, ad l.; *aliter* SCHOL., v. vol. VII 1, 2263, 76]). SIL. 4, 176 *cuidam* -is hasta ... letum tulit (de telo ut: PRVD. psych. 153 *Ira* -e figit humi lignum ac se ... perfodit). ISID. orig. 19, 22, 23 v. p. 55, 21. **b** materiae: VERG. georg. 2, 449 nec tiliacae leves aut torno -e buxum non formam accipiunt (l. et -e per prolempsin dicta; *aliter, sc. ita ut locus ad 2 pertineat*, BREV. EXPOS. [-e] quia facile raditur. *item de ligno:* PS. RVFIN. Ios. bell. Iud. 5, 191 p. 782 *laquearia templi* ligno -i erant apteque cohaerebant [cf. gr. τὸ εὐξεστος]. v. etiam l. 43. 57). VELL. 2, 56, 2 triumphi Gallici apparatus ex citro, ... Hispaniensis argento -i constitit. PRVD. perist. 3, 69 (c. contemptu de statuis deorum paganorum) -bus scopulis. **c** palmites vitium: PLIN. nat. 17, 206 hunc *palmitem* praecisum quam maxima amplitudine, tribus partibus longitudinis deraso cortice, quatenus obruatur - unde et -em vocant - deprimere sulco (inde *restit.* 17, 211 donare tempus, ut -em, faciant [*Urrichs*; transilem *codd.*, quod retinet e. g. *André*]).

2 i. qui radi, poliri potest (cf. l. 45, unde locus pendet): APVL. mund. 36 p. 369 acuta pinus et -es buxi, odora laurus.

3 i. q. ad radendum aptus (neutr. pro subst., ut vid., significat ferramentum quoddam, sc. scalprum sim.): GLOSS.¹ Corp. interpr. nom. p. 188, 89 -e (dasile *cod.*): boor (anglosax.).

rāsina v. resina.

rāsio, -ōnis f. a radere. *i. q. actio radendi, rasura: de variis curationibus medicorum:* CAEL. AVR. chron. 1, 4, 134 (133 caput ... radendum) non ... initio morbi -o capitis est adhibenda (cf. 1, 5, 168 utendum etiam localibus adiutoriis, hoc est cucurbitis ... et -e capillorum). 4, 7, 102 strigilis -o adhibenda corporibus et sicca defricatio. PS. SORAN. quaest. med. 246 anathesis ..., desecatio, -o aut delib(r)atio (i. cod. Carnot. [delib- Fischer per litteras]), derasio aut dedolatio *codd. Lond. et Lincol.*; respic. *chirurgia ossium ut:* ORIBAS. syn. 3 add. Aa p. 912 qui pulvis karnes super ossa nuda inducit absque -em). *de laesione:* CAEL. AVR. gyn. 2, 104 fluor liquoris augetur, -e quadam carnis infectus ac tabosus (cf. *Soran. p. 100, 11* quasi cum rasura).

rasis, (-is) f., *ῥάσις (?). significatur condimentum quoddam vini: COLVM. 12, 20, 6 -s, quod est genus crudae picis.

rāsito, -āvi, -āre. a radere. [*langob. (Bergomi, Brixiae) redezā* [*Kruse*]

'perstringere, proxime ire'. cf. *M.-L. 7075 et Faré, Postille. Schd.*] i. q. (*saepe, penitus*) *radere*: SVET. Otho 12, 1 faciem cotidie -are ... consuetum, ... ne barbatus umquam esset. GELL. 3, 4, 3 comperimus ... ceteros quoque (*sc. praeter Scipionem*) ... nobiles viros barbam in ... aetate media -visse (3, 4 tit. *radere, 1 radi, 2 rasa; cf. Plin. p. 48, 68*).

rāsor, -ōris m. a radere (cf. l. 8). i. qui radit, sc. radendo: afficit: PAVL. FEST. p. 275 '-es' fidicines dicti, quia videntur cordas ictu radere. GLOSS. II 576, 16 daber.; tonsor, -r (i. corruptum; claber [i. glab-]) temptavit Goetz, ut significari vid. 'qui se ipse tondit, radit'; cf. 378, 39 ξυγὼν κουρέως: craver). efficit: GLOSS. remorum -r: κωλοξόστης.

rāsōrius, -a, -um. a radere (rasus). scribitur rasur- in cod. 333 l. 24 (saec. VII). [it. rasoio, sard. centr. rezòrdza, raet. occ. (Engadin) rasuoir, centr. rasù, or. rasor, francog. rasoir, prov. razor, cat. raor; tusc. (M. Amiata) rasója 'instrumentum, quo pabulum comminuitur'; aemil. (Parmae) rasora 'scobina'; hisp. rasero 'hostorium'. per dissimilationem formata sunt sic. rasolu, apul. (Bari) rasulo, abrut. rasolò, fere i. q. 'novacula'. cf. *M.-L. 7076 et Faré, Postille. Battisti-Alessio V 3210. Cortelazzo-Zolli² 1322sq. Wagner II 354. Kramer V 474. Wartburg X 93sq. Coromines VII 129sq. Corominas-Pascual IV 749. Schd.*]

i. q. ad radendum pertinens: 1 usu pro subst., sc. neutr. **rāsōrium**, -ī (praeter masc. -us l. 32, fem. -a l. 34): a vi sollemni de instrumento ad radendum apto: α proprie: ① de novacula, cultello sim.: VET. LAT. psalm. 51, 4 (cod. 333. al.) sicut -um acutum fecisti dolum (gr. ξυγόν, cod. 300. al. et Vulg. novacula. explicat IULIAN. epit. ad l. effectus doli ... novaculae comparantur, quae acuta ... nihil pilorum, quos radit, reliqui facit). SCHOL. Hor. gloss. I epist. 1, 7, 51 ('quendam cultello ... purgantem leniter unguis') cultello: -o. VISIO Pauli 36 rec. F (sim. G, Z) venit ... princeps d(a)emoniorum cum -o valde acuto et praescidit ei peccatori puniendo labia et linguam (recc. P, Sang. novaculam, A bipennem). ② de lima sim. (cf. p. 55, 11. vol. VII 2, 977, 58 et GLOSS. III 462, 11 -us: ξυστήρ): RVFIN. Orig. in num. 27, 12 p. 277, 5 si aurifex frequenter illud vas igni admoveat, frequenter malleis subdat, -is saepe perstringat, ut ... purgatus fiat (cf. GLOSS.¹ I Ansil. GR 201 grosa: -a argentari(i) [rosaria cod.]).

β in imagine vel allegorice spectat ad purgationem: TRACT. de indur. cord. Phar. 40 p. 185 satisfactionis -o intima cordis ... peccato mundare. HESYCH. in lev. 14, 41 p. 963^D ('domum leprosi ... radi intrinsecus') radunt domum, qui puros ecclesiasticos ... discernere subtiliter student, ut ... insidentes ... doctores in pravis libris (-o) diiudicationis excutientes nullas in ea impietatis sinant remanere reliquias (i. ed. SICHARDI; rosorio Migne, sed cf. postea: quae abarserint).

γ vi peculiari (siquidem loci agnoscendi sunt): de materia, quae radendo tollitur: GLOSS. III 77, 72 xysma: -um. de loco, qui radendo purgatur: GLOSS. V 329, 24 -um: ubi raditur aliquid (rosorium trad.; fort. huc pertinet etiam 387, 49 rosorum: ubi roditur aliquid).

2 adi.: PS. SORAN. quaest. med. 242 quae differentiae sunt de emotis, id est lenteolis? quinque; sunt enim quaedam, quae vocantur tilto(i) (i. τιλτοί) ...; alii ... sunt [rasura vel] -ii (sc. qui fiunt radendo panno sim.); alii sunt tortiles eqs. (ad locum v. Fischer apud Andorlini [ed.], 'Specimina', 1997, 113).

cf. Onom.

[rassilis v. rasilis.] **rassus** v. rado (rasus).

rastra, -ae f. vox germanica. est mensura itineris Germanorum (cf. aet. recentioris definitionem Metrol. p. 138, 21 duae leuvae [i. leugae] sive miliarii tres apud Germanos unam -am [rest- var. l.] efficiunt): HIER. in Ioel 3, 18 l. 345 non mirum si unaquaeque gens certam viarum spatia suis appellet nominibus, cum et Latini mille passus vocent et Galli leucas et Persae parasangs et -as universa Germania, atque in singulis nominibus diversa mensura sit.

asca, basca, **rastraia** ANTIDOT. Brux. 88. vox magica obscura.

rāstellus, -ī m. (-um n. l. 63). a raster. de origine v. l. 75. GLOSS. V 512, 20 -um: ligo ligneus (GLOSS.¹ V Aa R 44). [it. rastrello, venet. (Patavii) rostelo, sard. rast(r)ellu, raet. occ. (Engadin) rasté, centr. restél, or. ristyl, francog. râteau, prov. rastel, cat. rast(r)ell, restell, hisp. rast(r)illo, port. rast(r)elo, restelo, sc. hic illic inserta -r- litt. sec. rāstrum. cf. *M.-L. 7078 et Faré, Postille. Battisti-Alessio V 3210sq. Cortelazzo-Zolli² 1324. Wagner II 338. Kramer V 517sq. Wartburg X 94sq. Coromines VII 281. Corominas-Pascual IV 790. Machado³ V 42. Schd.*]

i. q. *rastrum parvum* (sc. ligneum [numeratur inter ea, quae ex viminibus et materia rustica fiunt VARRO rust. 1, 22, 1; cf. l. 63. p. 148, 3]; ad rem cf. White, *Agricultural Implements*, 1967, 56sq.): 1 technice in re rustica adhibetur: a ad faenum sim. colligendum: VARRO ling. 5, 136 -i, ut (h)irpices, serrae leves; itaque homo in pratis per fenisecia eo festucas corradit, quo ab rasu -i dicti. rust. 1, 49, 1 herbā sectā debet de

pratis stipulam -is eradi atque addere faenisiciae cumulum. b ad semina obruenda: COLVM. 2, 12, 6 herba Medica obruitur non aratro, sed, [ut dixi,] ligneis -is (i. sc. 2, 10, 27 ligneis rastris. utramque formam exhibet locus pendens PALLAD. 5, 1, 2).

2 extra rem rusticam adhibetur ad fodiendum: SVET. Nero 19, 2 in Achaia Isthmum perfodere adgressus ... primus -o humum effodit (cf. Cass. Dio 63, 16, 2 δίκειλαν). Kruse.

***rāster**, -trī m. et ***rāstrum**, -ī n. (-us m. l. 29). [cum rāstrum a verbo rādere, sc. < *rād-trom < *rasd-trom, derivatum sit, rāster originis gr. est: cf. ῥαιστήρ, -ῥος, diphthongo -ai- vocali -ā- substituto (ut in crāpula a κραυπάλη), v. Schwyzer, *Gramm.* I, 1939, 201sq., Wackernagel, *Kl. Schr.* 1056sq.; quae vox cum lat. rāstrum contaminata esse vid. Mei.] de origine: VARRO ling. 5, 136 -i, quibus dentatis (-lis trad.) penitus eradunt terram atque eruunt, a quo [ut] -i, dicti (v. app. crit.). SERV. georg. 1, 94 -a dicta, quia terram radunt. SCHOL. Hor. epod. 5, 30 ('ligonibus') dicti ... -i a raritate dentium (item Verg. Bern. georg. 1, 155, sed v. app. crit.). ISID. orig. 20, 14, 6 (doctrinas SERV. et SCHOL. complectens; inde GLOSS.). NOT. Tir. 102, 79 -um. de genere et formis: et masc. et neutr. testantur e. g. NON. p. 222, 5sq. SERV. georg. 1, 94, locis certis exhibetur masc. inde a PLAVTO, neutr. inde ab OV.; nom. sing. occurrit non nisi apud gramm. sim., sc. -r PHOC. gramm. V 415, 31 EXC. Bob. gramm. I 552, 17 (adde l. 24. 26. 29. al.), -um SERV. georg. 2, 421 CASSIOD. gramm. VII 205, 6 (adde l. 18. 24. 26. 30. al.), -us l. 29. de notione (cf. p. 149, 18. 58. 64): CHAR. gramm. p. 452, 33 -r: δίκειλλα. EXC. Bob. gramm. I 554, 26 -um: ἡ ἄμμη. SCHOL. Verg. Bern. ecl. 4, 40 -os: aratra, vel -os, quibus operiuntur grana. GLOSS. -r: δίκειλλα. -um: σκαπάνη καὶ σκάφη. δίκειλλα, μακέλη, τὸ τζάπιον. fossorium vel ferramentum duplex. genus (in)strumenti rusticorum. ferramentum culturae eqs. -os: ligones, id est mettores (anglosax.). GLOSS.¹ II Philox. RA 29 rast(r)us: σκαφεῖον. Corp. R 9 -r: egiðe (anglosax.). interpr. nom. p. 189, 273 -um: raece (anglosax.). sim. al. legitur singulis binisve locis apud PLAVT., ENN., TER., CATONEM, CATVLL., VARRONEM aliosque, saepius apud VERG., OV., COLVM., PLIN. nat. [it. rastro, langob. (Comi) rast 'tridens', vasc. (Lavedan) rastre 'genus marrae', arag. rastra 'genus hirpices', gallicae. rastro 'stiva'; a cat. rastre, hisp. rastro, port. rast(r)o 'vestigium' fort. orta sunt sic. rastro, sard. mer. rastru, (ar)rastu 'vestigium venationis'. cf. *M.-L. 7079 et Faré, Postille. Battisti-Alessio V 3211. Wagner II 338. Wartburg X 98. Coromines X 117sq. Corominas-Pascual IV 789sq. Machado³ V 42. Schd.*] [confunditur in codd. c. rutrum p. 149, 42. 52 (cf. p. 149, 31. 41); falsa var. l. pro arastrum VERG. georg. 1, 213 (iam in codd. vet.); e con. dub. p. 116, 61.]

nomen instrumenti rustici (ad rem v. e. g. Blümner, *Privataltertümmer*, 1911, 565). accedunt attrib. e. g. bicornis l. 62, bidens GLOSS. II 277, 33, curvus p. 149, 16, dentatus l. 13 (cf. l. 16. p. 149, 18 et ?dentefaber p. 149, 15), eburnus l. 73, ferreus p. 149, 18. 21, gravis l. 56. 65. al., ligneus p. 149, 19. 24, quadridens l. 57, tenax p. 149, 64. pro syn. est ligo l. 15 et GLOSS., e. g. l. 28 (disting. e. g. l. 59. p. 149, 2. 31), sarculum VITAE patr. Iurens. 76 (disting. e. g. l. 57. p. 149, 2. 11), disting. marra p. 149, 5. 11; genus -orum esse vid. (h)irpex p. 149, 18 (cf. p. 147, 74); pars asciae significari vid. l. 60. 61.

1 illustratur usus instrumenti (in imag. p. 149, 12. 28); adhibetur:

a ad fodiendum: α in agro (sc. colendo; huc traximus exempla parum definita, e. g. l. 54): ① ad occandum vel ad quemlibet usum (in contextu iuxta ponitur aratrum e. g. p. 149, 1. 7, vomer e. g. l. 67. p. 149, 8. 10): PLAVT. Merc. 277 istos -os vilico Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum. TER. Haut. 88 (69 numquam desinis fodere aut arare) istos -os ... adpone, ne labora (cf. 92 hui, tam gravis hos?). CATO agr. 10, 3 ferramenta: ... sarcula VIII, palas IIII, rutra V, -os quadridentes II eqs. (i. item 11, 4, unde VARRO rust. 1, 22, 5 falces, palas, -os). item inter instrumenta fundi: ALF. dig. 33, 7, 16, 1 [ex Cornelio] -os, ligones. PALLAD. 1, 42, 3 sarculos ... vel ascias in aversa parte referentes -os [inde ISID. orig. 19, 19, 12 ascia est manubrio brevi ex adversa parte referens vel ... malleum ... vel bicornem -um]. VERG. georg. 1, 94 -is glaebas qui frangit inertis ..., iuvat arva (AVG. in euang. Ioh. 3, 1 quod agitur in agro -is, ut gleba frangatur et semen operiatur). 1, 164 (160 quae sint ... agrestibus arma) plaustra ... et iniquo pondere -i. 1, 496 agricola gravibus -is galeas pulsabit inanis (sc. pulsu fortuito ut: OV. fast. 2, 677 [ad Terminum] seu vomeribus seu tu pulsabere -is. cf. PERS. 2, 11 o si sub -o crepet argenti mihi seria! CLAUD. 21, 136 qualia -is ossa ... resonent). 3, 534 bubus pestilentia mortuis homines aegre -is terram rimantur. Aen. 7, 726 populi vertunt felicia Baccho Massica ... -is ([CLAUD. DON. ad loc. p. 103, 2 -is vertunt vineta]. RVFIN. Orig. princ. 3, 1, 10 p. 211, 19 -is gravibus ... glebas vertere. cf. -o versare: OV. ars 1, 726. PRVD. c. Symm. 1, 638 [illustratur actio inepta] haud aliter quam si -is quis temptet eburnis caenosis v. solum). 9, 608 iuventus Rutulorum ... -is terram domat (SIL. 8, 369 ANTH. 415, 55 DRAC. laud. dei 1, 449). OV. met. 2, 287 (log. Tellus) vul-

[Harbsmeier]

nera aratri -orumque fero. 11, 36 fodiabant, arva coloni; ... *hi* relinquunt arma ...; iacent dispersa per agros sarculaque -ique graves longique ligones (cf. e. g. l. 32 et SEN. dial. 4, 25, 2 fodientem et altius -um adlevantem. HIER. vita Hilar. 3, 5 -o humum fodiens. *sim.* COLVM. 3, 11, 3 -is ... effodere. 10, 71 tu gravibus -is ... perfode terga terrae, tu ... marris eqs.). *al.* CELS. frg. Non. p. 222, 6 omnes -a et adtollunt et adigunt. COLVM. 2, 10, 23 subactum solum pluribus iterationibus aratri vel -i (cf. TRACT. de indur. cord. Phar. 39 -o et vomere terram subigentem). *al.* LVCAN. 5, 404 quae piger Apulus arva deseruit -is et inerti tradidit herbae. PLIN. nat. 17, 33 quae terrae ... -os aut vomeres ingentibus glaebris onerent. 18, 180. IVV. 15, 166 *primi fabri* -a et sarcula tantum adsueta coquere et marris ac vomere lassii. *al.* in *imag.*: EPIST. episc. Greg. Tur. Franc. 9, 39 p. 461, 4 quibus *personis* agrum eius *dei* intenta operatione fidei -o colentibus. ② *ad herbas exstirpandas (exempla certiora; cf. l. 9):* ENN. ann. 319 -os dentefabres, (v. *app. crit.*) capsit causa poliendi agri. CATVLL. 64, 39 *die festo* non ... curvis purgatur vinea -is. VERG. georg. 1, 155 nisi ... adsidiuis herbam insectabere -is, *messes non surgent*. PAVL. FEST. p. 105 irpices: genus -orum ferreorum, quod plures habet dentes ad exstirpandas herbas in agris. COLVM. 2, 10, 27 post sationem ... *locus* ligneis -is sariendus et identidem runcandus est, ne ... herba *noceat* (inde PALLAD. 5, 1, 2). OP. imperf. in Matth. 40 p. 855^m. sicut -o ferreo herbae radicitus eveluntur a vinea, sic et acri sermone vitia de populo resecantur. ③ *ad semina cooperianda (exempla certiora; adde p. 148, 25. 64):* COLVM. 2, 10, 27 ligneis -is ... iacta semina obruantur (inde PALLAD. 5, 1, 2 rastellis). PALLAD. 4, 9, 13 *semina* sparsa iactabis et -o obducta coperies.

β in qualibet terra vel materia humi strata: ① *ad stercus tractandum*: COLVM. 2, 14, 8 si repastines, totum sterclinum -is permisceri oportet, quo facilius putrescat. SIDON. epist. 7, 6, 3 (in *imag.*) me hunc esse ... cuius stercora ... mysticis orationum tuarum -is erudiebantur. ② *ad res inveniendas (aliter p. 148, 65sq.):* LVCAN. 4, 294 *aquam quaerentes* nec solum -is (rutris *Heinsius*) durisque ligonibus arva, sed gladiis fodere suis. AVG. serm. 72, 10 coll. Dolbeau 1996 p. 127 l. 166 *si audias aurum* non posse inveniri nisi sub terra, adripias -um et fodias in domo tua (*quaeritur thesaurus ut:* DIONYS. EXIG. inv. cap. Ioh. p. 429^D tollens ... -um coepi fodere ...; quantumque ego fodiendo descendebam, tantum sonus validior quasi ex repercussione hydriae reddebatur [gr. p. 428^A ὀρνυμι]). ③ *ad arenam verrendam*: MART. 2, 75, 6 *turba puerorum* sanguineam -is ... renovabat humum. ④ *ad fossas militares faciendas (cf. l. 52):* VEG. mil. 1, 24, 5 ad quod opus, *sc. fossam castris circumducendam*, ligones, -a ... habere convenit semper in promptu ([frustra var. l., rutra *Stewechius*]. *sim.* 2, 25, 6 *legio habet* ad fossarum opera facienda bidentes ligones, palas, -a eqs. [rutra var. l. *fort. recta, Stewechius, Lang*]). ⑤ *ad flumen deflectendum (sc. per miraculum)*: GREG. M. dial. 3, 9, 3 vir domini ... -um sibi ... fecit; ... -um per terram traxit; quem, relicto alveo proprio, tota fluminis aqua secuta est. *ibid.* iterum.

β ad actiones a fodiendo alienas vel deflexas: OV. met. 13, 765 iam rigidos pectis -is, Polypheme, capillos, iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam. fast. 1, 700 versi ... in pila ligones factaque de -i pondere cassis erat (*item adhibetur ad arma facienda*: STAT. Theb. 3, 589 aratra caminis -aque et incurvi saevum rubuere ligones). VIR. ill. 1, 4 quod *vallum* Remus ... transilivit et a Celere centurione -o, fertur occisus (rutro vel -o var. l.).

2 exempla cetera; respiciuntur: α homines, qui -o utuntur, eorumve condicio vel ars (disting. arma *sim.* l. 58sq., rostra l. 60): TER. Haut. 931 (*proverbialiter; cf. Otto, Sprichw. n. 1508*) si illi pergo suppeditare sumptibus ..., mihi illaec vere ad -os res redit (*huc spectare vid.* GLOSS.^L III Abol. AD 34 ad -os: fossore). SIL. 8, 461 armis vel -is laudande Camers *populus*. CLAUD. 20, 196 posito ... tuos mucrone sodales ad -os sudare doce. SIDON. carm. 2, 529 (*per homoeoprophoron*) parentem a -is ad rostra roga. β plantae, humus *sim.*, quae -um patiuntur: VERG. ecl. 4, 40 *aetate aurea restituta* non -os patietur humus, non vinea falcem (*cf. p. 148, 25*). georg. 2, 421 illae oleae valentiores non ... exspectant ... -os ... tenacis (SERV. ad fodiendum ..., quia cum trahitur -um per agros, omnem spurcitiam secum colligere videtur, [add. auct.]. *cf.* PLIN. nat. 12, 66 *murra* gaudet -is atque ablaqueationibus. 15, 4 nec oleas desiderare -os ... ulla mve curam). 2, 439 iuvat arva videre non -is, hominum non ulli obnoxia curae. PLIN. nat. 12, 112 *balsamum* -is nitescit properatque nasci. 17, 188 inimicos ... pubescente uva -os satisque esse vineam ter anno confodi.

deriv.: rastellus, rastriarius.

Harbsmeier.

?rastilia v. rastilia.

rástrarius, -a, -um. a raster (rastrum). i. q. ad rastrum pertinens, sc. de comoedia rustica CAECILII ab aliis eiusdem nominis fabulis distincta (*cf. Wölfflin, Rhein. Mus.* 43, 1888, 308sq.; an de persona

fabulae principalis?) CAECIL. com. tit. hypobolimaeus -a (v. *etiam vol. VI* 3, 3152, 67).

rástrum v. raster.

*rásura, -ae f. a radere. scribitur rass- in cod. rec. p. 151, 8. de *notione*: GLOSS. II 239, 29 ἀπόξνομα: strigmentum, -a. 378, 40 ξύσμα: haec -a (497, 56). III 207, 32 catacisma (i. κατάξνομα): -a. 546, 2 eliquisma; -a navis afar (i. aforis? latet ἔλκυσμα ut: 562, 51 elcusma: -a navis deforis. *al.*). 552, 33 apoquimatori, elpoquimatum (*cf. l. 7*) i(d est) -a navis mari[s] qu(a)e ducta est ([*sim.* 535, 5, ubi resina nabis]. latere *vid.* ἀπόχνομα ut: 580, 15 abiquimatum i(d est) -a navis deintus. *al.*). 575, 39 ripus, i(d est) -a de estuas (i. statuis. i. ῥύπος ut: 585, 41 r. i(d est) de statuis -a. 594, 37 r.: -as destatuas [item fere 628, 26]. *cf. l. 16sq.*). 576, 74 spondon (i. σποδός): -a panis. GLOSS.^L I Ansil. PE 842 peripsema: -a aut linatura (i. lim-) ... rei (844 ra[sura] vel l.). RA 205sq. -a: purgatio cuiuslibet rei (207). mundatio. mire e l. 11sq. ortum esse *vid.* GLOSS. III 560, 44 destatuas i(d est) -as (623, 15 d. id est -as de navi aquatica exteriora. *al.*). legitur singulis locis apud COLVM., APVL. et inde a saec. IV, praecipue apud medicos. [partim serm. docti propria esse *vid.* val. rásurā, it. rasura, sard. centr. razura, francog. rasure, prov. vet. (et raz-), cat., hisp., port. rasura. *cf. M.-L.* 7081. Tiktin-Miron³ III 287. Battisti-Alessio V 3211. Cortelazzo-Zolli² 1322sq. Wartburg X 98sq. Coromines X 131. Corominas-Pascual IV 749. Machado³ V 42. Schd.] [confunditur c. ros- l. 63 (*cf. l. 53*).]

significatur radendi actio vel id, quod radendo efficitur (*cf. Zellmer, Die lat. Wörter auf -ura*, 1976, 260sq.): 1 praevalente respectu actionis, quae fit: a manu vel instrumento (hucine p. 151, 10?); afficitur: α quidlibet: COLVM. 4, 29, 9 calamus ... debet adlevari, atque is ex ea parte, qua raditur, ut sit levis; etque -a ita deducitur, ut medullam contingat eqs. APVL. met. 4, 14, 6 tergus omne, sc. ursi, -ā studiosā tenuamus. VVLG. lev. 14, 41 domum ... radi intrinsecus ... et spargi pulverem -ae extra urbem. β hominis caput tondendum: HIER. in Is. 5, 15, 2 barbae capitisque -a luctus indicium fuit (THEOD. PRISC. log. 45 p. 145, 14 post -am c. CAEL. AVR. acut. 2, 9, 53 [antea: rasis ... capillis]. chron. 3, 8, 131 tonsura vel -a c. *al.*). THEOD. PRISC. eup. faen. 42 (antea: detonsis capillis; postea: raso capiti). log. 45 p. 146, 3 post -am novaculae. ANTIDOT. Brux. 26. in *imag.*: HIER. in Mich. 2, 1 l. 61 gloria ... Israel decalvata est ..., et si quid ... renatum pilorum fuit, alia ... -a et attonsiōne truncatum est. *ibid.* l. 112 gloria nostra ... attonsa est et dilatavimus -am eqs.

β spiritu cum gutturi fricatione expresso, sc. in proferendis quibusdam sonis: HIER. in Tit. 3, 9 l. 190 in aspirationibus et quibusdam cum -a gulae litteris proferendis.

c morsu morbi, sc. translatione quadam: CASS. FEL. 73, 4 lenire intestinorum -am ex ... malo humore effectam (*cf. Langslow, Medical Latin* ..., 2000, 197; an ad 2b?).

2 praevalente notione effectus respicitur: α materia radendo a re, superficie ablata (gr. resp. ξύσμα, ξέσμα, nisi aliud indicavimus):

α minus consulto, naturā: ① varia exempla: SCHOL. Hor. sat. 2, 4, 81 -a serrarum, quod Graeci dicunt πρίσμα. HIER. in Is. 12, 44, 6 l. 88 G. segmenta eius, sc. arboris in statuam sculpendae, atque -ae mittuntur in focum, ut eqs. ② de eis, quae excernuntur in dysenteria, fluxu ventris graviore *sim.* (alia in re SORAN.): MARCELL. med. 27, 35 qui ventris fluxu vel -a, sc. egesta, laborabit (ras- *codd.*, ros- *edd. c. Helmreich*). CASS. FEL. 48, 1 -as cum gutta sanguinis emittunt cum morsu intestinorum. HIPPOCR. progn. 11 p. 142, 3 sunt ... haec -ae, colerica et sanguinolenta et viridia et nigra, aliquando simul procedentia ..., aliquando ... separata (gr. p. 207, 6 [app. crit.] ξνοματώδεα). SORAN. p. 100, 11 (de vulneribus matricis) humor ... quasi cum -a et purulentum abundans fertur (*cf. p. 146, 71*). ORIBAS. syn. 9, 12, 1 La p. 295 si cum -a intestinarum et modicus apparet sanguis (Aa cum -as; gr. ἐκκρίσεις ... ξνοματώδεις). PS. DEMOCR. med. 31, 1 fluxus vero fit, quando multos dies delectantur facere ventrem et digeruntur colerica et flegmatica secuntur et -ae eqs. (-rie *cod. unus*). PHILVM. med. 2 p. 117, 1 cum -a (ros- *var. l.*) incipit. ALEX. TRALL. 2, 222 si -ae per ventrem deponuntur (gr. ξνοματώδεις). ANTIDOT. Brux. 42 -am cum putredine facientibus. *al.*

β potius consulto: ① pendet gen. indicans, qua materia constet -a (e. g. l. 69. 75) vel totum, quod radendo penitus contritum sit (maxime l. 72sq. p. 151, 1) aut id, a quo quid abrasum sit (maxime p. 151, 2sq.). PELAGON. 5 -ae eboris ([inde VEG. mulom. 1, 10, 6]. *al.*). VEG. mulom. 3, 12, 3 -ae cornu cervini (GLOSS. III 557, 5). THEOD. PRISC. eup. faen. 5 ferri purgationem et -as plumbi ([v. *app. crit.*]. 58). 89 -a cucurbitae (CASS. FEL. 61, 5 DIOSC. 2, 118 p. 225, 11. ORIBAS. syn. 9, 10, 19 La p. 289 c. -a recentem [Aa -as]. PS. THEOD. PRISC. simpl. med. 34 -a ipsius c. [sim. Galen. XII 34]. *al.*). DAMIG. lapid. 47, 2 chrysolithus applicatus ad -am auri. DIOSC. 1, 108 p. 54, 24 -a vel limatura ebeni (*gr. l. 98, 2*

[Goldstein]

τορνευμάτων). 3, 84 p. 412, 17 -a radices spondylii. 3, 97 p. 420, 10 tauro-colla ex -a corii fit (gr. 3, 87 brevius). ORIBAS. syn. 7, 18, 4 La p. 150 lentei ([i. lin-, quod legitur in Aa]. 9, 17, 10 La p. 306 [sim. Aa p. 305] cinerem de -a l. factum). PS. THEOD. PRISC. add. p. 289, 25 -ae navis marinae (cf. p. 150, 7sq.). ② *cetera exempla*: CHIRON 998 lactem caprofici in locum contundes ... et -am de suo sibi superimpones eqs. MARCELL. med. 8, 23 rades concham ... et -am tundes in mortario. PLIN. phys. Sang. p. 235 l. 18 cucurbita radet et desuper cucurbita exprimitur; (r)assuram facis.

b locus corporis radendo, scabendo sim. laesus, genus vulneris (hucine p. 150, 44?): CHIRON 917 (nisi ad la) lipparocerotum ad -am et ad dolores. HIER. in Zach. 12, 1 l. 69 ut gravissimus lapis scissuram aliquam vel -am in levantium eum corporibus derelinquat. CAEL. AVR. salut. praec. 35 inaequales palaestrae contundunt ... luctantes et -as corporis efficiunt. MISC. Tir. p. 63, 6 ad -am gule et fautium ulcera vel vulnera atra.

rāsūrius v. rasorius.

1. rāsus v. rado.

2. rāsus, abl. -ū m. a radere. i. q. actio radendi: VARRO ling. 5, 136 v. p. 147, 75. Goldstein.

ratābundē adv. a ratare. i. q. ratione adhibita: VIRG. gramm. epist. 4, 1, 1 historica expositio, si recte ac -e fuerit perordita eqs. dub. an recte restituerit Polara adi. ratābundus pro nat- VIRG. gramm. epist. 5, 8, 3 (v. vol. IX 1, 120, 27). Holmes.

ratārius v. ratiarius.

ratē v. reor.

rates v. 1. ratis.

rathem v. raphem.

rati habitio v. l. 57.

rat(i)ārius, -a, -um. a 1. ratis (cf. e. g. igniarius iuxta ignari-us). de origine et notione v. l. 31 sqq. scribitur ratia- in codd. PAVL. dig., SERV. auct. et in inscr. plerisque, rata- in codd. GELL., ISID. et in inscr. l. 44. 48. abbreviatur rat l. 41.

i. q. ad ratem pertinens: **1** pro subst.: **a** fem. de genere quodam naviculae (sc. subaudita voce navis sim.; ad rem v. Gauckler apud Daremberg-Saglio IV 2, 814sq.): ?VARRO v. l. 33. GELL. 10, 25, 5 (cf. tit. navium ... vocabula, quae scripta in veterum libris reperiuntur) navium ... appellationes hae sunt: ... cydarum, -ae, catascopium. SERV. auct. Aen. 1, 43 (unde suppletur VARRO ling. 7, 23; antea p. 229, 37) hinc naviculae cum remis -ae dicuntur ([-tiar- Burman, -tar- Duker; ratiām(a)e codd.]. sim. ISID. orig. 19, 1, 9 [antea p. 229, 42] ad cuius ratis similitudinem fabricatae naves -ae dictae). CIL VIII 27790, 1 (in opere musivo; saec. III²) ratis sive -a (sub imag. naviculae cum remo, cui adscriptum est etiam σκαδία).

b masc. de eo, qui res vel homines ratibus portat (sc. per flumen, lacum sim.), rates fabricatur vel accomodat sim.: respicitur collegium: CIL XII 2331 (a. 37) -i Voludnienses. INSCR. Année Épigr. 1999 n. 1065 (Lugduni, ante a. 260; si recte solvitur) num(ini) Aug(usti) rat(iarii) Ebu-rod(unenses) fratres. CIL XII 2597 deo Silvano pro sal(ut)e -or(um) superior(um) eqs. *cetera exempla*: INSCR. Zeitschr. Pap. Epigr. 161, 2007, 277 (e Colon. Agripp.; saec. II, ut vid.) Gemmatas (r)atarius consularis (i. qui consularem per Rhenum portat? sim. Inscr. Année Épigr. 1990 n. 728 barc(arius) cos.). PAVL. dig. 13, 7, 30 qui -o (-a codd. duo ante corr.) crediderat, cum ... pecunia non solveretur, ratem in flumine ... detinuit ...; si invito -o retinuisset eqs. CIL VIII 24512 (non ante saec. III ex.) quid -is transeuntis dare debeant: homo caballaris fobl(les) III; homo pedester eqs.

?**c** neutr. plur. de munere eius, qui rates gubernat vel accomodat sim. (nisi nomen est loci): CARM. Année Épigr. 1982 n. 405 (Mediolani) (in legi)one mer(it)us ratiari(a) gessi (de (regi)one ... Ratiaria cogitat Cugusi, Aspetti letterari dei Carm. lat. epigr., ²1996, 390; periisse vid. ultima littera, v. imaginem phot. Epigraphica 41, 1979, 159).

2 adi.: CIL XIII 2035, 5 (vix ante saec. II) negotiatori artis -ae.

cf. Onom.

Harbsmeier.

ratī habitio et inde **ratihabitio**, -ōnis f., sec. ratum habere (quod saepe occurrit in contextu). voces separantur particulis enim VLP. dig. 46, 3, 12, 4 PAVL. dig. 37, 1, 16, quoque p. 152, 11, verbis pluribus p. 152, 27 sq. plur. non nisi p. 152, 24. legitur fort. iam saec. I¹ (v. p. 152, 13), certe inde a saec. II; abiit in sermonem gr. SCHOL. Basilic. 17, 2, 9 ῥατινα-βίτιων. [ratihabitatio pro -o exhibetur neglegentia scribarum e. g. MARCIAN. dig. 20, 1, 16, 1 (cod. F ante corr.). COD. Iust. 2, 12, 1 (L ante corr.; ratae habitiois R ante corr.).]

t. t. iuris, i. q. actio ratum habendi id, quod ab alio gestum est (sc. actiones et varia negotia [nuptiae libertae p. 152, 11], sed delictum p. 152, 12 sq.; ratum habent fere domini, ceterum episcopus Romanus p. 152, 26sq., pater p. 152, 15, 26, patronus p. 152, 11, uxor p. 152, 19; in contextu ponuntur e. g. confirmatio p. 152, 24, consensus p. 152, 26, probare p. 152, 7, plura ad rem collecta sunt DIG. 46, 8 rubr. ratam rem haberi et de -e. COD. Iust. 5, 16 rubr. de donationibus ... et de -e; v. e. g. Wacke, Zeitschr. Sav. Stift., Rom. Abt. 121, 2004, 344sq.). COD. Iust. 2, 12, 1 (a. 150) cautio -is tunc exigitur a procuratore, quotiens incertum est, an ei negotium mandatum est (cf. SCAEV. dig. 46, 8, 4 fideiussores, qui de -e caverunt. VLP. dig. 3, 3, 40, 3 -is ... satisfactio ante litis contestationem a procuratore

exigitur). AFRIC. dig. 46, 8, 24, 1 (antea: an ..., si mortuus fuisset qui petisset vel furere coeperit, ratum haberi possit) neutram ... causam impedire -em. MAECIAN. dig. 36, 1, 67 pr. in hereditate restituenda domini iussum praecedere non oportet, sed ... -o subsequi poterit exemplo bonorum possessionis (cf. MARCELL. dig. 46, 8, 17 insecuta -e recte actum esse a procuratore). SCAEV. dig. 3, 5, 8 erit ... et post -em negotiorum gestorum actio ([antea: si ... probavi]. VLP. dig. 3, 5, 5, 11). VLP. dig. 3, 5, 5, 11 nullum negotium tuum gestum est, cum debitor tuus non fuerit; sed -o, inquit Sex. Pedius, fecit tuum negotium (ibid. -o constituet t. n., quod ab initio t. non erat, sed tua contemplatione gestum. sim. 3, 5, 5, 12). 38, 1, 13, 5 rati quoque habitio patrono opera exigenti obest in nuptiis libertae. 43, 16, 1, 14 si quod alius deiecit ratum habuero, ... secundum Sabinum et Cassium, qui -em mandato comparant, ... deiecissee videor (ibid. in maleficio -em m. comparari [inde 50, 17, 152, 2]. 46, 3, 12, 4. cf. COD. Iust. 4, 28, 7 pr. patris -em principali patris m. vel consensui non esse absimilem). al. PAVL. dig. 3, 5, 23 creditoris -e liberor debito. 12, 6, 6, 2 (e Celso) si indebitum acceperit, ideo exigi -em, quoniam eqs. (COD. Iust. 5, 14, 11, 1 licere marito de paraphernis actiones movere ... nulla -e uxoris ab eo exigenda). al. MARCIAN. dig. 20, 1, 16, 1 eo, quod ratum habet, voluisse eum dominum retro recurrere -em ad illud tempus, quo convenit (cf. COD. Iust. 4, 28, 7 pr. nostra novella lege [sc. l. 24] et generaliter omnis -o [prorsus] trahitur et confirmat ea ab initio, quae subsecuta sunt [,] retrorsus Krueger, sed locus inseri possit vol. X 2, 2156, 40sq.). 5, 16, 25, 2 [antea: specialis confirmatio] alias -es negotiorum ad illa reduci tempora oportet, in quibus contracta sunt). COD. Iust. 4, 28, 7, 1 sine mandato vel consensu vel voluntate vel -e patris. GREG. M. epist. 9, 23 l. 3 quotiens in quibusdam conventionibus noster exspectatur assensus ..., rati (ratio var. l., -o Ewald-Hartmann) eas pro securitate partium debet [habitio, solidare (,] (h)abit(i), habita codd., del. E.-H.). ibid. l. 11 omnia, sicuti inter vos, sc. defensorem et rectorem patrimonii, gesta sunt, per huius -is, paginam confirmamus (,] edd.; ratio(cinatio)nis vel (ratio) tuitionis codd.). Duursma-Bk.

ratio, -ōnis f. [vox una cum reor, ratus sum a radice *(e)ra₂- 'enumerare, computare' derivata et cum got. raþjo 'numerus, ratio' comparanda. cf. Rix et al., Lex. der indogerm. Verben, ²2001, 499; de Vaan, Etym. Dict. of Latin, 2008, 519sq.; Leumann, Gramm. 1977, 366. Mei.] de origine: FEST. p. 286 ratissima ... ab his, quae rata dicimus; unde etiam -es dictae (an de sola notione?). praeter p. 159, 14 notatur in tit. rat saepius, ravel raro, v. p. 158, 29, 160, 27, 161, 17. NOT. Tir. 42, 18 -o. de notione: pro gr. λόγος adhiberi lat. -o dicitur e. g. p. 178, 36. 38sq. 188, 7. 197, 37. CASS. FEL. 67, 5 ISID. orig. 2, 24, 7. GLOSS.¹ II Philox. RA 32 -o: λ., ἀναλογία, ψήφος, (cf. p. 154, 48). Abav. RA 18 -em: viam, λ., λογάριον, ὁδόν. ceterum cf. GLOSS. II 362, 8 λογισμός ἐπὶ διανοίας: animus, haec cogitatio, haec -o et singulas artium definitiones e. g. p. 164, 16. 176, 51. 192, 45sq. differre dicitur a causa vol. III 661, 3sq. (-o adhibetur, ut explicetur c., infra p. 178, 22. 191, 19; cf. quae p. 195, 30 monuimus), ratiocinatio p. 204, 26sq. 205, 66, mens p. 170, 52; cf. p. 174, 73sq. legitur in TAB. cens. p. 158, 64 et inde a PLAVTO, TER., CATONE imprimis in prosa orat. (frequentatur a CIC. [plus quam 1900^{ies}], VITR., SEN. philos., COLVM., PLIN. nat., QVINT., TERT., LACT., CHALC. al. et ab iurisconsultis), raro in carm. heroicis (deest LVCANO), saepius in poesi didascalica (maxime LVCR. [fere 220^{ies}], MANIL. [66^{ies}]). [dalm. rasaun, it. ragione, sard. centr. vet. rathone, rec. razione, arresoni (cf. sard. mer. [Sant'Antioco] de colono: fai s'arraçcōni 'parte redditus conducere agrum'), raet. centr. reñun, or. razon, francog. raison, prov. razó, cat. raó, hisp. razón, port. razão. cf. M.-L. 7086 et Faré, Postille. Battisti-Alessio V 3198. Cortelazzo-Zolli² 1312sq. Wagner I 116. II 339. Kramer V 502sq. Wartburg X 105sq. Coromines VII 100sq. Corominas-Pascual IV 802. Machado³ V 43sq. Schd.-Cr.] [confunditur in codd. imprimis c. oratio, v. vol. IX 2, 877, 21sq.; in falsa var. l. pro ratiocinatio p. 204, 41, rationalis p. 221, 47.]

i. q. actio eius, qui quid ratum habet, facit, vel effectus eius actionis (cf. l. 37; gr. respondet passim λόγος, e. g. p. 155, 70. 172, 26. 177, 56. 186, 8. 193, 58 [cf. l. 40], ceterum e. g. λογισμός p. 155, 73. 168, 72. 178, 12 [cf. l. 43] et INSCR. Année Épigr. 1996 n. 1498 [v. n. 1403; e Lycia, a. 305/6]. notiones deflexas et metonymias v. p. 157, 45sq. 161, 25sq. 167, 23sq. 173, 75sq. 183, 42. 195, 27sq.).

exempla sic digerenda esse putavimus:

CAPVT PRIVS: pertinet ad actionem statuendi, conveniendi de rebus computandis, metiendis:

I respiciuntur accepta et expensa:

A proprie:

1 in vita privata: **a** usu communi: p. 154, 53 (locut. cum acc. p. 154, 53; respicitur munus -es curantis p. 156, 66, lex Falcidia p. 157, 10). **b** c. gen. obi. rei non neglegendae in locut. -em

[Wick cum Bk.]

- habere: p. 157, 30. **c** notione deflexa: p. 157, 45 (de summa reddituum sim. p. 157, 49, de negotiis p. 158, 3, de portione p. 158, 36, de libro p. 158, 48, de instituto administrationis p. 158, 56).
- 2** in administratione publica vel Caesaris: **a** notione sollemni: p. 158, 62 (ad significandum munus a -bus sim. p. 160, 1, ad notandas res officii cuiusdam proprias p. 161, 14). **b** notione deflexa: p. 161, 25 (sc. varia meton. adhibita).
- B** in imagine: p. 161, 67.
- II** respiciuntur quaelibet computanda, numeranda:
- A** numeri, res variae:
- 1** de computandi actione vel de summa: p. 162, 32 (in quaestionibus arithmetice sim. p. 162, 64, in operibus conficiendis p. 163, 52).
- 2** de habitu numerorum:
- a** respiciuntur singula commetienda (praemonenda p. 164, 16): **a** comparantur duo: p. 164, 46 (quaeritur alter terminus proposito priore p. 164, 47; statuitur mensura terminorum collatorum p. 164, 63, modulus symmetriarum p. 165, 20). **β** comparantur bina per analogiam: p. 165, 41.
- b** respicitur totum ordinatum partium mensurā: **a** usu generali: p. 165, 71 (e. g. in musica, mundo p. 165, 75, in corpore humano p. 166, 15). **β** definitur, quomodo partes ad totum referantur, sc. de norma: p. 166, 61 (meton. de re rata p. 167, 23).
- B** tempus: p. 167, 42 (de ordine fastis descripto p. 167, 68).
- CAPVT ALTERVM:** pertinet ad quamlibet actionem reputandi, statuendi:
- I** significatur potius ipsa actio (usu meton. sub B2):
- A** in locut. verbalibus; de eo: **1** qui certum aliquid statuit: p. 168, 17 (-em inire p. 168, 41, habere p. 168, 64). **2** qui locum dat rei non neglegendae sim.: p. 168, 73 (maxime -em habere; iuncturae aliae, etiam sine verbo, p. 170, 14).
- B** exempla cetera:
- 1** notione communi pertinet ad: **a** intellegendum, explicandum: p. 170, 49 (arte quadam indagandi p. 170, 71; technice respicitur genus controversiae rationale p. 172, 2, syllogismus p. 172, 10). **b** rem bene gerendam: p. 172, 42. **c** temperandos affectus sim.: p. 173, 47.
- 2** metonymice significatur:
- a** id, quod considerationi vel studio propositum est: **a** commodum, id quod alicuius interest: p. 174, 1. **β** munus, negotium, quaestio: p. 174, 32.
- b** is, qui reputat, sc. de mente vel de animante mente praedito; pertinet ad: **a** homines deosve paganorum: p. 175, 20 (usu generali p. 175, 21; de eo, quo affectus et actiones reguntur, sc. in doctrina philos. p. 176, 10, in vita communi p. 177, 25; de eo, quo cognoscitur, iudicatur p. 177, 43). **β** animum mundi: p. 177, 75. **γ** deum Christ.: p. 178, 26 (respicitur filius dei p. 178, 41).
- II** significatur potius effectus, sc. id quod reputando statutum est:
- A** respectu vario:
- 1** usu originario, sc. praevalet respectus considerantis cuiusdam: **a** de sententia, doctrina sim.: p. 178, 72 (in iure p. 179, 70, in explicatione naturae p. 180, 29, in institutione morum sim. p. 180, 74). **b** de consilio, proposito: p. 181, 20 (c. acumine iudicatur de consiliis p. 181, 59; de regula generali, quam quis sequitur in vita agenda p. 182, 12, in re publica p. 182, 37).
- 2** praevalet respectus rei consideratae, sc. de habitu rerum:
- a** usu communi consideratur habitus: **a** perpetuus, inhaerens, sc. respicitur, qua lege, ordine totum quoddam contineatur p. 183, 4 (de forma inventa machinarum sim. p. 183, 40), qua virtute, vi aliquid significetur, efficiatur p. 184, 33, quid aliquid sit p. 185, 9 (comprehenduntur quaecumque ad rem pertinent p. 185, 37; cum respectu finis, cui quid destinatum est p. 185, 61; de nota principali, qua maxime res continetur p. 186, 30). **β** certo tempore, loco circumscriptus: p. 186, 48.
- b** usu peculiari consideratur id, quo similitudo constitui potest inter res diversas: p. 187, 50 (in arte gramm. p. 188, 4).
- B** respicitur, cur aliquid sit, fiat:
- 1** usu originario de argumento, explicatione sim.:
- a** generatim: **a** in variis narrationibus, disputationibus: p. 188, 41 (respicitur, quid in rerum natura eveniat p. 189, 69, finis consequendus p. 190, 47). **β** in sermone se excusantis sim.: p. 190, 68.
- b** speciatim respiciuntur: **a** qui de gestis suis respondent

iudici, magistratui sim. inquirenti: p. 191, 9 (strictius ad probandum, refutandum p. 191, 31). **β** rhetores doctrinam exponentes: p. 192, 41. **γ** philosophi quaerentes, cur aliquid recte assumptum sit: p. 193, 14. **δ** iurisconsulti respondentes, cur aliquid iuris sit: p. 193, 63.

c appendicula iuncturarum (ad B1): p. 194, 58.

2 usu deflexo:

a de causa efficiente: **a** generatim: p. 195, 38 (respicitur ius p. 195, 38, rerum natura p. 195, 67, quilibet eventus p. 196, 21). **β** speciatim de causa incrementi seminibus insita: p. 196, 49.

b de causa principali, fundamento, quo aliquid nititur: **a** ut omnino esse possit: p. 197, 16 (respicitur idea Platonis p. 197, 38, conditio spiritalis Augustini p. 197, 63). **β** ut congruat naturae suae, conveniens, non absurdum sit: p. 198, 9.

C respicitur, quemadmodum aliquid fiat, sc. de modo, via sim.:

1 usu sollemni; res, de qua agitur, indicatur: **a** per gen. illustrantem, cuius actionis proprius sit modus p. 198, 28 (pro actione ponitur gen. rei parandae p. 199, 53), qua in re constet modus p. 199, 75. **b** aliter vel subintellegitur: p. 200, 36 (abl. modi -e p. 200, 37, casus ceteri p. 201, 37).

2 usu peculiari: **a** de doctrina disciplinarum suam methodum explicantium: p. 202, 25 (distinguitur natura vel exercitatio sim. p. 203, 8). **b** de potestate, facultate oblata sim.: p. 203, 30. **c** de habitu agendi, patiendi naturaliter insito: p. 204, 3.

CAPVT PRIVS: pertinet ad actionem statuendi, conveniendi de rebus computandis, metiendis sim. (sc. numeris vel etiam figuris adhibitis): **I** respiciuntur accepta et expensa, negotia pecuniaria, bona administranda. praemonenda: -es adhibentur imprimis pro testimonio ad probandam fidem gestorum sim.; ad rem cf. maxime l. 66. p. 155, 6. 36 et Ps. ASCON. Verr. p. 238, 22 moris ... fuit unumquemque domesticam -em sibi totius vitae suae per dies singulos scribere, quo appareret, quid quisque de rebus suis ... seposuisset quo die, et quid item sumptus damne fecisset; sed postquam obsignandis litteris reorum ex suis quisque tabulis damnari coepit, ad nostram memoriam tota haec vetus consuetudo cessavit. ceterum v. Thilo, *Der Codex accepti et expensi im Röm. Recht*, 1880. de notione: raro significatur ipsa actio computandi vel componendi computanda (v. e. g. p. 155, 9sq. 155, 18. 156, 36. 158, 4), saepius effectus, sc. compositio singulorum nominum, vel id ipsum, quod iis collatis exit; -o cum chartis inscribi soleat (v. e. g. p. 155, 6. 156, 26sq. 159, 15sq. et iuncturas codex, volumina -um sim. p. 155, 54. 156, 49. 159, 33sq. al.), hic illic subaudiri potest notio tabulae, libri sim., cuius exempla audaciora distinximus p. 158, 48. explicatur: VLP. dig. 2, 13, 6, 3 -em ... esse LABEO ait ultro citro dandi accipiendi, credendi, obligandi solvendi sui causa negotiationem eqs. GLOSS. II 362, 21 λόγος ὁ τοῦ ἀναλώματος: haec -o (cf. ψῆφος p. 152, 42). accedit passim gen. vel adi. rei administratae, e. g. l. 60. p. 155, 48. 159, 16. 160, 56sq. (de gen. rei, cui locum dare oportet, v. p. 157, 30sq.), vel personae, cuius -o conficitur, administratur sim. p. 155, 10. 156, 15. 159, 17. al.

A proprie (notione deflexa p. 157, 45): **1** in vita privata:

a usu communi: **a** generatim: **①** locationes cum acc. obi. -em (-es; elliptice l. 63): **②** **A** **examinare**, **putare** sim. et iuncturae variae (exempla selecta inde a SEN. philos.): PLAVT. Aul. 527 putatur -o cum argentario; miles ... aes censet dari (item cum aliquo: CATO agr. 5, 3 cum domino. cetera v. vol. X 2, 2761, 45sq., ubi addas e. g. TAB. cer. Pomp. Camodeca 68 pag. 5, 5 [cf. 2, 7] me debere tantum ... -e omni putata. aliter p. 168, 26). 529 disputata est -o cum argentario. CIC. Att. 5, 4, 3 negotium perfice et cognosce -em (13, 47 -es nostras sumptuarias. al.). 5, 21, 12 quid opus est ... potius quam -es conferatis? adsidunt, subducunt, ad nummum convenit. 13, 52, 1 nec quemquam admisit Caesar: -es, opinor, cum Balbo (sc. putavit sim., v. l. 56). 16, 1, 5 Ciceronis -es explicentur (fam. 16, 24, 1 GAIVS dig. 30, 69, 4). SEN. dial. 12, 10, 9 aere alieno oppressus -es suas ... inspexit (PETRON. 115, 15. GAIVS dig. 2, 13, 10, 2 -o nisi a capite diem indicante inspicitur, intellegi non potest. al.). QVINT. inst. 1, 10, 18 senex -em inpendiorum, quae in educationem contulerit, exponens. PLIN. epist. 5, 14, 8 circumibam agellos ..., -es legebam invitatus (CALL. dig. 35, 1, 82 solebat ... -es subscribere ... ita, ut legeret, examinaret, exciperet. addas p. 155, 57). IVLIAN. dig. 34, 3, 12 dominus -es ... subscripsit usque in eum diem, qui eqs. (SCAEV. dig. 40, 5, 41, 17. al.). EPIST. imp. Pii dig. 35, 1, 50 excussis -bus per arbitrum (SCAEV. dig. 40, 4, 59, 2 diligenter. al.). SCAEV. dig. 2, 14, 47, 1 ex -e mensae, quam mecum habuisti, ... ex contractibus plurimis remanserunt nummi tot (VLP. dig. 2, 13, 6, 5. aliter infra p. 158, 13sq.). al.

[Wick cum Bk.]

ⓑ *conficere, scribere sim.*: PLAVT. Truc. 749 (*iocose*) *apud meretricem* item ut Acherunti ... -o accepti scribitur ...: quando acceptumst, non potest ferri foras (PROP. 3, 23, 19 his *tabellis* aliquis -em scribit avarus. VLP. dig. 2, 13, 6, 6 in quibus *tabulis* Titii -o scripta est. *al.*). LVCIL. 887 eodem ... modo [er]rationes (omnes) subducet suas (PAPIN. dig. 34, 9, 17). CIC. Q. Rosc. 8 cum omnes ... menstruas paene -es in tabulas transferant, tu hoc nomen ... in adversariis iacere pateris? (9 nomina in codicem accepti et expensi digesta). Verr. II 3, 112 ea est ... -o decumanorum, ut sine plurimis litteris confici non possit (VARRO rust. 2, 10, 10 -es dominicas pecuarias conficere. IULIAN. dig. 17, 1, 30 falsas. GAIVS dig. 2, 13, 10, 1 ut actus sui -es diligenter conficiant *argentarii*. *al.*). SEN. epist. 87, 5 diligentissimi computatores ... -em ponitis singulorum, quibus ... pecuniam credituri estis (SCAEV. dig. 46, 3, 89 pr. *al.* in digestis. VET. LAT. Matth. 25, 19 [cod. 6. *al.* = VVLG.] *dominus* posuit -em cum eis *servis* [gr. συναίγει λόγον, cod. 5 tollit -em]. VVLG. lev. 25, 52 [Vet. Lat. cod. 100 computabit]. *al.*). COLVM. 1, 8, 4 (*e Celso*) quia *vilicus* nescius litterarum ... minus possit -es confingere. PLIN. epist. 10, 8, 5 quarum *remissionum* -em nisi praesens inire non possum (*aliter p. 158, 21*). POMPON. dig. 15, 1, 4 pr. id, *sc. pecunia*, cuius servus seorsum a domino -em habuerit. SCAEV. dig. 34, 3, 31, 1 in quibus *chartis* -es conscriptae sunt (VLP. dig. 10, 4, 3, 14 [*e Iuliano*]. 27, 3, 1, 3 mala fide). *al.*

ⓒ *dare, accipere, poscere*: ① *mero fere respectu exhibendi, recipiendi sim.* (ut saepe subluere possit notio ipsius *chartae, libri sim.*, cui quae computantur inscripta sunt [quae res distinguuntur e. g. l. 54. p. 156, 2]): PLAVT. Men. 206 (*iocose*) quattuor minis ego emi istanc *pallam*, quam meretrici do ... :: quattuor minae perierunt plane, ut -o redditur (CIC. Caecin. 17 *pecuniae a Caesennia solutae* -em reddi non posse, quod ipse *procurator* tabulas averterit). CIC. Quinct. 38 *quis non* -em afferret, si quid in controversiam veniret? Caecin. 94 *Caecina* -es a colono accepit (phil. fig. V 59 [Non. p. 193, 12]. ALF. dig. 11, 3, 16. CIL VI 11034 [a. 6 a. Chr.] aedifici(i) ... -es acceperunt *curatores a redemptore*. SEN. dial. 12, 17, 2. *al.* PETRON. 30, 1 *procurator* -es accipiebat [*distingui vid. 9 dispensatorem* ... aureos numerantem]. PAPIN. dig. 40, 7, 34, 1 acceptis -bus et reliquis computatis. *al.*). ATT. 5, 13, 2 -em Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi (7, 3, 7. EDICT. praet. dig. 2, 13, 4 *argentariae mensae exercitores* -em ... edent adiecto die et consule [*in eadem re* VLP. dig. 2, 13, 1, 2]. POMPON. dig. 50, 16, 89, 2 inter 'edere' et 'reddi' -es multum interest, nec is, qui edere iussus sit, reliquum reddere debet *eqs. et saepe*; cf. l. 50). SEN. contr. 1, 2, 2 da mihi lenonis -es: *lucris* captura conveniet (VLP. dig. 2, 13, 6 pr. *argentarius* descriptas -es dabit. cf. l. 71). EPIST. imp. Pii dig. 35, 1, 50 quas -es quaeque instrumenta tradere aut exhibere dominis suis debeat (SCAEV. dig. 40, 5, 41, 17 *arcarius* -es a domino subscriptas exhibet. *al.*). GAIVS dig. 2, 13, 10, 3 quod non habuerit -es, ex quibus causam suam tueri possit (VLP. dig. 2, 13, 4, 3. *al.*).

② *vi aucta respicitur simul probanda fides, qua actor, procurator, tutor sim. negotia gesserit* (*sc. sine errore neque dolo malo, cf. cum vel ex fide l. 54. 66; saepe accedit gen. rei administratae*): ④ -em (-es) reddere: *explicationes* (cf. *differentiam l. 37*): POMPON. dig. 34, 3, 8, 5 is qui r. -es iussus sit, non videtur satisfacere, si reliquum reddat non editis -bus (*sim. utrumque postulat e. g. CALL. dig. 35, 1, 82 si cautiones instrumentaque omnia actus sui exhibuerit heredi, ... et si reliqua solverit*. VLP. dig. 40, 7, 6, 7 quod ad reliqua quidem attinet ..., quod autem ad ipsa volumina -um tradenda. PAVL. dig. 35, 1, 81 pr. reliqua r. ... cum fide actus sui. cf. l. 72. p. 156, 2). AFRIC. dig. 35, 1, 32 quamvis -es r. nihil aliud sit, quam reliquaolvere (*sim. SCAEV. dig. 21, 2, 69, 4*). CALL. dig. 35, 1, 82 ut -es reddat, quomodo servus r. solet, id est legendas offerre -es primum, deinde computandas, ut explorari possit, imputationes probe an improbe referantur, accepta recte relata an non recte. *al. exempla usum illustrantia* (*selecta inde a IAVOL.; paulo aliter l. 26*): CIC. Quinct. 14 *cum Naevius non posset* -em r. earum rerum, quas ... gesserat *in fundo administrando*. LIV. 39, 9, 3 tutelam ita gesserat *vitricus*, ut -em r. non posset (*item respic. tutor*: QVINT. decl. 346 them. *al.*). SEN. dial. 7, 23, 5 tam expensorum quam acceptorum. IAVOL. dig. 40, 7, 28 pr. servum, ... si -es reddidisset, liberum esse iusserat (*item respic. statuliber*: CELS. dig. 40, 7, 23, 1. *et saepe*). GAIVS dig. 3, 3, 46, 4 *procurator* in litibus ex bona fide -em r. debet. SCAEV. dig. 40, 5, 41, 4 -es r. (*antea: ἄρχις ἂν τὰς ψήφους ἀποκαταστήσωσιν*). *al. apud iurisconsultos* (*sc. fere 150^{es}, praevalente plur.* -es). VET. LAT. Luc. 16, 2 (cod. 3. *al.* = VVLG.) redde -em vilicationis tuae (*gr. ἀπόδος τὸν λόγον*). *al.* ⑤ *iuncturae aliae*: CIC. Verr. II 1, 92 si non redderet pecuniam nec -em daret *tutor* (IULIAN. dig. 40, 7, 12 *statuliber* sub conditione, si -em dederit, debet ... reliquaolvere. GAIVS dig. 40, 7, 31, 1. *al.*; cf. HERMEN. Harl. coll. 18g οὐ δίδωμι σοι λογισμὸν: non do tibi -em). SCAEV. dig. 34, 3, 28, 4 -em tutelae ... posci ab eo nolo (*cf. reposcere*: 34, 3, 31, 2 -em tutelae. VLP. dig. 27, 3, 9, 4 adminis-

trationis). 34, 3, 28, 9 ne ... -es actus rei meae ... exigatis *a servo* (34, 3, 31, 1 [*postea*: an chartas, in quibus -es conscriptae sunt, item reliquas ... reddere debeat]. PAPIN. dig. 35, 1, 72, 3. *al.*). *al.*

⑥ *inferre* -bus, in -es *sim.* (cf. p. 159, 18sq. 162, 30): CIC. Verr. II 1, 106 pecuniam ..., quemadmodum in -em inducerent ..., non videbant *tutores*. COLVM. 1, 7, 7 conditum *frumentum non cum fide* -bus inferunt *servi* (SVET. Iul. 47 ut -bus vetaret inferri *pretium immensum*. Vesp. 22. *al.*; cf. inferre in -es: PETRON. 53, 8 *fundos emptos*. IULIAN. dig. 34, 3, 12 quasdam summas ... in eas -es, quae a domino ... subscriptae sunt). PETRON. 53, 7 *horti empti* in -em nondum venerunt (PAVL. dig. 17, 2, 12 aes alienum *socii privatum* ... non venit in -em societatis). QVINT. decl. 273, 14 est quod in -es tuas tamquam creditor referas (POMPON. dig. 15, 1, 49, 2. 39, 5, 26. cf. in -bus: VLP. dig. 33, 8, 6, 4. *al.*). SCAEV. dig. 13, 5, 31 in -es suas ... pecunia *debita* pervenit. 26, 7, 56 *tutor* pretium ... -bus pupilli accepto tulit. 31, 88 pr. quod exactum in -es suas pater convertisset, *filio non deberi* (34, 4, 31, 3 pecuniam a debitore filiae exegit *pater* et in suam -em convertit. *nisi locus ad p. 157, 50 trahas*). *al.*

⑦ *cetera exempla* (*selecta inde a POMPON.*): PLAVT. Trin. 418 sq. nequaquam argenti -o comparet ... :: (419) -o quidem hercle apparet: argentum *οἷεται* (*comprehenditur computatio longior*). 426 *suntne drachmae tarpeitiae* ..., quas de -e dehibuisti, redditae? (CIC. Quinct. 37 neque ex societatis -e neque privatim quicquam debuit. VLP. dig. 40, 7, 3, 2 *servo* aliquid ex -e dominica. *al.*; cf. SCAEV. dig. 15, 1, 58 debitores fuerunt ... ex -e calendarii). LVCIL. 886 hoc est -o? perversa aera, summa est subducta inprobe (CIC. Verr. II 2, 184 cum haec paucorum mensuum -o in his libellis sit [cf. 2, 188 in his tabulis *publicanorum* magnam -em C. Verruci permultis nominibus esse]. QVINT. decl. 353, 3 [*loco suspecto*] in malo statu -es esse. *al.*; *copula subaudienda l. 63 et* CIC. Verr. II 1, 100 hinc -o cum Q. et Cn. Postumis Curtiis multis nominibus [cf. l. 27]). CIC. Quinct. 19 assem sese negat daturum, nisi prius de rebus -busque societatis omnibus decidisset (*sim. iudicatur de* -bus, *sc. parte totius negotii* [vix ad p. 157, 46]: 43 de -bus et controversiis societatis volt diiudicari. TAB. cer. Pomp. Camodeca 22, 5 *aliquem iudicem futurum* de rebus, (rationib)us, controversis *eqs.* PAVL. dig. 4, 8, 46). Verr. II 2, 190 *Verrucius* ex ipsa -e in *tabula societatis* intellego locupletem fuisse. ATT. 12, 31, 2 tempore magis meo quam -e, *sc. fructus*, aestimandi sunt *horti, quos emere cupio*. 16, 3, 5 me angit -o reliquorum meorum. *al.* COLVM. 4, 5 impensarum -o modum postulat (*nisi de sola operum* -e, ut spectet ad p. 162, 51). PLIN. nat. 33, 42 adpendebat assis; quare ... expensa in -bus ducitur. QVINT. inst. 11, 3, 59 quisquamne ... de calculis ... atque -bus ... *more Asiatico* cantat? PLIN. epist. 2, 11, 23 *reus* -bus Marciani ... probabatur *particeps fuisse sceleris* (GELL. 14, 2, 7 probari ... debere pecuniam datam consuetis modis: expensi latione, mensae -bus, chirographi exhibitione *eqs.*). SVET. Nero 30, 1 deparcos esse, quibus impensarum -o constaret (cf. p. 159, 22). IULIAN. dig. 41, 1, 37, 1 *servo pecuniam donare*, ut ea separaretur a suis, *i. domini*, -bus et in peculio servi sit. POMPON. dig. 39, 5, 26 nuda -o non facit aliquem debitorem. APVL. apol. 87, 7 *matrem* -bus villiconum ... sollertissime subscripsisse (SCAEV. dig. 40, 7, 40, 3. cf. p. 154, 71). GAIVS dig. 2, 13, 10, 2 codicem -um ... et membranas inspicendi describendique potestas. SCAEV. dig. 22, 3, 27 si ... *pecuniam* ex -e sua ad testatorem pervenisse probare poterit (*nisi ad l. 41*). PAPIN. dig. 27, 3, 18 quod -i bonorum ... deerit, creditoribus reddatur (quod *solutum esse* -bus non probatur). VET. LAT. Phil. 4, 15 (cod. 89. *al.* = VVLG.) nulla mihi *euangelizanti* ecclesiae communicavit in -e dati et accepti nisi vos soli (*gr. εἰς λόγον, cod. 75 in verbo, 78 in oratione. explicat e. g. PELAG. ad l. illi dati, ego accepti* [cf. p. 158, 7]; sive: dantes carnalia et spiritalia accipientes [sec. I Cor. 9, 11]). VVLG. lev. 25, 50 pecunia *debita* ... iuxta annorum numerum et -em mercennarii, *i. computationem mercedis*, supputata. *al. respiciuntur -es pares* (cf. p. 159, 40. 161, 71. *al.*): CIL VI 11034 (a. 6 a. Chr.) *curatores* signarunt se -es pares habere aedifici(i) (*eiusdem monumenti*: 11035 *curatores* fecerunt rat(ionibus) par(ibus). cf. vol. X 1, 398, 60sq.). COLVM. 1, 8, 13 (*item* 11, 1, 24) *vilicum* cum -bus domini paria facere. AFRIC. dig. 40, 4, 22 tutor ei *servo fraudulento* parem -em esse adscripsit. SCAEV. dig. 44, 4, 17, 3 si cum coheredibus tuis parem -em feceris ... actus cuiusdam.

⑧ *speciatim respicitur*: ① *munus eius, qui -es curat* (*exempla potiora, cf. e. g. p. 155, 32. 47; quaedam vergunt ad p. 157, 46, si cogites de cura totius rei familiaris; iuxta ponuntur res l. 30. 33. al. [cf. l. 69. p. 157, 4], negotia l. 74*): PLAVT. Pseud. 626 *pecuniam da mihi* ..., qui res -esque eri ... curo, argentum accepto *eqs.* CIC. Caecin. 13 (*antea*: ut ... negotia mulieris ... susciperet) versabatur ... in his -bus auctionis et partitionis. ATT. 7, 1, 9 *legatum* cum his -bus, quas ille *Philotimus* meas tractat, admisceri nolo (QVINT. decl. 355, 4 male tractatas a tutore -es. POMPON. dig. 40, 8, 8 diligenter [40, 7, 21 pr.]). fam. 12, 24^a is procurat -es negotiaque Dionysi. QVINT. decl. 353, 3 servum ... supra -es esse positum (cf. SCAEV. dig. 34, 4,

31 pr. *servum actorem* tam rei rusticae quam -bus fundi praefecit *dominus*). POMPON. dig. 50, 16, 166 pr. is qui rusticarum rerum -es dispenset. SCAEV. dig. 34, 3, 28, 9 cum universas -es in diem mortis iste *servus* administraverit (al. VLP. dig. 40, 5, 37. PAVL. dig. 2, 13, 9 pr. cum procurator res -esve nostras administravit. al., v. iam SEN. p. 160, 14; in explic. *parabola* Luc. 16, 1 sqq. TERT. fug. 13, 4). 40, 5, 41, 10 -es, quas tutores periculo suo egerunt (40, 7, 40, 3. cf. INSCR. Aquil. Brusin 297 [a. 244] Domitius Zosimus act(or ...) in rat(ionibus) Domiti Terentian(i) [sed sing. -e supple- dum vid. in titulo eiusdem Domitii Année Épigr. 1991 n. 778]). al.

② *lex (sc. Falcidia praeter l. 15, 28), secundum quam computatio in- eunda est (exempla selecta inde a IULIANO; iuncturam -o [legis] Falcidiae infra abbreviavimus; cf. l. 40. p. 158, 40):* IAVOL. dig. 35, 2, 60, 1 -o l. F. non eius summae, in quam legatarius iuravit, haberi debet, sed eius eqs. (IULIAN. dig. 35, 2, 87, 8. GAIUS inst. 2, 259 de quarta parte ... -o ex Pegasiano senatus consulto haberi solet. MAECIAN. dig. 35, 2, 32, 2 [e Iuliano] alterum heredem pro suo modo l. F. -em et actionem ... , habitum, [sc. ius adhibendi -em ut PAPIN. dig. 35, 2, 8]. MARCELL. dig. 35, 2, 55 cum ... iudex l. F. -em inter heredem et alios legatarios habeat eqs. al.). IULIAN. dig. 35, 2, 87, 8 l. F. -o ponenda erit, ut ... pars quarta bonorum apud eum *pupillum* remaneat (GAIUS dig. 35, 2, 78. COD. Iust. 6, 50, 6 pr. [a. 223] in ponenda -e l. F. omne aes alienum deducitur. INST. Iust. 2, 22, 3. al.). GAIUS dig. 35, 2, 81, 1 dos relegata extra -em l. F. est. MAECIAN. dig. 35, 2, 30 pr. furti, damni, iniuriarum ..., quorum nihil in -em l. F. cadit. COD. Iust. 6, 50, 2 (a. 197) F. -em adversus omnes pro modo legatorum et fideicommissorum locum habere. PAPIN. dig. 15, 1, 50, 1 quia mortis tempus in F. -e spectatur, illius temporis peculium considerabitur. 35, 2, 15, 7 fideicommissum ... matri datum -e F. minuitur. VLP. dig. 35, 3, 1, 14 interdum non l. F., sed etiam alterius legis ... -o facienda est (*ibid. iterum*). al.

b cum gen. obi. eius, quod in computatione respiciendum, non neg- legendum est, sc. in locut. -em habere (*praeter l. 37; aliter l. 13; enunt. secund. pro gen. l. 33. 36; cf. p. 168, 75*): CIC. Verr. II 2, 153 huius ego pecuniae ... non habui -em neque h. potui, quantum ab aratoribus ... esset coactum (CAES. Gall. 6, 19, 2 apud Gallos omnis p., sc. mariti et uxoris, coniunctim -o habetur fructusque servantur). ALF. dig. 19, 2, 30 pr. pro portione, quanti dominus praediorum *demolitorum* locasset (et) quod eius temporis habitatores habitare non potuissent, -em duci et tanti litem aestimari. IAVOL. dig. 35, 1, 40, 1 in statuendo pretio fundi non deductis fructibus impensarum -o haberi debeat (IULIAN. dig. 10, 2, 51 pr. al.). IULIAN. dig. 35, 2, 87, 4 ut circa legem Falcidiam totius assis -o haberetur, non semissis tantum. MARCELL. dig. 46, 3, 48 si ... usurarum quoque -em arbiter ... h. debuierit, ita est computandum, ut eqs. (PAPIN. dig. 22, 1, 7. al.). PAVL. dig. 9, 2, 22, 1 in aestimatione perempti corporis et eius -o haberi debet, quo cetera corpora depretiata sunt. al.

c usu laxiore vel notione deflexa (metonymia audaciore p. 158, 48) significatur: **a** totum id, quod comprehenditur acceptis et expensis, idque, quod lucrantis cuiusdam interest (accedunt voces quaedam gene- rales, sc. tota illa, omnis l. 54sq.; iuxta ponuntur copiae l. 56sq., fortunae l. 57, res l. 52. 54. al. [cf. p. 156, 68]; abundanter c. gen. l. 66): ① *sum- ma reddituum sumptuumque, facultates sim. (huc fort. p. 156, 16sq.):* PLAVT. Amph. prol. 4 (log. Mercurius) ut vos in vobris voltis mercimoniis ... me ... lucris adficere ..., et ut res -esque vobrorum omnium bene (me) expedire voltis eqs. CIC. Quinct. 15 cum et de societate multa inter se communicant et de tota illa -e atque re Gallicana. 38 *ager communis*, ubi non modo res erat, sed -o quoque omnis et omnes litterae (vix ad γ). Manil. 17 publicani ... suas -es et copias in illam provinciam *Asiam* con- tulerunt (*postea*: res et fortunae). Mur. 32 rex sibi aliquot annis sumptis ad confirmandas -es et copias belli. Phil. 2, 50 perditis vitae -bus (*ad rem* cf. 78). SEN. benef. 4, 13, 2 dare beneficia ... -es nostras adgravatura, dum aliorum ... angustias laxent (cf. IVV. 6, 511 uxor gravis est -bus mariti). COLVM. 2, 9, 18 nec impensa gravi -em cultoris onerant *genera quaedam frumenti* (6, 37, 11 pretium quadripedis -em rustici onerat. al. apud eun- dem). 8, 11, 9 id ... fieri maxime patris familiae -i conducit (12, 52, 1 [2 duplicat ... redditum]. cf. MOD. dig. 26, 7, 32, 4 -bus ... non profuit). 9, 6, 3 id repugnat -bus domini. QVINT. decl. 261, 8 quorum fracta -o, quorum clauda fortuna est. 333, 6 contra facultatum -em (*item c. gen. inhae- rentiae*: 360, 1 mater dotata filio quaesisset uxorem, quo facilius posset rueris patrimonii -em fulcire). IVV. 1, 118 quantum -bus addat *sportula* (SCHOL. ad loc. 2 utilitatibus). SCAEV. dig. 33, 8, 23, 1 quod amplius -i loculorum domini ... erogavit *servus* (*ibid.* in -e loculorum. VLP. dig. 40, 7, 3, 2 quod in domini -em plus erogaverat *servus*). 34, 3, 28 pr. quando tutela vestra non minimo damno -em meam adflixerit. VLP. dig. 15, 1, 7, 6 *servus id*, quod dominus sibi debet, in peculium habebit, si forte in domini -em impendit (EPIST. imp. Sept. Sev. dig. 33, 8, 6, 4 [sim. Inst. Iust. 2, 20, 20] quam *pecuniam* se in -em domini impendisse dicit *servus*). 17, 2, 55

insciente socio eum in societatis -em hoc contulisse. PAVL. dig. 26, 7, 43, 1 (*antea*: supra vires patrimonii) cum *tutor* crederet -em pupillarem suffi- cere, promisit *dotem*. al. ② *negotium, sc. pactum conventum cum aliquo de re pecuniaria (potius de actione paciscendi l. 12. 18. 21; accedit praepos. cum vel inter praeter l. 23. 28sq.):* CIC. Quinct. 75 omnes, quibuscum -o huic aut est aut fuit, adsunt (MAR. VICTORIN. in Phil. 4, 15 l. 16 -o dati et accepti est in pecunia inter eos, qui dant, et eos, qui accipiunt, ideo sic iunctum). Q. Rosc. 41 quae -o tibi cum eo inter- cesserat? nulla. Verr. II 2, 172 *publicanus quidam* cum isto summa con- suetudine, ... re ac -e coniunctus (5, 8 usu, re, -e, concordia. cf. 3, 22 istos inter se ... non res, non -o ..., sed ... turpitudine ... coniunxit. Deiot. 27 cum hominibus nostris consuetudines, amicitias, res -esque iungebat). 2, 187 quicum tantae pecuniae -em haberet (SCAEV. dig. 2, 14, 47, 1 cum quo *mensulario* -em implicitam habebat propter accepta et data. MAR. VICTORIN. in Phil. 4, 15 l. 12. cf. p. 162, 20 [aliter p. 154, 74]; sim. CIC. Verr. II 2, 188 neque ... quicquam cum Carpinatio -is habuisse). Caecin. 7 qui per tutelam ... aut fiduciae -em fraudavit quempiam. Cluent. 41 cum illo *Oppianico* nemo iam -em, nemo rem ullam contrahebat (Sull. 56 mag- na -e cum Mauretaniae rege contracta. off. 1, 53 cum multis res -esque contractae). leg. agr. 2, 67 (*acerbe*) inter emptorem et venditorem agrorum inibitur ... -o quaestus de vestra, i. *Quiritum*, pecunia (65 emendi et ven- dendi quaestuosissimam ac turpissimam mercaturam). Att. 10, 11, 2 illa de -e nummaria non sunt eiusmodi ..., ut non cupiat *debitor* tibi praestare. FEST. p. 333 *publicanus* scribendo conficit -em cum pastore. TAB. devot. Année Épigr. 1982 n. 669 (saec. I/IV; interp. dub.) e ch(arta s(upra) scrip- ta) ratio(n)e (*partitionis cum Neptuno factae?*). AVG. civ. 18, 41 p. 319, 5 controversias ... de agris ... vel quacumque pecuniaria -e. in *massa marmoris* locutione ex -e cuiusdam (cf. p. 156, 21; in titulis saec. II prae- ter l. 31; plerumque abbreviatur rat, rarius r vel ra, perscriptum est l. 34; ad rem v. post alios Fant, Cavum antrum Phrygiae, 1989, 28sq.): INSCR. Année Épigr. 1907 n. 130 (a. 80) ex rat(ione) Laeti Caes(aris) n(umero) x. CIL III 419b ex (ratione) Diod(ori). VIII 14560 ex rat(ione) Felicis Aug(usti) n(ostris) (servi) n(umero) quodam. INSCR. Année Épigr. 1989 n. 130 B 4 ex ra(tione) Cl(audii) Zel(oti). Dessau 8715 ex -e (redemptori(s), in litura loco nominis erasi). al.

β portio: de parte, quae mensura quadam ad totum refertur (cf. p. 161, 63. 167, 36): PLAVT. Trin. 413 (405sq. quid factumst xl minis ...? :: comessum, expotum eqs.) quid quod ego defraudavi? :: em, istaec -o ma- xumast. COD. Iust. 6, 50, 18 pr. si heres iussus sit legatario persolvere pecu- niae quantitatem, quae diminuere Falcidiae -em, potest eqs. (i. i. quartam partem hereditatis, cf. p. 157, 19). GLOSS. III 499, 32 logia (i. λογία): -o. de habitu, qui est inter quantitates comparatas (cf. p. 164, 9): CIC. Att. 6, 3, 5 pro -e pecuniae creditae liber(al)ius est Brutus tractatus a debitor quam Pompeius. COLVM. 1, 3, 8 maiorem agrum, quam -o cal- culorum patitur, emere. PLIN. nat. 16, 141 quaestuosissima in satus -e silva cupressorum. 18, 29 in agro quaestuosissimam iudicat Cato vitem, ... quoniam ante omnia de inpensae -e cavit.

γ liber, tabula sim. (notionis corporeae exempla certiora; v. quae p. 155, 23sq. monuimus; vix addas p. 157, 55): MELA 3, 19 in usum mor- tuorum olim negotiorum -o etiam et exactio crediti deferebatur ad inferos cremando vel defodiendo. APVL. met. 8, 22, 3 uxor ... cunctas mariti -es ... admoto combussit igne. VLP. dig. 2, 13, 6, 9 si naufragio vel ruina ... -es perdidisse probet *argentarius* aut in longinquo habere (PAVL. dig. 2, 13, 7 pr. et 1). DIFF. ed. Beck p. 52, 24 diurnum dicimus -em, quae cotidie conficitur (cf. GLOSS. III 520, 14 efemerides [i. ἐφημερίδες]: -es).

δ ipsum institutum, quo administrantur accepta et expensa, arca sim. (cf. p. 161, 57): SCAEV. dig. 33, 8, 23, 1 ut quidquid amplius ex suo ... erogasset *servus domino*, dominica -o ei deberet atque exsolveret (sim. *ibid. iterum*). PAPIN. dig. 22, 3, 26 cum ... saepe -i fratris pecunias -o Proculae solvisset.

2 in administratione publica vel bonorum Caesaris (-es publi- canorum, regis v. sub l. e. g. l. 24. p. 156, 26. 157, 56sq.): **a** notione sol- lemni: **a** usu vario; respiciuntur -es confectae, exhibitae sim.:

① *a singulis civibus: censori*: TAB. cens. Varro ling. 6, 86 si quis pro se sive pro altero -em dari volet (PLAVT. Trin. 872 census cum (sum), iuratori recte -em dedi). PLAVT. Poen. 55 (iocose per *amphiboliam*) nomen *fabulae* iam habetis, nunc -es ceteras accipite: nam argumentum hoc hic censebatur (LEX Iul. munic. [CIL I² 593] 147 civium nomina ... et -em pecuniae ex formula census ... ab iis iurateis accipito *magistratus*). *aerario* (-es civitatis cum fisco collatas v. p. 159, 49): MAVRIC. dig. 49, 14, 15, 5sq. (e S. C. aet. Hadr.) ut ... -es ad aerarium deferat is, a quo tota hereditas fisco evicta est ...; (6) si quis arguetur falsas -es detulisse, de eo praefectus aerarii cognoscat.

② *a magistratibus officialibusque sim. vel ipsis civitatibus (a Caesaribus e. g. p. 159, 47):* **A** referentibus de munere adminis-

[Wick cum Bk.]

trato, negotiis transactis (exempla selecta inde a CIL): LEX. Tarent. (CIL I² 590) 1, 12 *magistratus praestet pecuniam publicam* salvam recte esse futur(a)m eiusque rei -em r(ed)diturum (*al. in eadem lege; in ceteris e. g. Malac. [CIL II 1964] 5, 38 q(uo) m(inus) -es redderentur quove minus pecunia redigeretur. Irnit. 5 B 19 Ilviratus acti, aedilitatis quaesturaeve actae. apud auctores: CIL. Verr. II 4, 140 e lege. Font. 5 duorum magistratuum ..., triumviratus et quaesturae, -o sic redditur ..., ut eqs. VAL. MAX. 3, 1 ext. 1 ministerii. al.). 1, 24 (sim. Vrson. [CIL II² 5, 1022] 80, 10) eius rei, sc. *pecuniae publicae negotiive gesti*, -em senatui reddito refertoque (CIL. Verr. II 1, 77 ad aerarium [3, 167. al.], 1, 98 quaestoriam -em tribus versiculis relatum. opt. gen. 19 [respic. Demosth. coron. 58 τὰς εὐθύνας δῶ]. leg. 3, 47 -es referri causamque exponi censoribus. al. CAES. civ. 2, 20, 8 *legatus* relatis ad eum *Caesarem* publicis cum fide -bus ... tradit *pecuniam*. FEST. p. 274 [explicatur nota RR, v. supra p. 2, 49]). CIL. Verr. II 1, 99 -um ... nomina, 2, 182 in quibus *libellis* erat scripta -o mensuum complurium rerum exportatarum ... sine portorio (GELL. 4, 18, 9 *pecuniae* ..., praedae. cf. p. 160, 11). 3, 109 -o certa est Aetnensium et publicis et privatis litteris consignata. 3, 181 quo modo hoc nomen *cerarii* ad -es magistratus ... allatum est? (sim. de referendo in -es e. g. fam. 5, 20, 3 ex qua *pecunia* reliquum ... in -bus rettuli. EPIST. imp. Tit. [Année Épigr. 1962 n. 288] 14 reditus vectigaliorum vestrorum, i. *Muniguensium*, ... in -em venire aequom est). Flacc. 20 falsas -es inferre. 69 auri -o constat, aurum in aerario est (cf. p. 162, 14). Rab. Post. 9 in litibus ... nemo appellabatur nisi ex ... tabulis privatorum aut -bus civitatum. Att. 6, 1, 15 *edictum meum* provinciale, in quo inest de -bus civitatum, de aere alieno eqs. 6, 7, 2 confectas -es lege Iulia apud duas civitates ... relinquere (fam. 5, 20, 2). fam. 2, 17, 4 -es mei quaestoris ... non erant confectae; eas nos Apameae deponere cogitabamus (5, 20, 2. 8). 5, 20, 1 me non relaturum -es, nisi tecum ... contulisset confecissemque (5, 20, 2). ANTON. Cic. Phil. 8, 26 ne tangantur -es ad Opis (explicat Cic. ibid. ne ... recuperetur illa *pecunia*). LEX Vrson. (CIL II² 5, 1022) 81, 20 *scriba iuret* sese *pecuniam* publicam ... concustoditurum -esque veras habiturum esse. LIV. 38, 55, 10sq. tantae summae -em ... requisitam esse in senatu ... (11) librumque -is ... suis ipsum *P. Scipionem* manibus concepsisse (VIR. ill. 49, 17. cf. e. g. p. 155, 54. 156, 49 et FEST. p. 359 antiqui magistratus ... tabulis -um ibi in *tablino* habebant publicarum -um causa factum locum. SVET. Galba 12, 3 dispensatori breviarum -um offerenti). VAL. MAX. 3, 1 ext. 1 ut Athenienses ... -bus exigendis non vacarent (SVET. Aug. 101, 4 libertorum servorumque nomina, a quibus -o exigi posset). TAC. ann. 13, 14 p. pigerat Pallas, ne ... interrogaretur paresque -es cum re publica haberet (cf. l. 49. p. 156, 59sq.). PLIN. epist. 7, 31, 2 -es alarum et cohortium excutere (10, 39, 1. TRAIAN. Plin. epist. 10, 82, 2 -o totius operis effecti ... excutiat. cf. p. 160, 21). TRAIAN. Plin. epist. 10, 48, 1 *consules* abstinuisse inspectione -um (cf. S. C. de sumpt. lud. glad. [CIL II 6278] 51 *publicis privatisque* -bus decem retroversum annorum inspectis *constituuntur pretia gladiatorum*. COD. Iust. 4, 21, 4 [a. 239] inspectio -um fiscalium). SVET. Cal. 16, 1 -es imperii ... publicavit. TERT. apol. 42, 9 ut facile -o haberi possit, sc. *aequa*. INSCR. Hisp. Epigr. 3, 1993 n. 277 (saec. II ex./III in.) res p(ublica) Int(eramicorum) ... pares cum fisco -es ... consecuta. al.*

② *aliquid statuentibus, aestimantibus (tributa, pretia, largitiones sim.):* ① *potius de modo computandi, mensura exactionis sim.:* Cic. Quinct. 17 quod propter aerarium -em, non satis erat in tabulis insepis, quantum deberetur (, sc. *inter nummos externos Romanosque intercedentem*, v. Kinsey, 1971, ad l.; *item respic. pecuniae permutatio*: Font. 2 ne forte ... istas tabulas existimes ad (diversam) veteris aeris alieni -em pertinere eqs. [antea: dodrantarias tabulas, i. ubi adhibetur as pro sestertio]). Verr. II 3, 113 quae erat -o decumanis ..., ut pluribus ... medimnis decumas emerent, quam iugera erant sata? (nisi ad p. 190, 47). 3, 195 *frumenti pecuniam* ex senatus aestimatione, non ex annonae -e solvisses (simili distinctione: 3, 220 ab a. -e ... res ad praetoris libidinem translata est [postea: modus aestimandi]). 3, 215 cum ad mensurae tam exiguum -em populo Romano in capita discripsisses *frumentum aliquantulum* (Flacc. 32 *praetor* discripsit ... *pecuniam* ad Pompei -em). Flacc. 32 cum (in) omnis Asiae civitates pro portione *pecuniam* discripsisset *Sulla*, illam -em in imperando sumptu ... Flaccus secutus est. ② *potius de ipsa actione statuendi, computandi sim.:* Cic. Verr. II 3, 12 in agrorum vectigalium -e hoc interest, quod ceteris aut impositum vectigal est certum ..., aut censoria locatio constituta est (3, 44 ostendit *Metellus praetor* se lege Hieronica venditurum, hoc est in omni -e decumarum nihil istius simile facturum). 3, 215 nisi omnis frumenti -o ex temporibus esset et annona, non ex numero neque ex summa consideranda. EPIST. imp. Valent. (Inscr. Ephes. Wankel 42) 12 *cognovimus* -e plenissima, quod (i. quot) ... iuga esse videantur ... quantumve annua praestatione dependant (sim. 20 plena ... -e disquirere ... iugationem eqs.).

③ *adhibetur ad appellandos eos, quibus munus -um curandarum commissum est (vel qui ad eorum officium pertinent l. 31, de toto ad hanc curam instituto officio -um v. l. 50; licet tam de ipsis conficiendis, purgandis sim. -bus cogitare, sc. actione assidua [e. g. l. 11. p. 161, 1], quam generaliter de procuracione rerum -umque [e. g. l. 7sq. 13. 15sq. 18]):* ① *circumlocutione quadam vel explicatione (exempla potiora; cf. p. 156, 66. 159, 39):* Cic. Verr. II 1, 37 tibi *quaestori* *pecuniam*, rem frumentariam, -es omnes suas exercitumque commisit *consul*. dom. 74 *scribae quaestorii*, qui nobiscum in -bus monumentisque publicis versantur. LEX Vrson. (CIL II² 5, 1022) 81, 16 qui ex *scribis* *pecuniam* publicam colonorumque -es scripturus erit (sim. Irnit. 8 B 32 tabulas, lib(ell)ros, -es communes. *ceterum*: FEST. p. 333 dicuntur *scribae* ... librarii, qui -es publicas scribunt in tabulis). SEN. dial. 10, 18, 3 (ad *praefectum annonae*) orbis terrarum -es administras (cf. p. 161, 12) ... tam diligenter quam tuas eqs. PLIN. nat. 7, 76 Corneli Taciti, equitis Romani Belgicae Galliae -es procurantis (cf. vol. X 2, 1586, 2sq. procurare ad -em [sing. etiamne ibid. l. 4?] vel in -e). LEX Malac. (CIL II 1964) 5, 22 qui ... -es communes negotiumve quod commune ... gesserit tractaverit (5, 26 Irnit. 5 B 22. al.). TAC. ann. 16, 8, 1 tamquam disponderet *Silanus* iam imperii curas praeficeretque -bus et libellis et epistulis liberos (cf. l. 39). TRAIAN. Plin. epist. 10, 18, 3 -es ... tibi rerum publicarum excutiendae sunt. CIL IX 699 (saec. I/II?) ser(vus) arkar(ius), qui et ante egit -em alimentariam *coloniae Sipontinae*. HIST. AVG. Alex. 23, 6 cum ... eunuchos -bus et procuracionibus praeposuisset Helio-gabalus. VEG. mil. 2, 7, 7 librarii ab eo *appellati*, quod in libros (-is var. l.) referant -es ad milites pertinentes (cf. l. 46). al.

② *appellatione sollemni. exstat fere in titulis (praeter l. 38sq. 51. al.) notaturque rat inde a CIL VI 8506 (aet. imp. Claud.), v. e. g. l. 72. p. 161, 7, raro r, e. g. l. 42; respiciuntur tam munera dignitatis equestris, e. g. l. 41. 45. p. 161, 7 (rarius senatoriae, e. g. l. 75), quam ministeria domus Augustae variorumve officiorum, e. g. l. 36sq. 43. 62 (etiam servilia l. 40. p. 161, 4. al.), vel munera militaria, e. g. l. 46. 50; non desunt, qui aliam rem curantes his officiis adnumerati sunt (v. maxime l. 61. p. 161, 3); inde a saec. IV substituitur rationalis, v. l. 43. p. 161, 13; ad rem v. Schmall, Patrimonium und Fiscus, diss. Bonn. (electr.) 2011.*

③ *sine determinationibus:* a -bus (cf. l. 66. 72): CIL VI 8409c Antemo Ti(beri) Caesaris Aug(usti) l(iberto) a rationi(bus) (nullo indicato gradu et item de libertis e. g. INSCR. Année Épigr. 1979 n. 182 [Herculanei] a rationib(us) de statione Aug(usta) Mediola(nensi) Portinaria. TAC. ann. 15, 35, 2 ab epistulis et libellis et -bus ..., nomina summae curae. SVET. Claud. 28 Pallantem a -bus. cf. de servis e. g. CIL X 3347 [in classe Misenensi; saec. I med.]. VI 8408; de equitibus e. g. CIL III 7126 [gr. ibid. τῶν καθ' ὅλον λόγων]. VI 31384 [a. 286/305] a r(ationibus) [idem dicitur rationalis 31380]). 8426 imp. Claudii libertus tabular(ius) a rationib(us) (al., e. g. l. 67). XIV 2104 (saec. II med.) liberto procuratori Aug(usti) a -bus (al., v. vol. X 2, 1578, 46sq. [de equitibus]). III 7979 (saec. II²) lib(arius) a -bus (miles ut: INSCR. Année Épigr. 2001 n. 1430 [saec. II²]. cf. l. 25). INSCR. Année Épigr. 1987 n. 133 imp. M. Aurelii liberti proximi a ratio(nibus) (1907 n. 80 [in fistula ut 1954 n. 65]. cf. melloproximus vol. VIII 623, 38). exempla cetera: INSCR. Dessau 2392 (Apuli; saec. II med.) miles coadiutor off(icii) rat(ionum) (CIL VI 8424a [saec. II med.] optioni tabellariorum o. -um. COD. Theod. 6, 35, 4 ex o. -um aeris speciem postulare, cui tabulae inscribatur lex. al., cf. p. 161, 10; de officialibus: 10, 24, 1 si quis ab exactoribus, tabulariis, arcariis, officiisve -um vel alio [pro -us], cui fiscalium thesaurorum tutela mandetur, fenebrem pecuniam sumpserit eqs.). CIL III 348 (saec. II²/III¹) liberto proximo -um. al.

④ *cum determinationibus indicantibus rem administratam (cf. e. g. l. 13sq. 22; exempla quaedam, ubi -is subaudiatur, v. e. g. vol. X 2, 1394, 55sq.):* -o hereditatium: in tit. saec. I ex.-II med.: v. l. 68 et vol. VI 3, 2637, 75sq. (ubi l. 77 legas stationis [cf. l. 82sq.], l. 78 scribas Alexandrini). -o patrimonii: in tit. inde a saec. I med.; de officialibus v. vol. X 1, 754, 52sq. (excipias CIL VI 8507, 2). 57sq. 74sq.; de aliis: CIL VI 8504 (saec. I ex.) liberto superposito medicorum ex -e p. 1038 (aet. imp. Sept. Sev.) cultoribus larum Aug(ustorum) -is p. -o privata: in tit. inde a saec. II med., v. vol. X 2, 1394, 27sq. (ubi l. 29sq. legas VIII 11163 et XIII 1807). 46. 1577, 64. exempla cetera: INSCR. Année Épigr. 1979 n. 370a (graphio scriptum in tegula; saec. I?) (Iulius a -e tegularia (v. vol. X 1, 398, 67). Dessau 1518 (saec. I ex./II in.) Aug(usti) libertus tabularius a ratio(nibus), p(roc(urator) ration(is), thesaurorum, hereditatum, fisci Alexandrini (, nisi -(um), si coniungas etiam cum h.; de eodem similiter abbreviatum Année Épigr. 2007 n. 326). Année Épigr. 1974 n. 153 (prope Romam; saec. I ex./II in.) lib(ertus) tabularius -is marmorum Lunessium (CIL VI 8531 servo adiutori) tabul(ariorum) a rat(ionibus) m(armorum) f(isci) c(astrensis). CIL VI 37744 (saec. II¹) lib(erto) tabulario -is castrens(is) (al., v. vol. III 545, 78sq. [78 legas tab(ularium)]. de equite: X 5336 [saec. III med.] proc(urator) -is c.). VIII 7059, 10 legato divi Hadriani

[Wick cum Bk.]

ad -es civitatum Syriae putandas (*sim. al.*, v. vol. X 2, 2761, 59sq.). XIII 1808 (*aet. imp. Ant. Pii*) *libertus* tabul(arius) ration(is) ferrar(arius). VI 10085 (*saec. II med.*) *libertus* medicus -is summi choragi (8950 [*saec. II ex./III in.*] ser(vo) contrascribitori -is s. c. ... fecerunt ... *liberti* adiutores proc(uratoris) -is ornamentorum et ... *servus* disp(ensatoris) vicar(ius) -is eiusdem). 1598 (*aet. imp. M. Aur.*) *equiti* proc(uratori) summarum rat(ionum) (X 1785 [*saec. II ex.*] VIII 23963 [*saec. III¹*] *equiti* magistro su(mmarum) -um. VI 1115 [*aet. imp. Carini*] (Chre)simus tabul(arius) (su)mmarum -um (cum) proximis et adiu(tori)b(us). *al.*). INSCR. Année Épigr. 2009 n. 1168 (*Aquinci*; *saec. II ex./III in.*) *militi* adiu(ori) off(iciu) rat(ionum) mil(itum), (*edd. dubitanter; conferasne p. 160, 25?*). CIL XII 674 (*saec. IV*) admenistrator -um quin(q)ue provinciarum (*cf. Not. dign. occ. 11, 18* rationalis summarum quinque p.). *al.*

γ *adhabetur ad notandas res, quae -bus officii cuiusdam destinantur vel accepto feruntur*: INSCR. Dessau 8716a (*sim. b; Romae, in massa marmoris; a. 137*) -i urbicae. Année Épigr. 1933 n. 120 (*Aquinci, in ligno cupae; saec. II/III*) immune in r(ationem) val(etudinariu) leg(ionis) ii ad(iutricis) (1976 n. 546a [*ibid.*] ex pac(to) in rat(ionem) v. *al.*). CIL XV 1, 1sq. (*in lateribus; saec. II ex.*) -is patrimoni (7972 [*saec. III in.; in sigillo plumbeo ut e. g. XIII 10029, 36*]. 4111 [*saec. III in.*] *fisci* -is p. provinciae Baeticae [*pictum in amphora ut e. g. 4114. et saepius, v. CIL XV p. 560sq.*]). INSCR. Année Épigr. 1994 n. 712a [*in vasculo vitreo; saec. II ex./III in.*] p. (fiscis?) rat(ionis) reg(ionis) Raven(natium). *al.*). XV 7236a et b (*in fistulis; saec. III¹*) -is privatae. *al.*

β *usu laxiore vel notione flexa (metonymia audaciore l. 59) significatur*: **α** *totum id, quod comprehenditur acceptis et expensis, sc. bona et pecunia publica (Caesaris) vel negotia eo pertinentia sim. (quae administrantur a fisco aliove officio, e. g. l. 44. 50. 55; accedit gen. fisci l. 30. 33. 46 et passim [-o f. variat cum f. l. 30. 39. 53. al.])*: EPIST. praef. praet. (CIL IX 2438) 13 ut ... -o fisci indemnis sit [*cf. 6 cum magna fisci iniuria*]. *sim.* Iulian. [CIL III 14165⁸] 1, 16 ut tam indemnitati -is quam securitati hominum, qui annonae deserviunt, consulatur). S. C. de sumpt. lud. glad. (CIL II 6278) 23 fisci -e post habita, labentem civitatum statum ... restituerunt imperatores. EPIST. ad imp. Comm. (CIL VIII 10570) 2, 4 iniuria, quam conductor fundorum contra fas atq(ue) in perniciem -um tuarum ... exercuit. TERT. apol. 42, 9 unius speciei, quam Christiani solvere recusant, querela compensata pro commodis ceterarum -um. COD. Iust. 10, 1, 1 (a. 193/211) prius, quam fisci -bus pater vester obligaretur. 7, 73, 3 (a. 213) non potes praeferrere fisci -bus (postea: salva ... indemnitate fisci). 9, 49, 4 (a. 238/44) damnatorum bona vindicantur -bus fisci (10, 1, 4 pr. [a. 284/92]. 10, 10, 1 [a. 292; postea: ad officium nostrum eadem bona revocare]). *al.* *pertinet ad nummos inferendos vel expendendos (ut cogitari possit de notione q. e. arca sim.)*: CIL II² 7, 34b (*saec. II ex./III in.*) ut huius Manib(us) lucerna quotidiana ex -e publika(v) vestra poni (*sc. decernatur sim.*). INSCR. Année Épigr. 1946 n. 141, 11 (*Romae; saec. III¹*) si quis sepulcrum violaverit, inferit (i. -et) -bus fisci tantum (CIL V 8988e. COD. Theod. 9, 17, 2 pr. 12, 6, 2, 1 ponderis, quod debebatur, duplum). VLP. dig. 50, 8, 2, 2 quod de frumentaria -e in alium usum conversum est, ... restituitur. VET. LAT. I Macc. 10, 40 (recc. L, B, V) *dabo tō siclos* argenti de -bus regis, (*cod. G thesauris; gr. ἀπὸ τῶν λόγων*). 13, 15 (rec. L, *sim. X*) *argentum*, quod debebat ... in -em regiam (*rec. B fisco regis, gr. εἰς τὸ βασιλικόν*). COD. Theod. 10, 18, 1 (a. 315) *qui thesaurum a se inventum ad fiscum sponte detulerit, metatatem eius ... fisci -bus tradat*. EPIST. imp. Valent. (Inscr. Ephes. Wankel 42) 19 *summam* rei privatae nostrae inferre festines ... et, si quid extrinsecus luc(ri) est, cedat -bus civitatum. NOVELL. Theod. 25, 2 *multam* in -es publicas conferre cogatur. *al.*

β *ipsum institutum, quo administrantur bona Caesaris (cf. p. 158, 56)*: VLP. dig. 49, 14, 6, 1 quodcumque privilegii fisco competit, hoc idem et Caesaris -o et Augustae habere solet. **γ** *praedium Caesaris (meton. in finibus constituendis)*: CIL VIII 20618 (*saec. IV med.*) limes agrorum ... inter territorium Aurelie(n)se et privata(m) r(atione)(m) ...). INSCR. Dessau 9383 (*e. Mauret.*) termines defensionis (i. definitionis) -is privati (sic) domorum n(ostorum) A(ugustorum). **δ** *portio ex donativis militum deducta*: VEG. mil. 2, 20, 5 in quibus foliibus haec -o condebatur (I ut ex donativo militum ... dimidia pars sequestraretur). 2, 20, 7 haec -o apud signiferos ... in cophino servabatur (6 particulam).

Β *in imagine aestimantur, iudicantur alia tamquam accepta et expensa (imagine census agendi v. p. 158, 66)*: **1** *respicitur, qui computationem facit de beneficiis, donis sim. eorumque remuneratione*: PLAVT. Most. 304 bene ... -o accepti atque expensi inter nos convenit: tu me amas, ego te amo. CIC. Lael. 58 ad calculos vocare amicitiam, ut par sit -o acceptorum et datorum (SEN. contr. 9, 1, 15 [*loq. Callias*] *Cimon* vult mecum p. -es facere. SEN. benef. 6, 40, 2. *al.*). SEN. benef. 6, 4, 5 inter beneficia ... et iniurias -o confertur (epist. 118, 1 exis a me frequentiores epistulas; -es conferamus: solvendo non eris. *cf. p. 162, 25*). dial. 5,

31, 3 (*ad ingratum*) falsas -es conficis: data magno aestimas, accepta parvo. *al.* PLIN. epist. 2, 4, 4 in te ... facile ei liberalitati meae -o constabit, etiam si modum excesserit. VET. LAT. Phil. 4, 17 (cod. 89, *sim. al. et VVLG.*) requiro fructum liberalitatis vestrae, qui abundat in -em vestram (*gr. λόγος, cod. 75* in verbo, *Mar. Victorin.* in oratione. *explicat* THEOD. MOPS. *ad loc.* p. 251, 8 dantes ... multam vobis mercedum retributionem providistis. *cf. p. 156, 54*). *al.* **2** *respicitur, qui animo reputat vel inquirenti respondet, utrum bene an male egerit acturusve sit (cf. p. 192, 15)*: TER. Ad. 855 (*loq. Demea*) numquam ita quisquam bene subducta -e ad vitam fuit, quin eqs. ([DON. *ad loc.* 2 bene disposita, bene computata]. CIC. fam. 1, 9, 10 omnibus -bus ... subductis summam feci cogitationum mearum). SEN. dial. 9, 3, 8 alii sic inpendimus tempus, ut possimus -em reddere, alii, ut nullas habeamus reliquias (TAC. l. 17). 10, 18, 3 (*antea p. 160, 13*) satius est vitae suae -em quam frumenti publici nosse. epist. 1, 4 -o mihi constat impensae; non possum dicere nihil me temporis perdere, sed eqs. (TAC. ann. 1, 6, 3 eam condicionem esse imperandi, ut non aliter -o c., quam si uni reddatur [*spectat ad rectores ut*: APVL. Plat. 2, 27 p. 261]. PLIN. epist. 1, 9, 1 -o occupationum. CYPR. epist. 74, 8, 1 an constare sacerdoti dei -o in die iudicii possit ... probanti et in acceptum referenti blasphemantium baptismata. *cf. l. 2*). **3** *vario respectu*: CIC. Cato 51 agricolae habent ... -em cum terra, quae numquam ... sine usura reddit, quod accepit (VARRO rust. 1, 4, 3 ubi -o cum Orco habetur, *sc. in agro pestilenti*, ibi eqs. [*inde* COLVM. 1, 3, 2]). SEN. benef. 4, 32, 4 (*loq. deus*) apud me istae expensorum acceptorumque -es dispunguntur, ego, quid cui debeam, scio. dial. 6, 15, 4 iube singulos magnos viros conferre -em: nulli contigit inipune nasci. COLVM. 12 praef. 8 ut cum forensibus coniugis negotiis matronalis industria domestica -em parem faceret. PLIN. nat. 2, 22 huic Fortunae omnia expensa, huic feruntur accepta, et in tota -e mortalium sola utramque paginam facit eqs. (*ad rem v. Thilo, op. cit. [p. 154, 38], 71sq.*). SVET. Nero 39, 1 *per pestilentiam* tot funerum milia in -em Libitinae venerunt.

II *respicuntur quaelibet computanda, numeranda*: **A** *numeri et res variae*: **1** *de computandi actione, methodo sim. vel de summa computata (sc. l. 37sq. 42; de facultate p. 163, 25)*: **a** *in sermone communi*: PLAVT. Mil. 47 quanta istaec hominum summast? :: septem milia. :: ... recte -em tenes. TRUC. 24 (*iocose*) eam -em ... numquam educet Venus ..., quot amans exemplis ludificetur. CATO agr. 2, 2 ubi ea, quae in fundo acta sunt, cognovit pater familias, -em inire oportet operarum dierum (CAES. Gall. 7, 71, 4 -e inita frumentum se Vercingetorigem exigue dierum XXX habere. LIV. fig. 22 l. 24 quid in singulis dies effigi possit a fabris). *ibid.* ad -em operum operarumque vilicum revoca. CIC. Verr. II 3, 192 valet ista -o aestimationis in Asia. 5, 71 nemo erat, quin -em numerumque, i. summam, haberet. rep. 2, 39 (*syntaxi parum concinna*) -em ... esse talem, ut ... prima classis cum equitibus et fabris tot centurias habeat; quibus ... octo ... si accesserunt, confecta est vis populi universa. CAES. Gall. 1, 29, 1 in tabulis nominatim -o confecta erat, qui numerus Helvetiorum domo exisset. VARRO rust. 1, 18, 6 alia -e modus, i. numerus, mancipiorum ... est animadvertendus. HOR. ars 325 pueri longis -bus assem discunt in partes centum diducere. CE 248, 5 (*saec. I a. Chr.?*) decumam, quam vovit, ut faciat verae -is, ne minus sit quam debuit. LIV. 34, 50, 7 *Achaei quingenos denarios in capita reddentes centum talenta solverunt*: mille ... ducentos captivos ea -e Achaia habuit. COLVM. 2, 4, 7 -o rustici, adgravatur exiguo profectu operis (i. *cf. l. 37; addasne p. 156, 38?*). 11, 2, 44 pecoris nati aut amissi. 11, 2, 86 quae -o docet universo iugero satisfacere modios stercoris tot. *al.* PLIN. nat. 33, 120 sublini ... Syrico colore minium compendii, -o demonstrat (i. *gen. explic.*). SVET. Cal. 29, 2 numerum puniendorum ex custodia subscribens, -em se purgare dicebat. *al.* *respicitur id, cui locus in computatione dandus est*: CIC. Verr. II 5, 71 *Syracusani* habebant -em ... cotidie piratarum, qui securi ferirentur (CAES. civ. 3, 53, 1 cum horum omnium proeliorum -o haberetur, tot viros ... cecidisse reperiebamus. LIV. 5, 30, 8 ut agri ... ita plebi dividerentur ..., ut omnium in domo liberorum capitum -o haberetur. *aliter l. 42; cf. p. 157, 31*). VET. LAT. num. 6, 12 (cod. 100) dies priores, quibus impurus erat, sine -e erint (*sc. non adnumerabuntur ceteris; gr. ἀλλοιοι, Vulg. irriti* fiant).

b *in arithmetica, geometria, variisque artibus (variat in contextu c. descriptio p. 163, 5, dimensio p. 163, 18, methodus p. 163, 1. 54. al., probatio p. 163, 32; saepe illustratur genus artis per adi., imprimis geometrica, mathematica, v. vol. VI 2, 1910, 1sq. VIII 471, 21sq., musica infra p. 163, 3. 59sq. al., ceterum e. g. p. 163, 17. 39. 43, per gen. e. g. p. 163, 20. 33. 41. 164, 4)*: **α** *pertinet ad varias earum quaestiones, demonstrationes sim.*: **①** *abl. instr. vel modi -e, -bus (cf. l. 51; hic illic cogitare licet de natura ipsarum rerum, cui methodus artis accommodatur, e. g. p. 163, 14. 17 [cf. p. 163, 58])*: CIC. fin. 5, 9 ut multa ... necessaria mathematicorum -e concluderent *Peripatetici* (*disting. probabili argumentatione*). MANIL. 3, 204 quaeras ..., qua -e queas ... exprimere ... surgentem horoscopon. *al.* VITR. 1, 6, 9 orbis terrae circuitionem ... ab Eratosthene ... -bus mathe-

[Wick cum Bk.]

matis et geometricis methodis esse inventam *tantam* (BOETH. arithm. 1, 18, 1 l. 3 qua ... -e tales numeros invenire possimus ..., reperiendi ars talis est). 5, 5, 6 *Aristoxeni* diagramma musica -e designatum. 9 praef. 5 hac -e duplicatio *quadrati* grammicis -bus, (*secl. Soubiran*) ab Platone ... explicata est ([cf. 4 descriptionibus linearum]. 13). 9, 7, 5 vocabitur ... haec linea mathematicis -bus 'axón'. 10, 3, 7 uti ... certa quadam divisionis -e aequas partes *solidi ponderis* collis singuli ferant operarii. *al.* PLIN. nat. 2, 84 Pythagoras interdum et musica -e appellat tonum, quantum absit a terra luna. 2, 244 quae mensura *distantiae* Artemidori -e ... *tantum* efficit. 6, 171 cum indubitata -e umbrarum Eratosthenes mensuram terrae prodere ... conceperit. 12, 53. QVINT. inst. 1, 10, 39 quid ... magis oratio quam probationem petit? falsa quoque veris similia geometria (-ca *Christ*) -e deprendit. 1, 10, 49. GELL. 18, 15, 2 in *hexametro* priores *sempedes aequum vim habere ac posteriores*, idque ipsum -e quadam geometrica fieri disserit Varro. FAV. EVL. 25, 7 quod hac -e ... probabitur (MACR. somn. 1, 20, 17 geometricis evidentissimis -bus). MACR. somn. 1, 5, 18 *monas*, quae divisionem arithmetica -e non recipit. 2, 3, 13 *Archimedes* omne spatium *inter planetas* se -e mensum putavit (14 dimensio. cf. 2, 6, 2 qui eum *terrae orbem* -e dimensi sunt). MART. CAP. 6, 706 *mathematicae* pars, quae numerorum regulis -busque concipitur, *ad arithmetica* pertinet. BOETH. arithm. 1, 20, 6 l. 51 cum hi *numeri* reperti sint, si alios invenire secteris, eadem oportet -e ut vestiges (2, 2, 2 l. 12). *al.* ② *exempla cetera*: vario usu: CIC. ac. 2, 117 si geometricis -bus non est crediturus *sapiens* (*disting.* argumentis ... philosophorum). Tim. 37 cum *sidera evanescentia rursusque emergentia* terrorem incutiant -is expertibus, (*gr. 40° τοῖς οὐ δυνάμενοις λογίζεσθαι*. cf. -e carere p. 167, 55 et *respectu artis generali* p. 180, 45). div. 2, 91 docet ... -o mathematicorum ..., quantum absit luna a Mercurio. 2, 98 *quidam* Chaldaeis -bus eruditus urbis ... natalem diem repetebat. MANIL. 2, 722 nec genus *determinandi dodecatemoria* est unum, -o nec prodita simplex. *al.* VITR. 9, 6, 2 ex conceptione genethliologiae -es explicatas. 9, 7, 1. SEN. nat. 1, 4, 1 -es, quae ... cogunt, a geometris adferuntur (*postea*: probationes). PLIN. nat. 2, 85 -o geometricae collectionis numquam fallacis (*gen. explic.*, cf. l. 10. 65). 2, 88 Aegyptia -o mundi ... colligit *aliquid* (*postea*: computatio). QVINT. inst. 1, 10, 46 se ... geometria tollit ad -em usque mundi. 1, 10, 49 plurimas quaestiones ..., ut de -e dividendi (*vid. var. l.*) ..., linearibus illis probationibus solvi solere. GELL. 18, 14, 6. *al.* *circumscribitur universa ars, doctrina (exempla certiora; cf. e. g. l. 27. 63. 75)*: VITR. 1, 1, 8 musicen ... sciat *architectus* oportet, uti canonicam -em et mathematicam notam habeat. 9, 6, 2 propria est eorum *Chaldaeorum* genethliologiae -o (*postea*: disciplinam. cf. ARNOB. nat. 2, 69 -o ... genethliaca). PLIN. nat. 2, 187 umbrarum hanc -em et quam vocant *gnomonicon* invenit Anaximenes (*cf. l. 10*). QVINT. inst. 1, 10, 36 illa ... linearis -o (34 in geometria). CHALC. comm. 264 praestandae ... -is scientiam (*v. Bakhouché, 2011, comm. ad l.*). 355 secundum geometricam -em ..., quae -o ... inexpugnabiles affert probationes (AMM. 20, 3, 2 g. -o partium partes appellat '*minutas*'). RVFIN. Orig. in gen. 11, 2 p. 103, 18 geometrica doctrina ..., -o numerorum (*i. arithmetica*) ..., dialectica disciplina (AVG. civ. 12, 19 p. 541, 25 in ipsa -e atque scientia n. ... duplicari, ... multiplicari potest. epist. 162, 2 p. 513, 13). AVG. mus. 2, 1, 1 musicae -o, ad quam dimensio ... vocum ... et numerositas pertinet. *al.*

β *pertinet ad usum vitae, sc. opera conficienda sim. (exempla selecta inde a FRONTIN)*: VITR. 1, 1, 4 symmetriarum quaestiones geometricis -bus et methodis inveniuntur (*item efficitur symmetria*: PLIN. nat. 34, 65 quam s. diligentissime custodit *Lysippus* nova intactaque -e quadratas veterum staturas permutando. cf. *etiam* VITR. 4, 3, 3 uti, si qui voluerit his -bus adtendens ita ingredi, habeat proportionem explicatas). 1, 1, 9 vasa aerea, quae ... sub gradibus *theatri* mathematica -e conlocantur sonitum ex discrimine, (*v. app. crit.; in eadem re*: 5, 5, 1 -e musica). *ibid.* hydraulicas ... machinas ... sine musicis -bus efficere nemo poterit. 3, 3, 13 erit forma[ta] (et) -o eius, sc. *ἐντάσεως*, quemadmodum ... efficiatur, subscripta (*sim.* 3, 5, 8). 5, 3, 8 quaesierunt per canonicam mathematicorum et musicam -em, ut vox *actorum clarius audiretur* (*postea* p. 206, 54). 5, 9, 2 ut porticus habeant ... columnas ... ex -e modulationis perfectas (*sim. c. gen. explic.*: FRONTIN. grom. p. 10, 6 de itineribus controversia est, quae in arcifiniis agris iure ordinario finitur, in assignatis mensurarum -e. p. 15, 21 modum *agri* ... intra lineas clusum rectorum angulorum -e subducimus. HYG. grom. p. 85, 15 cum iugera adscripta fuerint *peregrinis vocabulis mensurarum* ..., iugurum nobis -o sui fidem servabit. BALB. grom. p. 92, 13. *al.*) 9 praef. 6 id, sc. *norma fabrorum*, -bus et methodis emendatum ex eius *Pythagorae* praeceptis explicatur. *al.* COLVM. 5, 1, 2 cum de commetiendis agris -em ... *quidam* requireret a me (4 praecepta mensurarum). 5, 1, 3 *architectis* necesse est mensurarum nosse -em (*opp.* qui iam exstructa metiuntur). QVINT. inst. 9, 4, 139 ad signandos pedes *in oratione* ... adhibetur musica -o numerorum. FRONTIN. aq. 23, 2 regula, ad quam -o eorum

modulorum et initium, computatur *in fistulis* (l. trad., initur et *ed. Rodgers*). grom. p. 17, 14 haec *obstacula*, quacumque -e optime poterint, mensuram accipere debebunt. HYG. lim. grom. p. 144, 13 haec est constituendorum limitum -o pulcherima (*cf. p. 224, 67*). p. 154, 10 quattuor caeli partes, quibus limitum ordinatio hac -e constituta omni tempore convenit. MAECIAN. distrib. 48 si ad denarium -em conficias, assem hac nota scribas *eqs.* (*cf. 74 sive denaria sive sestertia -o conficeretur*). GELL. 5, 3, 5 *acervum lignorum* -e quadam quasi geometrica librari continerique. *al.*

2 *de habitu sim. numerorum aliarumque rerum, qui potest quadam formula, regula vel ipso numero definiri (considerando aut singulas res inter se vel cum sua mensura comparatas, aut totum quoddam structura sua ordinatum; quae sec. hunc habitum numerorum computantur, efficiuntur, v. sub 1 [cf. e. g. p. 163, 22 cum p. 167, 13]; meton. p. 167, 23)*: a *respicuntur singula commetienda, ita ut eorum mensura numero rationali exprimi possit (fere usu technico, raro in sermone cottidiano, sc. l. 48sq. 59)*. praemonenda: definitur CHALC. comm. 16 p. 68, 4 (-o) ... est duorum finium iuxta semet ipsos habitus et quasi quaedam conventio (l. gr. *Theo Smyrn. p. 81, 18 λόγος, quod et infra respondet e. g. l. 39sq. 44. p. 165, 53 [cf. p. 188, 7]*). frequentant CHALC. et MART. CAP.; rarius occurrit apud eos, quibus magis in usu sunt portio vel proportio, maxime BOETH., v. vol. X 2, 2078, 27sq. (quas voces notione originaria analogian significavisse illustratur *ibid.* l. 10sq., cf. *infra* p. 165, 43; ad rem v. Hultsch, RE II 1091, 19sq.). genera -um enumerat MART. CAP. 7, 757 omnis ... numerus pars est alicui numero maiori; (maior autem) aut multiplicatione procedit aut -e membrorum vel partium ...; minor ... numerus aut replicatione minuitur aut -e membrorum vel partium *eqs.* (*fusius ad rem* 7, 759. 765; cf. e. g. -o multiplicationis l. 57. p. 165, 12, comparisonis p. 165, 4. licet permultae -es inter numeros describi possint (*cf. MART. CAP. 7, 761*), mathematici praecipue eas tractant, quibus in musica concinere sonos observavit Pythagoras (*fusius ad rem* CHALC. comm. 35. 45 MART. CAP. 2, 107), sc. -o duplex, diplasia *sim.* (*respondet symphonia q. d. diapason*), triplex, tripli *sim.* (*diapason et diapente*), quadrupli (*disdiapason*), hemio- lia, sesquialtera, sescuplaris, superdimidii *sim.* (sc. 3:2, *diapente*), super- tertia, sesquitercia, epitriti *sim.* (4:3, *diatessaron*), epogdo (9:8, quae intercedit inter singulos tonos). ea, quorum -o exprimi non potest, dicuntur aloga *sim.*: MART. CAP. 9, 949 intervalla alia logica, alia a. memorantur; ac rationabilia illa sunt, quorum consensus possumus praestare portionem, irrationabilia, quibus non subest -o, (*Arist. Quint. 1, 7 p. 11, 6sq. ὧν οὐδείς πρὸς ἄλληλα λόγος εὑρίσκειται*). 9, 972 tempora errhythmata ... sunt, quae [-e certa] (*ibid.* 1, 14 p. 33, 2 ἐν τινι λόγῳ) ordinem servant, ut in iis, ... quae aliqua -e iunguntur; arrhythmata sunt, quae sibi nulla omnino lege consentiunt ac, sine certa -e, (*ibid.* p. 33, 5 ἀλόγως) coniuncta sunt. 9, 975 alios pedes ... alogos, hoc est irrationabiles, nominamus, quorum -o nulla praestatur, (*ibid.* p. 33, 21sq. ὧν οὐκ ἔχομεν διόλου τὸν λόγον ... εἰπεῖν πρὸς ἄλληλα).

α *comparantur duo (partes plures totius cuiusdam l. 66)*: ① *quae- ritur alter terminus proposito priore eiusque mensura (accedit saepe gen. ipsius moduli)*: CATO agr. 1, 5 ubi non multa vasa et dolia erunt, scito pro -e fructum esse (77 sumito, quantum voles pro -e, ita uti placenta fit. 93. HIRT. Gall. 8, 9, 3 imperat vallo pedum XII muniri castra, lorculam pro -e eius altitudinis inaedificari. VITR. 1, 5, 1 uti fodiantur *fundamenta murorum* ..., quantum ex amplitudine operis pro -e videatur [*sim.* 3, 4, 1]. 5, 5, 1 fiant vasa aerea pro -e magnitudinis theatri. MART. CAP. 6, 598). VITR. 4, 4, 2 quod detrahitur de corpore scapi, striarum numero adiecto adauge- bitur -e (*item abl. nudo*: 10, 2, 1 tigna duo ad onerum magnitudinem -e expediuntur. MART. CAP. 7, 763 unus numerus potest duplo ... {au}geri aut superdimidio ... ulterioribusve et multiplicationum et membrorum -bus). 5, 9, 3 ad ... moduli -em omnis operis erit explicatio (5, 9, 4 epistylia ... ad columnarum -em ... explicentur. 6, 6, 3 *cellarum* magni- tudines ... ad fructuum -em et numerum doliorum sunt faciundae. 9, 8, 10. PLIN. nat. 36, 68 *naves* ad -em geminati ... ponderis oneratas). 10, 11, 2 ex -e gravitatis saxi mittendi proportionem sumuntur *ballistae perficiendae*.

② *vario usu*: A *statuitur mensura terminorum collatorum (quae indicatur apud mathematicos per gen. vel epitheton, de quibus v. l. 31sq.)*: exempla varia: CIC. rep. 6, 18 intervallis coniunctus (*dis- var. l.*) inparibus, sed tamen pro rata parte -e distinctis ... efficitur *concentus orbium caelestium*. VITR. 4, 4, 2 *columnarum* crassitudines ... extenu- entur his -bus, uti, si octava parte erunt exteriores ..., hae interiores fiant (*decima*) parte. CELS. 5, 17, 1^a miscentur ... varie *simplices* ... isdemque servatis ponderum -o mutetur. IREN. 1, 14, 5 l. 130 (*in computatione mys- tica*) sex, ex quibus emanaverunt XXIII litterae, quadripertita ... Qua- ternationis -e, *eqs.* (l. gr. τετραπλασιασθέντα τῷ τῆς ... Τετραδός λόγῳ). CHALC. comm. 43 duo limites dupli -e distantes, id est sex et duodecim. 45 p. 94, 8 tonon ... epogdoi ... habere -em (*gr. Theo Smyrn. p. 56, 18 ἐν ... λόγῳ. sim. definiuntur nomina intervallorum e. g. FAV. EVL. 22, 13*

symphonia diapason, quam dupli -o ... pepererit. MART. CAP. 9, 953 *diapason* est in tetraplasii -e). 47 p. 97, 8 in his *numeris* epitrita -o continetur (MART. CAP. 7, 762 partium ... -o proxima in quibusdam numeris supertertio est. *al.*). FAV. EVL. 23, 5 tertia comparationis est -o ex epitrito numero. MART. CAP. 7, 759 membrorum, *sc. superdimidii*, -e vincitur a novenario senarius. 7, 762 duae ... tertiae -em supertertio proximam habent. 7, 765 numeri -is eiusdem (7, 788). *al. termini comparantur per praepos. vel iunguntur per copulam et sim.*: VITR. 10, 11, 2 (*contextu parum dilucido*; *cf. p. 164, 62*) *quomodo in ballista pensiones saxorum* ad modulos habeant -em (FRONTIN. aq. 34, 4 sextarii -o ad cyathos [1:12], modii vero et ad sextarios [1:16] et ad cyathos respondet. AVG. trin. 4, 6, 10 1.40 apparet ... -o simpli ad duplum. MART. CAP. 7, 759 multiplicationis -o est seniori ad ternionem. *al.*; *cf. l. 45 sqq.*). CHALC. comm. 47 p. 97, 10 epitriti -o ... in duplici et triplici quantitate *continetur* (AVG. mus. 2, 6, 9 *partes pedis quadrisyllabi* aequalium -e numerorum duo et duo tempora possidentes. MART. CAP. 7, 763 IIII ... et XIII tripli et superquarti ... -o est. *al.*; *cf. l. 32*). 50 p. 99, 17 non ... epogdoi -o inter hos numeros conservari potest (MART. CAP. 7, 760 i. hos *numeros* aut dupli -o est aut tripli aut quadrupli. *al.*). *al.* ② *referuntur singulae dimensiones ad ratam partem, sc. ad earum modulum, ut efficiantur symmetriae (in architectura; ad rem v. p. 164, 58. vol. VIII 1250, 17 sqq. et Vitr. 1, 2, 4, 3, 1, 9; de -e totius ex pluribus -bus composita cf. p. 166, 16; vario respectu iuxta ponitur symmetria saepius [nota gen. l. 26 sqq.]; obstat -i natura loci e. g. l. 27)*:

VITR. 1, 2, 2 orthographia ... est ... modice ... picta -bus operis futuri figura. 2, 1, 7 *architecti domos paulatim* e vagantibus iudiciis et incertis ad certas symmetriarum perduxerunt -es (6, 3, 11 omnes sunt faciendae earum s. -es, quae sine inpeditione loci fieri poterunt [*postea*: veris symmetriis]. *al.*). 3, 3, 7 (*antea*: intercolumnia ... modulorum *tot eqs.*) ex ea divisione *frontis in tot partes* intercolumnia altitudinesque columnarum habebunt iustam -em ([8 eas ... symmetrias]. 4, 1, 11 abaci latitudo ita habeat -em, ut, quanta fuerit altitudo, tanta *eqs.* [*disting.*: *totius* capituli symmetria]. 6, 3, 8 oeci ... latitudinis et longitudinis, uti supra tricliniorum symmetriae scriptae sunt, ita habeant -em. *al.*; *cf. 6, 2, 1* uti proportionibus ratae partis habeant aedificia -um exactiones). 5, 9, 3 columnarum ... proportionem et symmetria non erunt isdem -bus, quibus in aedibus sacris scripsi. 6, 3, 5 generatim magnitudinum -es exquisitas et utilitati et aspectui conscribendas putavi. *al.* PLIN. nat. 36, 178 quae *columnae* sextam partem altitudinis in crassitudine ima habent, doricae vocantur; quae nomam, ionicae ...; corinthiis eadem -o quae ioniciis. 36, 179 antiqua -o erat columnarum altitudinis tertia pars latitudinum delubri (*vix ad p. 167, 33*).

③ *comparantur bina vel plura inter se, quorum -o eadem est, sc. respicitur analogia (definit CHALC. comm. 16 p. 68, 6 competens, i. analogia, ex complurium -um comparatione subsistit. cf. p. 188, 11)*:

① *iunctura eadem -o (cf. p. 187, 63)*: VARRO ling. 10, 38 cum dicimus e. -em habere assem ad semissem, quam habet in argento libella ad simbellam, quid sit *ἀνάλογον* ostendimus; cum utrobique dicimus et in aere et in argento esse e. -em, tum dicimus de analogia. 10, 41 (quam) -em duo ad unum habent, e. habent viginti ad decem (*postea*: pro portione). FAV. EVL. 8, 3 (*comparantur I ad II, X ad XX*) si ... diversa sit summa, -o tamen e. perseverat. MART. CAP. 7, 756 similes ... plani numeri sunt, quorum latera .e. -em habent, (*Euclid. elem. 7 def. 22 ἀνάλογον ἔχοντες*). 7, 783 minimi numeri ... ex omnibus, qui sub .e. -e, sunt (*ibid. 7, 22 p. 129, 10 τὸν αὐτὸν λόγον*). *al.* ② *exempla cetera*: CHALC. comm. 18 p. 69, 13 dico ... inter haec duo similia solida duo alia similia solida iuxta .e. -em continui competentis, inveniri ([.], *explicatur p. 68, 25 analogia syneches*). 20 p. 71, 11. *al.*, *cf. p. 188, 2*; *sim. 33 p. 83, 16 secundum -em c. c.*, quae est -o geometrica, quod valet octo adversum quattuor, hoc quattuor adversum duo). MART. CAP. 7, 737 *ponuntur medietates VIII et IX inter VI et XII; novem ex ... regula arithmetica ... censetur ...*, octo musica (*i. harmonica*) -e confertur ...; quod, *sc. VI ad VIII et IX ad XII*, geometrica -e componitur (BOETH. arithm. 2, 50, 9 l. 101. *cf. l. 57, 65*). BOETH. arithm. 2, 54, 3 l. 21 in quattuor ... terminis ..., proportionum -e scilicet custodita (*a:b = c:d*), geometrica medietas explicatur. *al. in compositione animae mundi (sec. Plat. Tim. 35^B sqq.; cf. p. 166, 4, 13)*: CHALC. comm. 55 de anima ... mundi ... deque divisione eius iuxta -es harmonicam, arithmetica, geometricam facta ... satis dictum. 102 p. 153, 4 *anima* divisa ... numeris, composita analogiis, stipata medietatibus, ordinata -bus musicis. *al. apud eundem*.

③ *respicitur totum quoddam ordinatum partium suarum mensurā, structurā (hic illic fort. de circumlocut., e. g. pro 'harmonia' p. 166, 5, 12, 'symmetriae' p. 166, 19 [cf. p. 166, 26], cogites)*: α *usu generali, sc. de statu universitatis cuiusdam, qui ex rata partium diversitate intellegi explicarique potest (unde subluceat ipsa vis harmoniae, pulchritudinis p. 166, 22 sqq. 29 sqq. [cf. l. 36]; -o fere comprehendit singulas -es sub a illustratas)*: ① *in musica, mundo (cf. l. 63), anima*: CIC. rep. 2, 69

(*in compar.*) *ut* concentus ex dissimillarum vocum moderatione concors ... efficitur ..., sic ex ... *variis* ordinibus ... moderata -e civitas consensu dissimillarum concinit (*cf. -em singulorum intervallorum p. 164, 66*). PLIN. nat. 1, 2, 113 harmonica mundi -o ([*cuius explicatio* 2, 248 *turbata vid. contextu vix sano*]). CHALC. comm. 73 Pythagoreum dogma est -e h. constare mundum [*cf. Theo Smyrn. p. 139, 11 καὶ ἄκουσιν*]. *cf. l. 31*). CENS. 10, 8 Pythagoras repperit pthongos musicorum convenire ad -em numerorum (FAV. EVL. 22, 10. MACR. somn. 1, 13, 11 constat ... n. certam ... -em animas sociare corporibus: hi numeri dum supersunt *eqs. al.*). AVG. serm. 243, 4 diversi soni -e coniuncti (*vix de sollertia artificis*). MACR. somn. 2, 2, 22 intervalla numerorum ratis ad se numeris ... distincta sunt, quibus omnis canora -o continetur. 2, 3, 15 *intervallorum* concentum, cuius -o, in substantia animae contexta, mundano quoque corpori ... inserta est. MART. CAP. 9, 942 multiplex ... tetrachordorum -o, *sc. enharmonios, chromatices, diatonos. al.* ② *in corpore humano vel in aedificio (sc. ex singulis -bus, symmetriis constituto, v. l. 24, 27. al. et p. 165, 19 sqq.; variat in contextu c. compositio l. 25, symmetria l. 26)*: VITR. 3, 1, 1 proportio est ratae partis membrorum ... commodulatio, ex qua -o efficitur symmetriarum (4, 1, 3 *aedificia fortuito composita* cum etiam-num non esset s. -o nata [6 non habentes symmetrias]. 4, 3, 2 antiqui vitare visi sunt in aedibus sacris doricae symmetriae -em. *al.*). *ibid.* non potest aedis ulla sine symmetria atque proportionem -em habere compositionis, nisi uti hominis bene figurati membrorum habuerit exactam -em. 3, 3, 6 eustyli -o, quae ... ad speciem ... -es habet, explicatas (*cf. 4 diastyli ... compositio; cf. ad p. 165, 30*). 3, 3, 8 Hermogenes, qui ... invenit ... pseudodipteri ... -em (*postea*: ex dipteri ... symmetria). 3, 5, 5 capitulorum -o: ... his symmetriis conformabuntur *eqs.* (*cf. 5, 9, 4 capituli -o ita fiat eqs.*). 4, 2, 6. *al.* AVG. serm. 243, 4 (*antea*: harmonia *membrorum*) ut omni visibili pulchritudini ista -o ... praefatur. 243, 7 (*antea*: tanta corporis pulchritudo) si invenitur in corpore -o numerorum. CLAUD. MAM. anim. 1, 8 p. 47, 6 *corpus humanum* harmoniae -e permixtum. *al.* ③ *in fistularum generibus et agrorum limitatione*: FRONTIN. aq. 30, 1 in vicinaria fistula, quae in confinio utriusque -is, *sc. et minorum et maiorum f.*, posita est *eqs. (resp. genera fistularum ut sc. 2 omnes moduli consentiunt et -i et commentariis publicis. 34, 3 omnia ..., quae mensurā continentur, certa et immobilia congruere sibi debent; ita enim universitati -o constabit. al.; aegre disting. ipsa regula generis p. 167, 5)*. grom. p. 10, 8 multi *limites* exigente -e per clivia et infragosa loca eunt, qua iter fieri non potest (*sim. p. 49, 17 per qualicumque loca ..., hoc est qua -o dictavit*). p. 31, 4 finium anguli ... habent aliquam -em; in qua(m) ... facile, quod inperiti turbaverunt, artificio restituemus. *al.* HYG. lim. grom. p. 146, 1 constat illis *colonis* .-o mensurae, (*ad p. 163, 66*), limitum -o non constat (LIB. col. I p. 213, 13 *termini a veteranis positi* non ad -em vel recturas l. pertinent. *al.*). ④ *in geometria, arithmetica*: BALB. grom. tit. expositio et -o omnium formarum. GELL. 16, 18, 2 *geometria* spatiis et intervallis linearum et -e numerorum constat (AVG. mus. 1, 10, 17 mihi ... -o dimensionum atque n. videtur verissima. 3, 7, 16 [*antea*: non ... numeris quidquam est certius] ex ipsa n. -e, quae nullo modo fallit *eqs.* BOETH. arithm. 1, 2, 1 l. 3 quaecumque a primaeva rerum natura constructa sunt, n. videntur -e formata [2 l. 7 n. colligatione]. *al.*; *cf. l. 8*). AVG. mus. 1, 11, 18 nisi ... eos *numeros* certa -o coeuerit (19 leges certas fixasque). *respicitur natura numerorum vera, immutabilis, quae sensibus percipi non potest (ut subluceat usus in philosophia p. 197, 33 sqq. illustratus)*: AVG. conf. 10, 12, 19 continet memoria numerorum dimensionumque -es et leges innumerabiles (immort. 4, 5 quis ... -em n. mutabilem esse audeat dicere? lib. arb. 2, 93 -em veritatemque n. et ad sensus corporis non pertinere et invertibilem sinceramque consistere. *al.*). lib. arb. 2, 82 -em partitionis numerorum vel copulationis sensu corporis percipere non potui. mor. Manich. 11, 24 tenet ista -o inviolabilem integritatem suam.

⑤ *in contextu definitur, quomodo partes, termini ad universitatem referantur*: ① *de norma, lege sim., quae subest statui rerum ordinato*: α *c. gen. mensurae vel rei mensuratae*: VITR. 2, 5, 1 duo *partes* harenae, una calcis coiciatur; ita ... erit iusta -o mixtionis temperaturae. 3, 3, 12 *columna tot partes imae crassitudinis* in summo habeat contracturae -e (-em var. l.; *cf. p. 167, 1*). FRONTIN. aq. 30, 2 secundum eorum, *sc. maiorum fistularum*, modulorum -em (*antea*: secundum eam, *sc. minorum f.*, computationem). MACR. somn. 2, 6, 1 *ut per figuram adiectam* -o dimensionum orbis terrarum lucidius explicetur (*antea*: quae sit ... dimensio cingulorum). LIB. col. I p. 215, 11 haec -o in eadem regione numeri est: pro parte enim pro modo iugerationis pedaturae numerus est designatus (*aliter l. 46*). ② *exempla cetera*: *de illa norma, quae proposito exemplo in ceteris sequenda est (describitur e. g. p. 167, 1. 4 sqq.; de serie recurrende p. 167, 7)*: VITR. 3, 3, 12 (*antea*: ima crassitudo *columnae* dividatur in partes sex et earum partium quinque summa constituatur

[Wick cum Bk.]

eadem -e pro rata constituentur contracturae *columnarum altiorum*. 10, 2, 3 *pro onerum magnitudine* amplioribus tignorum ... crassitudinibus erit utendum; eadem -e ... expediendum *est aliis machinae partibus*. FRONTIN. aq. 25, 5 quae -o in sequentibus quoque modulis ... durat, diametro per singulos adiectione singulorum quadrantum crescente (*item in fistulis* e. g. 28, 3 eadem -e quadrantibus diametro adiectis ... crescunt. cf. p. 166, 33sq. 67). FAV. EVL. 13, 5 quorum *numerosum* *i ad x* -o ceteris in versibus, sc. *inde ab xi*, sub maiore summa repetitur. AVG. lib. arb. 2, 90 haec -o per omnes ceteros numeros certissima et incommutabili lege perpenditur. MART. CAP. 7, 761 maior *numerus minorem* aut superdimidio vincit ... aut superquarto ..., et sic ad superquintum, supersextum ulterioresque -o procedit. *ibid.* eadem ... in ulterioribus -o est. BOETH. arithm. 2, 23, 5 l. 41 similis quoque -o in ceteris *numeris* perspicitur potest (cf. e. g. 1, 23, 7 l. 64sq. deinceps ad eundem ordinem sequentia est). *al.* *usu vario*: PLIN. nat. 2, 119 *veteres quattuor ventos distinxerunt*, hebete ... -e *dividendi*; secuta aetas octo addidit nimis subtili atque concisa, proximis ... media placuit, ad brevem ex numerosa additis quattuor (2, 120 numerosior -o quattuor *ventos* his interiecerat). MART. CAP. 6, 588 *geometria potest telluris magnitudinem* ... et stadia ... cum suis -bus explicare (*ad rem* v. 609). 9, 971 qui plenae -is est terminus *temporis compositi in rhythmis* (sc. *quadruplum minimi temporis*; *postea*: quaternaria temporum modulatione).

② *metonymice de ipsa re secundum regulam rata*: ① *de singulis numeris, terminis* sim.: VITR. 1, 1, 4 per arithmetica ... mensurarum -es explicantur *disponendorum aedificiorum* (1, 6, 12 [9 si ... unus ventus vagando ... varietates ... flatus faciat] uti non certam mensurae -em ... habeant singuli venti. AVG. mus. 2, 1, 1 [*antea* p. 163, 50] ut corripitur vel producatur syllaba ... secundum -em m. suarum. MART. CAP. 7, 784 [*numerosum*, v. vol. VIII 761, 83]. *aliter* e. g. p. 163, 73. 183, 46). 9, 1, 8 ut ... tricenotus dies in singulis signis *zodiaci* habeat numeri -em *Mercurii stella* (9, 1, 10 in quibus signis celerius percurrit *Mars*, cum stationem fecit, explet dierum n. -em). PLIN. nat. 2, 79 colores *stellarum* -o altitudinum temperat (2, 105 *cum sidera multo maiora quam lunam esse* tam immensa a. -o declarat). 33, 47 -e sesteritii, qui tunc erat (*contextu corrupto dubitaveris, utrum agatur de partibus aurei an de pretio*). ② *de qualibet portione, parte* (cf. p. 158, 36. 161, 63): MANIL. 2, 718 in *constituendis dodecatemoriis sidera* ducunt ex ordine partes, ultima et extremis -o conceditur astris. SEN. nat. 3, 14, 3 abdita est virium, sc. *aquarum subterranearum*, -o: *pars tantum* ... emittitur. APVL. flor. 15, 5 donarium deae ... opulentum: plurima auri et argenti -o in lancibus, speculis, poculis ...; magna etiam vis aeris vario effigiatur.

B tempus (*sed tempora syllabarum, pedum* sim. v. sub A): **1 de actione** *modove numerandi vel de intervallo constituto*: PLAVT. Amph. 670 adveni domum decumo post mense, ut -em te putare, intellego *graviditatis* (, e. con. dub., v. vol. X 2, 2761, 47). CIC. Verr. II 2, 182 habui -em eorum annorum, per quos iste in Sicilia fuisset *praetor, ceteros praetorii*. ATT. 7, 17, 3 intellexi ex dierum -e, ut primum de discussu nostro Caesar audisset, laborare eum coepisse *eqs.* (10, 8, 5 omnino *non*) potuimus *fugere cum Pompeio*: exstat -o d. [v. app. crit.]. PLIN. nat. 18, 207 d. ipsorum anni solisque motus prope inexplicabilis -o est; ... ita fit, ut tradi non possint certa siderum tempora. cf. -em habere: CIC. Att. 8, 11, 5 cum habeo -em d., ante puto tramissurum *Caesarem*, quam potuerit conveniri). POLLIO CIC. fam. 10, 33, 3 -em in eo, quo die proelium Pansa commisit, eodem a Gadibus naves profectae sunt. OV. fast. 3, 119 *veteres* adhuc -e carentes mensibus egerunt lustra minora decem (101 nondum tradiderat ... artes Graecia). MANIL. 3, 299 (296 quando ... horoscopes astrum noscere) ut -o signo ducatur ab illo, in quo Phoebus erit. *al.* COLVM. 9, 14, 12 Hipparchi -o, quae docet solstitia ... primis partibus signorum confici. PLIN. nat. 18, 271 *ante diem* III Id(us) *Augustas* fiducula occasu suo autumnum inchoat, ut is *Caesar* adnotavit, sed vera -o id fieri invenit VI Id(us). *al.* TAC. dial. 24, 3 cum ... centum et viginti annos ab interitu Ciceronis in hunc diem effici -o temporum collegerit (SVET. Cal. 8, 3 *erravisse* Plinium arguit -o t., nam *eqs.* Dom. 4, 3 computata -e t. gramm. 7, 1 *quosdam aequales fuisse* non temere crediderim, cum t. -o vix congruat. GELL. 3, 16, 12 propter -em temporis. *al.*) ann. 11, 11, 1 in *constituendo tempore ludorum saecularium* utriusque principis -es praetermitto (*in eadem re*: SVET. Claud. 21, 2 diligentissime annorum -e subducta). *al.* **2 de ordine dierum, annorum** (*eventuum* p. 168, 6) *descripto fastis, annalibus* (*itinerario* p. 168, 4; *vix addas* p. 185, 67): CIC. Verr. II 2, 130 fecerunt intercalarium ..., ut reliqui menses in suam -em reverterentur (cf. PLIN. nat. 2, 35 ut temporum -o solis itineri congruat. 18, 211. SVET. Iul. 40, 2 [*i fastos* correxit]. Aug. 31, 2). 2, 188 me ... hoc perspicere ex consulom mensuumque -e *indicata in tabulis publicanorum*. MUR. 25 *iuris consulti* sunt veriti, ne dierum -e pervulgata, sc. *fastis promulgatis*, ... sine sua opera lege (agi) posset. Brut. 49 *oratores illi Graeco-*

rum ad nostrorum annalium -em veteres, ad ipsorum ... recentes (cf. 69 *Cato* cum ... sit ad nostrorum temporum -em vetus). leg. 2, 20 (*verba legis*) ad certam -em, cursus annuos sacerdotes finiunt (, v. app. crit.). fam. 3, 5, 4 ut tibi nota sit omnis -o dierum atque itinerum meorum. MACR. Sat. 1, 11, 50 qui -em anni, mensium dierumque et ordinationem a C. Caesare digestam ... retulerunt. *respicitur series eventuum ordine temporis descripta* (*in notionem ipsius libri vergit* CIC., cf. p. 158, 48): CIC. Verr. II 5, 147 cedo -em carceris, quae diligentissime conficitur, quo quisque die datus in custodiam *eqs.* RVFIN. hist. 1, 1, 6 in chronicis, id est in eo opere, quod de temporum -e conscripsimus.

CAPVT ALTERVM: pertinet ad quamlibet actionem perpendendi, reputandi, statuendi: **I significatur potius ipsa actio** (usu meton. sub B2): **A in locutionibus verbalibus fere pro verbo quodam simpliciter reputandi sim. vel respiciendi positus** (sub 2c subiunximus *aliena quaedam a locut. verbali*; cf. iuncturas supra e. g. p. 154, 55. 155, 5. 157, 31 collectas; est obi. acc. [plur. non nisi l. 35. 50] *praeter l. 22sq. et nimirum sub 2c*); *respicitur*: **1 qui reputando, considerando sim. de aliqua re certum aliquid statuere conatur** (c. gen. obi. rei inquirendae, decernendae e. g. l. 29. 35; *saepius c. struct. verbalibus idque hic illic ita, ut etiam de effectu, sc. de consilio capto, via reperta, sententia concepta* sim. [v. sub IIa] *cogitare possis*): **a exempla varia**: PLAVT. Cas. 27 (*ludit cum usu in capite priore illustrato*) ludi sunt ...; *argentarii* -e utuntur: ludis poscunt neminem (CIC. Cato 19 *dux senex non gladiis uteretur*, sed consilio, -e, sententia [20 prudentia, opp. temeritas]. off. 1, 94 -e uti atque oratione prudenter *eqs.* CAEL. Cic. fam. 8, 4, 2 ut Curio, qui nihil consilio facit, -e et insidiis usus videretur. *al.*) 555 *mecum* -em puto, si quid eius *suspicionis* esset, esset *mecum* postulatio (*al.*, v. vol. X 2, 2762, 3sq.; cf. Mil. 204 *stat* severo fronte curans, cogitans ...; digitis -em computat). CIC. fin. 2, 78 subducta (*Non* p. 399, 18; subdubia *sim. codd.* Cic.) utilitatis -e (*adde l. 48sq.*). nat. deor. 3, 68 *Atreus* versat huc et illuc cogitatione -em. off. 2, 6 *philosophia petenda est*, sive oblectatio quaeritur animi ... sive -o constantiae virtutisque ducitur (Att. 8, 11^d, 7 duxi meam -em, quam tibi facile me probaturum ... arbitrabar. MANIL. 4, 913. *aliter* p. 169, 74). VARRO rust. 1, 13, 6 illi *antiqui in villa aedificanda* ... faciebant ad fructum -em, hi faciunt ad libidines. SALL. Iug. 97, 2 *regem* dubium belli atque pacis -es trahere. *al.* -em concludere, sc. *technice in arte logica*: CIC. fin. 1, 22 *Epicurus* tollit definitiones ..., non, quomodo efficiatur concludaturque -o, tradit *eqs.* nat. deor. 2, 22 *Zeno* similitudine ... -em conclusit hoc modo: 'si ...; idem scilicet ...; cur igitur ...?'. fat. 31 Carneades ... nimis inconsiderate concludi hanc, sc. *ignavam*, -em putabat. *al.* *apud eundem*.

b -em inire: **a potius ad rem bene gerendam**: TER. Haut. 674 quid agam? ... -o de integro ineundast mihi. CIC. Tull. 28 cum ... -em init *familia*, ut ea vis fiat (30 consilium inissem. *item c. enunt. fin.* : fam. 5, 20, 4 ut multa tam gravis ... depelleretur. Liv. 26, 4, 4. cf. l. 54). Verr. II 3, 110 mihimet ineunda -o et via reperiunda est, qua ad Aproni quaestum *demonstrandum* ... possim pervenire (*item c. enunt. interrog.* : Att. 12, 19, 1 quem ad modum ... illud ... remanere possit. fam. 13, 28, 2 CAES. Gall. 7, 24 4 Liv. 23, 2, 4). nat. deor. 3, 71 heroicae personae inita subductaque -e ... scelera meditantes (cf. phil. frg. V 94 [Non. p. 399, 16] ineundis subducendisque -bus). *al.* *ita ut decernatur legitime, auctoritate senatus vel magistratus* (cf. p. 169, 43): LEX agr. (CIL I² 585) 59 (de) eis agreis ita -em init[i]o *Ilvir* (*item c. praepos.* de: S. C. Cic. Phil. 5, 53 *ut consules* de agro Campano separatim cognoscere inirentem -em de commodis militum veteranorum augendis). CIC. rep. 2, 61 inita -o est, ut ... se abdicarent *consules eqs.* Liv. 23, 25, 6 nec, unde ... exercitus satis firmi ... efficerentur, inibatur -o (*item c. enunt. interrog.* : 23, 48, 5 quo modo ab Hispanis sumatur *stipendium militum*). VLP. dig. 50, 8, 2 pr. **β potius ad intellegendum, explicandum**: TER. Phorm. 344 haec, sc. *epulae* sim., cum -em in eas, quam sint suavia et quam cara ([DON. *ad loc.* 1 intellegas, aestimes]. *item c. enunt. interrog.* : Liv. 28, 8, 3 vix -em iniri posse, utrum a se *Philippo* audacius an fugacius ab hostibus geratur bellum. 29, 17, 19). CIC. phil. frg. V 81 (Aug. c. Iulian. 4, 14, 72. *al.*) *quis in magna voluptate corporis attendere animo, inire -em, cogitare omnino quidquam potest?*

c -em habere (illud -is *sim. l. 65sq.; addasne* p. 169, 38?): CIC. Verr. II 2, 70 hoc -is habebant (*seq. acc. c. inf. ut*: 5, 38 quid oneris haberes, numquam cogitasti? neque illud -is habuisti *eqs.* Caecin. 2). 5, 101 hanc -em. de orat. 3, 180 in *templo aedificando* cum esset habita -o, quem ad modum ex utraque tecti parte aqua delaberetur (*item c. enunt. interrog.* : fam. 3, 6, 6 quo loco me ... convenias. VARRO rust. 2, 1, 17). Tim. 10 cum -em ... habuisset *deus* (gr. 30^A *λογισάμενος*. *postea*: sic ratus est). 17 hanc ... habuit -em ... *deus*, ut unum opus ... perfectum ... abolveret (gr. 33^A *διὰ δὲ τὴν αἰτίαν καὶ τὸν λογισμὸν τὸνδε ... ἐτεκμήνατο*).

2 qui aliquid reputans, aestimans locum dat rei cuiusdam momenti eo pertinenti, eam respicit, non neglegit sim. (variat c. verbis simplicibus p. 169, 19. 21. 27. 34. *al.*, cf. l. 66): **a -em habere**: **a vario mo-**

do: ① *c. gen. obi. gerund.* (cf. l. 37): RHET. Her. 4, 32, 43 hic, nisi ornandi -o quaedam esset habita, *simpliciore elocutione uti potuit orator.* CIC. inv. 2, 44 (*quaeritur de consilio*) utrum videatur diligenter -o faciendi esse habita a reo ..., an *eqs.* leg. 2, 29 in fastis diligenter habenda -o intercalandi est. fin. 3, 62 quae, *sc. figura membraque corporum*, ipsa declarant procreandi a natura habitam esse -em (*postea*: curaret). nat. deor. 1, 56 non tam dicendi -o mihi habenda fuit quam audiendi. CAES. Gall. 7, 75, 1 frumentandi. ② *c. gen. obi. subst.* (*pron. poss. vel praepos.* de *pro gen. l. 23. 25; exempla pauca selecta, frequentat* CIC.): CIC. inv. 2, 174 in deliberatione quadam incommunitatis -o videbitur habenda; quam autem id non poterit, honestatis *eqs.* (*ibid. iterum.* ALF. dig. 38, 1, 26 pr.). Verr. I 18 *caute dicere*, ut et amicitiae nostrae et dignitatis illius Curionis habita -o esse intellegatur (orat. 193 in oratione scribenda commoditatis habuerunt -em, nullam d. fam. 1, 4, 2 d. ... tuae ... ab senatu. *al.* BALB. Cic. Att. 9, 7^b, 2 *Caesarem* prius tuae d. quam suae utilitatis. *al.* II 2, 97 neque officii sui neque periculi (leg. 3, 23 dux ... suo se periculo progredi cogitat, populi impetus p. -em sui non habet. Att. 10, 8, 5 CAES. civ. 1, 13, 1. *al.* 3, 128 nec vectigalium ... habitam esse -em (*postea*: vectigalibus propexi). Manil. 17 quorum bonorum vobis ... habenda est -o diligenter (*antea*: non vobis neglegendum est). leg. 2, 15 deos piorumque et impiorum habere -em. off. 1, 130 formae ... dignitas ... tuenda est ...; eadem -o est habenda vestitus. 1, 139 habenda -o non sua solum, sed etiam aliorum (*postea*: adhibenda cura). *item c. pron. poss.*: Att. 7, 9, 4 'habe meam -em' [*ad l. 44*]; habe tu nostram [nostrum *trad.*]. *al.* LVCR. 1, 128 sq. superis de rebus habenda nobis est -o ..., qua fiant -e. CAES. Gall. 7, 1, 6 eius ..., ut Caesar ab exercitu intercludatur. civ. 2, 31, 1 hos turpissimae fugae -em habere, illos ... dimicandum putare. OV. trist. 1, 1, 52 laudis ... tuae (49 securus famae). COLVM. 11, 1, 19 eorum servorum ..., qui recte valebunt, non minor habenda erit -o quam aegrotorum. *al.* ③ *c. enunt. interrog.* (cf. l. 25; *aliter p. 168, 69*): CIC. Verr. II 5, 36 sum designatus aedilis; habeo -em, quid a populo Romano acceperim. dom. 16 petebatur a me ... annonae vilitas: possem aliquid in ea re necne, -o non habebatur (v. *app. crit.*). de orat. 1, 156 quibus in rebus habenda est -o diligenter, quos imitemur. VARRO rust. 2, 1, 18 (*antea*: primum videndum) praeterea habenda -o, quanto ... mares a feminis secretos habeant. LIV. 35, 49, 1. ④ *c. enunt. fin.*: CIC. de orat. 3, 200 ut gladiatores non solum sibi vitandi aut feriendi -em esse habendum putent, sed *eqs.* Lael. 89 habenda -o diligentia (et d. var. l.) est, ... ut obiurgatio contumelia careat. fam. 3, 5, 1 *gratias ago*: animadverti ... te omnibus in rebus habuisse -em, ut mihi consuleres. CELS. 4, 16, 1 habita ... -e, ne febrem ... excitent labores. QVINT. decl. 309, 4 hanc primam mihi in hac causa habendam esse -em, ne ... existimetis *eqs.* *al.*, cf. l. 26.

β *ita ut decernatur legitime, auctoritate senatus vel magistratus* (cf. p. 168, 50): ① *in munere publico petendo* (fere *c. gen. obi. personae, subaudiendo l. 56 sqq., pron. poss. pro gen. l. 46 sqq.*): CAEL. Cic. fam. 8, 8, 9 (a. 51 a. Chr.) ut ... maneat Caesar in Gallia neque hoc anno sua -o habeatur (CIC. fam. 16, 12, 3 [a. 49] se iam non velle absente se -em haberi s. LIV. 4, 7, 9, 10, 15, 11 *Fabium consul*em se s. -em comitiis, cum contra leges futurum sit, ... non habiturum. cf. l. 23). 8, 13, 2 eius *Caesaris* ..., qui (neque) exercitum neque provincias tradere(t) (CIC. Brut. 224. *al.* LEX Iul. munic. [CIL I² 593] 132 neve quis e., cui decurionem esse non licebit, -em comitiis conciliove (habeto). VRSON. [CIL II² 5, 1022] 105, 28 *decurionis damnnati*. LIV. 25, 2, 6. *al.* CIC. Att. 7, 1, 4 (a. 50) ne -o absentis habeatur (Phil. 2, 24. ad Brut. 13, 3 absentium -em sacerdotum comitiis posse haberi. *al.* CAES. civ. 1, 32, 3 sui ... a. *al.* LIV. perioch. 107, 5. *al.*; cf. l. 47). 7, 7, 6 cum hoc *Caesare* aut depugnandum est aut habenda e lege -o (*sc. eius; item subaudias gen.*: 7, 9, 2 [bis]. 7, 17, 2 si olim de -e habenda impetrasset *Caesar*. NEP. Ages. 1, 3 primum -o habebatur, qui maximus natu esset ex liberis regis ..., tum deligebatur, qui proximus esset propinquitate). 7, 9, 2 cum sit necesse ... haberi comitia sine illius *Caesaris* -e, *sc. habita*. ad Brut. 13, 3 (*verba legis Iuliae*) qui petet cuiusve -o habebitur (CAES. civ. 1, 9, 2 c. absentis. GELL. 1, 12, 12 c. *filiae*, dumtaxat salvis religionum observationibus, -o haberi possit, *sc. ut Vestalis fiat*). *al.* LIV. 4, 6, 11 tribunos ... omnes patricios creavit populus, contentus eo, quod -o habita plebeiorum esset (6, 37, 4). 27, 8, 2. *al.* ② *in variis causis*: S. C. Cic. fam. 8, 8, 7 (a. 51 a. Chr.) senatui placere ..., ut eorum militum -o habeatur causaeque cognoscantur. S. C. Cic. Phil. 5, 53 ut consules -em agri habe(re)nt, qui sine iniuria privatorum dividi possent. CIC. fam. 11, 14, 2 pecuniae quam desideras -o potest haberi eaque habebitur ([cf. in eadem re 11, 24, 2 tibi decreta est p.]. BRVT. Cic. fam. 11, 20, 3 lente ac -e habita p.). LEP. Cic. fam. 10, 34, 2 nostrae humanitatis ... causa eorum hostium salutis -em habuimus. PLIN. epist. 10, 118, 3 ne cuiusquam retro habeatur -o dandumque sit praemium.

β -em ducere (deducere p. 170, 13; fere *c. gen. obi., sed pron. poss.* p. 170, 6, *demonstr.* p. 170, 9; *aliter p. 157, 37*): CIC. Quinct. 53 cum of-

ficii -em atque existimationis duci conveniret (Verr. II 2, 154 o. potius ... quam ambitionis. Sest. 23 o. -em in omni vita, non commodi esse ducendam). S. Rosc. 128 non ullius -em sui commodi (Sest. 23 *supra*. fam. 7, 17, 2 mei c.). div. in Caec. 16 in patrono eligendo unius cuiusque temporis, valetudinis, facultatis ad agendum ducta -o est. Verr. II 1, 126 debere eum *Ligurem* aiebat *Verres* suam quoque -em ducere. 2, 129 (*in lusu verborum*) non tam caeli ... quam caelati argenti. fam. 7, 3, 1 pudori ... malui famaeque cedere quam salutis meae -em ducere. CAEL. Cic. fam. 8, 5, 1 tuus ... exercitus vix unum saltum tueri potest; hanc autem nemo ducit -em, sed omnia desiderantur ab imperatore. QVINT. inst. 1, 6, 12 non per omnia verba declinanda duci analogiae posse -em. SVET. Aug. 42, 3 *annonam* ita ... temperavit, ut non minorem aratorum ac negotiantium quam populi -em deduceret.

γ *quaelibet iuncturae exhibentes gen. rei non neglegendae* (*pron. pro gen. l. 22; addidimus struct. mutatam l. 44; hic illic cogitare possis de verbo q. e. habere subaudiendo*): α *in locut. c. praepos.*: RHET. Her. 4, 25, 35 fortitudo est contemptio ... periculi cum -e utilitatis et compensatione commodorum (4, 52, 65 *sermocinando* alicui personae sermo adtribuitur et est exponitur c. -e dignitatis). CIC. inv. 1, 3 commoditas quaedam ... sine -e officii dicendi copiam consecuta est *eqs.* (VITR. 1, 1, 10 oportet novisse aëris et locorum, qui sunt salubres aut pestilentes, aquarumque usus; s. his ... -bus nulla salubris habitatio fieri potest. HYG. lim. grom. p. 131, 8). Verr. II 1, 103 multa ... propter -em brevitatis ac temporis praetermittenda existimem (*opp.* neglegentiā meā). 3, 227 *decumae* p. annonae -em imperentur. prov. 19 ei p. -em Gallici belli provinciam extra ordinem decernebant). *al.* β *vario usu*: CIC. inv. 1, 2 *primis temporibus* nondum divinae religionis, non humani officii -o colebatur. Quinct. 55 qui in vita sua *Naevii* -em summi officii desideremus. Verr. II 1, 47 nullus in te sensus humanitatis, nulla -o ... fuit religionis *eqs.* Sull. 10 sin est in me -o rei publicae, religio privati officii. de orat. 2, 247 temporis ... -o ... et temperantia ... distinguunt (-et var. l.) oratorem a scurra. *al.* PROP. 3, 10, 21 *sacrificio peracto* sit mensae -o noxque inter pocula currat. VITR. 5, 5, 7 neque ullam -em harum rerum, *sc. quibus amplificancur voces*, in his theatris fuisse. FEST. p. 162 omnia -e officii sui. VAL. MAX. 2, 5, 6 cum aliqua usus -e excogitata remedia. SEN. dial. 10, 17, 5 nulla ... non redituri temporis -o est. PLIN. nat. 6, 102 *per desertum* camelis itur aquisitionum -e mansionibus dispositis. TAC. Germ. 22, 3 salva utriusque temporis -o est, *sc. et convivii et consilii*. PLIN. epist. 10, 87, 2 otii et senectutis -e postposita amicus me consilio instruxit. *al.* indicatur simul, quanti momenti sit res consideranda; SEN. benef. 7, 19, 9 prior ... mihi ac potior eius officii -o est, quod humano generi ... debeo. COLVM. 2, 2, 6 praestantissimum ... solum pingue ...; proximum densum ...; tertia est -o loci rigui. 7, 2, 1 ovilli pecoris secunda -o est, quae prima sit, si ad utilitatis magnitudinem referas. *al.* PLIN. nat. 17, 21 cum ponunt vineae, multum -is optinent et venti. QVINT. inst. 1, 1, 4 morum ... prior -o est. *al.*

δ *exempla cetera*: 1 *notione communi* (de actione tam singulorum animantium quam generaliter ipsius animi; notio meton. sub 2b illustrata subluceat e. g. p. 171, 39. 173, 71 maximeque, ubi -o pro agente ponitur, e. g. p. 171, 32. 46. 172, 30); -e utuntur animantes: α *potius ad intellegendum, praevidendum, explicandum sim.* (cf. ISID. diff. 2, 86 -o ... est motus quidam animi visum mentis acuens veraque a falsis distinguens. 2, 97 anima dum intellegit, mens est; dum discernit, -o est. v. etiam p. 204, 36sq.). α *de actione cuiuslibet cogitantis, opinantis sim.*: PLAVT. Amph. 386 (*Mercurius Sosiae*) fugit te -o; ... ego sum Sosia (RHET. Her. 2, 16, 24 propter vinum ... aut iracundiam fugisse -em. CATVLL. 10, 29). ACC. trag. 87 si satis recte aut vera -e augurem. RHET. Her. 2, 4, 7 si id, *sc. satis spatii ad perficiendum crimen fuisse*, ante sciri et -e provideri non potuit (SVET. Aug. 28, 3). CIC. inv. 1, 3 ea, quae -e invenissent homines, eloquentia persuadere (fin. 3, 17 parvulos delectari ..., si quid -e per se ipsi invenerint). Verr. II 5, 173 *Verres certe punietur*; si in hoc me -o fefellerit, Siculi causam suam perisse querentur (fam. 5, 20, 7 in quo ... me -o fefellit; ... existimabam *eqs.*). Manil. 51 omissis auctoritatibus ipsa re ac -e exquirere ... veritatem (cf. VITR. 9, 1, 14 si ... res et -o ... id ostendit). *al.* LVCR. 5, 1447 nisi qua -o vestigia rerum antiquarum monstrat. HIRT. Gall. 8, 6, 1 cum, quantum ... in -e esset, exploratum haberet bellum imminere non posse. HOR. epist. 1, 11, 25 si -o et prudentia curas ... aufert. OV. trist. 1, 9, 51 *meum de te augurium* -o est et coniectura futuri (*opp.* 49 ovium fibrae tonitrusve *eqs.*). LIV. 25, 35, 4 coniectura ... et -e ad suspicionem ... quam ad ... spem pronior erat. *al.*

β *respiciuntur, qui acrius inquirunt, disputant adhibitis fere praeceptis artis indagandi* (maxime philosophiae, alterius artis e. g. p. 171, 32. 66; hic illic subluceat notio argumenti allati [v. quae p. 188, 36sq. monuimus]; argumentatione confirmatur aliquid verum vel falsum esse, cf. -o certa p. 171, 59. 68, necessaria p. 172, 13, vera p. 171, 35. 46. 49sq., falsa p. 171, 6. 56, perversa p. 171, 7, prava p. 171, 56; disting. vel opp. auctori-

[Wick cum Bk.]

tas *infra l. 11. 44.*, error *l. 41. 44sq. al.*; *alia subst. iuxta posita v. imprimis l. 24sq. 69*): ① *generatim*: ② *quolibet respectu*:

① *abl. instr. vel modi -e* (*quaedam aegre disting. ab usu p. 177, 43 vel etiam sub IIC illustrato*): *exempla varia*: RHET. Her. 3, 2, 3 prudentia est calliditas, quae -e quadam potest dilectum habere bonorum et malorum. LVCR. 1, 368 id quod -e sagaci quaerimus. 1, 377 id falsa totum -e receptumst (*sim. e. g. 4, 833 omnia perversā praepostera sunt -e. cf. l. 49*). 2, 381 animi -e exsolvere ..., quare *eqs. al.* CIC. ac. 1, 41 si *quid sensu* ita erat comprehensum, ut convelli -e non posset, scientiam ... nominabat Zeno (*opp. opinio ... imbecilla*). 2, 60 cur celatis ... sententiam vestram? 'ut qui audient' inquit -e potius quam auctoritate ducantur'. Tusc. 1, 36 ut deos esse natura opinamur, qualesque sint, -e cognoscimus, sic permanere animos arbitramur ..., qua in sede maneant qualesque sint, -e discendum est. nat. deor. 3, 72 pugnare -e (*v. p. 234, 31*). *al.* MANIL. 4, 866 quid tam tenui, *sc. subtili*, prodest -e nitentem scrutari mundum, si mens sua cuique repugnat *eqs.*? COLVM. 6, 2, 11 *bovem* non saevitia, sed -e censeo emendandum (*postea p. 202, 23*). *al.* *cum pron. anaphorico in continuanda vel deridenda consideratione proposita*: LVCR. 1, 918 hac -e tibi pereunt primordia rerum. 1, 1081 tali -e. 3, 665 ea -e sequetur *eqs.* CIC. de orat. 1, 217 (*antea*: si ... videatur) licet ista -e dicamus pila ... ludere proprium esse iuris civilis ...; eademque -e dicantur ei *eqs.* fin. 4, 70 (69 si ... putemus) ea -e ... *non* posse vivi *dicit Zeno*. nat. deor. 2, 57 artis ... proprium esse creare ...; hac quidem -e omnis natura artificiosa est. SEN. epist. 87, 36. *al.* *accedit vox notionis affinis*: CIC. orat. 10 quidquid est ..., de quo -e et via disputetur (fin. 1, 29 *definiamus*, de quo quaerimus ..., ut -e et v. procedat oratio. 2, 18. *al.*) fin. 3, 21 *homo* cognitione et -e collegit, ut statueret *eqs.* 4, 10 ea, quae dicas, -e et arte distinguere (*opp. poetarum more verba fundere. cf. p. 173, 38*). ac. 2, 42 ut ne -e quidem et conjectura ulla res percipi possit (*opp. sensibus. cf. l. 69*). *al.* ② *exempla cetera*: CIC. inv. 1, 1 me ... diu cogitantem -o ipsa in hanc ... sententiam ducit, ut existimem *eqs.* (QVINT. inst. 2, 17, 32 si -o ita duxerit). orat. 183 quem *versum, i. numerum in oratione*, dimensa -o docuit, quid acciderit: ita notatio naturae et animadversio peperit artem (fin. 3, 75 cum -o docuerit ... id *honestum* esse solum bonum. *al.* LVCR. 3, 161. *al.*) parad. 8 plus apud me ... vera -o valebit quam vulgi opinio. 41 cum eum, *sc. imperare cupientem*, ne liberum quidem esse -o et veritas ipsa convincat (*cf. HOR. sat. 1, 3, 115 nec vincet -o hoc, sc. paria esse peccata. 2, 3, 250 si puerilius his ludis -o esse evincet amare. al.*). ac. 2, 26 si ista vera sunt, *sc. nihil certe percipi posse*, -o omnis tollitur. Tusc. 4, 58 bene adhibita -o cernit, quid optimum sit in *morbis animorum curandis*, neglecta multis implicatur erroribus (4, 60 -o et oratio, quae simul et opinionem falsam tollit et aegritudinem detrahit, ... *non* est ad vulgus adhibenda). Cato 77 *non* me solum -o et disputatio impulit, ut ita crederem, sed ... etiam summorum philosophorum ... auctoritas. nat. deor. 3, 71 omnis opinio -o est, et quidem bona -o, si vera, mala autem, si falsa est opinio. div. 1, 125 fieri igitur omnia fato -o cogit fateri (LVCR. 1, 498 quia vera ... -o naturae rerum c. PLIN. nat. 2, 186 id quod c. -o credi. *al.*). off. 1, 9 quae deliberatio de *commoditate, opibus sim.* omnis in -em utilitatis cadit. *al.* LVCR. 1, 637 qui materiem rerum esse putantur ignem ..., a vera lapsi -e videntur (*cf. 1, 880 quod ... a vera longe -e repulsumst. 2, 82 avius a vera longe -e vagaris. sim. saepius*). 4, 500 si non poterit -o dissolvere causam, cur *eqs. al.* CELS. 1 prooem. 16 ne ad haec quidem *experimenta* aditum fieri potuisse nisi ab aliqua -e. SEN. epist. 66, 31 quidquid vera -o commendat (*opp. quae temere laudantur. al. disting. perceptio sensuum. cf. p. 177, 66*): LVCR. 4, 485 qui *sensus* nisi sunt veri, -o quoque falsa fit omnis. 4, 520 -o tibi rerum prava necessest falsa sit, falsis quaecumque ab sensibus ortast. *al.* SEN. dial. 7, 8, 5 cum *mens* secuta sensus suos ... et illorum et sui potens sit; hoc modo una efficietur vis ... et -o illa certa nasceretur, non dissidens *eqs.* nat. 1, 3, 10 *solem*, quem toto terrarum orbe maiorem probat -o, acies nostra ... contraxit. *al.*

③ *respicitur praesensio futurorum* (*disting. concitatio animi l. 71 [cf. l. 72], impetus divinus l. 65, observatio l. 74*): CIC. div. 1, 5 *signa, somnia sim.* veteres rerum magis eventis moniti quam -e docti probaverunt (*postea*: philosophorum ... argumenta). 1, 111 *quorundam* sunt auguria non divini impetus, sed -is humanae; nam et naturā futura praesentiunt, ut aquarum eluviones. 2, 16 medicus morbum ingravescentem -e providet, insidias imperator, tempestates gubernator; et tamen ii ipsi saepe falluntur, qui nihil sine certa -e opinantur *eqs.* 2, 145 *prognostica* -e explicari et ad naturam revocari facile possunt. *iuxta ponitur coniectura* (*cf. l. 29. p. 170, 67sq.*): CIC. div. 1, 34 carent ... arte ii, qui non -e aut c. observatis ac notatis signis, sed concitacione ... animi ... futura praesentiunt. 1, 128 quas *res* esse futuras aut concitata mens ... cernit aut -o aut c. praesentit. 2, 14 quae ... praesentiri aut arte aut -e aut usu aut c. possunt. 2, 16, 2, 42 valet ... in fulguribus observatio diuturna, in ostentis -o plerumque c. quae adhibetur.

④ *speciatim et fere technice respicitur*: ⑤ *actio argumentandi in causis, qua definitur genus controversiae rationale* (v. p. 223, 75sq.; *alia ad usum rhet. spectantia v. infra l. 10sq. 29*): CIC. inv. 1, 17 considerandum est, in -e an in scripto sit controversia. 1, 18 (*cf. MAR. VICTORIN. rhet. 1, 13 p. 193, 26sq.*) -o est ..., cum omnis quaestio non in scriptione, sed in aliqua argumentatione consistit. *ibid. iterum*. 1, 49. part. 33 in tertio *genere, quo quaeritur quale sit, valet -o* (*explicatur 42 aut iure factum ... aut denique necessitate, inscitia, casu*). QVINT. inst. 7, 8, 3 v. p. 207, 15.

⑥ *actio acute concludendi, sc. adhibito syllogismo sim. (strictius in arte dialectica l. 18. 22sq.; cf. p. 168, 36)*: ⑦ *generaliter de re atque doctrina*: CIC. inv. 1, 45 (*antea*: simplex ... conclusio ex necessaria consecutione conficitur) ut ... ipsa argumentatio ex necessaria -e consistat. de orat. 3, 203 (*inter figuras sententiarum*) -is (or- var. l.) apta conclusio (fin. 1, 30 interesse ... inter argumentum c. que -is et inter medicum animadversionem. div. 2, 103. *cf. l. 33*). orat. 137 ut argumentum -e concludat *perfectus orator* (fin. 4, 8 argumenti -e conclusi caput [*disting. conclusio*]). ac. 1, 32 dialecticae disciplina, id est orationis -e conclusae [-sa var. l.]. Tusc. 5, 82 multa ... Stoicorum -e conclusa. nat. deor. 2, 147 iudicamus, quid ex quibusque rebus efficiatur, idque -e concludimus singulasque res definimus. *cf. l. 34. p. 162, 73*). fin. 4, 10 cum ... duae sint artes, quibus perfecte -o et oratio compleatur, una inveniendi, altera disserendi. ac. 1, 30 tertia ... philosophiae pars, quae erat in -e et in disserendo. 2, 26 argumenti conclusio, quae est graece ἀπόδειξις, ita definitur: [-o], quae ex rebus perceptis ad id, quod non percipiebatur, adducit (, Chrysipp., Stoic. vet. frg. II n. 266 λόγος). 2, 30 eo, *sc. ad notitias rerum*, cum accessit -o argumentique conclusio. *al.* ⑧ *exempla ad singulas argumentationes pertinentia*: CIC. Cluent. 6 si eam iudicum opinionem -o patroni convellet, si oratio labefactabit, si denique veritas extorquebit. rep. 3, 43 *non dicere*, ut heri dicebam, sed ut nunc -o cogit (fat. 38). fin. 1, 30 negat Epicurus opus esse -e neque disputatione (*opp. sentiri haec putat*). nat. deor. 3, 61 subtiliore -e o. esse ad haec refellenda). 3, 59 (*praecedat primum argumentum*) quod efficitur hac etiam conclusione -is: quoniam *eqs.* (div. 2, 101). 4, 9 varietas argumentorum -e concludentium (nat. deor. 2, 47 qua -e deum esse mundum concluditur. div. 1, 82 hac Stoicorum -e. APVL. flor. 18, 26). Tusc. 1, 23 efficiet ... -o, ut, quaecumque vera sit earum sententiarum ..., mors aut malum non sit aut sit bonum potius. 3, 80 edocuit ... -o, ... ut videremus *eqs.* (*sim. -o docet*: nat. deor. 2, 75. div. 2, 12 *non* omnium divinatio est, ut -o docuit). div. 1, 84 'est igitur divinatio'; hac -e et Chrysippus ... utitur. *al.* HOR. epist. 2, 1, 47 *adversarius* elusus -e ruentis acervi (*syllogismo q. d. sorites*).

⑨ *potius ad agendum, rem bene gerendam (iuxta ponitur consilium saepe, e. g. l. 53. 56. 64. 67, oratio p. 173, 7; disting. fortuita, incerta l. 65. p. 173, 9. 16. 34. al., alia e. g. p. 173, 10. 23, vis l. 55. 71; de his, quae propter vim affectus inconsiderate geruntur, v. quae p. 173, 48 monuimus)*: ⑩ *in universum*: ⑪ *abl. instr. vel modi -e* (cum -e l. 51. p. 173, 21. *al.*; *vergit hic illic in vim adv. probantis q. e. considerate, bene, callide sim., v. imprimis l. 69. p. 173, 41. 45 et cf. p. 170, 56*): PLAVT. Mil. 716 *heredes* me certatim nutricant ... : nimis bona -e ... ad te et tuam vitam vides (*P. habes A*). CARM. CIL I² 2662, 8 (*a. 101 a. Chr.*) lucibus, *i. diebus*, haec paucis parvo perfecta tumultu magna (quom -e (*sc. classis per Isthmum traducta est*)). RHET. Her. 4, 38, 50 quemadmodum -e in vivendo fugitur invidia, sic in dicendo consilio vitatur odium. CIC. inv. 1, 1 societates, ... amicitias ... cum animi -e tum facilius eloquentia comparatas esse (*postea*: sapientiam sine eloquentia). 1, 2 *olim non* -e animi quicquam, sed pleraque viribus corporis administrabant (fin. 1, 63 gravissimas res consilio ipsius sapientis et -e administrari. nat. deor. 1, 4 deorum mente atque -e omnem mundum administrari et regi. MET. CEL. Cic. fam. 5, 1, 2. CAES. Gall. 7, 21, 1 bellum. *al.*). Tull. 36 severissimum iudicium maximaque -e compositum esse a M. Lucullo (SEN. epist. 123, 6 vivimus ad exempla nec -e componimus, sed consuetudine abducimur. *al.*). Verr. II 2, 181 quae *litterae remotae* consilio aliquo aut -e inveniri potuerunt, inventa sunt. leg. agr. 2, 19 quod per caerimonias populi fieri non poterat, -e adsecutus est *tribunus plebis*. 2, 102 ea ne accidere possent, consilio meo ac -e provisa sunt (CATO Cic. fam. 15, 5, 2 nihil fortuito, sed summa tua -e et continentia ... p. est. CAES. Gall. 7, 16, 3). fin. 3, 58 quod ... -e actum est, id officium appellamus (LIV. 5, 19, 8 omnia ibi summa -e consilioque acta fortuna etiam ... secuta est. *al.*). Att. 8, 11⁴, 5 te nihil nisi summa -e (cum -e var. l.) fecisse (12, 44, 3 quod domi te inclusisti, -e fecisti. CAES. civ. 3, 92, 4 quod ... nulla -e factum a Pompeio videtur. SEN. contr. 1, 1, 15 non feci -e, adfectu victus sum. *al.*). *al.* PVBLIL. sent. R 1 -e, non vi vincenda adolescentia est (CAES. Gall. 1, 40, 8 magis -e et consilio quam virtute. QVINT. inst. 11, 1, 90). *al.* -e agitur male, prave (*cf. p. 171, 56. 175, 53. 181, 60*): RHET. Her. 4, 47, 60 mala -e facere, qui reprehendant eos, qui ... post mortem amici liberos eius custodiant. CIC. nat. deor. 3, 66

callida -e (v. p. 209, 75). 3, 69 sentit forum, sentit curia ..., ut, quem ad modum -e recte fiat, sic -e peccetur. 3, 71 quae ... libido, quae avaritia, quod facinus aut suscipitur nisi consilio capto aut sine animi motu et cogitatione, id est -e, perficitur. *al.* ② *exempla cetera*: PLAVT. Epid. 312 me una turbat res -oque, Apocidi quam ostendam fidicinam. Cic. inv. 1, 2 *homines rudes* primo ... reclamantes, deinde propter -em atque orationem studiosius audientes (SEN. benef. 1, 3, 7 beneficia -o commendat vel o.). Verr. II 3, 227 ut eas *res rusticas* non -o neque labor, sed res incertissimae, venti tempestatesque, moderentur. Mil. 30 sin hoc et -o doctis et necessitas barbaris ... et feris natura ipsa praescripsit, ut ... vim ... a vita sua propulsarent (rep. 2, 22 ut illa ... revoces ad -em, quae a Romulo casu aut necessitate facta sunt. CVRT. 7, 7, 10 n. ante -em est, maxime in bello. *al.*). fin. 2, 58 *si quis contra commodum suum recte agit*, plus ... rectam naturam quam -em pravam valere (SEN. dial. 7, 8, 1 natura ... ducere utendum est, hanc -o observat. *al.*, adde l. 10). Tusc. 2, 11 fortis ... fortuna adiuvat, ... sed multo magis -o (Att. 14, 11, 1 ad Q. fr. 1, 1, 4. LIV. 5, 38, 4 adeo non f. modo, sed -o etiam cum barbaris stabat in pugna. 22, 39, 21 ut agentem te -o ducat, non f. *al.*). 4, 84 cum ... nihil sine -e recte fieri possit (BELL. Alex. 20, 3 ut sine signis ..., s. -e prodierant, sic temere *refugerunt*. SEN. contr. 7, 6, 13 an s. -e fecerim [*postea*: sana mente]. SEN. benef. 2, 34, 4 ut et ille fortis dicatur cum -e fortuita despiciens et hic s. -e in pericula excurrans. *al.*). phil. frg. V 68 (Non. p. 288, 9) ut ea sibi -o vera restituit, quae consuetudo vitiosa detraxerat (SEN. dial. 12, 10, 11. *cf. e. g. p. 172, 61*). fam. 6, 1, 4 simus ... ea mente, quam -o et veritas praescribit (SEN. benef. 4, 33, 2 in *rebus incertis* sequimur, qua -o, non qua v. traxit). *al.* Q. Cic. pet. 15 in *petendo* adhibeas ... omnem -em et curam et laborem et diligentiam. VARRO rust. 1, 18, 8 experientia temptare quaedam *debemus in agro colendo*, sequentes non aleam, sed -em aliquam. *al.*

β *consideratio agentis nititur artis cuiusdam peritia (sublucet notio sub IIC illustrata; exempla potiora)*: RHET. Her. 1, 2, 3 imitatio est, qua impellimur cum diligenti -e, ut aliquorum similes in dicendo valeamus esse. 4, 34, 45 ut cum -e in consimilem rem transeat *translatio (opp. sine delectu temere et cupide. cf. Cic. de orat. 2, 32 cum plerique temere ac nulla -e causas in foro dicant, nonnulli autem ... propter consuetudinem aliquam callidius id faciant eqs. 3, 159 verba si sunt -e translata). Cic. orat. 164 nec solum componentur verba -e, sed etiam finientur (sc. numeris sim.)*. nat. deor. 2, 87 non dubitare, quin id *navigium* -e atque arte moveatur. 2, 97 an, cum machinatione quadam moveri aliquid videmus, ut sphaeram *Posidonii* ..., non dubitamus, quin illa opera sint -is? off. 3, 55 si illa *villa* nec bona est nec aedificata -e (*antea*: bene ... aedificatam). *al.* SCRIB. LARG. praef. 6 cibus -e aptoque tempore datis. *al.* *de -e de miurgi opificis*: Cic. Tim. 29 -e ... et mente divina ... curriculum inventum est solis et lunae (gr. 38^c ἐξ ... λόγον καὶ διανοίας θεοῦ, CHALC. hac ... dei -e consilioque). 40 -e vinctum ... dissolvere (gr. 41^b καλῶς ἀρμολογῆν, CHALC. quod bona -e iunctum atque modulatum est).

γ *potius ad temperandos affectus, moderanda et recte aestimanda ea, quae inordinata, turbida sim. videntur (quaedam ad b trahere possis, si de actionibus propter affectum non bene consideratis, turbulentis sim. cogitare mavis, e. g. l. 55)*: α *abl. instr. vel modi* -e (cum -e l. 53): TER. Eun. 62sq. (57sq. quae res, sc. amor, in se neque consilium neque modum habet ullum, eam consilio regere non potes) incerta haec si tu postules -e certa facere, nihilo plus agas, quam si des operam, ut cum -e insanias (*inde* HOR. sat. 2, 3, 271). Cic. Verr. II 1, 62 libidines eius -e aliqua aut modo continebantur. leg. agr. 2, 91 Campanam ... ferociam -e et consilio maiores nostri ad inertissimum ... otium perduxerunt. fin. 1, 32 qui -e voluptatem sequi nesciunt. Tusc. 2, 48 videmus fractos pudore, qui -e nulla vincerentur (Ov. met. 7, 10 [= 14, 701] -e furorem vincere. LIV. 42, 60, 4. *al.*). Tim. 44 quos *motus animi* qui (-e) rexit, iuste vixerit (l. 1 deest gr. 42^b). *al.* BELL. Alex. 8, 1 Caesar suorum timorem consolatione et -e minuebat. HOR. sat. 2, 3, 266 *res* -e modoque tractari non vult (*sec. Ter. l. 51*). Ov. Pont. 4, 11, 13 finitum ..., si non -e, dolorem ... esse mora.

β *exempla cetera*: Cic. Quinct. 53 respirasset ... avaritia tua, paulum aliquid loci -i et consilio dedisses eqs. Catil. 1, 22 non is es, Catilina, ut te ... -o a furore revocarit. part. 43 quae motu animi et perturbatione facta sine -e sunt. Tusc. 3, 54 sensim ... extenuatur dolor ...; id, quod -o debuerat, usus docet, minora esse ea, quae sint visa maiora. 3, 76 (vers.) mederi posse -em iracundiae (*Aesch. Prom. 378 λόγος*). Att. 12, 10 in *consolando* impetret -o, quod dies impetratura est. ad Q. fr. 1, 1, 40 et consuetudo et -o et ... litterae meae te patientiorem ... fecerunt. *al.* Ov. Pont. 1, 3, 29 amor patriae -e valentior omni. GRAT. 311 -o ... vitiis adeuntibus obstat. VAL. MAX. 6, 5 pr. cupiditas -i cedit. SEN. Tro. 903 -e quamvis careat ... magnus dolor (*cf. STAT. Theb. 3, 393 nobis dolor haud -is egebit*). *al.*

2 *metonymice significatur*: α *id ipsum, quod considerationi*

vel studio alicuius propositum est (exempla potiora): α *res appetenda, tuenda sim., sc. commodum, utilitas, id quod alicuius interest (sc. c. gen., pron. poss., adi.; quaedam prope accedunt ad notionem consilii, propositi p. 181, 20)*: ① *cuiuslibet hominis (fort. huc trahas iam p. 181, 25 sq.)*: RHET. Her. 4, 9, 13 ii, qui sciunt, quid aliis acciderit, facile ex aliorum eventis suis -bus possunt providere. 4, 18, 25 qui suis -bus inimicus fuerit semper, eum quomodo alienis rebus amicum fore speres? Cic. Verr. II 3, 7 cum omnia contra omnium bonorum rem, causam, -em, utilitatem voluntatemque fecerit *Verres*. Cluent. 69 nihil esse suis, sc. *iudicis corrupti*, -bus utilius quam Oppianicum condemnari. fin. 3, 70 aequae caram esse sapienti -em amici ac suam. fam. 2, 18, 2 (*1 mihi ... curae esse dignitatem tuam*) mihi ... de -bus tuis cogitanti. 3, 2, 1 ut ... prospicias et consulas -bus meis (2 mea interesse). 3, 2, 2. LVCR. 2, 169 *naturam* humanis -bus ... fruges ... creare (*sim. ARNOB. nat. 2, 56 p. 131, 11 deos terrenas administrare -es [antea: humana curare]*). *al.* ② *Quiritium vel singulorum potestatem, honores petentium (exempla potiora; cf. p. 182, 57)*: RHET. Her. 4, 36, 48 miramini, Quirites, quod ab omnibus vestrae -es deserantur? quod causam vestram nemo suscipiat? Cic. inv. 1, 1 *orator sapiens* vir et suis et publicis -bus utilissimus (*antea: commoda patriae*). Manil. 71 statui, Quirites, vestram voluntatem ... meis omnibus commodis et -bus praeferre oportere. Mur. 83 petunt ... -es illius *Catilinae*, ut orbetur auxilio res publica. Att. 1, 1, 2 nostris -bus maxime conducere videtur Thermum *consulem* fieri (fam. 1, 9, 21 cum meis, tum etiam rei publicae -bus). 4, 2, 6 (*antea: votivam legationem sumpsissem*) sic ... nostrae -es, utilitates (-tis var. l.) meae, postulabant ([l. glossema *dendum*]). SALL. Catil. 44, 5 consideres, quid tuae -es postulent). fam. 1, 8, 2 ut me pietas utilitasque cogit, me ad eius *Pompei* -es adiungo, quem tu, *Lentule*, in meis -bus tibi esse adiungendum putasti (*postea: quae illi utilia sunt*). *al.* Q. Cic. pet. 51 ad illius *Pompei* -es te id adsequi, quod petis. SALL. Catil. 56, 5 alienum suis -bus ... videri causam civium cum servis fugitivis communicavisse. *al.*

β *res reputanda, decernenda, peragenda, sc. munus, negotium, quae estio sim. (comprehenduntur fere, quaecumque ad rem pertinent [cf. tota -o l. 51. 55sq., omnis l. 54], ut affinia sint ea, quae p. 185, 37 attulimus; cf. p. 157, 46)*: ① *indicatur, quocum -o sit, habeatur (ut subluceat color commercii, relationis in negotiis, amicitii; cf. p. 158, 4)*: VARRO Men. 509 ego ... ei eam suppetias, quicum mihi nec res nec -o est, dissociataque omnia? Cic. S. Rosc. 142 Chrysogoni fautor, qui sibi cum illo -em communicatam putat (*140 suam causam cum C. communicare*). Cael. 50 cum hac *meretrice* aliquid adulescentem hominem habuisse -is. prov. 40 quae mihi sit -o et causa cum Caesare; ... tempus familiaritatis et consuetudinis, quae mihi cum illo ... fuit. Phil. 4, 14 pacis ... quae potest esse cum eo -o, in quo est ... fides nulla? (12, 17). nat. deor. 3, 3 non mihi *Academico* (par -o) (paratio var. l.) cum Lucilio *Stoico* est ac tecum *Epicureo* fuit. Att. 2, 5, 2 cum omnibus Musis -em habere cogito. PETRON. 10, 7 ut veterem cum Gitone meo -em reducerem. *al.* ② *vario usu*: Cic. S. Rosc. 149 fori iudicii -em (M.) Messalla ... suscepit (*opp. quae domi gerenda sunt*). Font. 19 hanc -em munitionis ... non ad M. Fonteium pertinere (18 legatis ... negotium dedit). leg. agr. 2, 5 multae et graves cogitationes ..., primum tuendi consulatus, quae ... est difficilis et magna -o (*cf. 2, 6 ille ... summus labor ac difficillima -o consulatus gerendi*). prov. 35 nec totam Gallici belli -em prope iam explicatam perturbare atque impedire debemus (47 perpetua -o Gallici b. CAES. civ. 3, 81, 3 eo, sc. in *Thessaliam*, ... omnem b. -em conferre. *cf. p. 170, 25*). rep. 1, 11 sua voluntate sapientem descendere ad -es civitatis non solere. Tusc. 1, 104 tota ... de -e humationis unum tenendum est eqs. Att. 1, 19, 4 huic toti -i agrariae senatus adversabatur (*postea: haec tota res*). ad Q. fr. 1, 1, 19 quae, sc. *integritas, continentia sim.*, cum honesta sint in his privatis nostris quotidianisque -bus. *al.* MET. NEP. Cic. fam. 5, 3, 2 perscripsi, de -bus provinciae *obtinentae* quid vellem fieri. CAES. Gall. 6, 14, 3 cum in reliquis fere rebus, publicis privatisque -bus, graecis utantur litteris *druidae*. VITR. 5 praef. 5 in foro et publicarum et privatarum rerum -es per magistratus gubernantur. PAUL. FEST. p. 49 in curia quadam tantum -o sacrarum gerebatur. QUINT. inst. 4, 1, 52 demonstrare ..., quae sint in -e prooemii (*disting. quo modo perfici ... possint*). *al.* *vertitur inf. gr. (cf. p. 199, 22)*: CASSIOD. Ios. c. Ap. 1, 279 superest mihi nunc adversus eum de Moyse -o disputandi (gr. λοιπόν μοι πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν περὶ Μωϋσέως).

γ *is, qui reputat, sc. de facultate animi ingenita, quae bene reputare solet, de mente et inde de animante, qui mente praeditus est (fere in philosophia, theologia praeter p. 175, 43. 177, 25sq. al.; cum -o tota in actione posita videatur, saepe inter mentis facultatem et actionem distinguere vix possis; cf. e. g. quae p. 170, 46sq. adnotavimus)*. *praemonenda*: 1) *ab animo distinguitur -o passim, quam Plato quidem partem animi (v. p. 176, 10sq.), Stoici autem eius vim vel motum esse affirmant, sc. δύναμιν λογικὴν vel λογιστικὴν (e. g. Chrysipp., Stoic. vet. frg. II n. 849. [Wick cum Bk.]*

III n. 259, *Posidon. ibid. I n. 571*), v. p. 176, 43. 48. 71. *λογισμοί* tamen iam a Platone inter *ψυχῆς* (vel *νοῦ*) *κινήσεις* ponuntur leg. 896^C-897^D. iuncturas -o animi v. p. 177, 67 (cf. mens a. vol. VIII 713, 82sq.), -o ingenii p. 178, 3, -o mentis LVCR. 2, 676 CIC. fin. 5, 40 FIRM. err. 17, 4. al. 2) *exempla selecta munus -is describentia* (cf. et p. 170, 50sq. 177, 10sq.): CIC. leg. 1, 30 -o, qua una praestamus beluis, per quam coniectura valeamus, argumentamur ..., concludimus, certe est communis. fin. 2, 45 homines ... hoc uno plurimum a bestiis differunt, quod -em habent (-eant var. l.) a natura datam mentemque acrem ..., quae et causas rerum et consecutiones videat et similitudines transferat et disiuncta coniungat et cum praesentibus futura copulet (*sim. off. 1, 11*). *ibid.* eadem ... -o fecit hominem hominum appetentem cumque iis natura et sermone et usu congruentem (*sim. off. 1, 50 societatis* vinculum est -o et oratio, quae docendo ..., iudicando conciliat inter se homines). 2, 46 -o habet in se quiddam amplum atque magnificum, ad imperandum magis quam ad parendum accommodatum, omnia humana ... levia ducens, altum quiddam et excelsum, nihil timens, nemini cedens, semper invictum. off. 1, 14 nec ... parva vis naturae est -isque, quod unum hoc animal (*i. homo*) sentit, quod sit ordo, quid sit quod debeat, in factis dicitis qui modus.

α. *pertinet ad homines deosve paganorum (ad animalia l. 46)*:

① *usu generali*: ① *quaeritur, quis -em habeat*: CIC. leg. 1, 22 animal hoc providum, sagax, ... plenum -is et consilii, quem vocamus hominem ..., solum est ... particeps -is et cogitationis (ac. 2, 21 *homo* animal est mortale -is p. off. 1, 107 omnes p. sumus -is praestantiaeque eius, qua antecellimus bestiis. al.; cf. p. 176, 35). 1, 23 nihil est -e melius eaque (est) et in homine et in deo. 2, 16 neminem esse ... tam stulte arrogantem, ut in se -em et mentem putet inesse, in caelo mundoque non putet (nat. deor. 1, 48 *non potest* -o usquam i. nisi in hominis figura. al.; cf. esse in: 2, 79 ut eadem sit in *deis*, quae humano in genere, -o. al., e. g. l. 26. 46). *ibid.* cum ... omnia, quae -em habent, praestent iis, quae sint -is expertia (nat. deor. 3, 66 -em, quam vos divino beneficio homini solum tributum dicitis, bestiae non h. 3, 71. al.). Tim. 50 quae *causae* ... careant ... omni intelligentia atque -e, quae nisi in animo nulla alia in natura reperiantur ([gr. 46^D *λόγον* ... *νοῦν*, *Chalc.* intellectum prudentiamque]. nat. deor. 2, 147. Ov. am. 1, 10, 25 pecudes -e carentes). nat. deor. 2, 21 (*item* 3, 22) quod -e utitur, id melius est quam id, quod -e non utitur *eqs.* ([sec. *Zenonem*, *Stoic. vet. frg. I n. 111 λογικόν*]). 2, 133 quae *animantia* -e utuntur; hi sunt di et homines. 2, 154 soli ... -e utentes iure ac lege vivunt. top. 69 ut *anteponantur* -e utentia -is expertibus ..., animata inanimis. al.). 2, 22 nihil, inquit *Zeno*, quod animi quodque -is est expertus, id generare ex se potest animantem compotemque -is ([*Stoic. vet. frg. I n. 113 λογικόν*]). off. 1, 50 *ferae* sunt ... -is et orationis expertes. al., e. g. l. 31. 39). al. Ov. Pont. 3, 6, 47 pavor attonito -is ademerat usum. VAL. MAX. 8, 11 ext. 4 vacua -is animalia. SEN. dial. 4, 16, 1 quibus *animalibus* pro -e est impetus, homini pro impetu -o est. al. -o *quaedam attribuitur animalibus*: CIC. nat. deor. 3, 21 (*ironice*) num ... in urbe esse -em, cogitationem, mentem putas, aut ... existimas formicam anteponebam esse ... urbi, quod in urbe sensus sit nullus, in formica non modo sensus, sed etiam mens, -o, memoria? PLIN. nat. 11, 12 quos efficaciae *apium* ... tantae comparemus nervos ..., quos -e ... viros? (-i *Gelenius*, [iis] viros *Mayhoff*; *postea*: ingenium). QUINT. inst. 2, 16, 16 opera quaedam ..., qualia sunt ... mellis, efficere nonnullis fortasse -is est, sed *eqs.*

② *quaeritur, num -o hominibus salutaris an perniciose sit*: CIC. nat. deor. 3, 69 haud scio an melius fuerit humano generi motum istum celerem cogitationis, acumen, sollertiam, quam -em vocamus, quoniam pestifera sit multis, admodum paucis salutaris, non dari omnino. 3, 71 a deo tantum -em habemus ..., bonam autem -em aut non bonam a nobis. 3, 75 si ... -em hominibus di dederunt, malitiam dederunt (*postea*: calliditatem). 3, 78 si homines -em ... in fraudem malitiamque convertunt. *ibid.* *Stoicorum* Providentia reprehendenda, quae -em dederit iis, quos scierit ea perverse et inprobe usuros. al. in *eodem libro*. SEN. dial. 7, 5, 2 illis *animalibus* nulla -o est, his *hominibus* hebetibus prava et malo suo ... sollers. al.

③ *exempla cetera*: CIC. orat. 10 *ideas* *Plato* ait semper esse ac -e et intelligentia contineri. fin. 4, 12 cum ... quaereretur ..., num quinta quaedam natura videretur esse, ex qua -o et intelligentia oriretur *eqs.* 4, 37 *natura hominem* ad -is habitum perduxit. 4, 38 sensibus -em adiunxit *natura* et -e effecta sensus non reliquit. nat. deor. 2, 16 si ... est aliquid in rerum natura, quod hominis mens, quod -o, quod vis, quod potestas humana efficere non possit. 3, 26 quid ... sit melius ..., quid inter naturam et -em intersit, non distinguitur a *Stoicis*. off. 1, 12 *natura* vi -is hominem conciliat homini et ad orationis et ad vitae societatem (cf. l. 12). al. SEN. benef. 4, 18, 2 duas (deus) res dedit, quae ... validissimum facerent *hominem*, -em et societatem. epist. 66, 12 -o ... nihil aliud est quam in corpus humanum pars divini spiritus mersa. al. de -e *deorum*: LVCR. 5, 81 *solem lunamque* aliqua divum volvi -e. 5, 160 deum quod sit -e vetusta

... fundatum, i. *mundus*. CIC. Tusc. 5, 70 (*antea*: de vi ... *deorum*) quibus *rerum causis* ... in aeternum -o ... mensque moderatur. nat. deor. 1, 104 ad quam ... rem *appetendam* motu mentis ac -is (-e var. l.) utatur *deus*. MANIL. 1, 3 sidera ..., caelestis -is opus. 2, 82 deus et -o, quae cuncta gubernat, ducit ab aetheriis terrena animalia signis. SEN. epist. 92, 1 divina -o omnibus praeposita est. al.

④ *respicitur id, quo hominum affectus et actiones temperantur, reguntur (iuncturas potiores*: -o absoluta l. 18. 59, perfecta l. 18. 57. 66. p. 177, 8, recta [sec. gr. *ὁρθὸς λόγος*] l. 39. 42. p. 177, l. 11): ① *strictius in doctrina philos.*: ① *vario usu (saepe de parte animi, quae ceteris partibus dominatur [maxime l. 14sq. 29sq.; cf. gr. τὸ ἡγεμονικόν], aliter e. g. l. 48; ad rem v. e. g. Chrysipp., Stoic. vet. frg. III n. 275 et Pohlenz, Die Stoa II, 1972, 35sq.)*: CIC. inv. 2, 164 temperantia est -is in libidinem atque in alios non rectos impetus animi firma ... dominatio. rep. 3, 36 cur ... animus imperat corpori, -o libidini? (Tusc. 2, 47 praesto est domina omnium et regina -o ...; haec ut imperet illi parti animi, quae oboedire debet, id videndum est viro. 2, 51 ea -o, quae erit in eo *sapiente* perfecta atque absoluta, ... illi *animi* parti imperabit inferiori. SEN. epist. 66, 32 -o ... iudicii tenax est; non enim servit, sed i. sensibus). fin. 2, 13 *voluptatem* esse sublationem animi sine -e ([cf. *Chrysipp., Stoic. vet. frg. III n. 434 ἄλογον*]). Tusc. 4, 13. SEN. dial. 3, 10, 3 affectus inconsulta res est s. -e. al.; cf. cum -e: CIC. Tusc. 4, 12 voluntas est, quae quid c. -e desiderat [cf. *ibid.* n. 431 *εὐλογον*]). 4, 13 quae declinatio a *malis*, si, c. -e fiet, cautio appelletur [cf. *ibid.* n. 275 *ὁν λόγῳ*. l. del. Bentley]]. 2, 37 *virtutes*, quas -o rerum omnium dominas, tu voluptatum ... ministras esse voluisti. 2, 60 *temperantia* est moderatio cupiditatum -i oboediens (off. 1, 79 ut oboedire consilio -ique possit *corpus*. 1, 132 appetitum -i oboedientem. al.; cf. l. 16). ac. 1, 39 *cum philosophi* alia ... in parte animi cupiditatem, alia -em collocarent. 2, 124 trisne partes habeat *animus*, ut *Platon*i placuit, -is, irae, cupiditatis, an simplex unusque sit (cf. e. g. rep. 439^D *λογιστικόν*. de *iisdem partibus*: Tusc. 1, 20 *Plato* triplicem finxit animum, cuius principatum, id est -em, in capite ... posuit. div. 1, 61 ut illa tertia pars -is et mentis eluceat [gr. *Plato rep. 572^A τὸ τρίτον* ..., *ἐν ᾧ τὸ φρονεῖν ἐγγίγνεται*]. cf. *animus bipertitus l. 16sq. 37. al.*). Tusc. 2, 47 *animi pars* altera -is est particeps, altera expertus (div. 1, 60 cum dormientibus ea pars animi, quae mentis et -is sit p.), sopita langueat *eqs.* [gr. *Plato rep. 571^C λογιστικόν*]). 1, 70 pars animi -is atque intelligentiae ... p. al.). 3, 7 motus animi -i non obtemperantes (al., v. vol. IX 2, 272, 6sq. [ubi l. 9 *legas* 4, 14]). 4, 11 (*sim.* 4, 47) ut perturbatio sit ..., aversa a recta -e] contra naturam animi commotio ([l. *Zeno, Stoic. vet. frg. I n. 205 ἄλογος* vel *ἀπειθῆ τῷ ... λόγῳ*]). 4, 13 est ... metus (a) -e aversa cautio [opp. l. 23]. 4, 61 commotiones animorum a recta -e a. esse vitiosas. al.). off. 1, 101 duplex est ... vis animorum atque natura (-ae *trad.*): una pars in appetitu posita est ..., altera in -e. LVCR. 2, 53 quin omnis sit haec -is potestas, sc. si *curas spernimus* (nisi ad p. 179, 23. cf. SEN. dial. 3, 7, 3 -o ... tam diu potens est, quam diu diducta est ab affectibus. 3, 10, 3 desinit quicquam posse -o, si nihil potest sine affectu. *sim.* al.). SEN. dial. 3, 8, 3 *non* separatas ... sedes ... habent, sed affectus et -o in melius peiusque mutatio animi est. 3, 17, 3 ad actiones ... multo ... -o fortior est *quam ira*. 5, 1, 5 alia vitia a -e, hoc *vitium irae* a sanitate desciscit. epist. 66, 35 -o ... arbitra est bonorum ac malorum, *non sensus*. 66, 39 sequitur ... -o naturam; quid est ergo -o? naturae imitatio. al.

② *de -e tamquam summa virtute ad perfectionem excolenda (propria est sapientis, distinguitur ab illa, quae omnibus hominibus communis est e. g. l. 17. 67. p. 177, l. 1; cf. p. 175, 57. 177, 64)*: ① *iuxta sunt -o et virtus*: CIC. inv. 2, 159 v. est animi habitus naturae modo atque -i consentaneus (*item in definitionibus*: leg. 1, 45 est ... v. perfecta -o [sim. SEN. epist. 76, 10. cf. CIC. fin. 4, 35 -is ... perfectio est v.]). fin. 5, 38 quae v. -is absolutio definitur [sim. Tusc. 5, 39 perfecta mens, id est absoluta -o, quod est idem v.]). fin. 4, 41 in qua *natura hominis* si nihil est praeter -em, sit in una v. finis bonorum; sin est etiam corpus *eqs.* 5, 43 in pueris virtutum quasi scintillas videmus, e quibus accendi philosophi -o debet. 5, 58 prudens, temperata, fortis, iusta -o reliquaeque v. ac. 1, 38 *cum philosophi ante Zenonem* non omnem v. in -e esse dicerent ..., hic omnis in -e ponebat. al. ② *exempla cetera*: CIC. leg. 1, 22 quid est ... -e divinius, quae, cum adolevit atque perfecta est, nominatur rite sapientia? (fin. 3, 23 ad quendam formam vivendi videtur data ... et -o et p. -o. al. SEN. epist. 76, 9 -o ... p. proprium *hominis* bonum est, cetera illi cum animalibus satisque communia sunt. al.; cf. e. g. l. 18). 1, 27 *natura hominis* confirmat ipsa per se -em et perficit (fin. 4, 35 quod est opus sapientiae? ... sit nihil in eo *homine*, quod perficiendum est praeter motum ingenii quendam, id est -em. SEN. epist. 49, 11 dociles natura nos edidit et -em dedit imperfectam, sed quae perfici posset. 76, 10). fin. 5, 40 in ea ... expletionem naturae summi boni finem consistere, cum longe ... praestet mens atque -o. nat. deor. 2, 34 gradus ... altissimus est eorum, qui natura

boni sapientesque gignuntur, sc. *dei*, quibus ... innascitur -o recta constansque (SEN. epist. 76, 10 quid est in homine proprium? -o: haec r. et consummata felicitatem hominis implevit. 89, 5 *philosophia* a quibusdam dicta est adpetitio r. -is. *al.*) *al.* SEN. epist. 76, 16 cum sola -o perficiat hominem, sola -o perfecte beatum facit. 92, 27 -o ... dis hominibusque communis est: haec in illis consummata est, in nobis consummabilis (*adde l. 3*). 109, 11 quomodo ... ad -em movendam -e opus est, sic ut moveatur -o perfecta opus est -e perfecta. *al.*

③ *de -e tamquam summa lege agendi hominibus naturaliter insita* (definitur fere lex sec. doctrinam Stoicorum, v. l. 14; *aliter de norma sequenda p. 180, 74*): CIC. rep. 3, 33, est ... vera lex recta -o, naturae congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, quae vocet ad officium iubendo, vetando a fraude deterreat (cf. *Chrysipp., Stoic. vet. frg. III n. 4* ὁ νόμος ... ὁ ὁρθὸς λόγος διὰ πάντων ἐρχόμενος. v. etiam *ibid. n. 323, 332, 614*). leg. 1, 42. Phil. 11, 28 est ... lex nihil aliud nisi r. et a numine deorum tracta -o, imperans honesta, prohibens contraria. *al.* leg. 1, 18 lex est -o summa insita in natura, quae iubet *eqs.* (cf. 19 prudentiam esse legem *eqs.*). AVG. lib. arb. 1, 48 illa lex, quae s. -o nominatur *eqs.*). 1, 19 ea *lex* est ... naturae vis, ea mens -oque prudentis, ea iuris atque iniuriarum regula. 2, 8 principem legem illam et ultimam mentem esse ... omnia -e aut cogentis aut vetantis dei (*antea*: imperandi prohibendique sapientia). fin. 4, 11 cuius *summi rectoris dei* ad naturam apta -o vera illa et summa lex a philosophis dicitur. off. 3, 23 ipsa naturae -o, quae est lex divina et humana. *al.*

④ *laxius in vita hominum communi -o sine adi. significat bonam, validam sim. -em, sc. prudentiam (exempla potiora selecta): in laude hominum praestantium*: CIC. Verr. II 5, 25 non ad Q. Maximi sapientiam ... neque ad ... *Scipionis* singulare consilium, neque ad Pauli -em ac disciplinam. Phil. 2, 116 fuit in illo *Caesare* ingenium, -o, memoria. rep. 3, 28. Cato 67 mens ... et -o et consilium in senibus est. off. 1, 80 *rei publicae rectoribus* expetenda ... magis est decernendi -o quam decertandi fortitudo. SIL. 15, 71 *Scipioni* -o et magnae caelestia semina mentis munere sunt concessa deum. *al.* vario respectu: CIC. Cluent. 184 *Sassia* abundat audacia, consilio et -e deficitur. Planc. 9 non est ... consilium in vulgo, non -o. SEN. dial. 3, 11, 4 illis *Germanis* corporibus, illis animis ... da -em, da disciplinam: *et erunt nobis terrori*. 12, 16, 1 *in luctu* optimum inter pietatem et -em temperamentum est et sentire desiderium et opprimere. epist. 13, 9 ceteri *metus* ... sine -e, hi *lymphatici* sine mente sunt. 56, 6 nulla placida est quies, nisi quam -o compositus (*postea*: tranquillitas ..., in quam bona mens explicatur). QVINT. inst. 7, 4, 30 dementia, *sc. patris, senis sim.*, -i ... obstat. decl. 297, 9 qui *iniuria laesus* aliquatenus reddere, irae suae -em posset (cf. *sc. imponere sim.*, cf. l. 35). *al.*

⑤ *respicitur id, quo cognoscitur, iudicatur, excogitatur sim. (in locut. generalibus, sc. notione inter facultatem ingenitam et actionem cognoscendi saepe ambigua praeter l. 66 sqq.)*: LVCR. 5, 1455 unum quicquid ... -o ... in luminis erigit oras (*respic. hominum inventa ut l. 48, 63*). CIC. rep. 1, 15 ea ..., quae de natura quaererentur, *esse* ... maiora quam hominum -o consequi possit, *dixit Socrates* (leg. 1, 26 artes ... repertae sunt docente natura, quam imitata -o res ad vitam necessarias solliter consecuta est). fin. 5, 34 *ut animus* habeat praestantiam mentis ..., in qua sit mirabilis quaedam vis -is et cognitionis et scientiae virtutumque omnium. 5, 58 consideratio cognitioque rerum ..., quas a natura occultatas ... indagare -o potest. Tim. 3 *id, quod semper sit*, intelligentia et -e comprehenditur (gr. 28⁴ νοῦς μετὰ λόγον περιληπτόν, CHALC. intellectu perceptibile, ductu et investigatione -is). 7 quod -e sapientiaque c. [gr. 29⁴ πρὸς τὸν λόγον καὶ φρονήσει περιληπτόν]. cf. p. 178, 3). 11 (*sim.* 12) omnes ... qui animo cernuntur et -e intelleguntur animantes (gr. 30^c τὰ ... νοητὰ ζῷα, CHALC. animalium intellegibilia). nat. deor. 2, 115 *caelestia* intellegi, qualia sint, sine summa -e non possunt (*inde* MIN. FEL. 17, 6 sine summa sollertia et -e). 3, 38 quid ... -e, quid intelligentia *opus est deo*? quibus utimur ..., ut apertis obscura adsequamur; at obscurum deo nihil potest esse. *al.* MANIL. 1, 97 caelum ascendit -o ... viditque, quod usquam est. 4, 932 -o omnia vincit. *al.* SEN. epist. 90, 24 omnia ista, *sc. inventa, fabricata quaedam*, -o quidem, sed non recta -o commenta est: hominis enim, non sapientis inventa sunt (11 sagacitas ..., non sapientia invenit). *al.* opp. *sensus, omnes vel singuli* (cf. p. 171, 54): LVCR. 1, 425 cui *sensui* nisi prima fides ... valebit, ... occultis de rebus ... confirmare animi quicquam -e non queamus (1, 448, 4, 384 hoc a. ... -o discernere debet, nec possunt oculi naturam noscere rerum. *aliter* p. 171, 8, 172, 54, 55). CIC. orat. 183 versus *non* -e est cognitus, sed natura atque sensu. fin. 1, 31 *non* satis esse, quid bonum sit aut quid malum, sensu iudicari, sed animo etiam ac -e intellegi posse. 4, 9 ut neque sensuum fidem sine -e nec -is sine sensibus exquiramus. div. 2, 91 *Chaldaei* oculorum fallacissimo sensu iudicant ea, quae -e atque animo videre debebant. *al.* apud eundem.

⑥ *pertinet ad animum mundi divinum (in doctrina Stoicorum de logo*

notionis saepe incertae inter mentem, ordinem [v. p. 184, 6], *causam* [v. p. 195, 28]; *de -e demiurgi* v. p. 173, 43): CIC. leg. 2, 16 (*antea* p. 175, 27) ut ea *caelestia*, quae quis vix summa ingenii -e (comprehendat, nulla -e) moveri putet (cf. MANIL. 2, 64 mundum ... -is agi motu). ac. 1, 28 in qua *natura* -o perfecta insit, quae sit eadem sempiterna ...; quam vim animum esse dicunt mundi, eandemque esse mentem sapientiamque perfectam, quem deum appellant (nat. deor. 2, 34 *mundo* perfectam ... atque absolutam inesse -em. 2, 56 ordo, veritas, -o, constantia *in caelo* [opp. temeritas ..., erratio *eqs.*]. *al.*; cf. e. g. SEN. benef. 4, 7, 1 deus et divina -o toti mundo ... inserta [4, 6, 6 insita ... semina]. Tim. 27 *animus mundi* est ... -is concentrationisque ... sempiternarum rerum et sub intelligentiam cadentium *compos* (gr. 36^E λογισμὸς ... μετέχουσα καὶ ἀρμονία, CHALC. -is ... et ... modulaminis c.). nat. deor. 2, 22 animans est ... mundus c. que -is [Zeno, Stoic. vet. frg. I n. 113 λογισμὸν]. *al.*) nat. deor. 2, 30 sapientem esse mundum ..., naturamque eam ... perfectione -is excellere. 2, 46 quod animans sit *mundus* habeatque sensum et -em et mentem. 2, 88 casus ipse *mundus* sit effectus ... an -e ac mente divina (cf. e. g. 2, 97 quin ea, *sc. motus caeli*, non solum -e [ad p. 184, 5] fiant, sed etiam excellenti divinaque -e? 2, 115 *natura mentis* et -is expers haec *caelestia* efficere potuit, quae ..., ut fierent, -e egerunt?). *al.* MANIL. 1, 251 *mundum* conspirat deus et tacita -e gubernat. SEN. nat. 1 praef. 16 *utrum* materiae supervenerit -o an materia -i. epist. 65, 2 materia iacet iners ...; causa autem, id est -o, materiam format (65, 12 quaerimus, quid sit c.: -o scilicet faciens, id est deus. APVL. apol. 64, 7 ille basileus, totius rerum naturae c. et -o et origo initialis. *sine respectu animi divini* v. p. 195, 28). *al.*

⑦ *pertinet ad deum Christianorum gnosticorumve*: ① *generatim*: TERT. apol. 17, 1 *deus mundum* verbo quo iussit, -e qua disposuit, virtute qua potuit, de nihilo expressit (*inde* 21, 10. cf. l. 44). 48, 11 -o universitatem ex diversitate composuit (*item -o ponitur pro agente in struct. act.*: adv. Marc. 1, 23, 6 abest, ut -o ipsa in aliquo ordinem amittat. 2, 19, 1 legem non duritia promulgavit auctoris, sed -o summae benignitatis. *al.*) adv. Marc. 1, 3, 2 ut sit deus summum magnum et forma et -e et vi et potestate. 2, 6, 4 bonitatem dei agnoscere ex dignatione et -em ex dispositione. paenit. 1, 2 res dei est -o, quia deus, omnium conditor, nihil non -e ... ordinavit. adv. Prax. 5, 2 *dei* -o sensus ipsius est; hanc Graeci *λόγον* dicunt. IREN. 2, 13, 3 *deus pater* totus cum sit sensus ... et totus -o *eqs.* (*sim.* 2, 28, 4 l. 119). 2, 13, 10 *Valentiniani hominum affectiones* ad divinam -em adducunt (*nisi ad p. 197, 33*). LACT. inst. 4, 9, 1 *λόγος* ... et sermonem significat et -em, quia ille est et vox et sapientia dei (cf. RVFIN. Clement. 8, 34, 8 si ... -o est, id est logos, per quam facta constant universa [*postea*: de conditoris -e]). *al.* ② *respicitur filius dei, sc. secunda persona trinitatis (imprimis sec. Ioh. 1, 1 ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος κτλ., cf. e. g. l. 55, 58)*: TERT. apol. 21, 11 sermoni atque -i itemque virtuti, per quae omnia molitum deum ediximus (sc. l. 27), propriam substantiam spiritum inscribimus, cui et sermo insit pronuntianti et -o adsit disponenti *eqs.* (*sim.* adv. Prax. 6, 3 ut primum deus voluit ea, quae cum sophia e(t) -e et sermone disposuerat, ... edere, ... protulit sermonem habentem in se individuas suas, -em et sophiam). 21, 17 (rec. vulg.) *Christus* ostendens se esse verbum dei, id est *λόγον* ..., virtute et -e comitatum *eqs.* 23, 12 *Christus* venturus ... ut dei virtus et dei spiritus et sermo et sapientia et -o et dei filius (*simili abundantia circumlocutionis*: orat. 1, 1 dei spiritus et dei sermo et dei -o, sermo -is et -o sermonis et spiritus utrumque, Iesus Christus. 1, 2. adv. Prax. 7, 4 quasi non ipse *filius* sit sermo et in sophia et in -is et in omnis divini ... spiritus nomine. *al.*, e. g. l. 46). adv. Prax. 5, 2 *deus initio non erat solus*; habebat enim secum ... -em suam ...; rationalis enim deus et -o in(tr)a ipsum (*sim.* 5, 4 eum *sermonem* cum ipsa et in ipsa -e intra semetipsum habebat *eqs.* 5, 7). 5, 3 per simplicitatem interpretationis sermonem dicere ... apud deum fuisse (*Ioh. 1, 1*), cum magis -em competat antiquiore haberi. 6, 1 quid ... sapientius -e dei sive sermone? itaque sophiam quoque exaudi ut secundam personam conditam (*affert prov. 8, 22 sqq.*). IREN. 2, 6, 1 quando -o mentibus infixus ... revelet eis, quoniam est unus deus (sc. *filius sec. Matth. 11, 27 antea allatum, ut -o sit praedic.*; infixa var. l.). RVFIN. Orig. princ. 1, 3, 6 omnes, qui rationabiles sunt, verbi dei, id est -is, participes sunt ..., quod est Christus. *al.*

③ *respicitur Aeon gnosticorum q. d. logos* (cf. l. 53): IREN. 1, 5, 6 ut *id, quod peperit Achamothe*, paratum fiat ad susceptionem perfectae -is, (cf. gr. τοῦ τελείου λόγον). *item* 2, 19, 4 [*ibid. l. 73 sq. perfecti sermonis*; cf. Tert. adv. Val. 25, 2 suscipiendo ... sermoni p.]).

④ *significatur potius effectus, sc. de eo, quod reputando sim. inventum, statutum est (laxius de facultate ingenita v. p. 204, 3)*: A respectu vario: 1 *usu originario, sc. praevalet respectus considerantis cuiusdam*: a *potius in cognitione, sc. de iudicio, sententia, dogmata sim.* (hic illic generaliter statuitur de actione ineunda, habitu servando *sim.*, ut quaedam vergant ad C, maxime p. 180, 74 sqq. coll. p. 199, 20 sqq.): α *in universum* (disceptatur saepe de consilio capiando, ut quaedam vergant ad

[Wick cum Bk.]

ba, e. g. l. 12. 14, cf. p. 181, 35. 43): PLAVT. Aul. 382 (379sq. mecum cogitare ... occepi) postquam hanc -em ventri cordique edidi, accessit animus ad meam sententiam. TER. Haut. 959 nec -em capio, nisi quod tibi bene ... volo (seq. p. 181, 29). Ad. 68 (65sq. errat ..., qui ... credat eqs.) mea sic est -o et sic animum induco meum eqs. CIC. inv. 1, 36 consilium est aliquid faciendi aut non faciendi excogitata -o (sim. 2, 31. al.). 2, 164 perseverantia est in -e bene considerata ... perpetua permansio. Verr. II 1, 69 (68 sententia) haec cum omnes sentirent et cum in eam -em ... unusquisque loqueretur. 4, 13 ista signa permagno aestimas? :: ego ... ad meam -em usumque meum non aestimo (postea: eorum peritorum iudicio). MANIL. 51 quidam in senatu ab hac -e dissentiunt. prov. 32 Caesaris longe aliam ... fuisse -em: ... totam Galliam subigendam esse duxit. Att. 1, 19, 4 (antea: ex hac ego lege ... omnia illa tollebam) unam -em non reiciebam, ut ager ... emeretur. ad Brut. 5, 5 tu si hanc -em non probas, tuam sententiam defendam in senatu, non relinquam meam. al. NEP. Milt. 3, 6 (antea: huius adversarii cum sententiam plurimi essent secuti) cuius Miltiadis -o ... non valuit. HOR. sat. 1, 6, 93 (89 nil me paeniteat ... patris liberti) longe mea discrepat istis ineptis et vox et -o. CVRT. 10, 9, 11 communi consilio -em opprimendi noxios ineunt: placet eqs. (item c. gerund. explic.: TAC. hist. 4, 56, 1 plerique interficiendos Vitellianos censebant ...; vicit -o parcedi). QVINT. decl. 378, 2 quaerere ..., quam -em senator in sententia secutus sim. al.

β de doctrina eiusve partibus, praeceptis principalibus traditis in philosophia aliisque disciplinis (quae accedentibus gerund. vel subst. actionem significantibus respiciunt potius methodum, viam, v. p. 202, 25): ① generatim: ② indicatur, quid tractetur (per gen., adi., praepos.; saepius in circumscribenda tota disciplina): CIC. inv. 1, 6 civilis quaedam -o est, quae multis ... ex rebus constat; eius ... pars est artificiosa eloquentia ([postea: c. scientiam]. rep. 3, 4 -o c. et disciplina populorum. cf. FRONTO p. 213, 9 ex summa civili(s) scientiae -e sumpta videntur, quae Traianus fecit). de orat. 1, 60 pervestigatio earum omnium -um, quae de naturis humani generis ac moribus a philosophis explicantur (Tusc. 4, 66 de bonis et malis. div. 1, 117 continet ... totam hanc quaestionem ea -o, quae est de natura deorum. al.; cf. p. 180, 39. 71). 1, 222 quarum rerum moralium ... esse ... multas copiosas variasque -es. fam. 6, 6, 3 -o quaedam [Etruscae, disciplinae (l. v. app. crit.). LACT. inst. 3, 13, 6 si ad vitam beatam neque physica illa -o necessaria est neque haec logica ..., restat ut in sola ethica totius philosophiae vis contineatur. FVLG. myth. 1 praef. p. 15, 1 Musae astris ... te, non ut Neronem poeticis laudibus, sed ut Platonem mysticis interserent -bus ([p. 12, 3 secretis m. quae rebus ... pertractandis]. Virg. cont. p. 83, 11 in quibus bucolicis et georgicis tam m. interstinctae sunt -es variarum artium [antea opp. secreta physica]). al. ③ exempla cetera (saepc c. gen. philosophi vel sectae): LVCR. 1, 81 impia ... -is inire elementa. 1, 946 (= 4, 21) carmine ... -em exponere nostram. al. CIC. rep. 2, 66 exemplo nostrae civitatis usus sum, ... ut ... reapse cereretur, quale esset id, quod -o oratioque describeret de optimo statu. leg. 3, 14 (antea: Aristoteles illustravit omnem hunc civilem ... locum) Dicaearchus huic -i studioque non defuit (postea: doctrinam). fin. 4, 17 corporis bona facilem quandam -em habere ...; de animi bonis accuratius exquirebant. 5, 86 si mala non sunt, iacet omnis -o Peripateticorum. ac. 2, 27 talia ... esse ... non possunt eorum -e, qui ... negant eqs. nat. deor. 2, 166 (164 etiam singulis hominibus a dis ... provideri) quae ... Homerum inpulit, ut heroibus ... certos deos ... periculum comites adiungeret (l. sc. id, quod religio docet). div. 2, 100 nimis superstitiosam de divinatione Stoicorum sententiam iudicabam; haec me Peripateticorum -o magis movebat. off. 1, 148 Cynicorum ... -o tota est eicienda; est enim inimica verecundiae. Att. 13, 16, 1 Antiochia -o (sc. Antiochi philosophi). al. MANIL. 4, 108 nec ... haec -o, sc. omnia fato effici, facinus defendere pergit. APVL. apol. 51, 1 -em Platonis de morbo sacro (5 Theophrasti ... sententiam). CYPR. epist. 55, 16, 1 de peccatis alia est philosophorum et Stoicorum -o. al. per adi. iudicatur de doctrina (nisi quaedam accipere malis de argumentatione [cf. p. 193, 10. 202, 18]; exempla selecta): LVCR. 1, 51 [animum] ... adhibe veram ad -em (LACT. inst. 5, 19, 11 si -o eorum v. est, adseratur. adde p. 180, 67. 181, 7. al.; aliter p. 170, 74. 202, 24). 3, 523 falsae -i (Marullus, -is trad.) vera videtur res occurrere (adde p. 180, 48). CIC. fin. 5, 12 delicatior ... molliorque -o Theophrasti (cf. Tusc. 4, 38 mollis et enervata ... Peripateticorum -o et oratio). 5, 95 Peripateticorum -o, quae tibi videtur inconstans. LACT. ira 23, 9 vanas esse -es philosophorum, qui eqs. (adde p. 180, 66). al.

② speciatim pertinet ad: ③ ius, sc. eius tenorem, summam (singulas regulas iuris ad p. 195, 38 trahere maluimus [opp. ius singulare p. 180, 25, regula p. 180, 3]). ④ -o iuris: CIC. Caecin. 78 qui C. Aquilius iurisconsultus i. civilis -em numquam ab aequitate seiunxerit (VLP. reg. 24, 16 quod, sc. ab heredis herede legari, i. c. -o non patitur. al.). part. 129 i. est omnis -o nobis explicanda; quod dividitur in ... naturam

atque legem. rep. 3, 24. ad Q. fr. 1, 1, 32 i. aequabilem tenere -em. IULIAN. dig. 1, 3, 15 in his, quae contra -em i. constituta sunt, non possumus sequi regulam iuris. GAIVS dig. 35, 1, 16 (antea: ex bono et aequo) secundum stricti i. -em expediri ([scripti codd.; πρὸς τὴν ἀκριβείαν τοῦ νόμου Basilic. 44, 19, 16]. COD. Iust. 3, 1, 8 [a. 314] praecipuum esse iustitiae aequitatisque quam s. i. -em. cf. l. 18 et GAIVS inst. 3, 160 stricta i. -e).

al. ② cum aliis determinationibus: CIC. Quinct. 48 (antea: ius non esse) ex officii -e atque ex omnium consuetudine ... factum ... Naevi considerare. Caecin. 80 a verbo et ab scripto plurimis ... in rebus ius et aequi bonique -em esse seiunctam (part. 130). GAIVS dig. 1, 1, 9 (inde suppletur inst. 1, 1) omnes populi ... partim suo proprio, partim communi omnium hominum iure utuntur; ... quod ... naturalis -o inter omnes homines constituit, ... vocatur ... ius gentium (7, 5, 2, 1 n. -o auctoritate senatus commutari non potuit. 41, 1, 7, 7 Sabinus et Cassius ... n. -em efficere putant, ut eqs. et saepe apud eundem. PAVL. dig. 48, 20, 7 pr. -o n. quasi lex quaedam tacita. 50, 17, 85, 2. al.). 3, 5, 38 naturalis ... simul et civilis -o suasit eqs. (4, 5, 8 c. -o naturalia iura corrumpere non potest. al.). 41, 1, 7, 5 stricta -e ... in eo alveo nihil habere potest prior dominus (PAPIN. dig. 11, 7, 43 propter publicam utilitatem ... s. -em insuper habemus. MARCIAN. dig. 48, 16, 1, 10 p. 836, 24). al. ③ nude positum (subaudias iuris sim.): CIC. Quinct. 28 (per ironiam) existima ... modo et -e omnia Romae Naevium fecisse, si hoc in Gallia ... recte atque ordine factum esse videtur (antea: contra ius). Phil. 11, 20 imperium dandum fuit Octaviano; quae est enim -o aut qui potest fieri, ut sine imperio teneatur exercitus? PAVL. dig. 1, 3, 16 ius singulare est, quod contra tenorem -is propter aliquam utilitatem ... introductum est. COD. Iust. 8, 52, 2 (a. 319) auctoritas usus longaevi non ita valitura ..., ut aut -em vincat aut legem. al.

④ explicationem rerum naturae, mundi, corporis humani:

① vario respectu (cf. p. 183, 61. 189, 69): LVCR. 1, 148 (item 2, 61. al.) terrorem animi discutiat ... naturae species -oque (CIC. nat. deor. 1, 20 physiologiam, id est n. -em. 1, 73 [antea: in physicis Epicuri]. div. 1, 90 n. -em, quam φυσιολογίαν Graeci appellant. CASSIOD. Ios. antiq. praef. 18 [gr. 1, 18 φυσιολογία]). GLOSS. n. -o: φυσιολογία. cf. l. 73). 2, 1023 animum ... adhibe veram ad -em. 3, 14 (10 praepcepta) -o tua, Epicure, coepit vociferari naturam rerum. 3, 44 nostrae -is egere. 5, 694 -o ... eorum, qui loca caeli omnia dispositis signis ... notarunt. al. CIC. rep. 1, 25 erat ... tum haec nova et ignota -o, solem lunae opposito solere deficere. fin. 4, 12 (11 de explicatione naturae) in hac -e tota de maximis fere rebus Stoici illos Peripateticos secuti sunt. nat. deor. 2, 54 physicae -is ignari (3, 92 [opp. superstitione atque aniliter]. LACT. p. 179, 37. AMM. 17, 4, 11 mares nullos posse inter has alites, sc. vultures, inveniri -es memorant p. al.; cf. l. 60). 2, 119 nolo in stellarum -e multus ... videri (120 caelestibus rebus). OV. met. 15, 150 homines ... -is egentes ... exhortari. MANIL. 1, 67 rudis ... vita hominum ... operum caelestium -e carebat. 1, 483 tam praesens -o ..., qua pateat mundum divino numine verti. al. VITR. 1, 1, 17 Archimedes alique, qui multas res organicas, gnomonicas numero naturalibusque -bus inventas ... reliquerunt. COLVM. 1, 1, 5 haec sive falsa seu vera -o est, litteris astrologiae concedatur. PLIN. nat. 7, 203 astrologiam Atlans invenit ..., ventorum -em Aeolus. al. QVINT. inst. 1, 4, 4 (antea: musicen) -em siderum. al. in arte medicorum logicorum vel dogmaticorum (causas naturales sim. perscrutantium; cf. p. 221, 56): CELS. 1 prooem. 36 dicunt empirici non post -em medicinam esse inventam, sed post inventam medicinam -em esse quaesitam (cf. 33 non ab istis quaestionibus de obscuris causis deductam esse medicinam). 63 si id, quo corpus curari possit, a -e tractum est, rationalis est medicus; si ... ab experientia, empiricus (l. cf. 57 in coniectura rerum latentium). al. apud eundem. ② in interpretatione fabularum de diis sim.: CIC. nat. deor. 1, 119 (antea: claros viros esse ipsos, quos nos pro deis colere ... soleamus) quae -o maxime tractata ab Euhemero est. ibid. iterum. 2, 63 ex -e et quidem physica magna fluxit multitudo deorum (2, 64 p. -o ... inclusa est in impiis fabulas. FIRM. err. 2, 6 defensores eorum rituum volunt addere p. -em, frugum semina Osirim dicentes esse eqs. SERV. Aen. 2, 694 [respic. ostentum in caelo] nunc theologicam -em sequitur poeta, ... alibi p. ISID. orig. 8, 11, 29. al.). 3, 63 commenticiarum fabularum reddere -em. LACT. inst. 1, 13, 1 (1, 11, 55 quid veritatis sub hac figura Saturni lateat) vanae sunt istae -es philosophorum. FIRM. err. 2, 7 pone hanc veram esse sacrorum istorum Osiridis et Isis -em eqs. AVG. civ. 6, 8 p. 260, 32 physiologicas quasdam ..., id est naturalium -um interpretationes (7, 33 p. 316, 12 quorum deorum sacra Varro dum quasi ad n. -es referre conatur. MACR. Sat. 1, 17, 57 haec est ... de nece draconis Pythonis -o n., ut scribit Antipater Stoicus. al.). ibid. p. 261, 2 quasi ... physiologian quaerimus et non theologian, id est -em non naturae, sed dei. al.

③ institutionem morum, praescriptionem sim., ad quam aliquis vitam suam conformat: -o vitae (cf. p. 182, 27): LVCR. 5, 9 Epicu-

rus, qui princeps v. -em invenit eam, quae nunc appellatur sapientia. CIC. de orat. 1, 42 nihil te de bonis rebus in vita, ... nihil de -e v. didicisse. ac. 2, 132 omnis -o v. definitione summi boni continetur. nat. deor. 1, 67 ut *Epicuri* -em v. beatae veritatemque deseram. fam. 6, 1, 6 *Athenis*, ubi nata et alta est -o ac moderatio v. al. *exempla cetera*: LVCR. 3, 321 quae *vestigia naturae animorum singulorum* nequeat -o depellere (307 doctrina). 6, 80 ut a nobis -o verissima longe reiciat *formidines*. CIC. fin. 2, 76 eamne, sc. *Epicuri*, -em ... sequere, qua tecum ipse et cum tuis utare (fam. 13, 1, 4 vitam -emque, quam *quidam* sequitur in philosophia). 5, 87 possitne nobis hoc, sc. *beatam vitam*, -o philosophorum dare. Tusc. 3, 22 contra *perturbationes animi* sententiis ... utendum eorum ..., qui maxime forti et ... virili utuntur -e atque sententia, sc. *Stoicorum* (adde l. 8). nat. deor. 1, 7 (*antea*: philosophiae praecepta) nos ... ea praestitisse, quae -o et doctrina praescripserit. fam. 15, 4, 13 si quisquam fuit umquam remotus ... -e atque doctrina ab inani laude ..., ego profecto is sum. al. SEN. benef. 2, 20, 2 quam -em in occidendo *Caesare* secutus sit *Brutus* (*postea*: nec ex institutione Stoica se egisse). al. TAC. ann. 15, 62, 2 praecepta sapientiae, ... meditata -o adversum imminetia. FRONTO p. 140, 4 neque *sapientibus* ubique -em sapientiae rectam et usum vitae necessarium congruere. al.

β *potius in voluntate, studio, sc. de consilio, proposito sim. (aliter p. 174, 2; explicatur propositum per enunt. primar. coniunctum e. g. l. 43. p. 182, 14, enunt. fin. l. 38 et e. g. CIC. ad Q. fr. 1, 1, 27, [acc. c.] inf. l. 73. p. 182, 43, gerund. l. 48. p. 182, 54):* **α** *exempla varia (respicuntur fere singula assequenda):* **①** *generatim*: PLAVT. Capt. 673 me ... fallacii delaceravisti ...; confecisti omnes res ac -es meas (*nisi ad p. 174, 4 [cf. enim e. g. p. 157, 52]; sim. TER. Eun. 869 nescio, quid nunc consili capiam ...; ita conturbasti mihi -es omnes, ut praemium capere non iam possim*). MIL. 237 (233sq. ut scias ... mea consilia) sic -em incipisso, hanc institutum astutiam, ut *eqs.* al. TER. Haut. 964 cepi -em, ut neque egeres neque *eqs.* (961 tibi prospexi). RHET. Her. 2, 9, 13 (*antea*: cum voluntas scriptoris cum scripto dissidere videbitur) demonstrabitur scriptum illud esse dilucide ..., cum -e certa. 2, 19, 29 cum in bestiis nullam neque bonam neque malam -em videamus, in isto *Vlixē* plurimas et pessimas -es semper fuisse intellegamus. al. CIC. inv. 2, 106 se ... hoc peccato doctum ... a tali -e afuturum. 2, 132 si ex suo quisque consilio et ex ea -e, quae in mentem ... venerit, ... rem administrabit (*opp. ex communi praescripto civitatis*). Quinct. 76 (*antea*: susceptum negotium) cur ... alius *creditor* ad istam -em *Naevi* nemo accesserit. Verr. I 34 tua -o est, ut ..., mea, ut ...; ita fiet, ut tua ista -o existimetur astuta, meum hoc consilium necessarium. II 2, 37 (36 'faciemus, ut *eqs.*') placuit -o Verri, nam *eqs.* (*postea*: approbat consilium). Planc. 39 (*antea*: non ad sententiam legis) remota -e illa, quam in decernendo secuti sumus. Att. 1, 2, 1 de meis ad te -bus scripsi (*cf. Att. I, 1*): ... Catilinam, competitorem nostrum, defendere cogitamus. fam. 6, 1, 2 non habet explicatam aut exploratam -em salutis suae. al. LVCR. 5, 64 huc -is detulit ordo, ut *aliam partem doctrinae exponam*. CAES. Gall. 6, 33, 5 ut ... exploratis ... hostium -bus aliud initium belli capere possint *Romani*. civ. 1, 30, 1 (*I, 29, I* probabat ... Pompeium sequi) in praesentia Pompei sequendi -em omittit, in Hispaniam proficisci constituit *Caesar*. NEP. Timoth. 3, 4 *dux* temeraria usus -e. VERG. Aen. 8, 299 non te, *Hercules*, -is egentem Lernaes ... circumstetit anguis (*sim. VAL. Fl. 4, 303 [antea: pugil agit inconsulta ... brachia] -is egentem. STAT. Theb. 1, 373 tempestate stat -is inops navita. 2, 555 turbata -e ... petit ardua loca dux [549sq. plures inimicos, quam ratus, ... videt excursare]. al. de ea -e, quae impellit ad agendum (cf. l. 72, 75; paulo aliter p. 191, 13):* *de ea* -e, quae 1, 2 reperiemus id, sc. *eloquentiam*, ex honestissimis causis natum atque optimis -bus profectum. Planc. 55 alia te -o, alia cogitatio ad spem huius opprimendi excitavit. QVINT. inst. 2, 17, 27 quorum, sc. *falsum dicere et affectum movere*, neutrum est turpe, cum ex bona -e proficiscitur. al.

② *c. acumine iudicatur de consiliis factisve (sc. in locut. -o est, sine -e sim.; paulo aliter p. 189, 10):* **α** *pravis, perversis (cf. l. 32sq.):* TER. Ad. 375 quid agatur? vostram nequeo mirari satis -em. :: est hercle inepta ..., absurda (DON. ad loc. 374, 2 -em *ἰδιωτικῶς* dixit malum, cum non sit -o nisi bona; sed sic loquitur populus). RHET. Her. 4, 12, 18 cuius -is -o non exstet, ei -i -o non est fidem habere. 4, 20, 28 perditissima -o est amorem petere, pudorem fugere. CIC. Verr. II 4, 40. Rab. Post. 2 (*I* consilium) qui illam Postumi ... sive inconsultam -em sive ... temeritatem vituperandam putet. COLVM. 3, 5, 3 *id* facere minime -is est, cum *eqs.* QVINT. decl. 269, 2 nihil minus fuisse -is. 344, 8. VVLG. act. 25, 27 (sine -e, ... mihi videtur (l. gr. *ἄλογον*)). al. in interrog. rhetorica: TER. Eun. 575 quid ex ea re ... ut caperes commodi? :: ... viderem, audirem, essem una quacum cupiebam ...; num parva causa aut prava (parva trad.) -ost? CIC. Verr. II 3, 173 quae est ... ista -o aut quae potius offentia, frumentum improbare *eqs.*? Font. frg. 4 *illud* quam habet in se -em? att. 2, 53 (*Philippus rex increpat filium*) quae te, malum, ... -o in istam spem induxit, ut *eqs.*? (inde VAL. MAX. 7, 2 ext. 10). al. LIV. 5, 54, 6 quae,

malum, -o est ... alia experiri? GELL. 15, 31, 4. al. **β** *bonis, probatis*: LVCR. 1, 935 (= 4, 10) id, sc. *doctrinam carmine exponere*, ... non ab ulla (nulla var. l.) -e videtur. CELS. 6, 6, 1^l neque a -e abhorret ... penicillo ... uti. COLVM. 3, 3, 15 *vineas* docuimus -is esse conserere. PLIN. nat. 18, 194 minus addi stercoris -o est. 18, 196. MART. 4, 80, 4 declamas in febre ...; si sudare aliter non potes, est -o. QVINT. inst. 4, 5, 16 nec omnino sine -e est, quod vulgo dicitur: *eqs.* decl. 276, 6 haberet ... aliquam -em saltem falsa ... calumnia. TAC. hist. 1, 32, 2 eundi *ad iratos* ultro, si -o sit, ... facultatem. PLIN. epist. 9, 6, 2 *id* esset -o non nulla (*opp. pueriliter*). TRA-
IAN. Plin. epist. 10, 99. al.

β *generaliter respicitur regula, totum illud, quod aliquis sibi sequendum, tuendum proposuit:* **①** *in universum, fere in vita agenda (de praeceptis philosophorum v. p. 180, 74):* TER. Ad. 812 eandem illam -em antiquam optine, *Demea*: conserva *rem familiarem filiis*. 836 bonae tuae istae ... -es ... et tuus iste animus aequus. MET. MAC. or. frg. Gell. 1, 6, 8 quid ... expectemus, nisi malis -bus finem facimus? RHET. Her. 4, 42, 54 qui bonis erit -bus praeditus ..., erit in ea sententia semper, ut pro patria *nullum discrimen fugiendum sit* (*sim. 4, 43, 55*). CIC. Verr. II 2, 10 (*antea*: vitae meae statu) ut ego istum accusarem, a quo mea longissime -o voluntasque abhorrebat. de orat. 1, 219 qui ... mores hominum atque -es penitus perspexerit. Att. 1, 17, 5 *nihil inter nos interesse* praeter voluntatem institutae vitae, quod me ambitio ... ad honorum studium, te autem alia ... -o ad honestum otium duxit. al. SEN. benef. 4, 24, 2 non potest eadem -o et gratum facere et ingratum: ut diversa illorum opera, ita diversa inter se proposita sunt. 4, 25, 1 quid praeter ipsam faciendi -em sequuntur *dei*? PLIN. epist. 9, 17, 3 *oblectationes quaedam taedio sunt*; non -em, sed stomachum tibi narro. al. -o vitae (*hic illic aegre disting. a modo vivendi, v. p. 180, 75; cf. p. 186, 59. 198, 34*): CIC. inv. 2, 29 a quibus ... eruditus sit, quaeritur, et quibuscum vivat, qua -e v., quo more domestico vivat. Manil. 1 non mea me voluntas adhuc, sed v. meae -es ab ineunte aetate susceptae prohibuerunt. dom. 21 *virum* amicissimum rei publicae, virtute, consilio, -e v. mirabili, *i. Catonem*. Cael. 40 qui hanc sectam -emque v. ... secuti sumus, sc. *pristinam severitatem*. al. LVCR. 1, 105 somnia, *i. fabulae vanae de dis*, quae v. -es vertere possint. PLIN. epist. 8, 18, 12 ad -em v. exemplis erudimur. DECL. in Catil. 24 omnes v. suae -es ea sententia senatoria iugulatas. al.

② *in re publica:* **α** *generatim*: CIC. Verr. II 5, 181 *Cato allique per multos labores ad rem p. accesserunt*; haec eadem est nostrae -is regio et via, horum nos hominum ... instituta persequimur. Balb. 2 a *legislatoribus* totum hoc ... in ea fuit positum semper -e atque sententia, ut *eqs.* Phil. 5, 39 quodsi eadem -o Caesaris fuisset, sc. *bellum misericordia potius quam armis extinguere, eqs.* off. 2, 83 ea ... est summa -o et sapientia boni civis, commoda civium non divellere. Att. 3, 23, 1 de Lentuli studio *pro me*, de Metelli voluntate, de tota Pompei -e perscribis. 10, 4, 6 de meo animo a suis, sc. *Caesaris*, -bus alienissimo (*an ad p. 174, 16?*). fam. 2, 13, 2 genus institutorum et -um mearum dissimilitudinem ... habet cum illius *Appii* administratione provinciae. al. Q. CIC. pet. 16 petitio magistratum divisa est in duarum -um diligentiam, quarum altera in amicorum studiis, altera in populari voluntate ponenda est (*cf. 41 quae pars petitionis in populari -e versatur, sc. in conciliando populo*). 23 *accommodare sermones* ad eas -es, propter quas quisque studiosus tui esse videbitur. 40 obtrectatorum atque adversariorum -es et genera cognoscito (*opp. amicorum studia*). CAEL. Cic. Att. 10, 9^a (= fam. 8, 16), 1 si existimas eandem -em fore Caesaris in dimittendis adversariis ..., erras: nihil nisi atrox ... cogitat. PLIN. paneg. 62, 9 (5 eadem Caesar quae senatus probat improbatque) persta, Caesar, in ista -e propositi. **β** *speciatim respicitur id, quod factiones optimatum vel popularium probant, tenent (apud CIC. solum):* CIC. leg. agr. 1, 27 *si tribunus plebis* spe ducitur se posse turbulenta -e honori velificari suo (prov. 39 ne ceterior Gallia ... posthac ab iis, qui hunc ordinem *senatorium* oppugnent, populari ac t. -e teneatur). Catil. 2, 25 (*antea*: causas ipsas, quae inter se confligunt) bona -o cum perdita, mens sana cum amentia *confliget*. dom. 87 fortis et constans in optima -e civis P. Popilius semper fuit, *quem C. Gracchus in exilium pulsit* (Att. 2, 1, 6 non ut ego de o. illa mea -e decederem, sed ut ille *Pompeius* ... aliquid de populari levitate deponeret). 88 quare quisquam mihi se ipsa populari -e anteponat, *cum ego aliter ac populares vera populi commoda defendam?* (Sest. 101 cum florentem hominem in p. -e L. Saturninum censor notasset *item vituperantur tribuni plebis*: fam. 1, 2, 4 quod ad p. -em attinet, hoc videmur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo ... salvis legibus ... posset. al., e. g. l. 60). rep. 3, 47 tuum morem istum ... aversum a -e p. *aliter l. 50*). Vatin. 38 *Caesarem* graviter ... ferre praetorem aliquem esse factum, qui a suis -bus dissensisset. Balb. 58 in maximis nostris ... discordiis neminem umquam alterius -is ac partis ... offendit. Att. 1, 17, 10 conservans -em institutionemque nostram tueor ... illam a me conglutinatam concordiam *ordinum*. al.

2 *praevallet respectus rei consideratae, cognitae, sc. de habitu, qualitate sim. rerum: a usu communi: a consideratur habitus perpetuus, rei vel personae inhaerens; significatur id, unde intellegi potest:* ① *qua lege, dispositione totum quoddam eiusque partes contineantur, regantur, sc. ordo sim.: A respiciuntur hominum opera, inventa, institutiones:* ① *res variae (ferre incorp. praeter l. 8, 17; exempla selecta inde a RHET. Her.):* PLAVT. Pseud. 596 hi loci sunt ..., ut ego oculis -em capio, quam mi ita dixit erus ...: septimas esse aedis a porta, ubi ille habitat leno. RHET. Her. 1, 16, 25 *demonstrare*, quo -o omnis totius orationis conferatur (2, 1, 2 curandum, ut omnis -o totius o. ad eam iudicationem conferatur. *al.*). CIC. inv. 2, 116 in scripto versatur controversia, cum ex scriptionis -e aliquid dubii nascitur. Verr. II 4, 140 mei consilii negotiique totius suscepti causam -emque proposui *Syracusanis* (fam. 1, 9, 4 altius ... -em c. meorum repetam. CAES. civ. 3, 86, 2 -em c. mei accipite, *militēs*. LIV. 26, 43, 2. CVRT. 4, 13, 24 huius c. ... -o reddetur: ... quid fieri velim, exponam. *al.*; cf. VAL. MAX. 5, 9, 4 novae atque inusitatae -is consilium). 5, 133 ea est ... -o instructarum ornatarumque navium, ut ... ne singuli quidem *militēs* possint accedere. Font. 3 -o litterarum confectioque tabularum habet hanc vim, ut ... quidquid ... non constet, appareat. fam. 3, 5, 3 itinerum meorum -o (3, 6, 6 ex -e itineris ... constitues, quo loco *me convenias*). 14, 3, 4 ut ad me ... -em totius negotii posses scribere. CAES. Gall. 5, 16, 3 equestris ... proelii -o et cedentibus et insequentibus par atque idem periculum inferebat. LIV. 24, 17, 5 quia equites non adfuere in tempore, -o compositae rei turbata est. VITR. 7 praef. 11 *ingressus* ad propositi mei -es animadverti praeparatos (VAL. MAX. 4, 1, 12 p. ... nostri -o non laudanda sibi omnia ... sumpsit. QVINT. inst. 9, 2, 1 haec ad p. mei -em legat: nam mihi de ... figuris dicere in animo est *eqs.*). SEN. epist. 39, 1 -o ordinaria *operis scripti* (*opp.* brevium). PLIN. nat. 22, 109 cum -o operis dividi cogeret, *quae ad eandem rem pertinent*. QVINT. inst. 8, 3, 40 ad -em sermonis coniuncti transeamus (38 de singulis verbis satis dictum). *al.* *respiciuntur instituta civilia, militaria sim. (vergīt hic illic in usum meton.)*: CIC. Verr. II 1, 22 necesse est, ... aliam -em iudiciorum requirit *populus timens corruptionem* (Brut. 306 sublata iam esse in perpetuum -o i.). rep. 2, 22 *philosophi* disseruerunt ... de generibus et de -bus civitatum. 2, 52 in qua *civitate Platonis* -o rerum civilium perspicere posset. 5, 7 (6 institutis) ea discripta -o est iustus nuptiis, legitimis liberis. CAES. Gall. 6, 11, 5 (2 in omnibus pagis ... factiones sunt) haec eadem -o est in summa totius Galliae. VITR. 2 praef. 3 frumentaria -e eam civitatem *condendam* tueri. VAL. MAX. 2, 9 pr. castrensium disciplinae ... vinculum et militaris -is ... observatio. *al.* ② *forma inventa, quae subest certi generis aedificio vel machinae, instrumento sim. (inde saepius meton. de ipsa re aedificata, parata apud VITR. et PLIN. l. 58 sq.)*: CIC. rep. 1, 22 coepit -em huius operis, *sc. sphaerae Archimedis*, scientissime Gallus exponere. VITR. 1, 3, 1 murorum turriumque et portarum -o ad hostium impetus ... repellendos excogitata. 1, 5, 6 non in omnibus locis est aggeris -o facienda. 3, 1, 5 mensurarum -es ... ex corporis membris collegerunt *veteres*, uti digitum, ... pedem. 4, 2, 6 de ionicis et corinthiis institutionibus supra dixi; nunc vero doricam -em ... exponam. 5 praef. 5 aedium sacrarum -es exposui, ... publicorum locorum expeditam dispositiones. 8, 6, 15 de gnomonicis ... rebus et horologiorum -bus. 9 praef. 7 (6 Pythagoras normam sine artificis fabricationibus inventam ostendit) ea ... -o ... etiam in aedificiis ... est expedita (*inde* CET. FAV. 28 normae -o subtiliter inventa). 10, 1, 3 (*antea*: machinas et organa) et organa et machinarum -o ad usum sunt necessaria. *al.* *saep.* COLVM. 1, 6, 11 eadem atque *granariorum* -o est in plano sitae vinariae cellae. PLIN. nat. 7, 125 Ctesibius pneumatica -e et hydraulicis organis repertis *eqs.* 7, 213 facti horologii *solarii* -em ... non significat *auctor*. 18, 332 quae -o ..., si saepius libeat uti, e ligno facienda est *eqs.* 33, 64 marmoris ... ovi candido inlinitur *aurum*, ligno glutini -e composita. SVET. Nero 41, 2 ostendens ... singula *organa hydraulica*, de -e ac difficultate cuiusque disserens. *al.*

③ *respiciuntur res naturales:* ① *cursus perpetuus siderum, caeli, temporis (cui respondere debet descriptio anni civilis e. g. l. 64 sqq.; cf. p. 187, 18): accedit gen.:* CIC. Verr. II 2, 129 *Siculi* suos dies menseseque congruere volunt cum solis lunaeque -e (HIER. p. 184, 5. MACR. Sat. 1, 12, 39 cum is numerus *decem mensuum* neque solis cursui neque l. -bus conveniret *eqs.* ISID. orig. 6, 17, 28). LVCR. 5, 614 nec -o solis simplex (et) recta pateat ([619 annua sol in quo consumit tempora cursu]. MACR. somn. 1, 20, 6 diem noctemque ..., teporem ..., aestum ..., omnia haec s. cursus et -o dispensat. *al.*, v. iam l. 64; *aliter* p. 196, 20). 5, 1183 caeli -es ordine certo ... verti ([1190 sqq. luna, dies et nox ..., nubila, sol, imbres *eqs.*). VITR. 1, 6, 2 iudicare ... de magnis et immanibus c. ventorumque naturae -bus. *al.* VAL. MAX. 8, 11, 1 [*respic. defectus lunae*] de c. -e et siderum natura *disputavit dux. al.*; *aliter* e. g. p. 185, 42). VITR. 9, 3, 2 *sol* aequat ... cursus -em (PLIN. nat. 2, 9 solis c. congruens tot saeculis -o). *al.* GERM. 295 -em anni temeraria pectora *nautarum* solvunt, nulla dies

oritur, quae iam vacua aequora cernat puppibus (HIER. l. 5). PLIN. nat. 2, 62 haec est luminum occultationumque -o *stellarum errantium*, perplexior motu multisque involuta miraculis. *al.* LACT. inst. 3, 5, 2 solis ac lunae varii cursus et meatus siderum et -o temporum deprehensa est (HIER. epist. 64, 18, 7 -em solis ac lunae et anni *eqs.*). *al.* *exempla cetera (hic illic c. acumine de perfectione, pulchritudine ordinis, e. g. l. 7, 13, c. adi. e. g. l. 14, 19):* CIC. rep. 1, 25 hac in re tanta inest -o atque sollertia, ut ... superiores solis defectiones reputatae sint. nat. deor. 2, 155 nulla *species* pulchrior et ad -em sollertiamque praestantior *quam caelum*. div. 2, 17 (*antea*: vident ex constantissimo motu lunae, quando *deficiet*) haec qui ante dicunt, quam -em sequantur, vides. *al.* MANIL. 1, 64 *deprehenditur* totum aeterna (alt- *trad.*) mundum -e moveri. 1, 479 nec quicquam *in mundo* ... magis est mirabile ... quam -o, et certis quod legibus omnia parent. 3, 56 *in mundo* exceptum a summa ne quid -e maneret. PLIN. nat. 1, 2, 100 ubi aestus extra -em idem faciant, *sc. accedant et recedant* (cf. 2, 218 exortus diversi existunt aestus, tempore, non -e discordes). HIER. epist. 64, 18, 6 -e ... cuncta sunt plena (v. p. 227, 23). MACR. somn. 1, 20, 6 omnia, quae stata -e per caelum fieri videmus (*seq. p. 183, 68*). *ibid.* per quem *solem* fiunt omnia, quae divina -e fieri videmus. ② *variae res naturales, fata:* CIC. nat. deor. 1, 90 quae fuerit tanta fortuna - nihil enim -e in rerum natura factum esse vultis - ..., ut repente homines deorum forma nascerentur? div. 2, 18 nihil ... est tam contrarium -i et constantiae quam fortuna. PROP. 2, 34, 51 nulla *puella* solet -em quaerere mundi (HYG. lim. grom. p. 135, 1). MANIL. 2, 432 talis erit -o diversis addita signis, *sc. quod alia contraria, alia sociata sunt*. VAL. MAX. 1, 8 ext. 19 (1, 8 tit. de miraculis) supra usitatam -em excedentia (*sc. supra ordinem naturae*). PLIN. nat. 1, 2, 66 quae -o fluminum. 2, 30 circulatorum ... caeli -o ... dicitur (*sc. qui comprehendunt regiones eiusdem κλίματος*, v. 6, 211 sqq.). 17, 23 *quidam* -em naturae secuti in aquilonem obversas vites ... poni suasere (18, 283 nec patitur -o n. quicquam in satis ante eum diem spei esse certae. GELL. 10, 17, 1). HYG. lim. grom. p. 135, 8 relictia caeli -e mensuram *pravam* constituerunt. *al.*

③ *quo aliquid effectum quendam edat, sc. vis, virtus sim.:*

④ *qua significetur aliquid:* ① *dictis, scriptis:* *respiciuntur singulae voces:* RHET. Her. 4, 31, 42 ut ab usitata verborum potestate recedatur atque in aliam -em ... oratio conferatur. SEN. benef. 1, 3, 6 *Musarum* nominum interpretationem, prout cuique visum est, deflectit et ad -em aliquam conatur perducere. PLIN. nat. 27, 10 *herbam* aconitum aliqui dixere nullo iuxta, ne pulvere quidem, nutritive; hanc aliqui -em nominis adtulere. GELL. 1, 22, 9 'superesse' non simplici -e dici (10 pro superfluenti et vacuo ..., pro eo, quod copia ... ceteris anteiret). 4, 3 tit. quid sit proprie 'paellex' quaeque eius vocabuli -o. 9, 12, 6 (1 'infestus' ... ancipiti significatione est) de origine et -e verbi quaerebamus. 12, 13, 5 de -e verbi, *sc. 'intra Kalendas'*, quid existimem (*postea*: verae atque propriae significationes). *et saepe.* LACT. inst. 4, 7, 5 exponenda huius nominis *Christi* -o est. *al.* *respicitur contextus verborum (in explicatione christ. allegorica; aliter* p. 180, 58): HIL. in psalm. 136, 13 quia sensus legentis corporali intelligentia caret, spiritalis -o tractanda est (RVFIN. Orig. in Rom. 1, 7 l. 78 haec intellegenda secundum s. vel allegoricam -em magis videntur [*disting.* l. 65 secundum litterae -em]. CHROMAT. in Matth. 42, 5 l. 63 [*ad* 8, 23 sqq.] quod haec navis iuxta s. -em intellegi debeat. *al.*). RVFIN. Orig. princ. 2, 11, 5 p. 188, 12 intelleget ... de diversis sacerdotilibus ordinibus -em, et cuius forma erat in Moysse. CHROMAT. in Matth. 38, 2 (*ad* 8, 4) sacrificium in lege (*sc. lev. 14, 1 sqq.*) praescriptum si spiritali sensu ac -e mystica consideremus. *al.* ② *variis signis (cf. p. 186, 44):* PLIN. nat. 18, 311 (310 *oritur Arcturus* vehementissimo signatu) -o eius haec traditur: *eqs. (prognosticon quoddam)*. 34, 27 columnarum -o erat attolli super ceteros mortales, quod et arcus significant. LACT. inst. 7, 19, 3 cuius noctis *paschalis* duplex -o est: quod in ea et vitam tum recepti, cum passus est, et postea regnum orbis terrae recepturus est (*inde* ISID. orig. 6, 17, 12). *al.*

③ *qua quidlibet efficiatur:* *varia exempla:* MANIL. 1, 865 -o praebentis semina terrae in volucres ignes potuit generare cometas. PLIN. nat. 2, 239 cum sit huius unius elementi, *sc. ignis*, -o fecunda seque ipsa pariat *eqs. (postea: natura)*. 8, 136 *quorundam animalium* urinae ... -o mira. 17, 18 quae aquilonem austro utiliore facit -o, eadem mediterranea maritimis praefert: sunt enim ... frigidiora. 17, 24 (*antea*: adflatus maris noxii *vitibus*) similis et fluminum stagnorumque -o: nebulis adurunt. MACR. Sat. 1, 23, 19 *in simulacro dei radios demittentis* ipsa ... argumenta solis -em loquuntur; ... monstratur vim caeli in radiis esse solis. MAX. TAVR. 31, 1 numquam ... tantam rebus cunctis mutationem daret *luna*, nisi esset illi haec -o, a creatore conlata (cf. *Ambr. hex. 4, 7, 29* virtutem ... et gratiam). *al.* *in commodum hominum:* VITR. 2, 9, 10 alnus ... habet in se egregias -es (13 cedrus et iuniperus easdem habent virtutes). CELS. 1 prooem. 36 repertis ... iam homines remediis de -bus eorum disserere

coepisse. SEN. dial. 5, 8, 2 (*I* animus mala sua proximis tradit) eadem ex diverso -o virtutum est, ut omne, quod secum habent, mitigent. COLVM. 8, 5, 23 ut fastidiant *gallinae uvas*, efficit ... labrusca ... immatura *hordeo mixta* ...; similis -o est etiam caprifici, quae ... fici fastidium creat. PLIN. nat. 23, 87 (86 vis eius *olei laurini* excafactoria) similis et myrtei olei -o: adstringit, indurat (88 *oxymyrinae* eadem natura). 32, 123 eadem -o earum *hirudinum*, quae cucurbitarum medicinalium, ad corpora levanda sanguine. *al.*

② *quid aliquid sit, sc. eius natura, proprietas*: ① *in universum*: ① *strictius de qualibet natura*: ② *rerum (corp. vel incorp.; exempla pauca selecta)*: CIC. Verr. II 3, 227 ipsam -em arandi spe magis ... quam fructu ... teneri. Cluent. 92 num alia res, alia -o illius iudicii, alia natura totius negotii nunc est ac tum fuit? Tusc. 3, 83 -o una omnium est aegritudinum, plura nomina: ... invidere ... et aemulari et obtricare *eqs.* (*item respic. affectiones sim.*: 5, 43 duplex ... -o perturbationis animi. CELS. 3, 4, 1 febrium. TERT. anim. 43, 12 somni [v. p. 225, 41]. *al.*). LVCR. 6, 475 -o consanguinea (*i. communis*) est umoribus omnis. VAL. MAX. 9, 12, 8 quos ... fragilitatis humanae -o abstulit. SEN. dial. 11, 9, 3 divina *mundi* ..., quorum -em tam diu frustra quaesierat, propius intuetur *animus defuncti*. PLIN. nat. 2, 139 cum sit illa -o non inferi ictus *fulminis*, sed adversi, *sc. nulla vestigia edere*. 11, 81 tenax -o trameae *araneorum*. QVINT. inst. 9, 3, 89 correctionis eadem -o est *atque dubitationis*: nam quod illic dubitat, hic emendat. TERT. anim. 57, 2 -o fallaciae, *i. magiae*, ... non fugit Christianos. *al. respiciuntur formae geometricae*: PLIN. nat. 17, 63 *amygdalas* serendas triangula -e palmo inter se distantes. 17, 78 quincuncialis ordinum -o. LACT. opif. 8, 4 orbis rotunditas perfectae -is est ac figurae. MART. CAP. 6, 713 quae *species* integri circuli -es tenet (*opp. obducti circuli diversitates*). CLAUD. MAM. anim. 1, 25 p. 90, 3 in ... planarum figurarum vel cuborum vel pyramidarum -bus. *al.* ② *animantium eorumque corporis*: CELS. 1 prooem. 12 corporum rerumque -e comperta a medicis. 8, 1, 22 *digiti* ex ossibus ternis constant; omniumque eadem -o est. PLIN. nat. 10, 86 (85 mutatur ... color *luscinae*) alia -o ficedulis, nam formam simul coloremque mutant. LACT. inst. 2, 1, 18 cum -o *humani* corporis recta sit (*postea*: figura et status). 6, 15, 1 *id* omnium viventium -o demonstrat, quae isdem omnibus quatuor adfectibus. opif. 3, 7 (6 pecudum ... condicio) aves, quarum -o diversa est. *al.*

② *laxius, sc. praeter naturam, proprietatem simul comprehenduntur, quaecumque pertinent ad rem indagandam, cognoscendam (pendent duo pluresve gen. e. g. l. 42sq. 50 [cf. p. 186, 72. 187, 8. al.]; fere in locut. argumentum tractatum vel tractandum indicantibus, ut nonnulla etiam notione doctrinae [v. p. 180, 29] vel quaestionis [v. p. 174, 32] intellegi possint)*: LVCR. 1, 54 de summa caeli -e deumque disserere (6, 83 est -o c. (terrae)que tenenda, *i. canenda* [v. app. crit.]. PLIN. nat. 17, 58 abunde praedicta -e c. ac terrae nunc de ... arboribus dicemus). CELS. 3, 18, 1 febrium ... -o (cur- *Constantinus*, cf. 3, 3, 1) exposita est; supersunt ... alii corporis adfectus. PLIN. nat. 1, 11, 54 quae -o visus. 1, 18, 75sq. *lunaris* -o, ventorum -o (18, 325 haec erit -o *lunaris*, v. paulo scrupulosior. 18, 340. *aliter* p. 183, 71. 187, 24). 17, 25 (9 de caelo terraque dicemus) a caelo proximum est terrae dixisse -em (*adde l. 43sq.*). 18, 201 de tempore fruges serendi quaestio ... -i siderum conexas (19, 1 s. ... tempestatumque -o ... demonstrata est [*postea*: sideralis scientia]. cf. 18, 321 adiciuntur *quaedam* ..., ut sit tota sideralis -o perfecta). 21, 85 hortorum ... omnis fere peracta -o est; secuntur herbae sponte nascentes. AMBR. hex. 4, 7, 29 de lunae -e (cf. gr. 6, 10 p. 141^B τὰ πρὸς τῆς σεληνῆς). *al.* in -e ad indicandum *caput quoddam operis scripti*: PLIN. nat. 2, 40 ambitus *siderum* in magni anni -e dicendos. 17, 128 quae genera olearum ... iuberet seri *Cato* ..., diximus in -e olei. 22, 115 vini (24, 32 docuimus ... genera eius *resinae* ... in -e v. ac *postea* in arboribus). *al.* QVINT. inst. 6, 2, 20 quae, *sc. affectus*, quibus ex locis ducenda sint, ... a nobis in -e prooemii atque epilogi dictum est.

② *de ea proprietate, quae consistit in tuendo officio sim. vel fine, cui quidque natura sua destinatum est (c. respectu potius rei definiendae quam indagandae causae, quam v. p. 190, 47); pertinet ad*: ① *res varias*: CIC. orat. 135 *insignia scaenam ornant*; eadem -o est horum, quae sunt orationis lumina. leg. 2, 27 (26 delubra ... in urbibus) eandem ... -em luci habent in agris, *sc. ut homines castiorem vitam agerent*. 2, 29 feriarum festorumque dierum -o in liberis requiemem habet litium ..., in servis operum. fin. 1, 49 (48 temperantiam ... esse expetendam, ... quia maiores voluptates consequatur) eadem fortitudinis -o reperietur. *al.* QVINT. decl. 324, 2 *hae duae leges* non parem -em habent: scripta est altera deo, altera homini. TERT. apol. 39, 16 cena nostra de nomine *agapes, i. dilectionis*, -em sui ostendit. LACT. inst. 3, 7, 1 partem ... moralem ..., in qua totius philosophiae -o continetur (*sc. utilitatem et oblectionem comprehendentis*). 6, 6, 4 quae veniunt a deo, hanc habent -em, ut immortalitatem parent ...; quae a diabolo ..., id habent officium, ut *eqs.* 6, 6, 9 in quarum rerum

inanium contemptu vis ac -o virtutis apparet (*ibid.* in iis rebus *aeternis* comparandis v. -o consistit). 6, 12, 8 in iis ... beneficiis iustitiae -o, *sc. vera, christiana*, versatur, quae ... incorrupta permanserint (6, 12, 31 i. -o consistit ... in eo, ut *eqs.*). 6, 23, 36 etsi corpus nulla sit labe maculatum, non constat tamen pudicitiae -o, si animus incestus est. AMBR. hex. 3, 9, 39 singula *herbarum* ... specialem quandam -em, habent ...: alia ... esui, alia alii nascuntur usui; ... nihil inane germinat terra (C. EVSTATH. Basil. hex. 5, 4, 4 propriam -em, gr. p. 101^B ἰδιὸν τινα λόγον). *al.* ② *hominis corpus eiusve partes*: LACT. opif. 8, 1 -em totius hominis ostendam singulorumque membrorum ... utilitates et habitus explicabo. 11, 6 duas esse per collum fistulas ..., cibalem ac spiritalem ...; quarum natura et -o diversa est. 13, 3 reliquae corporis partes num carent -e aut pulchritudine? 14, 1 multa esse ... in corpore, quorum vim -emque perspicere nemo, nisi qui fecit, potest (2 quid utilitatis, quid effectus habeat *eqs.*).

③ *ipsum hominem eiusve vitam*: *contextu illustratur, qua in re consistat proprietas*: LACT. inst. 3, 9, 19 expedita est igitur hominis -o, si sapiat: cuius propria est humanitas (opif. 4, 22 omnem h. -em in eo vel maxime stare, quod nudus fragilisque nascitur ..., quod immatura morte multatur). 3, 23, 8 *Zeno* adimit nobis adfectum *miseri cordiae*, quo -o humanae vitae paene omnis continetur (6, 1, 2 id, *sc. cultus dei*, ... est hominis officium in eoque solo summa rerum et omnis beatae v. -o consistit. cf. 3, 28, 1 nihil est aliud in vita, quo -o, quo condicio nostra nitatur, nisi dei ... agnitio et ... cultus). *al. sine tali indicatione (saepae c. acumine de alicuius natura vera, perfecta)*: LACT. inst. 3, 9, 5 (4 cuius rei causa natus esset) si quis -em sui nesciat, ne homo sit quidem. 3, 13, 7 inanem esse omnem philosophiam, quia ... officium hominis -emque non consummat (6, 9, 1 non potest ... -em h. obtinere, qui ... deum nescit. 6, 11, 2 [*I* conservanda est ... humanitas, si homines recte dici velimus] discordia ... non est secundum h. -em. *al.*).

④ *de qualitate principali, qua aliquid neglectis aliis proprietatibus definitur, de ea nota, qua maxime res continetur (exempla potiora)*: TERT. anim. 45, 1 *animam* exercitam semper ex perpetuitate motationis, quod divinitatis et immortalitatis est -o (cf. LACT. inst. 6, 17, 22 vis et -o eius *animi* in motu est). LACT. inst. 2, 4, 7 ab omni -e immortalitatis alienum est, *quod corporeum* est. 2, 12, 5 terrae -o in carne *hominis* est, umoris in sanguine, aëris in spiritu, ignis in calore vitali (*antea*: habere ... in se aliquid ignis. cf. 2, 12, 6 duo ... elementa, quorum omnis -o in nostri corporis fictione conclusa est. 6, 1, 10 caeli -o in animo, terrae autem in corpore est. *al.*). 6, 20, 32 circensium ... ludorum -o quid aliud habet nisi levitatem, vanitatem, insaniam? opif. 17, 3 non ... in materia sanguinis animae -o ponenda est (*postea*: quae *anima* non ipsa sit sanguis, sed umore sanguinis alatur). PS. APVL. Ascl. 40 (*explicatur aeternitas*) rotunditas est [volubilis] -o (C. pro rei v., an adi. pro gen. volubilitatis?) *al.* *subluet respectus figurandi*: LACT. inst. 2, 9, 6 in luce ... vitae -o versatur ..., in tenebris autem mors ... continetur (cf. 10 figura vitae ac mortis continetur). 2, 9, 25 cuius *ignis* natura, quia mobilis est et sursum nititur, vitae continet -em (26 *aqua* figuram mortis ostendit). *al.*

⑤ *consideratur habitus rei certo quodam tempore, loco circumscriptus, sc. fere de statu, condicione sim. (quod in exemplis quibusdam magni momenti est homini recte, opportune agere volenti, ut ea etiam sec. p. 168, 73 explicari possint, e. g. l. 56. p. 187, 13. 41)*: ① *vario usu pertinet ad*: ② *condiciones vitae humanae, statum rei publicae*: RHET. Her. 2, 19, 30 inimicitiarum acerrimam -em ... intercessisse *inter Vlixem et Aiace*. CIC. Quinct. 59 vixit ... inculte ...; antiquam officii -em dilexit. Verr. II 5, 177 cum omnibus in rebus, tum in re publica permagni momenti est -o atque inclinatio temporum (fam. 1, 7, 2 simillimam ... in re dissimili tui t. nunc et nostri quondam fuisse -em. *al.* [v. e. g. p. 187, 34. 44]. PLIN. epist. 9, 1, 4). Mur. 7 (*antea*: tibi omnia ... officia ... olim praestitisse arbitror) abiit illud tempus, mutata -o est. MIL. 69 varia vitae commutabilisque -o, ... vaga volubilisque fortuna (LVCR. 6, 774 aliis alias animantibus aptas res ad v. -em. VITR. 9, 6, 2 quos effectus habeant *sidera* ... ad humanae v. -em. *al.*). fat. 37 (*respic. Philoctetes in insula relictus*) -o ... eventus aperit causam eius *postea considerantibus*. Att. 8, 11^b, 3 quae -o belli sit, ignoro (fam. 7, 18, 1 me ... de -e Gallici b. certiore facias. CAES. civ. 1, 76, 5 mentes ... militum convertit et rem ad pristinam b. -em redegit. *al.*; cf. p. 198, 39, *aliter* p. 174, 52). fam. 1, 8, 4 (*I* de toto statu rerum communium cognoscas) commutata tota -o est senatus, iudiciorum, rei totius publicae (2, 17, 1 iter meum rei p. et rerum urbanarum -o gubernabit. 10, 16, 2). 6, 6, 11 nec manens nec muta(ta) -o feret, *ut condicio omnium eadem sit*. *al.* CAES. Gall. 2, 19, 1 -o ordoque agminis aliter se habebat, ac Belgae ad Nervios detulerant. CELS. 1, 2, 1 ut, quod vel corporis vel loci vel studii -o detrahit *imbecillis*, cura restituit (*item respic. valetudo*: 3, 6, 5 febris et remissionis -o. *al.* TAC. ann. 15, 61, 1 -em valetudinis). PLIN. epist. 3, 1, 11 ut primum -o aetatis receptui canere permiserit *senescenti*. *al.* c. gen. animantis (dat. p. 187, 3) vel pron.

poss.: CIC. Cluent. 96 (*antea*: hanc causam ab illa ... se iungere) Cluenti ... -o cum illis legibus ... *non* potest ... esse coniuncta. Mur. 4 l. 9. Planc. 48 neque erit haec alia -o Plancio ac tibi, Laterensis. off. 3, 28 aliam -em esse civium reliquorum. Att. 10, 7, 1 nec tuam -em eandem esse duco quam meam (*postea*: mea causa ... alia est). al. QVINT. decl. 335, 16 (*senex iuveni*) tua alia -o est; tibi longa vita superest *eqs.* 338, 29. al. ⑧ *condiciones variarum rerum (naturalium praeter l. 10, insectorum l. 26)*: CIC. Mur. 4 *in portum invehentes egressuris* praecipere ... solent et tempestatum -em et praedonum et locorum. al. Ov. trist. 3, 1, 12 clauda ... carmina, sc. *disticha*, ... pedis hoc -o ... facit. VITR. 1, 4, 12 *magistratus* statim -bus ... quaesitis ... mercatus est possessionem loco salubri, *quo transferatur opidum (item pertinet ad solum*: PLIN. nat. 18, 187 *in serendo* plurimum ... refert soli cuiusque -o. 21, 57 translatus est ex Attica thymum ...; sed alia -o naturae obstitit, *ne duret.* al.). SEN. nat. 3, 26, 2 quarta *causa* siderum -o est: haec enim quibusdam mensibus magis urgent ... flumina (*item pertinet ad statum siderum, caeli*: PLIN. nat. 16, 190 refert ... lunaris -o, nec nisi a (vicesima) in (tricesimam) caedi volunt *arbores*. 17, 262 omnia haec *remedia arboribus danda* annua caeli -e constant. 18, 275. AMBR. epist. extra coll. 13, 21 lunae cursus et -o suffragatur, qu(oni)am ... proximum pascha *serius* celebrandum est. al.). 3, 27, 1 omnis -o consentiat et simul imbres cadant, flumina increscant, *ut mundus intereat*. PLIN. nat. 1, 31, 29 -o aquarum per tempora anni (*respic. mutatio saporis*). 2, 128 omnes venti vicibus suis spirant ...; de -e eorum menstrua quarta maxime luna decernit (*item respic. venti*: VEG. mil. 4, 38, 17 difficile naufragium pertulit, qui ventorum -em diligenter inspexit. al.; cf. l. 33, *aliter* p. 183, 71. 185, 47). 11, 10 quaecumque est -o vitalis illa *insectorum, quae divolsa singulis partibus palpant.* al.

⑨ *locutiones potiores, quibus indicatur considerato cuiusdam rei statu aliquid fieri (fieri posse, debere), sc.: per praepos.*: CIC. Verr. II 4, 10 noli eius facta ad antiquae religionis -em exquirere (leg. 1, 20 commodius ... et ad -em instituti sermonis sapientius *exordiri.* al. PLIN. nat. 1, 2, 80 differentia gentium ad -em mundi. 15, 80 *arborem* ponas ad -em venti, ut flatus evolantes *inde culices* in ficos ferat. al.). dom. 31 (28 quae meum tempus postulare) quid mihi ... pro -e mei temporis facien- dum fuerit, *ignorare* (fam. 6, 12, 2 non me paeniteret p. -e temporum ita esse molitum). fam. 6, 6, 8 *signa divinandi percipio* e temporum civilium natura atque -e (*item* ex -e: LVCR. 2, 178 [= 5, 196; *respic. zonae non habitabiles*] hoc ... ex ipsis caeli -bus ausim confirmare ..., nequaquam nobis divinitus esse creatam naturam mundi. CELS. 4, 13, 5 quae quibus temporibus danda sint, ex -e vel adiectae vel levata febris apparebit. al. COLVM. 11, 1, 30 menstrui cuiusque officii monitio ea, quae pendet ex -e siderum et caeli). PLIN. epist. 9, 39, 5 ut formam *porticus* secundum -em loci scribas (6 locorum difficultates). al. *per verba*: CIC. orat. 125 flectet orator animos ..., ut causae natura et -o temporis postulabit (PLIN. nat. 37, 10). CELS. 2, 10, 10 si morbi -o patietur, ... id fiet, sc. *mittatur sanguis* (3, 4, 6 caeli -o. 5, 26, 24^a si id fieri vulneris -o non patitur. PLIN. nat. 18, 230 loci -o. al. TAC. hist. 1, 83, 3 omnia consilia publice ... tractari -o rerum ... *non* patitur. cf. p. 184, 30). QVINT. inst. 4, 2, 103 *praecepta* numquam nisi -o coegerit mutanda. *sim.* al.

⑩ *usu peculiari consideratur id, quo similitudo constitui potest inter res proprietate sua diversas (quae sua natura, qualitate, fine sim. inter se comparantur, v. sub a [cf. iuncturas p. 185, 1 sqq.]; quae pertinent ad modum agendi, v. infra sub C): a in universum*: ① *explicationes*: CIC. inv. 1, 46 similitudo ... in contrariis et (ex) paribus et in iis rebus, quae sub eandem -em cadunt, maxime spectatur (*sim.* 1, 47. *inde* QVINT. inst. 5, 10, 78 sub eandem -em venientibus). 1, 49 comparabile ... est, quod in rebus diversis similem aliquam -em continet; eius partes sunt tres: imago, conlatio, exemplum. CASSIOD. inst. 2, 3, 14 p. 120, 13 *una species definitionum est* cata analogiam, id est iuxta -em (*inde* ISID. orig. 2, 29, 11). ② *exempla usum illustrantia*: RHET. Her. 2, 29, 46 simile (*n. subst.*) vitiosum est, quod de aliqua parte dissimile est nec habet parem -em comparationis (*ad rem* v. Cic. inv. 1, 82). CIC. inv. 1, 58 exercitus ... commodius regitur *ab imperatore sapiente quam a stulto* ...; eadem navigii -o est, nam *eqs.* (fin. 3, 50 quod si de artibus concedamus, virtutis tamen non sit e. -o, propterea quod *eqs.* ac. 2, 51. al. SEN. benef. 2, 17, 3. al.). S. ROSC. 57 (56 *custodiae causa anseres* et canes aluntur in Capitolio) simillima est accusatorum -o: alii ... anseres sunt, qui tantummodo clamant ..., alii canes, qui ... et mordere possunt (Brut. 70 similis in pictura -o est *proficiendi atque in arte fingendi*. off. 1, 94 QVINT. inst. 12, 10, 80. al.; *addas* l. 57). p. red. ad Quir. 23 (*loco spurio?*) in officio persolvendo dissimilis est -o *eqs.* al. *in analogia* (cf. p. 165, 42. 188, 4): VARRO ling. 10, 46 quam -em habuit primus dies *morbi* ad quartum, eandem praesagit habiturum, qui est futurus ab eo quartus. PLIN. nat. 31, 50 *Pellae* ante oppidum ... incipiente aestate frigida est palustris *aqua*, dein maximo aestu in excelsioribus oppidi riget; hoc et in Chio evenit simili -e portus et

oppidi. CHALC. comm. 22 p. 73, 1 conservatur *in elementis* ... analogia ... geometrica iuxta -em continui competentis: ut enim ignis adversum aera, sic aer adversum aquam et demum aqua iuxta terram *eqs.* al.

③ *in arte gramm. respicitur analogia (nisi quaedam notione regulae vel modi observandi intellegas; cf. p. 187, 71)*: ① *explicationes*: VARRO ling. 10, 1 cum ... -o, quae ab similitudine oriretur, vocaretur analogia (*opp.* anomalia). 10, 2 quid *sit* -o, quam appellant *λόγον*, quid pro portione, quod dicunt *ἀνὰ λόγον*. 10, 36 unaqu(a)que -o collata cum altera aut similis aut dissimilis *est*. 10, 37 ex eodem genere quae res inter se aliqua parte dissimiles -em habent aliquam, si ad eas duas alterae duae res collatae sunt, quae -em habeant eandem, quod ea verba bina habent eundem *λόγον*, dicitur utrumque separatim *ἀνάλογον*, simul collata quatuor *ἀνάλογον*. al. QVINT. inst. 1, 6, 4 *monosyllaba* negantur debere -em (cf. *Char. gramm.* p. 175, 25 monosyllaba extra analogiam esse). GELL. 15, 9, 4 -o proportionis, quae analogia appellatur. PROB. inst. gramm. IV 47, 23 analogia est -o recta perseverans per integram declinationis disciplinam. POMP. gramm. V 198, 31. al. ② *exempla usum illustrantia (pauca selecta)*: VARRO ling. 9, 8 qui bene loqui velit, consuetudinem sequi oportere, non -em similitudinum (al. QVINT. inst. 1, 5, 63 *in declinandis nominibus graecis* -em latinam sequi. al. SCAVR. gramm. VII 24, 16 illam -em sequuntur [*postea*: secundum analogiam]. *CHAR. gramm.* p. 81, 2. al.). 9, 33 qui negant esse -em analogiae, non vide(n)t naturam non solum orationis, sed etiam mundi (*postea*: similitudines proportionem constare). 10, 36 quae -o in 'amor amori', eadem in 'dolor dolori'. 10, 47 quam -em habet 'legebam' ad 'lego', hanc habet 'lego' ad 'legam' (10, 63 animadvertendum, haec quam inter se habeant -em. al.). FEST. p. 59 'cognitu facilia' eadem -e dicitur, qua 'dictu facilia' (*item abl. modi* e. g. QVINT. inst. 1, 5, 58 an eadem -e per casus duci externa *nomina*, qua nostra conveniat. SACERD. gramm. VI 472, 17sq. quae *nomina* ... graeca -e declinantur nulla -e latinis). PLIN. dub. serm. frg. Char. gramm. p. 151, 20 -is viā debet 'amicitia' dici, *non* 'amicities'. *CHAR. gramm.* p. 116, 6 'calix calicis' ..., 'felix felix'; excipitur ... 'nix', quod contra -em 'nivis' facit (p. 188, 27. al.). al.

③ *Respicitur imprimis, cur aliquid sit, fiat*: ① *usu originario de eo, unde intellegitur, cur aliquid sit, sc. de antecedente quodam, quo quid sequens explicari potest (respicitur plerumque argumentum, explicatio probantis, refutantis sim., rarius cogitatio, consilium ipsius agentis, v. l. 51. 59. p. 189, 9. 191, 13. al.; quaedam ab ipsa actione argumentandi aegre discernuntur, v. maxime p. 192, 43; iuxta ponitur imprimis causa p. 189, 4 sq. 191, 15. al. [fusius tractatur p. 195, 30sq.], ceterum argumentum p. 193, 21. 41. al., probatio p. 193, 22. 72)*: a *generatim*: a *in variis narrationibus, disputationibus*: ① *id, de quo agitur, refertur ad quidlibet antecedens, quo explicatur*: A *quilibet eventus, sc. maxime quid animantes gerant, patiantur, sentiant*: ① *non indicatur res explicanda*: a *vario usu (exempla selecta inde a RHET. Her.)*: PLAVT. Aul. 45 qua me ... causa extrusisti ex aedibus? :: tibi ego -em reddam? (sc. *erus ancillae*). Capt. 23 -em habetis, quo modo unum *filium* amiserit *pater*. Trin. 515. Truc. 159 male quae in nos ais, ea omnia tibi dicis ... :: qui istuc? :: -em dicam: quia *eqs.* TER. Hec. 306 veram -em *irarum* exsequi. Phorm. 299 (*antea* l. 74) non -o, verum argentum deerat (*quidam aliter intellexerunt*). RHET. Her. 4, 16, 23 nulla potest honesta -o retinere eam *mulierem, quin veneficium committat*. 4, 16, 24 animum auditoris ... attentum ... -um expectatione. CIC. inv. 2, 170 *in genere deliberativo* necessitudines cum in dicendi -es incident (sc. *in argumenta a dicente afferenda*). Manil. 43 *homines* opinione non minus ... quam aliqua -e certa commoveri. dom. 15 nonnulli ... illam rem, sc. *necopinatam vilitatem annonae*, ad aliam -em coniecturamque revocabant. Mil. 62 non sine -e certa causa Milonis semper a senatu probata est. fam. 6, 8, 1 negare et adferre -em, cur negarent. CAES. Gall. 1, 28, 4 (3 Helvetios ... reverti iussit) id ea maxime -e fecit, quod noluit eum locum ... vacare. BELL. Afr. 58, 4 *Caesar* longius non sine -e (non) procedebat, quod *eqs.* SEN. contr. 9 praef. 1 -em quaerenti, *cur non declamet*, mihi ait *Montanus*: utram vis? honestam an veram? SEN. epist. 94, 44 *admonitio* efficacior est ..., quae adiuvat -e quod praecipit. PLIN. nat. 17, 200 (199 nobilia vina non nisi in arbustis *excelsis* gigni) hac -e et arbores eliguntur. Ivv. 6, 223 (219sq. meruit quo crimine servus supplicium?) hoc volo, sic iubeo, sit pro -e voluntas. TAC. hist. 2, 3, 2 simulacrum deae non effigie humana, *sed figura coni*; ... -o in obscuro. PLIN. epist. 8, 6, 15 (*acerbe*) nec puduit in S. C. -em turpitudini obtendere, egregiam ... pulchramque -em. al. ② *in locutione quaerentis* (cf. l. 61. p. 189, 66. 67. 190, 9. 10. 191, 16. al.): PLAVT. Pseud. 803 avaritia ego sum factus improbius coquos ... :: qua istuc -e? :: eloquar: quia enim *eqs.* (*petitur assertiois explicatio coll. l. 49, ni fallimur, ut* e. g. TER. Ad. 670 [665 inliberaliter :: quam ob rem?] facinus indignum. :: q. -e istuc? *exempla cetera*: TER. Phorm. 298 q. -e inopem *puellam* ... ducebat *filium* domum? ASELL. hist. 1 quo consilio quaque -e gesta essent, demonstrare

[Wick cum Bk.]

[*nisi ad p. 200, 45 sqq.*]. CIC. Verr. II 2, 134. *al.* LVCR. 6, 404 in mare q. ... mittit -e *fulmina Iuppiter?* *al.*) CIC. Verr. II 2, 115 quid ... habuit argumenti aut -is res, quam ob rem *praemium posuisse videretur is, quem laesisti?* 3, 30 quae causa, quae -o est, *cur Verrem non persequerentur?* una illa ..., quod *eqs.* (de orat. 3, 114 quaeritur, ... q. sit ... causa et -o ..., *cur eqs.* MART. 1, 85, 5 nil debet, *tamen omnia vendit ...* : q. -o est igitur? *al.*; cf. quae nam: GELL. 1, 17, 2 q. -o esset, *cur eqs.* 18, 3, 5. ARNOB. nat. 1, 25 q. sit haec -o, quae causa, propter quam ... dii saeviant). COLVM. 7, 9, 5 quod facere, *sc. sues steriles reddere*, non intellego, quae -o compellat nisi penuria cibi. *al.* ③ in locutione aliquid probantis, iudicantis (*exempla potiora* [se excusantis v. sub β]; *saepe abl. -e nude vel c. praepos., sc. usu adverbiali*): OV. fast. 1, 31 *erravit Romulus*; est tamen et -o ..., quae moverit illum. VAL. MAX. 2, 1, 4 *quidam uxorem sterilitatis causa dimisit*; qui, quamquam tolerabili -e motus videbatur, reprehensione tamen non caruit *eqs.* 5, 6 pr. *maxima pietas exhibeat patriae*; summa quidem cum -e, quia *eqs.* (7, 2, 2. cf. p. 194, 27). 6, 3, 10 *vir uxorem dimisit* ...; absca sententia, sed tamen aliqua -e munita: lex enim *eqs.* SEN. benef. 4, 30, 1 in petendis honoribus quosdam turpissimos nobilitas ... praetulit, non sine -e (SCRIB. LARG. praef. 1 Herophilus ... fertur dixisse ..., et n. s. -e, ut mea fert opinio. *al.*; cf. p. 194, 30). CELS. 3, 4, 14 plus ... tribuebant *medici nono diei* ...; quod cum fecissent sine ulla probabili -e *eqs.* (PLIN. nat. 6, 59 scripserunt *auctores* ...; p. sane -e). 3, 6, 4 ne illud quidem ... dictum -e caret: *eqs.* QVINT. inst. 4, 2, 104 nihil ... tam raro poterit habere -em quam excursio in *expositione*. 8, 6, 58 sunt etiam qui ... dicant, acri quidem -e, quod *eqs.* decl. 308, 1 in legibus positum est, ut ... defunctorum testamento stetur, idque non mediocri -e: neque enim aliud videtur solacium mortis quam voluntas ultra mortem. *al.*

② *indicatur res explicanda*: ① *per gen. subst.*: RHET. Her. 4, 1, 1 (*antea*: nostris exemplis uti sumus, *non alienorum*) ut paucis -em nostri consilii demus (CIC. Sest. 36 exponam ... omnem -em facti et c. mei. fam. 9, 2, 4 habes -em mei c. *al.* CVRT. 3, 7, 10 facile -o tam salubris c. accepta est. 7, 7, 18. *al.*; *aliter* p. 183, 13). CIC. Cluent. 106 uter *iudex* ... facilius suae sententiae -em redderet, isne qui ..., an ille qui *eqs.* (fam. 2, 3, 2 ad explicandum -em s. meae. ad Brut. 23, 11 mearum s. de hoc genere ... honoris et poenae. COLVM. 3, 17, 3 *al.*, v. e. g. p. 193, 33). Phil. 8, 9 (8 quae est ... belli causa posita *ab utraque parte?*) in hac tam dispari -e belli. Att. 11, 12, 1 quamnam -em sim Caesari adlaturus profectionis meae. LIV. 34, 4, 11 *feminarum* cupiditatem ne causam quidem aut -em inire possum. VITR. 2, 8, 16 quae ... sunt eius rei causae et -es, *sc. cur in urbe latericios parietes non fiant.* *al.* VAL. MAX. 6, 2 ext. 2 certa est ... -o propositi mei. QVINT. decl. 316, 9 (8 lacrimarum reddo causas) si nullam aliam -em lacrimarum haberemus *eqs.* *al.* TAC. hist. 1, 4, 1 ut non modo casus eventusque rerum, qui plerumque fortuiti sunt, sed -o etiam causaeque noscantur. *al.* ② *per gen. gerund.* (*subaudiendum l. 60; exempla selecta inde a QVINT.*): CIC. fin. 3, 51 -em huius verbi, q. e. *προνυμῆν*, faciendi Zenonis exponere. BELL. Afr. 5, 1 non est visa -o ... commemorandi, ne ... circumventus *oppugnaretur* (c. *acumine* pro -o *probabilis* *sim.* ut: 42, 1 non est visa -o propius accedendi ... ad oppidum, quoniam *eqs.*). LIV. 24, 28, 9 belli ... gerendi -o nulla apparebat. VAL. MAX. 2, 6, 7 l. 537 (*antea*: causas ..., propter quas mors sit ... expetenda) finiendi spiritus ... -em. SEN. benef. 4, 15, 4 cui ... -o non fuisset praestandi aliquid, ei praestamus ob hoc, quia *eqs.* (*item c. enunt. caus.*: COLVM. 3, 18, 2 eius ... rei vitandae non una -o est: primum, quod *eqs.* 11, 1, 11 quae probabilis -o est obmutescendi, quia nequeas orator esse perfectus? *al.*). COLVM. 3, 10, 15 non eligendi malleolos *quosdam*. 7, 3, 1 non solum ea -o est probandi arietis, si vellere candido vestitur, sed etiam si *eqs.* QVINT. inst. 6 prooem. 14 *post mortem filii* aliqua vivendi -o quaerenda est. 12, 9, 7 *causas* suscipiendi -o iustissima est officium. FRONTIN. aq. 11, 1 quae -o moverit Augustum ... perducendi Alsietinam aquam. IVV. 6, 95 iusta pericli *ad-eundi* si -o est et honesta, timent *feminae*. PLIN. paneg. 26, 5 pauperibus educandi *liberos* una -o est bonus princeps. *al.* ③ *per inf. in locut.* -o est (cf. p. 193, 54; c. *enunt. secund.* v. e. g. p. 190, 6. 194, 9. 17): CIC. Caecin. 15 quoniam potestas esset emendi fundum ..., nullam esse -em amittere eius modi occasionem. ac. 2, 74 haec, *sc. scire se nihil scire*, persecutus non esset *Plato*, nisi probavisset; *Socratis* ironeam enim ... nulla fuit -o persequi. SEN. benef. 7, 30, 2 quae -o est exacerbare eum, in quem magna contuleris? MART. 12, 60, 13 quae -o est haec *molesta* sponte sua perferre? *al.*

④ *quid in rerum natura eveniat (si quaeritur, cur aliquid fiat, saepe nimirum explicandus est modus, quo id fiat, ita ut exempla quaedam vergant ad C)*: ① -em reddere: HEMINA hist. 37 ille, qui *libros Numae incorruptos invenerat*, ita -em reddebat: lapidem fuisse *proptegentem* ...; propterea arbitrari non computuisse. LVCR. 2, 763 cur ea, quae nigro fuerint ... colore, ... *alba* fieri possint. *al.* CIC. div. 2, 61 naturalem ... -em omnium *portentorum* reddet *Chrysippus*; nihil enim fieri sine causa potest. *al.*

SEN. nat. 3, 4 quamcumque -em reddiderimus de flumine, eadem erit rivorum ac fontium (3, 11, 1 causae, quibus flumina oriuntur). 6, 26, 1 *quidam* Aegyptum numquam tremuisse tradunt; -em autem huius rei hanc reddunt, quod *eqs.* *al.* PLIN. nat. 18, 335 Aristoteles ... -em *convexitatis* mundi reddit, qua contrarius aquilo Africo flat (*gen. explic.*). *al.*

② -o est, exstat: LVCR. 6, 132 e. etiam -o, cum venti nubila perflant, ut sonitus faciant. 6, 535 quae -o terrai motibus extet, percipe. *al.* CIC. div. 1, 70 somnii et furoris oracula ...; quorum amborum generum una -o e., qua Cratippus ... uti solet: *eqs.* 1, 85 quae cuiusque divinationis -o, quae causa sit (ARNOB. nat. 2, 59 p. 134, 7 quae est c., quae -o, ut maria salsa sint? *al.*). 1, 129 haec ... argumenta, cur sit divinatio, ducuntur a fato; a natura ... alia quaedam -o e., quae docet *eqs.* *al.* MANIL. 2, 654 adversis *signis* odium est ...; nec -o obscura e.: nam *eqs.* SEN. nat. 3, 26, 8 difficilis -o e. quorundam *fontium.* *al.* ③ *exempla varia selecta (addidimus quaedam per brevitatem ambigua, ut etiam ad p. 195, 67 spectare possint, e. g. l. 37)*: CIC. Arat. 32 temere a vulgo -e sine ulla septem dicier *Pleiades*. Mur. 36 ut tempestates saepe certo aliquo caeli signo commoventur, saepe improvise, nulla ex certa -e, obscura aliqua ex causa concitantur *eqs.* rep. 1, 15 *multi* sunt, qui se duo sales vidisse dicant, ut ... -o quaerenda sit. fin. 5, 10 persecutus est ... Theophrastus ... stirpium naturas omniumque fere rerum, quae e terra gignerentur, causas atque -es, (*significare* vid. *libros περὶ φυτῶν αἰτίων*). Tusc. 1, 29 (*antea*: qui nondum ea ... physica didicissent) -es et causas rerum non tenebant (*aliter* e. g. p. 180, 29). nat. deor. 2, 23 id ipsum, *sc. mundum deum esse*, -bus physicis id est naturalibus confirmari. div. 1, 86 -em, cur id fiat, *sc. ut ferrum attrahatur*, adferre nequeam. 2, 15 (14 fortuita) potestne ... earum rerum, quae nihil habent -is, quare futurae sint, esse ulla praesensio? LVCR. 2, 94 spatium ... inmensum ... patere ... certa -e probatum est. 4, 502 (*antea* p. 171, 51) praestat -is egentem reddere mendose causas (cf. 5, 1211 -is egestas). VITR. 2, 1, 9 nisi causae, quae insunt in his rebus, quemadmodum et quid ita sint, subtilibus -bus habeant demonstrationes. 2, 6, 1 moles *admixto pulvere Puteolano* ... sub aqua solidescunt; hoc ... fieri hac -e videtur, quod *eqs.* SEN. nat. 4, 9 (8 ex quattuor causis: una, quod *eqs.*) accedit his *tribus causis* -o Democriti: '...'. 7, 14, 4 hoc ... dixerunt, cum -em nullam invenirent, propter quam pondus *terrae* in aëre [staret] (*sc. stare dicerent*; cf. p. 189, 8). CVRT. 4, 10, 5 (*antea*: lunam ... deficere, cum *eqs.*) -em ... ipsis *vatibus* perceptam non edocent vulgus. PLIN. nat. 2, 105 tempestatum ... quasdam statas esse causas, quasdam vero fortuitas aut adhuc -is incomptae. 2, 136 qua -e crebra *fulmina* in Italia, quia *eqs.* TAC. ann. 1, 28, 1 luna ... visa languescere; id miles -is ignarus omen praesentium accepit. *al.* *accedit gen. explic. naturae (ceterum cf. l. 4)*: CIC. div. 1, 130 hanc ... -em n. ... traducere ad *divinationem artificiosam* (cf. l. 11). 2, 60 nihil fieri potuisse sine causa, eumque terrore ... n. -e depellito (cf. p. 189, 74). PLIN. nat. 2, 113 *fulmina* ... vana, ut quae, nullam habeant -em, n. (nulla veniant -e var. l.) ...; illa vero fatidica ... statis ... de causis ... venire (cf. l. 39).

④ *id, de quo agitur, refertur ad consilium finis cuiusdam consequendi (exempla potiora, cf. p. 191, 13; quaedam prope accedunt ad p. 181, 53)*: RHET. Her. 2, 14, 21 id non ea -e factum esse, quo melius deteriori anteponeretur ([*opp. dolo malo*]. *item c. enunt. fin.*: CIC. Verr. I 55 id ea -e facimus, ut malitiae illorum consilio nostro occurramus. Caecin. 13. fam. 1, 7, 9 in *cohortatione* illa me -o movit, ut te ... admonendum putarem *eqs.* BELL. Afr. 51, 3. PLIN. nat. 9, 71 (in) stagna ... transeundi ... evidens -o est, ut tutos fetus edant *pisces*. 18, 300. *al.*; cf. e. g. p. 194, 13). 4, 28, 38 conduplicatio est cum -e amplificationis ... eiusdem verbi ... iteratio. CIC. part. 113 animi motus, qui etiam citius in fraudem quam -o utilitatis impellit (off. 1, 80). PLIN. nat. 33, 163 *caerulei cuiusdam* -o in pictura ad incursas, hoc est umbras dividendas ab lumine. QVINT. inst. 2, 10, 7 -em ..., qua ista exercitatio, *sc. declamatio*, inventa sit, non pervident (4 in quarum *actionum* exercitationem reperta est d.; in eadem re 4, 2, 29). 11, 3, 79 adnuendi ... et renuendi -e demittuntur aut adlevantur *supercilia*. decl. 293, 2 eadem ... -e hoc peto, *sc. tyrannidem victae civitatis*, qua fortiter feci, *sc. ut impedianur, ne rebellem*. PS. QVINT. decl. 17, 6 quae sola mihi superest -o vivendi, *sc. ut innocentiam meam probem*. IVV. 4, 20 consilium laudo ..., si ...; est -o ulterior ..., si *eqs.* PLIN. epist. 1, 8, 8 munificentiae -em ... *oratione* prosequi (13 communibus ... commodis ... studebamus). *al.*

⑤ *in sermone se excusantis vel gesta sua proponentis iudicio, aestimationi alterius (cf. p. 191, 33; supra reliquimus exempla parum perspicua)*: CATO orig. 2 clarorum hominum (virovarum var. l.) ... non minus otii quam negotii -em exstare oportere (*sim.* CIC. Att. 5, 20, 9 ut habeam -em non modo negotii, verum etiam otii tui. COLVM. 2, 21, 1). CIC. div. in Caec. 1 si mei consilii, *sc. ut accusem*, causam -emque cognoverit, ... probabit (*sim. respic. officium patroni*: Mur. 3 [*antea*: negat fuisse rectum Cato me ... causam ... attingere] ut ipsi Catoni ... -em facti mei probem. *al.*

[Wick cum Bk.]

QVINT. inst. 12, 1, 39 evenire, propter quae orator bene suscipiat tale causae genus, quale remota -e honesta non recepisset. *al.*) fam. 15, 6, 2 quae *causa voluntatis*, etiamsi parum iusta tibi visa est, hanc tamen habet -em *eqs. al.* CAES. Gall. 5, 30, 2 si gravius quid acciderit, abs te *legato* -em reposcent *milites*. LIV. 44, 36, 13 (*dux militi*) *non docebo*, quibus de causis hodie quiesse melius sit: -es alias, *i. alio tempore*, reposcito. COLVM. 12, 1, 4 diligentior erit vilica, si meminerit ibi esse, cui frequenter -o reddenda sit. MART. 12 praef. sine excusatione secessimus; accipe ergo -em. *al.*

b *speciatim respiciuntur*: **a** *qui de gestis suis fere publice respondent iudici, magistratui sim. inquirenti (deo p. 192, 15), sc. cur deliquerint, accusaverint sim. vel cur singula quaeque in officio suscepto vel in tota vita gesserint*: ① *in universum, sc. in narranda, quaerenda re, qua motus quis egerit (saepo subluet respectus finis consequendi, v. e. g. l. 26)*: RHET. Her. 1, 9, 16 veri similis narratio erit, si ... consiliorum -es, locorum opportunitates constabunt (*opp. fuisse ... causam nullam*). CIC. Quinct. 76 quaero, ... qua -e Naevius susceptum negotium non transegerit, hoc est cur *eqs.* (88 quae causa fuisset, cur). div. in Caec. 63 haec -o accusandi fuit honestissima, pro sociis ... ad periculum accedere. part. 110 causam appello -em efficiendi (*nisi ad p. 181, 53*). *al.* QVINT. decl. 312, 3 infitiandi ... depositam pecuniam manifesta -o est: cupiditas lucri. 321, 17 si ego non habui -em dandi veneni fratri, videbo an hic habuerit; heres est (18 hanc ... causam habuisti). 325, 17 perspicere -em, quare hoc tibi mandaverit *testator. al.* PS. QVINT. decl. 1, 8 quaeram ..., quae -o fuerit, ut iuvenis ad parricidium suo potissimum gladio uteretur. CALP. decl. 2 incredibiliter peccare -o peccandi est. GELL. 7, 14, 4 tertia -o vindicandi est ..., cum poenitio propter exemplum necessaria est. *al.* APVL. apol. 48, 8 omnium factorum -es diligentius examinandas esse ac saepius causas quaeri. 48, 10 si nulla fuit ei *reo* -o peccandi. TERT. nat. 1, 3, 3 (2 nominis *Christiani* crimen) haec ... est revera -o totius odii adversus nos: nomen in causa est. *al.*

② *usu strictiore in afferendo argumento ad probandum, refutandum apto (quae spectant ad illustrandam doctrinam, v. sub β, e. g. p. 192, 46)*: ③ *c. respectu purgandi, se excusandi, suspensions removendi (cf. p. 190, 68; huc pertinet GLOSS. II 238, 42 ἀπολογουμαι: excuso me, -em reddo, defendo)*: ④ *apud homines*: ⑤ *reddere -em (exempla selecta; cf. p. 192, 15)*: *criminum*: SCAVR. or. frg. Val. Max. 3, 7, 8 (*accusatur accepisse pecuniam*) est ... iniquum, Quirites, cum inter alios vixerim, apud alios me -em vitae r. (CIC. div. in Caec. 27 -em ab altero v. reposcere eum *accusatorem*, qui non possit suae r. Cluent. 155 LIV. 9, 26, 18. *al.*; cf. l. 48. 50). CIC. S. Rosc. 61 -o ab accusatore reddita non est, quam ob causam patrem filius occiderit. LIV. 22, 25, 13 quod contra dictum *dictatoris* ... pugnasset. SVET. Vesp. 6, 2 cum timerent *milites post rapinas*, ne sibi reversis reddenda -o ac subeunda poena esset *eqs.* VLP. dig. 36, 1, 23, 3 culpa. *al.* *quorumlibet gestorum (cf. e. g. l. 7. p. 192, 27)*: CIC. fin. 3, 58 est ... officium, quod ita factum est, ut eius facti probabilis -o reddi possit. SALL. or. Cottae 11 *rei p. praeesse* bonus nemo volet, cum fortunae et maris et belli ab aliis acti -o reddunda ... sit. VAL. MAX. 2, 6, 4 vitae -em ... reddendum esse *Areopago*. 7, 2, 6 *honor censurae* exigere debet -em, non r. (cf. SVET. Aug. 39 unum quemque equitum -em vitae r. coegit. Claud. 16, 2). SEN. clem. 1, 1, 4 sic me *principem* custodio, tamquam legibus ... -em redditurus sim. VET. LAT. II Macc. 13, 26 (rec. P) *Lysias* pro tribunali -em reddidit, *sponsionis pacis* (gr. ἀπελογήσατο, rec. V. *al.* exposuit -em, B excusavit, M concionatus est). act. 22, 1 (cod. 50, *item fere* VVLG.) audite ..., quam ad vos *Iudaeos* ... reddo -em, (gr. ἀπολογία, cod. 51 verba meae excusationis). *al.* ⑥ *vario usu*: RHET. Her. 1, 15, 25 *se iussu consulum occidisse*, et eos ... non modo imperasse, sed -em quoque ostendisse, quare id facere liceret. CIC. inv. 2, 138 cum ... sui facti -em et aequitatem causae exornaverit. Verr. II 3, 195 *ut* eius facti si non bonam, at aliquam -em adferre soleant *magistratus improbi*. Cluent. 104 qua lege ... a senatore -o repeti solet de pecuniis repetundis *eqs.* Cael. 58 veneni quae -o fingitur? ubi quaesitum est? *al.* LIV. 28, 28, 1 quamquam nullum scelus -em habet, tamen ... quod consilium vestrum fuerit, scire velim. 39, 37, 10 -em reposcitis, quid ... bello victis fecerimus? interfecti aliqui sunt. RVT. LVP. 1, 10 (*verba Cleocharis*) pristinae pollicitationis rerumque gestarum (-em) reposcere debetis. SEN. contr. 2, 3, 7 -o a me exigitur alienae culpa, meae *paternae* potestatis. QVINT. inst. 3, 6, 27 factum non negatur, sed quia iusta -e sit factum, defenditur. decl. 295, 2 non alia -e contradico, quam ne pater *demens* domi sine custode sit. 379, 4 quemadmodum ... uxorem corrupti? alieni facti -em a me exigis. *al.* PLIN. epist. 10, 81, 1 dixit exigendam esse a Dione *architecto* -em operis ..., quod aliter fecisset ac debuisset. *al.* *per gen. (adi. pro gen. p. 192, 3sq.) indicatur id, quo nititur argumentatio*: RHET. Her. 2, 10, 15 de iuridiciali *constitutione* (sc. in qua, iure an iniuria factum sit, quaeritur I, 14, 24) ... sumemus -em iuris (CIC. Caecin. 6 non ... propter i. obscuram dubiamque -em. 40 quae *actio* nequaquam satis verbis causam et -em i. am-

plecteretur. *al. ibid.* IVL. VICT. rhet. p. 74, 18. *cf. p. 194, 36; aliter p. 179, 72*). 3, 4, 8 in ... causis *deliberativis* finis est utilitas et ea dividitur in -em tutam atque honestam (*adi. pro gen. ut postea ibid. et 3, 5, 8sq.*). CIC. inv. 2, 158 honestatis -es ... explicemus. Verr. II 3, 195 *facinus* quam habet -em non quaero aequitatis, sed ipsius improbitatis atque impudentiae? (Caecin. 58 si ... eandem vim habet a. -o. *cf. p. 194, 51*). VAL. MAX. 6, 3, 5 -o publici imperii praetorem nimis asperum existimari non patitur (*a posteritate iudicante*). QVINT. inst. 11, 1, 76 adicienda -o vel necessitatis alicuius ... vel erroris vel suspicionis. decl. 324, 2 priorem esse -em religionis. PS. QVINT. decl. 2, 10 iuvenem ... debilitatum -e defendi. VET. LAT. Matth. 5, 32 (cod. 5) quicumque dimiserit uxorem suam [excepta -e adulterii] ([gr. παρεκτός λόγον πορνείας, Vulg. e. fornicationis causa]. 19, 9 [ibid.] excepta -e [causa *man. sec.*] a. [gr. μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, var. l. ut supra; Vulg. nisi ob fornicationem]).

② *apud deum (sc. post mortem et in iunctura -em reddere praeter l. 17. 25; cf. p. 162, 18)*: SEN. clem. 1, 1, 4 dis immortalibus, si a me *principem* -em repetant, adnumerare genus humanum paratus sum. TERT. anim. 33, 2 uti -em, inquit *Mercurius Aegyptius*, patri reddat eorum, quae in corpore gesserit *anima*. monog. 10, 5 tenebimur cum quibus resurrexerunt sumus -em de alterutro reddituri. praescr. 44, 1 nos ... apud Christi tribunal adstare reddentes -em imprimis fidei ipsius. VET. LAT. Matth. 12, 36 (cod. 7. *al.*) reddent -em pro eo, *verbo otioso* in die iudicii (gr. ἀποδώσουσιν ... λόγον, *i.* eius cod. 13, de eo cod. 8 et VVLG.). Rom. 14, 12 (cod. 75. 79. *al.* et VVLG.) unusquisque nostrum pro se -em reddet, deo (*i.* gr. λόγον δώσει, Cypr. epist. 69, 17 -em dabit). CYPR. epist. 45, 3, 2 separationis ... et ecclesiae derelictae ipsi *schismatici* -em domino reddituri. 72, 3, 2 unusquisque praepositus *episcopus* -em actus sui domino redditurus. *al.*

③ *vario respectu (disputationes iurisconsultorum v. sub δ)*: RHET. Her. 2, 17, 25 in *deprecatione* ignoscendi -o quaeritur ex his locis: si *eqs.* 2, 27, 42 non incommoda -e ... ostendisse, quare non accusaret. CIC. inv. 1, 67 *secunda pars argumentationis* (v. p. 193, 8) est approbatio, per quam id, quod breviter expositum est, -bus adfirmatum probabilius ... fit. 2, 74 ut id ... quam plurimis infirmet -bus *accusator*. 2, 137 causae et -es afferentur, quare et quo consilio ita sit ... in testamento scriptum. Cluent. 1 *accusatore* diffidenter attingere -em venefici criminum. *al.* VAL. MAX. 2, 6, 8 *femina* reddita -e civibus, cur excedere vita deberet, veneno *mori constituit*. QVINT. decl. 249, 17 abolitionis ipsi *adultero* concedendae -o quaedam fuit: etiamsi peccavit, ... redemit tamen hoc virtute. 264, 6 nec video -em, cur id quod illi capere licuit, huic *feminae* non liceat, cum in eodem scripta sit testamentum. *al.*

β *rhetores doctrinam de generibus et partibus causarum vel de figuris quibusdam exponentes (usu tecnico, cf. partes argumentationis l. 2. p. 191, 73; nonnulla etiam de actione argumentandi accipi posse vix mireris)*: RHET. Her. 1, 16, 26 constitutione ... reperta statim quaerenda -o est; (-o est), quae causam facit et continet defensionem hoc modo ...: Orestes confitetur se occidisse matrem; nisi adtulerit facti -em, perverterit defensionem (*sim. definitur: ibid. iterum*. CIC. inv. 1, 18. QVINT. inst. 3, 11, 4 -o ... est, quia id, quod factum esse constat, defenditur [syn. αἴτιον]. *cf. e. g. p. 193, 1*). *ibid.* inventa -e firmamentum quaerendum est ..., quod adfertur contra -em defensionis (*opp. in eadem re*: CIC. part. 103. *al.*, e. g. *infra l. 57*). *ibid.* ex -e defensionis et ex firmamento accusationis iudicii quaestio nascatur oportet, quam nos iudicationem, Graeci crinomenon appellant *eqs.* (CIC. inv. 1, 18 i. est, quae ex infirmatione et confirmatione, [del. Kayser] -is nascitur controversia. *sim. explicatur* disceptatio: CIC. part. 104 [inde c. quadam reprehensione QVINT. inst. 3, 11, 19]). 1, 17, 27 in ea *coniecturali constitutione* nec -o, qua re fecerit, quaeritur, fecisse enim negatur, nec firmamentum exquiritur, quoniam non subest -o (*sim.* CIC. inv. 1, 19 part. 104). 4, 40, 52 divisio est, quae rem semovens ab re utramque absolvit -e subiecta (*in definienda eadem figura: ibid. iterum*. CIC. de orat. 3, 207 in distributis supposita -o. RVT. LVP. 1, 1 prosopodosis [v. vol. X 2, 2170, 64sq.]. QVINT. inst. 9, 3, 93sq.). CIC. inv. 1, 14 *constitutio* iuridicialis est, in qua ... praemii aut poenae -o quaeritur (*item fere* 2, 69. 109). 2, 52 intentio est: '...'; depulsio est: '...'; quaestio est, ...; -o: '...'; -is infirmatio: '...' (*in serie ad explicandam constitutionem quandam inducta ut*: 2, 60. *al.* QVINT. inst. 5, 14, 19. *al.*). 2, 63 sunt causae, quae plures habent -es in simplici constitutione; quod fit, cum *aliquid* ... pluribus de causis rectum aut probabile videri potest (*cf.* 2, 64 -es et -um infirmationes ... plures. QVINT. inst. 3, 11, 6). de orat. 3, 207 ad propositum subiecta -o (*respic. aetiologia ut*: RVT. LVP. 2, 19 hoc schema efficitur -e brevi et sententiosa. QVINT. inst. 9, 3, 93. *al.*; cf. p. 205, 26). part. 102 quoniam semper is, qui defendit, non solum resistat oportet ..., sed etiam -em subiciat recusationis suae, primus ille status, *sc. conjecturalis*, -em habet ... criminis ipsam negationem *eqs.* 103 ea, quae sic referuntur *defensori*, continentia (*sc. συνέχοντα*) causarum vocentur, quamquam non ea magis, quae contra -es defensionis adferuntur, quam ipsae defensionis

-es continent causas (cf. p. 192, 44sq.). top. 8 argumentum ... esse -em, quae rei dubiae faciat fidem (sim. definitur: QVINT. inst. 5, 10, 11 cum sit a. -o probationem praestans. al.) al. strictius -o est una ex partibus, quibus constituitur tota argumentatio: RHET. Her. 2, 18, 28 perfectissima est argumentatio ea, quae in quinque partes est distributa: propositionem, -em, -is confirmationem, exornationem, complexionem (item enumeratur inter quinque partes: 3, 9, 16 QVINT. inst. 5, 14, 5. appellatur approbatio CIC. p. 192, 31). ibid. -o est, quae causam demonstrat verum esse id, quod intendimus, brevi subiectione; -is confirmatio est ea, quae pluribus argumentis corroborat breviter expositam -em. 2, 23, 35 vitiosa -o est, quae ad expositionem non est accommodata. 2, 23, 36 infirma -o est, quae non necessariam causam adfert expositionis, velut Pacuvius: '...' (trag. 366sq.); nam hic Pacuvius infirma -e utitur, cum ait eqs. al.

γ philosophi et theologi quaerentes, probantes, cur aliquid verum, recte assumptum sit (saep in disputationibus subtilioribus; quae spectant ad physicam, v. p. 189, 69): LVCR. 5, 1168 unde ... est mortalibus insitus horror deorum, ... non ita difficile est -em reddere verbis: eqs. CIC. rep. 1, 4 his -bus tam certis tamque illustribus, cur sapienti ad rem publicam accedendum sit, opponuntur contraria quaedam. fin. 1, 30 sentiri haec, sc. calorem, saporem sim., Epicurus putat; ... quorum nihil oportet exquisitis -bus confirmare (Tim. 38 nec argumentis nec -bus certis [gr. 40^ε ἀνεν τε εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων, Chalc. probationibus]). 1, 31 argumentandum ... et -bus conquisitis de voluptate ... disputandum esse. 5, 27 -es ..., cur hoc ita sit, afferendas puto (item seq. cur: Tusc. 1, 80. al.; ceterum: Tusc. 1, 39 non solum sensisse ..., sed -em etiam attulisse. nat. deor. 1, 76 -em ..., quod eqs. al. TERT. ieiun. 10, 5 eorum, quae ex traditione observantur, ... dignam -em adferre. CHALC. transl. p. 29^c [gr. λόγους ... ἀποδοῦναι. al.). ac. 1, 45 cum in eadem re paria contrariis in partibus momenta -um invenirentur (sim. 2, 124). 2, 81 stare nobis videtur navis illa ..., navigantibus moveri haec villa: quare -em, cur ita videatur (2, 116 non quaero -es eas, quae ex coniectura pendent, quae ... nullam adhibent persuadendi necessitatem. div. 2, 46 te, cum res videres, -em causamque non quaerere). Tusc. 1, 38 -em illi antiqui sententiae suae non fere reddebant, nisi quid erat numeris ... explicandum (nat. deor. 3, 41 cur fieri desierit, ut homines dei fierent. al. SEN. dial. 7, 24, 5 quanti quaeque aestimem: divitias nego bonum esse eqs. al.). 4, 84 cum philosophia ex -um conlatione constet. nat. deor. 1, 62 -em ..., quae a te adfertur, non satis firmam puto (postea: satis magnum argumentum). 1, 64 non est ... tam explorata ista -o ad id ... confirmandum (TERT. bapt. 1, 1 credidisse contenti, non e. -bus traditionum). 1, 76 copia -um, quibus docere velitis humanas esse formas deorum (div. 2, 27 argumentis et -bus oportet, quare quidque ita sit, d.). 3, 6 a te ... philosopho -em accipere debeo religionis, maioribus autem nostris etiam nulla -e reddita credere (cf. div. 2, 46 a te -em totius haruspinae peto). 3, 89 bonos exitus adtribuimus ... sine ulla -e dis. fat. 11 quae, sc. voluntas, studium hominum, tolluntur omnia, si vis et natura fati ex divinationis, -e firmabitur (gen. explic.). al. SEN. benef. 3, 7, 1 -es ... multae mihi occurrunt, propter quas crimen hoc, sc. ingratus esse, in legem cadere non debeat. FRONTO p. 150, 18 coli dialecticos, quod in eorum -bus semper obscuri aliquid sit. GELL. 1, 13, 6 mandato non semper parendum esse, si -es dumtaxat ... non abessent. TERT. adv. Marc. 1, 11, 6 exhibe -em deo dignam, cur nihil condiderit, si est. virg. vel. 7, 1 convertamus ad ipsas -es recensendas, per quas apostolus docet velari feminam oportere (sc. I Cor. 11, 5sq.). al. ARNOB. nat. 7, 19 dis feminis feminas ... hostias immolare abstrusa et interior -o est vulgusque a cognitione dimota. al. -o ponitur pro agente (subluet notio sub 2a illustrata hic illic apud TERT.): CIC. Tusc. 2, 60 quoniam -o eum Stoicum de sententia deduxisset. fat. 28 nos non impedit illa 'ignava -o' (gr. ibid. ἀργὸς λόγος). off. 3, 104 haec ... -o ... non contra omne ius iurandum valet. TERT. adv. Marc. 3, 15, 1 certa -o huic argumentationi refragabitur. praescr. 20, 9 quae iura ecclesiarum communicantium non alia -o regit quam eiusdem sacramenti una traditio. pudic. 22, 11 quaecumque -o moeche ... pacem ecclesiasticam reddit eqs. al.

δ iurisconsulti imperatores respondentes, cur aliquid iuris sit, valeat, ratum sit (quae in ipsa causa a reo, actore, patrono proferuntur, v. p. 191, 31; quaedam nimirum etiam ad p. 195, 38 trahere possis; exempla selecta inde a IVLIANO): ① specimina iuncturarum verbalium:

Ⓐ variarum: CIC. Caecin. 69 ut Crassus ... doceret illud, quod Scaevola iurisconsultus defendebat, non esse iuris et in eam rem ... -es adferret. leg. 2, 53 (52 civilis ... iuris scientia pontificium ius ... tollitis) inventa est -o, cur, pecunia legata sacrorum molestia liberaretur (cf. p. 194, 9; qua Zumpt, ut spectet ad C). SEN. epist. 94, 27 iurisconsultorum valent responsa, etiam si -o non redditur (antea: sine probationibus). NERAT. dig. 1, 3, 21 -es eorum, quae antiquitus constituuntur, inquiri non oportet. POMPON. dig. 18, 5, 2 non poterimus eadem -e uti, ... cum eqs. 45, 3, 39 non sine -e est, quod Gaius noster dixit. AFRIC. dig. 15, 3, 17, 1 eadem -o efficit, ut id

... ita praestari debere dicamus. GAIUS dig. 45, 3, 28, 4 quae -o illo argumento commendatur, quod eqs. al. ② -em habet id, quod proferatur: IAVOL. dig. 40, 7, 39, 4 Labeonis ... sententia -em quidem h., sed hoc iure utimur, ut eqs. CLEM. dig. 31, 53, 2 (antea: dubitatur, utrum ... an) quod sane magis -em habere videtur. GAIUS dig. 49, 14, 14 quod aperte nullam h. -em. MAECIAN. dig. 35, 2, 32, 4 quae sententia et aequitatem et -em magis h., quia eqs. PAPIN. dig. 29, 7, 10 id -em illam h., ne eqs. 48, 1, 13, 1 si iustam -em habeant excusationes. et saepe. ③ -o est (copula supplenda l. 14): IVLIAN. dig. 36, 2, 16, 1 nulla -o e., cur ... existimemus ..., cum eqs. (item inducitur res explicanda per enunt. interrog. e. g. GAIUS inst. 2, 54 quare ... annua constituta sit usucapio, illa -o e., quod eqs.). POMPON. dig. 33, 7, 15, 2 par ... -o e.: nam eqs. GAIUS dig. 9, 2, 32 pr. cum ... circa furti actionem haec -o sit, ne eqs. (VLP. dig. 3, 1, 1, 5 -o ... prohibendi est, ne ... se immisceant). 29, 3, 1, 1 -o ... huius edicti manifesta e.: neque enim eqs. (item pendet gen. e. g. l. 14. 16 et TRYPH. dig. 49, 17, 19, 5 respondendi. al.). PAPIN. dig. 41, 2, 47 cuius rei forsitan illa -o e., quod eqs. (item explicatur per enunt. caus. l. 10. 12. al.). al.

④ usu adverbiali, sc. in locut. c. praepos. vel saepius abl. nudo (v. etiam l. 36. 39. 47. al.): CIC. Caecin. 99 liquet, si per has -es libertatem maiores adimi posse voluerunt, alio modo noluisse (IVLIAN. dig. 37, 11, 8 pr. secundum hanc -em. MARCELL. dig. 35, 2, 54 hac -e nemo ... deducet [nisi ad p. 171, 17]. PAPIN. dig. 31, 69, 2 hac denique -e placuit. al.). PLAVTIUS dig. 35, 2, 49 pr. (e Cassio) qua -e semel ex fundo legato partem legis Falcidae decessuram (GAIUS inst. 1, 53 interdicatur. dig. 35, 2, 76, 1. al.; pron. interrog. e. g. NERAT. dig. 44, 2, 27 q. -e quis ... existimasset. VLP. dig. 7, 1, 12, 5 q. -e hoc evenit [pro 'evenire dicendum est']). IAVOL. dig. 41, 2, 24 per servum dominus quoque possidere dicitur, summa scilicet cum -e, quia eqs. (PAPIN. dig. 31, 73 -e s. responsum est. al.). IVLIAN. dig. 30, 104, 1 una (vera var. l.) -e dici potest legatum Titio deberi, quod eqs. (cf. PAVL. dig. 26, 7, 53 duplici -e, quod eqs.). AFRIC. dig. 16, 1, 19, 5 ne non sine -e dicatur eqs. (MAECIAN. dig. 29, 5, 14 sumi iussit supplicium et ... n. s. -e: nam eqs. VLP. dig. 2, 2, 3, 6 scribit. al.). GAIUS inst. 2, 77 eadem -e probatum est ... id meum esse, quia eqs. (3, 37 propter e. -em. PAPIN. dig. 15, 1, 50, 2 qua -e, ... e. -e. al.). et saepe.

⑤ cum gen. explic. argumenti vel auxilii adhibiti: IVLIAN. dig. 41, 3, 33 pr. in partu ancillae furtivae id, sc. usucapionem, ... -e iuris introductum arbitror (SCAEV. dig. 29, 7, 14 pr. ut non ante i. -o, quam persona quaerenda sit [antea: an ... consistat]. COD. Iust. 7, 32, 1 [a. 196] usucapionem inchoari posse tam -e utilitatis quam i. pridem receptum est. 9, 47, 2 [a. 212] quae sententia nulla i. -e subnixa est. et saepe; cf. p. 191, 74). EPIST. imp. Aur. et Veri dig. 48, 18, 1, 27 prudenter et egregia -e humanitatis ... servum ... damnasti (TRYPH. dig. 49, 15, 12, 5 h. -i congruum est eos codicillis valere [antea opp. iure suptili]. al.). GAIUS dig. 38, 8, 2 quos cognatos sanguinis -o vocat ad hereditatem, licet iure civili deficiant ([antea: naturali aequitate]. PAPIN. dig. 49, 17, 16, 1 s. ... -o, non militiae causa meritum ... praebuerat). 41, 1, 7, 5 quia vicinum flumini praedium nullum habet, non potest -e vicinitatis ullam partem in eo alveo habere. PAPIN. dig. 5, 3, 50, 1 potest dici ... eum ... impensas -e doli exceptionis (-ne trad.) ... retenturum (31, 69, 3. al.). 6, 1, 48 sumptus in praedium alienum ... facti ... peti non possunt, verum ... per officium iudicis aequitatis -e servantur, ... si eqs. (31, 77, 29 -bus a. et perpetui edicti exemplo ... mulierem relevandum respondi. COD. Iust. 4, 32, 2 [a. 193/211] a. -e praestare cogitur usuras. 2, 1, 4 [a. 212] cum neque iuris neque a. -o permittit, ut eqs. et saepe; cf. p. 192, 5). 18, 7, 7 affectionis -e recte agetur (34, 9, 25 suspicionem sola -o paterna a. non admittit). 30, 90, 1 voluntatis testatoris -e legatorum actio denegabitur (31, 76, 2 v. -o non patitur, ut eqs.). al.

c appendicula iuncturarum (ad B1): a verbalium potiorum: ① -em reddere: adhibetur ad explicandam causam rei, facti sim. inde a PLAVTO p. 188, 46, HEMINA p. 189, 72 (respectu causae evanido exponitur habitus rerum, modus adhibendus e. g. COLVM. 11, 3, 3 PLIN. nat. 34, 8), ad argumentandum, probandum p. 193, 34. 72. al., ad purgandum, excusandum p. 191, 35. al. (in re pecuniaria v. p. 155, 48); usum pecuniarem v. p. 177, 41; verbum subaudiendum vid. PLIN. epist. 9, 7, 5 quid ego -em tibi? de qua re reddatur -o, indicatur per gen. subst.: SCAVR. or. frg. vitae (v. p. 191, 38). et passim inde a CIC., e. g. p. 189, 33. 191, 48. 192, 21; praepos. de: CIC. Verr. II 2, 29 de tuis ... factis. 4, 141 de laudatione. SEN. nat. 3, 4 p. 190, 1. TERT. p. 192, 20. al. et saepius apud auctores christ.; pro: VET. LAT. Rom. 14, 12 p. 192, 24. VVLG. Hebr. 13, 17 p. animabus. al.; enunt. interrog.: cur p. 189, 73. 192, 36. 193, 35. al., ceterum e. g. CIC. S. Rosc. 61 quam ob causam (v. p. 191, 41); quod causale: LIV. p. 191, 41. SEN. nat. 6, 26, 1 QVINT. inst. 5, 13, 43. al.; acc. c. inf.: HEMINA p. 189, 72. CIC. Verr. II 4, 141; orat. rectam: LVCR. 5, 1168. VITR. 1, 1, 5 ita reddet -em: eqs. 2, 1, 8. SEN. nat. 1, 1, 7 Aristoteles -em eiusmodi reddit: '...'. al. cui reddatur -o, indicatur per dat.: PLAVT. Aul. 45 tibi (v.

[Wick cum Bk.]

p. 188, 46). LIV. 41, 7, 7 populo Romano. *al.*, e. g. p. 191, 7. 51; *praepos.* apud: SCAVR. p. 191, 38. TAC. ann. 1, 6, 3 a. senatum. PLIN. epist. 8, 14, 16 a. te. VET. LAT. act. 22, 1 (cod. 5) a. vos (*sed ad p. 191, 54*). *al.*

② *exempla cetera* (cf. e. g. p. 193, 21 sqq.): -em afferre: *cum gen. subst.* RHET. Her. 1, 16, 26 facti (v. p. 192, 46). CIC. part. 103 defensionis. *al.*, *enunt. interrog.* RHET. Her. 2, 24, 37 quare. CIC. fin. 5, 27 cur (v. p. 193, 24). *al.*, *acc. c. inf.* CIC. Tusc. 1, 79, *enunt. caus.* CIC. nat. deor. 1, 76 quod. -em exigere: SEN. contr. 2, 3, 7 culpae (v. p. 191, 66). VAL. MAX. 7, 2, 6 p. 191, 49. QVINT. decl. 379, 4 facti. *al.*; *aliter* p. 156, 1. -em re-
poscere: CIC. div. in Caec. 27 vitae (v. p. 191, 39). CAES. Gall. 5, 30, 2 p. 191, 5. LIV. 39, 37, 10 quid ... fecerimus. *al.*; *aliter* p. 155, 75. -em subicere: RHET. Her. 4, 40, 52 p. 192, 59. *al.* CIC. part. 102 recusationis (v. p. 192, 72). *al.* QVINT. inst. 9, 3, 93 sq. *al.* TERT. uxor. 2, 2, 3. *al.* *locut.* -em habet *res sim.* (cf. p. 189, 23. 191, 3. 62. 192, 4): CIC. Verr. II 2, 115 p. 189, 2. 3, 197 non tantam -em res habet, *sc. cur pecuniam des*, quantam utilitatem atque praedam. VITR. 4, 2, 5 denticulorum constitutio propriam in operibus *ionicis* habet -em (*postea*: asserum habent imitationem). QVINT. decl. 328, 3 ipsa per se innocentia satis iustas -es habet. ARNOB. nat. 7, 33 ludi ... quam -em habent, quam causam, ut institui ... debuerint? *al.* (*saepe in DIG.*, v. p. 194, 2 sqq.).

β *cum adi. selectis* (*haud raro aestimationem indicantibus*): certa p. 188, 55. 189, 40. 193, 18 et e. g. RHET. Her. 2, 25, 39; iusta l. 18. p. 189, 58. 194, 8 et e. g. PLIN. nat. 19, 189 QVINT. inst. 4, 2, 66; manifesta p. 191, 20. 194, 15 et e. g. IULIAN. dig. 40, 4, 17, 2 (*superl.*); probabilis p. 189, 21. 53. 191, 46 et e. g. PLIN. epist. 10, 67, 2; summa p. 189, 15. *al.*; temeraria QVINT. decl. 265, 14.

2 usu *deflexo*: α *de eo, quo effectum est id, quod est, sc. de causa efficiente* (*exempla certiora, sc. ab argumento explicantis aliena; saepe metonymice de ipsa vi, qua aliquid producit, e. g. p. 196, 4 sq. 8; de -e divina pro causa efficiente posita v. p. 178, 22 sqq.*). causa α -e differt, quod usu originario illa id indicat, quo quid efficitur, haec autem id, quo quid explicatur, intellegi potest (v. sub 1 e. g. p. 190, 30. 43); ut -o *exemplis hic allatis in vim causae abiit, ita vice versa etiam causa notione -is adhiberi potuit, e. g. p. 190, 33; itaque in iuncturis causa et -o sim. plerumque causae efficienti adici eius explanationem putaverimus, nec voces pro syn. usurpatis esse, cf. etiam -o causae AMBROSIAST. in Rom. prol. 1 CHROMAT. in Matth. 46, 2 l. 19 MACR. somn. 2, 4, 5.*

α *generatim de eo, quo efficitur*: ① *id, quod iuris est* (*sc. de ipso titulo iuris efficaci, non de argumento allato ad explicandum statum iuris ut supra p. 193, 63 sqq.; intellegere possis etiam modum [v. sub C], sed eum, qui iure nititur; sunt qui cogitent hic illic de respectu [cf. p. 170, 16]; exempla certiora selecta, maxime e DIG. et COD.*): A usu *vario* (*sc. generali praeter l. 54*): CIC. Quinct. 85 (*post lacunam*) si quis unum aliquem fundum quavis -e possideat *eqs.* (*postea*: possidere ... eo iure). S. Rosc. 125 eius hominis bona qua -e venierunt (126 quo iure ... aut qua lege venierint). Verr. II 4, 10 concede, ut impune emerit *Verres*, modo ut bona -e emerit ..., nihil per iniuriam. Caecin. 74 fundum relictum a patre aut aliqua -e habere bene partum. CLEM. dig. 34, 3, 21 pr. *si debitum solveris* vel qualibet alia -e liberatus a me fueris. GAIVS inst. 2, 156 ut *filii* desiderit suus heres esse, aut morte interceptus aut qualibet -e liberatus potestate. PAPIN. dig. 23, 2, 62, 1 mulier liberto viri ac patroni sui mala -e coniungitur. TRYPH. dig. 23, 2, 67, 5 cui *mulieri* obligatus esset ex aliqua -e. VLP. dig. 16, 3, 3 *rem* redemptam vel alia -e -e suam factam. COD. Iust. 7, 32, 10 (a. 314) possessionis duplicem esse -em, aliam quae iure consistit, aliam quae corpore. *al.* B *per gen. explicatur id, quo constituitur, quod iuris est* (*nisi cogitare mavis de notione regulae sim., quam v. p. 179, 70*): PAPIN. dig. 23, 2, 63 cum -o potentatus tutoris nuptias *cum pupilla* prohiberit. 39, 4, 8 pr. fraudati vectigalis crimen ad heredem ... commissi -e transmittitur. 42, 6, 3 pr. -o iuris, quae causam fideiussionis ... excludit, damno *non* debet adficere creditorem, qui sibi diligenter prospexerat. TERT. adv. Marc. 4, 23, 11 *si Iesus* nulla -e legis intercedente sepulturas parentum *feri noluisse* (*Luc. 9, 60 c. respectu lev. 21, 11*). COD. Iust. 5, 55, 2 (a. 224) latae culpae -o omnes *tutores* aequaliter tenet. 8, 42, 7 (a. 244) cuius *quantitatis* petitionem -o compensationis excludit. 7, 16, 16 (a. 293) propter aetatis -em ... praestare non possunt *libertatem*. 4, 64, 5 (a. 293/304) conditionis -e *fundum* datum restituere. *al.*

② *id, quod in rerum natura est, evenit* (*de virtute rerum aliquid efficiente v. p. 184, 62*): LVCR. 6, 575 (557 sqq. ventus cum ... sub terra urget *eqs.*) hac ... -e vacillant omnia tecta *motu terrae* (577 causa tremoris; cf. p. 196, 4). 6, 1138 haec -o ... morborum, *sc. aer corruptus*, ... exhausit civibus *Athenas*. MANIL. 2, 235 *etiam minima considerata sunt* nec quicquam -is eget frustrare creatum est. 2, 570 nec sola est -o, quae ... in ... odium generat partus (*an ad p. 190, 6 propter 2, 526. 536 et coll. p. 193, 55?*). 3, 303 *modus dierum noctiumque* est varius -e sub una; nam *eqs.* VITR. 8, 2, 3 umores ex terra nasci haec videtur efficere -o, quod *eqs.*

PHAEDR. 4, 16, 2 rogavit *quidam* ..., molles mares quae -o procreasset. SEN. dial. 8, 5, 5 quae -o mersa et confusa diduxerit *in constitutione mundi*. nat. 3, 1, 1 *investigemus*, sive ... si(ve) qua (alia) -o aquas subministrat. 6, 14, 1 spiritu quidem et nulla alia -e tremere terram, sed ex alia causa, quam Aristoteli placuit. *al.* PETRON. 115, 17 tamquam intersit, perituum corpus quae -o consumat, ignis an fluctus an mora. PLIN. nat. 1, 2, 17 dierum inaequalitatis -o (2, 81 inaequalitatis causa obliquitas est signife-
ri). 4, 86 promunturium ... per medium Euxinum procurrens ...; quae maxime -o Scythici arcus formam efficit. *al.* TAC. Germ. 45, 4 quae ... -o
gignat *sucinum*. PS. QVINT. decl. 2, 18 non multum interest, quietem nos-
tram -o vitae rumpat an mortis (cf. TERT. anim. 52, 3 illa -o operatrix
mortis ... vis est). TERT. apol. 22, 5 ut invisibiles *daemones* ... in effectu ...
appareant, ... si caeca -e temptatus aer pestilentes haustus suos offundit;
eadem igitur obscuritate contagionis *eqs.* ARNOB. nat. 2, 52 p. 126, 9 *si est*
alia causa, alia -o, potestas alia ..., genus quae hominum finxerit.
al. *accedit gen. explic.* (cf. e. g. l. 41. p. 190, 45): PLIN. nat. 8, 89 dies
in terra agit *crocodilus*, noctes in aqua, teporis utrumque -e. 17, 191 fieri
numquam debet -e naturae ante exortum Aquilae, *sc. ut putentur vites*
(TERT. anim. 45, 5 ex -e n.). 18, 217 *quarto quoque anno tempestates* eas-
dem ... reverti -e solis.

③ *quilibet eventus, status* (*consilia sim., quae homines impellunt, v. sub 1, sed huc trahere possis imprimis p. 189, 9. 61. 191, 20 sq. 25*): CIC. Verr. II 3, 211 P. Servilius ... exercitui cum praeesset, et ista -e innume-
rabilem pecuniam facere cum posset. Rab. perd. 22 cum ignaviae, -o te in
fugam ... impelleret (cf. *gen. explic.*). off. 1, 67 causa ... et -o efficiens
magnos viros in priore est (*sc. in rerum externarum despicentia*). SEN. nat. 6, 2, 7 (6 nihil ... tam exiguum, quod non in perniciem ... satis valeat)
maiore perire -e iuvat, e. g. *terrae motu*. QVINT. inst. 6, 3, 7 (*antea*: unde
risus) non una -e moveri solet *risus*. 11, 3, 177 in actione ... saepe aliud
alios decere; est enim latens quaedam in hoc -o inenarrabilis. decl. 280, 9
raptor profugerat, educi non potuit; quasi vero intersit causae, qua -e ius
interierit. 314, 16 non aliam huius dementiae putem fuisse -em (17 con-
scientiam esse, quae torqueat). TAC. dial. 36, 1 (*post lacunam*) eadem -o in
nostra quoque civitate antiquorum eloquentiam provexit. PLIN. epist. 3, 5,
17 commentarios *tot* ..., opisthographos quidem ...; qua -e multiplicatur
hic numerus. COD. Iust. 2, 18, 2 (a. 197) si negotia ... urgentibus neces-
sitis -bus utiliter gerantur. PAVL. dig. 24, 1, 2 *Africanus* et illam causam
adiciebat, quia ..., atque ea -e eventuum, ut *eqs.* TERT. anim. 17, 10
(*antea*: causae) quod *sensus in percipiendo* non aliter renuntiant, quam
quod illa -o mandavit, quae efficiat aliter quid a sensibus renuntiari. 24, 10
(9 Plato causam *oblivionis* demutat in corpus) si qua corporis -o, incutit
oblivionem *eqs.* (cf. 53, 2 tota ... in corpore et ex corpore est -o *animae*
paulatim dilabentis [*postea*: materiarum ... eversio]). adv. Val. 11, 3 (*antea*:
causam ... perpetuitatis) comprehensibile ... eius *patris* generationis illo-
rum *Aeonum* et formationis esse -em. *al.* *locut.* sine -e *de motu*
corporis fortuito, sine voluntate facto: CELS. 5, 26, 9 quidam *pulmone*
vulnerati s. -e consurgunt. 6, 6, 36 *evenit, ut oculus* non consistat, sed huc
illucve s. -e moveatur. 7, 23 tremor oritur, manus s. -e extenduntur.

β *speciatim de vi seminibus, corporibus, elementis insita* (*extrin-
secus addita l. 68*), quae causa est vitae et incrementi animantium plan-
tarumque (cf. Stoicorum *σπερματικὸς λόγος* et Plotini *οἱ ἐν σπέρμασι λόγοι*
[enn. 4, 3, 10. *al.*], quae ab Christianis hic illic, e. g. ab HIER., RVFINO *locis*
infra allatis, conferuntur cum I Cor. 15, 38; aliter p. 197, 63. 204, 3): SEN.
nat. 3, 29, 3 ut in semine omnis futuri hominis -o comprehensa est et
legem barbae ... infans habet ..., sic origo mundi *omnia* ... continuit. AR-
NOB. nat. 1, 38 p. 33, 12 animalium origo quae sit, -es quas habent semina
eqs. 2, 52 p. 126, 4 (*antea*: causa ... atque origo nascendi) si ad animalia
gignenda ... insunt *elementis* abditae atque obscurissimae -es. CHALC.
comm. 294 non ... opus ullo exemplo fuisse, quando seminum -o in-
currens aliquam concipientem comprehendentemque naturam totum
mundum quaeque in eo sunt enixa sit (HIER. c. Ioh. 26 l. 11 [ex Origene]
folia futura sunt ... in -e seminis, quam Graeci *σπερματικὸν λόγον* vocant.
RVFIN. symb. 41. AVG. gen. ad litt. 10, 21 p. 325, 12 materiem seminis
manifestam et -em seminis occultam. VINCENT. LER. comm. 23, 6. *al.*; cf.
l. 75. p. 197, 10). 310 *possibilitas altera est*, cum dicimus in semine omnem
totius corporis perfecti -em intus latere (*nisi spectat ad p. 185, 30*), ...
altera, quae *silvae propria est*, quod -em quidem in se futurae generationis
nondum habet, sed quia tale est natura, ut extrinsecus accipere possit -es
formarum et qualitatum *eqs.* (311 intra silvam -o f. et q. latet, ut
Stoicis videtur *eqs.*). HIER. c. Ioh. 26 l. 8 est, inquit *Origenes*, in singulis
seminibus -o quaedam a deo artifice insita, quae futuras materias in
medullae principiis tenet (RVFIN. Orig. princ. 2, 10, 3 p. 176, 6 *corporibus* i.
-o ea, quae substantiam continet corporale. AVG. gen. ad litt. 4, 33
p. 132, 11 ex illis -bus i. ..., quas tamquam seminaliter sparsit deus). *ibid.*
l. 36 in ... grano *uvae* potentia dei et occulta -e sementis ... musta fun-
[Wick cum Bk.]

dentur (AVG. gen. ad litt. 6, 10 p. 183, 3 *quaecumque* ex o. atque invisibilibus -bus, quae in creatura causaliter latent, in manifestas formas ... prodierunt. quaest. hept. 2, 21 l. 282 o. seminariae -es. al.). RVFIN. Orig. princ. 2, 10, 3 p. 176, 12 -o illa reparandi corporis ... ex terreno ... corpore corpus reparat spiritale (*beatorum, cum resurgent ut*: AVG. civ. 22, 20 p. 601, 26 *mensuras* habebat perficiendae ... cuiusque indita corpori -o iuventutis. al.). AVG. epist. 160, 3 p. 505, 21 vivit ... in grano tritici -o fecundans. gen. ad litt. 4, 33 p. 133, 7 *numerosae*, -es incorporaliter corporeis rebus in-textae (circumscribentes numerum dierum incrementi). 9, 17 p. 291, 22 de his ... facere aliud, quam eorum quasi seminales -es habent (10, 20 p. 324, 10 *praevaricatio* Adae per ... carnem s. -e quasi transcribitur. MACR. Sat. 7, 16, 5 -es s., quae in ovo sunt, ... velut quaedam gallinae elementa credenda sunt. al.; cf. l. 3). 9, 18 p. 293, 2 in quo mundo sunt absconditae causales -es omnium rerum naturaliter oriturarum. al.

b de eo, quo nititur id, quod est, sc. de causa principali, fundamento, quo aliquid constat: **a** ut omnino esse possit: ① *generatim*: CIC. fat. 6 quid ... attinet inculcare fatum, cum sine fato -o omnium rerum ad naturam fortunamve referatur? MANIL. 3, 66 undique uti fati -o traheretur in unum (sc. in zodiacum). VITR. 7, 5, 6 si ..., quae non possunt in veritate -em habere facti, in picturis probaverimus. QVINT. inst. 6, 5, 7 poterat ... emendari negligentia; at si nihil esset erratum, melioris in posterum spei non erat -o. GELL. 7, 2, 7 ut -e quadam necessaria et principali coacta ... sint fato omnia sec. *Chrysippum* (in eadem re: 7, 2, 11 ordo et -o et necessitas fati ... principia causarum movet, sed ... actiones ... moderantur homines ipsi). TERT. scorp. 3, 2 ex his definitionibus dei adversus superstitiones tota martyriorum -o constabit (cf. 4, 1 aliter ... martyria non evenirent). IREN. 2, 15, 2 oportet ea, sc. *Aeonum emissiones*, propriam habere -em, quae est ante constitutionem mundi (3 propriam causam). LACT. inst. 3, 28, 5 si ... natura est -o vel necessitas vel condicio nascendi ..., necesse est mentem esse divinam, quae ... nascendi principium rebus omnibus praebeat. 4, 10, 19 ostendam, qua de causa in terram venerit Christus, ut fundamentum divinae religionis et -o clarescat. al.

② *speciatim et magis minusve metonymice de idea, sc. exemplo et causa singularum, quae sunt (usum vocis excusat* AVG. divers. quaest. 46, 2 l. 23 sq. ideas ... latine possumus vel formas vel species dicere ...; si autem -es eas vocemus, ab interpretandi quidem proprietate discedimus -es enim graece *λόγοι* appellantur ... -, sed tamen rem tenebimus [seq. l. 45]): **a** strictius (tam de ideis Platonis quam de aeternis dispositionibus, quae continentur mente dei Christianorum, quibus condit creaturam illam spiritalem [cf. l. 64], e. g. l. 50. 53. 63; accedunt adi., maxime aeterna l. 57. al., incommutabilis l. 46. al., ceterum e. g. principalis l. 47): RVFIN. Orig. princ. 1, 2, 2 p. 30, 8 *sapientiam* creatam esse ... 'initium viarum dei' (prov. 8, 22), continens scilicet in semet ipsa universae creaturae vel initia vel -es vel species (sim. 1, 2, 3 p. 30, 10). AVG. divers. quaest. 46, 2 l. 27 sunt ... ideae principales quaedam formae vel -es rerum stabiles atque incommutabiles ..., quae divina intelligentia continentur. *ibid.* l. 60 has -es rerum principales appellat ideas Plato ...; quarum -um participatione fit, ut sit, quidquid est. epist. 14, 4 *utrum* deus generaliter hominis, an etiam uniuscuiusque nostrum -em contineat *eqs.* gen. ad litt. 1, 18 p. 26, 23 non temporalibus ... motibus operari deum ..., sed aeternis atque incommutabilibus et stabilibus -bus coaeterni sibi verbi sui (*aliter* l. 67). 2, 8 p. 43, 20 lucis conditio prius est in verbo dei secundum -em, qua condita est, hoc est in coaeterna patri sapientia, ac deinde in ipsa lucis conditione secundum naturam, quae condita est. 3, 12 p. 77, 3 an genus eorum *animalium* in superioribus -bus intellegendum est, utique spiritalibus, secundum quas creantur inferius? 4, 24 p. 124, 1 in quo verbo dei sunt omnium, etiam quae temporaliter facta sunt, aeternae -es ..., ac deinde in ipsa creatura. lib. arb. 3, 49 humana ... anima naturaliter divinis ... conexa -bus ... si verum ... videt ..., in illis, quibus conexa est, -bus videt. c. Priscill. 8, 9 in dei sapientia omnium faciendarum rerum -es esse potuerunt, non tamen factae. retract. 1, 3, 2 mundum ... ille Plato intelligibilem nuncupavit ipsam -em sempiternam atque incommutabilem, qua fecit deus mundum. al. **b** *laxius apud* AVG. *spectat ad conditionem spiritalem vel causalem tum exortam, cum deus simul omnia creavit* (cf. *Sirach* 18, 1), *ut essent exemplaria omnium rerum postea ordine temporis creandarum*: AVG. gen. ad litt. 1, 9 p. 13, 2 intellectualiter sibimet *creaturae spiritali* inpressas ab incommutabili dei sapientia -es, tamquam intelligibiles locutiones (cf. l. 51). 6, 9 p. 182, 17 in illa ... prima conditione mundi, cum deus creavit omnia simul, homo factus est, qui esset futurus: -o creandi hominis, non actio creati (*antea*: causaliter conditus *homo*). 6, 11 p. 185, 5 'formavit deus hominem pulverem terrae' (gen. 2, 7) ...; non tunc praedestinatus - hoc enim ante saeculum in praesentia creatoris - neque tunc causaliter ... - hoc enim a saeculo in -bus primordialibus, cum simul omnia crearentur -, sed creatus in tempore suo visibiliter in corpore. 7, 22 p. 220, 4 non ipsas tunc naturas atque substantias,

quae futurae fuerant, deum creavisse, dum crearet omnia simul, sed earum futurarum causales quasdam -es (9, 1 p. 269, 10 in prima c. -um conditione ex aquis ea *volatilia* esse producta [cf. gen. 1, 20]. al.; paulo aliter p. 197, 14). 9, 15 p. 288, 14 *ut* secundum illas in primis sex dierum operibus causaliter creatas -es aliquid tempore creetur (*distig.* -es principales in verbo dei non creatas). 10, 2 p. 298, 2 sq. in aliqua creatura ... factam -em animae *futurae*, velut in hominibus, qui iam sunt, facta -o latet generandorum filiorum, (cf. p. 196, 49, 204, 3). al.

β *ut congruat naturae suae, respondeat fini sibi appetendo, sc. conveniens, non absurdum, validum sit*: TERT. apol. 48, 2 si quaecumque -o praest animarum humanarum reciprocandarum in corpora, (i. μετεψυχώσεως). anim. 43, 7 v. p. 225, 39. ieiun. 3, 1 tunc ... agnosceretur observationis, sc. *ieiunii*, necessitas, cum eluxerit -is auctoritas a primordio recensendae. monog. 7, 5 *praeceptum veteris testamenti* cessavit valere cessante -e. pudic. 10, 2 illic ... paenitentiae constare -em, ubi ... voluntate delinquitur. LACT. inst. 4, 17, 14 sanguinis (carnis var. l.) circumcisio caret utique -e, quia *eqs.* al.

C *respicitur imprimis, quemadmodum aliquid fiat, ut significetur i. q. modus, methodus, via sim. (vi quodammodo deflexa vel aucta v. sub 2. sunt qui putent vocem -o, imprimis c. gerund., quibusdam locis adhibitam esse ad circumscribendum inf. pro subst. [v. e. g. Nägelsbach-Müller, Lat. Stilistik, 1905, 137. 258; Yon, Ratio, 1933, 173]: quamquam conferre possis p. 174, 65. 199, 21, -o tamen non sua caret notione, v. p. 190, 61. 199, 75 sqq. 203, 52 sqq.)*: **1** *usu sollemni (praeter ipsum modum actionis respiciuntur etiam eius condiciones variae, sc. quando, ubi, quibus auxiliis sim., e. g. l. 48. 72 p. 199, 6. 40 sq. 45 sq.; cf. p. 199, 53 sqq.)*: **a** *res, de qua agitur, indicatur fere per gen. (praeter p. 199, 13 sq.; adi. pro gen. l. 54. p. 199, 54)*: **a** *significatur, cuius actionis proprius sit modus*: ① *accedit gen. subst. (pron.) actionem significantis (sed agentem [rem] l. 50)*:

② *exempla varia*: PLAVT. Mil. 772 sq. quando habeo *anulum tuum*, igitur -em mearum fabricarum dabo. :: utere, accipe. :: accipe a me ... -em doli, quam institui. CIC. Arat. 303 *fabro* Pallas sollertem ... dedit fabricae -bus artem. inv. 1, 3 (2 ex feris ... mites reddidit) ut homines ... ad diversas -es vitae traduceret (Manil. 70 illa nostra laboriosissima -e v. rep. 3, 6 illa in optimis studiis et artibus quieti v. -o beator, haec civilis laudabilior est. Tusc. 2, 12 philosophus in v. -e peccans. al. QVINT. decl. 316, 4 ante actae v. -o. al.; v. quae p. 182, 27 *monuimus*). Quinct. 22 singulare genus fraudis et novam -em insidiarum cognoscere. Catil. 2, 13 quem ad modum esset ei -o totius belli descripta (CAES. civ. 3, 73, 1 Caesar ab superioribus consiliis depulsus omnem sibi commutandam b. -em existimavit. al. LIV. 40, 21, 7. al. CVRT. 8, 10, 20 -em b. necessitas mutavit: divisio ... copiis ... arma ostendit. al.). al. CAES. Gall. 3, 14, 3 quam -em pugnae insisterent. VITR. 1, 7, 2 ad sacrificiorum -es aptae ... areae (4, 8, 7. PLIN. nat. 17, 267 cuius s. -em precationemque ... tradidit Cato). VAL. MAX. 9, 2 ext. 1 *captivi interfecti* inusitata -e mortis (*ibid.* 6 crudeliorem m. -em excogitavit rex Persarum). CELS. 7, 7, 10 eadem -o medicinae est (i. *curationis*). COLVM. 5, 11, 9 *ficus* optime ... inseritur (s)carifici -e, (Dahllöf sec. codd. SA). PLIN. nat. 11, 20 *apud apes* -o operis haec: interdiu statio ad portas ..., quies in matutinum *eqs.* 18, 296 messis ipsius -o varia. al. **c** *gen. agentis cuiusdam (rei)*: CIC. de orat. 2, 358 in oratione imaginibus agere pictoris cuiusdam summi -e et modo ... locos distinguentis. VITR. 10, 3, 2 suculae cardines ... torni -e versando faciunt oneris elationes. SEN. nat. 1, 4, 1 speculi *repercutientis* -e imaginem reddi *arcu caelesti* (1, 5, 10 [speculari var. l.]). PLIN. nat. 1, 2, 88 insularum enascentium -o (cf. 2, 202 nascuntur et alio modo). QVINT. inst. 7, 2, 27 quae ... defendentium, eadem petentium ... -o est. al. **β** *c. gen. subst. a verbo derivati (pron. ipsum verbum excipientis e. g. p. 199, 3. 7; exempla selecta inde a Liv.)*: RHET. Her. 2, 2, 3 huius constitutionis *coniecturalis* -o in sex partes est distributa: probabile, conlationem *eqs.* (CIC. inv. 2, 74 constitutionum -em atque praecepta). 3, 12, 20 *firmitudo vocis* conservatur -e declamationis. 3, 15, 26 *ad vocis modulationem* motus ... corporis -o ... esse accommodanda. 4, 44, 58 -es adhibere expolitionis. CIC. inv. 1, 54 -e rogationis ... ad id, quod non vult concedere, deducendus est *adversarius*. Q. Rosc. 24 sunt formulae ... constitutae, ne quis ... in ... -e actionis errare possit (QVINT. inst. 12, 1, 45). Tull. 3 mihi mutanda -o defensionis (Planc. 5 in causa facili ... perdifficilis ... et lubrica d. -o proponitur. al. VEG. mil. 3, 6, 20 ut locorum varietas eveniret, ita d. -o *militum* variatur. al.). leg. agr. 3, 13 legem *agrariam* ... ad Sullanae adsignationis -es esse accommodatissimam. de orat. 2, 185 dispar ... -o orationis, quae ... mentes iudicum permovet, sc. *πάθος* (3, 30 novam quandam -em ... o. et dicendi genus. off. 2, 48. al.). al. LIV. 37, 10, 8 -o simulatae prodigionis. VITR. 8, 5, 1 cuius *aquarum perductionis* -o est prima perlibratio. CELS. 2, 7, 33 si ... neque per sanguinis distractionem neque per victus -em, sc. *διαιταν*, finitus est *dolor* (6, 6, 1^g *pulticula* ..., panis ...; v. ... -o talis ... necessaria est. 6, 6, 11 v. -o servanda est. 7, 7, 15^b *aegri quidam* manu nihil

adiuvantur; medicamentis et v. -e ... ad sanitatem perveniunt. *al.*) 7, 7, 1^a haec ... -e curationis inter se non multum distant ([*postea opp.* aliter ... curantur]. 7, 9, 2. *al.*) 7, 25, 3 infibulare ...; eius haec -o est: *eqs.* 8, 3, 1 exciditur ... os duobus modis ..., modiolio ..., terebris; [utriusque] -em proponam ([...] *generis excidendi; an instrumenti adhibendi coll. p. 200, 23?*). COLVM. 4, 14, 3 pampinationis eadem debet esse -o huius anni quae prioris. 5, 6, 37 *vitem* frequentare aut ... propagare; cuius utriusque -o consimilis est (ei), quam tradidimus. PLIN. nat. 35, 124 quoniam tarda picturae -o esset illa (36, 184 *pavimenta* elaborata ante [*Detlefsen, arte trad.*] p. -e, donec *eqs.*). QVINT. inst. 6, 1, 1 eius *perorationis* duplex -o est, posita aut in rebus aut in adfectibus. 10, 2, 23 in *causis* alia concitate, alia remisse ... dicenda, quorum omnium dissimilis atque diversa inter se -o est. *al.*

② *accedit gen. gerund. (dat. l. 50 et e. g. PLIN. nat. 34, 166, c. praepos. ad, in l. 28. 38. al.; saepe apud scriptores artium, sed usus deest VITR.; exempla selecta):* RHET. Her. 3, 1, 1 earum -em rerum inveniendarum, quae pertinebant ad causas deliberativas ([*postea: inveniendi praeeptio*]. *item usu rhet.*: CIC. de orat. 3, 156 quarum *translationum* ... aut inveniendi -em aut genera. part. 68 et disponendi. QVINT. inst. 10, 5, 19 eloquendique. *al.*; *aliter:* CIC. off. 1, 107 officii. PLIN. nat. 1, 31, 26 aquas. *al.*) 4, 17, 24 optima vivendi -o est eligenda (*ibid.* bene v. -es. CIC. Tusc. 5, 36 huic viro *seculo* optime [v. -o] comparata est [i. Plato *Menex.* 248^a ζῆν]. *al.* SEN. dial. 8, 2, 1 -em v. quaerere atque exercere. *al.* APVL. Plat. 2, 8 p. 230 *homo* aversus a recta v. -e. *al.*; *sine respectu morum* e. g. CIC. fin. 3, 23 ad quamdam -em v. data *membra* [*postea: formam v.*]). CIC. div. in Caec. 44 *Hortensi* petitiones -esque dicendi (de orat. 2, 92 cuiusque aetatis quae d. -o voluntasque fuerit. *al.* QVINT. inst. 3, 8, 64 secundum condicionem ipsius, quae tractabitur, rei accommodandam d. ... -em. *al.*; cf. -o in dicendo: CIC. de orat. 2, 128 [*loq. Antonius*] meae totius in d. -is [or- var. l.] ... tres sunt [rationes] *eqs.* 2, 292). Vatin. 12 cum certa sit -o navigandi in *Hispaniam* (fin. 1, 42 bene n. -em habet *gubernator*). rep. 2, 59 aliqua -o ... in illo aere alieno medendi (Tusc. 4, 62 omnium philosophorum ... una -o est m. *aegritudinibus* [61 curatio]. PLIN. nat. 16, 246 ea m. -o, sc. *purgatio. al.*). off. 1, 135 sermo delectationem habeat, et ut incipiendi -o fuerit, ita sit desinendi modus (cf. QVINT. inst. 9, 4, 18 clausulae ... et cludendi inchoandique sententias -o). Att. 9, 19, 3 aliam -em huius belli gerendi nullam video (CAES. Gall. 7, 63, 4 ut *Vercingetorix* -es ... b. g. communicet. LIV. 22, 39, 9. *al.*; *geritur aliud:* CIC. fam. 1, 7, 6 haec -o rei g. periculosa). NEP. Hann. 10, 3 ad hunc *Eumenem* interficiendum talem iniiit -em. VARRO rust. 2, 1, 16 (*antea: de pastione*) pascendi primus locus ... est, eius -o triplex: in qua regione ... pascas et quando et qui (COLVM. 6 praef. 4 in rusticatione ... antiquissima est -o p. [*postea: partem rei rusticae*]. 6, 3, 2 boves ... recte p. non una -o est). LIV. 42, 3, 11 quia reponendarum *tegularum* nemo artifex inire -em potuerit (CELS. 8, 16, 2 reponendi *membra* -o una est). COLVM. 7, 8, 7 -o faciendi casei (PLIN. nat. 13, 7 -o f. *unguentum* duplex, succus et corpus: ille olei generibus fere constat, hoc odorum. 33, 79 aurum f. est ... una -o ex auripigmento. *al.*). PLIN. nat. 1, 18, 52 -o saepius anno serendi idem arum (17, 166 huius *vineae* s. -o dicitur ...; tribus ... seritur modis. 18, 224 cum sit vera -o non prius s., quam folia coeperint decidere. *al.*) 34, 142 -o eadem excoquendis venis. QVINT. inst. 5, 7, 10 faciliorem videtur in rogando habere -em qui scit, quid testis responsurus sit. HYG. lim. grom. p. 147, 18 quae sit mundi magnitudo, quae -o oriundi aut occidendi. *al.*

③ *pro actione ponitur gen. rei parandae, faciendae sim. (curandae l. 67; saepius cogitare possis de gerund. subaudiendo; adi. pro gen. l. 66. 70):* RHET. Her. 1, 4, 6 exordiorum -em ad causae genus accommodari (1, 9, 16 certam viam et perspicuam -em e.). CIC. Verr. I 10 ea spe ... praeditum, ut omnem -em salutis in pecunia constitueret (52 ad suspicionem criminis *potius* quam ad -em s.). de orat. 2, 180 videris ... a me -em ordinis *argumentorum* et disponendarum rerum requisitis (*adde p. 200, 17*). 2, 209 par atque una -o est spei, laetitiae, molestiae *excitandae*. Att. 8, 1, 3 in qua *causa* neque pacis neque victoriae -o quaesita sit umquam, sed ... calamitosae fugae. CAES. Gall. 4, 17, 3 (2 difficultas faciendi pontis) -em pontis hanc instituit: tigna bina ... inter se iungebat *eqs. al.* VITR. 5, 3, 3 fundamentorum ..., si in montibus fuerit, facilius erit -o (*postea: ita erunt faciendae, quemadmodum eqs.*) 7, 8, 1 ingrediar ... minii -es explicare (7, 9, 1 minii temperaturam). 10, 4, 2 cum est navali -e picatum *tympaanum. al.* CELS. 3, 5, 2 *februm* tertianarum vel quartanarum ... expeditor -o est. 5, 17, 2^c pastilli haec -o est: *eqs.* COLVM. 5, 9, 17 superest (-o) pomiferarum arborum, cui rei deinceps praeepta dabimus. 8, 2, 6 -o cohortalis, quam Graeci vocant *ὀρνιθοτοροφίαν. al.* PLIN. nat. 17, 199 sequitur arbusti -o (*postea: nobilia vina non nisi in arbustis gigni*). 23, 139 (138 antiquorum compositio) alia -o suci: siccato exprimebant pomo *eqs. al.* QVINT. inst. 9, 4, 63 eorum *initorum* facilius -o est. 12, 10, 4 *Zeuxis* luminum umbrarumque invenisse -em ... traditur. *al.*

β *significatur, qua in re constet modus (exempla certiora):*

① *per gen. gerund. vel subst. actionem significantis (cf. p. 163, 6):* RHET. Her. 4, 33, 45 in *exemplis propositis* finitima verba rerum dissimilium -e abusionis esse traducta. CIC. inv. 1, 52 ut etiam illud, quod dubium videretur, ... propter [-em rogandi] concederetur ([...] *quae vocatur inductio*). de orat. 1, 9 qui *philosophi* ... omnia ... scientiae pervestigatione vel disserendi -e comprehenderit (leg. 1, 62 *dialectica* omnia ... vallabit d. -e). 3, 56 hanc ... cogitandi pronuntiandique -em ... veteres Graeci sapientiam nominabant. rep. 2, 23 principes novam et inauditam ceteris gentibus interregni ineundi -em excogitaverunt. ad Q. fr. 1, 1, 18 nescio quo pacto ad praecipiendi -em delapsa est oratio mea. VITR. 7, 10, 1 quemadmodum praeparatur *temperaturae* certis -bus artificiorum. VAL. MAX. 3, 2, 12 dedecus arcessita -e mortis effugit *imperator*. COLVM. 3, 18, 6 pangendi optima est -o recti malleoli. 5, 11, 12 (*inde arb.* 26, 9) -em terebrationis (*antea: quantum illud genus insitionis*). 6, 14, 7 *possunt sanari boum clavi*; potior est tamen -o custodiendi, ne nascantur ([...] *cf. Veg. mulom.* 4, 15, 5 melius ... est custodire). 12, 2, 5 haec eadem, *quae in exercitu est*, -o praeparationis atque [ordinis] (*ad p. 199, 59*) etiam in navigiis ... valet. PLIN. nat. 17, 42 (*respic. terra emendanda*) alia est -o ... alendi eam ipsa *terra*. 31, 38 exercitationis -o. SIL. 8, 330 (*Paulus Fabio*) unica ... cunctandi -o, qua te grassante ... Hannibal oppressum vidit considerare bellum. QVINT. inst. 4, 1, 49 non inutilis etiam est -o occupandi quae videntur ob stare. 9, 2, 50 contraria dicendi, quam quae intellegi velis, -o (*i. ironia*). *al.* ② *per gen. rei adhibendae (cf. p. 163, 10. 67):* RHET. Her. 4, 7, 10 exemplorum -em *afferendum*, *qua utuntur Graeci*, secuti non sumus. CIC. de orat. 1, 157 adhibere ... istam locorum simulacrorumque -em, quae in arte traditur. 3, 149 quorum *verborum* ... nobis -o ... videnda est *ad ornandam orationem*. LVCR. 5, 1006 (*versu suspecto*) improba navigii -o tum, *sc. primis temporibus*, caeca iacebat. 6, 1226 nec -o remedii communis certa dabatur. VITR. 9 praef. 14 Archytas (hemi)cylindrorum descriptionibus, Eratosthenes organica mesolabi -e idem explicaverunt. 10, 11, 1 aliae *ballistae* ... vectibus ..., quaedam ... tympanorum torquentur -bus. PLIN. nat. 2, 63 omnia ... haec constant -e circini semper indubitata. 2, 162 *Dicaearchus montem* altissimum prodidit Pelium MCCL passuum -e perpendiculi. 26, 14 (*antea: vinum ... aegris dando ... tempestive*) vini -em illustraverat Cleophas. *al.*

β *res, de qua agitur, indicatur aliter vel intellegenda est e contextu:* α *abl. modi -e (rarius -bus [maxime apud RHET. Her., VITR.], per -em p. 198, 73. 201, 2; pertinet fere ad verbum [mera vi augendi l. 59. p. 201, 8], sed l. 56. p. 201, 23. al. ad totam sententiam ita, ut indicetur, quia condicione aliquid fieri possit):* ① *in universum:* A *c. variis pron. vel adi. (exempla pauca selecta; iuxta locut. vel adv. notionis affinis e. g. l. 46sq. l. 51. 54):* PLAVT. Merc. 56 (*loq. filii prodigus*) -e pessuma me ea *bona* ... diffunditare (cf. HOR. sat. 2, 6, 6 neque maiorem feci -e mala rem *meam*. COLVM. 4, 3, 3 agrum bonis ac malis -bus colendum). TER. Eun. 322 qua -e eam *puellam* amisisti? ([*nisi ad p. 188, 74sqq.*]). RHET. Her. 3, 3, 4 quo modo aut q. ... -e. CIC. de orat. 2, 74 quibusnam -bus quibusque praeeptis ... vis *dicendi* comparetur. VARRO rust. 1, 2, 28 quem ad modum ..., quo pacto ..., q. -e. *et saepe; haud raro in versibus, e. g. VERG. Aen.* 8, 49 q. -e quod instat expeditas victor. HOR. sat. 2, 5, 10 Ov. met. 4, 409. cf. GLOSS. II 411, 47 *ποῖω λόγῳ*: q. -e). RHET. Her. 4, 41, 53 neque alius quisquam aequae commode neque iste aliis commodioribus -bus *id* facere potuit (CAES. civ. 3, 18, 5 a. -bus, per conloquia, de pace agere. *al.*; *sing.* alia -e e. g. CIC. Caecin. 3 longe a. -e ... atque initio [*sc. animo aequo, non anxio*]). VITR. 10, 16, 1 a. -e ad audaces ..., aliter ad timidos machinationes debent comparari. CELS. 3, 27, 4^c. *indicat condicionem totius sententiae:* CAES. Gall. 1, 42, 4 Ariovistus postulavit, ne ...; a. -e sese non esse venturum). CIC. div. in Caec. 44 quicum, *sc. cum Hortensio*, ... omni -e pugnandum ... sit (Att. 16, 14, 4 gravedini ... o. -e subveni. *et saepe; non nisi ad augendam vim affirmativam e. g. CIC. leg. agr.* 2, 14 o. hoc -e vobis confirmare possum, Quirites, *eqs.* VITR. 7, 2, 2 circa id ferramentum ... haerens *calx* o. -e probabit se esse temperatam. CELS. 8, 10, 7^f frigus ... o. -e vitandum *aegrotio*. GLOSS. II 393, 42 *πᾶντι λόγῳ*: o. -e). *al.* ③ *c. pron. vel adi. anaphoricis vel praeparativis (saepe apud scriptores artium, sed usus deest PLIN. nat.; exempla pauca selecta):* RHET. Her. 1, 16, 26 hac -e iudicationem reperire convenit (CIC. inv. 2, 99 *ne facinus fieret*, h. -e provideri potuisse, si hoc aut illud fecisset. VITR. 9, 8, 6 ita his -bus ... componuntur *horologia*. CELS. 6, 19, 2. COLVM. 12, 53, 1 h. ... -e confici debet *oleum quoddam*. MART. 1, 97, 3. *al.*) 3, 4, 7 eadem -e narrari res oportebit, *qua in iudiciali causa (al., v. vol. VII 1, 187, 79sqq. 195, 25sqq.)*. CIC. inv. 2, 74 eius generis praeepta ... huc pari -e transferre (CAES. civ. 3, 101, 4 p. atque *antea* -e egerunt *militēs*. VITR. 2, 1, 5 p. similique -e ... perficiuntur *casae. al.*). Verr. II 5, 19 non agam tam acerbe ...; non agam ista -e (SEN. contr. 7 praef. 7 i. -e schemata *verborum* ... tolluntur. SEN. epist. 94, 33 ordinatur ... i. -e animus. *al.*). VITR. 2, 9, 4 cum ea -e curatae fuerint *arbores* (CELS. 8, 10, 7^g

potest ... ea -e ... vulnus sanescere. COLVM. 4, 22, 9 ea -e ..., quam priore libro praecepimus. FRONTIN. strat. 2, 7, 2. *al.* per -em: CIC. Verr. II 2, 127 ita Iovis illud sacerdotium ... p. hanc -em Theomnasto datur. Caecin. 92 dupliciter homines deiciuntur, aut sine coactis ... hominibus aut p. eiusmodi -em. CELS. 3, 21, 5 *febris* submovenda est p. eas -es, per quas huic succurri posse propositum est. © nulla -e, neque *sim.* ulla -e (*saepe iuxta posse sim., ut subluceat respectus facultatis; haud raro ad augendam vim negativam, e. g. l. 11. 17*): CIC. inv. 2, 171 cum eam *necessitudinem simplicem* nulla -e lenire possimus (ac. 2, 141 quod ... adprobas ... deque eo n. -e ... moveri potes. *al.* LVCR. 1, 153 operum *caelestium et terrestrium* causas n. -e videre possunt *mortales. al.* CAES. civ. 1, 70, 2 *interclusis* auxilium ferri n. -e poterat. *al.* BELL. Afr. 87, 7 quibus *Vicensibus* cum Cato persuadere n. -e quiret, ut *eqs. al.*). Catil. 1, 17 si te parentes timerent atque odissent tui, neque eos -e ulla placare posses (LVCR. 5, 1052 nec -e docere u. suadereque surdis ... facile est. VITR. 1, 5, 7 n. ... poterit *onus* u. -e extrudere muri substructiones. APVL. met. 10, 16, 9 nec u. ... -e conterritus ... calicem uno hausto perduxit. *al.*). p. red. in sen. 27 decrevistis, ne quis ulla -e rem impediret. *al.*

② *in rerum natura* (cf. p. 198, 54. 199, 52; *saepe simul de causa et modo cogitare licet, e. g. l. 26. 32, necnon de modo sec. naturae legem, e. g. l. 30. 35 [cf. p. 183, 61]; exempla selecta*): LVCR. 1, 335 si non esset *inane*, nulla -e moveri res possent. 1, 549 sunt ... solidā primordia simplicitate, nec -e queunt alia servata per aevom ... res reparare. 4, 446 *sidera* videntur labier ... aliam in partem ac vera -e feruntur. 4, 773 id fieri celeri -e putandum est: tanta est mobilitas *simulacrorum* (*al.* CIC. div. 1, 118 non difficile est, quae fieri certe videmus, ea qua -e fiant, suspicari. SEN. nat. 1, 1, 6 eadem -e fiunt ista, sc. *ignes caelestes*, qua fulmina. *al.* PLIN. nat. 18, 197 fit ... quorundam *sementium* occulta -e, quod sors genialis atque fecunda est. GELL. 7, 2, 9. *al.*). 5, 1439 certa -e geri rem, sc. *naturae vices et motus*, atque ordine certo (6, 760 omnia quae naturali -e geruntur. *al.*). *et saepe apud eundem*. VITR. 9 praef. 18 quibus ... -bus dilatentur aut contrahantur *umbrae*, explicabo. VAL. MAX. 1, 8 pr. quae, quia ..., qua -e constiterint, dinoscere arduum est, merito miracula vocentur. SEN. nat. 3, 20, 2 hac -e corruptae *fontes*. COLVM. 4, 29, 2 non quid ... casu fiat, verum quid certa -e plerumque proveniat, discentibus praecipere. PLIN. nat. 1, 2, 44-48 qua -e echo reddatur. *al.*

β *casus ceteri*: ① -o *excipit modum contextu antea illustratum* (sc. per pron. *anaphorica*, *imprimis* haec; *exempla selecta*): PLAVT. Trin. 372 (371 egestatem ei tolerabis, si ...?) istam volo me -em edoceas. RHET. Her. 2, 19, 30 in omni argumentatione ... haec, quam exposui, -o est habenda. CIC. inv. 2, 61 hanc -em ad perturbationem iudiciorum omnium pertinere. Caecin. 85 (84 ad istas verborum angustias ... revocas) huius -is ... ne probatorem quidem esse me *existimate*. CAES. Gall. 1, 40, 9 cui -i *pugnandi* contra homines barbaros ... locus fuisset. civ. 1, 44, 3 haec ... -o nostros perturbavit insuetos huius generis pugnae. VITR. 7, 3, 10 tectores ... his -bus utendo faciunt opera firma. CELS. 3, 20, 3 (*antea*: excitat *lethargum* ... repente aqua frigida infusa) commodissima haec -o est. COLVM. 4, 22, 5 multi ... vineas ... detruncant ...; sed haec quidem -o minime nobis placet. PLIN. nat. 32, 70 *fel piscis* inungui ter oportet *suffusionibus* ...; eadem -o albugines oculorum tollit. 33, 66 *aurum* puteorum scrobibus effoditur aut in ruina montium quaeritur: utraque -o dicatur *eqs.* QVINT. inst. 2, 6, 4 (2 *discipulis* demonstrasse rectam ... viam ..., revocare ab errore) utraque ... -o miscenda est. PLIN. epist. 8, 2, 8 (3 omnibus *negotiatoribus* ... partem octavam pretii ... concessi) magno mihi ... -o haec ... stetit. *al.* ② -o *illustratur verbis sequentibus (modum vel etiam finem indicantibus)*: CIC. Quinct. 46 inveniri -o ... non potest, ut ad suum quisque ... perveniat? (COLVM. 3, 21, 11 secunda est -o, ut diversae notae non alias conseras vitis. 4, 11, 4. PLIN. nat. 34, 122 -o, ut XVI drachmae *misy* in hemina aceti coquantur *eqs. al.*). Verr. I 48 habeo ... certam viam atque -em, qua omnes illorum conatus investigare ... possim (*item per enunt. relat.*: Sest. 136 ad eam -em, in qua multi ... gloria floruerunt, cohortabor *adulescentes*: haec est una via *eqs.* VARRO ling. 10, 72 alia ... -o, qua facias vestimentum, alia quemadmodum utare vestimento. SALL. Catil. 40, 3 -em ostendam, qua tanta ista mala effugiatis. RVT. LVP. 2, 10. *al.*; *addasne p. 168, 45?*). II 2, 142 inventam esse -em, qua re ... iste HS *tot* ... ceperit (*postea*: genera ... pecuniarum capiendarum), 3, 38 illa fuit ad calumniam ... -o, quod edixerat, ut *eqs.* (3, 171). 5, 159 quem ad modum de tanta re dicam? opinor, unus modus atque una -o est: rem in medio ponam (*item c. enunt. paratactice addito e. g. CELS. 7, 8, 4 quae res, cum ... eandem etiam -em habeat in auribus et labris curandis*, simul explicanda est: *eqs.* PLIN. nat. 18, 300 culmus teritur; -o haec: *eqs.*). Caecin. 102 illam -em ... quaereremus, quem ad modum ... civem retinere possemus (Scaur. 8). fam. 6, 21, 1 eversis omnibus rebus ... una -o videtur, quicquid evenierit ferre moderate (*item c. inf.*: Ov. Pont. 3, 9, 15 non eadem -o est sentire et demere morbos. CVRT. 6, 5, 16 una -o

erat caedendo *arbores* aperire saltum. *al.*). PLIN. nat. 8, 54 *ad leones capiendos* casus -em docuit ... sago contra ingruentis impetum obiecto, *quo operiatur* (*item c. abl. absol.*: 13, 10 rhodini *unguenti* mixtura ... additis *quibusdam* ...; similis -o et in crocino additis cinnabari, ... vino). TAC. ann. 11, 25, 3 *famosos* ... quonam modo senatu depelleret anxius, mitem ... -em adhibuit *ensor* monendo, secum quisque de se consultaret *eqs.* *al.* ③ *exempla cetera selecta*: RHET. Her. 2, 4, 6 *reum* fugisse alias -es commodiores *ad rem perpetrandam* propter cupiditatem. CIC. Cluent. 36 -o excogitata Larini est, res translata Romam. leg. agr. 3, 10 -es Sullae ... defendere (sc. *assignmentem agrorum, cf. p. 198, 68*). fam. 4, 2, 3 aut probare ... aut interesse ...; quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa -o videtur. CATVLL. 42, 22 mutanda est -o *modusque, ut puella reddat codicillos*. MANIL. 2, 691 ex istis *observationibus* -o est repetenda per artem, pacata infestis signa ut discernere possis. COLVM. 1 praef. 26 in eo ipso *pecore ovillo* dissimilem -em postulat Tarentinum (*postea*: aliter curatur). QVINT. inst. 5, 10, 31 neque ... complecti omnia ... possumus, contenti -em plura quaesituris ostendere. 11, 1, 74 difficilius ei *Ciceroni* -o in iudicio Cluentiano fuit. *al.* in *disceptatione praeceptorum de vera -e* (cf. p. 199, 49. 201, 49): RHET. Her. 3, 23, 38 quorum *Graecorum, qui de memoria scripserunt*, -em aliquot de causis improbamus: primum, quod *eqs.* 4, 2, 4 ad contrariam -em *veterum auctoritatum* probandam. CELS. 3, 4, 16 in quo vanam -em secutus est *Asclepiades* (17 neque ... verum est, quod Themisoni videbatur). COLVM. 6, 2, 11 qui stimulis ... id vitium *bovis* eximi melius iudicant, verae -is ignari sunt. *al.*

2 *usu peculiari*: α *de tota doctrina disciplinarum praecipientium, quomodo quid explicandum, intellegendum vel efficiendum sit (exempla certiora, sc. vigente respectu methodi [aliter p. 179, 23]; partes quasdam artis fusius tractatas v. sub 1, e. g. p. 198, 58. 199, 15 sqq. 40)*: α *vario usu*: ① *nude positum*: LVCIL. 350 labora discere, ne te res ipsa ac -o ipsa, refellat (sc. *orthographia, ni fallimur contextu deficiente; cf. l. 63*). CIC. de orat. 1, 14 totius -is *dicendi* ignari, qui neque exercitationis ullam viam neque aliquod praeceptum artis esse arbitrantur. 2, 108 in quibus *disputationibus philosophorum* hoc praecipit -o atque doctrina, ut *rem accurate definias*. top. 2 (*antea*: disciplinam inveniendorum argumentorum) ut totam -em ... acciperes. *al.* QVINT. inst. 2, 17, 25 dum ipse *medicus* omnia secundum -em fecerit, medicinae fine non excidet, *etiam si sanare non potuit*. 2, 17, 38 (36 artem earum rerum esse, quae sciantur) *si* -o efficit, ut haec non opinari, sed propter vim probationum scire videantur *philosophi*, eadem -o idem praestare oratori potest. *al.* FLOR. epit. 1, 8, 4 quid ille militiae artifex Tullus? bellatoribus viris quam necessarius, ut acueret -e virtutem. *al.* ② *c. gen. gerund.*: RHET. Her. 1, 1, 1 tua nos ... voluntas commovit, ut de -e *dicendi* conscriberemus (*postea*: rhetoricam]. *al.* CIC. de orat. 1, 167 non defuit illis patronis ... eloquentia neque d. -o aut copia. 1, 187 in ... -e d. *conclusa* sunt excogitare, ornare, disponere, meminisse. *al.* QVINT. inst. 2, 17, 43 (*antea*: rhetorices]. *al.*). CIC. de orat. 1, 85 esse ... prudentiam, quae versaretur in perspicendis -bus constituendarum et regendarum rerum publicarum (1, 201 r. rei p. -o ac scientia. cf. div. 1, 24 nulla est rei p. gerendae -o atque prudentia). 2, 153 *cum philosophi Graeci se* et videndi res obscurissimas et bene vivendi et copiose dicendi -em daturus hominibus pollicerentur (rep. 3, 4 qui de -e v. disserunt. *al.* SEN. frg. 17 [Lact. inst. 3, 15, 1] philosophia ... est ... recta -o v. vel honeste v. scientia vel ars rectae vitae agenda. APVL. Plat. 1, 4 p. 189 ad ... v. ... et intellegendi ac loquendi -em. *al.*). Brut. 253 qui[n] *Caesar* ... de -e latine loquendi accuratissime scripserit (*respic. grammatica ut e. g. QVINT. inst. 2, 1, 4 recte. 4, 2, 118 figurae ... poeticae et contra -em l. ... receptae. IVV. 6, 453; dialectica*: CIC. orat. 113 disputandi -o et l. dialecticorum sit, oratorum autem dicendi et ornandi. *al.* APVL. l. 53. LACT. inst. 3, 13, 4 in qua, sc. *λογική*, tota dialectica et omnis l. -o continetur). ac. 1, 19 *Platonis* philosophandi -o triplex, una de vita et moribus, altera de natura ..., tertia de disserendo. *al.* CELS. 1 prooem. 11 *Asclepiades* medendi -em ex magna parte mutavit (*antea*: medicina). SEN. dial. 12, 9, 3 pietas, omnium officiorum recte dispensandorum -o *eqs. al.* SVET. Aug. 88 orthographiam, id est formulam -emque scribendi a grammaticis institutam (gramm. 10, 6 *instruere* praeceptis de -e s. *al.*). *al.* ③ *c. adi. vel gen. subst. artem artificemve indicantibus*: RHET. Her. 1, 3, 4 ut ... eas *partes orationis* ad inventionis -em accommodaremus. CIC. de orat. 3, 26 una est ars -oque picturae, dissimillimi ... tamen inter se *pictores* (*antea*: fingendi ... ars). div. 1, 90 divinationum -o, sc. *barbarorum* (91 magorum disciplinam scientiamque). phil. frg. V 30 (Non. p. 81, 33) dialecticorum -o. fam. 1, 9, 23 omnem antiquorum et Aristoteliam et Isocratiam -em oratoriam complectuntur *libri de oratore*. VARRO rust. 2 praef. 5 (4 agri culturarum et pastionem) alia ... -o ac scientia coloni, alia pastoris. VITR. 1, 1, 13 -is plasticae non ignarus. 6 praef. 7 corpus architecturae -esque eius. VAL. MAX. 8, 7 ext. 3 caelestium observationum -em. *ibid.* 8 musicae -is ... elementum (COLVM. 1

praef. 3 saltationis ac m. -is studiosi). CELS. 1 prooem. 65 exterae gentes, cum subtilem medicinae -em non noverint *eqs.* (PLIN. nat. 1, 29, 5. QVINT. inst. 2, 21, 19 in corpore ... veneni signa ...; est id ex -e m.). QVINT. inst. 2, 21, 18 opus erat -e architectorum. *al.* in *veriloquio* vocum q. s. oratio, orare: DIFF. ed. Uhlfelder 43 orare dicitur, quem oris -o ducit; ... *'precantur'* etiam imperiti (Suet. p. 312, 35 oratores, qui quasi -e o. exponant. ISID. orig. 1, 5, 3. *al.*).

β *distinguitur sive natura sim. sive exercitatio sim., ut acuatur id, quod sola institutione acquisitum est (variat in contextu c. ars l. 11. al. et e. g. Cic. de orat. 2, 147, disciplina l. 29. al.), doctrina l. 18 et e. g. QVINT. inst. 7, 10, 14, sim. al.):* RHET. Her. 1, 1, 1 (*antea*: artem sine assiduitate dicendi) hanc -em praeceptionis ad exercitationem accommodari oportere (4, 56, 69 ut ... consequamur artis -em [or- var. l.] studio et e. *al.* Cic. div. in Caec. 35 aliqua in foro, iudiciis, legibus aut -o aut e. de orat. 3, 93 verborum eligendorum et collocandorum et concludendorum facilis est vel -o vel sine -e ipsa e. *al.* QVINT. inst. 5, 10, 124 -o doctrinae. *al.*) 3, 16, 29 ut ... artificiosa *memoria* naturae commoda ... amplificet -e doctrinae (Cic. Arch. 15 [*antea*: naturam sine doctrina]. de orat. 1, 113 non -em dicendi et viam, sed n. defuisse. part. 64 quonam pacto virtus pariat, naturae an -e an usu. QVINT. inst. 11, 2, 9. *al.*) *al.* Cic. inv. 1, 60 ut res, *sc. quot partes habeat ratiocinatio*, non tam ad usum dicendi pertineat quam ad -em praeceptionis (de orat. 2, 11 prudentiam -emque dicendi. part. 64 l. 20. *al.* SCRIB. LARG. 103 potentior usus -e est. *al.*; *voces iunguntur*: CAES. Gall. 4, 1, 6 agri cultura ..., -o atque usus belli. MANIL. 4, 74 succumbunt *morbo* artes, -is vincitur usus. SEN. Ag. 507 in *tempestate* nil -o et usus audet: ars cessit malis). *al.* COLVM. 1, 1, 17 (16 usus et experientia dominantur in artibus) *nemo* compos agricolationis erit his perlectis -bus, nisi et obire eas voluerit. QVINT. inst. 2, 12, 12 *rhetoribus* sine labore, sine -e, sine disciplina disertis. *al.*

β *de potestate, copia, facultate oblata vel comparata, qua aliquid perpetrari, peti sim. potest (c. gen. gerund. praeter l. 44. 67. al.; exempla certiora):* α -o tollitur, deest *sim.* (cf. p. 204, 5. 18): Cic. S. Rosc. 3 non modo ignoscendi -o, verum etiam cognoscendi consuetudo iam de civitate sublata est. Verr. I 24 minari ... divisoribus -o non erat (*nisi ad p. 181, 59*). Pis. 4 comitorum *obeundorum* -e privavi *adulescentes statum rei p. turbatos*. fin. 1, 64 sublata cognitione ... tollitur omnis -o et vitae degendae et rerum gerendarum. off. 2, 7 non modo disputandi, sed etiam vivendi -e sublata. PLIN. nat. 9, 152 adempta -e contra eundi. 21, 12 (*ironice*) adeo mihi ... occasio aut -o deest *interficiendi*. QVINT. inst. 9, 2, 3 quid ... agit omnino eloquentia detractis amplificandi minuendique -bus? LACT. opif. 16, 15 in fidibus cum aliquid aut interruptum ... est, omnis canendi -o ... solvitur. *al.* β -o nulla *sim.* (cf. n. -e posse *sim.* p. 201, 6): Cic. Verr. II 4, 104 n. sibi iste neque infitiandi -em neque defendendi facultatem reliquit. ac. 2, 17 non esse ullam -em disputare cum iis, qui nihil probarent (*sc. cum Academicis*). fam. 4, 13, 3 natus ... ad agendum ... nunc non modo agendi -em n. habeo, sed ne cogitandi quidem. CATVLL. 64, 186 nec patet egressus *Ariadnae* ...: n. fugae -o, nulla spes. LVCR. 1, 110 *timentibus* -o n. est restandi, nulla facultas. LIV. 32, 18, 2 nec maturam expugnandi spem nec -em (stat- var. l.) ... hibernandi ullam cernebat consul. CVRT. 3, 8, 8 trahendi ... belli vix ullam esse -em (*postea*: non suffectura alimenta; *deliberat dux, ut vergat ad p. 181, 20*). SIL. 10, 595 *post cladem Cannensem* non ulla relicta est ... cunctandi -o. *al.* γ -o difficilis, facilis *sim.*: Cic. Cluent. 23 mittunt *propinqui* sibi difficilem esse investigandi -em, quod intellegent indicem ... esse corruptum (Att. 6, 4, 1 mihi d. -o administrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris. *al.* QVINT. inst. 9, 2, 8 interrogamus ..., ubi respondendi d. est -o. decl. 265, 1 cuius *commendandi pudoris* difficillima -o est in lite pecuniaria *eqs.* 313, 10. *aliter* p. 202, 17). p. red. ad Quir. 22 ulciscendae iniuriae facilius -o est quam beneficii remunerandi (QVINT. inst. 10, 3, 31 scribi optime ceris, in quibus facillima est -o delendi. *aliter* e. g. l. 15. p. 199, 64; cf. Cic. Cael. 62 *quae obiciuntur*, perfacilem -em habent reprehendendi: cur enim *eqs.*). rep. 2, 18 ut fingendi proclivis esset -o in *saeculis minus eruditis* (cf. 19 ad fingendum vix quicquam esset loci). δ *cetera exempla (addasne p. 202, 11?)*: Cic. S. Rosc. 22 *Sulla dictator rei p. constituendae* cum et pacis constituendae -em et belli gerendi potestatem solus habeat. Verr. II 5, 10 (*antea*: furandi locus) damnatis ... servis, quae praedandi potest esse -o? Cael. 50 nobis da viam -emque defensionis, *Clodia (postea*: facultatem). LACT. inst. 6, 10, 14 *primos homines* nutibus voluntatem suam significasse, deinde sermonis initia temptasse ac singulis quibusque rebus nomina imprimendo paulatim loquendi perfecisse -em (6, 10, 17 [20 qui *feri homines olim* praeter infantiam non loquerentur]. 6, 10, 27 nondum constituta l. -e [opp. sermonis ... commercio inter se copulatis *hominibus*]). opif. 5, 13 (*antea*: pascendi ... facultatem) ne -em victus capiendi ... *elephantorum* dentium prominens magnitudo ... impediret. RVFIN. Basil. hom. 1, 5 l. 287 (*antea*: discretio ... boni ac mali) adest

... homini recte agendi facultas et -o. Clement. 10, 41, 5 *scientiis* vescendi libertas ...; et philosophandi -o pendet in voluntatis arbitrio. *al.*

c *de habitu naturali rebus vel animantibus insito, quo quisque suo modo agit, patitur sim. (exempla saepe inter facultatem, ritum et causam agendi ambigua; cf. p. 198, 7):* LVCR. 2, 551 *elementa* non ... habent -em conciliandi (563 numquam in concilio ut possint ... coire). PLIN. nat. 1, 7, 14 quae *hominum* -o generandi (LACT. opif. 6, 1 sumendi cibi facultas aut coeundi g. que. AVG. gen. ad litt. 7, 22 p. 220, 26 in ipso homine ... latenter ... inest -o g., quae non operatur nisi per concubitum. *al.*) 1, 9, 37 de piscium ... natandi -e. 7, 188 spirandi -o. 19, 34 putrescendi ... -o *tuberum*. GELL. 5, 16 tit. de vi oculorum deque videndi -bus (5, 16, 1 de v. -e deque cernendi natura diversas esse opiniones [2 causas ... v.]). LACT. inst. 1, 18, 25 *deus* sentiendi ac v. [viv- var. l.] -em dedit. CHALC. comm. 245 trina ... est -o v.: lumen *oculorum, externum, rerum visibilium*). MIN. FEL. 18, 2 nascendi -o ... a deo data est (LACT. opif. 19, 4 *deus*, qui legem -emque n. tenet. cf. *locum seq.*). HIL. in Matth. 24, 11 pullis ... alia nascendi -o est, alia vivendi (ARNOB. nat. 7, 28 p. 377, 20 *si spiritus duci reddique nequit*, -em subruere atque interire v. LACT. inst. 2, 11, 6 accepta v. [vid- var. l.] sentiendique -e). ARNOB. nat. 1, 51 p. 47, 22 *potestas dei continentis* rerum omnium causas et -um facultatumque naturas. LACT. opif. 8, 16 in quibus *pupillis* ... cernendi sensus ac -o continetur. 10, 10 cerebrum, in quo sentiendi -o est (18, 2 *animam* et vivendi officium et s. habere -em. cf. l. 13. 19). AMBR. hex. 3, 9, 40 *animalia* cum sint -is expertes, -em tamen evadendi periculi vel tuendae salutis agnoscunt. *al.*

deriv.: ratiocinor, rationabilis, rationalis, rationarius, ratiuncula; cf. ?rationator.

compos.: cf. proratio.

Wick cum Bk.

[**ratiocinabiliter** falso ed. olim pro rationa- MACR. somn. 2, 11, 17.]

ratiocinālis, -e. a ratiocinari. i. q. ad ratiocinandum pertinet: RHET. Her. 2, 12, 18 (*inter partes legitima constitutio*) in causa -i primum quaeretur, ecquid in rebus ... similibus similiter scriptum aut iudicatum sit; deinde *eqs.* (-i rationali var. l., sed v. l. 56). neutr. pro subst.: GLOSS. -e: λογικόν (-ia: λογικά). Duursma-Bk.

***ratiocinatio**, -ōnis f. a ratiocinari. de notione (v. etiam passim sub *IA* et p. 205, 47. 68. 206, 43 sqq.): AVG. quant. anim. 27, 53 ut ratio sit quidam mentis aspectus *perpetuus*, -o autem rationis inquisitio, id est aspectus illius ... motio (*inde et ex p. 205, 47 pendet* ISID. diff. 1, 490 [157 C.] ratio est mentis motus ... discernere vel connectere valens, -o ... rationabilis est subtilisque disputatio atque a certis *eqs.*). CHAR. gramm. p. 454, 62 -o: διαλογισμός. GLOSS. -o: λογισμός. legitur non nisi in *prosa orat. inde a* RHET. Her. [confunditur in codd. c. ratio e. g. Cic. inv. 2, 152 QVINT. inst. 5, 11, 2; *corrumpitur formā* ratiocinatio SIDON. epist. 7, 14, 4 ENNOD. epist. 9, 30, 1 p. 252, 3 GLOSS.¹ I Ansil. RA 237 (*restit. AVELL.* 77, 14).]

i. q. actio ratiocinandi (*subiunximus meton. p. 205, 52. 206, 61; in inscr. capituli libri p. 206, 4 sq.; struct. indicantes rem, de qua fit -o, v. p. 205, 74, ceterum accedit gen. subi. vel pron. poss. e. g. p. 205, 66. 206, 68 [gen. rei pro homine ratiocinante p. 206, 26], gen. explic. p. 205, 71. 206, 25, gen. pro adi. p. 206, 10):* I vario respectu considerandi: A *doctrinae de -e rhetorica et dialectica* (cf. e. g. p. 205, 68. 70; ad rem v. e. g. Steudel-Günther, Hist. Wb. Rhet. VII 595 sqq.): 1 *de genere status controversiae (sc. legalis)*: RHET. Her. 1, 11, 19 legitima est constitutio, cum ... e scripto aliquid controversiae nascitur; ea dividitur in partes sex: ... translationem, -em (*item inter partes status legalis*: Cic. inv. 2, 116 [cf. l. 17 genus ratiocinativum]. 2, 147 QVINT. inst. 3, 6, 72. MAR. VICTORIN. rhet. 1, 12 p. 193, 25 collectio sive -o. *al.*) 1, 13, 23 ex -e controversia constat, cum res sine propria lege venit in iudicium, quae tamen ab aliis legibus similitudine quadam accupatur (*sim. definitur* Cic. inv. 2, 148). *ibid.* ex quibus *legibus allatis* -o nascitur, quare potuerit ... iure testamentum facere; constitutio legitima ex -e. Cic. inv. 2, 142 ex scripto non scriptum aliquid inducere per -em. *al. in eodem opere*. QVINT. inst. 3, 6, 15 propositio ... statum facit ..., ut in coniecturalibus causis ..., et in syllogismo tota -o ab eo est, qui intendit. FORTVN. rhet. 1, 15 iuris -o. GRILL. in Cic. inv. 1, 17 l. 111 (*enumerantur -is modi*). *ibid.* l. 142 -o ... dicta est, quod reddas rationem *eqs.* 2 *de syllogismo philos. vel epichiremate, enthymemate rhet. (eius parte p. 205, 22; de singulis syllogismis v. B2b; disting. syllogismus p. 205, 14 [cf. vol. V 2, 613, 76 sqq. 662, 15. 37 sqq.], pro syn. est e. g. l. 74, ut collectio p. 205, 11 [cf. l. 56]; opp. passim inductio, e. g. l. 70, sed species est -is p. 205, 20):* Cic. inv. 1, 51 omnis ... argumentatio aut per inductionem, *sc. quae ex similibus assensionem captat*, tractanda est aut per -em. 1, 57 -o est oratio ex ipsa re probabile aliquid eliciens, quod expositum et per se cognitum sua se vi et ratione confirmet (*item fere definitur*: MAR. VICTORIN. rhet. 1, 34 p. 243, 13. IVL. VICT. rhet. p. 50, 28 -o, id est syllogismus, est oratio *eqs.*; *brevius p. 205, 13 et* CASSIOD. inst. 2, 2, 12 [*inde* ISID. orig. 2, 9, 6 sq.] -o est oratio, qua id, de quo est quaestio,

[Spath]

comprobamus; enthymema igitur est *eqs.*; cf. e. g. l. 12). 1, 67 quinque ... partes sunt eius argumentationis, quae per -em tractatur: propositio ..., approbatio eius ..., assumptio ..., approbatio eius ..., complexio (*item de -e quinquepartita* MAR. VICTORIN. rhet. 1, 35 p. 244, 26. *al.*; cf. IVL. VICT. rhet. p. 52, 1 aliquando est quadripartita -o. 52, 4sq. est etiam tripartita -o, id est ... syllogismus, qui constat propositione, [-e], conclusione [*de* ... v. l. 22]). *al. in eodem opere*. QVINT. inst. 5, 10, 6 quidam epichirema rationem appellarunt, Cicero melius -em (-tivism *codd.*), quamquam et ille nomen hoc duxisse magis a syllogismo videtur; nam *eqs.* 5, 14, 12 potuit ... sic constitui -o: 'animal est mundus *eqs.*'. *al.* PS. APVL. herm. 7 p. 272 -o ista, quae acceptionibus et illatione constat, collectio vel conclusio nominatur (*seq. definitio syllogismi sec. Arist. anal. pr. 24b18; sim.* MART. CAP. 4, 406). FORTVN. rhet. 2, 28 quid -o? quo quid adprobamus; hoc Graeci quid vocant? enthymema, quod differt a syllogismo *philosophorum eqs.* AVG. doctr. christ. 2, 119 sunt etiam verae conexiones -is falsas habentes sententias. MART. CAP. 4, 407 -o ... suam ... habens conclusionem dividitur in duo genera: praedicativum et condicionale. BOETH. in Porph. comm. sec. 1, 2 p. 139, 16 *logica* disputandi modos atque ipsas -es internoscendi vias parat, ut quae -o nunc quidem falsa, nunc autem vera sit, ... possit agnosci. top. Arist. 105a10 dialecticarum -um ... species: ... inductio, ... syllogismus (cf. 108b8 ad inductivas -es [108b10]. *gr. ubique resp. λόγος*). *al. peculiariter de parte syllogismi*: IVL. VICT. rhet. p. 52, 5 (v. *supra* l. 6). 53, 8 propositionem praeterire ... et solam -em exsequi et conclusionem superaddere. 59, 7sq. 3 *de figuris quibusdam*: RHET. Her. 4, 16, 23 -o est, per quam ipsi a nobis rationem poscimus, quare quicque dicamus *eqs.* (*de αἰτιολογία q. d. ut* QVINT. inst. 9, 3, 98, *ubi tribuitur figuris sententiarum*). QVINT. inst. 8, 4, 3 quattuor ... generibus video constare amplificationem: incremento, comparatione, -e, congerie (*de eodem genere amplificationis*: 8, 4, 15. 8, 4, 16 si ex alio colligitur aliud, ... aptum nomen est -is). SCHOL. Cic. Bob. p. 117, 30 'quid porro quaerendum? factumne sit? at constat; a quo? at patet' ... haec concatenavit inquisitione praemissa et subdita responsione; quae -o ... explicat *eqs.* (*respicitur figura q. e. subiectio*). 4 *de loco communi, quo quaeritur, cur aliquid commissum sit, faciendum sit* (opp. impulsio; cf. e. g. Martin, *Antike Rhetorik*, 1974, 117sq. 230): Cic. inv. 2, 17 causa facinoris tribuitur in inpulsionem *per affectum* et in -em. 2, 18 -o est ... considerata faciendi aliquid ... excogitatio. 2, 20 non inpulsione, verum -e aliquem commisisse quid. 2, 26. MAR. VICTORIN. rhet. 2, 5 p. 260, 41 -o ... causa est ... voluntatis: haec ratione faciendi fuisse ostendit voluntatem. *ibid.* p. 261, 1 ex -e vel boni vel mali. DON. Ter. Ad. 470, 2. *al.*

B exempla cetera: 1 *generaliter de consideratione, quae propria est:* a *artium et disciplinarum variarum* (architecturae v. p. 206, 41): VITR. 1, 1, 13 earum *artium* (grammaticae, picturae *al.*) -es cognoscere. 1, 1, 15 artes esse compositas, ex opere et eius -e (*postea syn. rationem*). CELS. 1 prooem. 29 sapientiae studiosos maximos medicos esse, si -o hoc faceret (*antea*: rationes [opp. curationes]). AVG. immortal. 1, 1 p. 102, 9 nemo sine disciplina recte ratiocinatur; est enim recta -o a certis ad incertorum indagationem nitens cogitatio. CLAUD. MAM. anim. 1, 1 p. 21, 15 ut aut ... auctoritati credulitate subdamur aut ad scientiam -e tendamus. CASSIOD. hist. 2, 11, 9 in patris et filii theologia, id est divina -e, () *addidit vertens Socrat.* 1, 8, 51). b *generis humani, quatenus ratione uti potest* (*meton. de ipsa mente maxime* l. 54. 59; *saepe -o posthabetur apud Christ. collata sapientia divina*): DON. Ter. Andr. 470, 4 duabus ... rebus scimus: aut -e aut sensu, quibus maxime praestamus ceteris animalibus (*idem opp.*: AVG. civ. 18, 41 p. 317, 10 humanis s. et humanis -bus ista quaesierunt *philosophi*. BOETH. cons. 5, 5, 5). AMBROSIAST. in I Cor. 2, 7, 1 cui *virtuti divinae* omnis intentio cedit -is humanae. AVG. civ. 21, 5 p. 497, 18 infirma mortalium -o. MACR. somn. 1, 12, 14 (*inter voces animae*) -em et intellegentiam, quod *λογιστικόν* et *θεωρητικόν* vocant. OROS. hist. 6, 1, 4 hucusque humana scrutatio ... potuit; at ubi -o deficit, fides subvenit. *al.*

2 *de singulis -bus:* a *vario usu:* α *in bonam vel neutram partem:* ① *exempla quaelibet*: VITR. 3 praef. 4 quemadmodum eligantur loci salubres -bus explicui (cf. l. 5, 1 his rationibus erit salubritatis ... explicatio). APVL. apol. 51, 9 hoc et medici confessione ... (et) mea -e recte factum esse. MAR. VICTORIN. rhet. 1, 11 p. 190, 8 ratio, *sc. praemii et poenae*, ... semper de praeterito est factus; de futuro autem cum quaeritur, -o dicitur. in Phil. 2, 14 *ut obtemperemus* neque ... agamus vel cum dubitatione aliqua vel cum -e ac retractatione. DON. gramm. mai. 3, 6 p. 670, 12 parenthesis est interposita -o divisae sententiae. SERV. Aen. 3, 540 -o divinationis *explicantis omen oblatum*. AVG. anim. 1, 19, 33 p. 333, 11 aliquid *aptum* invenire vel in canonicis libris ... vel in -bus suis. civ. 12, 21 p. 548, 8 -em nostram ex utroque latere terminamus: si ...; si autem *eqs.* *al.* ② *indicatur, de qua re fiat -o* (cf. *adi. l. 51*): APVL. apol. 16, 2 *philosophis* etiam illa -o necessaria est, cur ... in cavis *speculis*

omnia videantur auctiora (c. *enunt. interrog. ut*: SCHOL. Cic. Bob. p. 102, 8. cf. p. 204, 59). AVG. nat. et grat. 54, 64 p. 280, 28 subicere ... -em ..., quia ... bonum est a bono conditum (ENNOD. epist. 9, 30, 1 p. 252, 3). DIONYS. EXIG. Greg. Nyss. creat. 1 tit. [-o], de mundo naturalisque disputatio, et clarior expositio de his *eqs.* () *gr. φυσιολογία*). 14 tit. de somno ... -o [*gr. αἰτιολογία*]). PELAG. I defens. 6 p. 67, 32 haec de -e textus epistol(ae) Ibae ... dicta sint (*sublucetne color defensionis, probationis coll. ibid.* p. 60, 24 omni ratione iustitiae defendantur? *item cum gen. obi. e. g. l. 48. 70. p. 205, 40. 44*). FACVND. defens. 10, 6, 3 (*vertitur Basil. epist. 210, 5*) non ... opus esse [subtilitatis -e circa verba] (*gr. ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τὰ ῥήματα*).

β *cum contemptu quodam* (ironice l. 23) *respiciuntur, qui temere vel nimis acute perscrutari vel impugnare temptant veritatem dei, fidei, ecclesiae* (cf. p. 205, 53; *sed v. e. g. p. 205, 72*): NOVATIAN. trin. 30, 22 si vera est illorum *haeticorum* -o (20 humani erroris praesumptione). AVG. civ. 12, 18 tit. quid ... fides sana defendat contra -es *impiorum* (*[ibid. p. 540, 9 argumentationes]*. OROS. hist. 6, 1, 18 qui ... omnem quaerendi -em transulerit ad credendi fidem). 22, 29 p. 628, 30 istam *philosophorum* -em et vera ratio et prophetica inridet auctoritas (*idem opp.*: FVLG. RVSP. ad Monim. 3, 1, 3 *Arianorum* -o, rationi contraria. *aliter* CONC. I 3 Rustic. p. 153, 17 *Christi nativitas* ultra rationem est ... naturae ...; noli movere -es *eqs.* [*gr. I 1, 2 p. 81, 26 λογισμούς*]). in psalm. 145, 17 (*ironice in haeticum*) dic -bus illis tuis bonis et quasi acutis et subtilibus. CANON. Turner II 2 p. 177 *contendunt clerici quidam* propria -e doctrinae, tamquam sanctis sibi eas *primitias* offerri debere (*opp. veterum institutio*.) *gen. explic. ut l. 17*). FACVND. defens. 1, 6, 8 non ... humanorum argumentorum -i credere se ..., sed patrum potius auctoritati subicere (*idem opp. l. 19; aliter e. g. p. 205, 49*). *al.*, e. g. p. 207, 70.

γ *strictius et fere technice de syllogismo* (*exempla certiora; cf. supra A2*): AVG. civ. 2, 13 p. 68, 28 huiusce modi -o summam quaestionis absolvit: proponunt Graeci '...', adsumunt Romani '...', concludunt Christiani '...'. in euang. Ioh. 45, 3 *philosophi* dividentes, definientes, -es acutissimas concludentes. mag. 8, 22, 6 ista -e ..., qua me hominem non esse concluditur. nat. et grat. 54, 63 p. 280, 5 (*antea*: interrogat, ... respondet, ... concludit) tota huius *Pelagii* -o turbaretur, si *eqs.*; *ibid.* p. 280, 14 ut -em eius non necessaria inlatione conclusam ostenderemus. BOETH. cons. 3, 10, 21 nihil ... nec reapse verius nec -e firmitus concludi potest. diff. top. 2, 9, 13 p. 1193⁴ id ... directa -e monstrabit hoc modo: '...'. *al.*

δ *c. respectu metiendi, computandi* (*hic illic comprehensio simul aliis considerationibus*): A *in architectura sim.*: 1 *notione communi* (sc. de actione; de via et ratione artis generaliter l. 43. 46 [cf. p. 205, 42], in singulis operibus, sc. per abl. instr., l. 49sq. 55sq.). VITR. 1, 1, 1 *architecti scientia* nascitur e fabrica et -e; ... -o ... est, quae res fabricatas, sollertiae ac rationis pro portione, demonstrare atque explicare potest () *locus vix sanus*, v. vol. X 2, 31, 35; *ad rem* cf. l. 1, 3 demonstratio rationibus doctrinarum explicata. in *simili oppositione* p. 205, 44sq. et 1, 1, 2 qui -bus et litteris solis confisi fuerunt [opp. manibus ... exercitati]). 1, 2, 4 in *aedibus variisque operibus* e membris invenitur symmetriarum -o (*antea*: ratae partis responsus). 3, 3, 11 quod oculus fallit, -e est exaequandum (in *proportionibus columnarum*). 4, 3, 3 moduli constitutione in parte operis -bus efficiuntur omnis operis distributiones. 4, 8, 7 aedium sacrarum -es ... exposui ..., symmetrias earum ... distinxī (*sim.* 6 praef. 7 privatorum aedificiorum -es et commensus symmetriarum explicabo [cf. 5 praef. 5 aedium sacrarum rationes exposui]). 5, 3, 8 theatrorum per harmonice ad augendam vocem -es ab antiquis sunt constitutae. 5, 5, 3 hac -e vox a scaena ... profusa *eqs.* 5, 5, 8 doliis ... hac -e compositis. 6, 2, 1 cum ... constituta symmetriarum ratio fuerit et commensus -bus explicati. *al. apud eundem. in mundo condendo*: BOETH. arithm. 1, 1, 8 l. 77 *arithmetica* conditor deus primam suae habuit -is exemplar (cf. *Nicom.* 1, 4, 2 *ἐν τῇ τοῦ ... θεοῦ διανοίᾳ. postea*: fabricante ratione per numeros *eqs.*). 2 *metonymice de statu, sc. de ordine sec. proportionem ratio sim.* (*exempla certiora, cf. e. g. l. 53. 55*): VITR. 1, 3, 2 cum membrorum ... commensus iustas habeat symmetriarum -es (cf. l. 48). 4, 8, 5 *quidam* efficiunt tuscanicorum et graecorum operum communem -em. 7, 14, 3 quam habere debeant *aedificationes* opportunitatem -is. 10, 8, 1 quas habeant -es *hydraul.*

B *in arithmetica, geometria sim.*: VITR. 9 praef. 4 Platonis e multis -bus utilissimis unam, quemadmodum ab eo explicata sit, ponam: locus ... si erit quadratus *eqs.* (*respicitur Meno 82^Bsq.*). 9, 6, 2 Chaldaeorum -bus (*item in astrologia: ibid.* futura ex -bus astrorum explicare. HIER. Orig. in Ier. 3, 4 p. 314, 12 horarum momentorumque -bus credens *aliquis. ibid.* p. 314, 28). AMBROSIAST. in Col. 2, 1, 3 his ... -um disputationibus (sc. *astrologia, geometriae al.*). BOETH. mus. 3, 16 p. 297, 10 est per hanc -em demonstratum ..., quemadmodum tonus commatibus comparetur. *Spoth.*

ratiocinātivus, -a, -um. a ratiocinari (*coniungitur nimirum c. ratio l. 15. 27*). [corruptitur in *codd. formā* ratiocinativus C1C. inv. 1, 17 (*in var. l. ut* QVINT. inst. 3, 6, 62 FORTVN. rhet. 2, 2; *restit. l. 25. 29*); *falso trad. pro* ratiocinatio p. 205, 8.]

i. q. ad ratiocinandum (*ratiocinationem*) *pertinens*, συλλογιστικός (v. *imprimis* l. 14. 25), sc. *technice*: 1 in arte rhet. (cf. p. 204, 49sq.); *respicitur*: a genus quoddam status controversiae (sc. legalis): C1C. inv. 1, 17 quartum genus controversiae, quae ex scriptionis genere nascitur, -um ... nominamus (*antea explicatur*: ex eo, quod scriptum est, aliud, quod non scriptum est, inveniri; cf. 2, 116 et 148 ex ratiocinatione. huc spectat GRILL. in C1C. inv. 1, 19 l. 65 genus causae utrum ambiguum sit an -um et reliqua talia). QVINT. inst. 3, 6, 43 -us status, id est syllogismos (3, 6, 46 συλλογισμόν, quem s. accipimus -um vel collectivum. 3, 6, 61 sq. 5, 10, 6 s. syllogisticum -um appellat Cicero [supra]. 7, 8, 3 hic s. ducit ex eo, quod scriptum est, id, quod incertum est: quod quoniam ratione colligitur, -us dicitur [cf. l. 9]). 8 prooem. 10 -a ... specie. b *enthymema*: QVINT. inst. 7, 1, 60 fingamus ...: -a seu collectiva quaestio orietur (cf. 61 rursus ratiocinamur). c *causa*, qua quis ad agendum inducitur (cf. p. 205, 33): DON. Ter. Andr. 835, 2 ('ne credas iis, quibus id maxime utile est') *argumentum* a causa -a (FORTVN. rhet. 2, 2 omnis c. qualis est? aut impulsiva, ut ira, odium; aut -a, ut lucrum, hereditas; ... quid -am vocant Graeci? τεχνικήν αἰτίαν).

2 in arte gramm., sc. coniunctio -a (*subst. ubique subaudiendo; ad rem v. rationalis p. 224, 38sq.*): CHAR. gramm. p. 291, 3 (e Palaem.) -ae hae, συλλογιστικοί: 'quare' eqs. (DOSITH. gramm. 51, 5 σ. ratio(c)i) nativae: ... 'quatenus' eqs.). p. 291, 6 (ex eodem) dictae ... sunt -ae, quod quamque rem propositam ratione confirmant in hunc modum: 'lucet, igitur dies est' (*inde* DIOM. gramm. I 416, 15). DOSITH. gramm. 51, 2 (*inter species VI*; ratiocinatae trad. ut l. 25 et PS. ASPER gramm. V 553, 21). DIOM. gramm. I 416, 9 v. p. 224, 46.

ratiocinātor, -ōris m. a ratiocinari. NOT. Tir. 42, 22 -r (v. p. 228, 63). GLOSS. -r: λογοθέτης. ψηφιστής ὁ τοῦ ἀριθμοῦ. λογιστικός. qui rationem subtiliter quaerit. [de confusione cum ratorator v. p. 228, 63.]

i. qui ratiocinatur: 1 computando, numerando: a in re pecuniaria de eo, qui rationes conficit sim. (*respicitur munus publicum l. 45. 48*): C1C. Att. 1, 12, 2 Hilarum libertum ..., -em et clientem tuum (*postea*: custodem ... quaestūs). COLVM. 3, 3, 7 Graecinus ut diligens (-ter var. l.) -r calculo posito videt vinearum cultum ... maxime rei familiari conducere. VLP. dig. 14, 4, 5, 16 tabernae ... -r. INSCR. Tripol. 657 (*saec. III*) (Ph)il(ō)ppus lib(ri)us notarius (r)atiocinator n(ō)m(er)arius. CONC. Carth. a. 345/348 p. 7 l. 141 ut laici clericos actores vel -es sibi non constituent (*ibid.* l. 147 apothecarios vel -es [sim. FERRAND. canon. 133]. cf. p. 208, 30). QVEROL. p. 18, 20 (17 illi, qui chartas agunt; cf. e. g. vol. III 999, 37sq.) -r eruditus, possessor rudis. COD. Iust. 6, 37, 23 pr. (*in constituendis legatorum portionibus*) computationes multae ... et multis -bus dignae. IULIAN. epit. novell. 124, 17 oportet ... civilium pecuniarum logothetas sive -em (-es var. l.) a solo principe destinari (cf. Novell. Iust. 128, 18 rationes nulli committi ..., nisi eqs.). in imag. vel compar.: C1C. off. 1, 59 ut boni -es officiorum esse possimus et addendo deducendoque videre, quae reliqui summa fiat (PANEG. 4, 13, 3 benigni -es o.). EVSEB. GALLIC. hom. 51, 9 l. 148 sacerdos defunctus quasi bonus -r velut ad centuplum praemium manum porrigens (*respic. Math. 19, 29*).

b *generaliter*: MAECIAN. distrib. 39 dimidium scriptulum audio quosdam -es simplium vocare (LIB. de asse 1). LIB. de asse 12 his septem divisionibus numerarii -es magis utuntur (cf. VIRG. gramm. epist. 3, 19, 2 -es numerorum). PS. ASPER gramm. V 547, 13 ut etiam -um usu receptum est, litterae latino sermoni accommodatae sunt XXI (*ad rem cf. vol. VII 2, 1530, 6*).

2 vario modo cogitandi: a in bonam vel neutram partem: AVG. vera relig. 203 quo ... pervenit omnis bonus -r nisi ad veritatem? cum ..., quod ratiocinantes appetunt, ipsa sit veritas. 207 (205 omnis, qui se dubitantem intellegit, verum intellegit eqs.) numquid ista ... corrumpi possunt, etiamsi omnis -r intreat ...? non enim ratiocinatio talia facit, sed invenit. b in malam partem vel ironice de eo, qui ratione humana tantum nititur spernens divinam: AVG. civ. 21, 5 p. 496, 29 (*antea*: non ... admittit, inquit infideles, ulla ratio, ut eqs.) -es videlicet magni, qui de omnibus rebus ... possint reddere rationem. 22, 11 p. 584, 22 -es isti ... de ponderibus elementorum argumentantur (sc. Platonici negantes terrenum corpus esse posse in caelo). serm. 294, 7 adversus sagittas ratiocinationum tuarum muratus assisto; sed tu, bellator, hoc est fortis -r, ... responde eqs. trin. 1, 2, 4 istis garrulis -bus, elatioribus quam capacioribus (cf. l. 1, 1 perverso rationis amore falluntur). GREG. NAZ. serm. 45, 26 calumniatores, amari deitatis -es (Migne gr. 36, 657^c λογισταί).

f. **ratiocinātrix**, (-t̄cis). i. quae ratiocinatur (*fere pro part. ra-*

tiocinans): CONC.^s II 5 p. 153, 14 (*in explicanda trinitate comparatur homo ad imaginem dei factus*) est ... hominis intellectus intellegens et 'ratio' -x et spiritus palam faciens, et contemplatur [et] unum substantiā, tria proprietatibus (Cotelier; mens cod. unus, om. cett.).

deriv.: cf. ?ratorator.

***ratiocinium**, -ī n. a ratiocinari. NOT. Tir. 42, 20 -um.

GLOSS. -um: λόγος. λογισμός ἐπὶ λογοθεσίον. λογοθέσιον. v. etiam l. 56. legitur apud COLVM. et inde a saec. IV (*maxime in sermone iuris*), nusquam in versu. [sic. raticiliu. cf. Faré, Postille 7086a. Schd.-Cr.]

i. q. actio vel effectus ratiocinandi: 1 in universum; pertinet ad: a computandum: COLVM. 5, 1, 8 de mensuris arearum haec non aliena ... a -o, quod tradituri sumus, ... praefari oportuit. 5, 1, 13 in agrorum formis quadratis est expeditissimum ... -um. 5, 2, 6 aliter -um ordinabitur in triangulis disparium laterum. 5, 3, 1 -i praeceptis. b argumentandum, considerandum (vix huc l. 32): EPIST. Arel. 8 p. 14, 9 quidquid tractatum fuerit in concilio et discussis -is constitutum.

2 vi strictiore pertinet ad actionem rationis reddendae (*in re pecuniaria exceptis aβ et l. 68*). praemonenda: praeter actionem significatur etiam effectus, sc. nomina et summa in chartas relata e. g. l. 33. p. 209, 4sq., vel per meton. ipsa tabula totumque instrumentum p. 209, 1. 18sq.; iuxta ponuntur charta p. 209, 1. 29, discussio p. 209, 11 (cf. -um discussionis p. 209, 10), supputatio l. 34; de qua re fiat -um, indicatur per gen. saepe, e. g. l. 56. 60. 62. p. 209, 4sq., praepos. super l. 40. p. 209, 11, adi. l. 37. 54; longe praevalet formae plur., sing. v. e. g. l. 29. p. 209, 11, usu colectivo l. 53. p. 209, 16. al.

a in vita privata vel religiosa redditur ratio: a de pecunia accepta et expensa: COD. Iust. 11, 68, 2 (imp. Constantini) qui coloni sunt ... ad -a gerenda ... idonei. CIL VIII 22660 (sim. tit. geminus 22661; saec. IV¹) memoriae faciendae sumptus (d)iscussimus rati(oci)nio. CONC. Carth. a. 345/348 p. 7 l. 135 post deposita universa negotia aliena et reddita -a (*inde* FERRAND. canon. 119). ZENO 1, 35, 8 servum fraudulentum, coloratis -is sua furta excusantem (vix recte ad l. b trahunt alii et vol. III 1724, 32). SCHOL. Iuv. 6, 483 -um diurnum ... in transversa c(h)arta scriptum. HIER. in Agg. 2, 11 l. 332 ne noctes in -is et supputatione consumant sacerdotes. NOVELL. Theod. 11, 3 (= COD. Iust. 8, 14, 6; sim. LEX Burg. Rom. 36, 4) tutelae -is bona ... tenebuntur obnoxia (2 ex ratione tutelae gestae. cf. COD. Iust. 1, 3, 31, 1 ut orphanotrophii -is tutelaribus ... obnoxii non sint). EPIST. pontif. 738 Thiel frg. 28, 2 p. 499 donec -a cuncta deduceret conductor (*antea*: rationibus ecclesiae ... implicatum). COD. Iust. 6, 61, 6, 2 -a ... super administratione inferre. 7, 7, 1, 4 -is ... factis et debitis, quae ex his apparuerint, redditus. EPIST. pontif. 957 Gassó-Batlle 88 (syntaxi turbata) didicimus nullius indictionis ... usque hactenus -a sunt decisa et ea sint necessario dispungenda, ut eqs. GREG. M. epist. 2, 19 l. 45 ut Malchus rector patrimonii ecclesiastici (v. 3, 22 l. 30) actionum suarum expositis -is (rationibus var. l.) ... cum securitate discedat. al., e. g. p. 209, 15. adhibetur fere pro ipsa cura, administratione, sc. de qua ratio reddenda est: REGVLA mag. 83, 9 ne sacerdotes de -is vel dominatione monasterii utpote laicos abbates excludant.

β de variis hominum actionibus, moribus, consiliis sim. (per imag. rei pecuniariae maxime l. 52sq.): ① apud deum iudicem: AMBR. Tob. 20, 79 'verbum ... consummans ... faciet dominus ...' (Rom. 9, 28), hoc est ex multis -is abbreviata tibi summa conveniat. ibid. ex multo illo -o peccatorum consummavit dominus. REGVLA mag. 2, 39 (*antea*: abbas timens ... futuram discussionem) cum de alienis, i. fratribus, -is cavet, redditur de suis sollicitus (item BENED. reg. 2, 39, unde GLOSS. Leid. Hessels 2, 147 -is: unde ratio conprobetur). 7, 36 de futuris -is animae neglegendo ... se reddunt securos (7, 53. 11, 14 de animarum ... susceptarum custodiendis -is). 16, 29 sciat se ... divinis ... -is discuti. ② apud alios: HIER. reg. Pachom. praef. 6 p. 8, 5 fratres per singulas ebdomadas -a operum suorum ad patrem monasterii referant (cf. 27 p. 20, 3sq. numerabunt ... funiculos ... et eorum summam describent eqs.). CONC. Carth. a. 411, 3, 174 l. 32 petentibus propriae persuasionis -a persolvere (cf. l. 18 rationis redditione).

b in vita publica respicitur actio numerarii aliorumque, qui rationem reddunt imprimis de tributis et speciebus inferendis officio comitis rerum privatarum vel sacrarum largitionum (quorum arcae distinguuntur p. 209, 26sq., sed v. e. g. p. 209, 12; res illustratur p. 209, 2; respiciuntur alia, de quibus ratio redditur, p. 209, 14. 17. 22; iuncturam -um publicum v. p. 209, 15sq. 20sq., cf. -um arcae p. 209, 26): a vario usu: in constitutione imp. Constantini: COD. Theod. 9, 42, 1, 3 qui fiscalibus actibus nexi sunt et pro -is ... condemnantur. ibid. 4 nisi probata a me purgataque -a fuerint Caesarianorum. in ceteris legibus variisque scriptis inde a saec. IV²: COD. Theod. 1, 15, 6 si ex tabulariis quispiam -o sive fraude perhibetur obnoxius (aliter, sc. cum respectu muneris: 1, 32, 3 pr. qui nactus fuerit administrationem -is obnoxiam). 1, 32, 3 pr. offi-

cialis abiens a munere chartas et -a cuncta restituat; plane conscriptum ... tradat, quid susceperit, quid erogaverit, quid in thesauris conditum mane- at. 7, 4, 16 quas *species* ... numero, cuius -a pertractant, supersederint erogare *actuarii* (cf. -a tractare: 8, 2, 5). 14, 23, 1 *ne* veteris erogationis -um novis commeatibus inseratur *a patronis horreorum* (cf. *ibid.* prioris anni -o ante deducto). EPIST. imp. inc. (Année Épig. 1984 n. 250; *saec. IV*²) 14 unumquemque *possessorum* super ratiocin(i)s ... consulant *rectores provin- ciae*. AMM. 17, 3, 1 *possessorum damnis consulens* tributis -a dispensavit *Julianus*. 25, 10, 7 ex actuario -is scrutandis ..., qui ... ad militaria signa confugit. NOVELL. Theod. 22, 1, 2 *nemo ex voluntaria largitate* discussionis -is obligetur (cf. COD. Iust. 8, 12, 1, 1 super facto opere -um vel discus- sionem ... sustinere). Valent. 7, 3, 2 ut tabularios largitionum titulorum ... cum -is instructionibusque transmittant. CHART. lat. ant. XXIX 870, 6 (*Ravennae; saec. VI*¹) ratioc(i)nia legaturae provinci(a)e. COD. Iust. 3, 21 rubr. ubi agi oportet de -is tam privatis quam publicis. CASSIOD. var. 12, 2, 6 ut detera caligine publici -i possit claritas apparere (*loco gemino 12, 16, 4* rationibus publicis). Ios. antiq. 17, 228 p. 500 -a thesaurorum Herodis (gr. *λογισμοῦς*). al. **β** per plur. -a *comprehenditur totum instru- mentum tabularii (exempla certiora)*: COD. Theod. 5, 15, 20 ut intra Ianuariarum iduum diem omnis summa -is publicis inferatur. 11, 26, 2 quando insertae securitates -is publicis continentur (INTERPR. -is p. vel in polyptici exactorum). AMM. 18, 5, 1 *Antoninus* (v. p. 228, 58) circa -a versabatur, qui ..., milites ubi agant vel ... quo sint venturi, describens itidem, armorum et commeatuum copiae ... an abunde suppetant, ... per- contans. **γ** *de ipso munere officialis*: COD. Theod. 8, 1, 12 ad unum *tabularium* fiscalis arcae -um, ad alterum largitionales pertinere tituli (*sim. distinguuntur*: 12, 6, 30 qui aurum largitionale susceperunt, nihil cum a. -is habere commune). 8, 4, 7 *officiales rationalis* si ... obnoxii -is ... non sint (8, 7, 11 qui chartis ac -is publicis invenitur o. cf. p. 208, 75). 8, 7, 11 ad necessitatem praestandi -i (Iust. 3, 21, 2 praestandi -i gratia eius numeri, in quo militavit). NOVELL. Iust. 128, 17 nulli ... talia -a com- mitti (Igr. *λογοθέσια*). 128, 18 [*antea*: rationes ... c., gr. *utrobique λογισ- μοῦς*]. al.

***ratiocinor**, -ātus sum, -ārī. [fort. ab adi. *ratiō(ni)-cino-, quod compositum est a ratio et suffixo *kono- a radice *ken₂- 'laborare' deri- vando (cf. gr. *κονέω* 'laboro', lat. *cōnor*), non a *kano- 'canere'; v. Rix et al., *Lex. der indogerm. Verben*, 2001, 352. Mei.] scribitur ratio- GLOSS. II 362, 16 (cod. Harl. saec. VII). *verbum depon. testantur* CHAR. gramm. p. 479, 33. DOSITH. gramm. 71, 14 *διαλογίζομαι* -or. al.; vi pass. *adhiberi* vid. VITR. 10, 10, 1 p. 210, 69 (*addere possis sec. varias coni. dubias* 5, 6, 1 et 10, 6, 1). AVELL. 83, 161 p. 210, 17; cf. -andum est VITR. 1, 6, 5 AVG. doct. christ. 4, 15. *de notione* v. p. 210, 51. *legitur semel in versu apud* PLAVT., *ceterum in prosa orat. inde a RHET.* Her., CIC., VARRONE, VITR., PETRON.; *frequentatur* ab AVG. (*ferre* 70tes). [confunditur in codd. c. voce *medii aevi* q. e. *rationari* (*inde a Form. Marculfi* 2, 31) SOL. 22, 6 AVG. serm. 257, 2 EVCHER. form. 4 I. 536 BOETH. elench. soph. 165a10 top. Arist. 138a34 sq. al.]

i. q. ratione adhibita considerare, reputare sim. (vel etiam scribendo exponere l. 68; *technice maxime* p. 210, 21 sqq. 28 sqq. et sub 2; *unde quid deducatur, indicatur per praepos.* ex l. 57. p. 210, 67 [cf. enunt. l. 63. p. 210, 32]; *ceterum notandum* -ari in p. 210, 25, apud se p. 210, 8 [cf. ANIAN. Chrysost. hom. 8, 2 p. 1053^{med.} *ne tecum -eris*], -ari rationem p. 210, 8 [cf. rationibus l. 63]; *part. praes. masc. pro subst. e. g. p. 210, 26 sq.:* **1** *vario modo cogitandi*: **a** *indicatur, quid vel qua de re cogitur*: **a** *struct. verbalibus*: *enunt. interrog.* (cf. l. 68): PLAVT. Stich. 75 principi- um ego quo pacto cum illis filiis occipiam, id -or: utrum eqs. RHET. Her. 2, 23, 35 (*exemplum vitiosae rationis* Plaut. Trin. 25 nam ego eqs.) non ex eo, quod fieri convenit, utile quid sit, -atur. 4, 11, 16 *socii* -ti essent etiam atque etiam, quid possent facere. CIC. inv. 2, 61 *in constituenda causa* -ari, quid in similibus rebus fieri soleat. QVINT. inst. 7, 1, 61 (60 ratiocinativa ... quaestio) -amur, an eqs. (cf. p. 204, 54 sqq.). *acc. c. inf.*: CIC. Verr. I 20 sic -bantur, sic ... loquebantur, aperte iam ... nulla esse iudicia. VITR. 2, 1, 6, 8, 3, 19 cum *id* ... videamus, -emur isdem rationibus eqs.

β *praepos.*: *de* (cf. p. 210, 10, 71): CIC. inv. 2, 115 de pecunia -ari sordidum esse, cum de gratia referenda deliberetur. VARRO rust. 3, 9, 1 de gallinis dic sodes ...; tum de reliquis siquid idoneum fuerit -ari licebit. VITR. 2, 1, 9 de copiis *materiae* ..., quemadmodum videantur esse *creatae* ..., ne obscura ... legentibus sint, -bor (*item scribendo*: 9, 8, 15 *horolo- giorum rationes* perscripsi; restat nunc de machinationibus ... -ari. cf. p. 210, 3, 11). MAR. MERC. Conc.^s I 5 p. 37, 9 de deo. al. *super*: AMM. 25, 10, 2 s. quorum *siderum* natura -antes physici variant.

γ *adv. fere pro obi. posito* (cf. l. 62. p. 210, 19): CIC. Mil. 32 cuius *Clodi* ... conatus, ut ipse -batur, ... *consules* non cupenter reprimere. nat. deor. 3, 66 (*afferuntur antea Enn. scaen. 266 sqq.*) parumne -ari videtur *Medea* ...? illud vero quam callida ratione: '...'. AVG. c. Gaud. 2, 11, 12

p. 269, 5 quando ita -rer, quando aliud ex alio sic probarem? **δ** *obi. acc., quo indicatur*: *de quo cogitur* (cf. l. 55. 57. 74. p. 209, 56): VITR. 5, 12, 7 *de locis publicis* scripsi; privatorum autem aedificiorum utilitates ... *nunc* -bor. APVL. met. 1, 24, 1 mores atque parsimoniam -ans *Milonis dixi eqs.* TERT. anim. 37, 3 qui numeros -antur, *denarium nume- rum perfectum putant*. MAR. VICTORIN. in Eph. 3, 1 I. 59 quae futura sunt, -ando invenit *scientia*. AVG. in psalm. 105, 36 I. 18 haec *verba novi testa- menti*. serm. 257, 2 (*in malam partem*) tanquam -ari apud se rationem inaniter ... et dicere sibi '...'. *quid cogitando fiat, fingatur* (cf. l. 69): BOETH. cons. 5, 3, 14 similia de providentia. MVTIAN. Chrysost. hom. 6, 3 p. 281^{med.} quomodo totum istum sermonem -tus est *Paulus* (gr. p. 58^{extr.} *συνελογίσατο*). **ε** *orat. recta*: MAR. VICTORIN. adv. Arium 3, 3 I. 44 *Christus* cupit, cum dicit '...'; ibi etiam -atur: 'sed fiat potius voluntas tua' (*Matth. 26, 39*). ANIAN. Chrysost. hom. 16, 4 p. 75, 14 *multi* erant ... , adversus euangelium -turi, atque dicturi: '...' (I. Migne gr. 57, 243 *συν- λογίζεσθαι τοὺς νόμους*). *item sequitur* dicere: AVG. doct. christ. 4, 108 -atur et dicit. AVELL. 83, 161 dicitur, quia ..., et quasi -atur dicendo '...' et adiungitur eqs. al., cf. l. 9; *antecedit*: QVODV. symb. 1, 9, 7 dicis ... tibi et perverse -aris: '...').

b absolute: **a** *in bonam vel neutram partem*: CIC. inv. 2, 94 exemplis, signis, -ando ... quaeri oportebit (*in constituenda causa; item in arte rhet. p. 209, 58. 59 sq.*). GELL. 2, 8, 5 si, ut in disciplinis traditur, ita colligere et -ari velis (*respicitur syllogismus ut*: TERT. adv. Hermog. 36, 3 [*corrupte trad.*]). AVG. civ. 2, 7 p. 60, 23 in ... -andi regulis. BOETH. top. Arist. 145b18 in utraque -antibus nobis [gr. *ἐπ' ἀμφοτέρω λογίζομένοις*]. al.). AMM. 21, 1, 12 somniorum ... rata fides ... foret, ni -antes coniectura fallerentur. SERV. Aen. 4, 291 'quando' non est temporis, sed significat 'siquidem' et est coniunctio -antis (*item in gramm. respicitur vis coniu- ctionis* [cf. p. 207, 23]): AVG. gramm. 7, 1 *potestas coniunctionis* aut quasi causam reddit, ut 'nam, ...', aut quasi -atur, ut 'ergo, igitur, propterea' et similia). SCHOL. Cic. Bob. p. 164, 17 copiosius -ante M. Tullio. AVG. civ. 16, 9 p. 138, 8 *quidam antipodas* esse quasi -ando coniectant, eo quod eqs. (*opp. historica cognitione*). al. *respicitur facultas eius, qui ratione praeditus est*: AVG. anim. 4, 22, 36 p. 414, 4 illud ... vocari spiritum ..., quo -amur et intellegimus (*idem iuxta ponitur*: serm. 8, 8 I. 191 -ari, i. ho- minum est. al.). conf. 7, 17, 23 ad -antem potentiam, ad quam refertur iudicandum. gen. ad litt. imperf. p. 499, 19 sive ... sentientibus sive ... -antibus nobis (*idem opp.*: vera relig. 145 vitae -antis [146 rationalis vita]). BOETH. cons. 5, 5, 7). RVSTIC. Conc.^s I 4 p. 11, 29 -andi animum perdi- derunt (*Migne gr. 78, 905^c τὸν λογισμὸν*). al., e. g. p. 223, 39. **β** *in malam partem* respiciuntur, qui *nimum rationi confidunt, inutiliter sciscitantur sim. (fere contra veritatem divinam; cf. l. 8. 15)*: AVG. serm. 27, 7 I. 165 quaeris tu rationem *iustitiae divinae*, ego expavesco altitudinem ...; tu -are, ego mirer. 294, 7 non ... quia tu -aris, sed quia dominus dicit (*postea*: sicut homo non invenisti rationem, fugis ad auctoritatem). IA- NVAR. epist. p. 252, 167 auctoritati sanctae scripturae, non -ando et dis- putando, sed credendo ... humiliter credant. LEO M. epist. 102, 2 Conc.^s II 4 p. 53, 32 nullam artem -andi, nullum eloquium disserendi contra fundatam divinitus fidem inspirare. al.

2 computando, numerando, metiendo: **a** *in re pecuniaria* (*addasne l. 63? aliter* p. 209, 64; cf. GLOSS. II 362, 16 *λογοθεῶ*: -or): CIC. rep. 5, 4 bono patri familias colendi, aedificandi, -andi quidam usus opus est. Phil. 2, 55 (*in imag.*) omnia mala ..., si recte -bimur, uni accepta referemus Antonio. VITR. 10 praef. 2 architecti ... diligentius modum impensarum -antes. PETRON. 29, 4 *in aditu pictum erat*, quemadmodum -ari didicisset *Trimalchio*, denique dispensator factus esset. LEX Visig. suppl. p. 467, 33 non pro espontis (*i. sp-*) arbitrio, sed iusta -antis examine normam sumptuum *litium aestimare. in versione negligentiore* (*nisi agnoscas vim q. e. rationem reposcere*): CASSIOD. Ios. antiq. 17, 223 p. 500 *Sabinus procurator* evocans ... omnes oppidorum praefectos et quot- quot rerum dispensatores fuerant, -ari coepit (gr. *λόγους ... ἀπαυτεῖν*).

b in variis artibus: CIC. Tusc. 1, 5 *apud Graecos* nihil mathematicis industrius: at nos metiendi -andique utilitate huius artis terminavimus modum (*nisi ad a*). VITR. 1, 6, 5 (*in urbe condenda*) ut inveniantur regio- nes et ortus *ventorum*, sic erit -andum: conlocetur ad libellam marmoreum *amused eqs.* 5, 6, 1 (*in astrologia, contextu corrupto*). 9 praef. 12 *Archimedes* ex eo, quod ..., -tus deprehendit (*ed. pr., re- codd.*) ... *mixonem metallorum*. 10, 10, 1 omnes proportionis eorum organorum *bellicorum* [-antur e] proposita sagittae *emittendae* longitudine (I. -torum [vel -ta] et *trad.*). GELL. 1, 1 tit. quali proportionem quibusque collectionibus Plutar- chus -tum esse Pythagoram ... dixerit *de eqs.* (cf. 1, 1, 1 scite subtiliterque -tum esse). SOL. 22, 6 *hoc* qui fidem [ac] verum -ti sunt, aestimarunt (I. *temptaverim, ad codd.*). HIER. hom. Orig. in Ezech. 1, 10 p. 333, 26 Chal- daei nativitates hominum -antur. BOETH. elench. soph. 165a10 in com- potis -antibus nobis (gr. *ἐπὶ τῶν ψήφων τοῖς λογιζομένοις*).

deriv.: ratiocinalis, ratiocinatio, ratiocinativus, ratiocinator (-trix), ratiocinium.

***rationabilis**, -e. a ratio (*iuxta* rationalis, quae vox prior in usu erat). NOT. Tir. 42, 24 -is. 42, 24^a -is generis. compar. -ior e. g. p. 214, 15. 65. 215, 23, cf. magis -is p. 214, 70. 215, 8. 216, 9. al., magis -ius p. 214, 19; superl. deest. de notione (differentiam c. rationalis v. p. 221, 32sq.). GLOSS. -is: εὐλογος. λελογισμένος. λογισμὸν ἔχων. -e: iustum, aequum, probabile. sim. al.; v. etiam explicationes p. 212, 9. 64. 213, 56. 214, 29. 215, 57 (cf. p. 215, 72). legitur semel apud COLVM. (v. 1.24), saepe inde a saec. II med., sc. POMPON. dig., MARCELL. dig., APVL.; ceterum v. quae p. 221, 41sq. monuimus. [confunditur saepissime c. rationalis, q. v.]

I notione originaria i. q. ad rationem (ratiocinationem) pertinet (*iuxta* locut. c. ratio formatas p. 212, 75. 213, 64. 215, 37. 47. al.; opp. irrationabilis saepe, v. l. 33. 36. p. 212, 3sq. 213, 63. al., ceterum e. g. naturalis p. 212, 35. 43. 216, 13 [cf. p. 213, 11; pro syn. est p. 214, 45], physicus p. 215, 73sq., stolidus l. 56; fere pro syn. sunt intellectualis vel intellegibilis p. 212, 36sq. [cf. p. 212, 75. 216, 19], iustus p. 213, 12. 215, 1. 2. al., prudens p. 212, 6. 14 [cf. p. 213, 35], sim. al.; neutr. vel masc. pro subst. l. 52. 67. p. 212, 56. 213, 56. 75. 214, 21 [cf. p. 217, 3. 36], fem. p. 213, 30; significatur: **A** qui (quod) ratione nititur, ratiocinatione utitur: **1** pertinet ad homines (passim ab animalibus distinctos): **a** de ipsis hominibus eorumque multitudine: **α** vi sollemni: COLVM. 9, 9, 1 cum -i, generi mortalium, tum magis egentibus consilii mutis animalibus nulla sit regni societas (i trad., expectesne -ali?). IREN. 4, 4, 3 homo ... -is et secundum hoc similis deo (ibid. -is factus h. peccando amisit veram rationem. FILASTR. 100, 1 h. -is intellectum habet animi de deo. RVFIN. Orig. in exod. 3, 1 p. 162, 2 mutis animalibus, quamvis sit ... indoctus, -is h. si comparetur, videbitur eloquens. BOETH. in Porph. comm. sec. 5, 15 p. 330, 7 aequae ... h. -es [-ales var. l.] sunt, aequae risibiles [cf. p. 222, 35]. et saepe). 5, 1, 3 adspiratio dei animavit hominem et animal -e ostendit [-ale var. l.]. CHALC. comm. 28 [conferuntur homo et equus] alterum ... -e a. est, alterum irrationabile et mutum. HIER. in Hab. 3, 17 l. 1251 homines, id est -ia ... a. PS. BASIL. ad fil. 5 l. 171 -e ... a. creavit te deus, ut possis discernere inter bonum et malum. al.). LACT. epit. 20, 15 gentiles colunt insensibilia sentientes, irrationabilia -es, ex anima viventes (i inst. 2, 2, 17 qui sapiunt. sim. CASSIOD. or. fig. p. 468, 5 cum maiores simulacris sensu carentibus -es subplicant). CHALC. comm. 130 est absurdum homines quidem tam inconstantes ... -es animantes putari, stellas vero ... sine anima fore ... putare (230 est deliberativa ... virtus propria -is a. 232). MAR. VICTORIN. Porph. isag. p. 11, 19 illa quae -ia sunt, nos scilicet, et illa quae irrationabilia sunt (v. Hadot, Mar. Victorin., Recherches, 1971, 374 n. 34). FILASTR. 154, 2 dei imagines -es (i. homines). PELAG. in Col. 1, 23 p. 455, 20 'in universa creatura ...', -i scilicet: notandum sane, quo modo omnem creaturam solos homines nominavit (AVG. c. Julian. op. imperf. 1, 138, 1 non deterret deus -em c. a sui consideratione iudicii. al.). PS. AVG. serm. 164, 2 (sec. Ioh. 12, 24 granum frumenti cadens in terram) spiritalibus -is terrae incrementis (OP. imperf. in Matth. 20 p. 744^{extr.} apostoli verba dei effundunt super -em t. sicut nubes. nisi locus ad IIA1 trahas). CASSIOD. in psalm. praef. 2 l. 9 psallentium pars -is pertinebat ad humanam vocem, irrationabilis ad instrumenta musica. al. masc. vel neutr. pro subst. (cf. l. 67. p. 212, 5): FILASTR. 154, 2 in corvis Heliam alentibus (III reg. 17, 6) est ratio quaedam, lenitatis motu quodam a deo concessa vel rationabili(bu)s (si recte emendavimus). RVFIN. Orig. in gen. 1, 17 p. 20, 25 nobis -bus et bestiis terrae. MART. CAP. 4, 346 in -ia et stolidia dividere. OROS. hist. 1 prol. 4 canes habent appetitus, quantum brutis excellentiores, tantum -bus propinquantes.

β cum acumine de eo, qui ratione bene utitur, sc. de sapiente, prudente, qui sequitur: **①** sapientiam divinam, praecepta dei (quaedam ad IIA1 trahere possis, e. g. l. 65. 72): OPTAT. 2, 1, 4 cum inde ecclesia dicta sit catholica, quod sit -is et ubique diffusa (respicitur definitio 1, 11, 1 catholicam facit simplex et verus intellectus eqs.; v. Casaubonus ad l. Migne 11, 943. item de ecclesia: AMBR. in psalm. 118 serm. 22, 37, 2 -is haec civitas est [postea: eloquiis caelestibus ... hostiles impetus repulsare]. CASIAN. inst. praef. 2 verum ac -e deo templum ... sanctorum virorum congregatione ... aedificare. al.; cf. l. 72). GAVDENT. serm. 1, 5 ut diem sabbati, quem septimum -ium corda servabant, ille paganus Saturni diem statueret appellandum. AMBR. in psalm. 118 serm. 9, 15, 3 fructus eius dei homines sunt, hoc est -es (-ales var. l.), sancti, si domini praecepta custodiunt (PS. ORIG. tract. 1, 19 h. ille -is, incorporeus eqs. [antea: qui opera spiritus desiderat]. VITA Caes. Arel. 1, 32 -is h. sanguine Christi redemptus. al.). 20, 33 (sec. Ioh. 10, 11) Christus pro -i grege se ipsum passioni corporis non negavit (RVFIN. Greg. Naz. orat. 7, 9, 3 [Migne gr. 35, 733^A λογικόν]. AVELL. 159, 1 laceratores -is g. Christi). RVFIN. Greg. Naz. orat. 1, 29, 2 qui -es sunt in fide et perspicaces in scripturis (opp. qui sola simplicitate

proficiunt). TRACT. Pelag. 4, 20, 1 p. 106 ut -es et absque aliqua peccati macula degerent. CASSIOD. Ios. c. Ap. 1, 235 quosdam ... -ium sacerdotum lepra profusos (gr. λογίων, cf. p. 223, 74). al. opp. irrationabilis (cf. p. 222, 68): AMBR. Abr. 2, 2, 7 irrationabilium in corporis habitudine omnis virtus est, -ium autem in virtutibus animae (antea: prudentes ... et continent). in Luc. 7, 139 per adventum Christi homo, qui erat i., -is factus est (postea: facti sumus filii spiritales). in psalm. 35, 19, 1 (ad 35, 7 homines et iumenta) -es utique et i. (eadem iunctura explicatur e. g. HIER. in Agg. 1, 11 l. 495 -es ... et i., id est doctos et indoctos. cf. p. 222, 64sq.). al. **②** sapientiam saecularem, prudentiam communem: PASS. Thom. 35 ut homo -is dicat ...: si vera non esset praedictio eorum, non eos comitarentur ista signa virtutum. RVFIN. Clement. 1, 17, 7 si ... -es sint auditores ..., qui discernere valeant vim ... verborum. hist. 9, 6, 3 cur ... vir -is et prudens sequeris sectam, cuius reddere non potes rationem? VITA Fulg. Rusp. p. 13 qui amicis obsequium benevolus redderet, inimicos -is repelleret eqs. (-biliter var. l.).

b de animae partibus, virtutibus sim.: APVL. Plat. 1, 13 p. 207 cum tres partes animae ducat esse, -em, id est mentis optimum portionem, hanc ait capitis arcem tenere ([disting. irascentiam ..., cupidinem atque appetitus. sim. de anima tripertita: 1, 18 p. 216]. 2, 15 p. 241 cum propter pessimum pastum eius partis animae, quae ex cupiditatibus constat, non solum -is, et irascentiae loca possidentur eqs. [i sc. partis, nisi neutr. pro subst.; -bil(ita)tis Koziol]. CHALC. comm. 137 -em p. animae. AMBR. Abr. 2, 1, 2 sensus cognati sunt p. -is, hoc est mentis. al.). 2, 2 p. 221 bonum primum, ... cuius pulchritudinem -es appetunt mentes natura duce instinctae (AMBR. epist. extra coll. 14, 24 ut -i m. inscribamus irrationabiles ritus ferarum. RVFIN. Orig. in lev. 9, 6 p. 429, 14. al.). 2, 4 p. 225 cum optima et -is portio animi et quae etiam imperitare ceteris debet, servit aliis (AMBR. epist. 1, 2, 5 ut verbum animet irrationabiles p. et faciat -es. al.). 2, 9 p. 234 virtutes ..., quae ad -em animum pertinent, id est sapientiam et prudentiam. ibid. illas virtutes, quae vitiosis partibus ... resistunt, id est fortitudinem et continentiam, -es ... esse (AMBR. epist. 1, 5, 5 Christus intra nos separans -es v. a cadaveribus passionum letalium. VINDIC. med. 19 anima in cordis altitudine habens -em v.). CHALC. comm. 54 naturalis et -is item animae contubernio vita hominum temperatur (PELAG. in Rom. 7, 22 p. 59, 17 'interior homo' est -is et intellegibilis a. RVFIN. Basil. hom. 2, 6 l. 328 intellectualem et -em. et saepe; agitur de natura humana Christi [cf. p. 223, 15]: FILASTR. 69, 1 non a. veram hominis -em accepisse salvatorem. AMBR. incarn. 2, 11 RVFIN. symb. 37 l. 48. CONC. S I 5 p. 338, 27 carnem animatam a. -i [sim. al.; cf. e. g. p. 50, 17 rationali; gr. I 1, 1 p. 26, 27 λογικῇ]. al.). 220 intimus est motus animae vis -is; habent ... etiam muta vim animae principalem ... non tamen -em, quin potius naturalem. 226 est ... anima iuxta Platonem substantia carens corpore semet ipsam movens -is (RVFIN. Orig. princ. 2, 6, 3 p. 142, 15 anima ..., s. -is. al.). GAVDENT. serm. 10, 18 -is animae humanae natura, ut creatorem suum sentiat, ... naturali quadam lege intellegit (HIER. hom. Orig. in Luc. 22 p. 139, 14 humanam ... -emque n. RVFIN. Orig. in num. 27, 1 p. 256, 2 n. -is, quae ratione et verbo dei ... pascitur. al.). SCHOL. Hor. carm. 3, 10, 17 puella aspera tamquam lignea et sine sensu -i (AMBR. epist. 5, 18, 5. RVFIN. Orig. in cant. 1 p. 91, 10 -is s. ac libertas arbitrii. al.). HIER. hom. Orig. in Luc. 25 p. 152, 17 qui Paulus habebat -em caritatem (affert Rom. 8, 38sq.). LEO M. serm. 13 de abstinentia ... prodeunt castae cogitationes, -es voluntates, salubriora consilia (GENNAD. dogm. 20 l. 7 arbitrii libertas, id est -is v., ... ut homo ... elegat. meton. de animantibus: SACR. Leon. 885). al. neutr. pro subst. significans partem animi ratione praeditam (cf. l. 22): CHALC. comm. 231 -i velut arx corporis data est (sc. caput) ..., utpote virtuti, quae regali quadam eminentia praestet (syn. 230 deliberativa vis). AMBR. spir. 2, 11, 126 quid est in homine, quod cognoscat 'quae sunt hominis' (I Cor. 2, 11)? utique -e, quod ceteris animae virtutibus supereminet. ANON. in I Cor. 51C (ad 11, 7 vir imago ... dei) propter -e et liberum arbitrium. HIER. in Eph. 3, 16 p. 490^B Christus in -i eius hominis habitans. in Matth. 13, 33 l. 901 sec. Platonem tres esse in humana anima passionem: τὸ λογιστικόν, quod possumus interpretari -e eqs. (-ale var. l.). ibid. l. 903 -e nostrum in cerebro ... commorari (MVTIAN. Chrysost. hom. 15, 3 p. 338^{extr.} [syn. intelligentiam; gr. p. 120 τὸ λογιστικόν]. cf. p. 223, 33). BOETH. Porph. isag. p. 11, 23 additum -e separavit nos ab illis irrationabilibus animalibus (gr. τὸ λογικόν). al.

c de hominum actionibus consideratis, prudentibus sim. (exempla minus dubia, sc. referenda ad quendam ratione agentem; cetera v. sub B): **α** respectu vario: CHALC. comm. 51 ut -i ductu ad destinatum operis effectum ratione ac via pervenerimus. 185 siquidem praedictio -is sit aestimatio sortis futurae (postea: artificiosis rationibus). 198 cum -is ... consilii correctio, quae paenitudo est, non proveniat in his, quae sine ratione vivunt. 302 intellegibilia ... sunt, quae intellectu comprehenduntur

-i indagine (*opp.* inrationabili opinione). GAVDENT. serm. 11, 20 tam -i patientia vincit inimicos ... Iesus *eos redarguens*. FAV. EVL. 1, 1 *Cicero* sollertis somnii -i quadam imaginatione composuit *locum de immortalitate animae* (*opp.* fabulosa ... assimilatione *Platonis*). AMBR. paenit. 2, 2, 7 iterandum non esse baptismum -i disputatione suadendum fuit (AVG. epist. 193, 13). MAXIMIN. c. Ambr. fol. 304^v, 3 non posse nec in cogitatu nec in sermone -i inveniri, ut filius ingenuus dicatur (PRAEDEST. 1, 23 l. 15. GENNAD. vir. ill. 64 scholastico et -i s.). RVFIN. Greg. Naz. orat. 1, 50, 1 *aliquem* lenioribus monitis adire ... et adsertione -i convenire (*Migne gr.* 35, 460^A λογικῶς). AVG. mus. 5, 5, 10 cum et moderatam eius *versus* longitudinem prius naturaliter aure sentiamus, deinde approbemus -i consideratione numerorum. LEO M. serm. 88, 5 *in ieiunando singuli* ipsi iusta et -i taxatione se censeant. BOETH. in herm. comm. sec. 6, 13 p. 447, 13 ambiguitatem -i argumentatione dissolvit. *al.* **β** *respicitur ratio doctrinae christi*.: AMBROSIAST. in Eph. 5, 19 -em vitam diligit spiritus sanctus, quia, si bene vixerimus, implebimur eo *eqs.* (PROSP. in psalm. 146, 1 dominum laudare ... modulatione -is v.). PELAG. in Rom. 16, 20 p. 125, 4 bona est oboedientia, sed si -is sit. AVG. conf. 13, 34, 49 fidelium animam ... renovasti, *deus*, ... praestantique intellectui -em actionem tamquam viro feminam subdidisti (SACR. Leon. 877 da nobis ... -em ... a.). *al.* **γ** *respicitur ratio artis medicinae* (*cf.* p. 215, 73. 218, 50. 221, 56): PS. HIER. epist. 5 p. 64^C (*agitur de medicinis amaribus*) o -is et incommodis commoda satis perversitas medicinae. THEOD. PRISC. log. 115 quoniam et causas et origines compendiose digessi, curae nunc -es et adiutoria ordinanda nobis erunt. PS. SORAN. quaest. med. praef. p. 246, 30 *qui* experientiam tantum sine aliqua ratione exercuerit ... et sine doctrina -i egerit, alienum medicinae opus adhibere videtur. 6 ars (*v.* p. 221, 63). 50 *medici empiricae sectae inducunt* pro analogismo ... epilogismum, id est pro -i consideratione eventum rei cuiusque. GLOSS. III 206, 27 (*in cap. de medicina*) logici (*i. λογικῆ*): -is (*sc. medicina, ars sim.*).

2 *pertinet ad cetera animantia eorumque virtutes sim.*: **a** *de singulis speciebus*: APVL. Socr. 13 p. 148 daemones sunt genere animalia, ingenio -ia, animo passiva, corpore aëria, tempore aeterna (I inde Aug. p. 223, 57 rationalia. *sim. definitur* CHALC. comm. 135 daemon est a. -e immortale ...; -e ..., quia prudens. *ceterum de iisdem*: 130 regiones ... interiectas plenas esse -bus a. [-alibus *var. l.*; *antea*: ratione utentibus]. *cf.* l. 42). IREN. 4, 37, 1 angeli -es *sunt* (AMBR. fid. 5, 2, 32). CHALC. transl. p. 36^D -is animae substantia (*sc. a. mundi ut*: comm. 54. *al.*; *cf.* 297 -is a. pars auctore utitur ratione ac deo [*opp. pars patibilis*]). AMBR. epist. 4, 16, 13 superiorum -ium virtutum ac potestatum conexione (HIER. Didym. spir. 56, 244 supernae -esque *v. al.*; *cf.* BOETH. in Porph. comm. pr. 1, 16 p. 50, 8 cum quaedam caelestium potestatum animalia -ia sint). 6, 34, 3 ligna *paradisi fuisse* plena vigoris ..., spirantia et -ia (RVFIN. Orig. in gen. 2, 4 p. 32, 16. *ibid.* p. 33, 4 -ia dici l. ..., quippe in quibus aemulationem quandam describit [*Ezech. 31, 9*]). fid. 5, 2, 32 -ia esse et caelestia opera dei (*sc. sidera*; *cf.* RVFIN. apol. adv. Hier. 1, 40 l. 8 astra ... vel cetera, quae in caelo sunt, -ia dicit *Origenes* et delicti capacia. Orig. princ. 1, 7, 3 p. 89, 8 *si stellae sunt* -es animantes. *sim. al.*). PHILIPP. in Iob rec. long. 20 p. 671^B (*ad* 20, 26) iste ignis devorabit impium, qui tamquam -is eum glutiet (*respicitur gehenna ut*: EVSEB. GALLIC. hom. 10, 9 l. 175 -is ille ardor ac iudex flamma. *al.*). ORIG. in Matth. ser. 50 p. 109, 20 animatae et -es nubes erunt, quae erunt vehiculum filii dei (*cf.* p. 223, 70). *al.* *respicitur deus (eius actio per neutr. pro subst. l. 56)*: CHALC. comm. 131 cum sit immortale animal et impatibile idemque -e, quod caeleste dicitur (*sc. deus*; *disting. homines et daemones*). AMBR. in psalm. 118 serm. 5, 38, 2 (*ad* 118, 38 eloquium tuum) verbum dei vel -e dei in timore sancto *servi dei* ... statuitur. AMBROSIAST. in I Cor. 12, 18 voluntatem dei, quia provida et -is est, membra dicit corpori aptasse (PELAG. in Eph. 1, 11 p. 347, 17). HIER. hom. Orig. in Ezech. 5, 1 p. 372, 15 *deus non* sine -i quadam sapientia ... poenas ... infert peccatoribus. *al.* **b** *generaliter de omnibus ratione praeditis*: IREN. 2, 30, 3 quam multitudinem animalium formaverunt *gnostici*, partim quidem -ium, partim autem irrationabilium? (HIER. in Eph. 4, 16 p. 503^A. MART. CAP. 5, 476 alia -ia, alia rationis expertia. *al.*). GAVDENT. serm. 19, 31 ab omni creatura -i caelestium, terrestrium et infernorum (FAVSTIN. trin. 1, 14 l. 6 AMBR. fid. 3, 3, 20. PAVL. NOL. epist. 16, 9 p. 123, 16 *hominem* ceteris ... c., si -es sunt, parem, sin vero corporeae, superiore esse. *al.*). AMBR. epist. 4, 16, 13 *ut* corpus unum ex omnibus -is naturae spiritibus adhaereat capiti suo Christo (PELAG. in Phil. 2, 15 p. 401, 4. RVFIN. apol. adv. Hier. 2, 46 corpus totius n. -is, id est angelorum et animarum. Orig. princ. 2, 1, 1 ex -bus et diviniorebus n. [*disting. ex mutis animantibus*]. *al.*). in psalm. 118 serm. 19, 13, 1 in omnibus creaturis et maxime in animantibus -bus (RVFIN. Orig. princ. 2, 1, 1 cum ... in ipsis -bus a. sit tanta diversitas. *al.*). HIER. hom. Orig. in Ezech. 4, 1 p. 360, 19 multa sunt, quae condidit deus -ia ..., principatus et potestates *eqs.* (*item neutr. vel masc. pro subst.* :

RVFIN. Orig. in cant. 2 p. 147, 22 eadem est ipsius *animae hominis*, quae et angelorum substantia, quoniam -e a -i nequaquam differre creditur. princ. 1, 3, 6 p. 57, 4 in omnes tam iustos quam peccatores et -es atque inrationabiles. CONC.^S IV 1 p. 64, 27 omnibus -bus [*explicatur* AVELL. 83, 194 de universa caelesti militia, quae ratione est praedita]. *al.*). RVFIN. Orig. princ. 1, 3, 8 deus pater omnibus praestat ut sint, participatio vero Christi secundum id, quod verbum vel ratio est, facit ea esse -ia. *al.*

B *quod non casu nec sine ordine sim., sed ratione exsistit, rationem suam exhibet, ratione intellegi potest (huc vergunt quaedam sub Alc allata; -e est sim. cum struct. verbali v. l. 16sq. 33sq. 62): 1 sec. quamlibet normam: a generatim: α de hominum affectibus, consilio, actionibus sim.*: APVL. met. 3, 4, 4 me ... -is indignationis eventu fortuito, *quo latrones occidi*, tantam criminis invidiam frustra sustinere. IREN. 2, 30, 3 quod ... opus monstrabunt *gnostici* per semetipsos ... factum ... -ius his, quae facta sunt a *demiurgo*? ARIVS ad Euseb. vers. α 2 [debitum et -e] visum est mihi salutare te ([I, gr. εὐλογον καὶ ὀφειλόμενον, vers. β ratione debitum, γ 1.5 -e]. *item e praedic.* -e *pendet inf.*: SYMM. epist. 8, 40 quid ... tam -e est, quam tribuere collegae, quod *eqs.*? LEO M. serm. 41, 1. *al.*; *acc. c. inf.*: CONC.^S IV 2 p. 180, 10 quanto magis -ius erat eos ... uno consensu inseri in gloriam dei? *cf.* l. 66. 71). AMM. 14, 7, 2 *magistratus Caesari* gravius -i responderunt. 20, 4, 11 Iulianus contemp-lans -es querelas. VVLG. Iob 32, 3 quod non invenissent responsonem -em, sed tantummodo condemnassent Iob. AVG. ord. 2, 11, 34 dicitur ... -is illa saltatio *histrionis*, quod bene aliquid ... ostendat excepta sensuum voluptate. 2, 12, 35 iam tria genera sunt rerum, in quibus illud -e (*definitum* p. 221, 33) apparet, unum est in factis ad aliquem finem relatis, alterum in dicendo (*disc- var. l.*), tertium in delectando *eqs.* (*v. Doignon, ed. 1997, 361sq.*). quaest. hept. 4, 59, 5 tunc ratas esse *abstinentias caerimoniarum*, cum -es fuerint, hoc est cum eas adprobaverit ratio. MART. CAP. 1, 5 -i ... proposito. ADNOT. Fronto p. 4, 24 (*ad* 4, 3 qui amor ratione oritur *eqs.*) mirus locus de amore -i. PS. IOH. MED. hom. 19 p. 943^A (*ad psalm. 90, 6*) negotia, quae -ia videntur esse Christianis et sunt tenebrosa. CONC.^S I 4 p. 87, 1 mihi ... -e videtur, ut ... nos contra eum clare pug-nemus (CAEL. AVR. acut. 3, 15, 122 erit -e, ut ... credatur. *cf.* l. 73). CAES. AREL. serm. 31, 1 in victu ac vestitu -i ac mediocri (34, 4 -em, non pomposum, non deliciosum. *al. apud eundem*). *al.* **β** *de iis, quae facta sunt (fiunt) opera dei creatoris vel naturae*: CHALC. transl. p. 44^D divinae providentiae spectari pensum ... ex membrorum corporis -i con-formatione. AMBR. hex. 5, 10, 29 p. 163, 18 quid ... -ius hoc piscium transitu, cuius rationem ... factis loquuntur? ISID. nat. 12, 5 -e ... fabrica-toris mundi opus (*cf.* l. 14). *vergit in vim q. e. naturalis*: VINDIC. med. 32 vias (*v.* p. 225, 54). CAEL. AVR. chron. 5, 10, 103 *eruptiones vom-icarum* alias -es dicunt[ur], alias irrationabiles, sed -es aiunt ut ad stom-achum ... venientes per os excludi *eqs.* (*irrationabiles fiunt, unde nullae* sint ... naturales viae). **γ** *exempla cetera*: PEREGR. Aeth. 25, 5 *ut psalmi dicantur* semper ita apti et ita -es, ut ad ipsam rem pertineant, quae agitur. GAVDENT. serm. 19, 41 textum, *psalm. 74, 9*, alio sensu, et quidem -i, ... explanatum (*sc. non allegorice*). AVG. civ. 5, 1 p. 190, 21 ea ... esse fortuita, quae vel nullas causas habent vel non ex aliquo -i ordine venien-tes. 7, 3 p. 278, 2 non -i felicitate, sed temeraria ... Fortunae potestate. LEO M. epist. 40 Arel. 9 iusta et -is nobis causa gaudendi est, cum *eqs.* (BE-NED. reg. 2, 18). CONC.^S I 3 vers. Tur. p. 104, 19 si quam -em consequen-tiam habuissent gesta (*gr. I 1, 3 p. 20, 34 εὐλογον*). SALV. gub. 1, 18 omnia deum, prout -e putat, regere. *al.* *de litteris secularibus* (*cf.* p. 213, 26. 217, 11): RVFIN. Orig. in cant. 2 p. 119, 11 (*ad III reg. 10, 2*) *regina Saba* auro venit repleta, sensibus sine dubio et -bus disciplinis, quas ... ex ... scolari eruditione collegerat (in lev. 7, 6 p. 391, 18. 7, 7 p. 392, 25 *animae* imbutae liberalibus institutis vel -bus d.). in exod. 2, 2 p. 156, 19 -is eruditionis formam. *ibid.* p. 156, 21 eruditio ... ista communis -is sci-entiae (in lev. 7, 3 p. 381, 9 [*disting. de deo sentire, quae ... vera sunt*]). **b** *speciatim sec. rationem: α iuris vel communis aequitatis* (*sublucet color q. e. iustus, aequus, cf. p. 211, 8. 18*): ① -e est (videtur, perspicitur) *cum struct. verbali* (*pro qua ponitur pron. neutr. l. 69*): POMPON. dig. 45, 3, 37 si ... ita stipularetur *servus* '...', dubitaretur; ... sed ... -ius esse videtur pro virili parte stipulationem eis *dominis* adquiri (*item cum acc. c. inf.*: PAVL. dig. 44, 7, 34 pr. -ius ... est eam admitti senten-tiam, ut *eqs.* COD. Iust. 7, 6, 1, 8. RVSTIC. CONC.^S II 3, 1 p. 66, 4 -e est adesse ... archimandritam Eutychem [*gr. II 1, 1 p. 90, 2 εὐλογον. cf. II 3, 1 p. 66, 14 iustum est*]. *al.*; *cf.* l. 19). 50, 16, 122 quod, *sc. opinio prolata*, magis -e esse videtur. LEO M. epist. 14, 10 ob quam *causam* -e ac neces-sarium sit ... advocare conventum *episcoporum* (*item cum inf. v. l. 17. p. 215, 23*). CONC.^S I 3 vers. Tur. p. 117, 19 -e ... perspicit etiam vestra potentia, ut, quae gesta sunt contra concilium ..., infecta consistant ([*gr. I 1, 3 p. 48, 25 εὐλογον*]). EPIST. pontif. 769 Arel. 28 p. 41, 13 -e est, ut sancta Arelatensis ecclesia propriis privilegiis perfruat. CONC. Carpent.

a. 527 p. 48 l. 9 hoc nobis iustum et -e visum est, ut *eqs. al.*; *cf. l. 53. p. 214, 33*). **¶ exempla cetera:** MARCELL. dig. 41, 2, 20 si ... fuit iusta et -is causa non reddendi *rem commodatam* (CONC.^s I 3 vers. Tur. p. 110, 31 [gr. I 1, 3 p. 30, 5 *ἐλλογον*]). NOVELL. Iust. 22, 18 [gr. *ἐλλογον*]. *al.*; *cf. p. 214, 51*). VLP. dig. 5, 1, 2, 3 haec Celsi sententia et -is est (CONC.^s I 3 vers. Tur. p. 117, 18 si ... -is contra Nestorium s. ... concilii facta est [gr. I 1, 3 p. 48, 23 *ἐλλογος*]). COD. Iust. 3, 33, 14, 1). RVFIN. Orig. in lev. 7, 5 p. 388, 12 videbuntur ... magis elegantes et -es hominum leges (sc. *quam dei leges*). COD. Theod. 9, 36, 2 si nulla -is a reo vel accusatore dilatio postuletur. CANON. Turner I 1 p. 120 rec. II (*sim. al.*) si ... communi omnium decreto -i et secundum canonem aecclesiasticum ... contraxerint *quidam* (rec. I [*sim. al.*] sententia rationabiliter habita, gr. *Ioh. Schol. tit. 7, 4 ἐλλόγω*). CASSIOD. var. 3, 51, 1 *novo* aurigae ... *annonas* -es, consideratio nostra largita est, donec *eqs.* (i. sc. *aequas*, *quae interdum sufficerent*; v. *Fauvinet-Ranson, Decor civitatis*, 2006, 334). 5, 16, 4 accepto pretio -i (3 dato competenti pretio). 12, 8, 2 dummodo fisco competentia -i satisfactione solvantur (*aliter de excusatione*: RVSTIC. CONC.^s II 3, 1 p. 107, 16 *non* -is s. *absentiae tuae* est dicere te *eqs.* [II 2, 1 p. 5, 5 probabilis, gr. II 1, 1 p. 126, 24 *εὐπρόσωπος*]). *al.*

¶ artis gramm. (*cf. p. 216, 9*): MAR. VICTORIN. rhet. 1, 20 p. 205, 28 copulatio -is verborum plurimorum unam rem continet. POMP. gramm. V 212, 5 pars ista artis, id est de verbo, quo maior est, eo etiam uberius et -ior. PRISC. gramm. II 45, 7 *Herodianus ostendit* -ius esse ... in compositis quoque simplicium regulam ... servare. VIRG. gramm. epist. 3, 18, 2 non quia -e actum sit (sc. *ut confundantur formae iubendi*).

γ artis logicae vel rhet. de argumentatione apta, dictis, cogitatis, quae consentanea, vera sunt: HIL. in psalm. 118 vau (= 6) 1 *secundum sapientiam saeculi* nihil in his *divinis scripturis* -e, nihil esse perfectum. trin. 10, 1 *in investiganda veritate si potius ea sectamur, quae nobis placent*, non iam veri manebit ratio ..., quae voluntatis instinctum per intelligentiam veri -is incitabit. CLAUD. DON. Aen. 10, 525 p. 361, 15 -is persuasio *supplicantis cuiusdam* et complexa omnis partis, quae optatos possent exitus procurare. PELAG. in I Cor. 9, 21 p. 178, 17 *Paulus gentes ad fidem* non tam legalibus doctrinis quam -bus argumentis provocabat. AVG. epist. 120, 3 ut fides praecedat rationem, rationabiliter iustum est; nam si hoc praeceptum -e non est, ergo irrationabile est *eqs.* BOETH. in herm. comm. pr. 2, 13 p. 199, 26 secundum rationem fit, ut curet medicus, et est -is potestas medico curandi. *al.*

δ fidei christ. de fidelium cultu, virtutibus sim.: AMBROSIAST. in Rom. 5, 5, 1^a rec. γ fides nostra virtutum testimonio -is adprobatur ad destructionem prudentium mundi (12, 6, 2 *prophetia* prima probatio est -em esse f. nostram. Ps. AVG. quaest. test. 3, 4, 117, 4). RVFIN. Orig. in exod. 9, 4 p. 240, 27 sqq. columnas ... virtutum ..., id est patientiam -em; potest enim esse *patientia* ..., quae -is non sit; nam et qui non sentit iniuriam ..., patiens videtur *eqs.* (*disting.* qui propter verbum dei patitur). in Rom. 9, 1 l. 54 (*ad p. 216, 24*) haec ... omnia, sc. *a vitiis purificatio*, -is cultus est dei; potest enim pro tali cultu reddi ratio; ... arietes autem ... deo offerri nulla ratio ... honesta suscipiet. LEO M. serm. 3, 4 *natale episcopi* -i obsequio celebratur ..., ut in persona *episcopi* ... honoretur *Christus* (sec. p. 216, 26, *sed notione communi explicatum*; item: 34, 1 iustum et -e ... pietatis o. *al.*).

ε artis gromaticae: PS. AGENN. grom. p. 54, 13 mihi ... -e videtur, ut decumanus maximus in orientem crescat (*antea*: quos fefellit ratio geometriae).

2 sec. mensuram computandam vel ordinem partium congruentium (*explicatur notio*: AVG. mus. 1, 9, 15 appellemus ... illos *motus*, qui inter se dimensi sunt, -es, illos autem, qui ea dimensione carent, irrationabiles [*sim.* 1, 11, 18 -es *motus*, id est qui ad sese habent aliquam numerorum dimensionem]). MART. CAP. 9, 949 v. p. 164, 36): **a generatim:** LACT. inst. 2, 5, 12 *caelestia* deos idcirco esse ..., quia certos et -es cursus habent (*inde* epit. 21, 2 certos et -es *motus*. *cf.* CHALC. transl. p. 39^B -is et consulta haec motuum *siderum* varietas et moderatio. comm. 140 iuxta motum [in]rationabilem planetum). AVG. civ. 17, 14 p. 235, 27 diversorum ... sonorum -is moderatusque concentus concordie varietate compactam bene ordinatae civitatis insinuat unitatem (*addas l. 70*). 22, 30 p. 631, 6 harmoniae corporalis numeri ... rationales mentes in tanti artificis laudem -is pulchritudinis delectatione succedunt in *caelo* (*item in doctrina de pulchro*: ord. 2, 11, 33 ad oculos quod pertinet, in quo congruentia partium -is dicitur, pulchrum appellari solet. *ibid.* quando -em concentum dicimus cantumque numerosum rationabiliter esse compositum, suavitas vocatur. *ibid.* -e illud, sc. *colorem pulchrum vel sonum purum*, dicere *non* volemus [*postea*: id ad rationem pertinere ..., ubi quaedam dimensio est]). *huc fort. spectant remedia physica* et -ia (sc. *simplicia et composita, si recte explicatur Schanz-Hosius-Krüger IV 2, 1920, 278*): MARCELL. med. praef. 1 libellum hunc de empiricis ... conscripsi, r.

ph. sive -ium confectionibus ... fartum. 8, 116 collyria et r. de experimentis ph. et -ia diversa. 10 tit. ad pituitam r. ph. et -ia diversa. *al. apud eundem.* **b speciatim respicitur id, quod similitudine comparari potest, fere i. q. ἀνάλογος, proportionalis:** in arte geometrica: CHALC. comm. 11 dico duum horum similium parallelogrammorum inveniri medium aliud -e (*antea*: medium *parallelogrammum* ..., quod ratione non careat). MART. CAP. 6, 599 *ab Eratosthene* comperta est terrae brevitate -i magnitudo (598 quota ... portio telluris esset). in arte gramm.: PRISC. gramm. II 208, 19 *nominativus priscus 'carnis'* magis -is est ad genitivum.

C quod de ratione agit, rationem significat (*cf. IIA3 et p. 224, 18*): CHALC. comm. 107 haec disputatio *de possibilitate*, quia nihil pertinet ad naturalem tractatum, cum sit -is, differetur (-alis var. l.).

¶ notione deflexa: **A sec. usum peculiarem vocis gr. λογικός** (v. e. g. Lampe, *Patristic Gr. Lex.*, 805 litt. C; *quam vocem, ubi infra respondet, non adnotavimus*) significatur i. q. *pertinens ad naturam rationis, i. animi, incorporalem, ut abeat in vim q. e. spiritalis, incorporalis, divinus sim.* (*cf. Mohrmann, Études sur le latin des chrét. I, 1958, 179 sqq.*; *fere pro syn. est intellectibilis l. 55, intellegibilis l. 72, spiritalis l. 32. 41. 47. p. 217, 26* [*cf. explicationem l. 28*]; *opp. locularis l. 63, vulgaris p. 217, 30*); -ia *dicuntur*: **1 ea, quae spiritaliter intellegenda sunt in interpretatione scripturae figurata:** **a quaecumque adjuvant ad promerendam salutem aeternam:** **α oblatio deo offerenda** (*cf. Vet. Lat. I Petr. 2, 5* [*cod. 66. al. = Vulg.*] spiritalis hostias [gr. *πνευματικὰς*]). *VET. LAT. Rom. 12, 1* (*cod. 78. al., item fere VVLG.*) obsecro ... vos ..., ut exhibeatis corpora vestra hostiam ... placentem deo, -e obsequium vestrum (*cod. 77. al. rationale. explicant Rufin. p. 220, 49 et MVTIAN. Chrysost. hom. 11, 3 p. 314^m quid ... est -e o.? ... quae secundum spiritum offeruntur. al.; pendet e. g. PAUL. NOL. epist. 11, 7 p. 66, 6 si exhibeamus hostiam vivam o. -i. Ps. ORIG. tract. 10, 13 -e ministerium. cf. p. 215, 49*). NICET. psalm. 7 l. 12 ibi sanguis animalium irrationabilis fundebatur, hic ... laus -is immolatur (*antea*: sacrificium spiritale). CASSIAN. inst. 10, 22 -e ac verum sacrificium domino tali oblatione, sc. *opere misericordiae*, ... offerre. in *canone missae*: AMBR. sacr. 4, 5, 21 fac nobis, inquit *sacerdos*, hanc oblationem scriptam, -em, acceptabilem, quod est figura corporis et sanguinis domini nostri Iesu Christi (*sim. SACR. Gelas. 1248. Greg. 1, 23* [9 D.]). 4, 6, 27 offerimus tibi hanc immaculatam hostiam, -em hostiam, incruentam hostiam (*Sacr. Gelas. 1250 et Greg. 1, 25* [11 D.] h. sanctam). **β alimenta et varia:** *VET. LAT. I Petr. 2, 2* (Aug. serm. 353, 1. *al.*) -e ... lac (v. p. 226, 71; *pendent*: AMBR. in psalm. 118 serm. 15, 13 viri ... spiritalibus ornati sensibus ..., -i l. fulgentes. CASSIAN. conl. 10, 8, 2). AMBR. exc. Sat. 2, 110 *homo pius* faciat sibi -es *tubas duas*, (*num. 10, 2*) ..., hoc est pretiosio verbo, compositas. RVFIN. hist. 4, 23, 13 -es ... divini verbi ... dapes. Orig. in cant. 2 p. 138, 22 ad -es cibos et mystica secreta (in num. 27, 1 p. 257, 1 in c. -bus, divinorum dico voluminum. in Ios. 20, 1 p. 417, 20 *virtutes* reficiuntur ex auditu scripturae sanctae, velut ex divinis et -bus c. ORIG. in Matth. ser. 61 p. 142, 23 -em et spiritalem). 3 p. 234, 3 'pennas columbae deargentatas' (*psalm. 67, 14*), quod significat -es pennas in sancti spiritus donis. in lev. 16, 3 p. 497, 18 quae *terra* accepta caelesti pluvia natiuitates proferat -ium frugum. TRACT. Pelag. 4, 19, 2 p. 104 *ut* in modum infantium ... ad sanctitatis incrementum -is et simplicis escae alimoniam concupiscerent (ORIG. in Matth. 17, 15 p. 629, 6 -es mysteriorum dei).

b cetera (*addasne p. 211, 48. 59?*): FILASTR. 150, 2 haec (sc. *sexaginta reginae al., cant. 6, 7*) -ia sunt et intellectibilia ..., quae ... gratiarum munera ... ostendebantur adventura. AMBR. in psalm. 118 serm. 2, 35, 2 equi -es (*cf. 2, 34, 1* spiritalibus habentis). RVFIN. hist. 1, 1, 4 velut e -bus campis doctorum flosculos decerpentes ... temptavimus *hoc opus*. Orig. in Rom. 1, 15 l. 45 Paulus ex multis -bus possessionibus reditus desiderat congregare; ... ex Graecis *eqs.* OP. imperf. in Matth. 39 p. 845^m. homo religiosus, id est arbor -is (*sec. Matth. 21, 19*).

2 ea, quorum natura incorporalis, divina est: CHALC. transl. p. 34^A ex septem motibus non locularis ei *mundo* quisquam, sed -is competeat, qui animarum proprius est, circuitus ([gr. *τὴν περὶ νοῦν καὶ φρόνησιν*]). p. 37^B m. ... eius *animae mundi* -is sine voce, sine sono. comm. 213 *divinas potestates capiti hominis rotundo* conexuisse -em m., qui -is m. principalis animae potestas est. BOETH. in herm. comm. sec. 6, 13 p. 449, 9 secundum -es m.). comm. 251 *rationem nostram* propter inseparabilem comitatum *divinae rationis* consciam decreti -is factam ... futura denuntiare. 335 *silva* est ... inter sensum et rationem, neque plane sensibile quid nec omnino -e. AMBR. epist. 4, 11, 20 *deus* non ... lux visibilis, sed animarum ... intellegibilis claritudo, quibus se splendenti lumine -is infundit prudentiae. 4, 16, 12 totum corpus fidelium et sapientium per harmoniam -em verbi, hoc est enim *συναρμοζοιτούμενον: τῇ ἀρμονίᾳ τοῦ λόγου δεδεμένον*, ... compactum (*spectat ad Eph. 4, 16*). RVFIN. Orig. in cant. 2

p. 138, 11 *psalmista*, quoniam ab hoc statu, quo ut ovis sub pastore deguerat (*psalm.* 22, 2), ... ad -ia et celsiora profecit ... et dicit: '... deduxit me super semitas iustitiae' (*psalm.* 22, 3]. *item neutr. pro subst.*: SACR. Gelas. 1521 [= Greg. 202, 36; 911 D.] *nos* semper -ia meditates). AVG. in *psalm.* 42, 7 l. 19 *mens* erigit auditum in illam vocem dei internam, audit -e carmen intrinsecus (*postea*: auditum superni cuiusdam soni). ORIG. in *Matth.* 12, 19 p. 113, 4 *a Iesu* discipulis ostensus est -is sermo de mysterio passionis (*Matth.* 16, 21; *vix ad 3b*, cf. *enim in eadem re*: 12, 20 p. 113, 21 ex -i ostensione sensu, i. mente, vidente, quae ostenduntur).

3 ea, quae de spiritualibus agunt, spiritalia significant (cf. IC): **a** de doctrina sim. (*distincta a saeculari, quam v. p. 214, 54*): HIL. trin. 1, 22 ut, quod ab homine per naturam hebetem non capitur, id fides iam -is scientiae consequatur (RVFIN. Orig. in *gen.* 2, 3 p. 31, 3 qui per -em s. vivunt, sc. ecclesiae doctores). RVFIN. Orig. in *lev.* 3, 3 p. 305, 6 qui verbi dei et -is instituti studium gerunt, 'homines' appellantur (*psalm.* 35, 7 p. 212, 8. cf. princ. 2, 3, 1 per eruditionem ... -emque institutionem). in num. 27, 1 p. 256, 7 qui initia habent in divinis studiis et prima eruditionis -is elementa suscipiunt. **b** de interpretatione, verbo sim. (*vix addas l. 7*): GAUDENT. serm. 15, 20 Iudaico populo abstinentiam ... porcinae carnis ... fuisse indictam, adhaerentibus licet typis -ium figurarum, quas doctor spiritalis ... singillatim debet exponere (cf. e. g. 9, 15 figuras ... spiritaliter propositas). AMBR. obit. Valent. 69 (*inter ornatus animae defunctae*) cogitationes -es, fidei odor. in *psalm.* 118 prol. 3 ipsa ... litterarum elementa, ut omnia hebraea nomina, non sunt -is interpretationis vacua atque immunia (RVFIN. Orig. in *cant.* 2 p. 161, 18 indicia ... quaedam spiritalis verbi et i. -is). RVFIN. Orig. in *cant.* 3 p. 216, 30 quam venationem (*i. sensum scripturae investigandum*) ... secundum scientiam matris Rachel -is verbi salibus condientes benedictiones mereamur consequi (*sec. gen.* 27, 1 sq.). PS. CHRYSOST. de solstit. 1.387 'exite pueri in campum mense Martio', haec vox vulgaris esse existimatur, sed potius -is est.

7B sec. usus technicos vocis q. e. rationalis (nisi subest confusio quaedam verborum): **1 i. q. pertinet ad ornatum pectoralem summi sacerdotis Iudaeorum** (v. p. 227, 8 sqq.): AMBR. fid. 2 prol. 10 (cf. *exod.* 35, 27) *pretiosos lapides* ... religiosi principes adulterunt, ex quibus fecerunt -e (-ale var. l.) opus textile. **2 masc. pro subst. de procuratore sim.** (v. p. 225, 56 sqq.): GLOSS.¹ II Abav. RA 16 -is: moderator (cf. vol. VIII 1210, 22 sqq.). Grossardt.

adv. *rationabiliter. scribitur -vili- ORIBAS. eup. 2, 1 N 1 Aa p. 491. *compar.* p. 218, 46. 219, 33. 57. al. (*vix iungas magis -ius p. 219, 63*), *superl. deest*, cf. valde -r p. 219, 66. *de notione*: BOETH. in Porph. comm. sec. 1, 12 p. 168, 17 *adv. λογικῶς* ita interpretari ut '-r' diceremus, omisimus, *pro quo posuimus 'probabiliter' (ibid. p. 169, 1 melius 'probabiliter' quam -r)*. GLOSS. arcicolarer; -r (i. pro articulate coll. p. 219, 15?). analogice: -r. v. etiam p. 219, 12. *legitur inde ab APVL., IREN., CYPR.; cf. quod ad PAVL. FEST. p. 219, 51 adnotavimus.* [confunditur c. rationaliter p. 218, 5. 26. 61. al.]

i. q. modo rationabili, secundum rationem, cum ratione (pertinet fere ad quamlibet considerationem, sed ad computationem maxime p. 218, 32. 36. 219, 71; iuxta ponitur e. g. iuste p. 219, 29. 220, 10. al., prudenter l. 70. p. 218, 22. al., recte p. 218, 30. 39, sapienter p. 218, 6. 14. al., scienter l. 73. p. 218, 6, vere p. 218, 36, opp. e. g. irrationabiliter p. 218, 60. 219, 44. al., insipienter p. 218, 72, sine ratione p. 219, 31, disting. intellectualiter p. 218, 27; nota oxymoron p. 218, 67): **I notione communi:** **A iuxta verbum** (vel praedicatum nominale; verbo subaudiendo p. 218, 19. 30. 64; ita ut de tota sententia iudicetur, saepius sub 2): **1 respicitur potius actio animantis ratione sua utentis:** **a dei, mundi, angelorum sim. vel cuiuslibet animantis (musicae tamquam agentis l. 66):** APVL. Plat. 1, 8 p. 198 (cum) septem locorum motus habeantur, ... haec una, sc. species i. circuitus, mundo relicta est sapientiae et prudentiae propria, ut -r volveretur (motum incorporeum intellegere vid. Chalc. supra p. 216, 63). PS. APVL. Ascl. 16 *munere intellegentiae hominibus* provisum cautumque est, quantum -r potuisset a summo deo. IREN. 5, 1, 1 *Christus* sanguine suo -r redimens nos (v. Rousseau ad loc., p. 199 sq.). LACT. epit. 56, 3 (2 affectus certam habent ... rationem) non ... per se mala sunt, quae deus homini -r iniecit. CHALC. comm. 267 *musica divina* exornat animam -r ad antiquam naturam revocans (*antea: musica* numquam a ratione ... separetur). 270 (*ad transl. p. 48⁴ dominante intellectu*) omne quod -r et regit et tuetur, prodest. 292 qui *spiritus* moveat eam *silvam* -r. HIER. tract. in Is. p. 114, 2 *seraphin* sola -r atque prudenter, dicunt 'sanctus sanctus sanctus' (*sec. hom. Orig. in Is. 1, 2 p. 244, 22, ubi pro -r est cognitio. cf. tract. in Is. p. 114, 14 administratorii spiritus sanctum deum p. et -r praedicant [p. 114, 20 scienter et docte]*). al.

b hominis: **a pertinet ad dicendum, scribendum vel intellegendum, discendum sim.:** IREN. 4, 37, 7 l. 168 *nos homines* -r edocti

diligere deum, deo quidem magnanimitatem praestante *eqs.* CHALC. comm. 63 terrae magnitudinem animo -r concipientes veritatem non ... sensibus investigamus, sed ad rationis ... examinationem ... deducimus. HIL. in *psalm.* 124, 1 *quidam* prophetas ... ne terrena quidem -r dixisse constituent (RVFIN. Orig. in *lev.* 7, 6 p. 391, 2 bene et -r dicta [-naliter var. l.; *postea*: sapienter et scienter]. CONC.⁵ IV 1 p. 57, 6 dicamus ... -r secundum unitatis rationem, quoniam non sunt duae personae, sed una in Christo [gr. *Theod. Mops., ed. Swete II 299, 10 εἰκότως κατὰ τὸν ... λόγον*]. al.). CHIRON 2 omnem curam -r docere oportet (*[antea: causarum rationem reddere]*). PRAEDEST. 1, 5 l. 5 *Thomas* docens -r mundum initium habuisse. al. *ibid.*). HIER. hom. Orig. in *Ezech.* 1, 11 p. 334, 16 quomodo -r accusant *haeretici*, quod eos nescire convincimus? ANON. in I Tim. 09 eum honestum quaestum esse pietatis, qui cum paritate -r accipitur. PELAG. in I Cor. 12, 8 p. 196, 10 sapientiae sermo est sapienter et apte ac -r loqui (AVG. epist. 187, 24 quando deus voluit, etiam iumentum mutum -r est locutum. al.). in Col. 4, 4 p. 470, 17 quid quando vel cui -r debeat praedicari ([-naliter ed. Ps. *Primas. p. 659^q*]. PS. AVG. serm. ed. Caillau 1 app. 8, 5). TRACT. Pelag. 6, 13, 2 p. 152 dicis forsitan: '...'; satis provide et -r et prudenter! (*ironice*). LEO M. epist. 90, 1 CONC.⁵ II 4 p. 48, 13 -r ac religiose regni vestri viribus creditis profuturum, si *eqs.* (SACR. Leon. 1241 dum ... comprobantur, quae fuerant praedicta, compleri, -r credimus et prudenter, qua(e) promittuntur esse ventura. FVLG. RVSP. c. Arian. 4 l. 390 -r credimus ... et testimoniis approbamus). BOETH. divis. p. 889^B *nomine sine ulla determinatione posito* intellectus audientis quod -r intellegat non habet (p. 889^C [*ibid.* aliqua ratione]. *aliter p. 220, 52*). trin. 2 l. 78 M. (*de tribus speculativis partibus*) in naturalibus ... -r (-naliter var. l.), in mathematicis disciplinaliter, in divinis intellectualiter versari oportebit. al. in *explicatione locorum singulorum operis scripti (aliter p. 220, 48)*: CHALC. comm. 351 explanat evidentiis, cum adiungit '...': -r, non enim *eqs.* (*antea: recte, non enim eqs.*). DON. Ter. Hec. 39, 1 ('primo actu placeo') -r dixit 'primo', quia quinque sunt actus (SERV. Aen. 6, 43 'centum' ... pro infinito numero, licet possit et -r dictum esse. al.). GAUDENT. serm. 2, 32 quoniam ... -r in eo pane (*Matth.* 26, 26) figura accipitur corporis Christi, quem *eqs.* SERV. auct. Aen. 3, 30 ('gelidus ... coit formidine sanguis') physice loquitur et -r: nam *eqs.* MACR. somn. 2, 11, 17 (*16 peracti ... fuerant anni tot*) ergo -r vereque signavit necdum mundani anni vicesimam partem esse conversam (*Cic. rep.* 6, 24). al.

β pertinet ad varias actiones: **① generatim:** CHALC. comm. 157 recte ... et -r mathematicus originem captabit instituendi actus ex prosperitate siderum. RVFIN. Adamant. praef. p. 1, 6 (*in imag.*) -r sitiens *voluisti doceri (opp. mutorum animalium more)*. Orig. princ. 3, 1, 14 p. 219, 30 quod prius sibi videbatur inconsequens, -r factum probabit (*gr. ἐπιστημόνως*). AVG. civ. 10, 29 p. 450, 22 ut fidem christianam quasi -r fugere videantur *Platonici*. mus. 5, 5, 10 ad metiendum *versum* ... -r (-naliter var. l.), quod non aurium, sed mentis est proprium (*postea: vera ... ratione ...*, non irrationabili opinione). c. Parm. 1, 6, 11 p. 31, 6 qui multo -ius nolunt tale *crimen* ... de ipsis iudicibus credere. EPIT. Gai 1, 8, 2 *insani* substantiam suam -r gubernare non possunt. SALV. epist. 7, 3 congrue ... et multis modis -r actum est, ut ego ad vos prius scriberem (CASSIOD. var. 3, 24, 2 GREG. M. moral. 29, 71). al. in *medicina* (cf. p. 213, 21. 219, 1. 36 sqq.): CHIRON 3 firmissimum adiutorium est ... sanguinis detractio, verum ... si -r et localiter fiat (*postea: ignorantibus rationem. inde* VEG. mulom. 1, 21, 1 si -r pro tempore et viribus animalium ... adhibeatur). VEG. mulom. 3 prol. 8 curare -r non potest, qui qualitatem rei, quam curat, ignorat (cf. HIPPOCR. mul. 1 l. 316 dum -r ista omnia fuerit percursata). CAEL. AVR. chron. 3, 7, 91 convenit aegrotum fortificari -r. al.

② speciatim respiciuntur actiones, quae fiunt: **Ⓐ sec. rationem doctrinae christ.:** IREN. 5, 8, 2 *eos, qui* subiciunt semetipsos spiritui et -r (-naliter var. l.) conversantur in omnibus, iuste apostolus spiritalis vocat (*postea: irrationabiliter vivunt*). CYPR. epist. 73, 3, 1 *cum ex haeresi venientes* -r (-naliter var. l.) et libenter amplexi sint *baptismum catholicum*. EPIST. pontif. 212 Lucif. epist. 5 l. 24 *pax* praeceptis euangeliorum -r confirmata (*opp. interna dispositione fallaciae*). AMBR. epist. 5, 25, 2 *a me uno baptizari voluit*; quod etsi non -r, sc. *factum est* (inratio- var. l.), amabiliter tamen erga me suum studium testificatus est. HIER. epist. 39, 5, 1 ne ignoratio scripturarum auctoritatem tibi praeberet in luctum *filiae mortuae* et videreris -r errare. PELAG. in Rom. 7, 22 p. 59, 19 *lex dei est* -r (-naliter var. l.) vivere et non duci irrationabilium animalium passionibus (*[opp. prudentia carnis]*). RVFIN. Orig. in *lev.* 5, 2 p. 337, 1 qui ... -r vivant ac divinas leges ... custodiant. princ. 1, 3, 7 p. 59, 11 is qui verbi *dei* vel rationis est particeps, si desinat -r v. al.). 12, 1 p. 94, 17 (*ad p. 216, 26*) omne opus bonum tunc placet deo si -r fiat (*postea opp. insipienter*). RVFIN. Orig. in *cant.* 3 p. 187, 12 -r cuncta agere et secundum verbum dei actus suos ... temperare. al. **Ⓑ sec. modum suum aptum, moderate, temperate** (cf. l. 13): VEG. mulom. 1, 36 si ... mensura servatur, nam ut

emissus -r humor relevat, ita enormiter ablatus evirat. HEGES. 1, 31, 3 p. 59, 6 humanissime milites suscepit, (-r) duces (*inepte pro gr. 1, 356 ἀναλόγως*). PELAG. in I Tim. 4, 6 p. 490, 8 *bonus minister* libram in omnibus tenens et omnia -r et moderate dispensans (CONC. Carpent. a. 527 p. 48 l. 13). COD. Theod. 15, 1, 41 pensiones ... -r inpositas. LEO M. serm. 27, 6 ut ... mundi huius ornatu -r et temperanter utamini. CAES. AREL. serm. 47, 6 -r bibendo (*opp. nimio potu*). 224, 2 vestimenta nitida, honesta et -r ac mediocriter praeparata, non ... nimium pretiosa. *al.*

2 respicitur potius condicio rei, quae non casu nec sine ordine, sed certa ratione existit, suam rationem exhibet, ratione intellegi potest (saepius ponitur ita, ut de tota sententia iudicetur, sc. fere pro rationabile est cum struct. verbali, e. g. l. 23. 36sq. 61. 66; cf. GLOSS. II 318, 17 εὐλόγως: merito, -r [III 341, 36 εὐ.: -r. al.]): **a generatim respiciuntur:**

a varia, quae fiunt (sunt) causa quadam vel ordine sim.: DIOM. gramm. I 300, 11 oratio ad indicia exprimenda cogitationis per os sermonemque -r agitur. RHET. min. p. 310, 23 (*de consecutione*) adhaerentia ... rebus negotii, quae non ab oratore ex voluntate sumantur, sed quae ipsis rebus negotii -r (-cinabi- var. l.) acciderunt. AMM. 20, 4, 8 his, quae -r poscebantur, parere. AMBR. in Luc. 3, 45 si propositum esset ei *euangelistae* successiones describere, -r moveremur, cur ... praeterierit *quosdam reges*. PALLAD. c. Ambr. fol. 339^r, 11 ut quod -r tibi fuer(at) privatim negatu(m) (*sc. definitio fidei*), ... censorio extorquere(s) terrore. HIER. in Matth. 17, 8 *apostoli in monte transfigurationis* -r ... non viderunt nisi solum Iesum, ne eqs. AVG. ord. 2, 11, 32 (*antea l. 75*) si quis locum, unde gravibus odoribus serpentes fugantur, -r dicat ita olere causam intuens, quare sit factum, aut poculum, quod medicus confecerit, -r amarum esse vel dulce (*sim. al. ibid.*). LEO M. epist. 122 Conc.^s II 4 p. 76, 23 *secundum Theophili instructionem* prid(ie) non(as) April(es) ... *festivitas paschalis* -r consequetur. serm. 4, 4 cum ... tantum ... videamus praesidium dei ..., -r et iuste in ducis nostri meritis ... laetamur (*item* 83, 3). SCHOL. Ter. Bomb. Haut. 231 'vereor' dicit, qui -r terretur, 'formido', qui sine ratione. PRISC. rhet. 1, 4 p. 552, 8 oratio, qua utilitas fabulae detegitur (*re- var. l.*), ... a quibusdam prima, sed a plerisque -ius postrema ponitur. *al. in sermone commendantis vergit in vim generale q. e. bene, utiliter sim. (cf. falsam var. l. pro mirabiliter DIOSC. 1, 60 p. 34, 12):* MARCELL. med. 8, 165 radix rutae ... plurimum prodest; vinum quoque ... -r infunditur. 19, 20 radix asparagi ... (-r) inponitur (, om. *Plin. med. 1, 19, 3*). 33, 22 testiculi tumentes aqua marina -r foverunt (*Plin. med. 2, 21, 7 utiliter*). ORIBAS. eup. 2, 1 N 1 La p. 491 *spica nardi* -r ... ad stomachum potata iuvat (*sim. Aa, gr. εὐλόγως*). **β quae fiunt ratione naturae vel dei creatoris:** VIN- DIC. med. 12 raro quidem, sed -r fiet *partus septimo mense* (*postea*: si fuerit perfectus *fetus*). SERV. georg. 1, 425 ('lunas ... sequentes ordine') ordine, id est -r, solem sequentes (*cf. l. 73*). RVFIN. Clement. 8, 44, 4 ea ..., quae -r fiunt, crede quod per providentiam fiant, quae vero inrationabiliter et inordinate, quia naturaliter eveniant et fortuito accidant. EVSTATH. Basil. hex. 5, 8, 3 pampinus ... -r multifida formatione perfectus est, ut eqs. (*cf. 4 nihil inrationabile factum est: est in omnibus ... sapientia*). CASSIOD. var. 11, 36, 3 *astra* cursus sui terminos -r acceperunt.

b speciatim respicitur, quod fit sec. rationem: **a latinitatis vel analogiae gramm. (aliter ad artem gramm. spectant l. 15. 61. 67):** PAVL. FEST. p. 92 'falsius' et 'falsior' cum -r dici possint, non tamen sunt in consuetudine (*ipsum Verrium potius subst. ratione vel adv. rationaliter usum esse suspiceris*). *sim. opp.* PRISC. gramm. III 205, 25 cum -r possit dici, in usu tamen non invenitur). PROB. cath. gramm. IV 14, 8 *Vergilius plur.* 'farra' poetice posuit, non -r. POMP. gramm. V 276, 16 diligenter et -r uti istis praepositionibus. PRISC. gramm. II 66, 8 *patronymica* tam in 'ades' quam in 'ides' inveniuntur ..., sed -ius in 'ades'. EVTYCH. gramm. V 488, 10 *de compositionibus eius verbi q. e. 'dare'* -r non respondentibus primitivo. *al.* **β convenientiae, consequentiae argumentorum vel appellationum:** SACERD. gramm. VI 430, 21 *inchoativa species* non habet tempus praeteritum perfectum -r: nam res, quae modo incipit, perfecta esse non potest. HIER. tract. p. 527 l. 119 non damnas aliorum opinionem, nostram sequimur doctrinam ...; sed videamus, quia magis -ius ratio nostra non reprehendit alios, sed nos probat (*i. argumentatione potiore non tam reprehendit, quam probat*). AVG. epist. 170, 9 homo ... adsumptus est a deo ...; ideo valde -r ... patre minor est homo Christus. PRISC. gramm. II 551, 9 mansit participium medium inter nomen et verbum; unde -r hoc nomen est ei ... inditum. BOETH. in herm. comm. sec. 4, 10 p. 269, 2 aliae duae propositiones ex infinito praedicato -r oriuntur, ita ut ex simplici praedicato. mus. 2, 20 p. 252, 18 cum ... iure sesquialter triplici opponatur, diapente consonantia diapente ac diapasen consonantiae -r putatur opponi. *al.* **γ congruentiae partium, concinnitatis, proportionis:** SERV. Aen. 7, 698 ('ibant aequati numero') digesti in ordinem ..., congruenter, sicut decebat, -r (*sim. 11, 599* ['compositi numero']). AVG. ord. 2, 11, 32 cum aliquid videmus congruentibus sibi partibus figuratum,

non absurde dicimus -r apparere, itemque, cum aliquid bene concinere audimus, non dubitamus dicere, quod -r sonat; nemo autem non rideatur, si dixerit '-r olet' eqs. (*cf. p. 219, 24*). 2, 11, 34 (*in Verg. Aen. 1, 745sq.*) aliter metra laudamus aliterque sententiam nec sub eodem intellectu dicimus '-r sonat' et '-r dictum est' (*addas l. 2*). 2, 14, 40 *quod extra versum* -r ordinatis pedibus curreret, rhythmum nomine notavit (*inde* ISID. orig. 1, 39, 3). MART. CAP. 6, 718 *proposita linea*, quia adhuc non est *ἄλογος* alii collata et habet quiddam, quod ex se sola perficiat -r, appellatur *ῥητή*. **δ iuris, aequitatis:** TRACT. Pelag. 5, 4, 2 p. 118 *praecepta dei*, si possunt perfici, -r iusteque praecepta sunt, si non possunt, frustra imperata censentur (*antea*: merito prohibuit deus). COD. Theod. 11, 8, 3, 1 quos *magistratus* -r intellexerint arguendos. LEO M. epist. 125 Conc.^s II 4 p. 78, 15 quae -r ordinata sunt (CASSIOD. var. 3, 19, 1 te -r ordinante [2 ut non sit iniqua ... taxatio]. 10, 22, 2). CANON. Turner I 1 p. 118 rec. II (*sim. al.*) *quidam* -r excommunicati apud omnes esse putentur (*gr. Ioh. Schol. tit. 49, 2 κατὰ λόγον, p. 195 rec. VIII* digne). p. 120 rec. I (*sim. al.*) si ... sententia -r habita et secundum ecclesiasticum canonem fuerit (*cf. p. 215, 11*). CONC.^s I 3 vers. Tur. p. 117, 11 synodus legaliter et canonica actione destruxit, quae ... iniuriose et non -r sunt decreta (*gr. I 1, 3 p. 48, 17 οὐκ εὐλόγως*). MONTAN. epist. 2, 4 *quaedam municipia* ... eidem *episcopo* non quidem -r, sed pro nominis dignitate concessimus. CASSIOD. var. 12, 9, 3 si ... filios non reliquit nec ab alio constat -r possideri. LEX Visig. 5, 4, 9 quam *rem* alter ... recipere -r potuerat. GREG. M. epist. 9, 38 l. 12 nullam exititis causam, pro qua potuissent -r occupari *synagogae* (*opp. l. 5 irrationabiliter*). *al.* **ε servati cuiusdam modi** (*cf. p. 218, 74*): CONC. Carpent. a. 527 p. 48 l. 16 hoc tantum *pecuniae*, quod clericis ... -r sufficiat (CAES. AREL. serm. 34, 2 hoc solum ..., quod nobis ... -r sufficit). CAES. AREL. reg. virg. 44, 2 *vestimenta* a matre monasterii, quomodo cuique -r necesse fuerit, dispensentur.

B iuxta adi.; respicitur condicio: **1 quae propria est animi rationalis:** CHALC. comm. 224 intellectus agitatus et -r ignitus. RVFIN. Orig. princ. 2, 8, 2 p. 154, 12 quis ... -r sensibiles eos *angelos* esse vel mobiles poterit denegare? (*ibid.* p. 154, 14 recta ista videtur definitio, quod substantia -r s. et mobilis anima dicatur [*postea*: sensus rationabilis et motus]). **2 quae rationem suam exhibet, sc. fere i. q.: iure, merito:** CASSIOD. var. 12, 1, 3 quam periculosum est pati iudicem -r iratum. *ordinate, aequaliter sim.:* ORIBAS. syn. 5, 43 La p. 77 bene temperatus est homo, quando in corpore videtur medius -r in omnibus e[st] in tenuitatem et spissitudinem eqs. (*cf. gr. μέσος ἀκροῦθως*).

II notione deflexa: **A fere i. q. incorporealiter, spiritaliter** (*cf. p. 216, 17*): **1 generatim:** IREN. 5, 18, 3 l. 82 *Christus* invisibilibus quidem principans -r (-naliter var. l.) et sensuabiliter legem statuens ..., super visibilia autem ... regnans manifeste. AVG. gen. ad litt. 5, 4 p. 143, 1 (*ad Vet. Lat. gen. 2, 5* [*ibid.*] fecit deus ... omne viride agri, antequam esset super terram) an in ipsa terra causaliter et -r *facta sunt viridia*, sicut in seminibus iam sunt omnia? (*sc. non actu sed potentia*; -naliter var. l. et ed. princ.; cf. *ibid.* p. 143, 12 ea vi, qua sunt in rationibus seminum). **2 speciatim pertinet ad explicationem allegoricam:** RVFIN. Orig. in Rom. 9, 1 l. 30 (*ad* 12, 1, v. p. 216, 24) qui membra sua mortificant ..., hostiam ... placentem deo -r offerunt et legem sacrificiorum ... secundum spiritalem intelligentiam complent (*sim. ibid.* l. 96). ORIG. in Matth. ser. 70 p. 165, 2 qui vult omnia -r intellegere (*antea*: 'sedes' corporale aliquod subseculum erit, aut etiam hoc opus habet interpretatione subtiliore?).

B in iunctura -r animatus fere pro abl. instr. ratione (*respicitur natura Christi; cf. vol. VII 1, 2090, 44. 2096, 48*); *gr. respondet:* λογικός: v. p. 228, 9. νοερός: CONC.^s I 5 p. 145, 36 utrum unitatem dei verbi et ... corporis -r animati factam esse vere confiteatur (*cf. p. 255, 27 animatum intelligibiliter*). DIONYS. EXIG. Conc.^s I 5 p. 302, 32 quid ... est aliud humanitatis natura nisi caro animata -r? (*cf. Rustic. Conc.^s I 4 p. 239, 30 intellectualiter, Conc.^s IV 2 p. 179, 9 sensibiliter*).

deriv.: rationabilitas. *compos.:* irrationabilis.

***rationābilitās, -ātis f. a rationabilis.** [*falsa var. l. pro rationabilis* CHALC. comm. 225 (*e con. dub. APVL. p. 212, 23*); in codd. BOETH., maxime in Porph., variat saepe c. rationalitas, v. infra, sed ita tamen, ut testimonio codd. potiorum legendum videatur -s (*praeter p. 228, 41*), idque etiamsi in contextu occurrat adi. rationalis, v. e. g. p. 221, 9. 15. 20.]

i. q. status rationabilis (*opp. inrationabilis e. g. p. 221, 4. 16sq. al.; gen. -is pro adi. rationabilis l. 72* [*si recte trad.*]. p. 221, 27): **1 de facultate animantis ratione praediti:** **a generatim:** TRACT. Pelag. 4, 18, 2 -is et intellectus perspicuitate donata a deo hominibus. 5, 1, 2 animum ... totius -is sapore conditum. PHILO quaest. in gen. 4, 218 esse partes animae -is (-es var. l.) et minus rationabilis (-les var. l.), imperare autem oportere ... -em. Ps. ORIG. tract. 1, 20 imago dei ... est in -e, in mobilitate, in quibus anima humana formata est. EVSTATH. Basil. hex. 5, 4, 5 tibi ... sufficiet -s familiaris hominibus ad declinanda quae noxia sunt

(gr. p. 101^c ὁ σύννοικος λόγος). ARNOB. IVN. confl. 2, 1 l. 25 (antea: humana ratione docuisti) humana -e firmatum est nihil in patre maius ... reperiri. AVELL. 97, 29 *rationabilis creatura* ordinem legitimae -is excedens in inrationabilitatis abruptum ... abducta est. THEOD. MOPS. in Gal. 2, 15 p. 26, 14 omni ex parte -s in nos et eligendi potestas exercetur. *al. ibid.* **b** *speciatim in arte logica de proprietate, qua definitur animal rationale*: EVSTATH. Basil. hex. 4, 5, 7 -s propria est homini ([gr. p. 89^b τὸ λογικόν]. *sim.* BOETH. in Porph. comm. sec. 5, 4 p. 297, 11 homini -s proprium dicitur ad discretionem pecudis, quod rationale [-abile var. l.] non est. *al.*). BOETH. in herm. comm. sec. 4, 10 p. 303, 22 (21 inrationabilis et ... non rationabilis) -s ... homini per naturam inest (cf. p. 228, 41). Porph. isag. p. 20, 1 continet ... -s hominem [-ali- var. l.]. cf. in Porph. comm. sec. 5, 5 p. 299, 22 animal ... [rationale,] atque inrationale, [-abile var. l. utrobique] continet potestate; neque ... [inrationabilitas,] neque [-s,] [-ali- var. l. utrobique] animal poterit continere). in Porph. comm. pr. 2, 4 p. 92, 11 [-em,] ... et [inrationabilitatem,] (-ali- var. l. utrobique), id est hominis vel equi differentias (cf. comm. sec. 4, 1 p. 241, 8 homo atque equus differentiis substantialibus discrepant, -e atque inrationabilitate. in top. Cic. 2 p. 294, 12 -is differentia. *al.*). comm. sec. 4, 13 p. 271, 11 cum dii atque homines sub [-e,] sint positi, differunt mortalitate ([-ali- var. l.,] *quam praefert Brandt in ed. p. LXXXVI; postea:* rationale [-abile var. l.]). *al. apud eundem.*

2 de condicione rei, quae rationem suam exhibet, bene intellegi potest: PHILO quaest. in gen. 4, 157 prius 'gentes' commemorando postmodum 'populos' nominavit (gen. 25, 23), quia multum interest verbo et -i (*i. intellectui, significatui*). 4, 191 nullam extare invidiosis defensionem -is (*pro adi. rationabilem; gr. ἀπολογίαν εὐγνώμονα*).

rationābiliter v. rationabilis.

Ottink.

rationālis, -e. a ratio. abbreviatur in titulis p. 225, 64.

NOT. Tir. 42, 23 -is. *compar. et superl. desunt (conferasne magis -is l. 70?). de notione et differentia* (v. etiam infra sub IB et IIB1): AVG. ord. 2, 11, 31 -e esse *doctissimi viri* dixerunt, quod ratione uteretur vel uti posset, rationabile autem, quod ratione factum esset aut dictum; itaque has balneas rationabiles possumus dicere nostrumque sermonem, -es autem vel illum, qui has fecit, vel nos, qui loquimur *eqs.* (*sim.* ISID. diff. 1, 487 [31 C.] -e ut homo et angelus, rationabile, quod ratione agitur vel dicitur. 2, 85. cf. p. 223, 23). quaest. hept. 2, 116 -e ... illud solemus appellare, quod Graeci dicunt *λογικόν* (GLOSS. cf. l. 54 sq.). *vox adhibita vid. iam a VARRONE, cf. p. 223, 8. 53. 225, 32; certe legitur inde a CELSO, SEN. philos., in poesi non nisi p. 223, 14. ceterum de singulis locis saepe dubitare possis, cum -is in codd. tam frequenter confundatur cum rationabilis, ut infra plerumque tacentes de var. lect. sequendos putaverimus codd. potiores; rationabilis, quod est formationis posterioris, per falsam var. l. irrepit iam CELS. l. 67 (-is decies apud eundem) et SEN. p. 222, 3 (cf. etiam p. 223, 3; -is plus quam 35^{ies}); de COLVM. v. p. 211, 25; utraque voce primus usus vid. APVL. (cf. naturabilis iuxta naturalis apud eundem). [confunditur in codd. c. rationabilis passim (v. l. 41), c. ratio QVINT. inst. 3, 6, 54 MART. CAP. 4, 354. *al. (falsa var. l. HIER. epist. 64, 18. 6 AVG. conf. 5, 3, 6. al.); falsa var. l. pro ratiocinialis RHET. Her. 2, 12, 18.]**

I notione originaria i. q. ad rationem (ratiocinationem) pertinet: **A** vario respectu (*neutr. pro subst. p. 222, 9. 15. 43. 223, 27. 224, 30, nisi masc. intellegere malis formis ambiguus; significatur:* **1** qui (quod) ratione nititur, *ratiocinatione utitur sim., sc. de animantibus eorumque partibus, actionibus (in sermone fere technico sec. gr. λογικός, quod infra multo saepius respondere scias, quam adnotavimus [cf. testimonia l. 74. p. 223, 32. 38. 224, 4. 17. 25]):* **a** in medicina respiciuntur ii, qui potius coniectura, doctrina quam experientia nituntur: CELS. 1 prooem. 10 *medici quidam* rerum quoque naturae sibi cognitionem vindicarunt ...; post quos Serapion, primus omnium nihil hanc -em disciplinam pertinere ad medicinam professus, in usu tantum et experimentis eam posuit. 11 *medicis aliis* -em artem, aliis usum tantum sibi vindicantibus (Ps. SORAN. quaest. med. 6 medicinalis a. ... et coniecturalis et [-is,] est ...; [-is,] vero est in his, quorum causa dici potest *eqs.* [i. cod. Lond., -bilis Carnot.]). 13 qui -em medicinam profitentur (*antea:* corporum rerumque ratione comperta). 74). 51 id ipsum -e est, inter similia genera et morborum et remedium cogitare, quo potissimum medicamento sit utendum. 57 *methodici* neque -bus (-bilibus var. l.) se neque experimenta tantum spectantibus adnumerari volunt (*[postea:* in coniectura rerum latentium nolunt esse medicinam]. *item de ipsis medicis:* 62 Themisonis ... aemuli ... magis etiam quam ulli -es sunt. *ibid.* -is alius. 63 si *remedium* a ratione tractum est, -is est medicus. *ibid.* qui se -em negat [*opp. empiricus*]). CAEL. AVR. acut. 3, 21, 216 *Serapion et Heraclides empirici* -i[s] logicorum consentiunt curationi. ANON. de philos. et part. l. 105 (*item fere* ISID. orig. 4, 4, 1) *haeresis* tertia logica, id est -is, inventa est ab Hippocrate.

b in philosophia et inde apud Christ. respicitur natura animantis,

sc. qui ratione praeditus est: **a** usu generali: SEN. epist. 113, 17 omnia animalia aut -ia sunt, ut homines, ut dii, (aut inrationalia) (124, 20 a. -bus [-bilibus var. l.] ..., quibus datum est scire, quare *eqs.* [*opp. in muto a.*]. *al.* QVINT. inst. 7, 3, 23 [*loco interpol.*]. Ps. APVL. l. 10. BOETH. Porph. isag. p. 4, 31 homo ... species quidem est -is a. *al.; de solo homine v. l. 32*). 124, 14 quattuor hae naturae sunt, arboris, animalis, hominis, dei: haec duo, quae -ia sunt, eandem naturam habent. QVINT. inst. 8, 6, 13 *trahationes* a -i ad -e et idem (item var. l.) de inrationalibus et haec invicem (*item pro subst. neutr. [nisi masc. l. 12] de animante:* Ps. APVL. herm. 6 p. 271 quoddam animal non est -e; quoddam non -e animal. QVODV. prom. 1 prol. 1 quaedam ... -ia [-bilis var. l.] inrationabilibus et sensata insensibilibus *praefertens deus*. CONC.^s IV 1 p. 64, 15 -is ... proprium est discretio bonorum et malorum. *al.*). TERT. anim. 16, 1 Plato bifariam partitur animam, per -e et per inrationale (*respicitur τὸ λογιστικόν, e. g. rep. 439^d; item neutr. pro subst. de hac parte animae:* 16, 3 Plato soli deo segregans -e duo genera subdividit ex inrationali, indignativum ... et concupiscentivum ..., ut illud quidem commune sit nobis et leonibus, istud vero cum muscis, -e porro cum deo [*sim.* HIER. in Ezech. 1, 6 l. 209]. *al.*). AVG. agon. 8, 9 p. 111, 20 mundas animas -es ... deus curat, sive in ... angelis sive in hominibus (civ. 8, 14 p. 341, 11). civ. 11, 12 p. 478, 30 quod attinet ad -em vel intellectualem creaturam (14, 27 p. 56, 16 angelicae et humanae -i c. VEREC. in cant. 2, 8 l. 38 -is c. in quattuor ... dividitur nationes. *al.; cf. l. 55*). serm. 198, 26 coll. Dolbeau 1996 p. 385 l. 583 vita ... -is et intellectualis, qualis est angelorum, qualis est hominum (vera relig. 301 CLAVD. MAM. anim. 1, 20 p. 71, 4). *al.* -is differentia *per enallagen pro* -ium d.: BOETH. in Porph. comm. pr. 1, 4 p. 11, 15 sub eadem d. plures frequenter species inveniuntur, ut sub -i deus atque homo. Porph. isag. p. 10, 10 dividitur ... animal -i et inrationali d. (*gr. τῇ ... τοῦ λογικοῦ ... διαφορῶ*). *al. apud eundem.*

β respiciuntur singulae species: **① homines eorumque multitudo** (*per subst. in imag. adhibita l. 49. 52. 59*): **② vi sollemni:** SEN. epist. 41, 8 -e ... animal est homo (rem. fort. 2, 4 ego nescio me esse a. [-e,] mortale? [i. secl. Rossbach vix recte. in eadem definitione e. g. QVINT. inst. 7, 3, 15 homo est a. mortale -e. Ps. APVL. herm. 6 p. 271. VICTORIN. gramm. VI 188, 27 a. -e et mortale risus capax. *al.*). TERT. anim. 17, 11 homo a. -e dinoscitur, intelligentiae et scientiae capax. Ps. APVL. Ascl. 37 ex ... divino dono *rationis* homo a. dictum est -e. *et saepe*). 118, 14 infans fuit, factus est pubes; ... ille ... inrationalis est, hic -is (cf. 121, 14 cum -is nondum sit infans). 121, 14 conciliari hominem sibi non tamquam animali, sed tamquam -i; ea enim parte sibi carus est homo, qua homo est. QVINT. inst. 5, 8, 7 (*species probationis*) *quidam* non est -is, nec homo est. 5, 11, 35 '*non*, si mutis finis voluptas, -bus quoque'; immo ex contrario: 'quia mutis, ideo non -bus' (*item pro subst.:* AVG. serm. 341A, 2 coll. Morin p. 315, 15 homo factus pecus, -e quiddam factum erat inrationalale. *al.; cf. l. 9*). NOVATIAN. cib. Iud. 3, 4 *vitium* magis ... in eo, qui -is est, homine damnatur (*opp. inrationale animal*). AVG. civ. 19, 15 p. 381, 17 *deus hominem* -em factum ad imaginem suam noluit nisi inrationalibus dominari [gen. 1, 26]. VEREC. in cant. 2, 2. *al.*). HIL. in psalm. 1, 14 l. 10 (*ad l. 3 homo pius erit tamquam lignum*) lignum hoc ... non solum vivens, sed etiam -e est; -e autem in tantum, ut fructus det, det vero non confuse, non importune, sed tempore suo. PHILIPP. in Iob rec. long. 37 p. 743^b (*ad 37, 17*) quo deo -em terram perflante virtutes animi ... inardescunt (Ps. PROSP. vocat. gent. 2, 8, 13 t. vivens et -is et de gratiae iam imbre fecunda. GREG. M. in euang. 29, 2 l. 51). AVG. civ. 13, 20 p. 584, 26 *obedientia* magna virtus est -is creaturae sub creatore domino constitutae (contin. 4, 11 p. 152, 11 homo -is c. est. QVODV. symb. 1, 11, 1. *al.*). lib. arb. 3, 245 aliud est ... esse -em, aliud esse sapientem; ... sicut ... natura rationis praeceptum capit, sic praecepti observatio sapientiam. GREG. NAZ. serm. 45, 19 magisterie baculum, quod -es oves convertit (CONC.^s I 3 vers. Tur. p. 144, 11 pastores boni et -ium o. greges. RVSTIC. CONC.^s I 4 p. 42, 31). *al.* **③ cum acumine de eo, qui ratione bene utitur sequens sapientiam:** *divinam* (*in explicatione sacrae script. de sapiente christiano, cf. distinctionem l. 57*): HIER. in Ier. 6, 25, 2 quod ... intulit 'semine hominum et semine iumentorum' (Ier. 31, 27), ad -es et simplices referre debemus (*item opp.:* 6, 51, 3 'homines et iumenta salvos facies' [psalm. 35, 7] ..., -es quique et s. in Zach. 8, 10 l. 272 sive -es, qui appellantur homines, sive s., qui iumenta dicuntur). in psalm. 35 'homines et iumenta salvos facies, domine', -es quique et inrationales ([cf. vol. VII 2, 386, 57 sqq.]. *item opp.:* CONC.^s I 3 vers. Tur. p. 158, 9 in praesepe [Luc. 2, 7] ... dei proponitur verbum, ... ut licentiam habeat -is et i. participari cibo salutis [*antea:* eloquentes et tardiloquos; gr. I 1, 2 p. 86, 18 λογικός τε καὶ ἄλογος]. cf. p. 212, 4). *saecularem philosophorum:* HIER. tract. in psalm. I p. 173 l. 185 si ... plus scire voluero, et hoc incipio perdere, quod credo: fideles dicimur, non -es (*item opp.:* II p. 427 l. 96 *credis, quod nescis*; considera, quid vocaris: f. utique, non -is).

② *hominum partes, qualitates, aetas*: ① *adi.*: SEN. dial. 7, 13, 5 (-em) ... sortitis naturam quae melius res quam ratio proponitur? ([-bilem falso edd. vet. quaedam]. AVG. civ. 22, 24 p. 612, 14 talium bonorum capacitas in n. -i divinitus instituta. trin. 12, 13, 20. *al.*). epist. 71, 27 altera *pars sapientis* est irrationalis, haec ... dolet; altera -is, haec ... intrepida est (71, 32 virtutem in p. nostri meliore, id est -i, positam esse. APVL. apol. 50, 7). 92, 4 quid turpius ... quam bonum -is animi ex irrationalibus nectere? (AVG. civ. 7, 13 p. 291, 8 genium dicit Varro esse uniuscuiusque a. -em. contin. 4, 11 p. 152, 11 LEO M. serm. 67, 1. *al.*). *al.* TERT. anim. 16, 6 bonum opus *concupiscit* dicens *apostolus* (I Tim. 3, 1) -em concupiscentiam ostendit (cf. *ibid.* -is et indignatio, quae ex affectu disciplinae est). 22, 2 definimus animam dei flatu natam, immortalem ..., -em *eqs.* (carn. 12, 4 MAR. VICTORIN. adv. Arium 1, 20 l. 33 sq. PAVL. NOL. carn. 31, 296 -is vas animae. AVG. civ. 9, 2 p. 369, 30 -is et intellectualis. *al.*; *respicitur natura humana Christi* [cf. l. 40. p. 212, 38]: CONC. 5 I 3 vers. Tur. p. 31, 25 factus est ... homo animatus a. -i. p. 130, 25 ex a. -i et carne ... humana [gr. I 1, 7 p. 98, 7 *νοερός*. cf. I 5 p. 98, 20 rationabili]. *al.*). AVG. civ. 18, 18 p. 278, 12 mentem ... -em humanamque servari in *hominibus in bestias mutatis* (conf. 4, 15, 25 un. eccl. 5, 8 LEO M. serm. 47, 1 l. 34. *al.*). epist. 180, 2 ante -es annos, antequam quicquam iustum iniustumve ... capere possint *parvuli* (pecc. mer. 1, 19, 25 baptizatus parvulus, si ad -es a. veniens non crediderit. *al.*; cf. Ps. PROSP. vocat. gent. 2, 23, 40 principia necdum -is infantiae). ord. 2, 12, 35 illud, quod in nobis est -e, id est quod ratione utitur et rationalia vel facit vel sequitur, ... vidit esse imponenda rebus vocabula. BOETH. in Porph. comm. pr. 2, 7 p. 97, 15 equus atque homo ... a se differunt -i atque irrationali qualitate (comm. sec. 4, 11 p. 268, 20 Porph. isag. p. 8, 17). *al.* ③ *neutr. pro subst. significans partem animi ratione praeditam* (cf. p. 222, 15): SEN. epist. 92, 1 in hoc principali *animi* est aliquid irrationale, est et -e. 92, 6 *voluptatem admittentes* adicimus -i irrationale, honesto inhonestum. TERT. anim. 14, 2 *Posidonius* a duobus exorsus titulis, principali quod aiunt *ἡγεμονικόν*, et a -i, quod aiunt *λογικόν*, in decem et septem *partes* exinde prosecuit *animam*. AVG. anim. 4, 23, 37 spiritum hominis ..., id est -e nostrum, quo sentit atque intellegit anima (CLAUD. MAM. anim. 1, 10 p. 50, 14 -e[m] n. conaris abducere [-em *tuetur ed.*]. DIONYS. EXIG. Greg. Nyss. creat. 12, 4 p. 362^D [gr. τὸ διανοητικόν]. MVTIAN. Chrysost. hom. 5, 5 p. 277^m. in *capite* stat -e n. [gr. τὸ λογιστικόν]. *al.*). in euang. Ioh. 23, 6 -e, quod mens dicitur. in psalm. 29, enarr. 2, 2 l. 47 illud, quod *λογικόν* Graeci dicunt, nos dicimus -e, unde homo ratiocinatur. PS. ATHAN. dial. c. Apoll. 2 l. 47 sq. pro -i inerat Verbum Christo. :: non; sed in -i inerat Verbum. *al.*

③ *deus aliaque caelestia eorumque partes, actiones* (cf. p. 222, 15): SEN. epist. 124, 14 hoc ... demum perfectum est, quod secundum universam naturam perfectum; universa autem natura -is est (cf. MIN. FEL. 19, 11 Chrysippus vim divinam -em, naturam et mundum, ... deum credit. ARNOB. nat. 3, 35 molem mundi ... animans esse unum sapiens, -e). TERT. carn. 17, 3 -i per virginem dispositione homine domino nascente ([2 ratio, quae praefuit, ut *eqs.*]. fug. 4, 3 divina et -is d.). adv. Marc. 1, 24, 1 deus sicut aeternus et -is, ita ... et perfectus (adv. Prax. 5, 2 -is ... *est d.*, sc. *rationem*, i. λόγον, secum habens [cf. 5, 3 non sermone a principio, sed -is d.]. *de deis Platoniorum*: AVG. civ. 9, 13 p. 385, 18. cf. l. 73). 2, 22, 4 (*ad Is. 1, 11 sqq.*) condicionalem ... et -em ... recusationem *sacrorum* (sc. *non inconstanter*). adv. Prax. 5, 5 a -i ... artifice ... factus *homo*. AVG. civ. 4, 11 p. 162, 11 *sidera* vivere atque -es animas habere (7, 5 p. 280, 20 [e *Varone*] per simulacrum *hominis* ... significari a. -em *dei*. 13, 17 p. 577, 6 animā ... -i vel intellectuali in tam magna mole corporis eius *mundi* inclusā. *al.*). 8, 16 p. 345, 7 daemones esse genere animalia, animo passiva, mente -ia ([*nisi intellegas neutr. pro subst.*; item 9, 8 p. 378, 23. *al. sec. Apul. p. 213, 32*]. 9, 13 p. 384, 14 daemones, cum sint a. -ia. *ibid.* p. 386, 12 pecus est a. irrationale atque mortale, angelus autem -e et immortale. *al.*). conf. 12, 15, 20 prior omnium creata est quaedam sapientia ..., mens -is et intellectualis castae civitatis tuae (*antea*: intellectualis natura. *ad rem* cf. gen. ad litt. 4, 35 p. 136, 4 dies ... ille, quem deus primitus fecit, si spiritalis -isque creatura est, id est angelorum ... atque virtutum). EPIPHAN. SCHOL. Didym. in I Petr. p. 32, 24 (*ad 3, 22 angelis et potestatibus et virtutibus*) superiora -ia ... ei Christo subiecta sunt (RVSTIC. c. aceph. p. 1197^c neque angelus neque quis [ex s. -ium, [cf. vol. V 2, 1127, 44 sqq.]. cf. EPIPHAN. SCHOL. Didym. in II Petr. p. 35, 23 qui inferior est omnium supernorum -ium). ORIG. in Matth. ser. 50 p. 109, 16 (*ad 24, 30 videbunt filium hominis venientem in nubibus caeli*) *vehitur* super nubibus animatis et -bus, ut ne sine anima et irrationabile esset vehiculum ([- nisi falso pro -bilibus, cf. p. 213, 52). *al.* *ironice de Apolline vaniloquo*: CASIOD. hist. 6, 44, 3 ridiculum *oraculi*, quo *Julianus deceptus* est, eos convenit devulgare, qui -em deum ... Pythium ... vocant (gr. *Theodore*. 3, 21, 3 λόγιον. vocem gr. *ad oracula spectantem male intellexisse vid. interpre*). *c in arte rhet. de genere quaestionis, quae ratiocinatione investigare*

temptat naturam facti (saepe opp. legalis; *ad rem* v. *Martin, Antike Rhetorik*, 1974, 28 sqq.; in *falsa var. l.* RHET. Her. p. 204, 32): QVINT. inst. 3, 5, 4 *quaestiones* in scripto sunt de iure, in non scripto de re: illud -e, hoc legale genus Hermagoras atque eum secuti vocant, id est νομικόν et λογικόν (3, 6, 78. 3, 6, 86 quae tum *parum apte quattuor* generales status vocabam, in duo ... genera discedunt: -e et legale; -e simplicius est, quia ipsius tantum naturae contemplatione constat *eqs.* FORTVN. rhet. 1, 9 *genera controversiae sunt*: simplex -e, simplex legale, coniunctum -e *eqs.*; *al.*). 3, 6, 55 a quibusdam *de statu docentibus* ... divisa ratio est, ut status -es appellarent, quaestiones ... legales (3, 6, 56 alii -es s. tres putaverunt, an sit, quid sit, quale sit. 3, 6, 66 *olim* servabam tris -es s., coniecturam, qualitatem, finitionem, unum legalem. *al.* FORTVN. rhet. 1, 12 IVL. VICT. rhet. p. 6, 14. *al.*). 3, 6, 82 et -i parte et legali *iudicialium causarum*. SVLP. VICT. rhet. 2 p. 314, 9 thesis est ... res -em disputationem recipiens sine definitarum personarum circumstantia (p. 314, 10). IVL. VICT. rhet. p. 6, 16 *translatio* vel -is est vel legalis. AVG. rhet. 9 p. 142, 15 -es quaestiones sunt, quas Hermagoras logicas vocat *eqs.* (v. vol. VII 2, 1611, 19 sqq.).

2 *quod de ratione agit, rationem significat sim.*: a *in philosophia, de eius parte logica* (huc spectat *fort.* GLOSS. II 441, 37 σὺλλογισμός: -is, nisi ad l. 40 trahas coll. II 441, 38 σὺλλογος: conlocutio, hoc conloquium): SEN. epist. 88, 24 est aliqua pars philosophiae naturalis, est aliqua moralis, est aliqua -is (89, 17 superest, ut -em p. philosophiae dividam [sc. in διαλεκτικὴν et ὁρητορικὴν]. *al.* QVINT. inst. 12, 2, 10. Ps. APVL. herm. 1 p. 265 p. -em, qua continetur ars disserendi. RVFIN. Orig. in gen. 14, 3 p. 124, 19. AVG. civ. 8, 10 p. 336, 1 p. -em sive logicam, in qua quaeritur, quonam modo veritas percipi possit. *al.*). 89, 11 *Epicurei logicam spernentes tamen* locum, quem de iudicio et regula appellant, alio nomine -em, induxerunt (RVFIN. Orig. in cant. p. 76, 18. 77, 15). 89, 12 Cyrenaici naturalia cum -bus sustulerunt et contenti fuerunt moralibus (*item neutr. pro subst.*: 102, 4 quaedam ... moralibus -ia inmixta sunt). QVINT. inst. 12, 2, 19 *iuris quaestionum* pars ad -em, pars ad moralem tractatum redundat. APVL. Plat. 1, 3 p. 187 (*corrupte trad.*) philosophiae membra ... naturalis, ... -is atque moralis (AVG. civ. 8, 7 tit. in logica, id est -i p.). AMBR. in Luc. prol. 2 triplicem ... esse sapientiam, quod aut naturalis sit aut moralis aut -is (RVFIN. Orig. in exod. 3, 3 p. 166, 12). BOETH. top. Arist. 129a30 -e ... est hoc problema, ad quod ratiocinationes fiunt et spissae et bonae. *al.*

b *in arte gramm., rhet.*: a *de specie coniunctionis* (fere in *iunctura* coniunctio -is [subst. subaudiendo e. g. l. 47] praeter species -is l. 49. 57; *subest* gr. σὺλλογιστικός, v. e. g. Dionys. Thrax ars 20, 7, cf. l. 20 et ratiocinativus; *explicatur* l. 53. 59 et AVG. gramm. 7, 1 quasi ratiocinatur. *ad rem* v. *Charpin, Rev. Ét. Lat.* 43, 1965, 396 sqq.): SACERD. gramm. VI 444, 25 potestas *coniunctionum* in quinque dividitur; sunt enim copulativae, disiunctivae, expletivae, causales, -es (*sim. afferuntur eadem species*: PROB. inst. gramm. IV 143, 27 DON. gramm. mai. 2, 15 p. 646, 17 CHAR. gramm. p. 290, 3. DIOM. gramm. I 415, 29 [416, 9 ratiocinativae; v. *Dammer, Diom. grammaticus*, 2001, 170]. *al.*). 446, 6 -es sunt duodecim: itaque, quoniam *eqs.* (*sim. enumerantur singulae*: PROB. inst. gramm. IV 144, 8 de -i *specie*; -is speciei coniunctiones sunt numero viginti tres hae: quamobrem ..., praesertim ..., item *eqs.* DON. gramm. mai. 2, 15 p. 646, 7 -es: ita, itaque, enim *eqs.* EXPLAN. in Don. gramm. IV 560, 26 [e *Scauro*]. *al.*). SERV. gramm. IV 418, 18 sq. inter causales et -es *coniunctiones* hoc interest, quod ... utimur ... -bus, cum de *ratione loquimur nec de causa*; ... ratio est ..., qua utimur in faciendo (*sim. distinguuntur e. g. POMP. gramm. V 267, 12*). IVLIAN. in Am. 6, 3 l. 94 ut coniunctiva ista ... coniunctio, sc. et, ... vim -is coniunctionis obtineat, id est 'quia'. PRISC. gramm. III 93, 15 species *coniunctionum* sunt: copulativa, ... adversativa, abnegativa, collectiva, vel -is *eqs.* ([- v. gr. l. 40; de *iisdem*: 100, 15 c. vel -es sunt: ergo ...; hae enim per illationem colligunt supra dictum, hoc est ratione confirmant [cf. 101, 6 dicuntur ... illativae]). *al.* β *de genere locutionis* (sc. *quod agit de ratiocinando?*): DIOM. gramm. I 440, 2 genera locutionum sunt quinque: -e, artificiale, historicum, glossematicum, commune.

3 *quod non casu neque sine ordine sim., sed ratione existit, ratione intellegi potest sim.* (huc vergunt *actiones quaedam animantium supra allatae*, e. g. l. 14. p. 223, 46. 51): a *de iis, quae metiri, computare sim. possumus* (in *arte geom., grom., arithm. sim.*): FRONTIN. grom. p. 14, 11 optima ... ac -is agrorum constitutio est, cuius decumani ab oriente in occidentem diriguntur. p. 15, 8 exprimi ... locorum ... veritas sine -bus lineis non potest ([-biles, -bilibus *codd.*]. BALB. grom. p. 103, 9 *angulorum* inaequalitates -bus l. comprehendi ... possunt. p. 104, 11 quotiens flexuosae lineae -is, sive recta sive circularis, linea intervenit. *al. apud eundem*). BALB. grom. p. 98, 10 decumani est longitudo -is. p. 100, 5 genera angulorum -ium (-bilibus *var. l.*) sunt tria, rectum, (h)ebes, acutum. AGENN. grom. p. 20, 18 *nisi definiamus numeros eorumque distantias* ..., nullius ordinis modo (numero)rum -ium gradus distinguamus. p. 25, 19

manifestis ... rationi[bu]s executionibus *geometria* declarat (rat)ionalium materiam. TYCON. reg. 5 p. 58, 22 elementorum, *sc. siderum*, -em cursum (-e, -bilem *codd.*). magnitudo -is *est pars geometriae*: ANON. de philos. et part. 1.102 m. -em et irrationalem (*disting.* m. numerabilem). 1.106 m. -es sunt, quorum mensuram scire possumus, irrationales vero, quorum mensurae quantitas cognita non habetur. *eadem docent* CASSIOD. inst. 2, 6, 2 ISID. orig. 3, 11, 1. 3.

b de ceteris rationem suam exhibentibus: **a** quamlibet: TERT. fug. 4, 2 nihil ... a deo non bonum, quia divinum, quia -e. 4, 3 etiam illud *persecutionis* malum -e apud deum haberi (*postea*: bonum illud ratione contingere *alicui*). adv. Marc. 1, 23, 6 nulla res sine ordine -is potest vindicari. *ibid.* -is habebitur ... bonitas, si sine iniuria ... operetur (*de eadem saepius in eodem cap.*). 4, 19, 6 haeretici aut nudas et simplices voces coniecturis, quo volunt, rapiunt, aut rursus conditionales et -es, simplicitatis conditione dissolvunt (conditione vel causa peculiari posita, cf. p. 223, 51 et 4, 19, 10 ex causae necessitate et conditione -i indignatus est Christus [Matth. 12, 48]). 5, 3, 10 si atrox videtur hoc, *sc. filium dedisse maledictioni*, ..., si vero -e. orat. 15, 1 *sollemnia quaedam* affectata et coacta et curiosi potius quam -is officii. PS. CYPR. singul. cler. 36 ut ii, qui *contradicunt*, -e simul et certum recognoscant ... repulsorium (*affertur II Thess.* 3, 6). RVFIN. Orig. in num. 13, 4 p. 112, 10 ut haec, *quae num.* 22, 1 *sq.* *narrantur*, non fabulosis et Iudaicis narrationibus, sed -bus et dignis divina lege possumus sensibus explicare (*sc. non allegoricis, de quibus agitur 13, 8 p. 119, 9 sq.*). PROSP. in psalm. 149, 3 -is ... cantus (*antea*: voces ... consonae). ORIG. in Matth. ser. 52 p. 117, 11 *Israelitae* primum ... cum tubis -bus promovent castra (*sc. adhibitis ordinandi causa, num.* 10, 2-6; *opp.* voces tubarum num. 10, 10, umbrae futurarum neomeniarum). *al.* in arte logica, rhet., gramm.: MAR. VICTORIN. defin. p. 30, 23 partes pro speciebus poni -is licentia est. p. 44, 4 species definitionis *κατ' ἀναλογίαν*, id est iuxta rationem, quae proportio dicitur, cum aliquid ... id esse dicitur, quod illud est alterum, propter -em similitudinem (*subluet color q. e. proportionalis*). DIOM. gramm. I 420, 11 (*Varroni adscriptum, v. frg. 238 Funaioli*) articulata vox est -is hominum loquellis explanata (*opp.* confusa vox animalium est irrationalis. *aliter* l. 14). MART. CAP. 5, 544 qui ... quinque dixere partes *orationis*, -em ordinem persequuntur; nam est exordium, narratio *eqs.* BOETH. top. Arist. 162b27 *oratio*, si ex falsis quidem probabilibus *concludit*, ... -is est (*opp.* prava). *al.* **β** *naturalem, a deo creatore impositam*: TERT. anim. 43, 7 credimus ..., si quid est natura, -e aliquid opus dei esse; porro somnum ratio praebet, tam aptum, tam utilem *eqs.* 43, 10 somnus tam salutaris, tam -is (*cf.* 43, 12 somni et ratio naturalis et natura -is). coron. 8, 4 respondeo admittens quidem utensilium communionem *inter gentiles et Christianos*, sed provocans eam ad -ium et irrationalium distinctionem (*cf.* 8, 5 ipso deo inspirante dantur hominibus subsidia necessaria. in *eadem* res. 10, 9 distinctionem differentium -ium et irrationalium). LACT. inst. 3, 17, 27 *corpacula* coire tam disposite non possunt, quia non potest quicquam -e perficere nisi ratio (*cf.* ira 10, 25 quomodo ... sine ratione coeuntia possunt aliquid efficere -e?). *al.* *vergit in vim q. e. naturalis* (*cf.* p. 214, 41. 228, 30): HIER. in Ier. 3, 28, 2 (*ad* 14, 6 in magna siccitate non erat herba) ut onagri clarum lucem cernere nequeant -bus subtractis cibis (*cf.* LIB. pontif. p. 17, 9 [*spectat ad I Tim.* 4, 3 quos cibos deus creavit ad percipiendum] quae *esca* ... -is et humana est). VINDIC. med. 27 superatione nutrimenti impeditur (*sc. nutrimentum*; *fel suppl. Wellmann*) et non potest ad digestorias vias seu -es pervenire (*sim.* 32 p. 229, 9 per ... rationabiles vias, id est digestorias. *cf.* e. g. 30 naturales vias).

B respicitur ratio acceptorum et datorum ineunda; *technice in re publica administranda per masc. pro subst.* (*adi. non nisi p. 226, 34, vix p. 226, 30. 45, cf. falsas var. lect. p. 226, 23. 33*) significatur is, qui curam agit rationum sive fisci sive rei privatae Caesaris tam Romae quam in provinciis (*sc. fere de procuratore a rationibus [cf. p. 226, 2. 17] vel summarum rationum [plur. -es de utroque p. 226, 4. 8. 45 sq.]; de -bus provinciarum p. 226, 26. 36. 58. 62 sq., de decurionibus p. 226, 41; respiciuntur -is officiales l. 74, p. 226, 6. 20. 33; ad rem v. Hirschfeld, Die kaiserlichen Verwaltungsbeamten, 21905, 34 sq.; notatur in titulis rat infra passim, rati p. 226, 4). explicatur p. 226, 11. 38 nec non GLOSS. III 298, 6 (*in cap. de magistratibus*) καθολικός: -is (*al.* LVD. mag. 3, 7 Ῥωμαῖοι ... ῥατιωναλίους καλοῦσιν, ὅτι κατ' αὐτοὺς ῥατιωνες οἱ λογιῶμοι λέγονται, οἱ δὲ Ἑλληνες κατ' ἀναφορὰν var. l.)). contra usum technicum vertitur: HERMEN. Celtis coll. 71 -is et dux (*gr. λόγιος [cf. p. 227, 8?] καὶ ἡγεμὼν*). GLOSS. III 362, 43 (*in cap. de magistratibus*) -is: λογικός (*sed* 42 consularis: καθολικός [*perperam pro ὑπατικός*]). *cf.* p. 217, 37.*

1 sine determinationibus: CIL X 6092 (*aet. imp. Flav., nisi rectius saec. III/III tribuit Weaver, Journ. Rom. Stud.* 58, 1968, 111 sq.; lapis periit) Tertioli Aug(usti) lib(erti) proxim(i) rational(ium) et a commentariis provinc(iae) Belgicae. XV 7740 (*in fistula plumbea*) imp(eratoris) Antonini

Aug(usti) Pii sub cur(a) Cl(audii) Secundini ra(tionalis) ([*de eodem V 867, 11 a rationib(us) Aug(usti)*]. *item in fistulis*: 7741 [a. 161/9]. 7742 [a. 169/80] sub cura rational(is) [nisi -ium]) et Privati Aug(usti) lib(erti) procur(atoris). XIV 5309, 22 [a. 222/35] rati(onalium) (virorum perfectissimorum duorum). et saepius). VI 31053 Gamianus Aug(usti), *sc. L. Veri*, lib(ertus) <adi>u<t>(or) rationalis (9033 [saec. II/III] Felici ... adiutori -ium [*de servo ut* 34121, *si recte suppl. a.*]). EPIST. de aedif. (CIL VI 1585^b) 40 -es Seio (*ad rem v. l. 44 sq.*). MARCIAN. cod. Iust. 9, 8, 6, 4 bona rei observantur ..., ut Severus et Antoninus litteris ad -es missis rescripserunt (*cf.* COD. Iust. 10, 5, 1 praescr. pars epistulae imp(eratoris) Alexandri A(ugusti) ad -es). COD. Iust. 1, 54, 2 (a. 228) procuratores meos, id est -es, indicendae multae ius non habere saepe rescriptum est (*item iuxta ponuntur*: FIRM. math. 3, 3, 16 p. regum aut -es. HIST. AVG. Alex. 45, 6 p., id est -es, ordinare. COD. Theod. 11, 7, 11 -es p. que. *al., e. g. l. 24*). CIL XI 1214 (a. 270/5) Valerius Sabinus <p(er)fectissimus> v(ir) rationalis ([*de eodem V 6421 v. p. -i*]. VI 1587 [saec. III²]. 31380 [saec. III ex.] Geminus Festus v. <p>) -is [*de eodem 31384 a r(ationibus)*]. *al., e. g. l. 4. 51*). COD. Iust. 3, 22, 5 (a. 294) ut causae ad -em vel magistrum privatae rei ... remitterentur (*idem distinguuntur l. 21 et* EDICT. imp. Constant. [CIL III 12043] 47). EDICT. imp. inc. (CIL III 13569; *saec. IV in.*) 26 (in) officio rationa(l)is et privat(a)e magistri vel etiam procuratorum <u>triusqu[e] of(f)icii (COD. Theod. 5, 15, 20 [a. 366] possessores pensionem officio -is adsignent. AMM. 28, 2, 13. COD. Iust. 10, 19, 6 [a. 398] -is ... officium [-e var. l.]. *al.; de munere*: DIG. 1, 19 rubr. de o. procuratoris Caesaris vel -is [*disting. l. 18 rubr. de -o praesidis*]). LACT. mort. pers. 7, 4 multi praesides et plura officia vexabant cives in provinciis ..., item -es multi et magistri et vicarii praefectorum. COD. Iust. 3, 26, 5 (a. 315) ad fiscum pertinentes causas -is deciderat. FIRM. math. 3, 11, 17 Venus faciet exactores imperatores, qui annuas fiscalium praestationes repellant, <discussores>, -es, et qui magna negotia tractare consueverunt (<distinximus>, -es *adi. intelligitur vulgo contra usum vocis; ceterum dignitates distinguuntur*: COD. Theod. 11, 30, 45 pr. cum post sententiam discussoris vel -is fuerit provocatum. 11, 36, 29). COD. Theod. 8, 4, 7 beneficiarii vel officiales -is (ex -es *correxit ipse scriba cod. R; adi. -es exhibet* Iust. 1, 3, 4 pr., *quod confirmatur versione gr. Collect. tripart. 1, 3, 4 καθολικισμός. cf. l. 60*). 10, 9, 1 (*item* Iust. 10, 10, 3 pr.) sollemniter per comitem rerum privatarum, dein -es in singulis quibusque provinciis commorantes incorporatio bonorum fiat (*explicatur* GLOSS. iurispr. μαγκίτιον P 10 ῥατιωνάλυ [i. -oi?] οἱ ... τῶν βασιλικῶν πραγμάτων προνοοῦντες). INSCR. christ. urb. Rom. 5193 Simplicius ex -bu(s) (*de plur. v. vol. V 2, 1102, 47 sq.; cf. infra l. 54*). *al.* in lusu verborum de decurionibus: CASSIOD. var. 6, 24, 2 (curialibus civitatis Neapolitanae) ratio motus vestros componat, qui -es vos esse cognoscitis (*sc. tributa solventes*). 2 accedit gen. vel pron. poss.: EPIST. de aedif. (CIL VI 1585^b) 11 secundum litteras Aeli Achillis, Cl(audi) Perpetui, -ium <tuorum> (*suppl. sec.* 1585^b, 2 exemplaria litterarum -ium dominorum (nostrorum) scriptarum *eqs.*; *respic. Achilles a rationibus et Perpetuus procurator summarum rationum, v. Pflaum, Les carrières proc. équestres I, 1960, 517*). COD. Iust. 4, 12, 2 (a. 287) -is noster, si res, quae a fisco occupatae sunt, domini tui esse probaveris, ius publicum sequetur (10, 3, 4 [a. 290]. 2, 36, 3, 1 [a. 294]. *al.*). CIL VI 1132, 10 (a. 293/305) Valerius Honoratus v(ir) p(er)fectissimus r(ationalis) s(ummae) r(ei) (INSCR. Année Épig. 2001 n. 237 [Romae; saec. IV in.]. CIL VI 1145, 8 [a. 312/24]. *al.*; *cf.* -is summarum: CIL VIII 8484 [saec. III ex./IV in.] Titus Atilius ex -bu(s) summarum urbis Rom(ae) [*cf. l. 40*]). COD. Theod. 10, 1, 7 praescr. NOT. dign. occ. 11, 10 [3 sub dispositione ... comitis sacrarum largitionum] -is s. Pannoniae secundae. *al., e. g. l. 63*). 1133 (a. 293/305) Tacitus Felix v(ir) p(er)fectissimus r(ationalis) s(ummae) p(ri)vat(a)e (1704, 9 sqq. [a. 325/37] -i privatae, vicario summae rei rationum, -i vicario per Gallias. COD. Theod. 1, 11, 2 ad -es p. rei. 8, 7, 6 de ... officialibus -is rerum p. NOT. dign. occ. 12, 8 [3 sub dispositione ... comitis rerum p.] -is rei p. per Italiam. *al.*). III 6585 Constantino ... Augusto Arrius Diotimus v(ir) p(er)fectissimus r(ationalis) Aegypti) (*cf.* NOT. dign. or. 13, 12 comes et -is summarum Aegypti). COD. Iust. 3, 26, 8 (a. 358) praesente -i vel procuratore domus nostrae (SYMM. rel. 41, 6 -es augustissimae d.). NOT. dign. occ. 4, 9 (2 sub dispositione ... praefecti urbis) -is vinorum. *al.*

II notione deflexa: **A** sec. usum peculiarem vocis gr. λογικός fere i. q. spiritalis (v. quae p. 216, 14 sqq. monuimus; huc trahere possis *imag. supra p. 222, 31 allatas*): VET. LAT. Rom. 12, 1 (cod. 77. *al.*) obsequium (v. p. 216, 26). I Petr. 2, 2 (Hier. in Is. 17, 60, 4. *al., sim.* VVLG.) quasi ... parvuli -e et absque dolo lac desiderate (-es, -bile(s) var. ll. *Vulg.*). IREN. 4, 16, 3 deus manna cibavit eum populum, uti -em acciperet escam (*affertur deut.* 8, 3 non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo dei). HIER. hom. Orig. in Ier. 2, 12 p. 300, 10 sq. (*spectat ad Ier.* 51, 8) ut deus nobis det resinam -em, et de -i resina discamus ... malagma imponere. 5

[Grossardt]

p. 629^C si intellexisti exemplum nubium naturalium, considera nunc nubes -es: Moyses nubes erat eqs. ([Migne gr. 13, 341^C τὴν νοητὴν νεφέλην]. PHILIPP. in Iob rec. long. 37 p. 742^C miraculorum dei futura mysteria, quae per n. -es operaturus sit. *ibid.* p. 742^D [postea: apostolicas n.]). PROCL. laud. Mar. 2 beata Maria ..., -is secundi Adam (sc. Christi) paradisi, opificium unionis naturarum. EPIPHAN. SCHOL. Didym. in I Petr. p. 31, 17 -es pecunias (opp. sensibilibus p.). *al.*

B sec. gr. λόγιον, λογιῶν (quae infra respondere scias) de ornatu pectorali, quo distinguebatur vestimentum summi sacerdotis Iudaeorum (sc. neutr. pro subst. [formae masc. vel fem. trad. l. 50. 69] praeter adi. l. 46 [cf. p. 217, 36]; quomodo cum voce q. e. ratio coniungatur, v. l. 23 sq.; ad rem v. Noth, *Das AT Deutsch V*, 1959, 181 sqq.): **1** explicationes (aliter 2bβ): HIER. epist. 64, 16, 1 hebraice vocatur 'hosen', graece 'λόγιον', nos '-e' possumus appellare, ut ex ipso statim nomine scias mysticum esse, quod dicitur; pannus est brevis, auro et quattuor textus coloribus ...; in-texti ei duodecim lapides eqs. (item describitur: EVCHER. instr. 2 l. 359 logium, quod et -e, pannus exiguus eqs.; ceterum: AVG. quaest. hept. 2, 116 quod Latini -e interpretati sunt, inopia linguae fecit; Graecus enim habet λ., non λογικόν; ... interpretes nostri alibi λ. 'eloquium' interpretati, hic magis a ratione dictum putantes -e appellaverunt. CASSIOD. Ios. antiq. 3, 163 essin [gr. ἐσσην], quod graeca lingua λ., latina -e significat. *al.*). 64, 18, 6 pulchre ... hoc ipsum, quod in medio vestis sacerdotalis est, appellatur -e; ratione enim cuncta sunt plena et terrena haerent caelestibus eqs. (AVG. l. 20; cf. l. 55. 63 bis. 68). CASSIOD. Ios. antiq. 3, 217 Graeci, qui nostras sollemnitates honorant, eo quod nihil in his contradicere valeant, essin, -e vocant (cf. l. 13. 21).

2 exempla usum illustrantia: **a** in sacris scripturis (alias versiones VET. Lat. v. sub vocibus emeritio, logium, manuale): VET. LAT. exod. 28, 22 (Aug. quaest. hept. 2, 116, *sim.* VVLG.) facies super -e fimbrias complectentes, opus catenatum de auro puro. 28, 24 (Aug. loc. hept. 2, 122) pones super -e iudicii fimbrias ([gr. λόγιον τῆς κρίσεως, ut ceteris locis; om. Vulg.]. 28, 29 [ibid. 2, 121, *sim.* VVLG.] sumet Aaron nomina filiorum Israel super -e i. 28, 30 [Aug. quaest. hept. 2, 117, *sim.* VVLG.] impones super -e i. demonstrationem et veritatem. VVLG. exod. 28, 15. cf. l. 69. 75). 39, 8 (Eucher. form. 9 l. 1032, *sim.* VVLG.) fecerunt -e opere textili secundum opus superumeralis. VVLG. exod. 28, 4 haec ... erunt vestimenta, quae facient: -e et superumeralis eqs. lev. 8, 8 Moses Aaron pontifici umeralis inposuit, quod adstringens cingulo aptavit -i, in quo erat doctrina et veritas. *al.*

b apud ecclesiasticos: **a** usu communi: HIER. epist. 64, 8, 1 vestes eius pontificis et -e pectoris (LEO M. serm. 57, 2 Caiphas scidit vestimenta sua [Matth. 26, 65] ...; ubi est, Caipha, -e p. tui? VITA Hil. Arel. 25 l. 37 [8 vidit se tunicae Aaron ... tegmine decoratum] -e micuit p., fulsit logium pietatis, iustitiae byssinum, continentiae cingulum. cf. l. 73). 64, 15, 3 locus futuro -i derelictus est in superumerali. QVODV. prom. 2, 3, 5 l. 13 quadratam ... fibulam -em sacerdotis in pectore conlocandam. EPIPHAN. Avell. 244, 4 poposcisti ... de lapidibus, qui in superumeralis -i pontificis ... apponi praecepti sunt, ut nomina eorum ... exponant. CASSIOD. Ios. antiq. 8, 93 p. 225 rex fecit stolas ... sacerdotales ... et superumerales et -es, (pro -e? gr. sing. σὺν ... λογίῳ). *al.* **β** in interpretatione allegorica (cf. l. 43): HIER. epist. 64, 18, 4 -e in medio positum terram edisserunt Hebraei ...; duodecim lapides ... zodiacum interpretantur (cf. CASSIOD. Ios. antiq. 3, 185 -e ... in medio superumeralis in modum terrae constituit). 64, 20, 2 superumeralis, quod -i copulatur, ut ... haereant sibi invicem ...; ratio enim operibus et opera ratione indigent (*sim.* 64, 20, 6. in Ezech. 41, 1 l. 1197 umeralis cum -i stringitur, ut ratione opera compleantur. cf. l. 74). 64, 20, 3 -e duplex ..., simplex et mysticum, ... quattuor ordines lapidum habens, quas quattuor puto esse virtutes ..., vel quattuor euangelia (*sim.* ISID. expos. in exod. 59, 7. 8). 64, 20, 4 ob id in -i veritas est ..., ut noverit pontifex, quae docenda sint, et manifestatio atque doctrina, ut possit instruere alios (cf. RVFIN. Orig. in lev. 6, 4 p. 365, 20 imponitur -i et manifestatio, ut possit pontifex respondere omni poscenti se rationem de fide. EVCHER. form. 9 l. 1031 -e doctrinae vel rationis a pectore declaratio. *sim.* *al.*; cf. l. 70). tract. in psalm. I p. 279 l. 113 (98 credentes vestimentum esse Christi) si quis ... -e est, quod dicitur λόγιον, iste non est alibi nisi in pectore (item fere l. 115). RVFIN. Orig. in exod. 13, 7 p. 278, 21 hoc quod dicitur logion, id est -e, quod in pontificis pectore collocatur, formam habet sensus rationalis, qui in nobis est. HESYCH. in lev. 8, 4 p. 876^C superlogium ... -e[m] iudicii appellavit; secundum -e enim Christi, id est doctrinam, praedicatio iudicii futuri regitur. *al.* **γ** in imag. vel translate de animo viri docti vel iusti, pii *sim.* (cf. l. 44. 68): HIER. epist. 64, 22, 2 de veste pontificis haec ... dictavi, quae ... diuturna in -i (-bili var. l.) pectoris mei lectione congeram. CASSIOD. M. epist. 6, 63 l. 30 piis vacemus operibus, virtutibus polleamus, fulgeat in nostro pectore -e iudicii cum superumeralis actione coniunctum (cf. l. 55).

adv. **rationāliter.** *aliter ac rationabiliter legitur admodum raro; voces confunduntur l. 16 (cf. l. 9; in var. l. falsa p. 217, 47, cf. p. 218, 17).*

i. q. modo rationali, cum respectu rationis (iuxta verba praeter l. 32): **1** usu *adv.* minus solito et vigente respectu ipsius mentis ponitur fere pro *abl. instr.* ratione, *i. per mentem* (cf. p. 220, 54): SEN. epist. 109, 11 hominem movere -r non potest nisi homo (*quae seq.*, v. p. 177, 7). CONC.^S II 3, 2 vers. ant. p. 10, 9 quod ex ea Maria virgine genitum est sanctum corpus -r animatum (item RVSTIC. *ibid.* et II 3, 1 p. 85, 13 [-biliter vers. ant.; cf. eadem varietate RVSTIC. Conc.^S I 3 p. 22, 27]; *gr. e. g. I 1, 1 p. 28, 21 λογικῶς. cf. Conc.^S I 5 p. 51, 21 cum ratione, p. 340, 2 animatum anima rationabili).*

2 usu *adv.* communi -r significat qualitatem actionis, condicionis, sc. quae sua ratione fit (est), ratione intellegi potest (cf. supra p. 224, 63 sqq.): **a** generatim: HYG. grom. p. 133, 7 (132, 20 limites ... appellati a limo, id est antiquo verbo transversi) omnis ergo huius ... recturae longitudo -r limes appellatur (-biliter, -alis var. *ll.*). TERT. anim. 16, 5 inrationali tribuit Plato indignativum et concupiscentivum, quae certi sumus in domino -r decucurrisse; indignabitur deus -r, quibus scilicet debet, et concupiscet deus -r, quae digna sunt ipso. *adv.* Marc. 1, 23, 1 exigo rationem bonitatis dei, quia nec aliud quid bonum haberi liceat, quod non -r bonum sit. 2, 9, 8 liberum arbitrium a deo ... -r adtributum homini. *adv.* Prax. 3, 1 trinitas -r expensa (opp. unitas inrationaliter collecta). scorp. 7, 1 (sec. prov. 9, 2) deus sapienter ... iugulavit filios, dum in vitam, et -r, dum in gloriam. VEREC. in cant. 2, 27 l. 53 sanctos ac -r institutos ... homines (opp. delinquentes; cf. e. g. p. 217, 11). **b** speciatim c. respectu: doctrinae Augustini de conditione mundi (v. p. 197, 63) vergit in vim q. e. spiritualiter, causaliter: AVG. gen. ad litt. imperf. p. 481, 1 ut prius incorporeae naturae -r a veritate inpressum sit, quod corporaliter inprimeretur, ut caeli fieret firmamentum. *naturae ratione ordinatae vergit in vim q. e. naturaliter* (cf. p. 225, 48): VINDIC. med. 25 p. 224, 14 debiles ... nascuntur, eo quod ipsum semen invitum moveatur, non ut pingue -r, sed aut cholericum aut aquosum eqs.

deriv. : rationalitas; cf. rationabilis.

compos. : corrationaliter (i. e. ἀναλόγως [cf. supra p. 225, 31]; inde corrationalitas), irrationalis.

rationālitās, -ātis *f.* **a** rationalis. [saepius in falsa var. l. pro rationalitas, v. p. 220, 64.] *i. q. status rationalis, condicio eius, qui ratione praeditus est:* TERT. anim. 38, 6 (inter animae condiciones) immortalitatem, -em, sensualitatem, intellectualitatem, arbitrii libertatem. BOETH. in herm. comm. sec. 2, 7 p. 158, 6 (antea: homo rationalis est) quoniam -s huiusmodi est, quae in natura sit hominis (-bilitas var. l.; cf. p. 221, 11).

rationāliter v. rationalis.

Grossardt.

rationārius, -a, -um. **a** ratio. [vix recte suppl. CIL VIII 14399 (saec. VI) (... ration)arium domus dibine (i. divinae), v. Durliat, *Les dédicaces ... dans l'Afrique byz.*, 1981, 78 sqq.]

i. q. ad rationes pertinens; usu non nisi pro subst. significatur:

1 scriptum, quo proponuntur rationes imperii (neutr. pro subst., nisi subaudiās e. g. libellus vel liber coll. vol. VII 2, 1263, 77 sqq. 1277, 5 sqq., ut sit masc.): SVET. Aug. 28, 1 de reddenda re publica cogitavit, cum ... magistratibus ... accitis -um imperii tradidit (*ad rem* cf. e. g. 101, 4 brevium totius imperii, quantum militum sub signis ubique esset, quantum pecuniae in aerario eqs. Cal. 16, 1 rationes imperii ab Augusto proponi solitas). **2** officialis, a quo tractantur rationes numerorum militarium, numerarius (masc. pro subst.; *ad rem* v. Enßlin, RE XVII 1300 sq.): AMM. 15, 5, 36 de pecuniis interceptis interrogato Remigio etiamtum -o apparitionis armorum magistri peditum (*sim.* appellatur per appos. : 18, 5, 1 Antoninus ... -us apparitor Mesopotamiae ducis, tunc protector).

[rationatio, rationativus falso pro ratiocinat-, ubi v.]

?**rationator**, (-ōris) *m.* [potius a ratiocinator, sc. forma corrupta, quam a ratio, nisi forte derivatum est a verbo vulgari *rationare (cf. it. ragionare, francog. raisonner 'cogitare'). Mei.] NOT. Tir. 42, 21 -r (-tur cod. K. *al.*; seq. 42, 22 ratiocinator [-tur K. *al.*]). [falsa var. l. pro ratiocinator CONC. Carth. a. 345/348 Canon. Hisp. III p. 294 l. 149. 154 EVSEB. GALLIC. hom. 51, 9 l. 148 Ps. ASPER gramm. V 547, 13.]

i. q. ratiocinator, sc. de eo: qui bene cogitat, intellegit sim. : ISID. orig. 10, 235 (ex Aug. p. 207, 67 ironia neglecta) -r dictus vir magnus; quia (qui var. l.) de omnibus rebus ... possunt reddere rationem (*inde* GLOSS. V 141, 37 et GLOSS.^L I Ansil. RA 247 [-<ci>nat- restit. ed.]). ?*qui rationes conficit, sc. de ministro:* GLOSS. V 387, 8 (item GLOSS.^L Corp. R 15) -o(-r): ambaet (anglosax., amb(a)ect var. *ll.*; huc traximus cogitantes e. g. de canone conc. p. 207, 42; vix recte Pfeiffer, Old English glosses ..., 1974, 117 n. 866, qui refert ad GROS. p. 205, 60).

rationeburgius v. rachine-.

[rationo(r) falso pro ratiocinator, q. v.]

Duursma-Bk.

1. ³ratis, -is *f.* [subest fort. *(ə)ra₁-ti- a radice *(ə)re₂- 'remigare', cf. imprimis lat. *rēmus*, ceterum theod. vet. *ruota*, island. vet. *rōða* 'virga, pertica' (< *(ə)ro₂-ti-), lat. *rētae* 'arbores in fluminis alveo exstantes' (< *(ə)re₂-ta₂-). v. Walde-Hofmann II 420; de Vaan, *Etym. Dict. of Latin*, 2008, 514sq. Mei.] de origine: VIRG. gramm. epit. 11, 1, 6 'ra' portatrix ... in latinitate philosophica interpretatur, unde et naves, quae portant, -es dicuntur. NOT. Tir. 110, 20 -is. de genere: DVB. NOM. gramm. V 589, 17 -is generis feminini est. de formis: testatur nom. sing. -es PROB. cath. gramm. IV 29, 10 'tes' latina 'tis' faciunt genitivo, -es -is (inde sim. SACERD. gramm. VI 480, 10), abl. sing. -i iuxta -e CHAR. gramm. p. 58, 13 DIOM. gramm. I 306, 21. apud auctores trad. vel restit. nom. sing. -es VAL. FL. 8, 331 (-is edd.). VEN. FORT. carm. 6, 8, 20 (cf. et var. lect. e. g. PROP. 4, 6, 23), acc. sing. -im HYG. fab. 125, 17, abl. sing. -i CATVLL. 64, 121 -i[s]. CAEL. I. 51, acc. plur. -is VARRO ling. 7, 23 (sed -es ibid.). ELEG. in Maecen. 1, 42 (-es var. l., ut LVCAN. 2, 676 [v. ed. Badali, 1992], de HOR. carm. 4, 8, 32 et PROP. passim sine adn. discrepant edd.). de notione v. l. 6. 36sq. p. 230, 46sq. legitur imprimis in versibus inde a NAEV., PLAVTO, ENN. (v. infra sub II; saepissime inde a VERG.), in prosa orat. inde a CIC., CAEL., CAES., VARRONE, maxime apud rerum gestarum scriptores. [venet. (trident.) ra (plur. rai), francog. hehv. (Berne) rais, vasc. (Béarn) rad, prov. vet. rat, langued. (Tolosae) rach, cat. rai(g), hisp. vet. rades (plur.); notionibus peculiaribus: abrut. ratō 'insula amica' (Giammarco, *Lessico etim. abruzzese*, 1985, s. v.), francog. vet. rê, prov. rat 'rogus', comit. (Petit-Noir) rê 'fascies cannabini torrendi causa colligati', francog. rat, ras 'ponto ad naves reficiendas adhibitus'. cf. M.-L. 7088. Wartburg X 118sq. Coromines VII 47sq. Schd.-Cr.] [confunditur in codd. c. pars LIV. 21, 28, 7 (restit. PETRON. 114, 3 AMM. 31, 5, 3); fort. recte coni. Hermannus pro 'rectem loco valde corrupto' PACVV. trag. 333; dub. trad. AVSON. 27, 20^b (415 S.), 31.]

indicatur navigium (nec non usu inde derivato res ei similes vel ad id pertinentes p. 232, 39sq.): **I** notione originaria indicatur compages quaedam rudis, tignis sim. iunctis composita (gr. resp. saepe *σχεδία*, quae vox tamen etiam pertinere possit ad p. 231, 64sq., quo fort. transferas e. g. p. 230, 15sq.; opp. vel disting. navis l. 48. 55. 67. p. 230, 9. 20. al., navigium p. 230, 8, linter l. 63. p. 230, 29 [cf. p. 230, 21]; temere facta dicitur e. g. l. 59sq. 72): **A** definitiones grammaticorum sim.: VARRO ling. 7, 23 (antea p. 230, 47) -is enim, unde hoc tralatum, illi ubi plures mali aut asseres (iuncti aqua ducuntur) (suppl. e SERV. auct. Aen. 1, 43). FEST. p. 273 (suppl. e PAVLO) -e(s) vocantur tigna ... colligata, quae per aquam agantur; quo quidem vocabulo interdum etiam na(ves) significantur (affert AFRAN. p. 230, 62). SERV. Aen. 1, 43 -es abusive, 'naves'; nam proprie -es sunt conexae invicem trabes. ISID. orig. 19, 1, 9 -es primum et antiquissimum navigii genus e rudibus tignis asseribusque consertum. GLOSS. -is: *σχεδία*. -em: *ὀλκάδα*. -es: naves, proprie ligna, quibus rustici profunda fluminum transeunt. II 408, 61 *πλάτη ἐν ᾗ διαπλέομεν*: palmula, -is. GLOSS.¹ II Philox. RA 39 -is[os]: *ταρσός*. al.

B usus auctorum: **1** exempla varia: CIC. Verr. II 5, 5 cum aut -bus aut navibus conarentur fugitivi accedere (respicitur transitus freti Siculi, ut ibid. ne -bus coniunctis freto fugitivi ad Messanam transire possent. CAEL. or. frg. Quint. inst. 6, 3, 41 quo modo Laelius transierit, utrum -i an piscatorio navigio, nemo sciebat. SALL. hist. frg. 4, 31. FLOR. epit. 3, 20, 31 -es ... ex trabibus et dolia conexa virgultis). Tusc. 1, 73 tamquam in -e in mari immenso nostra vehitur oratio (sunt qui locum corruptum putent; cf. Plat. Phaedo 85^d *σχεδίας*). CAES. Gall. 6, 35, 6 Sugambri transeunt Rhenum navibus -busque. VARRO ling. 5, 43 per paludes ad Aventinum ex urbe advehebantur -bus. 5, 44 (explicatur iunctura q. e. quadrans ratitus, ut aliis locis; v. p. 234, 1sq.). SALL. hist. frg. 2, 110 omnia sacra corpora in -is imposuisse (CVRT. 7, 9, 2 in praeparatas -es exercitum inposuit). 3, 6 classe ... temereque textis ra(tibus ex)ercitum transdu(xit) (AMM. 25, 8, 2 [c]ratibus temere t. cf. p. 232, 43 et 31, 5, 3 -bus [part- trad.] transiere male contextis). VERG. catal. 13, 24 propter Thybrim ..., ubi adpulsae -es caeno retentae sordido stant in vadis. PROP. 1, 14, 4 per undas Tiberis modo tam celeres ... currere lintres, et modo tam tardas funibus ire -es (cf. OV. trist. 4, 1, 8 adverso tardam qui trahit amne -em). LIV. 1, 37, 1 accensa ligna et pleraque [in] -bus impacta sublicis cum haererent ([... del. pars edd.; cf. Dionys. ant. 3, 56, 1 *σχεδίας*]. item portantur ligna: VITR. 2, 9, 14 larix aut in navibus aut supra abiernas -es collocatur. VET. LAT. III reg. 5, 9 [cod. 116] ponam illas trabes rat(es) [gr. 5, 23 *σχεδίας*, VVLG. componam ea ligna in -bus]. II par. 2, 16 [cod. 109] perducemus ea ... in -bus [gr. *σχεδίας*, VVLG. adplicabimus ea -bus]. HIER. in Am. 1, 9 l. 402). 5, 35, 2 Pado -bus traiecto (21, 56, 8 cum ... -bus Trebiam traicerent. cf. structuram -bus exercitum traici sim.: 7, 17, 8. 21, 27, 8 raptim caesa materia -esque fabricatae, in quibus equi virique ... traicerentur. al.). 21, 28, 8. perioch. 110, 5 Opitergini ... -e sua ab hostibus navibus clusa eqs. (agitur de eisdem: LVCAN. 4, 420 -em vacuae sustentant undique cupae. 4, 571. al.

QVINT. inst. 3, 8, 23 in -e Opitergina circumventi. FLOR. epit. 4, 2, 32). VAL. MAX. 3, 2, 23 -e transvectus (cf. l. 12) est Scaeva in scopulum (de eadem -e ibid. iterum; cf. Cass. Dio 37, 53, 2 *σχεδίας*). CVRT. 7, 8, 7 tanta alacritate militum -es iunctae sunt, ut ... XII milia effectae sint (SIL. 5, 553. cf. p. 229, 49; aliter l. 29sq.). 7, 9, 5 rex ... -em solvit et in ripam dirigi iussit (8, 13, 11 instabiles -es nec d. ad ripam nec tuto adplicari posse credebant). ibid. ut ne adplicari quidem terrae -es possent (7, 9, 9. 8, 13, 11 supra). 8, 13, 23 navigiis -busque desertis. al. PLIN. nat. 3, 53 fluvius trabibus verius quam -bus meabilis. 7, 206 nave primus in Graeci-am ... Danaus advenit; antea -bus navigabatur (cf. QVINT. inst. 10, 2, 7 [antea: si nemo plus effecisset eo, quem sequebatur] -bus adhuc navigaremus). 8, 16 elephantum tracti sunt -bus, quas doliorum consertis ordinibus Metellus inposuerat (cf. l. 2). 12, 87 mercantes ... cinnamomum vehunt per maria vasta -bus, quas neque gubernacula regant neque eqs. 35, 76 est Pamphili pictoris Vlixes in -e (cf. p. 231, 8 et HYG. fab. 125, 17 facta -e Calypso ... eum dimisit, eamque -im Neptunus fluctibus disiecit). al. FRONTIN. strat. 1, 7, 2 cum Hannibal non navium aut materiarum, quibus -es construerentur (constern-, contin- al. codd.), copiam haberet. FLOR. epit. 3, 8, 3 ascendere Balearicos ... inconditas -es. EDICT. praet. dig. 47, 9, 1 pr. ex ... naufragio -e nave expugnata quid rapuisse. VLP. dig. 4, 9, 1, 4 de exercitoribus -ium, item lyntrariis nihil cavetur. EPIST. Alex. p. 218, 17 -bus ex arundine factis. al. **2** -es in pontem vel aliam structuram natantem sim. iunguntur (fort. addere possis loca quaedam ad transitum fluvii supra allata, e. g. p. 229, 71sq.). CIC. Att. 9, 12, 1 -bus ... exitus portus teneri (in obsidione Brundisii ut: 9, 13, 1. CAES. civ. 1, 25, 6 -es duplices ... e regione molis Caesar conlocabat. 1, 25, 8 alias ... -es iungebat. 1, 26, 1 ut -es Pompeius perumperet). CAES. Gall. 1, 8, 4 (de transitu Rhodani) navibus iunctis -busque compluribus factis. 1, 12, 1 Ararim Helvetii -bus ac lintribus iunctis transibant (civ. 1, 25, 8 l. 27. LIV. 21, 27, 6 exercitus -bus iunctis, traiectus [sunt qui 'iungendo factis' intellegant; cf. l. 4]. cf. flumen -bus iungi: LIV. 21, 47, 2 ut -bus, quibus iunxerat flumen, nondum resolutis ... copias traiceret. 21, 47, 6 vix locum -e iungendo flumini inventum). LIV. 21, 28, 7 -em ... a terra in amnem porrexerunt. 21, 28, 8 elephantum per stabilem -em ... transgressi sunt. 21, 47, 3 (antea l. 31) Hannibal Romanos segniter -em solventes cepit (item sing. de -ium ponte ibid. iterum et l. 32). TAC. ann. 12, 56, 2 cincto -bus ambitu naumachiae. ibid. in -bus praetorium cohortium manipuli turmaeque adstiterant. 15, 37, 2 Tigellinus fabricatus est -em, cui superpositum convivium navium aliarum tractu moveretur.

II notione deflexa: **A** indicatur navis (saepae respici vid., quam rudis vel parva vel fragilis navis sit, e. g. sub 2a^β et l. 71. 74sq. p. 231, 15. 21sq. 28sq.; variat in contextu c. carina p. 231, 36 et e. g. OV. met. 8, 143 LVCAN. 3, 218 [disting. p. 231, 69], cumba VERG. Aen. 6, 302 AVIEN. orb. terr. 653. 758 ora 378, navigium p. 231, 65. 232, 17 et SEN. dial. 6, 6, 3, navis l. 58. p. 231, 18. 232, 19. 21 et e. g. OV. met. 14, 220, puppis p. 231, 2. 57 et e. g. VERG. Aen. 10, 295sq.): **1** definitiones grammaticorum sim.: VARRO ling. 7, 23 -is dicta navis longa propter remos, quod hi, cum per aquam sublatis sunt dextra et sinistra, duas -es efficere videntur (seq. p. 229, 37). FEST. p. 229, 40. SERV. p. 229, 41. SYNON. Cic. 442, 14 -is. navis. classis eqs. GLOSS. p. 229, 44. al.

2 usus auctorum (primum non nisi in versibus legitur, in orat. soluta inde a CIC. p. 232, 3, raro praeter usum sub a^β illustratum, paulo saepius inde a saec. I²): **a** proprie: **a** respiciunt cuiusvis generis navigia: **1** varia (exempla selecta inde ab OV.): NAEV. carm. frg. Varro ling. 7, 23 conferre ... -em aeratam, qui per liquidum mare ... eunt (utrum scaen. an carm. sit, non constat; VARRO [ad loc. seq.] -is navis longa(s) dixit, ut Naevius eqs.; attulerat TRAG. inc. 225 aderant aequore in alto -bus repentibus). PLAVT. Bacch. 292 (antea navis) occeperunt piratae -em turbare (tardare coni.) in portu (ponto coni.). ENN. ann. 385 caeruleum spumat sale conferta -e pulsum (dubitatur Skutsch, 1985, ad l., utrum huc an ad D pertineat locus, ut 497 -bus ... fremebat imber Neptuni). TVRPIL. com. 98 lembi ... ad nostram adcelerarunt -em. AFRAN. com. 131 (per)culsam -em (l. affert FEST. p. 229, 40). CATVLL. 63, 1 super alta vectus Attis celeri -e maria (64, 121 Ariadne vecta -i[s] Thesei. TIB. 2, 5, 40 Troica ... profugis sacra vehis -bus. PROP. 3, 3, 8 Aemilia vecta tropaea -e. OV. met. 1, 319. al.). VERG. ecl. 6, 76 Scyllam ... Dulichias vexasse -es. georg. 2, 445 -bus posuere carinas homines (nisi ad I, sc. si navem e navigio rudi factam intellegas). Aen. 3, 192 altum tenere -es (5, 8 pelagus t. -es. SEN. Phaedr. 86 pontum. cf. tenere arva: CORIPP. Ioh. 1, 378). 5, 272 -em Sergestus agebat (OV. met. 15, 754 fast. 1, 499. SEN. contr. 10, 2, 13 si navigare imperasses, pater, per hibernos fluctus egissem -em [nisi ad β]. LVCAN. 2, 684 tensis ... rudentibus actae ... -es. al.). 5, 868 magister -em ... rexit (OV. ars 1, 558 reget ... Corona -em [item regit sidus: trist. 4, 3, 2]. trist. 1, 4, 12. al.). al. HOR. carm. 1, 1, 17 mercator ... reficit -es quassas. 4, 8, 32 clarum Tyndaridae sidus ab infimis quassas eripiunt aequoribus -es. al.

TIB. 1, 3, 40 *Saturno rege* nondum ... presserat externa navita merce -em (cf. l. 21 sqq.). 1, 4, 46 si *puer amatus* caeruleas puppi volet ire per undas, ipse levem remo per freta pelle -em. 2, 3, 40 *cupido praedae* bellica ... dubiis rostra dedit -bus. *al.* PROP. 3, 7, 29 ite -es curvas (curvae *trad.*, curvate *pars edd.*) et leti texite causas. 3, 19, 26 pendet Cretaeā tracta puella *Scylla* -e *Minois*. 4, 6, 23 hinc Augusta, *i. Octaviani*, -is (*opp.* altera classis). *al.* OV. ars 1, 172 belli navalis imagine Caesar Persidas induxit Cecropiasque -es. met. 14, 563 Neritiae ... -is viderunt fragmina laetis vultibus *nymphae* (*nisi ad p. 230, 15, cf. comm. Myers, 2009, ad l.*). trist. 4, 1, 52 veneror ... *Musas* vestigia ... vel -e dignatas vel pede nostra sequi (*eadem opp.*: Pont. 3, 1, 28 *Tomi*, nec pede quo quisquam nec -e tutus eat. cf. 2, 10, 33 seu -e ... sulcavimus undas, esseda nos agili sive tulere rota). MANIL. 4, 283 bene noverit ... agitem convertere clavum et frenare -em ... rector. GERM. 304 munit eos *navitas* breve lignum ...; nam tantum a leto, quantum -e fluctibus, absunt. OCTAVIA 127, Stygiae, parentem *Agrippinam* natus *Nero* imposuit -i (*respic. eadem e. g. 311 -e ferali*; *alludit etiam ad cumbam Charonis*, cf. l. 39). FRONTIN. strat. 2, 3, 24 quae *manus ferreae* ubi hostilem adprenderant navem, ... transgrediebatur Romanus et in ipsorum -bus comminus eos trucidabat. INSCR. Sard. Sotgiu 332 (*vix ante saec. II*) (miles) cl(assis) pr(aetoriae) Misen(ensis), Minerva -e. *al.* *respicitur prima navigatio* (cf. e. g. l. 1. 41 sq.): VERG. ecl. 4, 32 suberunt priscas vestigia fraudis, quae temptare Thetin -bus ... iubeant. HOR. carm. 1, 3, 11 qui fragilem truci commisit pelago -em primus. TIB. 1, 7, 20 prima -em ventis credere docta Tyros. PROP. 1, 17, 13 pereat, quicumque -is et vela paravit primus et invito gurgite fecit iter! SEN. Med. 302 audax nimium, qui freta primus -e tam fragili perfida rupit. Phaedr. 530 nondum secabant credulae pontum -es. STAT. silv. 3, 2, 73 ante -es pigro torpebant aequora somno. *¶ cumba inferorum, imprimis Charonis* (*ad I aut ad β transferre possis*; cf. Theocr. idyll. 16, 41 *οχηδία*): VERG. Aen. 6, 302 *Charon* -em conto subigit velisque ministrat (cf. SEN. Herc. f. 768 regit ipse longo portitor conto -em). PROP. 2, 27, 14 infernae tristia vela -is (3, 5, 14 nudus ad infernas, stulte, vehere -es, [fort. corruptum; at vel in inferna ... -e *edd. multi*]). CE 1537A, 6 [saec. I]. 2, 28, 39 una -is fati nostros portabit amores. LYGD. 3, 10 cum ... Lethaea cogeret ire -e (5, 24). EPICED. Drusi 358 turbae vix satis una -is. ELEG. in Maecen. 1, 5 inreligata -is, numquam defessa carina, it redit in vastos semper onusta lacus. SEN. Ag. 752 -is Phlegethontis atri. Herc. f. 776. Herc. O. 1073 inferni -is aequoris nullo remigio venit. CE 1265, 4 (*saec. I/II?*) -e funerea. 1187, 4 (*saec. II*) ad Stygiam ... -em (cf. l. 15). *al.* *¶ Argo*: PROP. 1, 20, 20 ferunt ... Argo[n] ... Mysorum scopulis applicuisse -em (*nisi ad C*). 2, 26, 39 p. 233, 7. OV. am. 1, 15, 21 primam ... -em quae nesciet aetas aureaque Aesonio terga petita duci? (met. 8, 302 p. ... -is molitor Iason. cf. SEN. Med. 3 *Tiphys* discit novam frenare ... -em). Ib. 266 Palladiae (VAL. FL. 5, 206. cf. 5, 504 Minervae). trist. 3, 9, 7 ELEG. in Maecen. 1, 108. MANIL. 1, 623 *circulus* stringit ... Canem clavumque -is (*item respic. sidus*: 1, 694 [Argivum], ... -em [gen. plur., si lect. unius cod. agnoscenda est; Arguum *al. cett.*]). 5, 13 -is heroum, quae nunc quoque navigat astris. GERM. 622. 683 Argoae). GERM. 534 Aries ..., quem propter fabricata -is (cf. PHAEDR. 4, 7, 9 *utinam non fabricasset Argus* ... -em). LVCAN. 2, 715 Pagasaea (SIL. 11, 469. cf. e. g. Haemonia: VAL. FL. 2, 353 H. molem -is. 3, 28). VAL. FL. 1, 2 canimus ... fatidicam ... -em. 1, 236 patiens ... -is omnia vincet. 1, 508 Graia (cf. e. g. Argoa l. 48 et 7, 573 horruit A. legio -is). 6, 10 -e ... sacra ... Achivos advenisse. *al.* *¶ classis Achivorum, sc. in bello Troiano*: VERG. Aen. 1, 43 *Pallas* Iovis ... iaculata e nubibus ignem disiecit ... -es. 6, 492 pars vertere terga, ceu quondam petiere -es. PROP. 2, 26, 38 Danaum ... mille -is *venti vexaverunt* (OV. epist. 13, 97 [Laudamia *Protesilao*] inter m. -es tua sit millensima puppis. *al.* SEN. Ag. 40. 171. Tro. 27 praedam m. non capiunt -es. PETRON. 89 vers. 11. LAVS Pis. 174 quamvis m. -es Priameius ureret heros. *al.*). 3, 9, 40 Danaum decimo vere redisse -is (3, 11, 14. *al.*). 3, 22, 34 Danaas (STAT. Ach. 1, 447). OV. epist. 5, 90 ultrices. met. 12, 65 Graias (SEN. Tro. 445 *Hector* G. petebat facibus Idaeis -es). *al.* SEN. Ag. 173 eiecit Aulis impias portu -es. *al.* HOMER. 164 dicamus quot quisque -es ad Pergama duxit. *al.* *¶ respicitur genus navigii rude vel alioquin despectum*: SEN. contr. 7, 1, 8 (*antea*: navigium ... putre, resolutis compagibus) scissa ... vela fecerant sinus et armatas classes naufraga praecesserat -is (*eadem respic.* 7, 1, 24). LVCAN. 4, 137 (*antea*: salix ... textitur in puppim caesoque inducta iuvenco ... supereminet amnem) his -bus traiecta manus. 8, 565 non longa vecta biremi ... manus ... *Pompeium* celsae de puppe carinae in parvam iubet ire -em. VET. LAT. sap. 14, 5 sq. exiguo ligno credunt homines animas suas et transeuntes mare per -em liberati sunt, (6) sed ab initio cum perirent superbi gigantes, spes orbis terrarum ad -em confugiens remisit saeculo semen nativitatis (gr. *οχηδία* ... *οχηδίας*). CIL VIII 27790, 1 (v. p. 151, 36). *¶ in proverbio vel similitudine sim.*: *α* vario respectu (exem-

pla selecta inde a SEN.): PLAVT. Bacch. 797 bene navis agit[at]ur, pulcre haec confertur -is (cf. p. 230, 55). Most. 918 servavisti omnem -em. CIC. Rab. perd. 25 si ... scire potuisses, ... *non* tuas umquam rat[ion]es ad eos scopulos appulisses, ad quos Sex. Titi adflictam navem et in quibus C. Deciani naufragium fortunarum videres. OV. met. 13, 366 (*log. Vlixes*) quanto ..., -em qui temperat, anteit remigis officium ..., tantum ego te, *Ai*ax, supero. Pont. 2, 6, 22 turpe est laborantem deseruisse -em (*sc. amicum*). 4, 5, 42 prius ... freta velivolae non habitura -es ..., quam *eqs.* (*item in adynato*: SEN. Phaedr. 569 amica -bus ante promittet vada incerta Syrtis. ANTH. 440, 1 ante -es Siculo discurrunt aequore siccae ..., quam *eqs.*). SEN. Phaedr. 181 (*Phaedra de se furori subiecta*) gravatam navita adversa -em propellit undā (cf. Thy. 438 alio ... quam quo nitor abductus feror; sic concitatum remige et velo -em aestus ... refert). 1073 qualis turbido rector mari -em retentat, ... haud aliter citos currus *Hippolytus* gubernat. Phoen. 429 qualis insano -is premente vento rapitur ..., attonita *Iocasta* cursu fugit. RVFIN. Orig. in gen. 9, 1 p. 86, 23 (*antea*: exiguo ... navigio) mentem pavor ... percurrit, quod exiguum -em tam immensis fluctibus credidit (*similitudo illustrat difficultates sacram scripturam legendum*). MART. CAP. 2, 184 (*antea*: navem) in eadem ... -e fons quidam lucis aetheriae, *i. sol*, ... fundebatur. PETR. CHRYS. serm. 7bis, 1 (*antea*: nostri corporis navem) *ieiunium* -em nostrae carnis ad ... divini portus dirigit et pervehit mansionem (cf. 168, 1 -em nostrae mentis carnis e litore solventes *eqs.*). *al.* *¶ respicitur poesis vel carmen sim.*: PROP. 3, 9, 4 non sunt apta meae grandia vela -i (cf. OV. trist. 2, 548 dedi nostrae grandia vela -i). OV. ars 1, 772 hic teneat nostras ancora iacta -es (*in fine libri*; cf. STAT. Theb. 12, 809 mea iam longo meruit -is aequore portum). MANIL. 2, 59 (57 nostra loquar) propria -e pellimus undas. STAT. silv. 4, 4, 100 fluctus an sueta minores nosse -is nondum Ioniis credenda periclis? (cf. NEMES. cyn. 59 non magna -is, vicinis sueta moveri litoribus). *¶ respiciuntur casus vitae*: OV. trist. 2, 100 mergit incolumem totiens una procella -em. 4, 5, 6 veritus non es portus aperire fideles fulmine percussae ... -i. 5, 2, 42 ancora iam nostram non tenet ulla -em (cf. Pont. 3, 2, 6 tu lacerae remanes ancora sola -i). Pont. 2, 3, 58 vela regis quassae qualiacumque -is (STAT. silv. 2, 2, 141 tua securus portus ... intravit non q. -is). 4, 12, 42 ne sperata meam deserat aura -em (cf. SEN. Oed. 889 [*log. chorus*] lenis ... aura ... ducat intrepidam -em). SEN. Ag. 143 fluctibus dedimus -em. epist. 108, 37 quanto maiore putas vitam tempestate iactari quam ullam -em! *al.*

¶ B indicatur adiumentum natandi: PLAVT. Aul. 595 sqq. quasi pueri, qui nare discunt, scirpea induitur -is, qui laborent minus ..., (597) eodem modo servom -em esse amanti ero aequom censeo (*locus interpol. vid., certe antiquus est; affertur apud* FEST. p. 166. 330). AMM. 14, 2, 10 innare temere contextis -bus parant (cf. p. 229, 59).

¶ C indicatur compages navis, ut vid. (fort. addas p. 231, 40): PLAVT. Most. 740 venit navis, nostrae navi quae frangat -em (trabem *Lorenz*; sunt qui ad D trahant).

¶ D indicatur remorum series (cf. p. 230, 47; vix huc trahas l. 45): FEST. p. 273 (*antea* p. 229, 39; loco valde lacunoso) (signifi)carint etiam rem(os) ([si recte suppl. Scaliger]. ad usum illustrandum affert TRAG. inc. 3 [fort. ACC.] atque ego reperc(...). 4 sed iam prop(...)tes salum. sed lacunis prohibemur scire, utrum haec interpretatio necessaria sit necne [cf. p. 230, 60 sq.]).

appendix stilistica et syntactica: *1 iuncturae selectae*: *a nominales*: *α accedit adi. illustrans*: *① originem, possessorem sim.*: v. e. g. p. 230, 65. 66. 231, 5 sq. 60. *② auctorem*: v. p. 231, 44. *③ structuram, firmitatem, statum sim.*: cava OV. epist. 18, 8, celsa VERG. Aen. 8, 107 VAL. FL. 5, 9 STAT. silv. 3, 2, 19 PRVD. cath. 7, 106 (cf. excelsa SIL. 17, 622), curva PROP. 3, 7, 29, dubia TIB. 2, 3, 40 OV. ars 2, 514 (*aliter* l. 70; cf. instabilis TIB. 1, 9, 10 CVRT. 8, 13, 11 [sed stabilis LIV. 21, 28, 8], levis TIB. 1, 4, 46), fortis PROP. 2, 34, 62, fragilis HOR. carm. 1, 3, 11 SEN. Med. 302. CARM. Inscr. Bulg. Beševliev 74, 1 (*saec. IV; e suppl. dub.*), lacera vol. VII 2, 820, 84 sqq. (cf. e. g. quassa l. 33 sq. p. 230, 74 sq.). *al.* *④ materiam*: abiegn VITR. 2, 9, 14, aerata NAEV. p. 230, 55, cerata OV. epist. 5, 42, scirpea PLAVT. Aul. 595 l. 40. *⑤ velocitatem*: celer CATVLL. 63, 1 AVIEN. orb. terr. 758. *al.*, cita OV. epist. 21, 70 ars 1, 3 (cf. citata SEN. Phaedr. 1049 LVCAN. 8, 457, incita SIL. 14, 491), ocior VAL. FL. 2, 60, praeceps LVCAN. 2, 212, repens TRAG. inc. 225, tarda PROP. 1, 14, 1 OV. trist. 4, 1, 8 CLAUD. 24, 359, volucris VAL. FL. 2, 588. *⑥ locum, ubi navigatur*: v. p. 231, 31. *⑦ affectus sim. navigantium*: dubia OV. ars 1, 558 (*aliter* l. 59; cf. sollicita OV. fast. 5, 720), felix OV. epist. 10, 65, impia HOR. epod. 10, 14 carm. 1, 3, 24 SEN. Ag. 173, superba VERG. Aen. 4, 540 VAL. FL. 1, 98. *et saepe*.

¶ e subst. pendet gen. -is: *① poss., qui indicat*: *partem navigii*: PROP. 2, 27, 14 vela (OV. Pont. 2, 3, 58 OCTAVIA 879. cf. SEN. [Clementi])

Herc. O. 698 sipara). Ov. epist. 21, 70 texta. ars 1, 412 membra (Ib. 278 trist. 1, 2, 2). met. 11, 513 ibat *unda* in [arma] -is multoque erat altior illis (alta *Shackleton Bailey*; *locum interpol. putat pars edd.*; cf. STAT. Theb. 5, 363 armamenta). 14, 563 fragmina. MANIL. 1, 623 clavum (cf. e. g. SIL. 14, 548 plectro). GERM. 683 aplustria. PERS. 6, 31 costa. VAL. FL. 8, 362 transtra. *al. nautas*: v. p. 231, 52. ⑩ *obi. ad curam sim. navis spectans (alia negleximus)*: PROP. 2, 26, 39 -is (rudis var. l.) Argus (Argo trad.) dux erat ... columba (LVCAN. 4, 466). Ov. met. 8, 302 molitor (cf. l. 51). 11, 493 -is rector (LVCAN. 5, 515 r. dominumque -is. 5, 568. 8, 167 VAL. FL. 5, 54. cf. l. 23 et VAL. FL. 1, 418 regna -is. VERS. metr. Ps. Mar. Victorin. gramm. VI 103, 18 -is ... rectitor). VAL. FL. 1, 477 cura. VLP. dig. 4, 9, 1, 4 de exercitoribus -ium.

γ *accedit gen. indicans: auctorem vel possessorem*: HOR. epod. 10, 14 Aiakis. PROP. 2, 34, 62 Caesaris. *al. locum, ubi navigatur*: SEN. Ag. 752 Phlegethontis atri. Herc. O. 1073 inferni ... aequoris.

β *verbales, quae spectant ad: α motum vel navigationem sim. (etiam profectionem et adventum): -is pro obi. est: agere p. 230, 70 sqq. (cf. subigere VERG. Aen. 6, 302), applicare p. 230, 7sq. et PROP. 1, 20, 20, ferre VERG. Aen. 10, 295. 678 Ov. epist. 10, 4 met. 14, 548. al. (cf. e. g. inferre VERG. Aen. 10, 300), pellere TIB. 1, 4, 46 PETRON. 89 vers. 11 SIL. 17, 272 (cf. e. g. adpellere p. 229, 61. 232, 4 et BOETH. cons. 4 carm. 3, 2 -es Eurus appulit insulae; impellere Ov. met. 15, 697 SEN. Ag. 431 PLIN. nat. 12, 87; propellere vol. X 2, 1969, 53sq. et AVIEN. ora 120), regere p. 230, 14. 72sq. 231, 31 (cf. dirigere p. 230, 6 232, 21), solvere PROP. 3, 22, 34, 4, 1, 110 Ov. epist. 15, 213sq. met. 14, 85 Liv. 21, 28, 10. al. (cf. e. g.olvere LIV. 21, 47, 2), vehere VERG. Aen. 7, 197 Ov. epist. 2, 6 (cf. e. g. provehere PROP. 1, 8, 14 OCTAVIA 316 VAL. FL. 4, 421). *al. -is pro subi. est: dare vela Ov. epist. 16, 122 rem. 58 (cf. l. 33), ire PROP. 1, 14, 4 Ov. met. 14, 232 trist. 3, 10, 31 VAL. FL. 1, 508, 4, 710. al. (cf. redire PROP. 3, 9, 40 SEN. Tro. 637. al.), labi LIV. 21, 47, 3 LVCAN. 4, 430 (cf. adlabi VERG. Aen. 8, 107), tenere altum sim. v. p. 230, 68, transilire vada sim. HOR. carm. 1, 3, 24. HIST. AVG. Pesc. 8, 6 (vers.). *al. dat. -i: dare vela Ov. trist. 1, 4, 16, 2, 548 (cf. l. 28), ministrare LVCAN. 3, 691, solvere vincla SEN. Tro. 353. β vecturam sim.: -is pro subi. est: ferre Ov. met. 3, 687 LVCAN. 8, 50 (cf. e. g. proferre AVSON. 7 [391 S.], 5), portare PROP. 2, 28, 39 SIL. 14, 574 STAT. silv. 3, 2, 78 (cf. reportare VAL. FL. 7, 45), vehere SEN. Ag. 752 CVRT. 7, 9, 4 ARATOR act. 2, 1117 (cf. e. g. evehere LVCAN. 8, 35, revehere VAL. FL. 1, 98). *al. abl. -e, -bus: accedere CIC. Verr. II 5, 5, ire Ov. Pont. 3, 1, 28 LYGD. 3, 10 LVCAN. 9, 34 CLAVD. 24, 325 (cf. transire p. 229, 49sq. 54. al.), mittere Ov. medic. 53 OCTAVIA 311 VAL. FL. 1, 151 AVIEN. carm. ad Flav. 2, traicere p. 229, 72sq., vehi (vehere) p. 230, 63sq. (cf. e. g. advehi VARRO ling. 5, 43, transvehi VAL. MAX. 3, 2, 23 PLIN. nat. 8, 16). *al. aliae structurae: per -es adire Ov. epist. 18, 8, -em premere TIB. 1, 3, 40 SEN. Herc. O. 50, in -e traicere LIV. 21, 27, 5, in -e vehi CIC. Tusc. 1, 73 et con. dub. p. 231, 33. al. γ fabricationem: -is pro obi. est (saep in struct. pass.): conectere PLIN. nat. 16, 202, construere p. 230, 18, fabricare LIV. 21, 27, 5 GERM. 534 PHAEDR. 4, 7, 9 TAC. ann. 15, 37, 2, facere CAES. Gall. 1, 8, 4 Ov. trist. 3, 9, 7 CVRT. 4, 2, 18 FLOR. epit. 4, 2, 32. al. (cf. reficere HOR. carm. 1, 1, 17), iungere p. 230, 4sq. (cf. coniungere CIC. Verr. II 5, 5), moliri CLAVD. rapt. Pros. 3, 364, parare PROP. 1, 17, 13 Ov. epist. 8, 21 (cf. comparare LIV. 26, 9, 4, praeparare CVRT. 7, 9, 2), texere p. 229, 59sq. 231, 5 et AVIEN. ora 378 (cf. contexere AMM. 14, 2, 10. 31, 5, 3). *al. aliae structurae: v. p. 230, 67, 231, 4.******

2 *de numero: a sing. pro plur.; respic.: navigia separata (addasne p. 231, 6?)*: ENN. ann. 385 p. 230, 60. SEN. Tro. 353 Calchas solvit Pelasgae vincla ... -i. LVCAN. 3, 556 Romana -is stabilem praebeere carinam certior erat (opp. 553 habiles ... pinus). VAL. FL. 8, 292. -ium *pons: v. p. 230, 35sq. ?b plur. pro sing. (fere ad classem spectari suspiceris; cf. Shackleton Bailey, Propertiana, 1956, 24; plerisque corruptum vid. p. 231, 32)*: CIC. Rab. perd. 25 p. 232, 3. PROP. 1, 8, 14 cum tibi propectas auferet unda -es. Ov. ars 1, 772 p. 232, 25. met. 8, 153 Minos egressus -bus Curetida terram contigit (cf. STAT. Ach. 2, 11 ceu Achilles ... Peliaco ... -es escendat ab antro).

deriv.: rat(i)arius, ratitus.

Clementi.

2. *ratis subst. [originis gall., sc. *prā-ti- (cf. hibern. vet. raith, lituan. papartis, russ. paporot 'filix') a radice *(s)per- 'petere; pluma'. cf. Meid, Heilpflanzen und Heilspprüche, 1996, 23sq.; Pokorný, Indogerm. etym. Wb., 1959, 850. Mei.]*

nomen gallicum filicis: MARCELL. med. 25, 37 herbae pteridis, id est filiculae, quae -is gallice dicitur, ... radices.

ratis, -a, -um. a 1. ratis (fort. iocose iuxta bigatus, quadrigatus). i. q. imagine ratis praeditus: LVCIL. 1272 quadrantis -i (re vera nummi pretii minoris imaginem prorae navis ferebant; cf. usum p. 230, 40sq. illustratum). *locum vix recte interpretati sunt*: VARRO ling. 5,

44 (antea p. 229, 56) merces ... huic vecturae, qui ratibus transibant, quadrans (affert LVCIL.). PAVL. FEST. p. 275 -um quadrantem dictum putant, quod in eo et triente ratis fuerint effigies, ut navis in asse (multo plura attulisse vid. loco valde lacunoso FEST. p. 274. cf. Plin. nat. 33, 45 nota aeris eius fuit ... rostrum navis, in triente vero et quadrante rates). Holmes.

ratiuncula, -ae f. a ratio diminutive (item PRISC. gramm. II 108, 16. 209, 3; cf. l. 19. 45). NOT. Tir. 42, 19 -a. GLOSS. -a: λογάρδιον (cf. l. 25). λογάρδιον. v. etiam l. 44sq. [restit. l. 21.]

i. q. ratio parva, levis sim. (vis demin. adhibetur saepe cum contemptu quodam, v. e. g. l. 18. 47, cum modestia l. 55, evanescit hic illic sub la): 1 de -a animantis: a de actione, qua aliquid ratum dicitur, vel de effectu eius actionis; pertinet ad: α computandum, rationem acceptorum et expensorum conficiendam (de ipsa summa subducta imprimis l. 20; iuxta alia demin. l. 16. 18; tamen evanescere vid. vis demin., ita ut vox fere technice adhibeatur, maxime l. 23sq.). PLAVT. Capt. 192 (loq. senex) subducam -am, quantillum argenti mi apud trapezitam siet (Curc. 371 subduxi -am, quantum aeris mihi sit eqs.). TER. Phorm. 36 erat ei conseruo de [-a] ... apud me relicuom [pauillulum] nummorum; id ut conficerem petiit (DON. ad loc. 4 opportuna diminutio in re servili. cf. EVGRAPH. de -a, quam apud me habuit, erat ei reliquum). AFRAN. com. 191 servus coiecerat nescio quid de -a (latrati trad.). TAB. Vindol. II 323, 4 (contextu incerto) quas (pensiones?) ... ternis victoriatibus (... augme)ntatas ex -is elucet. SCAEV. dig. 16, 3, 28 (epist. trapezitae) notum tibi ... facio ad -am meam ea pervenisse, quae a me accepta voluisti. VLP. dig. 33, 9, 3, 10 chartas ad -am vel ad logarium paratas.

β *varios modos considerandi, cogitandi, coniciendi sim. (sive de actione sive de ipsis sententiis sim., etiam scriptis ut l. 40): ① generatim (fere in malam partem)*: CIC. Tusc. 4, 43 in inprobum civem vehementioris iratorum impetus esse, levis autem -as eorum, qui ita cogitent: '... rectum est ...', convenit'. nat. deor. 3, 73 Caecilius Academicorum more contra communem opinionem ... ratione pugnat, qui ... dicit '...' (com. 200sq.); huic incredibili sententiae -as suggerit: '...' (202sq.). AVG. civ. 20, 1 p. 405, 18 quibus testimoniis divinis qui nolunt credere, humanis -is falsis atque fallacibus contraveniis conantur (ANON. c. Iud. 2 l. 47 h. -is vestris ac sophismatum argutiis [opp. legi ac prophetis]). c. Iulian. 6, 7, 17 contra ecclesiam matrem ... -is ... quasi parricidalibus pugiunculis ... armari. mor. eccl. 7, 12 l. 18 nostras ... -as divinis submittam affatibus. PROSP. c. coll. 6 p. 229^b quid de elisarum argumentationum -is fracta studes arma colligere? CLAVD. MAM. epist. 2 p. 205, 27 (Sapaudo rhetori) spretis noviciarium -arum puerilibus nugis legas auctores priscos. de coniecturis explicare temptantium: OROS. hist. 1, 10, 19 quidam, dum non concedunt deo ... potentiam suam, qua olim terram sole torreri permisit, inanes -as conquientes ridiculam Phaethontis fabulam texuerunt (huc spectare vid. GLOSS. -as [scrib. ret-]; rationis partes diminutivae [nisi -ve]; item GLOSS.¹ Corp. R 13; cf. R 170 -as [scrib. ret-]; resunge [anglosax., i. coniecturas sim.]). ② *speciatim de ipso syllogismo artis dialecticae: in malam partem*: CIC. Tusc. 2, 29 concludunt -as Stoici, cur dolor non sit malum; quasi de verbo, non de re laboretur (cf. 2, 42 contortulis ... conclusiunculis). AVG. c. acad. 3, 13, 29 l. 29 de captiosis ... atque fallacibus -is breve praeceptum est: ... ad ea, quae concessa sunt, esse redeundum (postea: in ... conclusione; modus concludendi). PS. AVG. quaest. test. 100, 2 qui dialectici fraude et minutis quibusdam -is, verum excludere nituntur (sc. non concludere; omisisse vid. Souter, sed v. Migne 35, 2300^{ext}). in bonam vel neutram partem (per affectatam modestiam ipsius ratiocinantis praeter l. 59): AVG. beat. vit. 15 si adesset Alypius, huic -ae meae cederet (respic. syllogismus 14 l. 183sq.). de duab. anim. 16 p. 71, 14 qui illas definitiones veras esse concedit, totam ... haeresim paucissimis et brevissimis, sed plane invictissimis -is ... condemnat. epist. 4, 2 illa tibi notissima -a ... intellegentiam oculis ... esse meliorem eqs. (postea bis occurrit ratiocinatio). soliloq. 1, 15, 29 p. 43, 18 hanc ... -am diligenter considera ...; si ... rata est, totum negotium paene confecimus. 2, 11, 20 p. 71, 11 non video ..., quid in ista -a temere concedatur.

β *de facultate ratiocinandi, de ipsa mente*: AVG. civ. 20, 20 p. 455, 25 quod nunc pro nostrae -ae viribus utcumque conicimus. CASSIOD. in psalm. 34, 10 l. 200 homo de ... puritate deiectus solam tenuem et umbratilem -am possidebat.

2 *de -a rei, sc. de dicti cuiusdam sensu apto, probabili sim.*: PS. PROSP. vocat. gent. 1, 22, 42 l. 9 quae definitio ... de his videtur aliquam ostentare -am, qui eqs. Duursma-Bk.

1. *rato*, -āvi, -āre. a reri (ratus). i. q. ratum habere: VIRG. gramm. epit. 7, 1, 1 l. 6 L. in conventu quodam grammaticorum hoc omnes -vere (nat. -al. var. ll.), quod nihil ... utilius ... esset, quam eqs.

deriv.: ratabunde.

2. *ratō* v. reor.

Holmes.

?**rator**: iudex GLOSS. (rhetor: i. *coni. Heraeus*). a *leri, si recte trad.*
[movere lumbos in **ratulam** (vel rot-) VERG. catal. 13, 21; *corruptum.*]
ratum, ratus v. reor.

[**ratyrium** olim falso afferebatur e GALEN. alfab. 272 (satyrium).]
rāvacaulis, (-is) m. a rapa (rava) et caulis. *nomen hole-*
ris (cf. napocaulis et André, *Les noms de plantes*, 1985, 216): GLOSS.
III 583, 58 kambri (i. *καύμβη*), i(d est) bras(s)ica, hoc est -is.

ravana v. raphanus.

?**rāvāstellus**, (-a, -um). [a *rāvāster diminutive; quae vox deri-
vanda est a l. rāvus (q. v.), quod ipsum formam osc. vel umbr. reddere vid.,
cum var. l. grāvāstellus (v. vol. VI 2, 2265, 74sq.) vocem vere lat. *grāvus
contineat; suffixum -āstro- qualitatem quandam deteriore indicat, cf. Leu-
mann, *Gramm.* 1977, 318sq. Mei.]

pro subst. masc., i. q. homunculus rāvus, sc. oculos rāvos habens
(minus probabiliter fere refertur ad colorem capillorum; cf. ravillus): PLAVT.
Epid. 620 quis haec est muliercula et ille -us? (*trad. et gravastellus* [v. vol.
VI 2, 2265, 73sq.] et ravistellus, sed v. Duckworth, 1940, ad l.).

raubo, -āvi, -āre. [originis germ., cf. got. bi-raubōn, quod (ut lat.
rumpere) a radice *reup- 'frangere, rumpere' derivatum est. cf. Walde-Hof-
mann II 420; Lehmann, *Goth. Etym. Dict.*, 1986, 71sq. Mei.] [it. rubare,
francog. vet. rober, prov. raubar, cat., hisp. robar, port. roubar. cf. M.-L.
7092. Battisti-Alessio V 3291. Cortelazzo-Zolli² 1415. Wartburg XVI
677sq. Coromines VII 351sq. Corominas-Pascual V 40sq. Machado³ V
121. Schd.-Cr.]

fere i. q. diripere, (ex)spoliare (sc. c. obi. personae orbatae vel rei
ablatae): LEX Sal. Merov. 17, 12 rec. C si quis in via eum alterum -verit
(mallobergo 'haravvano'), solidos xxx culpabilis iudicetur. 61, 1 rec. B si
quis alteri de manu aliquid per vim tulerit et -verit aut exspoliaverit.

v. L.

rauca, -ae f. [redit ad radicem *₂reuk- 'effodere, runcare', quae
etiam subest vocibus lat. runcare, gr. *ὀρύττειν* 'fodere', ind. vet. luñcati 'vel-
lere, vellicare'. cf. Walde-Hofmann II 420; de Vaan, *Etym. Dict. of Latin*,
2008, 530. Mei.]

significatur genus quoddam vermis (v. Beavis, *Insects ... in Class.*
Antiquity, 1988, 254): COLVM. arb. 17, 3 vermes, qui (-ae dicuntur), in
radice quercus nascuntur eique ... semina oleae consumunt (i. runte duc-
fere trad., corr. Lundström coll. loco pendente PLIN. nat. 17, 130 vermes, qui
-ae vocantur eqs.). VLP. dig. 19, 2, 15, 2 (e Servio) si -is aut herbis segetes
corruptae sint, haec damno coloni sunt.

raucē v. raucus.

raucēdo, -inis f. a raucus. scribitur -cid- HIPPOCR. aphor. 3,
13 (cod. R). PLIN. phys. Bamb. l. 60sq., -cet- GLOSS. V 577, 30. de
notione (cf. l. 63): ISID. orig. 4, 7, 14 (-o amputatio vocis, inde GLOSS.
p. 237, 2); haec et arteriasis vocatur, eo quod vocem raucam et clausam
reddat ab arteriarum iniuria. [confunditur c. raucitudo l. 55; falsa
var. l. pro raucitas p. 236, 62.]

significatur affectio vel morbus gutturis sim., cuius propria est vox
rauca (gr. resp. *βράγχος*, nisi aliud indicavimus): 1 proprie respicitur
vox: a gallinae, sc. pullos alentis (cf. l. 70. p. 239, 14): AVG. serm.
305A, 6 coll. Morin p. 60, 20 videte gallinae habitum, quando pullos alit,
quemadmodum mutatur vox eius et in quamdam -em frangitur.

b hominum: in re medica: MARCELL. med. 14 tit. uvae et faucibus
et arteriis et -i remedia. CASS. FEL. 33, 6 si forte -o aut asperitas fuerit
arteriae. 34, 7 confectio electuarii tussiculis aridis et ad -em, (-i var. l.)
conveniens. HIPPOCR. aer. 8, 11 aqua pluvialis -em (-e, raucitudo- var. ll.) et
graves voces bibentibus efficiuntur. aphor. 3, 13 hieme ... tussis et -es et
corizae. DIOSC. 1, 71 p. 38, 23 storax -em faucibus detergit (gr. l. 66, 2
βράγχνος, ἀποκοπήν φωνῆς). ORIBAS. syn. 5, 48, 5 Ab p. 85 -o voces et
brungcodes incurrunt (gr. *ἀλαμπή ... καὶ βραγχώδη ... φωνήν*, La vocem
habent subrauca(m)). PLIN. phys. Bamb. 50 tit. ad -em vocis (50, 4. 50, 9
ad -em subitam v.: eqs.). quolibet contextu: CONC. Carth. a. 411
capp. 3, 540 episcopus ... impedimento -is agere se non posse testatur.
CASSIOD. in psalm. 68, 4 l. 113 -o quando fauces nostras possidet, verba
nostra ad alienas aures confusa perveniunt.

2 in imag., sc. c. colore soni ingrati: CASSIOD. in psalm. 107, 2
l. 43 vox eius Christi aliqua malorum actuum -e non perstrepebat (opp.
dulcisonum ... psalterium).

raucēso, -ere (fort. huc p. 236, 19). a raucus. i. q. raucum
fieri: proprie -unt animantes eorumve vox: AVG. in psalm. 58,
serm. 1, 10 l. 13 -it vox, fit hispidum totum corpus gallinae pullos alentis
(cf. l. 49). PLIN. phys. Bamb. 1, 27 ne -at aegrotus, oleum frequenter post
curam gargarizet. ISID. orig. 12, 7, 15 ubi grus agmen castigans -it, succedit
alia (cf. vol. IX 2, 145, 55). in imag. -it carmen: FVLG. myth. 1 praef.
p. 13, 5 Semproniae melos cantandi -it (cf. Sall. Catil. 25).

raucēto, raucīdo v. raucedo.

?**raucidulus**, -a, -um. a *raucidus demin., si recte trad. [falsa
var. l. pro rancidulus HIER. epist. 40, 2, 1; vix recte restit. in inscr. l. 26.]

fere i. q. subraucus sim.: EPIST. Merov. 8 lingua mea balbutiens
faucium inter -os cursus squalido situ impedita non loquitur, potius sed
stridet (ita codd.; rancidulos ed. Act. sanct. Maii I, 1680, 50^F [incertum, e
coni. necne]).

raucifluus: raucam emittens vocem GLOSS. a raucus et fluere.

raucilitās: bracioidis (*βραχιδής? βραγχότης?* Goetz in indice). bran-
cias (*βράγγος?* idem). brancis GLOSS. a raucus (cf. bassilitas).

raucio, rausī, rausum, -īre et raucio, -āvi, -āre (l. 21) et rauco(r),
-āre vel -āri (l. 18, cf. p. 237, 7; an ad raucēscere pertinet coll. vol. VII 2,
393, 15?). [a raucus (q. v.); stirps perf. rausī (pro *rauxī) tamen a
radice *reud- 'rudere, flere' formatum est (v. infra s. v. rudo). cf. Walde-Hof-
mann II 420; Meiser, *Veni vidi vici*, 2003, 121. Mei.] inter verba IV^{ae} con-
iug. in 'si' praeteritum terminantia enumerat PRISC. gramm. II 463, 23. 466,
5. 11. 539, 1 (v. vol. VII 2, 393, 21). 542, 27 -si, -sum (affert l. 19); quas for-
mas potius a ravire oriundas esse suspicatur e. g. Sommer, *Laut- u. Formen-*
lehre^{2,3} 556. GLOSS. -it: *βραγγιᾶ*. -co: *τραυλιζω*. -cor: *βραγγιῶ*.

i. q. raucum esse vel fieri: LVCIL. 567 (nisi ad p. 235, 68) -suro
tragicus qui carmina perdit Oreste (Orestae codd.). VET. LAT. psalm. 68, 4
(cod. 136) lassavi invocando, -ciavit guttur meum (gr. *ἐβραγγίασεν*, cetera
v. p. 238, 15sq.).

compos. : irraucio.

[**raucionāns** in var. l. falsa p. 239, 74.]

raucisonus, -a, -um. a raucus et sonare. [dubie restit. CIL
IV 9188 C(oe)lius Epictetus rau(ciso)nus (vel rau(cidu)lus); fortasse est
cognomen.]

i. q. rauce, obtuse sim. sonans: 1 de ipsis sonis, quos emit-
tunt: a res (instrumenta musica praeter l. 35; cf. l. 39): CATVLL. 64,
263 -os efflabant cornua bombos. LVCR. 2, 619 -o ... minantur cornua
cantu (Ps. AVG. serm. 49, 1 horrisono tubarum clangore vel -o aeris c.
CORIPP. Ioh. 1, 425 aere recurvo aspera -i succendunt proelia cantus. 5,
32). FVLG. myth. 1 praef. p. 4, 15 (nisi ad 2a) sopitis ... in favilla silentii -is
iurgiorum classicis. CYPR. GALL. gen. 805 bucina -o dum complet saxa
tremore. ANTH. 377, 6 Bais murmure -o fornacibus aestuat ardor.

b animantes: LVCR. 5, 1084 volucres mutant cum tempestatibus una
-os cantus. QVODV. prom. 2, 28, 62 Iudaei ut corvi una et (-a voce) Pilato
clamaverunt 'crucifige, crucifige' (i. variatur l. 50). VEN. FORT. Mart. 2,
248 murmure -o frangente 'fragore, loquellas' (i. con. Blomgren, lepore
trad.). cf. Sulp. Sev. Mart. 23, 6 murmur ... vocum audiebatur. an de fremitu
terrae motae, ut spectet ad a?).

2 de iis, quae (qui) sonum edunt: a de rebus (de aquis praeter
l. 47; cf. l. 33): CE 273, 6 (saec. III) -i lapidos cadunt (iam fon)te li-
quores (suppl. Būcheler, alii alia). AVIEN. Arat. 1390 -i ... indignatio ponti.
PAVL. PETRIC. Mart. 5, 570 moles aquarum -o inpactam conlidit turbine
cratem. VEN. FORT. Mart. praef. II 3 -o latrante salo cum perstreptit ae-
quor. CORIPP. Ioh. 8, 512 cornu ... reflexo stridula -is compellit spicula
nervis Romana manus. b de animantibus: PRVD. cath. 4, 38 inter
-os situm leones ... virum (SCHOL. -os: frementes). QVODV. prom. 2, 28, 62
Iudaei ut corvi, ... taetri colore, voce -i (-a var. l.; cf. l. 37).

raucitās, -ātis f. a raucus. de formis: plur. non nisi l. 60; acc.
sing. -um l. 64. de notione v. l. 66 et p. 241, 25. 28. [confunditur in
codd. c. raucitudo vel raucedo l. 61.]

significatur qualitas eius, qui raucus (quod raucum) est, rauce so-
nat; respicitur: 1 vox humana: aegrotantis: CELS. 2, 1, 16 hie-
me sim. tussis, destillatio, -s, in quibusdam etiam tabes oritur. SCRIB.
LARG. 72 tit. ad tumorem et -em arteriae et vocis abscisionem (74 altera
arteriace ad fluorem et -em a., [= ind. capp. 74]. inde sim. MARCELL. med.
14, 6). 185 coriandrum facit ... -em. PLIN. nat. 20, 53 ālium -em extenuat.
22, 104 laser prodest -bus; confestim ... purgat fauces vocemque reddit.
GARG. MART. med. 18, 19 ālium -em vocis emendat ([-citudinem,
-cedinem var. ll.). ORIBAS. eup. 4, 77 tit. Aa p. 597 ad v. -em [gr. 4, 76 tit.
πρὸς φωνῆς ἀποκοπήν, La ad vocem abscisam]. syn. 9 praef. add. Aa
p. 267 ut aegrotantes v. -em [voces -um Ab] incurrant). CAEL. AVR. chron.
2, 7, 95 eos ..., qui faucium influxione vexantur, sive quod Graeci bran-
chos, quam nos -em vocamus, sequitur pruritus quidam secundum fauces.
ORIBAS. syn. 3, 189, 2 Aa p. 887 trociscus arteriam facit lenem et emendat
-em, (desunt in gr.). 4, 41, 9 Ab p. 44 quaedam aquae ... et -em et gravi-
dinem ... faciunt (gr. *βράγγων*, La raucas voces faciunt). 4, 41 add. Ab
p. 44 aquae tussem excytant et -em facit. stertentis (sc. Sileni):
MART. CAP. 8, 804 terrore et rapiduli sonitus -e concussi ... divi.

2 sonus tubarum: PLIN. nat. 11, 269 elephans ... ore ipso sternumento
similem elidit sonum, per nares autem tubarum -i.

[**raucito** verbum est med. aevi; e coniectura dubia pro paucito vol. X I,
799, 56.]

raucitūdo, -inis f. a raucus. [falsa var. l. pro raucedo p. 235, 55, raucitas p. 236, 61.] fere i. q. *raucedo* (cf. GLOSS. -o: amputatio vocis [v. et p. 235, 43]. arteriasis: -o vel asperitas in faucibus): MISC. Tir. p. 52, 20 (nisi est aet. recentioris) ad -em (roc- cod.) piper tritum in ore tene diutissime (sim. p. 63, 16 [rauc- cod.]).

rauco et **1. raucor** v. raucio.

2. raucor, -ōris m. a raucus. NOT. Tir. 118, 39^a -or (nisi ad p. 236, 10). i. q. *raucedo*: ALEX. TRALL. 2, 10 aegrotantes habent etiam quandam (quan- dett.) -em cum tusse (ranc- codd. Oxon., Andecav., rucorem Paris.; gr. *ῥέγγων*).

***raucus**, -a, -um. [a ravis (q. v.) derivatum et auctum suffixo -ko-; cf. Leumann, Gramm. 1977, 340sq. Mei.] de origine v. p. 241, 27.

de scriptura: PROB. app. gramm. IV 198, 30 -us non draucus (v. vol. V 1, 2067, 65sq. et Powell, Class. Quart. 57, 2007, 699). NOT. Tir. 130, 100 -us. compar. -ior occurrit l. 58. 74. p. 239, 53 et PHYSIOGN. 5 p. 9, 3, superl. -issimus p. 239, 13 et PASS. Thom. 44; cf. male -us l. 43.

de notione (adde l. 71. 73. 75; cf. p. 238, 64): GLOSS. -us: *τραυλός. βαρύηχος. βραγχός. βραγγών. βραγγός*. -o: tinnulo. -us sum: *βραγγώ*. GLOSS.¹ I Ansil. RA 279 (-a): gravem sonum habens. sim. al. legitur in versibus inde a PLAVTO, ENN., LVCIL., rarius in prosa orat. inde a CIC.

[It. roco, raet. occ. (Engadin) rōtʃ, rāk, francog. vet. roe (fem.), rois et var. dial. rec., helv. (Fribourg, Vaud) rutsu, prov. vet. rauc, astur. occ. roucu, gallaec., port. rouco, fort. et raet. centr. grat. or. grōc; aemil. rok, venet. (Polesine) roco 'singultus'. cf. M.-L. 7093 et Faré, Postille. Battisti-Alessio V 3274. Cortelazzo-Zolli² 1405. Kramer V 476sq. Wartburg X 128sq. Corominas-Pascual V 63. Machado³ V 121. Schd.-Cr.] [falsa var. l. pro tristis PRVD. ham. 916, ceterum v. p. 240, 47. 242, 19; restit. pro paucus p. 238, 44; loco lacunosus CE 1628, 5.]

i. q. *aspere sonans sim.* (gr. resp. e. g. *βραγγώδης* l. 68. 72. p. 238, 75, *σομφός* BOETH. top. Arist. 106b7sq. et 12; *saepe de sono ingrato, sed grato* e. g. p. 238, 5. 239, 17 [cf. SERV. l. 73. 75]; *iuxta pon. gravis* p. 238, 74, obtusus p. 238, 74, opp. e. g. acutus p. 238, 73. 74. 239, 52sq., canorus e. g. l. 35. p. 238, 72, liquidus p. 238, 64. 72):

I usu adi. (pro subst. masc. p. 238, 65. 72sq., neut. p. 239, 58 et loco generali AVG. gen. ad litt. imperf. p. 473, 21 canora et -a [sim. serm. 112, 3]):

A quaelibet exempla; describuntur: **1** qui (quae) sonum edunt: **a** respiciuntur animantes (per prosopop. de fluminibus p. 238, 11. 14, de hieme p. 238, 13, de rumore l. 61):

α -i sunt ipsi animantes: **①** homines (-i fiunt fere clamando, nimis loquendo sim. e. g. l. 41. 48, aliter e. g. l. 55; accedit abl. respectus l. 57sq.):

② quaelibet contextu: PLAVT. Epid. 200 rogitando sum -us factus (cf. MART. 10, 5, 4 -os ... rogatores). CIC. de orat. 1, 259 nos oratores -os saepe attentissime audiri video ..., at Aesopum, si paulum irrauserit, explodi. HOR. sat. 1, 4, 66 *causidici ambulant* -i male cumque libellis (PORPH. ideo -i, quod in contentione iudiciorum clament [sim. SCHOL. -i traduntur assiduitate agendi]. item de accusatoribus sim.: MART. 4, 8, 2 causidicos. cf. p. 239, 61. 67. 240, 73). epist. 1, 17, 62 'quaere peregrinum' vicinia -a reclamat (PORPH. vicini vociferantes). PROP. 1, 16, 39 (loq. amator exclusus) me tam longā -um ... querelā. SEN. contr. 1, 7, 18 *rethori cuidam* vocis obtusae ... scurra ... dixit: 'centum -orum vocem habes'. PERS. 5, 11 *tu non clauso murmure* -us nescio quid tecum grave

cornicaris (SCHOL. ad loc. 2 quae *cornix* -um quiddam secum murmurat [ad II]. contumeliose de poeta ut: IVV. 1, 2 vexatus totiens -i Theseide Cordi). MART. 1, 41, 9 qui tomacla -us circumfert ... cocus popinis. IVV. 6, 515 -a cohors (de Cybelen venerantibus ut: CLAVD. rapt. Pros. 3, 422 -is ... thiasis. cf. p. 238, 36). 11, 156 non pupillares defert in balnea -us testiculos puer (sc. cuius vox sive adhuc puerilis est sive nondum veneris usu enervata). FIRM. math. 8, 20, 7 voce -i lenones (abl. respectus ut: PS. RVFIN. Ios. bell. Iud. 6, 308 p. 821 vates neque v. -ior fuit neque laboravit [gr. οὐτ' ἤμβλυνεν τὴν φωνήν]. cf. p. 238, 64sq.). CLAVD. 20, 372 *nutrix telā* ... quaerere victum -a monet. al. per prosopop.: CIC. fam. 9, 2, 5 nisi ipse Rumor iam -us erit factus.

③ in re medica (masc. pro subst. praeter l. 67): PLIN. nat. 20, 87 -is crudeae brassicae sucum gargarizandum bibendumque demonstrat medicus quidam (cf. Diosc. gr. 2, 120, 3 *φωνῆς ἀποκοπήν*). THEOD. PRISC. eup. faen. 53 -os ... sic corriges: tragacanthum ... sub lingua teneant eqs. (sim. MARCELL. med. 14, 59). CAEL. AVR. chron. 1, 4, 101 si arteria ... asperetur et -os faciat. 2, 13, 176 si -i fuerint aegrotantes eqs. (postea: asperitas faucium). HIPPOCR. aer. 7, 2 aqua -os constituens (gr. *βραγχώδεστα* [sc. ὕδατα]). al.

④ animalia (homines in animalia mutati p. 238, 7): **⑤ aves:** LVCR. 6, 751 -ae cornices (EPIGR. Bob. 62, 1 [Hes. frg. 304, 1 M.-W. *λαχέρινζα*]. cf. l. 51). VERG. ecl. 1, 57 -ae ... palumbes (SERV. '-ae' id est *βραγγώδεις* [brongidi codd.]). Aen. 7, 705 volucrum -arum (SERV. '-arum' τῶν μέσων est ...; sciendum ... Vergilium secundum morem provinciae suae locutum, in qua bene canentes cycni -iores vocantur). 11, 458 dant sonitum -i ... cycni (SERV. '-i' ... τῶν μέσων est: nam modo canoros signi-

ficat, alias vocis pessimae [affert Ivv. p. 237, 52]). SEN. Med. 733 -ae strigis ... viscera. STAT. Theb. 5, 12 -a ... decedunt agmina Nilo (de gruibus, ut vid.; cf. CORIPP. Ioh. 4, 389 gruem). al. **⑥ varia** (fort. huc p. 239, 75): VERG. ecl. 2, 12 -is ... resonant arbusta cicadis ([cf. SCHOL. Class. Phil. 24, 1929, 274 suavitas ... carminis exprimitur]. NEMES. ecl. 1, 2). STAT. Theb. 11, 29 -i ... comminus ursi. APVL. met. 1, 9, 3 *caupo in ranam mutatus* adventores ... officiosis roncis -us appellat (cf. p. 239, 3). AVIEN. Arat. 1790 crabronum -a agmina (cf. l. 2).

β -ae sunt partes corporis (fere os sim., sed -a naris l. 19): **① hominum** (deorum dearumve): OV. am. 3, 6, 52 *Anien* -a ... de mediis sustulit ora vadis (fluminis ut: met. 5, 600 -o mihi dixerat ore. fast. 5, 638 -a ... dimovit talibus ora sonis. ceterum: STAT. Theb. 1, 347 ventura ... -o ore minatur hiemps, venti ... frementes eqs. AVIEN. Arat. 335 -o ... ore Iustitiae [cf. 325 crepula ... voce]). STAT. silv. 4, 3, 71 Vulturnus ... -is talia faucibus redundat: '...' (VET. LAT. psalm. 68, 4 [cod. 300. al. = VVLG.] laboravi clamans, -ae factae sunt f., meae [gr. ἐβραγγίασεν, cf. Hier. psalt. sec. Hebr. exasperatum est guttur meum; huc spectat e. g. AVG. in psalm. 68, serm. 1, 7. -i item VITA Adae rec. B 8]). HIER. in Ion. 1, 5^b l. 235 D. quasi homo torpens ... profundissimum somnum -a nare resonaret (rhonca vel rhonco pars edd. vet.; cf. l. 61). PS. HIL. gen. 5 -a, ... stridens et nullis digna coturnis (-i sc. lingua; an acc. plur. neutr. pro subst., ut ad II trahas?). **② animalium:** OV. met. 2, 484 vox ursae iracunda ... -o de gutture fertur (Pont. 3, 1, 22 avis -o g. potat aquas. AVIEN. Arat. 1705 cornix saevit g. -o [gr. 953 *παχέα κρώζονσα*]). fast. 1, 433 -o ... asellus ... edidit ore sonos (PERVIG. Ven. 85 loquaces o. -o stagna cygni perstreptunt).

b respiciuntur res: **α arte factae:** **① -a sunt instrumenta musica:** VERG. georg. 4, 71 morantēs apes Martius ille aeris -i canor increpat (inde sim. CORIPP. Ioh. 2, 249. cf. l. 40). Aen. 11, 474 bello dat signum -a ... bucina; (item CYPR. GALL. deut. 69). COPA 4 ad cubitum -os excutiens calamos. PROP. 3, 3, 41 -o ... cornu flare (LVCAN. 1, 238 VAL. FL. 6, 92. CE 2121, 12 me ... ad cinerem c. -a vocant. al.). 3, 10, 23 tibia. 3, 17, 36 cymbala. 4, 3, 20 struxit querulas -a per ossa tubas. OV. Ib. 456 tympana -a (CLAVD. 18, 278 DRAC. Romul. 7, 28 CORIPP. Ioh. 6, 154. cf. OV. fast. 4, 212 aera deae comites -aque terga, i. tympana, movent). SEN. Ag. 689 turba venerantium Cybelen ... pectora -o concita buxo ferit. VERS. metr. Bass. gramm. VI 258, 1 classico ... -o (sim. 258, 3). PRVD. psych. 317 Luxuria (-os, audierat lituos (-i mortis var. l.). al. **② -a sunt quaelibet:** VERG. Aen. 2, 545 Priamus telum ... coniecit, -o quod protinus aere Pyrrhi est repulsum (SERV. auct. '-o aere' ad scutum rettulit). PROP. 4, 8, 49 -i sonuerunt cardine postes (cf. p. 239, 36).

β naturales: **① -ae sunt aquae** (cf. prosopop. l. 11sq. 14): VERG. Aen. 6, 327 Charoni non ripas datur horrendas et -a fluenta transportare animas (APVL. met. 6, 13, 4 -a Cocyti f. [pauca trad.]. al.). HOR. carm. 2, 14, 14 fractis ... -i (-is var. l.) fluctibus Hadriae. OV. epist. 10, 26 aquis (18, 26). met. 11, 783 unda (AVIEN. orb. terr. 385). AVIEN. Arat. 1487 gurgitis (CYPR. GALL. gen. 58). CLAVD. carm. min. 25, 109 -ae stagna Padusae. al. **② -a sunt quaelibet:** AETNA 3 quid -os torqueat aestus, carmen erit (ENNOD. dict. 28, 5 p. 506, 17 -os tumentium procellarum a.). STAT. Theb. 2, 40 (an interpol.?) tonitrua (CLAVD. 17, 210). MART. 1, 49, 20 cum ... bruma ... Aquilone -o mugiet. CLAVD. rapt. Pros. 1, 69 turbine -o cum gravis armatur Boreas.

2 soni ipsi, voces, strepitus sim. (cf. prosopop. p. 237, 61; in iunctura e. g. murmur -um p. 239, 6. 16sq. 40sq. al., sonus -us l. 62. p. 239, 7. 8. 42sq. al., vox -a l. 64sq. p. 239, 3. 11sq.): **a animantium:** **α hominum** (-a ravis pleonastice l. 57): **① quaelibet exempla:** PLAVT. Cist. 304 expurigabo ... omnia ad -am ravim. LVCR. 6, 1189 sputa per fauces -ā vix edita tussi. VAL. FL. 2, 307 matres -o fremitu sedere parentum ... locis. HIER. in Ezech. 8, 17 l. 381 Symmachi interpretatio, foedum -umque sonitum de naribus procedentem eqs. (respic. l. 369sq. emittens sonitum ... per nares suas). RVFIN. Orig. in iud. 6, 3 p. 502, 5 (ad iud. 5, 3; in imag.) qui nullum habet in se -um peccati sonum (antea: canorae vocis). CORIPP. Ioh. 3, 99 praecordia cultro icta -is flatibus alta sonant. **② vox -a** (cf. PAVL. FEST. p. 283 rava vox -a et parum liquida eqs. [v. p. 240, 73. 242, 21]): SEN. apocol. 5, 3 v. Claudii ..., qualis esse marinis beluis solet, -am et implicatam. MART. 8, 3, 15 praelegat ut ... -ā te v. magister. APVL. met. 8, 23, 5 praeco dirruptis faucibus et -a v. iocatur. 8, 26, 2 (fractā e(t) -ā, et effeminatā v. (v. app. crit.)). FIRM. math. 8, 23, 1. HIST. AVG. Pius 13, 2 fuit v. -ā et sonorā cum iocunditate (sim. Pesc. 6, 5 fuit ... v. -ae sed, canorae [-i, excerpta Sedul., om. codd.]). PRVD. perist. 10, 15 v. ineditos -a laxabit sonos. ISID. eccl. off. 2, 12, 2 v. ... eius psalmistae non aspera vel -a vel dissona, sed canora erit, suavis, liquida atque acuta. al. in re medica: CAEL. AVR. chron. 2, 14, 197 cum v. -a aut acuta. 5, 10, 96 obtusa vel -a. HIPPOCR. aer. 6, 5 graves v. esse et -as propter aerem (gr. *βραγχώδεις*).

75

β *animalium* (*hominum in animalia mutatorum* e. g. l. 3; *de raucitate fere nativa praeter l. 13*): ① *variorum* (cf. p. 238, 66): OV. met. 6, 377 vox ... iam -a est *Lyciorum in ranas mutatorum* (cf. SER. med. 669 *rana* -o [v. *app. crit.*] garrula quaestu). 8, 287 cum -o ... stridore per armos spuma fluit *apro Calydonio*. 13, 567 *Hecuba in canem mutata* -o cum murmure saxum ... insequitur. fast. 1, 560 mugitum -o furta, sc. *boves rapti*, dedere sono (cf. l. 47sq. et SIL. 5, 63 *non* -o taurus cessavit ... immugire sono. 16, 266 *taurus* fremitu suspiria -o congemmans). al. CLAVD. carm. min. 9, 25 vibrata ... -o terga fragore sonant *hystricis*. ② *avium* (cf. p. 237, 51): OV. met. 5, 678 -a ... garrulitas *picarum*. NEMES. auc. 1, 8 *tetrax* -a subsannat voce magistri consilium (SERV. georg. 1, 388 cornicem ... -ā v. ... pluviam praedicere. HIER. tract. in psalm. I p. 333 l. 149 qui *corvi* semper v. -issimā rixas comparant. AVG. in euang. Ioh. 15, 7 v. -ā *gallina in pullis infirmata agnoscitur*). AMBR. Iac. 2, 12, 56 non sic -a resonant ... columbarum murmura, ut eqs. ③ *apium*: SIL. 2, 221 *apes* -um ... glomerant ad limina murmur (AMBR. hex. 5, 22, 76 habent gratam in -o illo vocis suae m. suavitatem. cf. PALLAD. 7, 7, 1 murmuris sonus magnus et -us [opp. subtile m.]). CORIPP. Ioh. 1, 437 -is ... vocant stridoribus hostes.

β *rerum*: α *quae arte factae sunt; de sonis, quos efficiunt*: ① *instrumenta musica* (*de sonitu tubae l. 22. 27. 35. al., tympani l. 24. 34, cornus e. g. l. 25. 28sq.*): ENN. ann. 520 carmen tuba *tibicinis morientis* sola peregit et ... -um *sonus*, aere cucurrit ([, , *neutr.*, v. ed. Skutsch, 1985, 648]. OV. met. 4, 391 tympana ... -is obstrepere s.). LVCIL. 605 *vide, ne* -o contionem sonitu et curvis cogant cornibus [*per hendiadyoin explicandum*]. HIER. epist. 123, 17, 1. in Is. 7, 18, 1 l. 40 G. [*ad I Cor. 13, 1*] cymbalum -o concrepans s.). LVCUR. 4, 544 tuba ... reboat -um retro cita ... bombum. VERG. Aen. 7, 615 aerea ... adsensu conspirant cornua -o. 8, 2 -o strepuerunt cornua cantu (MART. CAP. 5, 425 [vers.]. CORIPP. Ioh. 6, 263. al.). SIL. 4, 172 *telum* clausit -um letali vulnere murmur *cornus*, sc. *cornicinem interficiendo* (AMBR. exc. Sat. 2, 110 AVIAN. fab. 39, 7). 12, 182 insonuere ... -o ... tumultu cornua. 16, 94 -us stridenti murmure clangor *tubarum* increpuit (PS. CYPR. spect. 7, 2 c. tubae ... -os). SIL. 17, 19 certabant -o resonantia tympana pulsu (*an ad l. 62?*). STAT. Theb. 3, 708 -a dabunt ... signa tubae. al. ② *quaelibet*: OV. am. 1, 6, 50 *nonne* verso sonuerunt cardine postes, -aque concussae signa dedere fores? (*respici omen putat McKeown, comm. 1989, ad l.*). CLAVD. 20, 163 ingeminat -um Rhodope concussa fragorem *Martis clipeo intonantis*.

β *naturalium*; -us est sonus: ① *aquarum*: VERG. georg. 1, 109 illa unda cadens -um per leviam murmur saxa ciet (COPA 12 crepitans [v. *app. crit.*] -o m. rivus aquae. CLAVD. rapt. Pros. 1, 258. al.). CLAVD. DON. Aen. 9, 125 p. 203, 24 -us sonus est undae tardioris et parvae (ANTH. 478, 6 -o trahitur lubrica concha *sono*, [sinu *trad.*, quod def. Watt, Harv. Stud. Class. Phil. 101, 2003, 471]). CORIPP. Iust. 3, 173 -o sonat unda susurro. ② *quarumlibet rerum*: OV. met. 14, 409 arte magica lapides visi mugitus edere -os. SEN. nat. 2, 27, 2 *aër nubibus inclusus* similem agit mugitibus sonum, -um et aequalem eqs. (PLIN. nat. 2, 193 sono exilius grassante in angusto, eodem -o in recurvis locis [*antea*: similis ... mugitibus aut clamori humano]). CALP. ecl. 1, 3 *quamvis* spument -o ferventia musta susurro. MART. CAP. 1, 11 (*in silva Apollinis*) quicquid *arborum* ... terrae ... propinquum ramis acclinibus fuerat, gravitas -a quatiebat (*antea opp. acuto sonitu*). 1, 28 (*respic. harmonia sphaerarum*) luna graves pulsus modis -ioribus personabat (*antea opp. acuto ... tinnitu*).

β *per enallagen quandam transfertur ad*: 1 *loca, ubi fiunt soni, strepitus*: VERG. Aen. 5, 866 -a ... sale saxa sonabant (*[an ad II?]*). CLAVD. carm. min. 26, 63 *in balneis* -i [*vasti var. l.*] cum murmure saxi ... pellitur ... vapor). STAT. Theb. 5, 291 litore. 7, 16 omne, quod ... -ae circumtonat ira Maleae (cf. *neutr. pro subst.* SIDON. carm. 11, 5 ad -a Maleae [*Maleam trad.*; v. Ceccarelli, Riv. Fil. Class. 137, 2009, 171sq.]). MART. 7, 31, 1 -ae chortis aves et ova ... de nostro tibi missa rure credis? IVV. 8, 59 cui equo ... exultat -o victoria circo. CLAVD. carm. min. 20, 8 -i lites ... fori. 2 *actiones, eventus, quibus fiunt soni* (fort. huc l. 34): VAL. FL. 1, 330 -os ad litoris ictus. 1, 614 -o ... ad litora tractu ... venti freta curva ferunt (CLAVD. rapt. Pros. 3, 242 *auriga* -o reduces t. detorsit habenas). CLAVD. 15, 433 an Mauri fremitum -osque repulsus umbonum ... passuri? 3 *tempus, quo fit sonus*: MART. 8, 67, 3 cum modo distulerint -ae vadimonia quartae, sc. *horae* (-a ... quarta *Shackleton Bailey*; cf. l. 62. p. 237, 43).

β *usu plus minusve adverbiali, sc. acc. neutr. pro obi. int.*: sonare (*hucine l. 55?*): VERG. Aen. 9, 125 amnis -a sonans (*explic. v. l. 42. p. 240, 8*). OV. ars 3, 289 illa sonat -um quiddam atque inamabile: ridet, ut rudit ... asella. SIL. 4, 657 *fluctibus* percussa ... longe -um saxa sonant. STAT. Theb. 4, 808 amne propinquo -a sonat vallis. SYMPH. 19, 1 (*de rana*) -a sonans, ego sum media vocalis in unda ([, -ae s., -e s., raucisonans var. ll.). al. gemere: LVCAN. 4, 756 *equorum* pectora -a gemunt,

quae creber anhelitus urguet (*nisi ad p. 238, 3*). 5, 218 pontus -a gemit. SIL. 2, 245 arma fragore icta gravi -um gemuere. VEN. FORT. carm. praef. 5. CORIPP. Ioh. 5, 48 montes ... lacusque -a gemunt. *cetera exempla* (*huc p. 237, 51, fort. etiam p. 238, 20*): CALP. ecl. 6, 63 -um mihi ... lymphae respondent. CORIPP. Ioh. 6, 736 iaculis clipeus venientibus obstans aere gemit -umque tonat.

adv. **raucē**. i. q. *modo rauco*: SERV. Aen. 9, 122 (*ad p. 239, 70*) melius ... est accipere 'rauca sonans' pro '-e', quam 'rauca amnis'. CASSIOD. var. 2, 40, 13 quidquid -e ... sonat (v. vol. X I, 2608, 24). GREG. TVR. Mart. 2, 17 Boso, non -e vociferans, beati Martini auxilium proclamabat.

deriv.: raucedo, raucedo, raucilitas, raucio (*et rauco(r)*), raucitas, raucitudo, 2. raucor (-ōris).

compos.: obraucatus, subraucus (cf. ?irraucus); raucifluus, raucisonus. cf. Onom.

1. **raudus**, -eris n. [vox recepta ex alia lingua cognata et sine dubio ad radicem *(₂)reud^h- regrediens, cf. etiam ind. vet. lóha masc. (< *(₂)reud^h-o-), slavon. vet. ruda, island. vet. raudi 'metallum rutilum, aes'. cf. Walde-Hofmann II 420sq.; de Vaan, Etym. Dict. of Latin, 2008, 515. Mei.] comparatur c. adi. q. e. rudis CINC. Fest. p. 265 (v. l. 55); cf. l. 35. praeter raud- scribitur etiam rod-, roud-, rud- (quod infra indicavimus). plur. l. 27. 37; abl. sing. heteroclit. -do l. 36.

significatur massa quaedam aenea: 1 **strictius**: VARRO ling. 5, 163 aes '-us' dictum; ex eo [in] veteribus in mancipiis scriptum 'raudusculum libram ferito'. CINC. Fest. p. 265 apud aedem Apollinis aes conflatum iacuit, id 'ad rudus' appellabant; in aestimatione censoria aes infectum 'rudus' appellatur. LIV. 26, 11, 9 cum rudera milites *templum populates* religione inducti iacerent (*antea*: aeris acervi; *disting.* auro argentoque). FEST. p. 265 rodus (rudus *Paul.*) vel -us significat rem rudem et imperfectam; nam saxum quoque -us appellat poetae, ut Accius in Melanippo '...' et in Chrysippo '...' (sc. *trag. 438 et 264, v. sub 2. rudus*); vulgus quidem in usu habuit, non modo pro aere imperfecto, ut LVCILIVS, cum ait '...' (sc. l. 40), sed etiam signato, quia in mancipando, cum dicitur 'rudusculum libram ferito' (v. l. 52), asse tangitur libra. PAVL. FEST. p. 275 Rodusculum (-cal- *cod. unus*) porta appellata, quod rudis et inpolita sit relicta vel quia raudo, id est aere, fuerit vineta (*sim. eiusdem portae nomen explicat Varro ling. 5, 163* quod aerata fuit. VAL. MAX. 5, 6, 3 olim aera '-a' dicebantur). PRVD. apoth. 725 ab aeris rudere decoctam ... massam.

2 **laxius de massa plumbi** (*lapides sim. ad 2. rudus relegavimus*): LVCIL. 1192 p. paucillimum rodus linique mataxam (*ita Fest. p. 265, rudus Isid. orig. 19, 4, 10*). APVL. Socr. 10 p. 142 *nubes nisi leves forent*, non secus quam p. rodus (globus, robus, robur *trad.*) et lapis ... caducae terris illiderentur.

deriv.: raudusculum; cf. Onom. (porta Rauduscula/-culana).

2. **raudus**, -a, -um. DRAC. laud. dei 1, 279 -os ... molossos (*ita cod. B², quam lect. vix recte def. Vollmer, ed. mai. 1905, 400 notionem q. e. raucus intellegens coll.* 1. ravior, ravis, ravulus; raucos *ceteri codd. et edd.*). neque huc pertinet GLOSS. IV 165, 35 rudus: asperus (*legas rubus, v. enim Gloss. I III Abol. ru 9 et 13*).]

raudusculum, -ī n. a 1. raudus *deminutive* (sed ad rudis refertur a CINC. *infra*). scribitur rud- FEST. (*et CINC.*).

significatur nummus aeneus: in formula iuris -o libram ferito (*ad rem cf. Gaius inst. 1, 119 et e. g. Kaser, Privatrecht I² 41sq.*): VARRO ling. 5, 163 v. l. 24. FEST. p. 265 '-o l. f.' (v. l. 33) ...; CINCIVS de verbis priscis sic ait: 'quemadmodum omnis fere materia non deformata rudis appellatur ..., sic aes infectum -um' (rudus cuium *cod.*). *collective de quavis summa nummularum*: CIC. Att. 4, 8, 1 [*de -o*] (perau(i)d- *sim. trad.*) quod scribis, μήπω μέγ' εἴπης, πρὶν τελευτήσαντ' ἴδης. 6, 8, 5 de -o Puteolano gratum; nunc velim dispicias res Romanas. 7, 2, 7 de -o Numeriano multum te amo. 14, 14, 5 nec mehercule me -um movet.

ravē v. 2. ravus. Reineke. [raviceus, sc. acc. plur. -os, trad. in cod. M post corr. PLIN. nat. 15, 36 Taurini nuces pinastri -os vocant; sed lectio manus pr. araviceus praeferenda vid.; v. André, Lex. des termes de botan., 1956, 37 et ed. Plinii, 1960, ad l.]

ravidiosus v. rabidiosus. 1. **ravidus** v. rabidus.

2. **ravidus**, -a, -um. a 1. ravus. i. q. (*colore*) ravus (cf. e. g. albidus iuxta albus): COLVM. 8, 2, 9 in his *gallinaceis maribus* ... status altior quaeritur; sublimes ... cristae, -i vel nigrantes oculi eqs. (rab-, rub-*trad.*).

cf. Onom. v. L. **raviēs** v. rabies. [ravilius v. p. 241, 4.] 1. **rāvilla** v. ravillus.

?2. **ravilla**, (-ae) m. a 2. ravus *deminutive, si recte trad.* PAVL. FEST. p. 283 (*antea p. 242, 21*) unde etiam caudicibus pugnaciter loquens '-a' appellatur (-a *codd.*; sunt qui rabula [vel rav-] restituant, v. p. 14, 43sq. [ubi pro 'cod. F' lege 'codd.']).

rāvillus, -a, -um. a 1. rāvus *deminutive*. pro subst. fem. (plur.), i. q. muliercula rava, sc. oculos rāvos habens (cf. ravastellus): FEST. p. 274 -ae a ravis oculis, que(m)admodum a caesiis caesullae (item PAVL.; trad. fere ravillae, sed ravile cod. unus Pauli).

cf. Onom. (Ravilla).

Bl.

1. rāvio, -āre (-īre GLOSS. infra). [redit ad radicem *₃reūā- 'rudere, mugire', v. 2. rāvus; syllaba longa rā-, nisi metri causa a Plauto inducta est, fort. vi intensiva explicari potest (quasi *rāu-je/o-). Mei.] de origine: PAVL. FEST. p. 275 'ravim' ..., unde et verbum '-o, -as'. rāv- PLAVT., cf. l. 7. GLOSS. V 609, 54 -it: rav[i]je loquitur (cf. GLOSS.¹ I Ansil. RA 291 -it: pave loquitur). GLOSS.¹ V Aa F 194 faver; asper, rabies (pro -iens; ₁ i. φαίός, quae vox latet etiam F 188 faucem: graviter sonantem et U 31 et fort. l. 29). [aet. recentioris vid. glossa, quam e cod. Cas. edidit Loewe, Rhein. Mus. 34, 1879, 495 (= Gloss. nom., 1884, 249; inter voces animantium) rabiant ianu(a)e ('bene dictum est de rāvis valvis' editor, l. cit. 496).]

i. q. rāvum, rācum esse, sonos rāvos emittē: de homine: PLAVT. Poen. 778 nego et negando, siquid refert, -o (arvio ['plebeia forma'] Lindsay metro consulens). de ranis: GLOSS. I p. 92 (inter voces animalium) ranas -ire (rab- cod.) vel coaxare (item GLOSS. Tolet. Festschr. Bieler, 1976, 154 et addit. codicis G ad Suet. frg. 161, v. ed. Reifferscheid p. 312).

2. rāvio v. p. 12, 49.

rāviōsus v. rabiosus.

ravis, acc. -im (-em l. 35. 37?), f. [a 2. rāvus, nisi potius a *r(a)ue-re 'rudere' coll. scobis a scabere, trūdis 'pertica' a trūdere, torris 'lignum fissum, titio' a torrēre; v. Leumann, Gramm. 1977, 343. Mei.] de notione: FEST. p. 274 (suppl. e PAVLO) -im anti (qui dicebant pro raucitate) (affert locos PLAVTI omnes et CAECIL.). p. 289 (= Gloss.¹ IV p. 390^a; si recte suppl. Lindsay) rāvos ... (a -i, id est ab ariditate fa(ucium). NON. p. 164, 13 -is est raucitas (affert PLAVT. l. 32 sq.). [loco corrupto GLOSS. IV 560, 37 -es fauces aperens (aperiens var. l.; fort. pro -es restituas rāviens coll. l. 11 sq.; cf. p. 242, 17. 19.)]

i. q. status rāvus, raucitas: **1** proprie: PLAVT. Aul. 336 usque ad -im poscam prius, quam quicquam detur (Cist. 304 expurges, iures, ores blande ... :: expurigabo ... omnia ad rācum -im. CAECIL. com. 84 [si recte restit.]). Artem. frg. 3. APVL. flor. 17, 8 tragoedi identidem boando purgant -im (-em cod. F, -i φ; sunt qui praeter necessitatem ad l. 37 trahant). **2** meton.: de sermone rāvo: ANTH. 19 l. 8 viri optimi, ... ad -im meam convertite, (rābem ... copertit cod.). de pituita, ex qua -is fit (cf. l. 35): GLOSS. II 353, 50 *κόρυζα*: rabis.

deriv.: rāucus.

?**rāvistellus** v. ravastellus.

Harbsmeier.

[**ravitūdo**, -inis f. vocem, quam affert Forcellini, vix recte con. Morgagni pro gravitudo VITR. 1, 6, 3.] Bl.

[**ravor**, -ārī. errorem typothetae ravabimur pro grav- BOETH. in categ. comm. 2 p. 238^D corr. iam ed. 1860.] Holmes.

rāusūrus v. p. 236, 19.

[**rāvula** e con. dub. p. 240, 74.]

rāvulus, -a, -um. a 2. rāvus *deminutive*. metitur rāv- (ut rāvus, v. p. 242, 16). i. q. aliquantum rāvus, rāucus: SIDON. epist. 9, 13, 5 vers. 78 date -os choraulas, quibus ... crepulis reflanda buccis gemit aura tibialis. Bl.

1. rāvus, -a, -um. [a stirpe *g^hre₁-uo-, cf. island. vet. grār, theod. vet. grāo (< *g^hre₁-uo-); ceterum cf. rāvastellus. v. Walde-Hofmann II 421 sq.; de Vaan, Etym. Dict. of Latin, 2008, 515 sq. Mei.] de notione: PAVL. FEST. p. 272 -i coloris appellatur, qui sunt inter flavos et caesios, quos Plautus appellat ravastellos (ravist- trad. hoc loco, sed gravastellus p. 96; ad utramque vocem probandam affert Plaut. Epid. 620, v. p. 235, 16). NON. p. 164, 10 -um: fulvum (affert Cic. l. 61; inde restituas GLOSS. V 646, 45 [rarum cod.]). SCHOL. Hor. carm. 3, 27, 3 -us color dicitur mixtus niger cum fulvo. GLOSS.¹ II Philox. RA 44 -us: *χαροπός* (χαροπός cod.).

significatur color inter nigrum et fulvum (ad rem cf. André, Termes de couleur, 1949, 69 sq., Vels Heijn, Kleurnamen, diss. Utrecht 1951, 92 sq.): **1** respiciuntur varia (hucine l. 71 sq.?): Cic. ac. 2, 105 mare nobis intuentibus modo caeruleum videbatur, mane -um, (tum c., tum -um videtur Non.; cf. l. 56). FEST. p. 289 (si recte restit.) in sp(iciis ... flava fru)menta '-a' appel(lari ...) docet.

2 respicitur color oculorum; -i dicuntur: a ipsi oculi: VARRO rust. 2, 2, 4 si arietes sint ... -is oculis (2, 9, 3 canes facie debent esse formosi, ... o. nigrantibus aut -is [rabis fere trad.]. 3, 9, 5 galli salaces sunt ... o. -is aut nigris. FEST. p. 274 [v. l. 3]). PRIAP. 36, 4 Minerva -o lumine (est), Venus paeto (flavo trad., em. Haupt [alii alia, v. Nikolaidis, Am. Journ. Phil. 122, 2001, 81 sqq.]; cf. p. 242, 5 et Lucian. 79, 23, 1 *φοβερά* ... *καὶ χαροπή* [sc. Athena]). b animantes: animalia (an describitur color pellis? cf. p. 242, 28): HOR. epod. 16, 33 (inter adynata) ut -os non timeant armenta leones (flav-, prav-, saev- al. var. ll.; explicat SCHOL. -os: rabidos [graves: gravidos trad.]; subesse vid. Hom. λ 611 *χαροποί*, cf. GLOSS. l. 58). carm. 3, 27, 3 ab agro -a decurrens lupa (PORPH. '-a [ruba var. l.] ...'

a colore dicitur. SCHOL. aut colore oculorum torva aut [voce non clara aut certe rabida; '-a' fulva sive subnigra aut [rauca, idest obtunsae vocis] [seq. p. 241, 57; ₁ haec spectant ad 2. rāvus]). homines vel dei: Ov. ars 2, 659 (si recte con.) puella si paeta (v. vol. X 1, 77, 40) est, Veneri similis vocetur, si -a, Minervae (-a Heinsius, torva Merkel; flava, parva, fulva codd.; cf. p. 241, 68). ARNOB. nat. 3, 14 p. 173, 6 hos deos crinitos effingitis, alios leves [lenes], senes iuvenes pueros, aquil[i]os caesios -os eqs. 6, 10 p. 317, 22 fieri potest, ut hic deus a vobis effectus -us (flav- cod.) sit, qui in veritate habeat oculos caesios. c color (cf. p. 241, 53. 57): PLIN. nat. 11, 148 hominum pupillis aliis nigri, aliis -i, aliis glauci c. orbibus circumdatis (cf. Arist. hist. anim. 492a3 *χαροπόν*).

deriv.: 2. ravidus, ravillus; cf. rabuculus, ?ravastellus.

2. rāvus, -a, -um. [vox (< *₃reūā-ó-) ad radicem *₃reūā- 'rudere, mugire' redit, cf. ind. vet. ruvāti, rauti, gr. *ὠρύεσθαι* 'rudere'. v. Walde-Hofmann II 421; de Vaan, Etym. Dict. of Latin, 2008, 515; Vine, Hist. Sprachf. 119, 2006, 237. Mei.] rāv- SIDON. de notione: SCHOL. Hor. carm. 3, 27, 3 v. l. 1 sq. GLOSS. V 646, 46 -us (ravis trad.): rāucus. GLOSS.¹ V Abba RA 18 -a: rauca vel clausa (cf. Isid. p. 235, 44). [confunditur in codd. c. rāucus l. 26. 28; tradi vid. contextu manco LVCIL. 1289 -i.]

i. q. rāucus: **1** de voce sim. (de gutture -ov. l. 28, cf. l. 27): PAVL. FEST. p. 283 '-a vox' rauca et parum liquida, proxime canum latratum sonans (seq. p. 240, 73). QVINT. inst. 11, 3, 32 (inter vocis vitia, si recte con.) subsurda, rudis, inmanis, dura, rigida, -a eqs. (-a vel vasta Burman, rauca Wilson; vana trad.). SIDON. epist. 8, 11, 3 vers. 49 cum festa dies ciere -os cantus coeperit, sc. in taberna. **2** de animantibus (de gutture l. 28): SIDON. carm. 5, 563 -um praeconem (raucum var. l.). 11, 122 Corybas, cui gutture -o, ignem per bifores regemunt cava buxa cavernas (₁ dat. potius quam abl.; cf. 13, 4 guttura -a ferae, sc. leonis Nemaei [rauca cod. unus; sunt qui locum ad l. rāvus referant]). epist. (carm. 22), 3 nos ... coram canoro cygno -um anserem profiteamur (item per imag. in modestiae formula: epist. 9, 2, 2 olorinis cantibus a. -os ... sociaveris).

adv. **rāvē**. i. q. modo rāvo, rauce: GLOSS. p. 241, 10 sq.

deriv.: ?2. ravilla, ravis, ravulus. cf. Onom.

rāzimus v. racemus.

Rey.

***re-** (red-) praeverbium. [derivatio a *₃re 'retro' probabilis est, cf. gr. *ἔρρε* 'abi!' (< *₃re-₃ 'retro retro!', sc. vi adhortativa), tochar. B wrattsai 'adversus, obviam', alban. rrē; red- per analogiam sec. prōd-īre, red-dere (< *re-did-) sim. ortum est. v. Klingenschmitt in: Festschr. Ritter, 2004, 245 sqq.; de Vaan, Etym. Dict. of Latin, 2008, 516. Mei.] de origine: PRISC. gramm. III 57, 9 (v. p. 243, 5). 510, 11 (ad Verg. Aen. 11, 1 reliquit) separatim ... 're-' dici non potest; quod tamen quidam volunt a 'retro' vel 'rursus' esse; quod si sit, ex corrupto (sc. re-) et integro (sc. liquit) invenitur ea pars. de compositione (cf. Cic. orat. 158 refecit, rettulit, reddidit: adiuncti verbi prima[m] littera[m] praepositio(nem) commutavit [sc. suavitatis gratia]. PRISC. supra): VEL. gramm. VII 65, 20 quatenus praepositiones persequimur, non alienum est 're-' quoque praepositionem notare vel ideo, quia non contenta quibusdam partibus orationis plena praeponi 'd' litteram adsumit, ut in eo, quod est 'redire' et 'redolere', quia duae vocales in concursu hiabant; sed interdum haec 'd' littera geminatur, quotiens ab eadem littera sequens vox incipit (pro exemplo est reddere; sim. CASSIOD. gramm. VII 163, 16 [e Papir.]. 202, 23 [e Caesell., ut 203, 5]). PROB. inst. gramm. IV 148, 31 praepositiones numero vi, quae loquellis tributae sunt: con- di- dis- re- se- am- (in simili serie: DON. gramm. mai. 2, 16 p. 648, 12 praepositiones quaedam semper coniunguntur, ut di- dis- re- se- am- con-. DOSITH. gramm. 44, 2. al., e. g. p. 243, 2; cf. vol. VII 2, 1658, 57 sqq.). SERV. gramm. IV 420, 7 nemo ... dicit ... 're- illum cipro'. NOT. Tir. 1, 13 re (inter praeverbia; cf. 17, 100. al.). de mensura et accentu: SACERD. gramm. VI 452, 19 ectasis est, cum corripienda syllaba producitur metri causa, ut 'religione ...' (Verg. Aen. 2, 715), ut 're-' producatur, quae semper correpta pronuntiatur, et 'reliquias ...' (ibid. 1, 30). SERV. gramm. IV 454, 31 're-' ... ubique brevatur, ut 'remitto', excepto cum 'refert' 'distat' significat ... (affert Verg. georg. 3, 548), et uno verbo 'reicio', ut '...' (ibid. 3, 389; cf. VLT. SYLL. gramm. IV 253, 7 're-' praepositio semper brevis est). AVDAX gramm. VII 354, 8 sqq. 're-' et 'se-', si presso accentu pronuntientur, praepositiones esse reperiuntur, ut puta 'refero' (10) refer, separato securus seduxit; at vero 're-' et 'se-', si acuto accentu pronuntientur, non praepositiones, sed hoc, quod significant, appellantur, ut (12) puta 'regula retia retis, sedeo senui sequor'; sic et in ceteris talibus 're-' et 'se-', quando sint praepositiones et quando alii partibus orationis respondeant, per accentuum sonos dinoscuntur. al. de notione et qualitate (vim praeverbii post alios discussert Mous-sy, Rev. Phil. 71, 1997, 227 sqq. e Schrickx, Glotta 91, 2015, 264 sqq.): TERT. adv. Marc. 5, 9, 4 'resurgere' ... non est nisi eius, quod cecidit ...; 're-' enim syllaba iterationi semper adhibetur (cf. p. 261, 69). DON. Ter. Andr. 508, 2 ('renuntiabo') 're-' syllaba apud veteres interdum abundat, ut

[Reineke]

modo (cf. p. 261, 68). PRISC. gramm. III 56, 11 sunt *praepositiones*, quae numquam apponuntur, ut di- dis- re- se- am- con-; ... partes orationis dici vera ratione non possunt, tamen, quia vim et significantiam habent praepositionum et in ipsa compositione semper praepositivae sunt, ideo praepositionibus connumeraverunt. 57, 9 're-' videtur a 'retro' per apocopam factum, sicut et ipse sensus manifestat: 'respicio: retro aspicio, revertor: retro vertor, recurro: retro curro', vel ex hoc natum esse adverbium, quomodo ab 'ex: extra'. GLOSS.¹ II Philox. RE 1 re-: ἀπό, ἀνά, ἀντί, μετά. [val. re-, it. re-, ri-, port. re-; usu adv. ('praeterea' sim.): port. vet. ar, er. cf. M.-L. 7102. Tiktin-Miron³ III 318. Battisti-Alessio V 3215. 3239sq. Cortelazzo-Zolli² 1329. 1356. Machado³ V 44sq. Schd.-Cr.]

compos. infra sequuntur.

rea v. reus. **reābse** v. reapse.

reaccendo v. redaccendo.

reaccipio, (-cēpi), -ceptum, -ere. a re- et accipere. i. q. *recipere, recuperare rem: perditam*: EPIST. Claud. Terent. (Chart. lat. ant. XLII 1217) 33 (rogo) te, p(ater), u(t) contin(uo) mih(i) <resc>rib(as) de salutem t(ua)m te ha(b)ere bo(na)m, sc. salutem, > reaccept(a)m) (sunt qui malint re(m) accept(a)m)). *quaerenti communicandam*: OP. imperf. in Matth. 27 p. 772^{med}. Iohannes baptista interrogabat ..., non ut ipse -ens responsum a Christo audiret et disceret, sed ut missi discipuli ... crederent: '...' (Matth. 11, 3; cf. 4 renuntiate Iohanni).

readmoneo, -ēre. a re- et admonere. i. q. *iterum admonere*: REGVLA mag. 14, 77 (76 frater paenitens petat singulos ... pro se debere orare) postea omnes clara voce -at pro se debere orare.

readsūmo v. reassumo.

readūnatio, abl. -e f. olim unius cod. deperditi auctoritate edebatur pro redanimatione TERT. resurr. 30, 4.] **Reineke**.

reaedificatio, -ōnis f. a reaedificare. i. q. *actio reaedificandi, restauratio*: VET. LAT. III Esdr. 5, 64 (cod. 123. al.) venerunt ... presbyteri, qui viderant illud prius templum, ad huius templi -em ([gr. 5, 60 οἰκοδομήν, cod. 127. al. aedificationem]. AVG. civ. 18, 48 tit. prophetiam Aggaei [2, 10] ... non in -e t., sed in ecclesia Christi esse completam [cf. ibid. p. 331, 27 instaurationem] in euang. Ioh. 10, 10 ipsius t. solutionem et -em [aed- cod. unus]). MARCELL. chron. II p. 82, 447, 1 plurimi urbis augustae muri recenti adhuc -e constructi ... corruebant (cf. l. 73).

***reaedifico**, -āvi, -ātum, -āre. a re- et aedificare. scribitur read- in codd. ant. e. g. VET. LAT. deut. 13, 16 (cod. 100). Matth. 26, 62 (codd. 4. 8. 12. 14). Gal. 2, 18 (Ambrosiast. cod. C); per errorem reraed- in inscr. l. 50 (redaed- latere putant edd.), ræhed- VET. LAT. Os. 2, 6 (cod. 176) et sim. al. in codd. rec. excepta LEGE l. 48 legitur inde a VET. LAT., TERT.

i. q. *iterum aedificare, restituere (pro obi. est aliquid destructum, quod restituitur, vel novum, quod pro eo, quod destructum est, substituitur [v. e. g. l. 65. p. 244, 9]; refl. p. 244, 41, obi. supplendo l. 50. 75. al. [ex enunt. relat. l. 57. p. 244, 59. al.]; gr. resp. ἀνοικοδομεῖν, nisi alia adnotavimus; abundanter accedit e. g. adv. iterum l. 54, rursum p. 244, 26): 1 proprie, sc. corporaliter: a strictius -antur: a aedificia: LEX Vrson. (CIL II² 5, 1022) 75, 19 ne quis ... aedificium detegito neve demolito neve disturbato, nisi si praedes ... dederit se -turum (reraed- aes; inde restit. pro aedificare LEX Quintia [Frontin. aq. 129, 5]. cf. etiam Lex Tarent. [CIL I² 590] l. 33 restitutus erit). VET. LAT. Tob. 14, 7 (cod. 109) Israhelitae -bunt domum dei ([gr. 14, 5 cod. S πάλιν οἰκοδομήσουσιν, cod. 148. al. iterum aedificabunt, VVLG. d. dei ... iterum -bitur]. LVCIF. non parc. 7 l. 7 posteaquam David d. -vit domini [affertur IV reg. 22, 11sq.]). Am. 9, 11 (Aug. civ. 18, 28, sim. Hier. ad l.; deus loq.) resuscitabo tabernaculum David, quod cecidit, et -bo, quae ceciderunt eius, et destructa eius resuscitabo et -bo ea (VVLG. v. p. 244, 12). III Esdr. 6, 20 (cod. 123. al.) quod templum ... usque in hodiernum -atur et nondum est perfectum ([gr. 6, 19 οἰκοδομοῦμενος, cod. 127. al. aedificatur]. PAVL. NOL. epist. 20, 4. ANIAN. Chrysost. hom. 4, 1 p. 1005^{med}. Iudaeis ... templum ... -are cupientibus [Migne gr. 57, 41ⁱⁿ. ἀναστήσαι]. CASSIOD. hist. 6, 12, 12 [cf. 8 rursus aedificaret; gr. Theodoret. 3, 7, 8 δομήσασθαι]. al.; cf. e. g. p. 244, 19). Luc. 12, 18 (Rufin. Orig. in lev. 16, 3, sim. Ps. Aug. serm. ed. Mai 74, 3; loq. dives stultus, sc. in similitudine) destruam horrea mea et maiora -bo (var. l. ibid. nec non cod. 3. 10 aedificabo, 2. 5. al. et Vulg. faciam). AMBR. epist. extra coll. 1, 1 iussum erat ..., ut synagoga a Christianis accensa ab episcopo -retur. RVFIN. hist. 8, 17, 1 qua lege ... -ari eorum Christianorum permetterentur ecclesiae ([gr. οἰκοδομεῖν]. GREG. TVR. Franc. 10, 31 p. 534, 13 [de eadem e. cf. Ven. Fort. carm. 10, 6 tit. renovata]. cf. l. 75). 8, 17, 9 ut Christiani conventicula ... extruant et -ent (gr. συνθῶσιν. affertur edictum, quod accuratius redditur apud Lact. mort. pers. 34, 4 component). MARCELL. chron. II p. 82, 447, 3 urbis augustae muri olim terrae motu conlapsi ... -ti sunt (cf. l. 36). ENNOD. opusc. 3, 101 p. 356, 27 (cf. 3, 98 p. 356, 7sq. ecclesiae ... concremantur) Epiphanius -andi sumpsit ani-*

mum. al. **β** urbes sim.: VET. LAT. deut. 13, 16 (cod. 100, sim. al.) succendes civitatem igne[m] ... et erit inhabitabilis in aeternum; non -bitur iam (Vulg. aedificabitur). Ezech. 26, 14 (cod. 175; deus ad Tyrum) siccatio sagenarum eris et ultra iam non -beris (-veris cod.; Vulg. aedificaberis). HIER. epist. 108, 9, 3 hanc urbem quondam expugnavit et -vit David ([edd. vet., aedificavit trad.]. RVFIN. Orig. princ. 2, 11, 2 Hierusalem u. terrenam. ISID. orig. 7, 8, 20 iussu ... Darii reversus est dei populus, et -tum est et u. et templum). RVFIN. Orig. in num. 13, 2 p. 109, 25 (ad 21, 27) cecidit ... Esebon, immo subversa est et incensa, -anda est alia. al.

b laxius -atur quidlibet: VET. LAT. Dan. 9, 25 (Orig. in Matth. ser. 40 p. 80, 6) et convertetur et -bitur platea et murus (Vulg. rursum aedificabitur). VVLG. Am. 9, 11 et -bo aperturas murorum eius et -bo illud sicut in diebus antiquis (cf. p. 243, 55). NOVELL. Iust. 120, 1, 2 (respic. loca ..., in quibus antiquae habitationes depositae sunt) si haec -are non possunt administratores ecclesiastici (rehed- var. l.; cf. l. 59). ORIG. in Matth. 15, 5 p. 359, 27 sunt ... homines dei propter hoc ipsum eunuchi ..., ut -ent casus Ierusalem (gr. ἵν' οἰκοδομήσῃσι πεσοῦσαν τὴν Ἱ.).

2 in imagine vel translate respicitur: a resurrectio Christi ex mortuis, sc. -atur templum corporis eius (cuiuslibet hominis l. 52):

VET. LAT. Matth. 26, 61 (cod. 4, sim. al.; verba Christi) possum destruere t. hoc dei et post triduo illud -are (gr. οἰκοδομήσαι, cod. 3. al. et Vulg. aedificare). 27, 40 (cod. 4. al., sim. al. et VVLG.; blasphematur Christus) va, qui destruebas t. dei et in triduo illud -bas (gr. οἰκοδομῶν, cod. 5. 11 aedificat). Luc. 23, 39 (cod. 11; latro blasphematur Christum) qui destruebas t. et in tribus diebus -bas illum. NOVATIAN. trin. 21, 3 (ad Ioh. 2, 19) quis dicit destructum corporis sui t. resuscitare rursum et -are se posse nisi dei filius?

HIL. in Matth. 33, 5 quid ergo veniae erit, cum post triduum -tum dei t. in corporis resurrectione cernatur? al. **b conversio ad fidem christ. vel purgatio a peccatis**: VET. LAT. Ier. 1, 10 (Rufin. Orig. in num. 13, 2, sim. al.; dominus ad prophetam) ecce constitui te hodie super gentes et regna eradicare et subvertere et -are et replantare (Hier. in Soph. 1, 13. al. aedificare, sim. Vulg.; locum explicant e. g. RVFIN. ibid. 13, 3 p. 111, 12 decet ... pia quaeque in anima -are atque honesta ac religiosa plantare. FACVND. defens. 5, 5, 7 -are et plantare scientiam et veritatem). MAL. 3, 15 (Hier. epist. 147, 2, 3, sim. Aug. civ. 18, 35) -antur omnes, qui faciunt iniqua: adversati sunt deo et salvi facti sunt (Lucif. Athan. 1, 38 renovantur, Vulg. aedificati sunt). TERT. pudic. 20, 12 hic erit homo ..., qui post baptismum ... reformatus denuo resumit ... maculas carnis (sicut leprosus), et abicitur extra civitatem ... nec amplius -atur in ecclesia. AMBROSIAST. in Col. 2, 18, 2 ad ipsum Christum ... conversi -antur (aed- var. l.), compaginati fide eius. in Eph. 4, 16, 3 creatura -at ... se in templum domini; destructa enim fuerat ... furore diaboli. HIER. in Am. 9, 11 l. 387 ruentes per peccatum -antur per paenitentiam. OP. imperf. in Matth. prol. p. 611^{extr}. unusquisque -atur in baptismo, ut contra tyrannum (i. diabolum) suscipiat bellum. CAES. AREL. serm. 228, 6 laboremus ... templum dei vivi -are, ut veniens dominus nihil in nobis inveniat, quod oculos suae maiestatis offendat. al. **c cetera exempla**: VET. LAT. Gal. 2, 18 (Ambrosiast., sim. al.) si ..., quae destruxi, haec iterum -o, praevicatorum me constituo (gr. πάλιν οἰκοδομῶ, cod. 75. al. et Vulg. i. aedifico. pendente e. g. TERT. adv. Marc. 5, 3, 8 pudic. 14, 25 CASSIAN. inst. 4, 36, 2). TERT. resurr. 11, 3 an deus tantus sit, qui valeat dilapsum et devoratum ... tabernaculum carnis -are atque restruere (restituere var. l.). LVCIF. Athan. 1, 36 l. 38 (ad Constantium) haeresem tuam per sanguinis ... fusionem putasti -andam. BACHIAE. repar. laps. 18 p. 1056^B (ad II Esdr. 3, 1sq.; inde Ps. EPHR. paenit. p. 635) -entur ... per tropologias nominum claustra portarum: restruatur ... 'porta Probatica' (v. vol. X 2, 1451, 53sq.), quam nos esse suspicamus auditum; eqs. ACT. Petr. 6 p. 51, 32 dominus -at ministerium suum, sc. Petro mittendo. CAES. AREL. serm. 45, 1 p. 193, 9 quem in corde locum avaritia vastabat, misericordia reparet; quem superbia destruebat, humilitas -et. VIRG. gramm. epist. 3, 25, 5 l. 592 L. (comparantur dissipo discredito et consipo concredo) quod ... illic distruxisti, hic -as. al. deriv.: reaedificatio. Krebs.

reagito, -āre. a re- et agitare. NOT. Tir. 76, 75 -at.

reagnōsco, -ere. a re- et agnoscere. i. q. *agnoscere (sc. vi praeverbii q. e. re- minus perspicua)*: PS. FVLG. RVSP. serm. 29 p. 896^A (respic. Luc. 23, 40sq.) latroni cito -enti, sc. deum, ... et cito pro se oranti (cf. 28, 2 p. 742^B [sec. Aug. serm. 285, 2] agnovit).

ireago, -ere perperam in lexica irrepsit allato AVIEN. Arat. 668 -unt vel -ant (cogunt trad.)

reālis, -e. a l. res. [e serm. iuris francog. réel, prov. vet. real; addas port. vet. real (fem. plur. reaes). cf. Wartburg X 133sq. Machado³ V 45. Schd.-Cr.] [e con. dub. PS. HIER. epist. 17, 3 p. 181^C (crealis trad., v. Canon. Turner I 2, 1 p. 363^A)]

i. q. *ad rem pertinens, sc. de iis: quae (vere) facta sunt vel existunt*: MAR. VICTORIN. rhet. 1, 8 p. 180, 20 (ad Cic. inv. 1, 10) quidam

[Reineke]

hanc constitutionem *coniecturalem* ‘-em’ vocarunt, quod enim quaeratur, utrum res, de qua agitur, facta esse videatur. OP. imperf. in Matth. 47 p. 899ⁱⁿ quae arbor videbatur, non ... erat nisi figuralis (Matth. 21, 19), sed erat synagoga -is (Matth. 24, 1sq.). *qui rem ipsam manifestant* (sc. operibus suis): PS. PRIMAS. in I Thess. p. 639^c (ad 1, 4 scientes ... electionem vestram) ex hoc cognoscimus vos vere a deo esse electos, quia -es estis (deo operante in vobis, cf. ibid. [ad 1, 5] euangelium non auditur tantum, sed etiam opus apparuit).

adv. reāliter. [olim edebatur pro dealiter PS. VIGIL. THAPS. trin. 1, 19 rec. II (ut locus desideretur vol. V 1, 81, 46).] *i. q. modo reali, manifeste*: PS. PRIMAS. in Col. p. 655^c (ad 2, 9 in Christo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter) substantialiter et -r.

reambulo v. redambulo.

reamico, -āre. *a re- et amicare.* GLOSS. V 141, 48 (= GLOSS.^L I Ansil. RE 200) reconciliat: -at.

reamo v. redamo.

reanimo v. redanimo.

reaperio, -tum, -īre. *a re- et aperire.* GLOSS.^L I Ansil. RE 1129 repanso: -to.

reaplico, -āre. *a re- et applicare.* *i. q. applicare iterum* (quod adv. abundanter accedit): ARNOB. IVN. ad Greg. 19 l. 26 (tit. quales erga servos domini esse debent) esurientem inrides, ad laborem iterum -as fessum.

reapse adv. [a subst. rē (v. 1. res) et pron. prisco eāpse (= ipsā, cf. vol. VII 2, 294, 6sqq.); v. Walde-Hofmann I 716. Mei.] *scribitur re-abse vel re ab se passim* (in cod. ant. FRONTO p. 111, 19), *per tmesin* l. 36. *de notione*: FEST. p. 278 -e est reipsa; PACV(V)IVS in armorum iudicio: ‘...’ (v. l. 60). p. 286 requeapse; SCIPIO ... hac compositione usus est: ‘...’ (v. l. 36), id est et re ipsa (i. reque apse cod. F, reque eapse Paul. Fest.). SEN. epist. 108, 32 -e (ab se trad.) dici a CICERONE, id est re ipsa, in commentarium refert grammaticus aliqui. [loco dub. LIV. frg. (Athenaeum 66, 1988, 472) B 3.]

i. q. re ipsa, re vera, ἔργον: **1** *opponuntur quaedam*: **a** *verba dicta vel scripta* (addas l. 45): PLAVT. Truc. 815 (ad ancillam filiae custodem) vitiator filiae tibi ... attulit magnum malum. :: idem istuc ipsa, etsi tu taceas, reab(se) experta intellego (i. Kiessling; de istoc trad.). SCIP. min. or. frg. Fest. p. 286 opera, factis, consiliis requeapse ... meritis (cf. l. 27). CIC. rep. 1, 2 usus ... eius virtutis est maximus civitatis gubernatio ..., -e, non oratione perfectio (ratione praeceptio Arus.). fin. 5, 27 quod primum posui, quod idem -e primum est. fam. 9, 15, 1 curam meam non perinde, ut est -e, ex litteris perspicere potuisti (res ab se, re ipsa var. ll.). APVL. apol. 67, 6 mihi credite, iudices, quod -e intellegitur: eqs. met. 1, 13, 3 Meroe - sic enim -e nomen eius tunc fabulis Socratis, convenire sentiebam (i. v. 1, 7, 7sqq.). **b** *opinio, ratiocinatio sim.*: CIC. rep. 2, 66 ut (in) civitate maxima nostra -e cerneretur, quale esset id, quod ratio oratioque describeret. off. 1, 154 actio, qua quis hominum commoda tuetur, cognitioni anteposenda est, atque id optimus quisque -e ostendit (re ipsa var. l.). CHALC. comm. 144 non nulli putant praesumi differentiam providentiae fatique, cum -e una sit, sc. dei voluntas (re ab se ipsa), (ab) re ipsa al. var. ll.). BOETH. cons. 3, 10, 21 nihil ... nec -e verius nec ratiocinatione firmius ... concludi potest (re ab se, re ipsa al. codd.). **c** *species, veri similitudo*: CIC. div. 1, 81 hominibus obiciuntur ... saepe formae, quae -e nullae sunt, speciem autem offerunt. Lael. 47 securitas philosophorum est specie quidem blanda, sed -e multis locis repudianda (re ipsa al. var. ll.). ITIN. Alex. 24, 58 nocturnae incursionis consilium Alexander dissicit specie victoriae indecentis, -e, quoniam noctis fortunae confidere ... imprudentiae est. CHALC. comm. 74 (de stellarum motibus quibusdam) quae omnia ita fieri nobis videntur, sed -e non ita fiunt, ut videntur. 82 ea, quae videntur nobis, aliter, quam -e fiunt, videri (re absunt, re ab se, reabse trad.).

2 *cetera exempla*: PACVV. trag. 26 (verba Aiakis?) si non est ingratum -e quod feci bene (cf. l. 26). 374 id magis veri simile esse usus -e experiundo edocet. CIC. leg. 3, 18 quaero, quid i- sit, turpius quam sine procuratore [senator] (del. Powell) legatus (antea: profecto nihil esse turpius; i. re hac sit, esse possit hac var. ll.). FRONTO p. 111, 19 ut putem, quia -e nemo sit Romae φιλόστοργος, ne nomen quidem huic virtuti esse Romanum. APVL. met. 11, 13, 1 sacerdos, ut -e cognoscere potui, nocturni commonefactus oraculi. ITIN. Alex. 16, 40 Darius ... si velit -e fortunae parere victorisque nosse clementiam. IVL. VAL. 1, 42 l. 1324 nihil accidisse, quo i- e scire, Macedonum fortitudinem potuissent hostes (i. re ab se (scire), re abscessu ire codd.). 2, 14 l. 271 Alexander clementiam suam -e sic et beneficiis commendavit, ut eqs. (re [vel se] ab se codd.).

deriv.: cf. apse vol. VII 2, 294, 67.

reardesco v. redardesco.

rearguo v. redarguo.

reascendo, -ere. *a re- et ascendere.* *i. q. ascendere eo, unde descensum est, sc. in imag. de argumentatione a loco priore resu-*

menda (c. acc. obi. int., si recte trad.): RVFIN. Orig. princ. 2, 5, 3 p. 137, 2 -amus ea, quae descendimus (i. asc- var. l.; olim ed. rescindamus ea, quae defendimus).

reasso, -ātum, -āre. *a re- et assare.* *i. q. iterum assare*: PS. DEMOCR. med. 34, 3 (tit. ad ventris fluxum) ova in aceto infusa ..., cocta, -ta dabis.

reassūmo, (-mpsī), -mptum, -ere. *a re- et assumere.* *scribitur readsumta in cod. P saec. VI ex. VII in.* REGVLA mag. 11, 19. [in falsa var. l. codicum rec. -it pro resumit PLIN. epist. 5, 6, 12.]

i. q. iterum assumere, sc. quod antea dimissum est: incorporaliter: RVSTIC. Conc.^s I 4 p. 47, 29 quidam prius olim de episcopatu deieci, nunc ab eo Cyrillo rursus -ti, (r. deassumpti cod.; cf. gr. I 1, 5 p. 130, 37 προσληφθέντες, I 5 p. 354, 23 suscepti). *corporaliter*: REGVLA mag. 11, 19 (respic. exod. 7, 8sqq.) ut proiecta de manibus in terra et mutata in bestia, item de bestia -ta sacris virga manibus redderetur.

Reineke.

reātor, (-ōris) m. *e reatus fictum.* *i. q. peccator, scelestus sim.*: SYNON. Gloss. I p. 81 n. 5 peccator ... scelerosus ... -r eqs.

***reātus**, -ūs m. *a reus (item ISID. orig. 10, 238).* *inter nomina generis masc. abl. sing. -u terminata affert* PROB. app. gramm. IV 193, 13; *neutr. trad. p. 247, 13 et ISID. supra (fort. etiam GLOSS. infra); ceterae formae heteroclit.*: gen. sing. -i CYP. GALL. lev. 92 PETR. CHRYS. serm. 72^{iet}, 5 (-us Olivar coll. abl. -u ibid.), abl. sing. -o PS. VEN. FORT. vita Med. 6, 20 (in var. l. ut GREG. TVR. Franc. 10, 13 p. 499, 11). *de notione* (cf. p. 249, 16): GLOSS. -s: ἔγκλημα. -um: latrocinium. -u: culpa. II 409, 43 πλημμέλημα: peccatum, delictum, -um, commissum. GLOSS.^L I Ansil. RE 4 reatu(s): crimen. *legitur* MESSALLA or. frg. Quint. inst. 8, 3, 34 (quem M. primum -um dixisse testatur QVINT. ibid.) et inde a MART., PS. QVINT., plur. saepius inde a CLAVD. DON., AVG.; *frequentatur a iuris consultis et scriptoribus eccles.* [restit. pro relatus TERT. nat. 1, 20, 9; e coni. dub. pro actus FLOR. Verg. 1, 8.]

significatur status vel condicio eius, qui factus est reus: **I** *sceleris, delicti sim.* (accedit gen. indicans, quis [quid p. 247, 47] pro reo sit l. 60. p. 247, 28. 71. 248, 38. al. cf. pron. poss. l. 68. p. 248, 26. al., adi. l. 62. p. 248, 40], ad quod scelus -s pertineat l. 46. 70. p. 247, 36. al. cf. adi. p. 248, 25, praeos. pro p. 249, 6], quae poena -um sequatur l. 49. p. 248, 52. al. cf. praeos. ad p. 249, 11): **A** *proprie vel in imag.*: **1** *notione originaria de condicione eius, qui delicti accusatus est*: **a** *in re forensi* (hucine p. 248, 34? cf. p. 248, 29. 47. 63. al.): **a** *vi plena*: MART. 2, 24, 1 si det iniqua tibi tristem fortuna -um, squalidus haerebo pallidiorque reo. PS. QVINT. decl. 15, 1 nefandum praesentis -us indignumque discrimen. 17, 8 felicior innocentia est citra suspensiones, certior post -um. 19, 2 uxor non contenta confessione mariti nihil se dissimulare ... -us auctoritate, testantis (i. sc. fide probata -u, qui facile vitari potuit; -us cum testantis coniungit Sussman, transl. 1987, ut ad B1 pertineat). al. APVL. met. 3, 6, 4 non possum reperire, cur iustae ultionis, qua contra latrones deterribus commotus sum, nunc istum -um sustineam (i. sc. sceleris futilis; aliter: AVG. bon. coniug. 8, 7 inter gentiles interposito repudio sine -u aliquo u. humanae et illa, cui voluerit, nubit et ille, quam voluerit, ducit).

FRG. de iure fisci 20 ab eo, qui reus criminis postulatus adversam sententiam meruit, tempore -us quocumque modo alienata a fisco cum quadrupli fructibus revocantur (cf. l. 42. 57sqq. et SCHOL. Cic. Bob. p. 86, 13 [ad or. frg. A 14, 1 quoad reus esset Clodius] per illud tempus -us). COD. Theod. 9, 1, 1 omnem ... honorem -s excludit, cum criminalis causa ... moveatur. 9, 7, 1 pro vilitate eius ministrae, quae in -um deducitur. 9, 38, 3 ob diem paschae ... omnibus, quos -s adstringit ..., claustra dissolvimus. 9, 42, 1 pr. res uxoris, quae ... in eam ante -um mariti iure pervenerant, damnato marito inlibatas esse praecipio (cf. ibid. ante tempus criminis ac -us [item 9, 42, 1, 1]). 9, 45, 2 Iudaei -u aliquo vel debitis fatigati. SCHOL. Cic. Bob. p. 85, 8 principium huius offensae fertur a P. Clodi -u descendisse (cf. l. 16 reus de incesto factus est). p. 126, 32 inesse illi Sesti filio talia virtutis insignia, ut possit -us paterni ultor existere. al. in -u (cf. p. 247, 57sqq.): QVINT. decl. 299, 2 quaestio est, an is utique potuerit dam-

nari, qui [in -u] periit ([i. in retu, metu var. ll.]). cf. VLP. dig. 48, 4, 11 is, qui in -u decedit, integri status decedit [MARCIAN. dig. 48, 21, 3, 8]. MARCIAN. dig. 48, 21, 3, 1 [ex epist. Ant. Pii] bona eius, qui in -u mortem sibi conscivit. COD. Iust. 9, 50, 2 [a. 226] qui in -u diem suum functi sunt). APVL. met. 1, 16, 3 quem grabattulum solum in meo -u testem innocentiae citare possum (sc. socio iugulato sine testibus). VLP. dig. 50, 4, 3, 9 quod pater in -u criminis alicuius est, filiis impedimento ad honores esse non debet (MOD. dig. 48, 19, 25 pr. si diutino tempore aliquis in -u fuerit). PAVL. dig. 48, 20, 7, 2 si non in -u, sed ... metu imminentis accusationis quis adoptet. al. **β** *vi debilitata, sc. in locut.* in -um vocare sim. (vergit in notionem q. e. in ius vocare): *proprie* (cf. p. 247, 5. 15): IVST. 4, 4, 4 revocato ad -um Alcibiade. HIL. trin. 7, 24 Christus ineptiam ridi-

[Gutiérrez]

culi opprobrii confutat, cur in -um vocaretur, quod se, cum homo esset, deum faceret. CASSIAN. conl. 6, 7 quomodo in -um vocabitur, qui non nocuit mortem inferendo, sed profuit? in *imag. forensi*: SCHOL. Verg. Veron. ecl. 8, 29 Cato nonnullas culpas (affert, propter quas) nuptiae, pleraeque ... in -um vocatae sint (i. nuptae Thilo, ut proprie intellegi possit). RVFIN. Orig. princ. 1, 8, 4 p. 105, 7 (*respic. lev. 20, 16*) quod ... et pecus, cui se mulier contra naturam subiecerit, in -um ... devocetur. PETR. CHRYS. serm. 27, 3 (*respic. num. 25, 1 sq.*) Balaam Israhelitis corrupti, ut ... in -um (-us) (-u var. l.) devocaret ultores (i. spectat ad B3). AVELL. 69, 1 quod voluntarium non est, vocari non potest in -um. al.

b cetera exempla: PRISCILL. tract. 2, 54 *Hydatius* timorem -us omittat, quoniam illum de nobis nullus accusat. CONC. Carth. a. 419 p. 104 l. 106 si quis episcopus ... in -um aliquod (aliquem var. l.) incurrerit ..., ne in crimine remaneat, a duodecim episcopis audiatur. Araus. a. 441 p. 81 l. 51 si quis excesserit, in -um devocabitur.

2 notione deflexa de condicione eius, qui delicto, cuius accusatur, noxius est, ut vergat in notionem q. e. culpa (culpabiles dicuntur res sub aß; saepe culpam delicti certa ratione distinguere non posse a delicto ipso [v. B3] haud negaverimus): **a usu communi respicitur -s:** **a hominum** (eorum conscientiae l. 21. 30, animalis l. 25. 39): **① exempla varia:** APVL. met. 7, 9, 2 malae conscientiae -um intra me sustinebo, si, quod bonum mihi videtur, dissimulavero (HIL. coll. antiar. p. 100, 14 si modo c. -um blandimento ignorantiae consolaret. AMBR. Abr. 2, 4, 16 gravior nostra mens iudex est c. -u et iudicio paenitentiae. et saepius; cf. l. 30). SOL. 12, 11 puerum ... insidentem cum undosior fluctus necavisset, delphin ..., velut fateretur -um, paenitentiam suam morte multavit. SERV. auct. Aen. 4, 696 p. 584, 18 si poenam meritam fatis inputandam putaveris, excusas peremptorum -um. CLAVD. DON. Aen. 6, 455 p. 565, 27 in qua Aeneae persona tantus -s extabat, ut ipse se agnosceret reum. THEOD. PRISC. gyn. 23 abortivum dare nulli ... fas est; ... tam duri -us conscientia medicorum innocens officium non decet maculari. MACR. Sat. 2, 5, 4 laetum ... animum usque ad speciem procacitatis, sed -u liberum. DRAC. laud. dei 3, 441 *Saguntinis* nullo surgente -u, praeter quod fuerant Romanae gentis amici (cf. 443 crimen amicitiae). ANTH. 794, 15 (nisi est medii aevi) non prius incurrit leviores ille aemulus -us ..., set simul omne nefas auso eqs. al. **② accedit gen. delicti, quo quis noxius est (an gen. explic., ut ad B3 pertineat?):** HIL. in Matth. 4, 17 lex vetuit occidere, -um homicidii severitate iudicii expiatura ([cf. num. 35, 21 h. reus]. RVFIN. hist. mon. 11, 9, 14 [abbas crocodilo] melior est tibi mors quam tot scelerum et tot h. involvi -u [-um var. l.; gr. 12, 9 κροκόδιον ... τὴν δόξην]. al.; cf. l. 50. p. 248, 55). CLAVD. DON. Aen. 9, 45 p. 193, 13 potius pudorem ferre quam contra regis praecepta -um temeritatis incurrere. HIER. chron. a. Abr. 1802 virgines Vestae ob stupri -um terra obrutae sunt. LEX Visig. 3, 2, 2 per -um tam turpis admissi ... dominam servo suo ... fuisse coniunctam. 9, 1, 11 (ae)quum est ..., ut tam nocentium insidiarum -s in suum recurrat au(c)torem.

ß rerum (conscientiae v. sub a): TERT. nat. 1, 3, 7 (5 quod nominis Christiani crimen, quae offensa, quae culpa?) si qui -s est nomen, si qua accusatio vocabulorum (sim. apol. 3, 5). idol. 1, 3 idololatria de homicidii -u non liberatur (sc. quia ipsum idololatren perdit). monog. 7, 4 ne ... maledicti iudicarentur, qui non naturae -u[s], sed mortis praeventu orbi decessissent. pudic. 21, 3 (cf. Matth. 18, 21 sq.) quae in te -um habeant, etiam septuagies iuberis indulgere.

b usu Iudaeorum et Christ. respicitur, qui obstrictus est peccatis erga deum: **a peccatis suis:** TERT. nat. 1, 20, 9 ut ..., quorum re[l]atum in vobis memineritis, ea in alios iactetis. idol. 11, 4 in alia causa non levioris -us, sc. stupro. LVCIF. Athan. 2, 13 l. 34 ille, qui in illo -u apud Corinthios inventus est (2, 31 l. 49 in -u eritis maximo apud deum. FAVS-TIN. trin. 4, 1 omnibus in peccati -u positus ipse Christus ... nullo proprio peccato tenebatur obnoxius. CONSVLT. Zacch. 1, 27, 14 quos daemones in -u esse non dubium est). GAVDENT. serm. 10, 17 (ad I Cor. 15, 56 virtus ... peccati est lex) neque hodie aliquis -um peccati incurrat, si eum non adstringat ... lex (AVG. c. Iulian. 2, 4, 9 Ps. SVLP. SEV. epist. 2, 17 LEO M. serm. 46, 4. GREG. M. epist. 6, 48 l. 43 ab omni -u p. absolvat. al., e. g. l. 59; cf. p. 248, 19). PRISCILL. tract. 8, 121 prima inlecebra nutrit -um (postea: prima ... concupiscentiae culpa est; cf. Iac. 1, 14 sq.). VVLG. exod. 32, 35 (34 peccatum) percussit ... dominus populum pro -u vituli, quem fecit Aaron (i. per breviloq. quandam ut: deut. 21, 8 auferetur ab eis Israhelitis -s sanguinis, sc. effusi). GREG. ILIB. tract. 13, 23 sententiam mortis de -u criminis exceperunt (de -u protoplastorum ut: AVG. c. Iulian. op. imperf. 6, 23, 9 quomodo parvuli ex Adam nati ... ipsius -ui non aequentur. LEO M. epist. 139, 3 Conc.^s II 4 p. 93, 6 per unius -um [cf. gr. II 1, 2 p. 65, 13 δι' ἐνὸς ὑπερβύθιον γεγονότος et Rom. 5, 18 per unius delictum]. PROSP. carm. de ingrat. 242 sine peccato, qualis ille fuit nostri generis pater ante -um. PETR. CHRYS. serm. 72ter, 5 primus homo ... de -u

incurrerat mortem. al.; cf. β). AVG. c. Iulian. 6, 19, 60 -u manere peccata, quae praeterierunt actu. CYPR. GALL. lev. 77 (*respic. 15, 2 sqq. 13*) fluxu seminis pollutis fas est perfundere membra, puritas ut redeat propere ces-sante -u (cf. de fluxu sanguinis 92 [*respic. 15, 25*] indiscreta mali facies idemque -i finis erit). FVLG. RVSP. epist. 17, 33 quantum ignorantia pec-cati minuitur, tantum -s peccatoris augetur (18, 4). GREG. M. epist. 12, 7 l. 25 (in formula, qua episcopus haeresim abiuret) si ... ab hac me unitate ecclesiae dividero, periurii -um incurrrens aeternae poenae obligatus inve-niar. et saepe. **ß peccato originali** (cf. p. 247, 70): ZENO 1, 38, 1 vos, qui eratis rei et immundi, ... omni -u iam liberi mundi estis infantes (ad neophytos ut: 1, 42, 1 in magno ... -u nunc usque fuistis). PS. PACIAN. sim. carn. p. 126, 19 propter Adae transgressionem necessarium fuit, ut -ui indulgentia ... subveniret. AVG. epist. 157, 18 ab eodem originali peccato infantes immunes esse non possunt, nisi ab eius -u per Christi baptismum resolvantur. 194, 27 inexcusabilis est omnis peccator vel -u originis vel additamento etiam propriae voluntatis (MAR. MERC. Conc.^s I 5 p. 14, 31 cum sec. Iulianum nullo ... o. suae -u nascantur obnoxii, salvatorem non desiderant parvuli [cf. l. 32 sq. nullum generationis suae vitium]). in euang. Ioh. 124, 5 l. 35 soluto -u omnium peccatorum, et originalis peccati videlicet, quod generatio trahit, ... et ceterorum, quae male agendo con-tracta sunt (sim. FVLG. RVSP. fid. 34, 77 a -u p. tam o. quam actualis absolvi [ad rem cf. et l. 16. 26]. ceterum: AVG. c. Iulian. op. imperf. 2, 97, 1 tollit gratia Christi o. p. -um. al. PELAG. Aug. pecc. mer. 2, 9, 11 FVLG. RVSP. epist. 15, 9. et saepius). c. Iulian. 2, 3, 5 p. 676 qui nos ab eius originali -u spiritali regeneratione sanavit (c. Iulian. op. imperf. 6, 35, 3 ab illo Christo noster solvitur -s et o. et additus. ISID. sent. 1, 22, 2. al.). al.

B fere metonymice: **1 de ipso reo** (cf. p. 246, 44): PS. QVINT. decl. 2, 24 reo caeco non est, qui dirigat gressus ...; sed nefas est, ut -s iste sentiat debilitatis adversa. PASS. coron. 17 inter quos inventa fuerit quae-rilla (i. querela) falsi testimonii, -s poenā feriat (antur var. l.; si recte huc traximus coll. gr. τιμωρίαν λήψεται). DRAC. laud. dei 1, 91 indulgentia dei poenam praevenerit (sc. praemonendo), et nullos capiunt tormenta -us. **?2 de rei habitu, veste sim.:** APVL. met. 9, 30, 3 mulier -u miraque tristitie deformis apparuit, flebilis centunculo semiamicta, nudis ... pedibus eqs. (nisi de statu, sed cf. 4, 23, 3 matronatus, i. habitus matronae). **3 de rei scelere, vitio, peccato sim. (exempla potiora, cf. p. 247, 9; cetera v. sub A2):** TERT. idol. 1, 1 principale crimen generis humani, summus saeculi -s, tota causa iudicii ultimi idololatria. PS. CYPR. singul. cler. 11 p. 185, 25 crimine alieni -us absorbebimur (antea: ut fornicatio nos maculet aliena; cf. vol. VII 2, 1150, 54 sqq.). HIL. trin. 7, 17 (sim. 9, 43) ad violati sabbati obiectum sibi -um dixerat Christus: "... (Ioh. 5, 17). DRAC. laud. dei 1, 51 non fuit infantis facinus, sed ... poenam capit ante -um (cf. app. crit.). CONC. Epao. a. 517 p. 34 l. 241 (inter canones) servus -u atrociore cul-pabilis, si ad ecclesiam confugerit, a corporalibus tantum suppliciis ex-cusetur. COD. Iust. 1, 3, 54, 8 iubemus, ut nullus Iudaeus ... servos chris-tianos habeat; quod si inventi in tali -u fuerint, iubemus eqs. 1, 5, 21, 1 Samaritae et alii, quibus pro -us similitudine omnis legitimus actus inter-dictus est. CASSIOD. var. 2, 14, 1 (parricida persequendus est) negligitur levis -s, cum tragoedia criminis magna impune tonuerit. al. aliquid -s est (cf. p. 249, 19): HIL. in psalm. 58, 2 (*respic. Matth. 5, 22*) cum irasci sine causa fratri -s gehennae sit. HIER. in Eph. 3, 8 p. 484^b mendacii est -s aliud in pectore clausum habere, aliud in lingua promere. FVLG. RVSP. ad Tras. 1, 1, 3 cum de deo res agitur, non levis -s est, si, quod ad salutem pertinet, tacetur. CASSIOD. var. 5, 42, 12 (hyperbolice ad consulem) homi-cidii -s est illis venatoribus esse tenacem, quos editio ludorum vestra in-vitavit ad mortem. in psalm. 129, 3 l. 88 otiosus sermo -s est et in crasti-num cogitare peccatum est. al. **4 de crimine reo obiecto, expro-bratione sim. (exempla pauca potiora; cf. A1):** ARNOB. nat. 1, 64 quem Christum tenere nemo omnium possit ullius facinoris in -u (cf. ORIG. in Matth. ser. 103 Christum nihil facientem dignum -u [-ui var. l.]). SCHOL. Cic. Bob. p. 84, 24 (antea: cum esset ... reus, qui causam ... diceret) qui huiusmodi -u petebatur. NOVELL. Valent. 3, 5 ut sacrilegii -s involvat ac ... multa percellat, quem non oboedisce claruerit (7, 1, 1 compulsoribus s. percellendis -u, proscriptionis [-ni var. l.] etiam supplicioque dedendis). PAVL. Faust. Rei. epist. 4 p. 181, 14 elegi ..., ut potius fastidium generem (sc. vobis scribendo) quam -um (sc. non scribendo). BOETH. cons. 1, 4, 37 (36 crimine) cuius dignitatem -us ipsi etiam, qui detulere, viderunt. EDICT. Theodor. 81 si quis nesciens a plagiatore mancipia comparaverit, -u plagii non potest obligari (cf. Cod. Iust. 9, 20, 10 [a. 293] nullo crimine teneri). LEX Visig. 7, 5, 3 qui falsarium tegit, ipse -um falsitatis incurrat. al.

5 de rei damnatione, poena (iuxta animadversio et damnatio HIL.; opp. absolutio p. 249, 1. 4): HIL. coll. antiar. p. 148, 3 (in imag.) id agunt haeretici, ut in Fotini animadversionem, in Athanasii -um, in dam-nationem fidei catholicae transeat. PS. AVG. quaest. test. 34, 1 ab ipso

deo est sive absolutio ad vitam sive -s ad mortem. CYPR. GALL. iud. 141 (*respic.* 3, 9) tandem congemit merito Iudaea -u (*sc. servitute*). MACR. somn. 1, 13, 8 *ait Plato servum* eum, qui finem sibi domino necdum iubente quaesiverit, non absolutionem consequi, sed -um (*cf. Phaedo* 62^c *εἴ τινα ἔχουσ τιμωρίαν, τιμωροῖο ἄν*). CONC.^s I 2 p. 84, 3 ipsum *episcopum* metuentem pro tarditate -um, (*gr. I 1, 3 p. 29, 13 εὐθύνας ὑποσχέιν*, I 3 vers. Tur. p. 110, 4 -um subire [*Rustic. ultionem s.*]). I 3 vers. Tur. p. 167, 24 sine -u, qui rupit *chartam*, aut quinque obolis solummodo condemnandus (*gr. I 1, 2 p. 80, 7 ἀνεύθυνος*). DRAC. laud. dei 2, 608 indulgentia ... -um praevenerit et facinus venia praecedat iniquum (*nisi ad 3, sed cf. p. 248, 33*). VEREC. in cant. 2, 26 l. 36 (*ad deut. 32, 25*) timor ... gravi sollicitudine praegravat mentem, adiuncta sibi nec non tristitia tribulationis ..., quo -u eam affligat dirore. CHART. lat. ant. XVII 652, 2, 1 (*a. 564*) ut perirui -us incurram secundum leges. *al.*

II debiti, obligationis (*cf. e. g. Serv. Aen. 5, 237* voti reus: *debitor*, [voti d. auct.]; *ferē meton. de ipso debito*); *illustratur potius: notio:* SERV. auct. Aen. 4, 699 (*antea:* cum illa *Dido* devotum crinem adhuc retinens inter reos esset) cuiuscumque debiti, id est -us, damnatio finem facit. CASSIOD. var. 12, 10, 1 -s quidam est esse sub debito. *usus:* AMBR. obit. Valent. 25 reus mihi videbar speratae meae praesentiae nec inpletae; sed utinam viventi tibi hunc deberem -um! AVG. gen. ad litt. 10, 18 p. 320, 15 corpus Christi ... *non accepit inde, sc. ex carne matris*, -um moriendi (*postea:* indebitae mortis). CYPR. GALL. num. 68 (*respic.* 6, 2) vitam *castam* si ducere ... parat quisquam votique implere -um ... exoptat. GREG. M. moral. 30, 57 (*in imag. sec. Iob 39, 7* clamorem exactoris non audit) *exactor, i. diabolus*, semel in paradiso homini malae persuasionis nummum contulit et cotidie ab eo huius debiti exigere -um quaerit.

appendicula iuncturarum verbalium notabiliorum: abolere -um: AVG. civ. 13, 4 p. 560, 24 epist. 194, 44 LEO M. serm. 55, 3. *al.* adstringi -u (-s adstringit): *p. 246, 56 et VINCENT. LER. comm. 24, 9* EPIST. episc. Greg. Tur. Franc. 9, 39 p. 463, 11. *al. (cf. e. g. obstringi -u [-s obstringit])* AVG. pecc. mer. 3, 5, 11 IULIAN. Aug. c. Iulian. 5, 16, 60 VINC. VICT. Aug. anim. 2, 11, 15. *al.* agnoscere -um: AVG. serm. 16A, 5. 352, 2 SALV. gub. 4, 12 EVSEB. GALLIC. hom. 72, 10. *al.* esse in -u: *p. 246, 70, 247, 58, 61, 248, 11, al.* fateri -um: *p. 247, 26 et DRAC. laud. dei 3, 567 (cf. confiteri 3, 582, al.)*. incurrere -um (-us): *l. 14, p. 247, 42, 62, 248, 71, al. et vol. VII 1, 1087, 46sq.* (in -um *p. 247, 13 et AVG. in psalm. 90, serm. 2, 8 l. 57, al.*). inveniri in -u: *p. 247, 58, 248, 47 et OP. imperf. in Matth. 25 p. 762ⁱⁿ*. involvi -u (-s involvit): *p. 247, 40, 248, 63 et vol. VII 2, 267, 62sq. 69sq.* solvere -um: *p. 248, 19, 26 et PRVD. cath. 7, 175* AVG. nupt. et concup. 1, 25, 28. *al. (a -u AVG. contin. 8, 20, al.; cf. absolvere -um ZENO 1, 35, 6 AVG. c. Iulian. op. imperf. 2, 228 [(a) -u p. 247, 64, 248, 22 et AVG. epist. 125, 3 p. 5, 26 pecc. mer. 3, 12, 21 LEO M. serm. 22, 5 rec. β. al.], resolvere a -u p. 248, 15).* sustinere -um: *p. 246, 47, 247, 21 et EVSEB. GALLIC. hom. 36, 5.* trahere -um: AVG. epist. 166, 6 c. Pelag. 2, 7, 16 IULIAN. Aug. c. Iulian. 3, 24, 54. *al. (cf. attrahere AVG. c. Iulian. op. imperf. 3, 82 PROSP. carm. de ingrat. 31, contrahere AVG. pecc. orig. 40, 44 COD. Theod. 16, 5, 41, al.)*. vocare in -um *sim.: v. p. 246, 73sq.*

deriv.: reator.

reauctio, -ōnis *f.* *a re- et auctio. i. q. auctio postera, sc. quae alteri succedit:* PS. ASCON. Verr. p. 236, 21 (*ad II 1, 52*) 'sectorem' ... dicit aestimatorem redemptoremque bonorum damnati atque proscripti, qui ... bona omnia [-e] vendit ([-] *ῆ* *auctione var. l., unde alii alia coniecerunt; -e def. Stangl, Pseudoasconiana, 1909, 132, qui restit. loco simili Ps. Ascon. Verr. p. 240, 2* auctione postera [ac impostera trad.]).

reaudio, -īre. *a re- et audire. i. q. iterum audire:* GLOSS.^L IV Plac. R 6 (= GLOSS. V 39, 15. 97, 6. 143, 21) resultare dicuntur vocum sonitus, id est -iri (-ire *var. l.*).

[rebaptisma, -atis n. *de -e in titulo et subscriptione* PS. CYPR. rebapt. legebatur in cod. Remigiano saec. IX, ut vid., conscripto et a. 1774 combusto; *sed vocem, ut quae neque in ipso opere neque alibi reperiri possit, antiquam esse vix credas.*] *Bl.*

***rebaptizatio**, -ōnis *f.* *a rebaptizare. i. q. actio vel institutum rebaptizandi:* **1** rebaptizant Donatistae vel quilibet schismatici, haeretici: CONC. Carth. a. 345/348 p. 4 l. 32 illicitum ... esse sancimus -em. p. 4 l. 41 titulus -is, in quo ... schismatis rabies delitescerebat. p. 10 l. 218 -is impietatem. OPTAT. 6, 8, 7 quos *catholicos* aut -e aut paenitentia sauciastis. AVG. coll. c. Don. 3, 11, 23 fructus eorum *Donatarum* ..., schismata et -es. c. Cresc. 2, 7, 9 hinc est vestra -o damnabilior, quia in una religione ... diversus esse non potest baptismus. epist. 43, 21 furorem schismatis, -is insaniam *eqs.* serm. 138, 10 in gurgitem -is. 296, 12 coll. Morin p. 411, 1 *Donatista* peccatum -is confitens. QVODV. grat. 2, 12, 6 veneno -is (bapt- *var. l.*). REG. eccl. Carth. l. 161 ut non liceat fieri -es, reordinationes vel translationes episcoporum. *al.* **2** rebaptizant Ariani: VICT. VIT. 1, 33 per -is caenum. 2, 29 infantes moriendos (*i.*

morituros) diluvio -is. 3, 46. PS. VICT. VIT. pass. 3 ut *rex impius* eam multitudinem catholicam -is sauciret machaera.

***rebaptizator**, -ōris *m.* *a rebaptizare. i. qui rebaptizat (fere de Donatistis):* FILASTR. 89, 7 *Paulus* in epistola ipsa (*sc. Hebr.*) -es excludit, non baptismum paenitentiae abnegat conferendum. AMBR. epist. extra coll. 7, 7 (*ad imperatores*) per Africam ... sacrilegos -es ... praecipistis expelli. AVG. epist. 44, 8 fieri potest, ut sceleratior sit -r totius hominis quam solius corporis interemptor. 53, 6 (*disting. baptizatores*). in psalm. 54, 22 l. 18 foris positi -es. serm. 33, 5 -es Donatistae (POSSID. vita Aug. 10, 6. 12, 3). 46, 37 l. 961 abundare audio -es in Africa (rebaptizatos *var. l., ut 46, 38*). QVODV. prom. 1, 36, 50 in lacuna -um confectas sordes. *al.*

***rebaptizo**, -āvī, -ātum, -āre. *a re- et baptizare. legitur apud Christianos inde a* CYPR., *saepe apud* AVG. [*confunditur in codd. c. baptizare e. g. CYPR. epist. 73, 9, 1 AVG. c. Cresc. 3, 18, 21.*]

i. q. iterum baptizare, ἀναβαπτίζειν (pro subst. adhibetur part. praes. e. g. l. 57, part. perf. pass. e. g. l. 59; absolute l. 29. 34 et saepe; opp. vel disting. baptizare e. g. l. 23. 25. 38 et AVG. bapt. 6, 8, 12 epist. 66, 1):

1 -ant aut -are negantur catholici, orthodoxi (*sc. haereticos, lapsos paenitentes sim.*; *ad rem v. e. g. l. 30sq. et Gessel, Lex. für Theol. und Kirche³ V 1417sq.*): **a** catholici non -are, sed baptizare dicuntur, *sc. non valente baptismo priore haeretico:* CYPR. epist. 71, 1, 3 dicimus eos, qui inde veniunt, *sc. a parte haeticorum*, non -ari apud nos, sed baptizari. 73, 1, 2 sent. episc. 35. GENNAD. dogm. 21 l. 13 qui non in sanctae trinitatis invocatione apud haeticos baptizati sunt et veniunt ad nos, baptizari debere pronuntiamus, non -ari. *al.* **b** cetera exempla: CYPR. epist. 73, 25, 1 apud quosdam de nostris ... invidia quadam quasi -andi baptizare post hostes dei nefas ducitur. CONC. Arel. a. 314 p. 6 l. 58 de Africa ..., quod propria lege sua utantur ut -ent *eqs. (postea:* si perviderint eum in patre et filio et spiritu sancto esse baptizatum). RVFIN. hist. 7, 3 quaevis exorta est in Africae magis partibus, si oporteret haeticos -ari, cumque id a Cypriano et ... sacerdotibus Africae oportere fieri decerneretur, ... sacerdotes Italiae huiusmodi decretum ... refutarunt. 7, 5, 4 *Stephanus episc. Romanus statuit* nec communicandum esse his, qui -ant (*cf. gr. ἐπειδὴ ... ἀναβαπτίζουσαν*). AVG. bapt. 2, 14, 19 quid sit ... perniciosius, utrum omnino non baptizari an -ari, iudicare difficile est. epist. 23, 2 -are ... haeticum hominem ... omnino peccatum est, -are autem catholicum, (*ad 2*) immanissimum scelus est. c. Petil. 1, 15, 16 qui foris baptizati sunt et intus -ti non sunt. PETIL. Aug. un. bapt. 7, 10 -ari (-are, baptizare *var. ll.*) dico non oportere, quos constat esse a traditoribus, tamen in Christi nomine baptizatos. FACVND. c. Moc. 51 Stephani ... sententiam tenet ecclesia, non solum de non -andis haeticis, verum etiam de -antibus non ferendis. *al.*

2 -ant haeretici vel schismatici, *sc.:* **a** Novatianus eiusve sectatores: CYPR. epist. 73, 2, 1 *scripsisti* Novatianenses -are eos, quos a nobis sollicitant. 73, 2, 2 si in ecclesia baptizatos -andos foris extra ecclesiam Novatianus existimat. *ibid.* haetico baptismo. AVG. bapt. 3, 11, 16. **b** Donatus eiusve sectatores: OPTAT. 1, 2, 2 pax si ... integra ... mansisset ..., *schismatici non maledicerent deo nec -rent fideles eqs.* 5, 3, 11 (*antea:* baptisma ... duplicare). 7, 4, 8 seduxistis homines, -astis, iterum unxistis. FILASTR. 83. AMBR. epist. extra coll. 7, 7 redemptos -are non veritus. AVG. c. Cresc. 2, 4, 6 si una religio est, eadem sacramenta ..., quare ergo -as Christianum? 3, 18, 21 non unam gentem, sed orbem terrarum -andum esse censetis? (c. Petil. 1, 18, 20 CONC. Carth. a. 411, 1, 16 l. 93. *al.*). c. Parm. 3, 4, 21 p. 126, 9 in ecclesia baptizatos. c. Petil. 2, 83, 184 p. 114, 24 octoginta ferme animas ... -ando submergere. COD. Theod. 16, 6, 3 -antium ... devios errores. 16, 6, 4 pr. (*antea:* ut *Donatistae* baptisma ... iterant) quisquis post haec fuerit -asse detectus. NOVELL. Iust. 37, 7 -tos ... militiam ... habere nullo modo concedimus. *et saepe.*

c Ariani: AMBR. c. Aux. 37 cur ... -andos Auxentius fideles populos putat baptizatos in nomine trinitatis. AVG. haer. 49. QVODV. temp. barb. 1, 8, 8 quem Christus per baptismum vivificavit, quare eum Arrianus -ando occidit? VICT. VIT. 3, 60 -torum perditio. GREG. TVR. Franc. 5, 38 in Arriana heresi. *al.*

3 respiciuntur ea, quae in novo test. narrantur: CYPR. epist. 73, 9, 1 quidam dicunt ... advenientibus apostolis Petro et Iohanne tantum super eos iam baptizatos manum impositam esse ... (*act. 8, 17*), -tos tamen eos non esse. OPTAT. 5, 5, 1 non legimus post [Iohannem] Christum aliquem -asse ([-] *v. e. g. Marc. 1, 9; inde dicuntur haeretici Christum -are:* QVODV. symb. 1, 13, 8 temp. barb. 1, 8, 12). HIER. c. Lucif. 24 (*respic. apoc. 2, 15*) numquid dixit dominus '-entur, qui in Nicolaitarum fide baptizati sunt'? PS. FVLG. RVSP. serm. 45 Rev. Bénéd. 29, 1912, 159 l. 89 *Paulus quondam* baptizavit ... baptismo Christi (*act. 19, 5*); non -vit, quia illud primum (*sc. Iohannis*) servile erat, hoc dominicum est baptismum.

deriv.: rebaptizatio, rebaptizator.

Kruse.

rebat(t)uit NOT. Tir. 71, 83. a re- et battuere.
rebbei, -itis *alia forma est vocis q. e. rabbi*, v. p. 4, 35 sqq. [scripturae subest pronuntiatio Iudaeorum diasporae q. d. occidentalis, cf. iudaeogerm. Rebbe; v. Schulze, *Kl. Schr.*, 1933, 638. Mei.] Bl.

rebellatio, -ōnis f. a rebellare. *formationem improbat* SVET. frg. p. 148, 4 homo 'rebellis' dicitur, res ipsa 'rebellio', non '-o'. GLOSS. -o: ἀνταρσία. ἀντιπολέμους. GLOSS.^L III Abstr. PE 65 perduellium: -o. [confunditur in codd. c. rebellio TAC. ann. 14, 31, 2 (in var. l. vix recta l. 69. p. 252, 39), revelatio l. 19.]

i. q. *actio rebellandi, rebellio* (c. respectu belli renovandi VAL. MAX. et TAC., *postea seditionis; accedit gen. rebellantis* l. 19. 27): **1 corporaliter**, sc. vi inferenda, armis sim.: VAL. MAX. 7, 3 ext. 9 cum Tusculari crebris -bus meruissent, ut eorum urbem funditus Romani evertere vellent (7, 4, 1 Fidenae surgentis imperii nostri incunabula c. -bus torpere passae non sunt). TAC. ann. 14, 31, 2 Icenii rapiunt arma commotis ad -em Trinovantibus et, qui alii ... resumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant. *de bello a gente tenebrarum contra deum Manichaeorum gesto* (cf. p. 257, 24): AVG. c. Faust. 16, 28 p. 474, 5 dei vestri requiem -e gentis tenebrarum ... excussam (revelatione(m) var. ll.). **2 incorporelitate** de bello: *quod homines gerunt contra deum eiusve doctrinam* (aliter l. 17): GAVDENT. serm. 8, 36 *populus Israel* nimium sibi de dei amore praesumens ... per luxuriam ad contemptum -emque prorupit. RVSTIC. Conc.^S I 4 p. 103, 28 aut per contentionem aut per odium aut per -em. *quod caro gerit contra spiritum* (cf. p. 255, 39. 258, 14. al.): AVG. in psalm. 71, 10 l. 31 'orietur in diebus eius regis (i. Christi sec. Aug.) iustitia' (psalm. 71, 7), quae contradictionem ac -em carnis vincat.

rebellator, -ōris m. a rebellare. i. *qui rebellet* (sc. surgit contra deum): PATRIC. epist. 19 Coroticus dux cum suis sceleratissimis, -es (-bus var. l.) Christi, ubi se videbunt?

f. **rebellatrix**, -īcis. i. *quae rebellet*, sc. vi inferenda, armis sim. (in appos. vergit in vim adi. praeter AMM.; in var. l. dub. HEGES. 4, 31, 2 -em Sabini catervam [bellatricem cod. C saec. VI et edd., sed cf. gr. 4, 647 συναποστάτας τῷ Σαβίνῳ]): OV. trist. 3, 12, 47 [teque, -x] ... Germania, magni triste caput pedibus supposuisse ducis (i. te quoque bellatrix var. l.). LIV. 40, 35, 13 dictu quam re facilius est provinciam (i. Hispaniam) ingenio ferocem, -em, confecisse (i. -em ingenio var. l.). AMM. 14, 8, 2 Isaura ... antehac nimium potens, olim subversa ut -x interniciva. in imag. (ad rem cf. e. g. p. 255, 39. 258, 14): CASSIAN. inst. 5, 18, 2 (respic. I Cor. 9, 26sq.) athleta Christi adeptus de -e carne victoriam (bellatrice cod. unus).

***rebellio**, -ōnis f. (m.). [a rebellare; v. Leumann, *Gramm.* 1977, 366. Mei.] masc. de hominibus GLOSS. et sub 2 (vix etiam l. 65). GLOSS. -o: ἀποστάτης, ἀπόστασις. post pacem factam rursus redintegrans bellum. II 228, 51 ἀντάτης: -o, perduellio. sim. al. legitur inde a CIC. et CAES., saepius e. g. apud LIV., TAC., HIST. AVG., HEGES. [pedem. (Monferrato) rabiglium, tusc. (Val di Chiana) rubiglione masc. 'tumultus': cf. Faré, *Postille* 7103a. Schd.-Cr.] [e coni. dub. p. 255, 53.]

1 notione sollempni i. q. *actio rebellandi* (indicatur, quis rebellet, per gen. l. 54. p. 252, 10. al., adi. l. 64. p. 252, 18, contra quem rebelletur, per praepos. adversus p. 252, 16): **a strictius**, sc. c. respectu belli renovandi vel surgendi contra victorem belli prioris: **a exempla varia**: CIC. Scaur. 42 multis Carthaginiensium -bus, multis violatis ... foederibus [rebelliensibus cod.]. LIV. 30, 38, 6. item c. gen. rebellantis: 25, 16, 12 maiorum. 28, 31, 3. al. PLIN. nat. 7, 149 Illyrici. al.). LIV. 2, 16, 6 cum consules ita ... proelio adflixissent opes hostium, ut diu nihil inde -is timere possent. 4, 28, 3 poenas -is dedissent, ni eqs. (sc. Aequi et Volsci, de quibus cf. p. 256, 18sq.). 8, 14, 4 crimen ... -is Tuscularum a publica fraude in paucos auctores verum (8, 14, 9 Tiburtes Praenestinique agro multati ... ob recens ... -is ... c. aliter: TAC. hist. 4, 13, 1 Capito falso -is crimine interfecit quendam). al. VELL. 2, 112, 2 Messalinus, praepositus Illyrico, subita -e ... circumdatus hostili exercitu (in eadem re PLIN. l. 55 nec non p. 256, 51). TAC. ann. 13, 55, 1 quendam vinctum ... -e Cherusca iussu Arminii (item c. adi. rebellantis: PANEG. 8, 18, 6 tanta illa vis nauticae [-ci M] -is. 9, 4, 1 latrocinio Batavicae -is). al. HIST. AVG. Aurelian. 33, 5 in triumpho (p)raecesserunt ... Aegyptii ob -em. HEGES. 1, 19, 4 administratio Iudaeae ab uno ad plures translata est, quod ... a Romanis ad relevandum -is, metum ... cum gratia susceptum est (i. rebellandum rebellionis cod. unus). al. **β iuncturae verbales potiores**: CAES. Gall. 3, 10, 2 (inter causas belli) -o facta post deditionem, defectio datis obsidibus eqs. (4, 30, 2. 4, 38, 1 Caesar ... legatum ... in Morinos, qui -em fecerant, misit [cf. 4, 37, 1 Morini, quos Caesar ... pacatos reliquerat]). LIV. 2, 18, 2 parva ... ex re (sc. rixa inter Romanos et Sabinos orta) ad -em spectare res videbatur ([cf. 10 qui bella ex bellis sererent]). 34, 56, 10. 40, 1, 3. omittitur ad: 10, 11, 7 Samnites arma et -em s.). 28, 34, 9 Scipionem

neque arma iis Hispanis adepturum neque obsides imperaturum, quippe ea pignera timentium -em esse (postea: si defecerint. cf. l. 17. p. 251, 57). TAC. hist. 2, 11, 1 -e Britanniae compressa. ann. 1, 55, 2 Segestes parari -em Germanorum ... aperuit (SVLP. SEV. chron. 1, 49, 4 cum occultis consiliis -em pararet Osee rex [cf. in eadem re p. 257, 1]). 3, 40, 1 Galliarum civitates ... -em coeptavere (cf. 11, 19, 1 post -em clade L. Apronii coeptam). OROS. hist. 7, 9, 2 (sec. p. 256, 60) Iudaei ... in -em exarserunt. al.

b laxius, sc. respectu belli prioris evanido, vel notione deflexa:

a vi inferenda, armis sim. rebellant: **① qui surgunt contra dominos, res novas moluntur sim.**: SVET. Vesp. 1, 1 -e trium principum, i. Galbae Othonis Vitellii, et caede incertum diu ... imperium suscepit. HIST. AVG. Avid. 7, 5 (I imperatorem se ... appellavit Avidius Cassius) nec ... Antoninus graviter est iratus -e cognita (cf. Aur. 24, 8 defectione). CIL VI 31256, 4 (a. 398 vel paulo post) senatus populusque Romanus vindicata -e Gildonica et Africae restitutione laetus. VVLG. III reg. 11, 27 Hieroboam ... levavit manum contra regem; et haec causa -is adversus eum, quia eqs. IVLIAN. in Iob 7, 2 pauper divitis potentiam timet, ... reges -em tyrannicam et subiectorum insidias coniurantibus (item c. adi. rebellantis: SIDON. epist. 1, 5, 7 Ariminum [quod Caesar Rubicone transgresso occupaverat] ... Iuliana -e memorabile). **② qui hostibus invadentibus resistunt, repugnant** (cf. p. 258, 22): NOVELL. Iust. 26, 1, 1 (tit. de praetore Thraciae) incursiones ... barbarorum non mediocri egent -e (gr. ἀντιστάσεως).

β vim nullam inferentes rebellant, qui oboedire nolunt, contumaces sunt (sc. contra deum, auctoritatem eccles. praeter l. 35): IVLIAN. epist. in psalm. 67, 4^{a-b} gentes ... hortatur, ut invicti populi dei laetitiam devotione magis capiant quam experiantur eius de -e potentiam. SALV. gub. 5, 12 (respic. Luc. 12, 47sq.) non ... miremur, quod multis caedimur, quod non inscientia, sed -e peccamus (cf. 11 contemptus, 13 quasi superiores nos deo agimus). EPIST. pontif. 555 Arel. 18 p. 27, 26 episcopi superba -e declinantes conventus. ALC. AVIT. epist. 75 (respic. ordinatio sacerdotis illicita) in tam horribili -e. CAES. AREL. serm. 109, 1 Israelitae frequenti -e contra dominum murmurantes. LEX Visig. 5, 4, 17 videtur indignum, ut in eo loco (sc. ecclesia) servi contumaciam -is adsumant, ubi ... obtemperandi praedicantur exempla. al. *transfertur ad rem*: RVRIC. epist. 1, 4 in ieiuno ... caespit magis strenuitas cultoris apparet, cum ... -em glaebarum tenacium repetita saepius inpressione vomeris domat.

2 notione peculiari i. q. *rebellis* (in appos. l. 47; rebellant fere seditiosi vi militari, sed inoboedientes BENED.): IVL. VAL. 2, 35 l. 1072 multitudo maior viginti hominibus pro -e (rebellatione var. l.) et hostico, punietur (i. cf. gr. p. 93, 7sq. ὡς πολέμιος Περωσιῶν νόμῳ). HIST. AVG. Avid. 9, 11 (Faustina ad M. Aurelium) hortor, ut ... istos -es acerrime persequaris. Gall. 19, 6 fuisse ... et alios -es sub eodem Gallieno (cf. ibid. tyrannos). Prob. 9, 1 Carthaginem a -bus vindicavit. HEGES. 3, 8, 3 ne aut bellator meticulous aut pertinax -o iudicaretur Iosephus de bello consulens. PS. RVFIN. Ios. bell. Iud. 3, 128 p. 713 multos ... -es fugere vel solus fecit ducis Vespasiani aspectus (cf. gr. μετάνοιαν ... τῆς ἀποστάσεως). MARCELL. auct. chron. II p. 105, 537, 3 in Africa Germanus -es milites cum Stotza tyranno ... bellando effugit. BENED. reg. 62, 8 sacerdos regulam violans non sacerdos, sed -o iudicaretur (rebellis [vel rev-] var. l.). al.

cf. ?rebellium.

Krebs.

***rebellis**, -e. [a rebellare retrograde formatum, cf. transformis a transformare, effrenis ab effrenare; v. Leumann, *Gramm.* 1977, 346. Mei.] de origine v. p. 255, 58. scribitur rev- in codd. vet. COD. Theod. 7, 13, 21 (R, sed reb- ibid. 7, 18, 11 pr.). REGULA mag. 13, 13 (E) et hic illic in recc. NOT. Tir. 23, 54 -is. de formis: abl. sing. adi. -i SIL. 12, 149. al., subst. -e PALLAD. c. Ambr. fol. 342^r, 42 (sed -i CE 281, 1 [e Mauret. Caesar; saec. IV?]). compar. et superl. desunt, sed cf. magis -is REGULA mag. 13, 13, nimium -is p. 254, 25, tam -is p. 254, 70 et PRVD. perist. 9, 34 PETR. CHRYS. serm. 85, 3. de notione (cf. p. 251, 6): GLOSS. -is: τύραννος. ἀποστάτης. perduellis. -es: pace facta bellum moventes (mob- cod.). qui de alterum regnum ad alterum festina(n)t transire. legitur inde a VERG., OV., VELL., VAL. MAX. [raet. occ. (Engadin) ravell; aemil. rivele, raet. or. riviel 'repugnatio' vel 'pavor, horror'; port. revel 'rebellis' vel (de reo) 'iudicium subterfugiens' (cf. Houaiss III 3173); langob. (ticin.) a revel 'invitus'; prov. vet. revel 'hirsutus, hispidus' (de capillo, pelle); francog. vet. revele 'revulsio'; hisp. rebelde a serm. docto non alienum. cf. M.-L. 7104 et Faré, *Postille*. Wartburg X 136. Corominas-Pascual I 558. Machado³ V 47. Schd.-Cr.] [inter inscr. falsas habendum est CARM. An-née Épigr. 1967 n. 546 dirutis ... moenibus Carthaginis instar -is imperi, v. CIL I² 2, 4 p. VIII.]

fere i. q. *rebellans, seditiosus sim.* (usum pro subst. distinxisse sub IA1a et 2, ceterum v. p. 254, 50. 57. 60. al.); homoeoprophoron rebellare -es v. p. 258, 53). indicatur, contra quem vel quid rebelletur (partim iuxta verba q. s. esse, exsistere sim.), per gen. p. 254, 12. 50. 65. 255, 4. al. (pron. poss. p. 254, 57. 258, 32), dat. p. 253, 61. 254, 67. 255, 19. 44 (refl.). al., prae-

pos. adversus (-sum) p. 254, 34. 62. 72. al., contrap. 254, 52. 57. 75. al., inc. acc. p. 254, 14. 59. 255, 36 (refl.). al., c. abl. SVLP. SEV. chron. 1, 24, 7.

I proprie rebellant animantes (sc. fere homines [alii e. g. l. 34. 61 sq. 66. p. 254, 70 sqq.]; eorum sedes l. 12. 14. 15. al., corporis partes l. 37. 41. 48. al.): **A** vi inferenda, armis: **1** strictius de iis, qui bellum renovant (sc. bello priore victi, pacati, nisi exempla quaedam ad indolem referre et ad B1 trahere mavis): **a** contra populum Romanum: **a** adi.: VERG. Aen. 6, 858 (inde HIST. AVG. Alb. 5, 4) Marcellus rem Romanam ... sistet eques, sternet Poenos Gallumque -em (cf. Plut. Marcell. 6, 3 γενομένης εἰρήνης ἀνακαινίσαι τὸν πόλεμον). Ov. met. 15, 754 domuisse Britannos ... Numidasque -es ... populo adiecisse Quirini. VELL. 2, 90, 1 Delmatia, (per annos) XX et CC -is, ... pacata est. SEN. apocol. 12, 3 vers. 7 Claudius poterat -es fundere Parthos levibusque sequi Persida telis. LVCAN. 2, 568 multis ... -is Gallia iam lustris. SIL. 17, 348 -i fractis foederibus populo Carthaginiensium. STAT. silv. 1, 4, 8 Rhenum ... -em, i. Germanos. TAC. hist. 4, 15, 2 Brinno ipso -is familiae nomine placuit et ... dux deligitur (antea: pater eius multa hostilia ausus). 4, 72, 1 -is coloniae Treverorum ruinas. al. FLOR. epit. 3, 5, 27 Pompeius -is Asiae reliquias sequens. CIL VI 41271, 11 (= 31856; a. 189/90) cuidam pra(ep(osito)) vexillationis ... adversus Castabocas (i. Costo-) et Mauros -es. HEGES. 2, 1, 2 p. 132, 1 qui Iudaei seditiosi ac -es vocamur (gr. 2, 91 πολέμικοι). PS. RVFIN. Ios. bell. Iud. 7, 252 p. 842 omnem terram bello subactam esse ..., unum autem adhuc -e superesse castellum (sc. Massadam; gr. ἀφρηστηρός). al. **β** usu pro subst.: TAC. Agr. 14, 3 dux Romanus Monam insulam ut vires -bus ministrantem adgressus. ann. 1, 57, 2 anno, quo Germaniae descivere, sacerdos quidam ... ruperat vittas, profugus ad -es. 12, 32, 2 colonia Camulodunum ..., subsidium adversus -es (sc. Siluras). al. AMM. 19, 11, 15 urgebantur ... -es aliis trucidatis, aliis terrore disiectis (sc. Limigantes, de quibus 14 hostem perfidum). DRAC. laud. dei 3, 457 (v. p. 258, 53). ENNOD. opusc. 1, 90 p. 286, 2 dignae manus regiae, quae exitia -bus tribuant, honorum vota subiectis. al.

b contra alios: VERG. Aen. 12, 185 cedet Iulus agris nec post (sc. victoriam Turni) arma ulla -es Aeneadae referent. Ov. rem. 246 (in imag.) nisi amicum prorsus ex animo eieceris, inferet arma tibi saeva -is Amor (cf. e. g. 612 tela resumpsit Amor). CVRT. 8, 1, 35 (Clitus Alexandro) Sogdianam regionem mihi attribuis, totiens -em et ... indomitam. SIL. 12, 149 Iapetum flammas ... -i ore eiectantem et ... bella Iovi rursus ... iterare volentem (item respic. Gigantes victi: CLAUD. carm. min. 53, 90 Mimas serpentibus imis vivit adhuc stridore ferox et parte -i [-is, rev- var. ll.] victorem post fata petit. rapt. Pros. 1, 157 quotiens Enceladus detractat onus, sc. Aetnam, cervice -i in dextrum laevumque latus, tunc insula Sicilia fundo vellitur). CLAUD. 3, 287 tu ..., o compressa terra matre -is, ... Antae (-llas var. l., -llans Birt). GREG. Tvr. Franc. 4, 14 rex Francorum audit ... in iterata insania effervescere Saxonis sibi que esse -es, et quod tributa ... contemnerent reddere.

2 laxius de quibuslibet surgentibus contra dominos, res novas molientibus sim. (de animalibus l. 66. p. 254, 8; in compar. p. 254, 15):

a adi.: VAL. MAX. 2, 7, 11 -es, ... manus a corporibus suis distractae (i. i. transfugarum). PANEG. 2, 30, 5 domini adversum -es servos dimicaturi (AMM. 29, 6, 15 Sarmatas 'liberos' ad discretionem [-ium] appellatos [i. sc. Limigantium; cf. l. 29]. OROS. hist. 7, 5, 4 s. -es et fugitivi gladiatores perterruere Romam, evertere Italiam. aliter de s. fugitivis p. 254, 28). 2, 34, 2 datur debito -e agmen Maximi exitio. LACT. mort. pers. 29, 8 attrahitur ad imperatorem Constantinum -is imperator Maximianus, pater impius, socer perfidus. AMM. 15, 8, 6 post interitum -ium tyrannorum, i. Magnentii et Decentii. AMBR. in psalm. 45, 21, 2 Lepidus Sertoriusque -es se Romano imperio prae buerunt. CLAUD. 1, 138 servitium ... furiaeque -es edomitae. AVG. epist. 204, 2 sic ... pereuntes istos haereticos dolet ecclesia, quem ad modum -em filium sanctus David (respic. II reg. 18 ut: c. Gaud. 1, 22, 25 p. 223, 10 plus ... impius Absalon patrem sanctum David extinctus quam -is afflixit). COMM. apol. 983 in mundi fine exercitu (dat.) dei -es sternuntur ... solo ab angelis proelio facto (cf. 982 contra (re)pugna(n)s nec non iuncturam -is angelus: FAVST. REI. rat. fid. 1 p. 455, 9 aequalitatem divinitatis -is a. assumere voluit per rapinam. EVSEB. GALLIC. hom. 15, 7 [= app. 8, 7] -ium ... a. 60, 2 a. -i(s) superbiam). al. de animalibus (cf. p. 254, 8): HIST. AVG. Prob. 18, 4 tanta ... quies fuit, ut, quem ad modum vulgo loquebantur, mures -es nullus audiret. CLAUD. carm. min. 49, 24 piscator praedam ... -em (sc. torpedinem) iactat et amissa redit exarmatus avena. PAVL. NOL. carm. 20, 432 illa vitula -is et humanis non subdita vinclis. PAVL. PETRIC. Mart. 3, 195 iuvenus [domino] ... -is (-es var. l.) ... transfoderat inguina cornu (i. sc. rectori suo; vix deo).

b usu pro subst. (de hominibus praeter p. 254, 7. 14): TAC. ann. 1, 40, 1 quod Germanici non ad superiore exercitum pergeret, ubi obsequia et contra -es auxilium. CIL II² 14, 975, 5 (= II 4114; fere a. 200) cuidam duci terra marique adversus -es, h(ostes) p(ublicos) (sc. Pescennium Nigrum et

Clodium Albinum ut: III 10471, 7 [sim. 10472 sq.] dux vex(illationum) III ... adver(sus) de(f)ec(tores) et -es). TERT. praescr. 12, 2 quis miles ab infoe-deratis ... stipendium captat nisi plane desertor et transfuga et -is? ([rep-cod. unus]. dictum e re militari sumptum applicatur ad haereticos ut: 41, 7 nusquam facilius proficitur quam in castris -ium [-illum cod. unus]. CYPR. epist. 73, 10, 1 boni militis est adversus -es et hostes imperatoris sui castra defendere). ANTH. 385, 2 canis venaticus excutitur lunato dente -is (sc. apri). PANEG. 12, 5, 6 iunctus ... -bus (sc. civibus Segusionis Constantinum impediuntibus) fuit conatus et exitus. AMM. 21, 13, 16 milites Constantii petebant duci se protinus in -em (sc. Iulianum). 26, 7, 5 Iulius comes ... oppressurus -es (sc. Procopium cum suis; de eodem: 26, 9, 10 -em et op-pugnatorem internae quietis). HIST. AVG. trig. tyr. 26, 1 erat in eo Gallieno (e)a luxuria, ut -es plurimos mereretur. PS. AVG. quaest. test. 110, 2 prima ... impietatis causa haec est, qua -es in deum maligna conspiratione esse coeperunt (respic. angeli lapsi, cf. p. 253, 61). al. in compar. (cf. l. 3 sqq.): COD. Theod. 7, 13, 21 procuratores, qui refugas occultandos putaverint, ... poenas veluti -es ac decretorum temeratores compellantur ex-solvere. 7, 18, 11 pr. si desertores inventi resistendum ... putaverint, tam-quam -es in ipsis temeritatis suae conatibus opprimantur. VIRT. Ioh. 1 l. 13 proconsul iussit eum Iohannem velut -em Caesaris in dolio ferventis olei mergi.

B vi nulla illata spectat ad eos, qui oboedire, auctoritatem alienam agnoscere nolunt, obstinati sunt (hic illic adhuc subluceat imago militaris, e. g. l. 44 sqq.): **1** vario respectu (v. etiam supra p. 253, 7; in compar. LACT.): LVCAN. 1, 428 nimium ... -is Nervius. SIL. 15, 412 (inter copias Hasdrubalis) mixtus ... -bus Afris Cantaber. LACT. inst. 5, 8, 11 ei, qui communem omnium patrem deum tamquam prodigi (perfidii Brandt) ac -es liberi abnegassent. SYMM. epist. 4, 48 Bassus meus -em servum sibi poscit adduci, ad cuius investigationem ... nemo potuit pervenire (item de s. fugitivis: PELAG. in Eph. 2, 4 p. 352, 11 [qua caritate dilexit nos] nimia caritas est -es s. quasi filios diligere. COD. Theod. 10, 10, 33 iura dominorum s. non impune -ium restitutione sancimus. aliter p. 253, 49 nec non FAVST. REI. grat. 1, 7 p. 24, 9 membris in s. -i suam non servantibus servitutum). VVLG. Esth. 13, 5 (de Iudaeis) unam gentem [-em] adversum omne genus hominum, perversis uti legibus nostrisque iussionibus con-traire ([i. gr. 3, 13^e ἐν ἀντιπαράγωγῇ παντὶ διὰ παντὸς ἀνθρώπῳ κείμε-vov]. item CASSIOD. Ios. antiq. 11, 217 p. 320 [gr. παντάπασιν ἀνθρώποις ... δυομενὲς ἔθνος]. cf. l. 58). CHART. lat. ant. XX 705, 40 (a. 445/6; ad actores) ut eius conductoris iussionibus (obsecun)detis ... et nemo vestrum -is con(tra eat). NOVELL. Valent. 23, 6 si quis ... extiterit sic superbus, sic inpotens, sic -is, in cuius nequeat moderator provinciae ire supplicium.

2 c. respectu religionis rebellando surgitur contra deum (deos l. 45), fidem rectam, auctoritatem eccles. sim. (saepe convicii loco de haereticis et apostatis; cf. l. 4): TERT. nat. 1, 17, 5 (gentilibus) si non armis, (saltim) lingua semper -es estis (sc. contra deos vestros, i. gentilium ut: apol. 37, 6 nos Christiani potuimus et inermes nec -es, sed tantummodo discordes ... adversus vos dimicasse. PRVD. perist. 5, 384 Vincentius martyr evasit exul-tans ... -is et palmam tulit. PASS. Felicit. 3 l. 63 [ad martyrem] tibi parceretur, si non fueris -is et diis sacrificaveris. al.). praescr. 4, 4 qui pseudoapostoli sunt nisi adulteri euangelizatores? qui antichristi ... nisi Christi -es? (PS. AVG. serm. 97 [Miscelanea Patristica, 1968, 145 l. 12] qui contempserit pacem, C. -is exsistit). CYPR. epist. 55, 12 illis, qui ... contra ecclesiam -es sollicitandis de ecclesia fratribus violententer insistunt (59, 5, 1 sacerdotum hostes et c. e. catholicam -es. al., e. g. l. 75; cf. OPTAT. 7, 5, 3 ut Iannes et Mambres repugnantes obstiterunt [II Tim. 3, 8], sic et vos -es c. veram catholicam militatis. CONC. Carth. a. 411, 1, 18 l. 104 si expulsionem ecclesia c. -es suos ... postulat). 58, 10, 2 qui dei desertores aut contra deum -es voluntatem fecerunt diaboli (de Iudaeis ut: AMBROSIAS. in Rom. 3, 19, 1 semper impii et in deum -es. VVLG. num. 20, 10 -es et increduli. FVLG. aet. mund. p. 178, 1 iusta ... divinitatis in -bus fuerat p(o)ena [cf. ibid. p. 177, 18 sq. adversus deum calcitrantem nequitiam]. al.; cf. l. 34). LACT. inst. 2, 17, 12 qui -es adversus ... deum susceptis in expiabilibus sacris fas omne violaverint (epit. 48, 4 isti defensores falso-rum deorum a. verum d. -es. HIER. l. 72). FILASTR. 125, 3 vanos filosofos qui aestimat posse salvari -es dei, errat illis peius. AMBR. in psalm. 118 serm. 18, 18 hos inimicos suos propheta testatur (psalm. 118, 139), non qui sibi essent, sed qui Christo -es (CASSIOD. hist. 1, 13, 3 viri iniqui et C. -es, docentes apostasiam [i. gr. Socrat. 1, 6, 5 Χωροτάχοι]. 1, 13, 4 pessimam heresem et C. -em [gr. 1, 6, 6 sim. ac supra]). HIER. epist. 96, 12, 1 (Theophil.; in imag.) quae gigantum insania tam -is exstitit et turrim impietatis extruxit? (de iis, qui aedificaverunt turrim Babel [gen. 11, 1 sqq.] ut: tract. in psalm. II p. 420 l. 22 ille Gigas, adversus deum semper -is [sc. Nemrod rex, cuius nomen explicatur nom. hebr. p. 9, 4 sq. tyrannus vel profugus aut transgressor, p. 52, 2 apostata]. al.). in Ezech. 32, 17 l. 942 haeretici -es contra deum et ecclesiam eius (PS. AVG. quaest.

test. 44, 9. *al.*; *addas* p. 254, 57). AVG. c. Gaud. 1, 35, 45 p. 244, 17 adversus -es circumcelliones. PROSP. c. coll. 9, 3 p. 237^A *Adam* deserens deum et sequens diabolum, -is domino servatori et inimico ob(o)ediens peremptori (*item de protoplasto*: FAVST. REI. grat. 1, 2 p. 13, 22 mandatorum legis -is. ISID. fid. cath. 1, 5, 10. *cf.* l. 20). *et saepe*.

II *transfertur ad res (membra animantium v. sub I)*: **A** *vario respectu*: **1** *de quibuslibet rebus*: STAT. Theb. 1, 35 flammis ... -es seditione rogi (*spectat ad* 12, 429sq.). 10, 68 sacrilegas Cadmeae paelicis (*i. Semeles*) arces ... tumulumque -em (*sc. contra Iunonem*). SYMM. or. 1, 4 haesit ante te, *Valentiniane*, maestior -is instinctus. HIER. epist. 39, 3, 4 (*loq. Christus*) indignaris de iudicio meo (*sc. quo puellam ad me sustuli*) et -bus lacrimis facis invidiam possidenti? PRVD. psych. 142 *galea Patientiae* aciem *Irae* ... retundit ...; frangit quoque vena -is inlism chalybem. PAVL. NOL. carm. 18, 99 daemones invitos ... frustra -i voce reclamantes. LICENT. carm. ad Aug. 105 (106) *non* propter opes vitreas, aurum, que -e iungimus adsensus animorum (*sc. quod possidenti imperare solet, non servire; 'quod discordiam concitat' intell. Cutino, 2000, in transl.*). LEO M. serm. 91, 2 quid ... tam adversatur prophetis, tam repugnat euangelis, tam denique est apostolicis -e doctrinis, quam in domino Iesu Christo ... singularem praedicare naturam? ALC. AVIT. carm. 2, 271 *protoplastorum culpa* -is. **2** *de indole, animo sim. eiusve affectibus, cogitationibus sim.*: TAC. ann. 14, 39, 1 -es barbarorum (*sc. Britannorum*) animos pace componi (AMM. 14, 10, 14 [*opp. supplices*]). HIST. AVG. Hadr. 5, 2 Aegyptus seditionibus urgebat, Libya denique ac Pal(a)estina -es a. eferiebant. HEGES. 5, 30, 2 *Carthago* usque ad excidium sui -es civium a. tulit. *al.*) FIRM. math. 8, 26, 8 *quicumque talem habuerit horoscopum*, de attentando imperio -i cogitatione tractabit; erit audax, temerarius *eqs.* GAVDENT. serm. 6, 11 quam *creaturam dei* sibi nequissimi usurpatores divinitatis -i (-is *var. l.*) spiritu mancipant (14, 15 facta ... eius *domini* non debemus -i s. discutere, sed fideli studio admirari. HIST. AVG. Aurelian. 38, 3 monetarii ... -es s. extulerunt. FAVST. REI. grat. 2, 1 p. 59, 29 -em s. caelestis lenitas obdurat. *al.*) HIER. in Is. 5, 19, 2 dissidere Aegyptios contra Aegyptios et adversum se -i odio, dimicare (*sc. rebellio, belli odio var. ll.*). AVG. in psalm. 145, 16 ius est -i (-es *var. l.*) superbia erigere altare? (*cf.* COD. Theod. 11, 36, 31 -i contumacia). CARM. de Sod. 22 *Sodomitarum* natura -is in sese (ENNOD. carm. 2, 148, 3 Dalmatiae meritis victa est n. -is [*sc. contra rectam fidem, quia D. e parentibus Arianis nata erat*] *cf.* Di Rienzo, *Gli epigrammi*, 2005, 40)). *al.*

B *respicitur rebellio carnis contra principatum spiritus, mentis sim.* (*cf. e. g. p. 258, 14*): PRVD. ham. 524 facile est frenare -es adfectus carnis ... et viscera victa domare. c. Symm. 2, 630 si mentis apex ... pugnacis stomachi pulsus fibrasque -es frenet. AVG. conf. 10, 30, 42 ut anima mea sequatur me ad te, *domine*, concupiscentiae visco expedita, ut non sit -is sibi. LEO M. serm. 87, 1 rationabili ... moderatione ... frenandae sunt -es cupiditates. POMER. 1, 12, 1 -es corporis motus rationis imperio temperare. *al.*

[*adv. rebelliter olim afferebatur ex epist. perperam Clementi Romano ascripta et edita inter decretales pseudoisid. saec. IX (ed. Hinschius, 1863, 54; cf. Fuhrmann, Lex. für Theol. und Kirche³ VIII 709sq.).*] *v. l.*

?**rebellium**, -ī n. iuxta rebellio formatum, si recte trad. (*cf. e. g. perduellio: perduellium, contagio: contagium*). *i. q. rebellio*: LIV. 42, 21, 3 Popilius, qui deditis contra ius ... bellum intulisset (et) pacatos ad -um incitasset (rebellandum Gruter, rebellionem Wesenberg). unde fort. emendanda est forma rebellum in GLOSS. tradita, v. p. 258, 63sq.; vix huc l. 33.

***rebello**, -āvi, -ātum, -āre. *a re- et bellare (item MACR. verb. Passalacqua p. 25, 18; aliter PRISC. gramm. III 497, 8 a bello compositum ... imbellis et rebellis et -o verbum)*. *scribitur rev- in cod. vet. p. 257, 61 et hic illic in recc.* *de genere: enumeratur inter verba activa coniugationis primae CHAR. gramm. p. 474, 18; mediopass. trad. l. 62. p. 257, 50 (vix etiam p. 256, 33), pass. p. 258, 52, pass. impers. p. 256, 38. 257, 59. al.* *de notione*: GLOSS. II 228, 40 ἀνταίρω: -or. 230, 24 ἀντιπολεμῶ: -o, repugno. *al.* GLOSS.¹ I Ansil. RE 11sq. (cod. Paris.) -at: adversatur. repugnat[ur]. contra stat. refragatur (-frug- *cod.*). contra dicit. obsistit *eqs.* legitur inde a LIV. (plus 50^{ies}) et Ov., vix iam apud HIRT. (v. l. 75). [*prov. vet. revelar, francog. vet. reveler (quod postea cessit verbo rebellare ad serm. doctum pertinenti); it. arroverellare 'excruciare, irritare ad iram', aemil. arblar 'pravum fieri, inflecti' (de clavis, gladiis sim.), raet. or. revelá 'stomachum irritare, movere'; francog. sept. (Lille) revielier 'adversari, repugnare', francog. vet. soi reveler 'elatum esse, oblectari'. cf. M.-l. 7103 et Faré, Postille. Battisti-Alessio I 304. Cortelazzo-Zolli² 129. Wartburg X 135sq. Schd.-Cr.] [*confunditur in codd. c. bellare EVTR. 1, 19, 1 HEGES. 2, 11, 1. al. (restit. TAC. ann. 12, 50, 2; e con. dub. LIV. perioch. 60, 1), debellare LIV. 35, 18, 7 SVET. Vesp. 4, 5. al. (restit. TERT. adv. Marc. 5, 5, 4); in var. l. vix recta HIRT. Gall. 8, 44, 1 -are coepissent (β, consilia**

inissent *α et edd.*]; *e con. dub.* PS. QVINT. decl. 13, 11 -ant (*Håkanson coll. PLIN. nat. 21, 144. 25, 174, v. p. 258, 3sq.; se refellant trad., se reficiant Shackleton Bailey*).]

I *intrans. (part. praes. -ans pro subst. imprimis p. 257, 12).* *indicatur, quoties -etur, per adv. l. 20 22. 45. 57. al. (cf. denuo l. 37), contra quem (quid), per dat. p. 257, 37 (refl.). 42. 65. 258, 31. al., praepos. adversus (-sum) p. 257, 3. 17. 22. 33. al., contra p. 257, 18. 23. 25. 58sq. al., cum (zeugmatice) p. 258, 46, in c. acc. p. 257, 73.*

A *vi originaria i. q. bellum renovare et inde fere i. q. bellando surgere contra victores belli prioris (saepe -ant, qui pace firmata, fide data, foederibus pactis sim. obstricti sunt, ita ut verbum in malam partem accipiendum sit)*: **1** *proprie -ant animantes (pro quibus ponuntur eorum sedes l. 35. 71. al.)*: **a** *vi inferenda, armis sim.*: **α** *strictius, sc. c. respectu belli pugnaeve prioris, -ant*: **①** *gentes, civitates (earum duces sim. l. 17. 39sq. 67. al.)*: **α** *contra populum Romanum (exempla selecta)*: LIV. 1, 54, 2 cum sensim ad -andum primores Gabinorum incitaret Sex. Tarquinius (*cf. 1, 53, 7 manere iis bellum, quod positum simulatur*). 2, 42, 3 -antes Volscos et Aequos (*cf. 1 devictis ... Volscis Aequisque. de iisdem*: 2, 42, 9 bellum ... Veiens initum, et Volsci -arunt. 3, 69, 10 cum totiens -assent. 4, 26, 5 saepe victi populi ... -arant. *al., e. g. l. 23*). 4, 30, 14 quarum *indutiarum* et dies exierat et ante diem -verant (*Veientes ut*: 5, 4, 13 septiens -arunt, in pace numquam fida fuerunt). 7, 27, 7 Volsci, ferocior ad -andum quam ad bellandum gens (*cf. 34, 13, 9 [Cato ad milites] nationem Hispanam -antem magis temere quam constanter bellantem iugum, quo se exuit, accipere rursus cogatis*). 8, 12, 5 Latinos ob iram agri amissi -antes (8, 12, 12 dictatorem adversus -antes L. dici. OROS. hist. 3, 9, 1. *cf.* LIV. 8, 13, 13 consultatio est, quoniam -ando saepius nos Romanos sollicitant, quoniam modo Latinos perpetua pace quietos obtineamus). 8, 14, 5 in Veliternos, veteres cives Romanos, quod totiens -assent, graviter saevitum (*cf. in eadem re*: 8, 37, 8 bellum fecissent. VAL. MAX. 9, 10, 1 quod ... Veliterni Privernatesque -assent [Veliternos ... -tuos diceret trad., corr. sec. Paridem; alii con. e. g. V. ... -tos d., ut mediopass. intellegendum sit]). 8, 21, 5 illis vocibus legati Privernatis ad -andum incitari pacatos populos (*cf. 8, 10, 1 defectionis et VAL. MAX. 6, 2, 1 qui ... ad -andum incitaverant*). 20, 3, 2 Etruriam -are ab Arretinorum seditionibus motu orto nuntiabatur ([*cf. 3 tumultus*]). 10, 31, 3 in E. -ante denuo. *cf. e. g. 10, 31, 1 non in Etruria pax erat; nam ... post deductum ab consule exercitum -tum fuerat. 10, 45, 2 -asse Etruscus*). 28, 32, 2 Scipio multis verbis in perfidiam -antium regulorum invectus. 33, 12, 12 praetori Aetolorum testificanti ... mox gravius eum Philippum -turum ([*cf. 13 movere bellum et Polyb. 18, 37, 11 πάλιν ἀρχὴν ἄλλην ποιήσεσθαι πραγμάτων*]). 33, 25, 5. *al.*) 41, 26, 1 Celtiberi -arunt ... orsique bellum sunt ab repentina oppugnatione castrorum Romanorum (*antea: bello domiti; pacati*). perioch. 20, 1 Falisci cum -assent (*cf. VAL. MAX. 6, 5, 1 l. 18 civitas Falisca aliquotiens -ando semperque adversis contusa proeliis tandem ... se dedere coacta est*). *et saepe*. OV. fast. 6, 243 (*respic. bellum Punicum secundum*) Poene, -aras. R. GEST. div. Aug. 27 eandem gentem Armeniorum postea d(e)sciscem et -antem domit(a)m per Gaium ... regi Ario(barz)ani ... regendam tradidi (*gr. ἀναπολεμοῦν*). VELL. 2, 100, 1 et Parthus desciscens a societate Romana adiecit Armeniae manum et Germania ... -vit. 2, 110, 3 (2 Pannonia, insolens longae pacis bonis, ... arma corripuit) gentium ..., quae -verant, ... numerus. *al.* PLIN. nat. 7, 136 L. Fulvius Curvus ..., Tusculanorum -antium consul. TAC. Agr. 34, 3 (*oratio ad milites*) adprobate ... numquam exercitui imputari potuisse aut moras belli aut causas -andi (*bell- var. l.*). FRONTIN. strat. 1, 1, 1 Cato devictas a se Hispaniae civitates existimabat in tempore -turas (*in eadem re*: VIR. ill. 47, 2 ne -are possent). SVET. Aug. 21, 2 neque aut crebrius aut perfidiosius -antīs graviore umquam ultus est poena, quam ut captivos sub lege venundaret, ne in vicina regione servirent. Vesp. 4, 5 Iudaei ... -arunt (*deb- var. l.*) caesoque praeposito legatum ... fugaverunt ([*postea: motum; pendet Oros. p. 252, 7*]). HIST. AVG. Pius 5, 4 I. -antes contudit per praesides ac legatos; in Achaea etiam ... rebelliones repressit. HEGES. 2, 11, 1 plurimas Syriae urbes I. adorsi -verunt [*cf. gr. 2, 458 ἐξαγοιῶνται*]. *al.*; *aliter p. 257, 47*). EVTR. 4, 6, 1 Philippo ... mortuo, qui ... adversum Romanos bellum gesserat ..., filius eius Perseus in Macedonia -vit. *al.* contra adversarios in bello civili: SVET. Iul. 75, 3 post impetratum veniam Caesaris -verant duces quidam Pompeiani. **β** *contra quoslibet populos*: LIV. 9, 12, 4 adeo ... animi mutaverant, ut ... Samnites simul -asse et vicisse crederent Romanum (*cf. 1 renatum bellum*). CVRT. 8, 8, 11 (*Alexander ad suos*) Persae clementer habiti militant vobiscum ..., qui superbe habiti -assent. FRONTIN. strat. 1, 4, 13 Thraciam -are (*sc. contra Macedones*). 2, 5, 12 Maharbal, missus ... adversus Afros -antīs. TAC. ann. 12, 50, 2 Armeniam Radamistus invasit, truculentior quam antea, tamquam adversus defectores et in tempore (re)bellaturos. IVST. 1, 7, 11 occupato in aliis bellis Cyro Lydi -vere (*cf. Herodot. 1, 154 τοὺς Ἀνδρῶν*

ἀπέστησε ὁ Πακτύης). VVLG. IV reg. 17, 4 *Osee rex -are nitens*. *al. contra populum dei Christianorum*: LACT. epit. 67, 6 (*respic. apoc. 20, 7*) resolutio daemonum principe -bunt gentes adversus iustos (*cf. inst. 7, 26, 1 diabolus* gentes, quae tunc erunt sub dicione iustorum, concitabit).

② *quilibet animantes*: OV. met. 9, 81 (*loq. Achelous*) sic quoque, *sc. in forma serpentis*, devicto mihi restabat ... tauri forma ...: tauro mutatus membra -o. 13, 619 (613 bella gerunt) cum sol duodena peregit signa, ... -ant *Memnonides aves*.

β *laxius, sc. respectu belli prioris evanido, -ant quilibet surgentes contra dominos, potentiores, potestatem legitimam sim. (imperatoriam, regiam praeter l. 13sq. 22. 27):* QUINT. inst. 8, 5, 16 virum, qui inter -antis (*sc. contra Claudium*) fuerat. TERT. apol. 27, 7 rec. Φ (*sim. vulg.*) dum daemones vice repugnantium vel -antium ergastulorum ... erumpunt (et) adversus nos proeliantur (*Hoppe*, a. n. proeliaturi alii; *cf. ORIGO* Const. 6, 32 servi Sarmatarum [omnes adversum] [a. o. cod.] dominos -arunt). VET. LAT. II par. 13, 6 (cod. 109) surrexit Iheroboam ... et -vit (-bit *cod.*) adversus dominum suum *Salomonem* (*gr. ἀπέστη ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ*, VVLG. -vit contra d. s.). PS. AVR. VICT. epit. 35, 4 in urbe Roma monetarii -arunt (*sub imp. Aureliano ut*: EVTR. 9, 14 m. -verunt vitiatii pecuniis et ... rationali interfecto). HIST. AVG. Alex. 48, 1 cum quidam ... senator ... -are voluisset tyrannidem adfectans. HIER. chron. a. Abr. 2366 populus adversus Magnenticos -ans. VVLG. III reg. 16, 9 -vit contra eum *Hela regem* servus suus Zamri, dux mediae partis equitum. AVG. agon. 4, 4 p. 105, 6 *sec. Manichaeos* fuisse gentem tenebrarum, quae contra deum -vit. CASSIOD. Ios. c. Ap. 1, 100 *Armes procurator Aegypti creatus* utebatur diademate et -bat fratri *Sethosi regi* (*gr. ἀντῆγε*). *al. -ant animalia*: PAVL. PETRIC. Mart. 4, 210 fixa -ant imperio iumenta truci (*sc. agitatorum*).

β *quolibet modo, sc. -ant qui dominis, legibus, mandatis sim. oboe-dire, auctoritatem alienam agnoscere nolunt, obstinati sunt*: α *vario respectu*: PETRON. 120 vers. 89 expelluntur aquae saxis, mare nascitur arvis, et permutata rerum statione -ant (*sc. Romani luxuriosi contra naturae ordinem; an ad l. 70?*). HIL. c. Const. 23 tuis ipsis dissides et adversus tuos ... -as: nova vetera subvertis, nova ipsa rursum ... rescindis. HIER. in Is. 2, 3, 5 ('tumultuabitur puer contra senem') -bunt pueri senibus. EVSEB. GAL-LIC. hom. 25, 2 plus quam servilis nequitia est inter ictus verberum -are. POMER. 3, 20, 3 ille magnus et sublimis ... censendus est, qui nihil sibi vitii -are aut dominari permiserit.

β *c. respectu religionis -atur contra deum rectamve fidem sim.*: ① *exempla varia*: TERT. adv. Marc. 5, 5, 4 omne hominum genus ... et deliquerat et -verat (*deb- codd.*) adversus creatorem (*seq. p. 258, 50*). 5, 13, 9 (*ad Rom. 5, 1* pacem habemus ad deum) cuius dei legi et naturae -vimus (*postea*: cum quo fuit bellum). HIER. epist. 120, 10, 16 (*in imag. sec. Rom. 9, 20sq.*) o homo, ... vas fragile atque testaceum, -as contra figulum tuum? VVLG. num. 26, 9 filii *Heliab* surrexerunt contra Mosen et Aaron in seditione Core, quando adversus dominum -verunt. COMM. apol. 261 *Iudaei*, gens cervicosa nimis semperque -ans (*cf. p. 254, 58; aliter p. 256, 59sq.*). DRAC. laud. dei 2, 373 (*respic. gen. 6, 4*) -antum moles praesumpta Gigantum sacrilega cervice tumens. CHRYSOST. hom. III 870^d hominibus, qui -ti sunt, qui inimici fuerunt (*cf. Migne gr. 50, 449^m τοῖς ἐκπεπολεμομένοις*). CASSIOD. in psalm. 45, 10 l. 176 -tum est contra deum, quando gentilitas sculptilia simulacra ... adorabat. *al. -ant diabolus vel daemones*: RVFIN. Orig. in cant. 3 p. 222, 3 (*subest gen. 10, 9*) verus ... gigas quis aliud est nisi diabolus, qui etiam adversum deum -at? AVG. in epist. Ioh. 6, 7 p. 2024^m. (*respic. Luc. 8, 32*) daemones non ..., si nolle, -turi erant contra regem caeli et terrae. ② *contem-nitur doctrina auctoritasque eccles. vel sacerdotalis*: CYPR. epist. 3, 3, 2 *contemnenda praepositi auctoritate* contra pacem Christi et ordinationem atque unitatem dei -atur. 69, 8, 3 (*respic. num. 16, 1sq.*) illi schisma non fecerant nec ... contra dei sacerdotes impudenter atque hostiliter -verant (*revel- cod. S saec. V/VI. al.; cf. ibid. contra pacem atque unitatem Christi rebelles*). FIRMIL. Cypr. epist. 75, 22, 2 illum, qui sacrilega voluntate audax contra ecclesiam -at. PAVL. NOL. epist. 24, 12 iustitiae iugo subdimur ..., incipientes ... liberi esse peccato, cui serviebamur in libertate misera iustitiae -antes (*cf. 13* huic mundo rebelles). PROSP. c. coll. 22 *reprehensores Augustini* intestinum bellum moventes dictis divinis atque humanis constitutionibus -are. SALV. gub. 1, 56 (*cf. num. 16, 1*) Hon contra Moysen -at, extinguitur. SACR. Leon. 1034 *da, domine*, ut evangelicae veritati -antium (*rev- trad.*) corda subdantur. *al.*

2 *translate -ant res*: α *vario respectu* (*fort. huc l. 32*): SEN. Ag. 138 (*loq. Clytemestra pravis affectibus vexata*) fessus quidem ... et pessumdat pudor -at. Oed. 107 (*loq. Oedipus*) ille dirus callidi monstri, *i. Sphingis*, cinis in nos -at, illa nunc Thebas lues perempta perdit. epist. 69, 4 cito -at adfectus (*cf. 2* renouent, 3 recrudescit). PETRON. 121 vers. 105 (*Fortuna Plutoni*) vota tibi cedent: nec enim minor ira -at pectore in hoc

(*sunt qui malint rebullat vel rebullit*). PLIN. nat. 13, 81 (77 textitur omnis papyrus madente tabula Nili aqua) -at saepe umor incuriose datus. 21, 144 *herbarii quidam partem iridis silvestris rursus* infodiunt, credo, ut vitia, quae sanaverint, faciant -are (*sim. 25, 174*). 26, 3 ni usque in ossa corpus exustum esset, -ante taedio (*sc. lichene*). AVG. civ. 11, 22 p. 491, 24 *bonum deum* -antis adversum se mali repellendi extrema necessitate perductum *ad creationem* (*sec. Manichaeos ut*: contin. 5, 14 mali substantiam -antem, cui non potuisset resistere, nisi *eqs.*). VINCENT. LER. comm. 27, 3 si ... paucorum errantium dissensio contra omnium ... catholicorum consensionem -verit. ALC. AVIT. carm. 3, 160 (*deus ad Adam; cf. gen. 3, 17sq.*) exemplo ... tuo semper tibi terra -ans vepribus ac tribulis armata resistere discet. DRAC. laud. dei 1, 61 contra naturam dum turpia membra *animalium* -ant (*sc. ut omina praestent*). *al. β respicitur rebellio carnis contra principatum spiritus, mentis sim.* (*cf. e. g. p. 255, 39*): AVG. in psalm. 26, enarr. 1, 6 sentio ... mentem meam servire legi dei nec duci captivam sub -ante lege peccati. 140, 18 l. 40 quid facis de tumultu et caterva -antium desideriorum? non eis das membra. serm. 30, 6 l. 140 pars tua, caro tua, concupiscentia carnis tuae languore -at adversus te. LEO M. serm. 19, 2 l. 56 (*in imag.*) *anima* merito plerumque patitur famulam -antem (*sc. corpus*), quae non reddit domino debitam servitutem. *al. apud AVG.*

β *vi deflexa fere i. q. bellando resistere, repugnare (exempla certiora; cf. II)*: 1 *proprie -ant homines*: SEN. Tro. 956 adhuc Achilles vivit in poenas Phrygum? adhuc -at? LVCAN. 3, 366 (*verba Caesaris*) damnum ... putamus armorum, nisi, qui vinci potuere, -ant (*syn. 364* obstantibus). FLOR. epit. 4, 12, 47 (46 pacata erat fere omnis Hispania) Cantabrorum ... pertinax in -ando animus fuit, qui non contenti libertatem suam defendere proximis etiam imperitare temptabant (*cf. in eadem re*: 4, 12, 59 hic finis Augusto bellicorum certaminum fuit, idem -andi finis Hispaniae). VET. LAT. Is. 41, 12 (cod. Sel. [= 57] Vulg.) viros -antes vobis (*sc. populo Israel; gr. οἱ παρωήσουσιν εἰς σέ, Hier. ad l.* qui insanient in te, *codd. Vulg. plerique* viros rebelles tuos). LACT. mort. pers. 23, 5 quem *censum* Traianus Daciis assidue -antibus poenae gratia victor imposuit. HEGES. 5, 35, 2 pugnatum est acriter Iudaeis quoque strenue -antibus (*bell- Ussani*), ut neutra pars loco cederet. PS. RVFIN. Ios. bell. Iud. 4, 301 p. 751 Ananum conari aliquid suspicati ... ad gladium quasi -turi se applicant *Idumaei* (*gr. ὡς ἀμυνούμενος*). IVLIAN. Aug. c. Iulian. 6, 20, 65 *sequitur*, ut malum sit -are diabolo, quoniam per resultationem institutus a deo ordo turbatur (*inde AVG. ibid. quis ... -at d., nisi ab eius potestate per mediatoris sanguinem liberatus?*). MARCELL. chron. II p. 103, 529 Parthis bella moventibus arma Romanus paravit exercitus finesque suos -ans tutatus est. 2 *translate -ant res*: PETRON. 124 vers. 287 *urbibus incensis* lacerata ... tecta -ent. MART. 9, 11, 12 nomen *q. e. Eärinus* ... versu dicere non rudi volebam, sed tu, syllaba contumax, -as (*repugnans var. l.*). MAR. VICTORIN. adv. Arium 3, 9 l. 27 aestuat ... et -at ac repugnat secum error, imprudentia, inscientia. AVG. serm. 30, 7 non solum foris per carnem non perpetro *adulterium*, sed nec in ipsa mente sequor -antem (*postea*: repugnanti; luctanti).

II *trans.; pro obi. est is (id), cui bellando resistitur, repugnatur (cf. IB; per homoeoprophoron l. 53)*: TERT. adv. Marc. 5, 5, 4 (*antea p. 257, 40*) nec gratia ... fit nisi offensae nec pax nisi belli ...: quae ergo gratia a non offensus? quae pax a non -to? (*sc. deo Marcionis*). DRAC. laud. dei 3, 457 parcere victor amat, sed -are rebelles urget (*deb- edd. coll. Verg. Aen. 6, 853*). ENNOD. opusc. 1, 56 p. 276, 22 (*antea*: Roma iuvenescit marcida senectutis membra resecando) plus est occasum -are quam dedisse principia (*deb-, repellare var. ll., repellere edd. plerique*). IORD. Get. 90 ad quem *Ostrogotham regem* -andum Decius senator ... dirigitur (*deb-, repellendum var. ll.*). ROM. 85 Augustus imperator ... tam cives patrios -ans quam etiam gentes exteris superans (*'aut scribe aut explica debellans' Mommsen in app. crit.*).

deriv.: rebellatio, rebellator (-trix), rebellio (*cf. ?rebellium*), rebellis. Krebs.

[**rebellum**, -ī n., a re- et bellum derivandum, vix recte trad. GLOSS. II 240, 50 ἀπόστασις: -um, [h]abitus, segregatio. 411, 57 πόλεμος: hoc bellum, hoc praelium, hoc -um (501, 15 -um: π.). fort. latet rebellium, q. v. supra.]

[**rebiam**: putabam GLOSS. lege rebam vel rebar, v. infra s. v. reor.] v. L.

rēbilis, -e. a reri. i. qui putari, existimari sim. potest: GLOSS.¹ II Philox. RE 3 -e: οἰπτόν (*quam vocem gr. alibi non reperimus*). fort. addas GLOSS. biling. I 4, H1 rabilis (*gr. periit; 'vel -is vel rasilis' Goetz in Thes. gloss., [repa]rabilis exempli gr. Kramer*).

rebio v. revio.

rebito, -ere. a re- et bitere (b(a)et-). fere i. q. redire, reverti (*sc. unde ventum est*): PLAVT. Capt. 380 inter nos ita convenit, ut te ...

[v. L.]

mittam ad patrem; si non -as (redeas B^3) h u c, ut viginti minas dem pro te (696 si ille h. re[dil]bitet. 747 si h. -et Philocrates [rubitet var. l.]). 409 si hinc -o, sc. domum (cf. 411 redire). CARM. Année Épigr. 1996 n. 1185 (Ratisbonae; saec. II ex./III in.?) Aemilius -ens (tu)rrigeras ad arces.

reblasphēmo, -āvī, -āre. a re- et blasphemare. i. q. blasphemando rependere blasphemiam (opp. blasphemare): OP. imperf. in Matth. 9 p. 684ⁱⁿ (ad Matth. 5, 11sq.) cum mendaciter blasphematus possis -are, non -asti propter iustitiam dei.

[reblat(ha):] multa interpretatur GLOSS.^L III Abol. RE 47. latet nomen proprium, v. Hier. nom. hebr. p. 47, 10 Rablai: multum haec sive multa, p. 55, 11 Rablatha: multa haec sive multum iste. cf. Eucher. instr. 2 l. 255sq. et infra s. v. replatha.]

reboātus, acc. -um m. a reboare. [e con. dub. MART. CAP. 2, 213 -u (rabulatu trad.).] i. q. effectus reboandi, boatus percussus: VITA Hil. Arel. 29 l. 12 tantus ... datus est clamor, ut astra ipsa percussa vicarium de caelo reddiderint ... -um.

reboco v. revoco.

v. L.

***reboo**, -āvī, -āre. a re- et boare. a gr. βοῶ derivatur SACERD. gramm. VI 491, 4 PROB. cath. gramm. IV 38, 32. al. (cf. l. 25). scribitur ro- hic illic in codd. rec. (cf. l. 54). inter verba I^{ae} coniug. CHAR. gramm. p. 474, 11. GLOSS. -at: resonat vel reclamation. sonat, resonat. -ant: resultant. remugiant. -are: clamare. sim. al. legitur in versibus inde a CATVLL. LVCR., raro in orat. soluta inde ab AMM., HIER. [confunditur in codd. c. resonare l. 42. 57. 64, revocare l. 68 (restit. l. 74).]

i. q. boando resonare (iungitur cum mugitu boum, sc. ficti veriloquii causa, l. 37. 45. 48. 60. 72 [cf. quae exposui Rhein. Mus. 153, 2010, 108sq.]; vis praeverbii vigere vid., ubi -ando vel respondetur sim. alicui [impulsui] vel sonus rursum mittitur, maxime l. 34sq. 39sq. 47sq. 66. 75. indicatur instrumentum, modus sim., quo sonus efficitur, per abl. l. 36. 49 [gerund.]. 51. 62. al., praepos. in c. abl. l. 36, ad l. 37. 43, cum l. 48, adv. l. 57; is [id], cui respondetur, per dat. l. 40. 46; locus l. 50. 64): **1** sine obi.: **a** -ant, quae (qui) sonum edunt, reperiunt: **a** instrumenta musica (manu percussa l. 34sq.; cf. l. 72sq.): CATVLL. 63, 21 nemora ..., ubi cymbalum (gen.) sonat vox, ubi tympana -ant (AVSON. 27, 21 [418 S.], 21 cymbala dant flictu sonitum ..., tentis -ant cava t. tergis). PRVD. apoth. 386 [quidquid], in aere cavo -ans tuba curva remugit (i. si ἀπὸ χοῦν, ad 2 pertinet). SIDON. carm. 5, 495 ad biforem -at nec tibia flatum tibicinis. DRAC. Romul. 5, 27 classica dum -ant.

β loca (sc. sonum ab aliis effectum reperiuntia praeter PRVD. ham. 102 -anti oceano. hucine l. 55?): LVCR. 2, 28 non citharae (-ā, -am var. ll.) -ant laqueata ... templa (tectata var. l.). VERG. georg. 3, 223 collidunt taurorum pugnantium cornua ... cum gemitu, -ant silvae (reson- var. l.; SERV. resultant, remugiant). SIDON. carm. 8, 10 plaudente senatu ad nostrum -at [concava Roma], sophos (i. i. circus in convalle montium). PAVL. PETRIC. Mart. 5, 456 mugitu pecudum -antia saxa sonabant. **γ** animantes (cf. p. 260, 1sq.): VAL. FL. 3, 634 -at ... superbis ... [ursa], lupis ([def. e. g. Spaltenstein, comm. 2004, ad l.]. -at respondendo ut: SEDVL. op. pasch. 4, 8 magno -ans cum mugitu fugit diabolus [respic. Marc. 1, 26]). PAVL. NOL. carm. 15, 36 tu, deus, ... asinam -are loquendo ... fecisti [respic. num. 22, 28). SIDON. epist. 2, 2, 14 inter greges ... per ... buceta -antes. ANTH. 88, 4 Melpomene -ans tragicis fervescit iambis (cf. p. 260, 1). sine subi.: AVG. serm. 359B, 23 coll. Dolbeau 1996 p. 344 l. 522 (antea: fideles clamant in ecclesia 'missa fiant!') hic tamquam in theatro surgere, hic [-are], ... avertat deus (si recte con. ed.; roborari cod.). **δ** actio, motus: SIL. 17, 251 intonat ... Euris; hinc rupti -are poli atque hinc crebra micare fulmina (nisi ad β). VVLG. I reg. 14, 19 tumultus ... crescebat ... paulatim et clarius -bat (reson- var. l.).

b -at ipse sonus quidam, vox sim.: **a** naturalis: AMM. 17, 7, 14 tunc, sc. cum dissolvitur compages, ... necesse est velut taurinis -are mugitibus fragores ... terrenos in terrae motu. FAV. EVL. 25, 2 a terra ad solis circulum diatessaron -at symphonia. EVCHER. laud. her. 13 tonitrua crebris fragoribus mixto buccinarum clangore -antia. **β** ab homine effectus (cf. l. 75; respondendo CLAVD.): HIER. epist. 77, 11, 2 tecta templorum -ans (reson- var. l.) in sublime alleluia quatibet. in Gal. 2 praef. l. 61 in ecclesia ad similitudinem caelestis tonitruum amen -at. CLAVD. 28, 616 veneratur purpura (i. imperator) vulgus ..., plebis adoratae -at fragor (617 intonat Augustum ... echo). ENNOD. carm. 1, 9 praef. 2 p. 532, 6 -antibus (revoc- var. l.) efferri ... acclamationibus. ARATOR act. 2, 756 quae (sc. poemata) pomposo -ant tua, Troia, bella cothurno. VIRG. gramm. epit. 7, 1, 3 (in veriloquio) vox -at.

2 accedit obi. rei effectae (hucine pertinet l. 36? cf. l. 40): LVCR. 4, 544 (v. app. crit.) tuba ... mugit et -at raucum retro cita ... bombum (item -at tuba sim.: SEN. Tro. 781 -ante, ... concitos cornu modos [Hemsterhuis; revoc- trad.]. cf. l. 33sq.). NEMES. ecl. 1, 73 te nunc platanus, Meliboe, susurrat ..., -at te, quicquid carminis echo respondet silvae (cf.

p. 259, 42). MART. CAP. 2, 121 (vers.) Melpomene sueta ... -are ... carmina Philologiae (cf. p. 259, 51). VEN. FORT. epist. (carm. 3, 4) 11 vos ludos ithyphallicos ... barbito -asse. al.

deriv.: reboatus.

Sannicandro.

rebra(c)chiātōrium, -ī n. a re- et brachium (cf. Bader, Formation des compos. nom., 1962, 390). significatur restis sim. vestitum ita restringens, ut expediantur brachia: CASSIAN. inst. 1, 5 in Aegypto monachi gestant etiam resticulas duplices laneo plexas subtemine, quas Graeci ἀναλάβωνς (αναλαβους, αναβλωνς var. ll., ἀναβολάς edd. vet.) vocant, nos vero subcinctoria seu redimicula vel proprie -a possumus appellare (postea: ut monachi constrictis brachiis impigri ad omne opus explicitique reddantur. ad rem conferre possis Sozom. 3, 14, 8 ἀναβολεύς ... τοὺς ὄμους καὶ τοὺς βραχίονας ἀνέχων. Isid. orig. 19, 33, 5 [tit. de cingulis; v. vol. II 2162, 14sq.]). inst. capp. de -is eorum Aegyptiorum (-brachitoriis, -brachiatoris var. ll.).

rebullio, -īvī, -īre. a re- et bullire. [e con. dub. p. 258, 1.] trans.; fere i. q. bulliendo emittre: APVL. met. 1, 13, 6 cum moriens praesecata gula ... stridorem incertum per vulnus effunderet et spiritum -ret. 5, 26, 5 casu ... pessimo lucerna fervens oleum -vit in eius Cupidinis dormientis umerum. intrans.; fere i. q. bulliendo exaestuar: APVL. met. 9, 34, 2 vinum ... in omnibus doliis ferventi calore ... -ire.

[rebulus v. p. 263, 47]

v. L.

reburrium, -ī n. [a reburris, cf. beneficium a beneficus; v. Leumann, Gramm. 1977, 293. Mei.] i. q. calvitium in fronte capitis: VET. LAT. lev. 13, 42 (cod. 100) si ... fuerit in calvitio eius viri sive in -o eius tactus candidus ..., lepra est in c. eius aut in -o eius ([Vulg. v. p. 263, 25]. item disting. 13, 43 [ibid.; Vulg. deest]; gr. ter ἀναφαλαντώματι).

reburris, -a, -um. [a re- et *burrus vel burra; cf. burra 'lana, vestis hirsuta' (< *bursā?) et gr. βύρσα 'pellis, cutis', quae originis obscurae sunt. v. Walde-Hofmann I 124; Frisk, Gr. etym. Wb. I 277sq. Mei.] NOT. Tir. 92, 93 -us (-burs- var. l.). de notione v. infra sub 1a et 2.

1 i. q. recalvus (sc. vi praeverbii q. e. retro; -us est fere homo [masc. pro subst. l. 43], sed -um est caput l. 47sq.): **a** definitur (huc traximus etiam definitiones significationis incertae): GLOSS. -us: ἀνάσλωος, ἀναφάαντος (i. 'capillis in fronte sursum versis' intell. Liddell-Scott-Jones s. v.). ἀναφάακος, ἡ αναφάλας. ἀνάθηξις (si huc pertinet). rebulus: recalvus, renudatus. GLOSS. biling. II 5, 1 ἀναφαλανταῖος: (-us). **b** cetera exempla: locus biblicus et quae inde pendent: VET. LAT. lev. 13, 41 (cod. 100) si cui secus faciem capillus defluerit de capite eius, -us est, mundus est (gr. ἀναφάαντος, Vulg. recalvaster). FAVST. Aug. c. Faust. 6, 1 p. 284, 23 calvum aut -um ... hominem non constituere sacerdotem, quia sunt huiusmodi apud deum immundi, uterque contempsimus (cf. AVG. ibid. 6, 9 p. 302, 9 de calvo ... et -o ... parum Faustus attenderat aut in mendosum codicem inciderat). locus e PASS. Theclae ad Paulum apostolum spectans (vix ad 2; non huic voci respondere vid. gr. p. 237, 7 ψιλὸν τῇ κεφαλῇ): PASS. Theclae B a 3 p. 8, 9 (sim. B c 3 p. 8, 22) virum statura brevem, capite -o eqs. (C a 3 p. 9, 1 attonso c. et -o, ... subcalvaster. cf. p. 263, 33). C b 3 p. 9, 9 attonso capite, -us, ... subcalvaster eqs. (i. om. cod. unus). C d 3 p. 9, 23 attonso capite, ruborus, ... subcambaster.

2 i. q. hispidus vel crispus (sc. vi praeverbii evanida): GLOSS. V 609, 11 -us: hispidus. 623, 2 -us (rib- cod.) vel cirratus est crispus.

deriv.: reburrium. cf. Onom.

rēbus v. reipus.

Ottink.

reca INSCR. Bonn. Lehner 1253 (in tessera lusoria). incertum.

recalcia NOT. Tir. 79, 35 (-cat Kopp). a re- et calciare (v. calceo). [a *recalceare: langob. regalzá, regoltsá, pedem. argausé, hirpin. rekatsá, sic. arriquasari, prov. regaussar; a *reculceare: cors. riguttsulá 'invertere', prov. regoussar, vasc. argussá-s 'assurgere'; raet. centr. regocé 'replacare' (sc. manicas, bracas), fort. intercedente voce q. e. collum; cat. (ar)regussar, rebossar potius aliter explicanda. cf. M.-L. 7135a. Kramer V 495sq. Wartburg X 164sq. Coromines I 414. VII 154sq. Schd.-Cr.] v. L.

recalcito v. l. 63.

recalcitro, -āvī, -āre. a re- et calcitrare. trad. -cit- pro -citr- AMM. p. 261, 13sq. 16. PELAG. p. 261, 24. NOT. Tir. 107, 77 -at. [confunditur c. calcitrare p. 261, 3 (in var. l. vix recta AVG. in psalm. 18, enarr. 2, 11 QVODV. temp. barb. 2, 4, 6).]

fere i. q. (calcitrando) repugnare, rebellare sim. (fere c. respectu inobedientiae; proprie, sc. calcibus, fort. sub 1b; saepe subluceat imago animalium obstinatorum, v. l. 70. p. 261, 3. 21. 24. al.): **1** exempla varia:

a -ant homines: HOR. sat. 2, 1, 20 cui Octaviano male si palpere, -at (SCHOL. cui si inaniter aduleris, respuit et renuit; translatio ab equis. ibid. repugnat et respuit). VET. LAT. deut. 32, 15 (cod. 100, sim. al. et VVLG.) Jacob -vit dilectus, impinguavit (-bit cod.), in crassavit ... et dereliquit deum (gr. ἀπελάκτισεν, Lucif. non parc. 23. al. calcitravit. pendet p. 261, 18 et RVFIN. Greg. Naz. orat. 1, 90, 1. VEREC. in cant. 2, 16 l. 10 -at et resistit).

[Stewart]

CYPR. zel. 6 (*syn. rebellat*). HIER. in Gal. 4, 15 l. 41 -atis, irascimini. AVG. in psalm. 24, 9 ('dominus docebit mansuetos vias suas') eos, qui non rapiunt cervicem neque -ant (calc- var. l.), cum eis iugum lene imponitur et sarcina levis (*alluditur ad Matth. 11, 30, ut l. 9 et CASSIOD. l. 22*). ARNOB. IVN. in psalm. 131 l. 8 ad portanda praecepta eius domini mansuetum pectus tuum ... et non -antem (te) (*suppl. Daur*) exhibes Christo (*nisi ad 2a*). VEN. FORT. expos. orat. 9 (*antea opp. implere mandata dei*). EXCID. Troiae 19 p. 54, 3. **b -ant animalia**: AVG. in psalm. 96, 5 (*in compar.*) mansuetos ..., veluti iumenta mitia, non -antia eqs. serm. 359B, 11 coll. Dolbeau 1996 p. 336 l. 272 (*respic. Luc. 19, 35*) ducebant illi discipuli, sequebatur ille pullus asinae; non enim trahebant illi et -bat ille.

2 indicatur, cui (rei) -etur: **a per dat.**: **rei**: AMM. 14, 7, 14 *quaestor* nos ... ut rebelles et maiestati -antes Augustae ... incusat (*sim. 22, 11, 5 multos ... incusans ut eius imperatoris -antes imperiis*). 15, 7, 9 *papa* perseveranter renitebatur ..., aperte scilicet -ans imperatoris arbitrio. 28, 1, 32 vanum hominem -antem sublimibus meritis *praefecti praetorio*. AMBR. Noe 18, 65 ubi ... proposito suo viderit aliquorum -are naturam. *personae* (*fort. addas l. 6*): VEREC. in cant. 2, 16 l. 17 (*respic. p. 260, 73*) *Iacob* saturando se domino -at (*ibid. l. 23*). **b per praepos.**: PRAEF. bibl. monarch. in Luc. p. 271, 3 (*cf. vol. III 133, 69sq.*) Paulus ..., quem diu contra stimulos -antem dominus elegerat (CHROMAT. in Matth. 9, 2 l. 54 c. fidem. CASSIOD. in psalm. 24, 9 l. 182 *superbi* c. iugum lene et onus leve ... -ant). PELAG. frg. Migne suppl. 1, 1560 quia ad certas habenas legis in nullo -antes divina auctoritate constringamur. AVG. in psalm. 146, 12 mitis esto, mansuetus esto; noli -are adversus obscura (*sc. in sacris script.*; *postea*: resistere adversus clausa dei). Stewart.

recalco, -ātum, -āre. **a re-** et **calcare**. *scribitur -cul-* in *codd. rec. duobus* COD. Theod. 16, 6, 4 pr. [*e coni. dub. APVL. met. 6, 19, 6 -ans priora vestigia (recolens cod. F); in var. l. falsa p. 262, 74.*]

1 proprie -antur: **a quae retro calcantur, calcando in pristinum statum rediguntur**: COLVM. 2, 2, 19 si velis scrobibus egestam humum recondere et -are. **b quae iterum vel identidem calcantur**: APVL. met. 9, 11, 3 (*loq. asinus*) ut in orbe ... reciproco gressu mea -ans vestigia vagarer (ZENO l. 44, 1 [*in imag.*] stabilis cursor ... per temporum ambages pernecibus plantis sua -ans ... v. dies paschae. cf. l. 29). PRVD. cath. 9, 75 *tartari* porta reddit mortuos ... et limen atrum iam -andum patet.

2 translate -antur, quae contemnuntur: COD. Theod. 16, 6, 4 pr. ut baptismata sacrosanctum mysteriis -tis temeritate noxia iterarint *Donatistae* (*cf. 16, 6, 2 pr. apostolorum praecepta calcantes*). Rocchi.

[recalculatio, -ōnis f., olim edebatur ALTERC. Hadr. et Epict. (v. p. 231 ed. Orelli), sed pertinet ad rec. medii aevi, cf. ed. Suchier p. 156 (ubi editur var. l. recirculatio) et e. g. Reicke, Philologus 18, 1862, 530.]

? **recalculo** v. p. 263, 18.

recal(e)facio, -fēcī, -factum, -ere et recal(e)fīto, -fierī. **a re-** et cal(e)facere (-fierī). *syncope -calf- metro firmatur apud OV., trad. in var. lect. c. -calef- SCRIB. LARG. 271. NOT. Tir. 69, 62 sqq. -it. -ecit. -ctum.*

1 vi praeverbii iterativa i. q. iterum calefacere (*sc. act. vel pass.*): OV. ars 2, 445 (*in imag. respicitur affectus*) fac timeat puella de te tepidamque -e mentem. met. 8, 444 *Meleagros* calidum ... priori caede -fecit consorti sanguine telum. SCRIB. LARG. 271 haec omnia infervescunt super carbones, deinde perfrigerata (*refr- var. l.*) ... reponuntur posteroque die iterum infervefiunt ..., tertio die rursus -fiunt. CASS. FEL. 42, 5 per singulos dies ipsum oleum -es (*antea*: iterum plus calidius oleum infundes). **2 vi praeverbii inversa i. q. calorem perdere, refrigerare** (*sc. mediopass.*): CAEL. AVR. acut. 2, 10, 63 quae *febres* secundo vel tertio in statu accessionis constitutae statim -to corpore vel cessante vehementia in resumptionem atque resurrectionem mediocrem revocant aegrotantes. v. L.

recaleo, -ēre. **a re-** et **calere** (*metri causa iuxta recalescere formatum esse putat Leumann, Gramm. 1977, 538*). *perf. -ui sim. traximus ad recalesco. de notione v. l. 68sq.*

1 i. q. calorem retinere (an vi praeverbii prorsus evanida? exempla quaedam explicari possunt per vim inversam refrigerandi, cf. e. g. recalefacio l. 55, regelasco et infra l. 75): **a proprie, sc. corporaliter: de sanguine recenti**: VERG. Aen. 12, 35 (*loq. Latinus*) bis magna victi pugna vix urbe tuemur spes Italas, -ent nostro Thybrina fluenta sanguine adhuc (*cf. SERV. auct. ' -ent' pro calent, 're' enim superflua compositio est verbi; aut ' -ent' iterum calent, quia dixerat 'bis magna victi pugna', 're' enim iterationis obtinet vicem [] item CHAR. gramm. p. 355, 19*). GLOSS.¹ I Ansil. RE 39 -ent: adhuc calent; quasi si dicere[n]t 'et non longum est tempus, quod fuerunt'. PRVD. perist. 3, 145 *martyris* membra ... picta cruore novo fonte cutem -ente lavant. 11, 143 si quis ... in sudibus -enti (-entis, -ente var. ll.) aspergine sanguis *martyris lacerati* insidet, hunc omnem spongia pressa rapit (*vim refrigerandi agnoscit Fux, comm. 2003, ad*

l.). *de re liquido calido tincta*: SER. med. 885 vellera ... infuso -entia sulphure sanant *dolorem subitum* (*cf. e. g. Plin. nat. 29, 38 pura vellera ... inposita caecis doloribus ... accepto sulphure*). **b translate de rebus (persona l. 6), quae recentes sunt vel tamquam recentes permanent**:

in memoria sim. (in actis, sc. accedente acc. c. inf., l. 9): AVSON. 11, 7 (197 S.), 15 (*veteri magistro*) nunc quoque in nostris -es medullis. AMM. 22, 12, 2 -entibus [armis] etiamtum regum precibus. 28, 1, 7 -bant in auribus ... parentis effata. CONC. Carth. a. 411, 3, 153 (*loq. Petilianus*) me id petisse adhuc -ent gesta, ut eqs. *in consuetudine sim.*: AMM. 22, 16, 17 *Alexandriae* -et apud quosdam adhuc ... consideratio mundani motus et siderum. AVG. epist. 17, 2 *in Africa*, ubi huius linguae *punicae* cunabula -ent. in Gal. 51, 5 cuius *belli adversus euangelium gesti* reliquiae (quamvis tepide, adhuc tamen -ent (] *codd. RA [pro tepidae?], aliter alii*; q. tepidae diu *Divjak*, q. tritae diu *Migne, sed vix simul tuearis et diu et adhuc*).

2 i. q. iterum calere vel calescere (fere in imag. ignis extincti): -et *fervor animi languescens (accedit praepos. ad l. 20)*: STAT. Theb. 4, 671 (ex longo) (et longe var. l.) -et furor *Argivorum*. SIDON. carm. 11, 122 *in Veneris pompa* iam sectus -et Corybas, cui ... ignem ... regemunt *tibiae*. GREG. M. moral. 2, 2 l. 26 *Petrus negaturus (Ioh. 18, 18)* intus a caritatis calore torperat et ad amorem praesentis vitae, quasi ad persecutorum prunas, infirmitate aestuante -bat (desiderio a. se calescerebat *Taio excerp-tor*). *cetera exempla*: PAVL. NOL. carm. 26, 399 quamlibet extinctae, *sc. intercessione Felicis*, -ent, vestigia flammae mentibus (-cul-, -col-var. ll.). CASSIOD. var. 3, 6, 3 in auditorii officina ingeniorum, *sc. Deciorum veteribus praeconis celebratorum*, flamma -ente.

recalēscō, -uī (*cf. p. 261, 61*), -ere. **a re-** et **calescere**. NOT. Tir. 69, 54 sq. -uit. -it.

i. q. iterum calescere (sed vi praeverbii minus perspicua l. 33; c. praepos. finali l. 61sq.): **1 proprie, sc. corporaliter, de hominum corporibus, sanguine sim. refrigeratis (de febris remissa l. 37)**: **a stric-tius**: CIC. nat. deor. 2, 26 *tepor marinus est* ex intumidis maris partibus agitatione excitatus, quod nostris quoque corporibus contingit, cum motu atque exercitatione -unt. PRVD. cath. 10, 95 (*respic. resurrectio mortuorum*) post obitum -ens compago *corporis non* fatiscere novit. SEDVL. carm. pasch. 3, 186 (*respic. Matth. 12, 9sq.*) *Christus* gelidam -ere palmam praecipit et reduci ... saluti (*cf. op. pasch. 3, 15 in calorem ... animari*). HIPPOCR. progn. 17 pereunt ..., quos febris eadem die non dimiserit aut, si videatur dimisisse, rursus videatur -ens, (inveniantur -entes vel v. -ere *trad., corr. Alexanderson sec. gr. φαίνηται ἀναδεδυαυόμενος. cf. imag. l. 70*). GREG. M. dial. 4, 37, 4 *quidam* -entibus membris ab aeternae mortis somno evigilans. **b laxius de infirmis, torpentibus, qui -endo recuperant vigorem, vim vitalem**: SEN. epist. 34, 1 discussa senectute -o, quotiens ex iis, quae agis ..., intellego, quantum *profeceris*. OROS. hist. 5, 7, 14 hac ... potione (*sc. caelia*) post longam famem -entes bello sese obtulerunt *Numantini obsessi*. CORIPP. Ioh. 7, 108 *deus* Latias voluit -ere vires; adveniunt socii eqs. (*reval- Bekker, sed v. quae disserui Mus. Helv. 72, 2015, 49sq.*). 7, 162 (*155sq. stupefacta relinquit corda calor*) spiritus in gelidis tenuis -ere membris vix potuit.

2 in imagine vel compar. (allegoria l. 69) de iis, qui (quae) -endo vigorem, vehementiam priorem recuperant: **a -it ardor remissus animi, fidei**: OV. rem. 629 quid iuvat admonitu tepidam -ere mentem? PLIN. epist. 7, 9, 6 *retractando orationes* -ere ex integro et resumere impetum fractum. PRVD. c. Symm. 2, 269 (*loq. deus*) hominem adsumptum summus deus in deitate transtulit ac nostro docuit -ere cultu. ENNOD. opusc. 3, 72 p. 349, 13 *per quadragesimam* carne frigida spiritus hilaris (-it et) ... fidelis spei cibus anima saginatur (] *Hartel, -ret trad.*). EPIST. pontif. 1056 CONC.⁵ IV 2 p. 112, 36 pensate, ... quanto mentis frigore fraternitas vestra torperit, quae nec confricta -it. GREG. M. in cant. 3 ut a torpore suo anima ... refricata (*refrigerata var. ll.*) -at et per verba amoris, qui infra est, excitetur ad amorem, qui supra est. in euang. 14, 6 accendamus ... animus, fratres: -at (*conc- cod. unus*) fides in id, quod credidit; inardescant ad superna nostra desideria (*sim. indicatur finis per praepos. ad: in Ezech. 2, 7, 6 paenitentes ad amorem caelestis patriae -unt. moral. 4, 42 uniuscuiusque spiritus ad conditoris sui desiderium -it*). **b -unt varia**: FLOR. epit. 4, 2, 53 (*de bello post Pharsalicam aciem continuato*) acrius multo atque vehementius Thessalici incendii cineres -uerunt (*-calav- cod. unus*). NOVATIAN. cib. Iud. 3, 3 *tabulae Mosis*, quod oblitteratum fuerat, admonent, ut iustitia in illis *Israhelitis* ignium more quasi adflatu quodam legis sopita -re[n]t. PRVD. psych. 59 *Libidinem iugulatam non* resumptis viribus extincti capitis -ere flatu. OROS. hist. 3, 8, 4 (*antea: inter febres morbosque reipublicae Romani* brevissimo pacis signo velut tenuissimo aquae gelidae haustu infecti sunt, ut in peius -entes multo gravius ... adflactarentur. LEO M. epist. 15 praef. 2 Vollmann l. 9 Priscillianistarum ... -uisse (*recalcavi cod. unus*) sentinam. CORIPP. Ioh. 2, 37 *dux* extinctas fecit -ere flammis *belli*. Sannicandro.

recalf- v. recalef-.

?**recalo**, -ātum, -āre. a re- et calare (si compos. agnoscendum est). trad. litteris tam lat. quam gr. PS. MAVRIC.

1 i. q. revocare: a describendo eventus subsequentes ab ultimo ad primum, sc. ordine temporis inverso: LIB. geneal. chron. I p. 186, 473^a generationes Lucas (3, 23 sqq.) ad Mariam usque describit, sed cursu ab eadem ad primum hominem -to revertitur (reca(pitu)lato susp. Bulhart in schedis nostris). **b retrahendo milites e pugna**, sc. imperat. -a pro obi. adhibito in locut. -a facere, ut significetur fere i. q. **recedere** (infra afferimus textum, qualem restituit intellegitque Rance, Glotta 86, 2010, 79 sqq. coll. locut. ῥέκαλα διδόναι/ποιεῖν alicunde nota; alii temptaverunt alia): PS. MAVRIC. strat. 3, 5 1.4 (mandator ad milites) nemo demittat ... bandum, sive minas (i. aggredieris) sive -a facis (ibid. 1.7 sive pugnas sive seques inimicum sive -a f.).

2 fort. i. q. (calando) iterum definire (respic. circulus paschalis alter ab a. 439 incipiens): COMPVT. Carth. 2, 1 p. 286, 2 quem circulum -to tempore supputans invenies habere noctium ... milia tot (nisi conicias recal(cul)ato, i. iterum computato).

recalvaster, -tra, -trum. [a recalvus suffixo -āstro- addito, quod qualitatem calvum, si conferas e. g. l. 22; opp. calvitium [-ties]): cf. Leumann, Gramm. 1977, 318 sq. Mei.] [afferebatur olim e SEN. epist. 66, 25.]

i. q. (paulo) **recalvus**: VVLG. lev. 13, 41 si cui a fronte ceciderint pili, -r et mundus est (cf. l. 53. p. 260, 39).

recalvatio, -ōnis f. [a recalvatus. Mei.] i. q. **frons calva** (vix occipitium calvum, si conferas e. g. l. 22; opp. calvitium [-ties]): VVLG. lev. 13, 42 si in calvitio sive in [-e] albus vel rufus color fuerit exortus ([-e] -calvit- al. var. II.; ad eundem locum pertinet RVFIN. Orig. in lev. 8, 5 p. 401, 1 [subestne Vet. Lat.?] in calvitie vel in -e [sim. p. 401, 2]. item pendet ISID. expos. in lev. 11, 3 leprae ... legislatorem sex species ... posuisse: primam capitis et barbae, secundam calvitii et -is eqs.).

recalvātus, -a, -um. [a recalvus, sc. intercedentibus vocibus q. s. capillatus, comatus sim. Mei.] i. q. **recalvus**: PASS. Theclae D 3 p. 131, 11 (respic. Paulus, v. p. 260, 44) altiora capitis -a.

deriv.: recalvatio.

recalvities, abl. -ē f. a recalvus. i. q. **frons calva**: RVFIN. Orig. in lev. 8, 10 p. 407, 8 (respic. lev. 13, 42) species leprae ..., quae fit in calvitie vel -e (-vitione var. l., cui subest Vulg. l. 25).

[**recalvitio**, -ōnis f. non nisi in var. lect. l. 27. 37.]

recalvitium, -ī n. a recalvus. i. q. **frons calva**: VET. LAT. lev. 13, 42 (Hesych. ad loc. p. 945^D) si in calvitio sive in -o albus vel rufus color fuerit exortus (gr. ἐν τῷ φαλακρώματι ... ἢ ἐν τῷ ἀναφαλαντώματι, cod. 100 v. p. 260, 25, Vulg. l. 25; allegorice accipit de simplicitate hominis HESYCH. ad loc. p. 946^C si ... facta fuerit in calvitio eius aut in -o macula, sc. praevericationis. p. 946^D).

recalvus, -a, -um. a re- et calvus. fere i. q. in fronte calvus (sc. calvitie se a fronte retro extendente; de vi quodammodo inversa [sc. 'loco insolito'] cogitat Moussy, Rev. Phil. 71, 1997, 232. cf. GLOSS. rebulus [immo reburrus]: -us, renudatus): PLAVT. Rud. 317 ecquem adulescentem huc ... strenua facie, rubicundum, fortem ... vidistis venire? ... ecquem -um ad (at, ac codd.) Silanum senem, ... tortis superciliis, contracta fronte eqs.? (ac silanum Leo). VET. LAT. lev. 13, 41 (Rufin. Orig. in lev. 8, 10 p. 407, 10) si cuius defluerint capilli capitis, calvus est, mundus est; si autem a fronte eius defluerint, -us est, mundus est (gr. ἀναφάλαντος, Vulg. v. l. 22). HIER. adv. Iovin. 1, 48 p. 278^D (de Socrate) foedissimum hominem, simis naribus, -a fronte eqs. (recurva codd. det.). adv. Rufin. 1, 30 l. 37 senex cano et -o capite (opp. comatulus iuvenis).

deriv.: recalvaster, recalvatus, recalvities, recalvitium.

recalx, -cis adi. a re- et calx. i. q. **recalcitrans, obstinatus, rebellis** sim.: COMM. apol. 229 Iudaei, inprovidi[s] semper et dura cervice -es (item fere instr. 1, 38, 1). v. L.

?**recampo**, -āvi, -āre. a re- et campsare, si recte restit. i. q. **retro flectere** (non nisi refl.): PS. SORAN. quaest. med. cod. Carnot. fol. 11^v **hydropici** quidam cum se inclinaverint vel [-verint], in convertendo se sonitum ... faciunt ([-e] recumpserint cod., corr. Fischer, Voces 23/24, 2012/13, 70; recubuerint cod. Lincol. fol. 35^v; locus deest in cod. Lond. et ed. Rose. cf. Paulus Nicaeus med. ed. Ieraci Bio, 61 l. 25 ἀνακλινόμενοις).

?**recandeo** v. infra.

Bl.

?**recandēscō**, -uī, -ere. a re- et candescere. forma perf. -uit tantum legitur, ita ut etiam ad recandēre pertinere possit. [in falsa var. l. pro redardescet Ov. rem. 734.]

i. q. **candescere**, sc. iterum vel ita, ut actioni cuidam respondeatur; respicitur: **1 calor**: proprie: Ov. met. 1, 435 ubi diluvio telus lutulenta recenti solibus aetheriis altoque -uit aestu, edidit innumeras species. translate: Ov. met. 3, 707 audito clamore Baccharum -uit ira Pentheos. **2 color candidus**: Ov. met. 4, 530 Ino se ... super

pontum ... mittit ...; percussa -uit unda. 7, 78 erubere genae totoque -uit ore Medea amans. CLAVD. 15, 211 (208 Iuppiter adflavit Romam meliore iuventa) solidatam crista resurgens erexit galeam clipeique -uit orbis.

recano v. recino.

recanto, -ātum, -āre. a re- et cantare. [olim falso ed. BOETH. top. Arist. 156b38.] significatur actio cantandi, sc.: **1 revocandi verba cantu, abdicendi olim dicta** (cf. παλινφθεῖν): HOR. carm. 1, 16, 27 dum mihi fias -tis amica opprobriis (PORPH. -ari probra dicuntur, cum contraria probis carmina fiunt in eum, cui maledixeris. SCHOL. -antur ... obprobria, cum ... reprehensiones laudibus corriguntur). PORPH. Hor. carm. 1, 16 pr. hac ode παλινω(ε)διαν repromittit ..., id est -turum ea, quae dixerat. **2 repellendi, abigendi cantu magico**: OV. rem. 259 nulla -tas deponent pectora curas. **3 iterandi cantu (simul et respondendi MART.): sine obi**: MART. 2, 86, 3 nusquam in meis versibus graecula ... -at echo. SCHOL. Hor. p. 326, 58. cum obi.: PANEG. 2, 33, 2 crebro historia -ta est ([de- coni.]. item cantantur res: AMBR. in psalm. 118 serm. 19, 32, 2 dum -as domini benedictiones). AMBR. virg. 2, 6, 42 saepius ... nobis iste versiculus -andus est. Holmes.

recapio v. recipio.

[**recapitatio** v. l. 55.]

recapito, -āre. [a re- et *capitare pro *-ceptare (cf. in-ceptare), sine dubio intercedente verbo q. e. recapitulare. Mei.] [confunditur c. recapitulare l. 25 (in falsa var. lect. p. 266, 55).]

i. q. **rursus incipere (intrans.)**: REGVLA mag. 18, 9 sic omnes explicando suas septimanas decadae -ent, sc. fratrum vicissim servitium (sim. 79, 9 explicando et -ando [recapitulando var. l.]). 24, 4. 24, 15 omnia perlegantur, ut per vices hebdomadam et finiri possit et -ari legendo (item opp.: 24, 17). Cs. (f).

***recapitulatio**, -ōnis f. [a recapitulare. Mei.] legitur inde ab IREN. (13tes), TYCON., FORTVN. rhet., nusquam in versu; plur. non invenitur praeter p. 265, 3.

i. q. **actio recapitulandi vel res recapitulando effecta** (e. g. l. 51. 61. 62 sqq. p. 265, 32; gr. respondet ἀνακεφαλαιώσις praeter p. 265, 35; quid recapituletur, indicatur per gen. e. g. l. 52 sqq. p. 265, 34, praepos. de l. 63 sqq., interrog. obl. l. 66; unde -o incipiat, per praepos. ab p. 265, 2 [cf. p. 265, 40], ex p. 265, 19; pendet in brevi l. 66; iuncturam -em facere v. e. g. l. 52. 53. p. 265, 35. 38, -o fit e. g. p. 265, 45): **1 usu communi -o fit fere dicendo, scribendo sim.**: a capitulatim, summatim, breviter complectendo: a in parte orationis, scripti sim., sc. recapitulatur iam dicta vel nota: i definitiones rhet. sim. (ad rem v. Martin, Antike Rhetorik, 1974, 150 sqq.): FORTVN. rhet. 2, 31, tres sunt partes epilogorum, id est ἀνακεφαλαιώσις, hoc est -o vel enumeratio, dinosis eqs. ([-e] cod. unus; aliter cett., ubi deest -o). SCHEM. dian. l. 50 ā., latine -o, ut Tullius in Caeliana [sc. 72] facit in epilogis: '...'; revocat ... in memoriam, quae latius dixerat [sim. in explic. RVFIN. Orig. in lev. 6, 2 p. 360, 1 CASSIOD. in psalm. 113, 21 l. 272]. GLOSS.^L III Abol. AN 27. GLOSS. V 422, 56 ā.: -o). THEOD. MOPS. in Eph. 1, 10 p. 128, 8 -o ... dicitur multorum sensuum velox resumptio (postea: apostolus dicere vult 'universitatis deus fecerat ... omnem creaturam quasi unum ... corpus eqs.'). GLOSS. II 589, 38 peroratio: haec [vis], -o ('brevis?' Goetz in indice). ii exempla usum illustrantia (de doctrina theol. l. 51): IREN. 4 praef. 2 doctrinam eorum Valentinianorum -em esse omnium haeticorum. 4, 2, 1 Moyses ... -em universae legis ... in Deuteronomio faciens eqs. POSSID. vita Aug. 17, 9 ab Augustino ... totius collationis ... facta est -o. VICTOR. pasch. p. 22, 18 Eusebii aetates tantum summatim ... priorum generationum ... sub annorum -e ... comprehendens (recapitat- cod. saec. VII). GENNAD. vir. ill. 99 -em libri (cf. l. 66). CAES. AREL. in apoc. 1 p. 213, 17 ut vobis ea, quae dicta sunt, tenacius inculcentur, brevem ex ipsis -em fieri volumus (serm. 117, 6 idiotis ... nisi b. -o facta fuerit, timeo eqs. PRIMAS. in apoc. recap. l. 6. cf. l. 49. 60. 66). reg. virg. 49, 2 in qua scheda ... -em scripsi (sc. regulae ut: 49, 8 istam parvulam -em. 64, 4. 65, 1). CONC. Aurel. a. 549 p. 148 l. 3 -o antiqua canonum. al. in titulis sim. (cf. l. 73): CASSIAN. inst. 4, 43 tit. -o expositionis, per quam monachus ad perfectionem possit ascendere (cf. 4, 43 brevitarium). conl. 5, 4 tit. -o de gastrimargiae ... passione eqs. (AVDAX gramm. VII 357, 13 de accentibus [om. cod. unus]. GREG. TVR. Franc. capp. 10, 31). CLAVD. MAM. anim. 3, 16 tit. p. 185, 2 superiorum in brevi -o librorum. CASSIOD. inst. 1, 24 tit. -o generalis, quo studio scriptura sancta legenda sit. al.

β in locut. circumcisa, quae quasi per synecdochen fere unum temporis spatium indicans simul alterum vel totum tempus complectitur (sc. sec. regulam sextam Tyconii male perspicuam; de qualibet locut. impropria p. 265, 6; sequimur Dulaey, Rev. Ét. Aug. 35, 1989, 99 sqq. et Vercruysse, ed. 2004, 61 sq.; cf. p. 267, 34 sqq.): TYCON. reg. praef. p. 1, 16 regula sexta, sc. de -e (6 tit. p. 66, 10 Avg. doct. christ. 3, 93. adde p. 265, 10 et cf. p. 265, 7). 5 p. 65, 24 (p. 64, 22 sqq. aliquotiens spiritus unum tempus in multas dividet partes, quarum singulae totum tempus sint; sic annus, quo

fuit Noe in arca, dividitur inter omnes numeros *eqs.*) unaquaeque pars huius anni idem annus est; ... sunt enim istae partes -is ab initio usque in finem *eqs.* 6 p. 67, 7 aliquotiens ... sunt -es ... futurae similitudines (*seq. Matth. 24, 15sq.; cf. l. 25sq. [ad psalm. 125, 1sq.]*) de similitudine ... tempus suum et nostrum unum fecit et iunxit; *l. 29sq.* spiritus sine mysteriis vel allegoria aliud sonare, aliud intellegi voluit [*explicat I Ioh. 4, 3*]). AVG. doct. christ. 3, 122 sextam regulam Tichonius -em vocat (*sed verba eius obscuriora vertit in sensum l. 14sq. illustratum, ut 3, 125 qua -e redditur ad ea, quae fuerant praetermissa. sim.* ISID. sent. 1, 19, 16 sexta regula est de -e; -o enim est, dum rerum praeteritarum causae futuris miscuntur gestis *eqs.*). 3, 129sq. fit ista -o etiam obscurius, sicut *eqs. (affertur Luc. 17, 29sq. e Tycon., v. p. 267, 37).*

b rursus incipiendo, sc. a capite, initio quodam anteriore (unde, indicatur l. 19; in locut. abundanti l. 18. 26): **a** ita ut praetermissa addantur: TYCON. reg. 6 p. 66, 12sq. spiritus custodit -is sigillum ea subtilitate, ut continuatio magis narrationis quam -o videatur (*nisi ad aß, seq. enim p. 267, 37sq.*). AVG. civ. 15, 21 p. 104, 24 (*respic. gen. 5, 1sq.*) redditur ad istam -em (*sc. ab Adam*), postea quam commemoratus est filius Seth (*cf. p. 105, 25 aliae generationes adiciuntur, facta -e ex Adam*). quaest. hept. 1, 12 per -em (1, 20. *et saepius in eodem opere*). PRIMAS. in apoc. 16, 16 in alia -e (*sc. 20, 8*) interpretatus est locum. *al., e. g. l. 8.*

ß iterando, repetendo: TYCON. in apoc. 407 (*respic. 11, 13*) persecutionis -e (-em var. l.), quod superius (*sc. 6, 12*) dixerat, informavit apostolos. HESYCH. in lev. 11, 46 p. 921^B -e ... legislator utitur, ut norint legentes, (de quibus iam lex dixit, (*iterari dicitur deut. 14, 3sq.; cf. p. 267, 18*). FACVND. defens. 6, 5, 23 librum ... saepe repetita maledictorum -e ... horribilem.

2 usu speciali theol. recapitulantur priora, vetera, incompleta (*c. colore superandi sim. l. 32. 36*): **a** typus, lex: IREN. 4 capp. 30 quare circumcisio data est populo ... et quam ... habet -em (*spectat ad 4, 16, 1 circumcisionem non quasi consummationem iustitiae, sed in signo. de -e typi cf. p. 266, 40sq.*). DIDASC. apost. 55, 34 homines habentes ... euangelium -em et verticem legis. **b** quaelibet priora (non nisi apud IREN.): per Christum: IREN. 3, 21, 10 verbum accipiebat generationem Adae (-is, [*gen. explicat generationem. ibid.* -em A. in semetipsum faciens [*gr. τὸν ἀνακεφαλαιούμενον εἰς αὐτὸν τὸν ... ἄνθρωπον*]. ceterum *respic. Adam: 5, 12, 4 l. 93. 5, 19, 1 -em eius, quae in ligno arboris paradisi fuit, inobaudientiae per eam, quae in ligno crucis est, obaudientiam faciente domino*). 3, 23, 1 tantae dispositionis -em facientem (*gen. explic., ut vice versa: 4, 20, 8 l. 208 eius filii dei -is dispositiones*). 5, 14, 1 l. 23 -em effusionis sanguinis ab initio omnium iustorum et prophetarum in semetipsum futuram. per bestiam ultimi temporis (*sec. apoc. 13, 18*): IREN. 5, 28, 2 l. 64 numerum esse hunc ... in -em (-e var. l.) universae apostasiae eius, quae facta est in sex millibus annorum (5, 30, 1 numerus ... -em [-is, -es var. ll.] ostendit u. a. *eqs.; de numero cf. p. 266, 49*). 5, 29, 2 in bestia veniente -o fit universae iniquitatis ..., ut in ea confluens et conclusa omnis virtus apostatica in ignem ... mittatur.

***recapitulo**, -āvi, -ātum, -āre et ***recapitulor**, -ātus sum, -ārī. [*a re- et capitulum, modo verbi parasyntheti compositum; cf. Leumann, Gramm. 1977, 563sq. et infra gr. l. 59. Mei.*] depon. non nisi apud IREN., e. g. p. 266, 29. 33. 45 (*gr. ubique deest praeter 3, 22, 2, ubi resp. mediopass.*), qui idem utitur formis act. (*sc. 3, 18, 1 [gr. deest]. p. 266, 38 et 5, 1, 2 l. 58 [gr. mediopass.]. p. 266, 27 [gr. part. praes. act.] et pass. (sc. 1, 3, 4 et p. 266, 47 [gr. mediopass.] nec non 3, 21, 10 l. 237 [gr. pass.]). de notione v. p. 266, 12. 267, 2. legitur in VET. LAT. et inde a TERT., IREN. (40^{ies}) non nisi apud Christ., in versu COMM. p. 267, 23. [*confunditur in codd. c. recapitare p. 266, 54 (in var. l. REGVLA mag. 79, 9).*]*

i. q. capitulatim vel inde a capite repetere, complecti, referre sim. (*in capite quodam v. p. 266, 5; vi supplendi p. 267, 6sq., ad reminiscendum commovendi p. 267, 30; gr. resp. ἀνακεφαλαιῶν vel -οῦμαι, nisi aliud indicavimus; pendent struct. adv. l. 65. p. 266, 6. 267, 56; accedit dat. personae p. 267, 50*): **1** usu speciali theol. -antur: **a** priora, vetera, incompleta (*praevalet vis complectendi [saep e c. obi. omnia sim.], sed v. peculiararia l. 64. p. 266, 5sq.*): **a** lex vel decalogus -atur per praeceptum dilectionis, euangelium sim. (*accedit color implendi, perficiendi, superandi e. g. l. 70. 75. p. 266, 2; pendet fere in c. abl.; arcuimus p. 266, 27*): VET. LAT. Rom. 13, 9 (*cod. 77, sim. 78. al.*) 'non adulterabis, non occides ...' et si quid aliud mandatum, in verbo hoc -atur: 'diliges proximum tuum tanquam te ipsum' (*cod. 75 restauratur, 76. 89 et Vulg. instauratur*). *explicant vel varie pendent*: HIER. in Gal. 5, 13^b l. 37 (5, 14 omnis ... lex in uno sermone impletur ostendere ..., quomodo hostiae ... et ciborum vel abstinentia ... in uno caritatis praecepto -entur. in Is. 9, 30, 20 euangelium pro ... legis ... mandatis in uno verbo -vit omnia (*postea: consummatum enim et abbreviatum sermonem*). in Matth. 5, 18 quod ... praecepta legis omnia -entur in euangelio (*spectat ad 5, 17 non veni solvere legem, sed adimplere, ut: 17, 4 in quo e. lex et prophetae -andae sunt*).

DIDASC. apost. 1, 29 Iesus dicit ... in euangelio (*Matth. 5, 27sq.*) -ans et confirmans et complens decalogum legis, quoniam: in lege scriptum est 'non moechaberis'; ego autem dico vobis ... 'omnis, quicumque *eqs.*'. *al.*

ß quaelibet priora -antur per Christum, Antichristum sim. (*intelligi vid. complexio in capite quodam l. 22. 34 [cf. l. 54]; vi a capite, initio rursus incipiendi, instaurandi, renovandi sim. l. 13. 19. 20. 27. 35; pendet in c. acc. passim, c. abl. e. g. l. 15. 31. 33. 50, sub c. abl. fort. l. 48, sine tali indicatione e. g. l. 39. 43*): **①** locus cardinalis sacr. script.: VET. LAT. Eph. 1, 10 (*Tert. adv. Marc. 5, 17, 1, sim. al.*) deum -are ... omnia in Christum, quae in caelis et quae in terris (*cod. 75. al. restaurare, 64. 78 et Vulg. instaurare*). *explicant*: TERT. adv. Marc. 5, 17, 1 (*explic. versioni l. 9 inserta*) ut ita dixerim, sicut verbum illud in graeco sonat, '-are', id est ad initium redigere vel ab initio recensere. HIER. in Eph. 1, 10 p. 454^B (454^A et oratores in epilogs ... recordationem, id est ἀνακεφαλαιῶσιν, solent facere) in cruce ... domini et in passione eius -ta sunt omnia, id est universa in hac ἀνακεφαλαιώσσει supputata (*postea comparatur summa nummorum; cf. p. 454^C omnes historiae scripturarum aliaque ... in Christi -ta passione tenentur*). adv. Iovin. 1, 18 deum -are omnia et ad principium trahere in Christum *eqs.* THEOD. MOPS. in Eph. 1, 10 p. 130, 4 instauravit vel potius -vit in Christo, quasi quandam compendiosam renovationem et redintegrationem totius faciens creaturae per eum (*antea p. 264, 47*). 2, 1 p. 143, 1 Christus caput ... omnium est ..., unde et -ari omnia in Christo ... dixit (*p. 142, 14 affertur Eph. 1, 22 super omnem ecclesiam caput eum dedit*). *al.*

② ceteri loci, sc. varie pendentes; -atur: **Ⓐ** per opus salutiferum Christi, euangelium sim. (*subi. est ipse Christus praeter l. 27. 31. 40*): IREN. 3, 11, 8 l. 234 quartum testamentum ..., quod renovat hominem et -at in se omnia, quod est per euangelium (*[aliter p. 265, 64]. 3, 21, 9 l. 213 rex aeternus, qui -atur o. in se. 4, 38, 1 l. 19. al. apud eundem [e. g. l. 32]. HIER. in Ezech. 40, 5 l. 469 hic numerus ... illo consummatur, quia in Christo -antur o. [postea: et vetus et novum testamentum una Christi mensura complectitur]. 3, 16, 6 Christus omnia in semetipsum -ans; in omnibus ... est et homo ... et hominem ergo in semetipso -tus est eqs. [postea, sec. Eph. 1, 22: apponens semetipsum caput ecclesiae]. 5, 23, 2 -ans ... universum h. in se ab initio usque ad finem, -tus est et mortem eius. al.). 3, 18, 7 l. 207 hominis antiquam plasmationem (3, 21, 9 l. 215. 5, 1, 2 Adae. *sim. al.*). 4, 40, 3 l. 59 inimicitiam inter serpentem et mulierem ... in semetipsum -vit ... calcans eius caput (5, 21, 2 in semetipso. *sim. 5, 21, 1 omnia ... -ans -tus est et adversus inimicum nostrum bellum*). RVIN. Orig. in lev. 3, 5 p. 309, 6 in ipsum Christum ... omnis hostia -atur in tantum, ut, postquam 'ipse oblatus est', omnes hostiae cessaverint, quae eum in typo et 'umbra' praecesserant (*cf. p. 265, 29sq.*). HESYCH. in lev. 8, 4 p. 876^A creaturam omnem -ans sive restaurans. *al. apud IREN.**

Ⓑ per potestates sim. ultimi temporis: IREN. 5, 25, 1 diabolicam apostasiam in se -ans (*respic. Antichristus ut: 5, 25, 5 in se -atur omnem diabolicum errorem. 5, 28, 2. 5, 29, 2 l. 46 numerum nominis ... illius, in quem -atur ... omnis apostasia et iniustitia eqs. [gr. οὐγκεφαλαιούται]. Ps. ORIG. tract. 5, 29 omnis iniquitas -ta sub Antichristo regnabit*). 5, 29, 2 nomen eius bestiae habebit numerum sexcentos sexaginta sex -ans in semetipso omnem, quae fuit ante diluvium, malitiae commixtionem *eqs. (de -e in numero cf. p. 265, 44)*. *al.*

b impietates bestiae ultimi temporis, sc. in eius capite comprehensae (*in interpretatione visionis; cf. l. 44sq.*): VET. LAT. IV Esdr. 12, 25 ipsi reges vocati sunt capita aquilae; isti enim erunt, qui -bunt i. eius (-capita- var. l.).

2 usu communi: **a** vi rursus inde a capite sim. incipiendi, percurrendi (*accedit iterum p. 267, 4. 14*), sc. respicitur redditus ad narrationis sim. (*computationis p. 267, 20*) initium vel punctum antierius:

a scriptor revertitur ad supplendum vel reversus supplet praetermissa, prolata (*unde -etur, indicatur p. 267, 4. 10. 15; ceterum respic. initium l. 65. 70. p. 267, 20*): **①** absolute vel obi. subaudiendo: TERT. adv. Iud. 8, 8 (*agitur de Dan. 9, 24. 26; antea: terminum vastationis Hierusalem ... LXX hebdomadas futuras*) deus -vit et dixit intra LX et II et dimidiam ebdomadas nasci Christum. IREN. 1, 9, 2 l. 48 euangelista -ans ... de eo verbo, quod ei in principio dictum est (*Ioh. 1, 1*), insuper exponit 'et verbum caro factum est *eqs.*' (*l. 14*). TYCON. in apoc. 281 Iohannes praetermisit septimum angelum ... et -at, ut tempora ... futurae pacis ostendat; et ... ea, quae praetermiserat, coepit supplere (*in eadem re p. 267, 3*). AVG. civ. 16, 10 p. 139, 9 scriptura divina ... ad patriarcham Sem -ando revertitur et orditur inde generationes usque ad Abraham (16, 15 p. 150, 22 ad illud, quod iam transierat, -ando est reversa narratio). 20, 14 p. 440, 22 -ando dicit tamquam ad id rediens, quod praeterierat potiusve distulerat '...' (*p. 440, 28 -ando eum ad id redisse, quod intermiserat. al.*). cons. euang. 2, 78, 153 id digredientes ab ordine recolendo et -ando narrarunt. 3, 2, 5 aut illos duos euangelistas eam rem -ando posuisse aut istos prae-

occupando (*item opp.*: quaest. hept. 7, 10 aut hic per anacephalaesin dicitur aut illic per prolepsin dictum est, id est aut hic -ando aut illic p. 7, 11). CAES. AREL. in apoc. 13 p. 252, 14 Iohannes ... praetermisso septimo angelo -at ab origine breviter dicens *eqs.* p. 253, 20 -at iterum ab eadem persecutione dicens '...'. *et saepe, fere apud* AVG. ② *cum obi.* (*interrog. obliqua l. 8*) *indicante, quid praetermissum suppleatur*: TYCON. in apoc. 422 (*ad 11, 14*) ne ... illa, quae -anda fuerant, praeteriret. AVG. civ. 20, 9 p. 429, 27 -ando, quid in ... mille annis agat ecclesia (*inde sim.* PRIMAS. in apoc. 20, 4). 20, 21 p. 460, 1 *Isaias (66, 17sq.)* commemoratis ultimo iudicio damnatis ... -at ab initio gratiam novi testamenti *eqs.* cons. euang. 2, 17, 39 quod praetermiserat. *al.*

β *iterat, repetit*: ① *scriptor antea dicta (c. obi. praeter l. 14)*: IREN. 5, 33, 4 haec ... tempora prophetans Esaias ait '...' (*11, 6sq.*); et iterum -ans ait '...' ([65, 25]. PS. PRIMAS. in Rom. 2, 18 p. 424^c i. -at expositionem [sc. 2, 1]). TYCON. apoc. 114 coepit a Christi nativitate -are sermonem eadem aliter ostensurus. AVG. in euang. Ioh. 113, 6 hoc -at, quod ante iam dixerat. HESYCH. in lev. 2, 7 p. 810^A legis lator ... eorumdem rationem sacrificiorum his -at verbis '...'. *al.* ② *lector sim. antea percursa*: COMPVT. Carth. 1, 5 *cum in indice computatorio* perveneris ad vicesimum et octavum, ad primum reverteris annum, et sic usque in fine mundi -ando singulos ... paschales ... annos ... invenies adnotatos (*antea*: quibus *circulis* explicitis ad caput reverteris). COMM. instr. 1, 41, 19 -antes scripturas ... Iudaei exclamant ... sese deceptos, *sc. a falso Christo*. ARNOB. IVN. in psalm. 111 l. 1 propheta cum -ret omnem legem (*cf. II Esdr. 8, 3 legit in eo libro legis ... in platea*).

γ *qui docetur, reminiscendo revertitur ad aliquid*: COMPVT. cod. Col. prol. 5 p. 231 spero [te], -are ad numerum annorum passionis salvatoris, quod passus est *eqs.* (*sc. ad 4 p. 230^{med.} exposita; [] vix accipias obi. ut l. 32*).

δ *qui docet, ad reminiscendum commovet docendos (qui indicantur per obi. acc., si recte trad.; vix addas l. 27)*: COMPVT. cod. Col. frg. p. 241 -at Moyses filios Israel in heremo in Numeris (28, 16) dicens: 'et in mense primo *eqs.*' (*iterat exod. 12, 6. 15. 18*).

β *in completendi*: α *in locut. circumcisa, quae unum temporis spatium indicans simul alterum vel totum tempus complectitur (sec. doctrinam Tyconii, de qua v. p. 264, 68sq.)*: TYCON. reg. 6 p. 66, 15 *spiritus sanctus* aliquotiens ... sic -at: 'tunc', 'illa hora' ..., sicuti: '... illa hora qui erit in tecto et uasa eius in domo, non descendat tollere illa ...' (*Luc. 17, 29sq.*); numquid illa hora *adventus Christi ... id fiet*, et non antequam reveletur? dominus autem illa hora ... iussit ista observari, ... ut totum illud tempus ... horam esse monstraret. β *in parte scripti sim., sc. -antur iam dicta vel nota (sc. capitulatim, summatim, breviter praeter fort. l. 50. 53; cum obi. acc. [praeparante interrog. obliquam l. 48] praeter l. 45; cf. p. 265, 63sq.)*: PELAG. in Rom. 7, 25 p. 60, 14 'igitur ego ipse mente servio legi dei': -at *apostolus*, ut concludat. 9, 30 p. 80, 5 respondit ... et breviter -at quaestionem dicens 'quid ergo *eqs.*' (AVG. gest. Pelag. 35, 60 omnia b. -ando [*postea*: b. ... colligamus]. CASSIOD. inst. 2, 3, 18 illud ... -are b., quorum labore in latinum eloquium res istae pervenerint. *al.*) RVFIN. Orig. princ. 4, 4, 1 commonitionis gratia eorum, quae sparsim diximus, -are singula *eqs.* QVODV. prom. 2, 13, 24 Moyses ... populo omnem -ans legem (*sc. in deut.*). GENNAD. vir. ill. 65 -to eius libri *perditi* paucis sermonibus sensu. CONC. Narb. a. 589 p. 254 l. 12 aliquanta, quae ... sunt edita ..., ad memoriam ... -are *sc. canones e variis fontibus haus-tos*. *al.* γ *in brevi spatio temporis*: RVFIN. Orig. in Ios. 4, 4 p. 312, 17 (*multa gesta, velut transitio Iordanis, in decimam mensis primi incurrerunt*) plurima in hanc diem -ari scripturarum relatione (*sim. p. 313, 6 multa in h. d. gesta -antur*).

deriv.: recapitulatio.

Clementi.

recaptivo, -ātum, -āre. a re- et captivare. i. q. *quasi respondendo captivare*: IREN. 3, 23, 1 l. 27 *diabolus* iuste a deo -tus est, qui hominem captivum duxerat.

recarpo et **recerpo** (*sed versus rē- poscit*), -ere. a re- et carpere. i. q. *iterum carpere*: DRAC. Orest. 397 blandos recerpere somnos (*de- var. l.*). ?vi *praeverbii evanida i. q. carpere*: SCHOL. Verg. Bern. georg. 1, 390 puellae ... pensa recarpentes (*postea viderint, sed Verg. car-pentes ... viderent, ita ut de correctione falso loco inserta cogites*).

recastro, -āre. a re- et castrare. i. q. *praecidendo privare, sc. notatione castrandi laxiore (cf. excastrare vol. V 2, 1203, 64sq.)*: CHIRON 709 (*antea: si in ilia mirmix natus fuerit*) depone iumentum et desub cute eum -bis (*recest- cod. Basil.*).

recativus v. recidivus.

Holmes.

recaveo, -cāvī, -cautum, -ēre. a re- et cavere. *technice in iure i. q. cautionem reciprociproci praestare*: COD. Theod. 9, 2, 3 ex longinquo si quis est acciendus, non prius insimulanti adcommo-detur adsensus, quam ... in poenam reciproci ... -erit.

p. p. p. *neutr. recautum, -ī pro subst.* i. q. *cautio, scriptum, quod pecuniam traditam indicat; respicitur: debitum relatum*: AVG. cur. mort. 11, 13 adparuit ... pater eius in somnis et ubi esset -um, quo illa cautio vacuata fuerat, indicavit. *pecunia in usum militum exacta (sc. in capite ad rem spectante* NOVELL. Iust. et locis IVLIANI id breviantibus; non nisi plur.; *gr. ubique respondet eadem vox lat.*): NOVELL. Iust. 130, 1 -a fieri ab optionibus collatoribus pro his, quae ab his expenduntur. 130, 3 quae fit a nostris possessoribus expensa et declaratur per -a iubemus reputari eis. 130, 5 -a ... factae ab eis expensae. 130, 7 collatores ... in-demnes servari ex -orum datione. IVLIAN. epit. novell. 123, 1 apochas sive -a. 123, 3. 5. 7.

compos.: cf. *μονογεγκαντον* (vol. VIII 1428, 24).

recavus, -a, -um. a re- et cavus. i. q. *conca-vus (praeverbium abundanter ad formam introrsum recedentem spectare vid.)*: PRVD. perist. 11, 186 tabulas ... aequore levi candentes, -um quale nitet speculum. psych. 422 spiramen ut oris frangeret *saxum missum* et -o misceret labra palato (ALC. AVIT. carm. 1, 87 artatur -o ... lingua p.). PAVL. NOL. carm. 21, 462 aulas ... -is alte laquearibus ambitiosas. *neutr. pro subst.*: AVIEN. Arat. 1279 brachchia ... Andromedae ... -o redeunt maris.

recco v. rec-.

Sannicandro.

***recēdo**, -cessī, -cessum, -ere. a re- et cedere. *scribitur ri-* INSCR. christ. urb. Rom. 17461 (*a. 370*) ricies-. Année Épigr. 1966 n. 554 (*Sitifi; a. 429*). 1988 n. 677 (*christ.; e Lusitania*); *perf.* -cesit (-cisit) *sim. v. Inscr. christ. Diehl III p. 579. compendia scripturae collegit Diehl l. cit., de r. v. infra p. 275, 35.* NOT. Tir. 11, 9 -it. 11, 23 -ssit. 11, 35 sq. non -it. non -ssit. *anomala formarum ususve: praes.* -ent GREG. TVR. glor. mart. 85 p. 545, 2 PLIN. phys. Sang. p. 267 l. 24 (*cf. -et, -sset pro -it, -ssit Diehl l. cit.*); *perf.* -dit (*vix praes.*) INSCR. christ. urb. Rom. 2398 (*saec. III*). 3215 (*a. 400; cf. -det 3587. 16327*), -cecessit (*errore lapidae?*) INSCR. Année Épigr. 1992 n. 707 (*Aquileiae; saec. IV*), *fort. etiam* INSCR. christ. Gall. I 37 (*saec. IV ex. V in.*); *formae contractae* -cesti p. 269, 52, -sset p. 274, 74. *pass. impers. v. e. g. p. 269, 73. 270, 1. 271, 35sq. 276, 50sq.; part. perf.* -ssus *vi act. v. p. 280, 23. de notione*: VARRO ling. 6, 38 *praeverbiis mutatur notio*, ut ... (pro)cessit et -ssit *eqs.* CHAR. gramm. p. 410, 11 non -o ab illo. frequenter cum eo sum. adsidue agito *eqs.* (*cf. l. 25. p. 271, 45*). SYNON. Cic. p. 441, 32 redit. remeat ... regreditur. -it. pedem refert. GLOSS.¹ II Philox. RE 6 -it: *ἀναχωρεῖ, ἀποχωρεῖ*. GLOSS. II 253, 28 *ἀφίσταται*: absto, ... abscedo, discedo, ... -o. 468, 40 *ὑποχωρῶ*: -o, cedo. IV 385, 3 -it: 'facessit', absistit, desistit () fatesc-, i. -isc-, Goetz in *indice, sed v. Thomson ad GLOSS.¹ III Abstr. FA 18 facessunt: faciunt, -unt*). *sim. al. legitur inde a* PLAVTO, ENN., CATONE. [*confunditur in codd. c. aliis compos., imprimis discedere p. 272, 12. 278, 65. al. (falsa var. l. Cic. Verr. II 3, 121), secedere e. g. p. 276, 29. 50, ceterum maxime c. recidere, e. g. p. 270, 35. 279, 41 (cf. l. 28; falsa var. l. PREC. Terr. 14. al.; vix recte trad. VELL. 1, 17, 5, an etiam p. 280, 7?)*].

i. q. *retro cedere, (dis)cedere, amoveri sim. (notio praeverbii originaria illustratur p. 269, 38, cf. p. 272, 35 [de motu, qui fit tergo non verso, v. imprimis p. 270, 11. 60, de actione revertendi v. p. 270, 74. 279, 63], saepe autem minus dilucida est; haud raro significatur potius status quidam quam ipsa actio, v. imprimis p. 274, 13. 276, 20. 278, 17. 33. 280, 8; varias no-tiones deflexas distinximus p. 273, 26. 276, 23. 278, 18. 279, 69. 280, 1; part. praes. -ens usurpatur hic illic pro subst., sc. masc. p. 271, 28. 276, 9. 277, 57. 278, 6, neutr. p. 274, 31. 280, 5. 11).* *conspexu determinationum indicantium*: 1) *unde -atur: praepos.* ab PLAVT. Capt. 551 Mil. 357 CATO orat. 1. et saepissime, maxime sub II, de Cic. S. Rosc. 112 Att. 1, 20, 2. LVCR. 4, 344 (320). PAVL. FEST. p. 31. SENT. p. 271, 56. VAL. FL. 8, 374. et saepe, ex corp. Caes. p. 269, 75. 270, 2. Ov. Pont. 2, 8, 65 LIV. 22, 38, 4 MANIL. 3, 323. *al.; adv. hinc, inde sim.* PLAVT. Bacch. 579 LVCR. 3, 725. INSCR. p. 269, 63. LIV. 4, 61, 8. 24, 40, 6. *al.; abl. nudo* PLAVT. Amph. 239 Merc. 73 LVCR. 2, 1128. *al. CVLEX 226 Ov. epist. 16, 153 met. 9, 701. Liv. p. 275, 56. al. (vix Cic. p. 276, 39. 54).* *pro struct. separativa ponitur dat. p. 271, 70. 278, 55. 72. 279, 5. al., dat. rei comparatae p. 279, 20, enunt. consec. p. 278, 19, part. (sec. gr.) p. 278, 21, inf. p. 278, 34 et SERM. Rev. Bénéd. 112, 2002, 208 l. 116.* 2) *quo -atur: praepos.* ad Cic. Arat. 383 LVCR. 2, 1113 Ov. met. 1, 61 LIV. 9, 41, 14. *al. SEN. epist. 25, 7. al., contra p. 274, 41sq., extra p. 272, 6, in c. acc. ENN. ann. 89. LVCR. p. 270, 38. CAES. civ. 2, 30, 3 VERG. Aen. 2, 791. 12, 81. et saepius, e. g. p. 276, 24 sqq., pone, post p. 270, 14. 52. 53, ultra p. 271, 14. 276, 30; adv. p. 269, 45. 274, 47sq. 278, 55. al. (c. abundantia quadam: retro CELS. 7, 26, 2^G VAL. FL. 7, 582. *al., retrorsum p. 270, 66, rursus e. g. p. 272, 70, nisi vi temp.*); *acc. loci e. g. p. 270, 34.* 3) *quam longe -atur: adv. aliquantum* QVA-DRIG. hist. 36 (*cf. e. g. multum* CELS. 7, 9, 3, paululum Cic. p. red. in sen. 7, quantum NEP. Chabr. 3, 4, tantulum Cic. Caecin. 58), longe, longius Cic. Caecin. 58 LVCR. 2, 229 VERG. georg. 4, 191. *al., procul p. 269, 44. 270, 4. 271, 7. al.; subst. acc. vel abl. mensurae p. 272, 66. 274, 21. 24. 32. al.**

[Clementi]

exempla sic digerenda esse putavimus:

I proprie et in imagine:

A in universum:

1 de animantibus:

a mero fere respectu motus: **α** *vigente vi praeverbii originaria*: l. 38 (*respiciuntur cedentes aggredientibus vel sponte se vertentes* l. 40, *se recipientes in loca privata, recondita* p. 270, 27). **β** *vi praeverbii minus perspicua vel deflexa*: p. 271, 5.

b magis quam actio respicitur: **α** *effectus -endi*, sc. *obligatio inter homines sublata sim.*: p. 271, 42. **β** *condicio -entis* (sc. *victus -it sim.*): p. 272, 9.

2 de rebus: **a** *significatur actio -endi*: p. 272, 34 (*de locis, quae videntur removeri*, p. 273, 18; *notione deflexa* p. 273, 26). **b** *per speciem motus significatur status*, sc. *ubi quid positum sit* p. 274, 14, *qua forma quid positum sit* p. 274, 56.

B *circumscribitur mors*: p. 274, 72.

II translate:

A de animantibus:

1 generatim: **a** *in variis actionibus*: p. 275, 48 (*sublucet color refugii petendi* p. 276, 23). **b** *in dicendo, scribendo*: p. 276, 32.

2 speciatim: **a** *in iure*: p. 276, 63 (*declinatur ab obligatione contracta* p. 277, 10, *a munere publico* p. 277, 24). **b** *in religione Iudaeorum vel Christi*: p. 277, 33.

B de rebus:

1 notione communi: **a** *generatim*: p. 278, 38 (*praevalente respectu temporis* p. 279, 22). **b** *speciatim in iure* p. 279, 38, *in arte gramm., rhet.* p. 279, 52.

2 notione peculiari: p. 279, 63.

I proprie et in imagine (eadem fere frequentia adhibetur cum struct. separativis [v. p. 268, 54sq.] quam sine iis): **A in universum:**

1 de animantibus (de numinibus e. g. p. 270, 55, de animalibus l. 46. p. 270, 24. al.; addidimus res personatas p. 271, 12. 16, actionem pro agente p. 270, 47, partes corporis quasdam p. 270, 68 [ceteras v. sub 2, e. g. p. 273, 27. 274, 9sq.]; gentes pro earum regionibus positas v. p. 274, 43):

a mero fere respectu motus: **α** *vigente vi praeverbii originaria significatur actio retro cedendi, se retrahendi* (exempla certiora, cetera v. sub β; *disting.* discedere l. 48. p. 270, 7):

① *de iis, qui aut cavent alios appropinquantes, aggredientes, aut ipsi progressi, aggressi sim. sponte vel iussu se vertunt* (cf. et p. 270, 33):

Ⓐ *in qualibet re*: PLAVT. Bacch. 579 *puere*, adi actutum ad fores; (*puer abit*); -e hinc dierecte. Capt. 551 tu ab istoc *rabioso* procul -as. Rud. 786 iubedum -ere istos *lorarios* ... illuc ... :: immo ad te accedent (*sim.* 788). RHET. Her. 4, 48, 61 hirundines aestivo tempore praesto sunt, frigore pulsae -unt (cf. p. 271, 25). CIC. Caecin. 46 si ..., simul ac procul conspexit armatos, -isset *Caecina e praedio* (opp. discessisset; *disting.* 45 qui abierit, ... qui effugerit). de orat. 3, 17 *Cottam ad Crassum* in ... exedram venisse ... et statim -isse, *ne eum turbaret*. VERG. Aen. 12, 129 *Rutuli et Teucri passim vagantur*; ut ...

dato signo spatia in sua quisque -ssit *eqs.* CVLEX 268 *misera Eurydice*, tanto maerore -esti, *ad inferos* (Ⓙ Barth, -ssit trad.). MORET. 13. HOR. carm. 2, 19, 31 *Cerberus Bacchi ab inferis -entis* ... pedes *lambit*. OV. Ib. 237. Pont. 3, 1, 151 *ab imperatore* pete nil aliud, saevo nisi ab hoste -am. SEN. contr. 1, 2, 1 omnes quasi erepturi *virginitatem tuam* venerunt, ... omnes quasi eripuissent -erunt. 7, 7, 4 quid tam cito -is *a filio captivo?* (*ibid.* iterum; *antea*: cur tam cito reverteris?). PHAEDR. app. 19, 6 (*scrofa parturiens lupo accurrenti*) si -is longius. SEN. Ag. 904 *nece peracta* nondum -unt; ille iam exanimem petit *eqs.* epist. 54, 7 eici est inde expelli, unde invitatus -as. 116, 6 (*in imag.*) a lubrico -amus. al. CVRT. 7, 1, 14 *regem* perterritum strenue ad armigeros, qui proxime sequebantur, -isse.

al. *in titulis arcetur viator, ne violetur area sacra, sepulcrum*: INSCR. Année Épigr. 1981 n. 29 (*Romae; saec. I^a a. Chr.*) hospes hinc rec(ede) (vel -as, -at). CIL VI 28116 ab aliena memoria -e. IX 5900 lege et -e (*christ. ut*: X 4511 [a. 565; v. INSCR. christ. Diehl 884]. 7149).

Ⓑ *in bello, pugna, certamine singulari*: ① *notione communi*: ENN. ann. 589 (*contextu deficiente*) [runata] -it (sc. *cohors sim.*?) [Ⓙ explicat Paul. Fest. p. 263 proeliata]. QVADRIG. hist. 36 inde postquam aliquantum -ssit (*dux? sim. dubites, utrum huc spectet necne* 75). CIC. Phil. 5, 26 *Antonius* -at a Mutina, desinat oppugnare Brutum, decedat ex Gallia (*item -itur a loco oppugnato*: 5, 27 a Sagunto. 13, 25 [opp. manseris]. al. Liv. 4, 55, 8 ab arce Carventana, cum diu nequiquam oppugnata esset, -ssum esse. al.; cf. p. 270, 5). Att. 5, 21, 2 *Parthi* -erant ... ab Antiochia ... nullo nostro *ἐνήμερμάτι* (*in eadem re*: fam. 15, 4, 7). CAES. Gall. 5, 43, 6 centuriones ex eo, quo stabant, loco -erunt suosque omnes removerunt

(HIRT. Gall. 8, 27, 2). civ. 2, 30, 3 in castra Cornelia -endum esse. BELL. Afr. 19, 4 Petreius graviter ictus ex acie -ssit (VEG. mil. 3, 22, 2. cf. p. 272, 26). VERG. Aen. 11, 653 *Camilla*, si quando in tergum pulsa -ssit, spicula converso fugientia derigit arcu. OV. met. 12, 359 procul a telo Theseus veniente -ssit. LIV. 6, 28, 4 hostes a moenibus *urbis* -ssere (cf. 26, 10, 9 a muris [34, 28, 6 tantum a muro ..., ut extra ictum teli essent. 34, 39, 12]). 10, 33, 10 Samnites ... -erunt, diversi consules ... discedunt. 22, 38, 4 (*inde* FRONTIN. strat. 4, 1, 4; *ius iurandum militum*) sese ... formidinis ergo non abituros neque ex ordine -ssuros, nisi *eqs.* et *saepe*. *in tabula luso-*

ria de victo (cf. p. 272, 12): CIL XIV 4125, 1 idiota, -e (*item* 2). ② *significatur, qui obversus adversariis retro gradiuntur* (*disting. fugientes* l. 12. 15. 22; cf. l. 61): PLAVT. Amph. 239 *nemo fugit nec -it loco*, quin statim rem gerat. QVADRIG. hist. 10° *Manlius adversarii humerum* ... in-

cidit neque -ssit usquam, donec subvertit. SISENNA hist. 34 post principia paulatim -unt atque inde ... fugae se mandant. BELL. Afr. 71, 1 *Caesar tironibus praecepit*, in quantulo spatio resisterent, modo procurerent modo -rent (*item in arte pugnandi*: FEST. p. 344 serra proeliari dicitur, cum assidue acceditur -iturque. VEG. mil. 1, 11, 7 *ut tiro* -ret, adsultaret, insiliret. 3, 14, 7 spatium accedendi atque -endi). VERG. Aen. 12, 291 ruit ille

rex -ens et ... oppositis a tergo involvitur aris in caput. SEN. dial. 4, 34, 5 (*in imag.*) percussit te *iratus*: -e (*antea*: pedem rettulit). CVRT. 4, 16, 6 iam non sensim, sed citato gradu -bant, nec quicquam fugae, nisi quod nondum terga verterant, deerat. VAL. FL. 7, 591 *taurus victus* tandem gravius mugire -ens incipit (*ad* p. 275, 50 *trahunt alii*). al. *cum acumine*

describitur motus aggredientis simulque caventis (cf. l. 61): STAT. Theb. 6, 773 *pugil adversario* instat gressu vultuque -it *evitans ictus*.

Ⓓ *de iis, qui ex hominum societate se recipiunt in loca privata, recondita, deserta sim.* (*in exilium* l. 33; *exempla selecta inde* a SEN. phil. los.): LVCIL. 1070 serus (sec- trad.) cum e[oj] medio ludo ac, (ac l. trad.) bene potus -ssit (cf. p. 275, 25 et PLIN. nat. 28, 26 -ente aliquo ab epulis. IVST. 12, 13, 7 e convivio). CIC. Verr. II 4, 39 *Diodorus* interea -it; abesse a domo ... maluit quam a *Verre spoliari* (cf. 41 provincia domoque caruit. *item -itur in exilium* [ut loci spectent simul ad p. 269, 41]: OV. fast. 6, 665

exilio mutant urbem Tiburque -unt *tibicines*. SEN. Herc. f. 1330 in quas impius terras -es? [-cid- var. l.; cf. 1322 ubi me recondam?]. al.; *in persecutione Christianorum*: CYPR. epist. 55, 13, 2 qui extorres et profugi -bant. 58, 4, 1 *frater* -ens et latens deserti loci solitudine. al.). LVCR. 2, 1102 *ut Iuppiter* (in) deserta -ens saeviat exercens telum. NEP. Chabr. 3, 4 *duces Athenienses* tantum se ab invidia putabant futuros, quantum a conspectu suorum -erint. VERG. Aen. 12, 81 haec ubi dicta dedit *in regia* rapidusque in tecta -ssit (OV. met. 7, 99). LIV. 9, 38, 13 consul ... tacitus ab ... legatis -ssit. SEN. clem. 1, 8, 4 prodire ... ac -ere et mutare habitum sine sensu publico. dial. 9, 3, 2 a foro ... et publico -endum est. 10, 18, 1 exerce ... te vulgo ... et in tranquillorem portum ... -e. CVRT. 7, 5, 16 ad curandum corpus -ssit (*item* 7, 11, 20). PETRON. 85, 4 cum in triclinio iaceremus, quia ... pigritiam ... -endi imposuerat hilaritas *diei festi* longior. QVINT. inst. 12, 2, 8 studia sapientiae, *i. fere qui ei student*, non iam ... in hac fori luce versantur, sed ... in conventus scholarum -erunt. TAC. dial. 9, 6 poetis ... in solitudinem -endum (sec- Schele) est. SVET. Claud. 10, 1 in diaetam quandam ... -erat. al.

Ⓔ *de aliis*: Ⓐ *qui abeunt in locum ordinis posteriorem* (cf. p. 269, 61): PLAVT. Poen. 611 pone nos -e; ... nos priores ibimus. CVRT. 10, 6, 19 *Perdiccas iussus regis anulum tollere* tamen -ssit et post eos, qui sedi erant proximi, constitit. Ⓑ *qui evanescent, postquam apparuerunt* (sc. *dei imaginesve mortuorum*): ENN. ann. 47 (*Ilia narrat somnium suum*) haec effatus pater ... repente -ssit nec sese dedit in conspectum. VERG. Aen. 2, 791 *simulacrum Creusae* tenuis ... -ssit in auras. CVLEX 384 dixit et ... tristis ... -ssit *culex mortuus*. OV. met. 9, 701 monuit thalamoque -ssit *Isis*. al. *cum acumine quodam*: APVL. met. 11, 7, 1 *his dictis* numen, *i. Isis*, ... in se -ssit (*aliter* p. 276, 12). Ⓒ *qui tergo non verso retro gradiuntur* (cf. l. 11): SEN. contr. 1, 3, 7 carnifex ... -ens impellit ream deiendam de saxo (cf. l. 25). SEN. epist. 22, 8 (*in imag.*) *occupationibus implicandam* referet pedem, non vertet terga, sed sensim -et in tutum. QVINT. inst. 11, 3, 127 *in iudicio* -ere sensim (*disting.* resiliunt). SOL. 20, 6 *alce* -ens in posteriora vestigia (Plin. nat. 8, 39 retrograditur). MACR. Sat. 7, 14, 16 si ulterius, qui intuetur, accesserit seu retrorsum -erit. Ⓓ *qui non obsequuntur ducenti, renituntur trahenti sim.* (*non nisi in imag. de partibus corporis; cf. homines renuentes* p. 276, 9): VET. LAT. psalm. 43, 19 (cod. 300, *sim. al. et VVLG.*) inique non egimus ... et non -ssit cor nostrum retro (*gr. ἀνέστη εἰς τὰ ὀπίσω*, Hier. psalt. sec. Hebr. non est conversum retro. *inde* RVFIN. Orig. in num. 8, 1 p. 53, 13). VVLG. II Esdr. 9, 29 dederunt uerum -entem et cervicem suam induraverunt. Zach. 7, 11 verterunt scapulam -entem (HIER. ad loc. l. 172 ex habitu corporis mea, *i. dei*, imperia respuentes). Ⓔ *qui revertuntur, redeunt eo, unde venerunt* (*qui color sublucet supra saepius*, e. g. l. 42. p. 269, 53. 56; cf. p. 272, 48.

50): VET. LAT. Luc. 5, 4 (cod. 2; *Iesus Simoni piscatori spe praedae decepto*) -e in altum et summittite retia (gr. ἐπανάγαγε, cod. 4. al. et Vulg. duc). FAVST. REI. grat. 1, 10 p.38, 11 (*respic. Luc. 15, 24*) filius prodigus, qui -endi contemptu mortuus fuerat, revixit desiderio revertendi.

β vi praeverbii minus perspicua vel deflexa significatur quaelibet actio (dis)cedendi (exempla selecta inde a SEN. philos.): PLAVT. Mil. 357 ego aps te procul -am. POMPON. Atell. 43 possum exorare te, ut -as a me paulisper modo? LABER. mim. 6, 1 podagricus non -ssit, (trad. solo excerpto Cauchii Char. gramm. p. 95, 25). CIC. off. 2, 29 P. Sulla a ... hasta bonorum publicandorum non -ssit. LVCR. 4, 344 (320) de speculi qua parte -as. VERG. georg. 4, 191 apes a stabulis pluvia impendente non -unt. CVLEX 226 et rure -ssit Iustitia et prior illa Fides (per prosopop. ut: Ov. Pont. 4, 3, 29 si Fortuna -at [31 haec dea]. LVCAN. 7, 433 reditura ... numquam Libertas ultra Tigrim ... -ssit. STAT. silv. 4, 8, 16 procul atra -at Invidia. al.). HOR. epist. 2, 2, 113 (in imag.) poeta tamquam censor audebit quaecumque parum splendoris habebunt ... verba movere loco, quamvis invita -ant eqs. LIV. 8, 35, 10 quotienscumque dictator ab exercitu -isset (-ssit var. l.). 21, 31, 2 Hannibal quantum a mari -isset, minus obvium fore Romanum credens (32, 9, 10). MANIL. 3, 323 cum ex illa terrarum parte media -as polum petens. PHAEDR. app. 12, 2 filius e conspectu cum patris -erat, immoderate agebat (SEN. dial. 6, 24, 2. paulo aliter p. 270, 40; cf. HIER. epist. 21, 35, 2 a patris -is aspectu). SEN. Tro. 514 procul hinc -e teque diversam amove. dial. 12, 15, 3 si non -isses a filio (2 digredi). LVCAN. 5, 795 neuter coniugum ... -ens sustinuit dixisse 'vale'. PLIN. nat. 10, 61 ciconiae abiturae congregantur ... et ceu lege praedicta die -unt; nemo vidit agmen discedentium eqs. (cf. p. 269, 46). QVINT. inst. 12 proem. 3 (in imag. de scriptore) rarus, qui tam procul a portu -isset, reperiebatur. PLIN. paneg. 86, 4 -entem ... lacrimis sequi (3 digredientem). CYPR. epist. 59, 8, 2 quominus a via recta et a certa regula non -amus (in imag. ut: VVLG. exod. 32, 8 -erunt cito de v., quam ostendisti eis [Vet. Lat. cod. 100 praevaricaverunt]). AVG. in psalm. 90, serm. 1, 4 l. 53 a v. Christi. al.). AVG. catech. rud. 26, 9 Christus non -ens a patre ... venit ad homines (in eadem re: conf. 4, 12, 19 illuc in caelum ... abscessit, unde numquam -ssit. serm. 184, 1 a patre. LEO M. serm. 22, 2 l. 34. al.). al. in opere faciendo vel delineando: VITR. 3, 5, 5 in faciendis capitulis -endum ... est ab extremo abaco in interiorem partem tantum (item impers.: 6, 8, 7, 4, 1 paululum ab eo pariete umido -atur et struatur alter tenuis distans ab eo. COLVM. 4, 16, 2 pedali ... spatio -endum [recidendus trad.] est a trunco vitis fulciendae). LEX met. Viscap. II 14 qui puteos aerarios aget, a cuniculo, qui aquam metallis subducet, -ito et ... tantos pedes utroque latere relinquo (sim. 18).

γ magis quam ipsa actio respicitur: α effectus -endi, sc. quo dirimitur societas hominum inter se obligatorum (domini et canis l. 72), vel deponitur officium quoddam, potestas sim. (exempla potiora quaedam; saepe negatum, ut significantur in officio suo perseverantes, e. g. l. 50sq. 59. p. 272, 2; cf. e. g. l. 10. p. 268, 35. 273, 51): ① -itur a locis: CIC. S. Rosc. 112 quid recipis mandatum, si ... neglecturus ... es? ... -e de medio; per alium transigam. Q. CIC. Cic. fam. 16, 27, 1 (in imag.) viri pessimi, consules designati nisi a gubernaculis -erint, naufragium imminet. CVRT. 5, 11, 2 Bessus custos verius quam comes a curru regis non -bat (per negationem de perseverantia in munere ut: COLVM. 12, 18, 4 per vindemiam ab torculari ... -endum non est. PAPIN. dig. 35, 1, 71, 2 ut a monumento testatoris ... non -at legatarius. VET. LAT. Luc. 2, 37 [cod. 2. al.] Anna non -bat a templo ieiuniis et orationibus serviens domino [gr. ἀρίστατο, cod. 4. al. = Vulg. discedebat]. al.). SENT. procos. Sard. (CIL X 7852) 11 ut de praediis ... -rent vacuumque possessionem traderent. COD. Iust. 7, 38, 1 (a. 365) de nostris possessionibus. 1, 3, 54, 7 a quo monasterio -erint. al. ② -itur ab hominibus (nonnulla in imag. adhibita vid. verguntque ad II): CIC. Planc. 99 Plancius a me exule non -ens Thessalonicam me ... perduxit (item de amicis, familiaribus: Ov. Pont. 4, 3, 7 -is, auxilio postquam scis opus esse tuo. VET. LAT. Ioh. 6, 66 [cod. 13] multi -erunt ex discipulis eius retro [gr. ἀπὸ τοῦ οὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, cod. 2. al. et Vulg. 6, 67 abierunt retro]. VVLG. prov. 19, 7 amici procul -erunt ab eo paupere. al.). CAEL. Cic. fam. 8, 14, 2 (si) ab exercitu -erit Caesar (antea: nisi exercitum ... tradiderit). Ov. rem. 619 manat amor tectus, si non ab amante -as (item de amantibus: SEN. contr. 2, 4, 9 a patre meo meretrix non -it; paulum abest, quin noverca sit. CYPR. epist. 4, 4, 1 si ab se invicem -erint). CELS. 3, 4, 9 idoneum esse medicum, qui non multum ab aegro -it. SEN. Ag. 722 (loq. Cassandra) -e, Phoebe, iam non sum tua (item respicitur favor deorum: STAT. Theb. 2, 540 quidam hastam misit, sed audenti deus et fortuna -ssit. 10, 335. cf. p. 278, 10). PLIN. nat. 8, 142 a corpore domini occisi non -isse ... feras abigentem (canem fidelem; sim. 8, 145). QVINT. decl. 259, 21 -ere ... a marito (respicitur divortium ut: 357 them. ab ... viro. VET. LAT. I Cor. 7, 10 [Cypr. testim. capp. 3, 90. al.] uxorem a viro non -ere [disc. var. l. sec. Vulg., gr. χωρισθῆναι]. al.; absolute: IVV. 6, 365¹⁷

nubunt subitaeque -unt mulieres. AVG. bon. coniug. 3, 3. COD. Theod. 3, 16, 2 pr. [antea: discesserit]). SCAEV. dig. 33, 1, 13, 1 si ab uxore mea non -erint liberti (cf. MOD. dig. 31, 34, 4 ne a filiis testatoris ... -ret libertus). HIER. epist. 22, 34, 1 anachoretiae ... ab eo, quod procul ab hominibus -erint, nuncupantur (item de monachis sim.: EVCHER. laud. her. 31 in mundo positi, quodammodo extra mundum -unt. RVSTIC. Conc.^s I 4 p. 9, 3 in eremum ... -eras [cf. Migne gr. 78, 197^B ἀναχωρήσας]. al.; cf. p. 271, 57). al.

β condicio -entis, ut significetur, quo statu quis discedat; quod indicatur: ① per praedicat. (e. g. forma victor -ssit fere pro vicit): LVCR. 3, 997 candidatus victus tristisque -it (Ov. rem. 199. PAVL. sent. 1, 6^b, 3 [disc. var. l.]). INSCR. Année Épig. 1949 n. 82 bictus -e [in tab. lusoria; cf. CIL XI 6729, 1]. al.). VERG. Aen. 12, 630 nec numero inferior, pugnae neque honore -es. HOR. epist. 1, 16, 35 pono munus publicum, quod accipi, tristisque -o ([sec. l. II]). SEN. dial. 9, 1, 9 non peior, sed tristior). Ov. ars 1, 677 quae mulier, cum posset cogi, non tacta -ssit, ... tristis erit. INSCR. Ephem. Epigr. VIII p. 527 n. 316 (Caesaraugustae; aet. imp. Aug.?) porta Romana qui [faciunt], elares (i. hil-) -ant (l. alvi deiectionem, coitum? legunt intelleguntque alii aliter, v. e. g. Cugusi, Carm. epigr. Hisp. n. 142). SAB. Macr. Sat. 3, 6, 11 mercator a praedonibus circumventus ... repugnavit et victor -ssit (IVST. 19, 3, 7. PARIS 7, 7, 1 [Val. Max. superior discessit]). EVTR. 1, 10, 1). SEN. dial. 2, 8, 3 (in imag.) Fortuna, quotiens cum virtute sapientis congressa est, numquam par -ssit. CVRT. 6, 2, 21. PERS. 5, 88 (verba liberti) vindicta postquam meus a praetore -ssi. MART. 4, 30, 2 piscator, fuge, ne nocens -as. al. IVV. 3, 297 dicere si tempestes aliquid tacitusve -as. 6, 130. TAC. Germ. 14, 1 superstitem ... ex acie -isse. al. ② vario modo: Ov. met. 11, 216 non sine honore -ssit Telamon (CE 477, 7 semper s. lite -ssi [cf. 561, 5 s. lite fui]. adde l. 32). PLIN. epist. 8, 23, 4 Avitus descendit cupidus semper ita -bat ut melior factus. paneg. 69, 1 candidati alii cum laetitia, alii cum spe -erunt (OPTAT. 1, 27, 5 cum ingenti laude. MVTIAN. Chrysost. hom. 1, 4 p. 241ⁱⁿ. cum stulti cuiusdam nomine [gr. p. 18ⁱⁿ. ἀπὸ τοῦ οὐτοῦ]). SVET. Nero 23, 3 aequiore animo ... nec sine sollicitudine.

2 de rebus (v. quae supra p. 269, 35 monuimus): α significatur actio -endi: α notione communi, sc. loco cedendi (vis praeverbii originaria q. e. retro elucet maxime l. 44sq. p. 273, 18sq., ceterum e. g. l. 64. 68. 72): ① derebus mobilibus: ② naturalibus: ③ respectu peculiari pertinet ad: sidera occidentia (cursu diurno vel annuo; aliter l. 64; cf. p. 273, 61): ENN. ann. 89 sol albus -ssit in infera noctis [ad rem v. Flores, 2002, ad l.]. LVCAN. 5, 544 orbe ... exhaustus medio languensque -ssit sol. CYPR. domin. orat. 35 l. 660 -ente ... s. ac die cessante [sim. l. 662 in imag. de Christo]. al.). CIC. Arat. 364 Arctophylax serius ... -it (cf. gr. 584 δύηται). 383 Avis ad summam caudam primasque -it pinnas (381 cedit ..., mergitur). mare perpetuo motu litora relinquens petensque (opp. passim accedere): CIC. Planc. 15 (in compar. de mobilitate suffragantium) undae comitiorum ut mare ... sic effervescunt quodam quasi aestu, ut ad alios accedant, ab aliis autem -ant. nat. deor. 2, 132 aestus maritimi ... accedentes et -entes (SEN. benef. 1, 10, 1. PLIN. nat. 1, 2, 99 [cf. 2, 212 accedere ac reciprocare]. et saepius). SEN. dial. 1, 1, 4 nudari litora pelago in se -ente (nat. 6, 7, 6 sub terra potest -ere ac resurgere p. infernum). MELA 3, 2 ut illa luna surgit ac demergitur, ita -ere atque adventare maria (SERV. auct. Aen. 1, 246. al.). al. vitem sim. crescendo se alicunde amoventem: COLVM. 3, 17, 2 surculus longius -ssit a matre et quasi ... prosluit. PLIN. nat. 17, 239 vitem a lauro averti et -ere saporemque inimicum fugere. TERT. anim. 19, 5 ut crescendo -unt, ut refugiunt plantae quaedam a parietibus! oculos non -entes, i. defixos in rem contuendam: VAL. FL. 4, 639 stant ora metu nec fessa -unt lumina diversas circum servantibus undas. ② vario respectu: LVCR. 2, 1113 corpora ... ad sua saecula -unt, umor ad umorem eqs. (2, 1128 [item 4, 860] fluere atque -ere c. rebus multa). 4, 130 quaecumque ab rebus rerum simulacra -unt (4, 737). 4, 917 vis animae partim ... foras eiecta -ssit a corpore dormientis. 6, 1042 ut a lapide hoc, i. magnete, ferri natura -at. al. CIC. nat. deor. 2, 51 stellae errantes tum abeunt (ad -var. l.), tum -unt, tum antecedunt eqs. (sim. de cursu planetarum [aliter l. 38. p. 273, 31]; 2, 102 sol modo accedens circulo aequinoctiali, tum autem -ens. VITR. 9, 2, 3 cum triduum -ssit luna ab sole. SEN. nat. 3, 26, 2 cum longius -erunt sidera a terra. al.). 2, 130 Nilus Aegyptum cum tota aestate obrutam ... tenuit, tum -it (cf. PLIN. nat. 5, 58 aquae Nili omnia detinent tardius -endo. al.). ALF. dig. 41, 1, 38 flumen ... agrum ... ambedit ..., postea rursus ... -ssit et alluvione in antiquum locum rediit (IAVOL. dig. 7, 4, 24 pr. [opp. occupavit]. POMPON. dig. 43, 20, 3, 2. cf. l. 68sq.). VERG. Aen. 2, 633 flammatae ... -unt (viam fugienti praebentes ut: SEN. benef. 3, 37, 2. secum certantes: STAT. Theb. 12, 440 ut flamma -at concurratque tamen). Ov. am. 3, 6, 44 Enipeus cedere iussit aquam: iussa -ssit aqua (SEN. Thy. 68. al.). met. 1, 61 divisi sunt venti cardinales: Eurys ad Auroram ... -ssit

eqs. MANIL. 3, 291 per quot creverat astrum Lanigeri stadia ..., tot Libra -it (cf. 275sq. quot stadiis ... surgant sidera quotque cadant). 3, 509 ut sidera in proprias vires sortesque -ant prius ab astrologo minus recte disposita. CELS. 4, 27, 1^p add. 1.85 *calculus* modo vesicae cervicem urget, modo ab ea -it (7, 26, 2^g -ssit retro). *al.*

⑥ *ceteris: a homine factis, ut moveantur*: VITR. 10, 3, 4 longius ab centro -ens ... aequipondii brevis in statera (antea: perducitur). 10, 6, 2 *regula* -ens a primo in octavum punctum lineae cuiusdam (antea: progrediens). SEN. Ag. 445 terras procul, quantum -unt vela, fugientes notat miles navigans (item de navibus: PLIN. nat. 2, 164 procul -ente navigio. 10, 114 longo naves ... cursu -unt a terra). Herc. f. 1198 sinuare nervom arcus vix -entem mihi, i. Herculi. PORPH. Hor. carm. 1, 25, 3 *ianua*, cum ... aperitur, -it a limine. *al.* *generalibus*: SEN. epist. 117, 7 si extra est, quod accidit alicui, posteaquam acciderat, -ssit; quod -ssit, motum habet et ... corpus est. AVG. in psalm. 99, 5 1.76 caecus est rebus absens ...; non rebus ipsis ... -entibus ab eo, sed defectu oculorum (opp. accedentibus rebus ad videntem).

⑦ *de locis, quae videntur removeri, eo quod relinquuntur ab iter facientibus* (sim. p. 275, 9; cf. notione communi l. 9sq.): VERG. Aen. 3, 72 provehimur portu terraeque urbesque -unt (OV. met. 8, 139, 11, 466 longius. SEN. benef. 6, 15, 6 e conspectu). VAL. FL. 2, 8 iam longa -ssit Sepias. SIL. 3, 157 pontus tellusque -ssit. STAT. Theb. 1, 549 (describitur patera caelata) Gargara desidunt Ganymedi surgenti et Troia -it (aliter p. 274, 67). PANEG. 6, 18, 3 carinis ... labentibus et ripis ... -entibus. RV. NAM. 1, 223.

⑧ *notione deflexa dicuntur -ere*: ① *quae separantur a compagine firma, a iunctura quadam*: ① *in corpore animantium; separatio fit*: ① *detrimeto naturali, morbo sim.*: LVCR. 4, 65 (perperam iteratur 4, 102) *explicare non possis*, cur illa, sc. maiora corpora, cadant magis ab rebusque -ant quam simulacra minima. CELS. 6, 13, 4 a dentibus gingivae -unt (CAEL. AVR. chron. 2, 4, 71). 6, 19, 1 -ere ab ungue caruncula ... consuevit: pterygion Graeci appellant. PLIN. nat. 22, 22 *eryngion* -entes ab ossibus carnes sanat (22, 32, 23, 78 cutem in capite ab o. -entem. *al.*). ② *vi illata variisque causis: in poesi dactylica*: OV. epist. 16, 153 ante -isset caput hoc service cruenta, quam tu de thalamis abstraherere meis (item in compar.: Pont. 2, 8, 65 caput e nostra citius service -et ..., quam eqs.). fast. 6, 708 caesa -erunt a cute membra Marsyae. LVCAN. 8, 674 trunco Pompeii cervix abscisa -ssit. in medicina: CELS. 5, 26, 24^a si ab altera parte vulneris caro magis -ssit. 6, 7, 7^a ubi crusta oleo infuso a corpore iam -it. 8, 3, 10 a parte sana -it ossis pars adusta (8, 11, 3 {a} qua p. -ssit os luxatum [opp. prorumpit]. 8, 16, 2, 8, 18). 8, 10, 7^b si ossa femoris fracti inter se -erunt (8, 20, 6). *al.* PELAGON. 257 si a locis compagine articulorum -erint (cf. Hippiatr. gr. I p. 236, 14 ὑπεξέλθου).

⑨ *in quolibet conexu*: SEN. nat. 3, 27, 9 promunturia fundamentis laborantibus a continenti -erunt die diluvii (cf. 6, 25, 2 aliquando Ossam Olympo cohaesisse, deinde terrarum motu -isse. 6, 30, 1 montes a montibus -isse et ... diruptum esse ab imo solum). COLVM. 4, 15, 3 id, quod a matre abscisum -ssit, in scrobe ponitur. PLIN. nat. 15, 113 quaedam poma statim a ligno -unt (cf. 19, 67 statim a pediculo -unt melopepones). non -ere i. q. haerere, manere (cf. p. 271, 45): PLIN. med. 1, 1, 6 (inde MARCELL. med. 1, 86) tela araneae imposita ... non -it, nisi sanet dolorem (Plin. nat. 29, 114 abscedit). MARCELL. med. 23, 76. SORAN. p. 117, 6 ut priapiscus inlitus non exinde, i. a vulnere, -at.

⑩ *quae evanescent, non iam sunt: varia*: VERG. Aen. 5, 526 volans ... arsit harundo ... tenuisque -ssit consumpta in ventos. OV. fast. 6, 413 stagna -erunt ... siccaeque nunc tellus est in foro Romano. VET. LAT. apoc. 21, 1 (Aug. civ. 20, 16, sim. cod. 74) primum caelum et terra -erunt (gr. ἀπῆλθαν, cod. 51 et Vulg. abierunt). VVLG. Iob 14, 11 si -ant aquae de mari et fluvius ... arescat. AVG. civ. 1, 12 p. 23, 12 ex ... elementorum ... sinu, quo dilapsa cadavera -erunt. lux, tenebrae, nebula sim. (cf. sidera occidentia p. 272, 38): OV. met. 1, 609 nebulas ... -ere iussit Iuno (cf. CLAUD. 10, 184 adventu Veneris pulsata -unt nubila, clarescunt ... Alpes). SEN. Thy. 892 dies -ssit (MART. 6, 42, 10 d. ... nullo tardius a loco -it quam a thermis Etrusci. *al.*). SIL. 7, 728 nox atra -ssit (COMMON. patr. 1, 13). CYPR. zel. 10 (in imag.) -erunt de pectore tuo tenebrae (lumine Christi ut: ORIG. in Matth. 16, 11 p. 509, 1. proprie: VVLG. iud. 19, 26).

⑪ *quae decrescunt, minuuntur: de orbe lunae*: OV. met. 15, 312 minimos cum luna -ssit in orbes (inde Vib. Seq. geogr. 192a luna tenuata). MANIL. 1, 528 lunam servare modum, quo crescat quoque -at (527 excedere). de tumore inguinum: PLAC. med. 1, 12 rec. a inguina, quae ante surrexerunt, ... -unt (sim. 1, 10 rec. β tumor inguinum -et).

⑫ *quae scinduntur, diruuntur sim., sc. de solo, terra (cf. eius partes praecisas l. 45sq.)*: SEN. nat. 6, 20, 6 (ex Epicuro) vitiatas et -entibus columnis, quibus pars terrae sustinetur, tremuit pondus impositum. 6, 31, 3

pavimento -ente in terrae motu (opp. compresso). LVCAN. 1, 102 (in compar.) si terra Isthmi -at, Ionium Aegaeo frangat mare. 6, 483 terrae onus percussus voce incantationis -ssit perspectumque dedit ... Olympi. VAL. FL. 7, 616 summis iam rura -ere cristis spartorum vidit Iason. STAT. Theb. 7, 794 iam ... -ssurae paulatim horrescere terrae (816 humus ... dissilit). CYPR. unit. eccl. 18 -entis soli hiatus absorbit Core aliosque (spectat ad num. 16, 32).

⑬ *quae prementi cedunt, sc. concava fiunt (cf. l. 56, p. 273, 12)*: SORAN. p. 64, 7 ut duritia alvi digito pressa -at et postmodum se recolligat (gr. p. 116, 3 εἴκων). p. 66, 9 quod venter, cum premitur, non -at (sim. p. 66, 11 in aliquantum. cf. gr. p. 117, 11sq. μηδέποτε εἴκειν ... μηδὲ κοιλαινεσθαι, Cael. Aur. gyn. 2, 41 cedere. aliter l. 68).

⑭ *per speciem motus significatur status (stirpe tam perf. quam praes.; exempla certiora)*: α *ubi quid positum sit; respicitur potius*: ① *distantia, separatio, longinquitas sim.*; -unt: ① *res variae*: CIC. Arat. 260 -ens Austrum consequitur devitans circulum solstitialem ... Virgo (cf. gr. 490 ὀλίγον φέρεται νοτιωτέρῃ). VERG. Aen. 2, 300 secreta ... Anchisae domus ... -ssit (SERV. a frequentia se removet. cf. STAT. Theb. 5, 242 lata -ssit urbe domus). MANIL. 1, 544 quantum terris atque aequare signa zodiaci -unt, tantum bina patent. 2, 355 linea trigoni magis vicina meat caeloque -it. 3, 199 quot ... ab ea luna Phoebus partes et signa -it, tot eqs. 4, 798 (in imag.) Aquarius signum Aegyptum ad tepidam Tyriasque -it (in arces) (designantur regiones ei subiectae). VITR. 3, 5, 6 ab linea, quae ... demissa erit, in interiorem partem (alia) -at unius ... partis latitudine. 9 praef. 8 altitudinis partes quattuor a perpendiculari -ant. GERM. 529 quantum a tellure -it regula zodiaci. CELS. 8, 1, 18, 8, 15, 1 si in alam delapsus est umerus, cubitus -it ab latere. *al.* ② *regiones terrae, oppida sim.*: OV. met. 8, 590 inter Echinades procul una -ssit insula (CVRT. 4, 9, 10 prospectus ... ad ea, quae p. -ssere. PLIN. epist. 5, 6, 2. *al.*). MANIL. 4, 632 Trinacria Italia (tantum praecisa) -ssit (, sc. non maiore spatio). CVRT. 4, 1, 6 oram et pleraque longius etiam a mari -entia rex ... possidebat (PLIN. nat. 4, 82 oppidum ab m. -ens xv milibus passuum. *al.*). PLIN. nat. 4, 24 Piraeus et Phalera portus ... muro -entibus Athenis iuncti sunt. VAL. FL. 5, 51 gubernatore mortuo quantum Phasis, quantum Aea -ssit! (cf. votum bellum detrectantis: STAT. Theb. 5, 745 semper, Thebe funesta, -as). CLAUD. 28, 543 turba replet omne Palatino quod pons a colle -it Mulvius. *al.*

⑮ *situs alicunde retro porrectus, sc. in longum vel in interiora: de aedificiis eorumque partibus*: CATVLL. 64, 43 sedes Peleos, quacumque opulenta -ssit regia, ... splendent auro. VITR. 6, 3, 1 a parietibus trabes -entes. PLIN. epist. 2, 17, 21 contra parietem medium cubiculi zotheca perquam eleganter -it. 5, 6, 20 contra medium fere porticum diaeta paulum -it. de regionibus terrae earumve incolis (e. g. l. 47): SEN. suas. 1, 4 in oceano nihil salutare est ...; rudis et imperfecta natura penitus -ssit. MELA 3, 72 Rubrum mare primo -entis oras aequabiliter impellit (opp. quas ripas inflexerat bis inrumpit). PLIN. nat. 3, 19 primi in ora Bastuli, post eos ... intus -entes Mentesiani, Oretani (3, 22, 5, 66 Syria, qua -it i., Damascena vocabatur. cf. 6, 24 gens Cappadocum longissime ... Ponticarum omnium introrsus -ens [inde SOL. 45, 1 = MART. CAP. 6, 690 Cappadocia ... introversus -it]. addas l. 51). 3, 20 regio Edetania ... ad Celtiberos -ens (4, 33 infra. 5, 48 introrsus ad meridiem). 4, 33 Macedonia ad Epiroticas gentes in solis occasum -ens (5, 74 oppida in Arabiam -entia. EVCHER. laud. her. 1 usque in mare magnum -entia heremi secreta, penetraveras [, pars codd. et VITA Hil. Arel. 8 l. 13, om. cett. et edd.]). AVIEN. orb. terr. 325 quantum terrarum interna -unt.

⑯ *qua forma quid positum sit, sc. sinuosa vel cavata sim. (cf. l. 8)*: regiones terrae, montes: SEN. dial. 6, 18, 5 litora in portum -entia (epist. 90, 17 loca excavata in specum -erunt. PLIN. nat. 3, 95 in tres sinus. IVST. 24, 6, 8). MELA 3, 8 ab his promunturiis in illam partem, quae -ssit, ingens flexus aperitur. 3, 14 incipiunt orae paulatim -ere et ... spatia contrahere. 3, 24 ripis ... -entibus ... ingens lacus est Rhenus. PLIN. nat. 3, 71 sinu -ente (cf. AVIEN. ora 176 qui dehiscit ... sinus, ... -it). IVV. 6, 650 mons subtrahitur clivoque latus pendente -it. AVIEN. orb. terr. 567 sinuoso ... -it caespite Peloponnesus. res variae: LVCAN. 3, 533 (respic. acies instructa) navium robur aperto oppositum pelago; lunata classe -unt ... Liburnae. QVINT. inst. 2, 17, 21 ut quaedam eminere in opere pictoris plano, quaedam -isse credamus (aliter p. 273, 23). PLIN. epist. 3, 6, 2 venter -ssit in statua senis (cf. SIDON. epist. 1, 2, 3 -ente alvo pectus excedens. aliter l. 10). APVL. met. 11, 11, 4 multum -ens spatiosa dilatione ... ansa urnulae. AVIEN. Arat. 1568 sol ora cavo similis medioque -ens orbe (cf. gr. 828 κοῖλος ἐειδόμενος).

⑰ *per imaginem abeundi circumscribitur mors animantium (quaedam vergunt ad II, maxime l. 74sq.)*: 1 -unt varia: anima, vita sim.: PLAVT. Merc. 73 postquam -sset (-ssit trad.) vita patrio corpore (VERG. Aen. 4, 705 dilapsus calor est atque in ventos v. -ssit. adde p. 275, 11).

[Clementi]

LVCR. 3, 212 *cum* animi natura animaeque -ssit. 3, 439 *cum* ... ex hominis membris ablata -ssit *anima* (3, 716. 725. Ov. met. 11, 43 in ventos. PREC. Terr. 13. ORIG. in Matth. 13, 9 p. 203, 29 a corpore [gr. *χωρίζουμένης*]. *al.*). SEN. benef. 4, 8, 1 *Stoicorum deum appellant et* Herculem, quia vis eius ..., quando ... lassata fuerit operibus editis, in ignem -ssura *sit* (*respic. ἐξ-πύρωσις mundi*; cf. p. 273, 55sq.). MOYS. Cypr. epist. 31, 3 (*de martyre*) Christum ... etsi -ente ... spiritu confiteri (POTAM. tract. 1 l. 40 C. di-vortio -entis s. a corpore. CE 662 [= INSCR. christ. urb. Rom. 1426], 2 a carne). *al.* *res, quae a moriente relinquuntur* (cf. p. 273, 18): VERG. Aen. 3, 311 si lux alma -ssit. SEN. Herc. O. 968 (*loq. Deianira*) -e, Titan, tuque ... vita. STAT. Theb. 8, 733 *Tydeus* -ere caelum ... sensit.

2 -unt ipsi morientes: **a** *indicatur unde* (quo l. 23): CIC. Tusc. 4, 40 qui ... a vita -erit (CHIRON 351 ex v. AVG. anim. 3, 9, 12 p. 369, 21 de hac v. *al.*). MART. 4, 73, 7 *quidam* a luce -ssit (CE 524, 3 [*tit. mutilus, fort. paganus*] functus ... vita felix de l. -ssi. INSCR. christ. urb. Rom. 17511 [a. 397] de hac l.). PLIN. epist. 2, 1, 11 in memoria ... versabitur, postquam ab oculis -ssit. CYPR. Demetr. 8, 2 de mundo (mortal. 6 GREG. TVR. Franc. 1, 47 p. 31, 6. *al.*). epist. 76, 7, 2 iam iamque de saeculo -ssuri *martyres* (patient. 11. INSCR. christ. urb. Rom. 1770 [*saec. III*] de secu(lo rece)ssit [*minus apte* (ce)ssit CIL VI 9150]. 13952 [a. 403]. CONSVLT. Zach. 3, 4, 11. *et saepe, maxime in titulis*). AMBR. obit. Valent. 64 de corpore (PELAG. in Phil. 1, 6 p. 389, 4 CHROMAT. serm. 21, 4. *al.*). INSCR. Colon. Galsterer² 773 in sua fata -ssit. *al.*

b exempla cetera: **a** *apud auctores:* LVCR. 3, 938 cur non ut plenus vitae conviva -is aequo animoque capis ... quietem? STAT. Theb. 7, 786 (*loq. Amphiarus inferos petiturus*) si qua -ssuro debetur gratia vati. CYPR. mortal. 20 *mortuos* non amitti, sed praemitti, -entes praecedere, ut ... navigantes solent. PEREGR. Aeth. 20, 13 qui iam -erant *sancti viri* (*opp. qui adhuc in corpore sunt*). AMBR. bon. mort. 3, 8 solvimur ... nexu ani-mae et corporis, cum -imus. epist. 5, 25, 4 si exsors -ssit baptismatis *Valentinianus*. INTERPR. cod. Theod. 4, 21, 1 sine filiis -ssit *uxor*. CONSVL. Constant. chron. I p. 240, 364 -ssit Iovianus ... die XI kalendas Mart(ias). *al.* **β** *in titulis sepulcralibus fere christ. (pagano l. 38; cf. l. 8. 14sq. 19sq. 23):* INSCR. christ. urb. Rom. 9546 (a. 290) Vibius(s) Fi-mus (recessit) VII kalendas Sept(embres) (*nisi legendum reddidit, sc. spi-ritum; sim. dubites de nota r* 19947 [a. 298]. *al.*). CIL XIII 299 (a. 347) Val(eria) Severa ... -ssit III non(as) Iul(ias) (*item indicato die*: INSCR. christ. Diehl 2827 [a. 350]. CIL IX 5300 [a. 385]. INSCR. Dessau 1264 [a. 385; *paganā*]. *et saepe*). INSCR. christ. urb. Rom. 23760 (a. 364) in pace reces(sit) (1430 [a. 366/84]. CIL X 37 [a. 391]. VIII 20643 [a. 444]. *et saepe*). 3225 (a. 407) -ssit ... in somno pacis (3587 -et [i. -it] s. p. Diehl 3181 [a. 442] in somnum paces). CIL XII 2156 (= XIII 2432) (in a)l(bis) -ssit (XIII 8483 in a. cum pace[r] -ssit). *al.*

3 -unt, qui alicui superstities sunt: SERV. Aen. 11, 97 (*e Varrone*) mortuis ... 'vale' dici, ... quod ab his -imus, eos numquam visuri.

II translate: **A** *de animantibus* (-it animus, virtus, actio *sim. pro homine* p. 276, 4. 27. 45. *al.*; *rarius sine struct. separativa, v. imprimis p. 277, 1. 11. 25. 51*): **1 generatim:** **a** *in variis actionibus:*

a *indicatur, unde -atur, vel nude ponitur* (e. g. l. 65. p. 276, 9sq.), *sc. plana vi se avertendi, declinandi sim.*: **① -itur ab actionibus, occupatio-nibus earumve instrumentis:** SISENNA hist. 97 ab armis -ere, praesidia ... deducere (CIC. S. Rosc. 16. 126 HIST. AVG. Pesc. 5, 8. cf. CIC. S. Rosc. 118 a gladio). CIC. Verr. II 3, 27 *aratores* ab opere ... non -unt (cf. PLIN. nat. 36, 31 *artifices* non ... -erunt nisi absoluto opere). off. 1, 155 *philosophi* ab augendis hominum utilitatibus ... non -erunt. HIRT. Gall. 8, 40, 1 ab oppugnatione (LIV. 33, 29, 12). LIV. 36, 18, 8 incepto irrita -issent ..., ni eqs. (38, 6, 8 ab ... i.). SEN. benef. 7, 14, 6 qui numquam ab illa *cura referendae gratiae* -ssit (QVINT. inst. 2, 12, 6 a c. docendi). epist. 84, 1 a lectionibus (non) -ssi. MART. 8, 16, 4 a (pistore, ... non -is: ... panem facis (actor pro actione). QVINT. inst. 2, 18, 4 cum ab actu, id est opera, -erunt *oratores* et contemplatione sui fruuntur. decl. 323, 14 ab obsidione (FRONTIN. strat. 3, 15, 5. *al.* **a re publica gerenda** (*sc. generaliter*; cf. p. 277, 24): CIC. off. 1, 71 qui ... graviore causa impediti a re publica -erunt. SEN. epist. 68, 2 *sapiens* non est extra rem publicam, etiam si -erit. *al.* **② -itur a variis rebus:** RHET. Her. 3, 3, 5 nullo dolore cogi, ut ab officio -atur (CIC. inv. 2, 35 off. 3, 19. HIER. chron. epist. p. 2, 15 ab interpretis ... o. cf. p. 277, 22). 3, 3, 6 nemo erit, qui censeat a virtute -endum. 4, 50, 63 a vitio naturae non -it *iactator quidam* (VAL. MAX. 6, 9, 3. SEN. dial. 6, 1, 1 te ... tam longe ab infirmitate muliebris animi quam a ceteris vitiis -isse. PLIN. epist. 9, 5, 3. cf. p. 276, 30). CIC. inv. 1, 3 a iucundissima consuetudine. 1, 84 ab errato. p. red. in sen. 7 *nonnulli magistratus* metu mortis ... paululum a mea causa -erunt. Att. 1, 20, 2 de statu nobis nostrae dignitatis non est -endum. LVCR. 1, 410 si pigris in studiis paulumve -eris ab re. 2, 229 avius a vera longe ratione -it, *qui talia credit* (cf. SEN. clem. 2, 4, 4 a vero [nat. 2, 6, 2]. FRONTIN. aq. 74, 3 a

veritate). NEP. Alc. 8, 1 a caritate patriae. VAL. MAX. 3, 8, 2 a consilii salubritate. SEN. dial. 7, 1, 1 ab ea *vita beata* longius (epist. 21, 1 retinet te huius vitae, a qua *philosophando* -ssurus es, fulgor. *aliter* p. 275, 13). 8, 7, 3 aliquando se -ssurum a voluptate *dicit Epicurus*. 9, 14, 2 *animus* -at, quan-tum potest, ab alienis et se sibi adplicet. epist. 88, 5 ab honesto. *al.*

③ -itur a personis (*subintellegendis l. 9sq.; a corde recordantis l. 18; aliter p. 275, 59; cf. p. 271, 58*): CIC. Cael. 10 consulatum petivi ...; *Caelius* numquam ad illum *competitorem* accessit, a me numquam -ssit. SEN. be-nef. 4, 40, 4 *ut gratiam referentes* instemus -entibus (*sc. renuentibus sim.*; cf. COD. Iust. 1, 3, 30, 4 *episcopus eligendus sit modestus, ita ut rogatus* -at). nat. 4 praef. 20 fugiendum ... et in se -endum est, immo etiam a se -endum (*item refl.*: epist. 25, 7 *nisi es bonus vir*, in turbam tibi a te -endum est. 99, 32 a te -isti *nimum lugens*. AVG. anim. 4, 7, 10 quasi non simus in nobis et aliquo -erimus a nobis). epist. 29, 3 *sapientia admonentis* ab his, quos desperavit, -at, non tamen cito relinquit. 104, 21 longe a vitorum exemplis -endum est (*sc. ab avaris sim.*). CVRT. 5, 11, 11 num-quam ... a popularibus suis -ssurum *Dareum*. STAT. silv. 3, 5, 55 num-quam corde -it nata tuo (*sc. memoria eius*; cf. l. 47). QVINT. inst. 11, 1, 80 *Tuberone* a partibus -isse, Ligarium ... perseverasse. *al.* *de eo, qui distat* (cf. l. 61. p. 280, 8): PANEG. 4, 1, 1 *Constantinus* tantum ultra om-nium saeculorum principes eminet, quantum a privatis ceteri principes -erunt.

β indicatur, quo -atur, ita ut subluceat fere color refugii petendi (cf. p. 277, 3): HOR. sat. 1, 1, 31 senes ut in otia tuta -ant. SEN. dial. 7, 2, 2 si umquam respirare illi *animo* et -ere in se vacaverit (9, 17, 3 [*opp. con-versatio; postea: solitudo et frequentia*]. nat. 4 praef. 20 v. l. 11. epist. 74, 29 si in se -ssit *virtus* [28 ex altiore fastigio in privatum ... subducitur]. cf. 7, 8 -e in te ipse, quantum potes. 25, 7 ad te [*postea: in te ipse secede*]. *vi locali* p. 270, 60). epist. 103, 4 in philosophiam -e (*sec- var. l.*); illa te ... proteget. PANEG. 2, 13, 1 non contentus ipse ultra vitia -isse, aliorum *vitia emendasti*. CLAUD. 15, 51 (*loq. Roma*) in gremium pacis servile -ssi.

b in dicendo, scribendo -itur: **a a re tractanda, ab exemplo, a proposito sim.**: RHET. Her. 3, 21, 34 ne, cum ab instituto nostro -issemus, ... brevitatis praeceptionis *neglegeretur*. 4, 43, 55 ne ab eadem sententia *antea prolata* -amus (CIC. Att. 12, 4, 2 in *panegyrico Catonis* si a s. eius dictis, si ab ... consiliis eius ... -am). 4, 44, 56 ab eiusdem senten-tiae non -amus exemplo (CIC. top. 32 QVINT. inst. 7, 3, 21. *al.*; cf. CIC. inv. 2, 110 ab iudiciali genere exemplorum -ere). 4, 55, 68 a rebus conse-quentibus aut circum instantibus non -imus. CIC. Sest. 55 ut (a) mea causa iam -am. de orat. 2, 292 *ut* a malo ... vitioque causae ita -am, ... ut ... dissimulatum obruatur. SEN. contr. 3 praef. 6 *Severus Cassius in dicendo* libenter ab instrumentis -bat (*sc. a commentario praeeparato*. cf. QVINT. inst. 6, 1, 42 qui a stilo non -unt. 12, 9, 17 a praeeparatis). suas. 6, 27 quo *loco libri* ego a scholasticis -ssi. VAL. MAX. 7, 4, 2 a nostris regibus. SEN. clem. 1, 5, 1 longius videtur -isse a proposito oratio mea. benef. 7, 20, 4 ab illa *nequitia* -amus, de ... *minoribus* loquamur vitiis. *al.* *poetice dicitur -ere is, de quo sermo non est* (cf. l. 18): STAT. silv. 4, 4, 25 non ego nunc vestro procul a sermone -o. **β a singulis verbis, a norma vitiove di-cendi, a variis rebus:** RHET. Her. 2, 20, 31 ab his *argumentationis* vitiis -ere. 3, 9, 17 cum ab ordine artificioso *dispositionis* -endum est (*sec-var. l.*). 4, 31, 42 ut ab usitata verborum potestate -atur *exornandi causa*. CIC. inv. 2, 4 a bene inventis alicuius *praeceptoris* -ere (*postea: ad vitia eius ... accedere*). orat. 83 *orator subtilis* si - ut in epularum apparatu - (a) magnificentia -ens non se parcum ... videri volet, eligit quibus utatur *ornamentis*. Tusc. 1, 20 ab artificio suo. 5, 76 a laqueis Stoicorum. SEN. contr. 1, 2, 23 ab omni obscenitate. QVINT. inst. 2, 10, 13 *actores comici in pronuntiatione* non procul ... a natura -unt. 3, 6, 79 a forma qualitatis. 11, 3, 58 ab his adfectibus, in quos induendus est iudex, -ere (decl. 270, 25 a paternis a. [*nisi trahas ad al.*]). 12, 10, 42 a propriis atque communibus *nominibus*. TAC. dial. 15, 3 ut longius absit (ab) *Aeschine declamator qui-dam graecus* ..., quam ... vos ipsi a Cicerone ... -istis (cf. 24, 3 ab eloquen-tia eorum antiquorum [sim. 32, 5]). *al.*

2 speciatim: **a in iure vel iudicio declinatur:** **a a lege eius-ve voluntate, a titulo iuris, a variis rebus** (a persona l. 74. p. 277, 8; *ab-solute* p. 277, 1): RHET. Her. 2, 9, 13 quam periculosum sit ab scripto -ere (CIC. inv. 2, 128. cf. 2, 132 ab eo, quod scriptum est). CIC. inv. 2, 131 vivendi rationes perturbatum iri, si semel ab legibus -ssum sit (Tull. 42 a l. Aquilia. Verr. II 3, 42 ab aequitate, ab lege, ab institutis. *al. apud eun-dem*; cf. inv. 2, 141 non ab sententia, sed ab litteris legis). Verr. II 2, 38 ut ab institutis (cf. l. 68) superiorum, ab auctoritate senatus, ab iure, omnium Siculorum ne -atur (cf. QVINT. decl. 324, 7 ab intellectu iuris). Caecin. 2 *si in iudicio a consuetudine agendi* -atur. 37 a verbis ... -is et aequitate uteris (58. 79. cf. MARCELL. dig. 32, 69 pr. a significatione verborum). Att. 6, 1, 5 ab edicto meo. SEN. contr. 1, 3, 6 (*ironice*) iam ab rea accusator -am (cf. VAL. MAX. 5, 4, 3 a patris ... accusatione. PLIN. epist. 4, 11, 12 con-

fessione sua Licinianus -ssit, sc. a causa [item absolute: 5, 13, 2]. COD. Iust. 3, 1, 14, 4 *patroni* a causa *iniqua* -ant). QVINT. decl. 313, 13. 350, 4 quo -am ab hac lege depulsus. POMPON. dig. 32, 18 a priore testamento ... -i, si posterius valiturum sit (cf. l. 8sq. et SCAEV. dig. 34, 1, 18 pr. ab his, quae testamento ... legata essent). COD. Iust. 7, 59, 1 (a. 211) desideras -i a confessione tua. VLP. dig. 27, 2, 1, 1 in *pupillis educandis* nonnumquam a voluntate patris -it praetor (COD. Iust. 6, 37, 23, 1 *testatorem* -isse ... a priore v. INST. Iust. 2, 25, 1). 34, 4, 7 a primo *legatario* (ibid. iterum). 41, 2, 34 pr. sub condicione -ssit de possessione. frg. Vat. 75, 3 Papinianus ... ab ea *sententia Iuliani* -it. al. **β** ab *obligatione contracta, a persona, cui quis obligatus est (quod e contextu intellegendum est l. 16. 21. 23; cf. vi propria vigente p. 271, 73sq.)*: QVINT. decl. 361, 1 ego ... a te, qui *depositum furto amiseras*, -ssi ...; iam cum fure mihi negotium est. NERAT. dig. 2, 14, 58 ab *emptione venditione locatione conductione* ceterisque similibus obligationibus (COD. Iust. 4, 45, 1 [a. 238/44]. al.). TAB. cer. Dac. (CIL III p. 948) 10, 6 (a. 164) si invito condu(c)tore -ere aut cessare voluer(it) *locator*. COD. Iust. 2, 55, 1 (a. 213) a placitis (al., v. vol. X I, 2272, 72sq.). VLP. dig. 13, 7, 24 pr. a contractu -ssum esse (PAVL. dig. 18, 1, 72 pr. a priore c. COD. Iust. 4, 44, 3 [a. 293] de c. venditionis. 4, 65, 21 [a. 293]). 45, 1, 43 a *persona arbitri*. PAVL. dig. 17, 2, 65, 6 si *societatis* tempus finitum est, liberum est -ere (cf. 17, 2, 65, 15 a societate). COD. Theod. 9, 43, 1, 2 (= Iust. 9, 51, 13, 2) ab officio *tutoris*. INTERPR. Gai 25 si non abstinerint ab *hereditate*, ... -ere postea ... non possunt (cf. 29 ab hereditate). al. **γ** a *munere publico, a militia, a condicione coloni sim. (absolute praeter l. 28; cf. p. 275, 62)*: PAP. mil. Fink 63 col. I 20 (a. 105?) qua die recesser(unt) *milites* (sc. *stipendiis emeritis sim.?* cf. 35 (ac)cesse-runt). COD. Theod. 6, 30, 22 completo anno -ere eos *mittendarios* subituris eundem locum sequentibus praecipimus. 8, 1, 15 ab ... officii consortio (11, 24, 1 quorum *vicanorum* c. -erunt *coloni quidam*). 12, 1, 115 qui -entium *decurionum* praesentiam personamque restituant in publicis muneribus subeundis. Iust. 12, 19, 13, 1 exeuntibus singulis *adiutoribus quaestoris* ac -entibus. al.

δ in *religione Iudaeorum vel Christ. declinatur*: **α** a *deo, a vera fide, ab ecclesia sim.*: *indicatur, unde -atur*: VET. LAT. deut. 32, 15 (cod. 100. al. = VVLG.) *populus* dereliquit deum ... et -ssit a deo ([gr. ἀπέστη]. CYPR. patient. 19. NOVATIAN. trin. 4, 2 nisi a bono d. -isset *homo*. TYCON. reg. 4 p. 33, 30 *mundus* a d. -erat. et *saepe*). I Tim. 4, 1 (cod. 75. al.) in novissimis temporibus -ent quidam a fide ([gr. ἀποστήσονται, Vulg. discedent]. TERT. l. 40. LVCIF. Athan. 2, 22 l. 32 ab apostolica f. FILASTR. 29, 3. al.). TERT. carn. 4, 2 *Marcion*, ab ecclesia et fide Christi -isti (CYPR. epist. 3, 3, 2 de e. [43, 5, 1 unit. eccl. 8. al.]. AVG. serm. 273, 2 ab illa e. *catholica*. al.; *aliter* p. 278, 24). CYPR. domin. orat. 25 Salomone peccante et a praeceptis atque a viis domini -ente ([cf. p. 271, 29 sqq.]. epist. 63, 10, 3 ab euangelicis ... p. AMBR. epist. 6, 27, 16. al.). epist. 59, 7, 3 eos, qui a Christo -erint, ... perire ([postea: discedere]. AVG. in psalm. 29, enarr. 2, 9 l. 15 ut cor ... non -at a C. al.). zel. 11 *peccator* -ens ... a Christi lumine (HIER. epist. 21, 8, 2 a vero l. PELAG. in Rom. 1, 21 p. 15, 3 cor -ens a l. veritatis. al.). FILASTR. 48, 1 *Tatianus* -ssit a veritate (AVG. in psalm. 66, 5 l. 12. al.). VVLG. Ios. 22, 16 cur reliquistis dominum ... a cultu illius -entes (AVG. civ. 10, 14 p. 425, 4). *sim. saepe. absolute de apostatis sim.*: VET. LAT. num. 31, 16 (Aug. quaest. hept. 4, 63) -ere ... et despiciere verbum domini (gr. τοῦ ἀποστήσαι, cod. 104 discedendi, Vulg. praevanicari). II Ioh. 9 (cod. 67. al.) qui -it et non permanet in doctrina Christi (gr. παραβαίων, var. l. προάγων, unde Vulg. praecedit). CYPR. testim. 3, 86 etiamsi in una fide ... permaneat, qui -it *schismaticus*. HIER. in Ezech. 20, 8^a l. 1022 draco in Iob volumine ἀποστάτης, praevanicator et -ens appellatur (cf. *interpr. Iob 26, 13* draconem desertorem). AVG. in psalm. 90, serm. 2, 1 l. 53 eos, qui -sserant. CONC.^s I 2 p. 86, 35 (item I 3 p. 171, 7) qui cum Nestorio -erant (gr. I I, 3 p. 7, 21 τῶν ... συναποστατησάντων). al.

β ab *iniquitate, errore, haeresi sim. vel ab animantibus iniquis, errantibus sim. (quod non indicatur l. 71. p. 278, 6)*: VET. LAT. Tob. 4, 21 (cod. 109. al., *sim.* VVLG. 4, 23) si -eris ab omni peccato et bene egeris ([gr. ἀποστήξ]. VVLG. IV reg. 10, 29 [Vet. Lat. cod. 115 discessit]. AVG. civ. 21, 27 p. 549, 8. al.). II Thess. 3, 6 (Cypr. epist. 59, 20, 2. al.) ut -atis ab omnibus fratribus ambulantes inordinate (gr. στέλλεσθαι ... ἀπό, Vulg. ut subtrahatis vos. cf. e. g. CYPR. epist. 51, 1, 2 a desertoribus ... -isse, proditores fidei ... reliquisse. unit. eccl. 23 -endum est a delinquentibus vel immo fugiendum. LVCIF. non conv. 10 l. 99 a vobis sacrilegis). CYPR. epist. 41, 2, 1 ab errore temerario (COMM. apol. 14). 59, 14, 2 *schismatici*, si displicet *scelus* et -unt, sciunt quo revertantur (cf. OPTAT. 7, 5, 6 ab schismate -entes). hab. virg. 4 quae ... a carnali concupiscentia -entes ... se deo voverint. PS. HIL. libell. 1 p. 71, 14 ut ab idolis et ab omnibus voluptatibus hominum ... -ant *gentiles* (FILASTR. 141, 4 VVLG. Ezech. 14, 6. al.). HIER. epist. 51, 3, 3 -e ab haeresi Origenis (cf. e. g. AVG. grat.

Christ. 41, 45 p. 158, 25 ab illo ... suo ... dogmate non -it *Pelagius*. CONC.^s I 3 vers. Tur. p. 116, 29 a corrupta ... doctrina [gr. I I, 3 p. 48, 1 ἀποστάν-τες]). psalt. sec. Hebr. 33, 15 -e a malo ([Vet. Lat. cod. 300 declina, Vulg. deverte]. VVLG. Iob 1, 1 *vir* timens deum et -ens a m. [Hier. *interpr. Iob* abstinens se]. al.). VICTRIC. 11 l. 38 nulla est interrogatio disceptantis, et sequitur promissio -entis, (sc. a malo, i. paenitentis, ni fallimur; antea: crimina confitentium). al.

γ a *variis rebus (saepe actionibus; a personis l. 10. 14; absolute ponitur l. 29)*: **①** -it *deus, diabolus*: VET. LAT. iud. 16, 20 (cod. 100, *sim.* VVLG.) dominus -ssit ab illo *Samson*, sc. *crinibus rasis* (gr. ἀπέστη. cf. e. g., nisi sec. p. 271, 70 agnoscere malis vim localem, VVLG. I reg. 28, 15 deus -ssit a me et exaudire me noluit). TERT. apol. 21, 13 *filius dei* a matrice non -ssit, sed excessit; iste igitur dei radius eqs. AMBR. paenit. 1, 5, 24 *lapsi* cesserunt quidem ... temptationi, sed etiam diabolus postea -ssit ab his, quos sibi vindicare non potuit. AVG. in euang. Ioh. 39, 4 l. 14 *sancta trinitas explicari non potest*; deus nec -it, a numero nec capitur numero ([cf. de statu eius, qui expers est numeri]. al. accedit struct. verbalis loco struct. separativae, ita ut subluceat notio cessandi, desinendi: EVSEB. EMES. serm. 19, 19 neque vos cessastis ab idolis, neque deus -ssit, ut non vobis faceret bene. CASSIOD. Ios. antiq. 3, 298 (loq. Moses) *deus et ego* non ... pro vobis -imus operantes (gr. οὐκ ἂν ἀποσταίμεν κείμενους. cf. vi locali p. 271, 54). **②** -unt *homines*: TERT. monog. 12, 7 tu, qui *monogamiam tollis*, -e et a reliquis tuis titulis disciplinae (sc. a sobrietate eqs. sec. I Tim. 3, 2sq.). CYPR. epist. 1, 1, 2 *clerici* ab ecclesia -ere et ad terrenos ... actus vacare non possunt (sec. II Tim. 2, 4 ut ibid.: ut ab altari et sacrificiis non -ant. *aliter* p. 277, 40). 26, 2 *coepiscopis* placere ..., quod statuimus, nec ab eo -endum esse (cf. 64, 1, 1 -ssum esse a decreti nostri auctoritate). OPTAT. 1, 3, 1 -ere a timore dei non possumus. HIER. vir. ill. 69, 4 si invitus ... ordinatus es, probabis, cum volens -eris (sc. a ministerio tuo; cf. p. 277, 24). AVG. civ. 14, 27 p. 56, 1 ab ... divinae gratiae beneficiis ... -ere. CONC. Carth. a. 419 p. 110 l. 304 (inde Hipp. a. 427 p. 251 l. 39) *ne clerici* ministrent in gradu suo, unde -ere noluerunt. al. *perf.* -ssit c. inf. de statu averso eius, qui non vult: CONC.^s I 3 vers. Tur. p. 42, 11 *Nestorius* in tanto -ssit velle veritatis dogmata sequi, ut eqs. (gr. I I, 1 p. 97, 14 ἀπέσχε τοῦ θέλειν).

δ de *rebus* (cf. p. 275, 46): **1** *notione communi (sine struct. separativa imprimis l. 49. 64. p. 279, 22, ceterum e. g. p. 279, 15sq. 59)*:

a *generatim*: **α** *vario respectu de iis*: **①** *quaecumque -unt ab animantibus*: **α** *affectiones qualitatesve animi vel corporis proprii, actiones propriae sim.*: **①** *sine indicatione, unde -atur (ita ut hic illic fort. de notione q. e. minui, leniorem fieri [v. 2b] cogitare possis, sed v. quae disting. infra l. 46. 47)*: CATO orat. 55 (de amore et cupidine) accessit ilico alter, ubi alter -ssit. OV. met. 12, 36 ubi ... lenita est ... Diana et pariter Phoebe, pariter maris ira -ssit. VELL. 2, 62, 1 ut -ssit metus *Antonius fugato*. CELS. 2, 17, 5 cum aut ex toto -ssit accessio, aut ... certe lenita est (item de morbis sim.: CAEL. AVR. acut. 2, 33, 173 febris. chron. 1, 4, 80 passio. SORAN. p. 102, 11 et dolor minuitur et fervor -ssit. et *saepe*). SEN. Herc. O. 307 -it animus et ponit minas, iam cessat ira (Thy. 324. epist. 85, 16 *timidus* cunctanter exhibit et a. -ente. STAT. Theb. 8, 521 vires a. que). epist. 90, 19 -ssit ... naturalis modus desideria ope necessaria finiens. LVCAN. 7, 688 spes numquam implenda -ssit. STAT. Theb. 11, 674 senium. PLIN. paneg. 2, 2 abeant ac -ant voces illae, quas metus exprimebat. MAR. VICTORIN. rhet. 1, 25 p. 219, 30 *adfectio* subito ... nascebatur mox -ssura. al. **②** *indicatur, a quo (cui l. 55) -atur*: VERG. Aen. 2, 595 (*Venus filio*) quid furis aut quonam nostri tibi cura -ssit? OCTAVIA 553 -at a te ... amor (CLAUD. 19, 34). PS. SEN. mon. 166 *innocentia* invita ab eo -it (cedit var. l.), cum quo diu fuit. SIL. 4, 328 trepida ... a mente -it ... pudor. VET. LAT. Iudith 13, 19 (cod. 151) non -et laus tua de corde hominum ([gr. ἀποστήσεται, cod. 109. al. discedet, VVLG. 13, 25 de ore]. AVG. in psalm. 54, 2 a corde et ore). Dan. 2, 5 (cod. 177, *sim.* VVLG.) sermo, quo meum somnium narrare volui, a me -ssit (gr. ἀπέστη. *sim.* VVLG. Dan. 2, 8 [Vet. Lat. cod. 177 abisse]). AVG. in euang. Ioh. 21, 4 prout aliquis se vertit, videre ... accedit illi et -it ab illo eqs. al.

β *condiciones externae, res variae (absolute praeter l. 70. 72 sqq.)*: RHET. Her. 4, 17, 24 *amicus* deseritur, cum ab eo -ssit (disc- var. l.) ea res, i. *fortuna*. VERG. Aen. 3, 53 ut opes fractae sunt Teucrum et fortuna -ssit ([nisi ad p. 271, 12]. SEN. dial. 7, 20, 3 f. nec venientem sentiam nec -entem). OV. met. 12, 36 maris ira (v. l. 44). SEN. dial. 6, 10, 3 *animus liberos, bona, honores* amet ut -ssura, immo tamquam -entia. 7, 4, 3 vilis turba rerum ... veniens ac -ens. 7, 22, 5 si illae *divitiae* a te -erint. LVCAN. 4, 409 si sola -at ... fames. MART. 3, 7, 5 sportulae -erunt. EPITAPH. All. Potest. (CE 1988) 15 lana cui e manibus numquam sine causa -ssit. CYPR. elem. 13 -ente inde, i. ab animo tuo, lumine veritatis. epist. 13, 2, 2 -ente ab his *regibus Iudaeorum* disciplina dominica -ssit et gratia (inde LVCIF. Athan. 1, 37 l. 46). HIL. hymn. 2, 37 terror -at mortis tandem.

PS. AMBR. laps. virg. 44 -ssit sonus hymnorum ... et successit stridor dentium. CLAUD. 8, 616 tristis condicio *servilis* pulsata fronte -it. *al.*

② *quaecumque -unt a rebus (simul etiam ab animantibus l. 14sq.)*: CIC. off. 1, 131 ne animi motus a natura -ant (cf. SEN. epist. 92, 3 voluntas ... intenta rationi nec umquam ab illa -ens). VERG. Aen. 11, 70 cui *flori* neque fulgor adhuc nec dum sua forma -ssit (*item respicitur species externa*: STAT. Theb. 4, 336 dum ... vultus *fili pubescentis* ... -unt ore *matris*. TERT. adv. Hermog. 40, 3 *fabricata* a forma eius *materiae rudis* ... -erunt. CLAUD. rapt. Pros. 2, 146 a *galea sertis cincta* horror ... -ssit Martius). SEN. epist. 90, 3 ab hac *philosophia* numquam -it religio, pietas *eqs.* AVSON. 27, 14^b (396 S.), 30 duc ... octonas quater, hinc duae -ant, *ut fiant triginta (paulo aliter de numero*: BOETH. arithm. 2, 28, 3 1.28 a quantitate sua is, quem *unitas* multiplicat, numerus non -it. mus. 2, 8 p. 236, 14 ab unitate). POMP. gramm. V 201, 11 illud dicitur accidens, quod potest et -ere, (*trad.*, recidere editur; sed cf. *similes definitiones* BOETH. in herm. comm. sec. 5, 11 p. 367, 24 ut veniant et -ant *accidentia*. CASSIOD. inst. 2, 3, 8 accidens est, quod accedit et -it praeter subiecti corruptionem [sec. Boeth. Porph. isag. p. 12, 24 quod adest et abest]). *al.* -unt, *quae minoris aestimantur, alicui posthabentur*: CLAUD. 15, 240 (*ironice*) egregius morum est *Gildo* ... et cuius meritis pietas *fratrum imperatorum* infracta -at.

β *praevalente respectu temporis (cf. l. 74; sine struct. separativa praeter l. 24. 30. 37)*: ① *quod praeterit*: CATO orat. 1 si quid vos per laborem recte feceritis, labor ille a vobis cito -et, bene factum a vobis, dum vivitis, non abscedet (*postea*: abibit ..., manebit). CIC. Cluent. 80 causa ... manet eadem ..., temporis iniquitas atque invidia -ssit. HOR. ars 176 multa ferunt anni venientes commoda secum, multa -entes adimunt (PS. CYPR. idol. 2 a. incipientem ... et -entem). SEN. dial. 10, 3, 3 quotus quisque dies, ut destinaveras, -erit (cess- *Castiglioni*). VET. LAT. num. 14, 9 (cod. 100) -ssit ... tempus ab illis *incolis* ([gr. ἀφ᾽ ὧν ... ὁ καιρός, VVLG. -ssit ... omne praesidium]. BOETH. in herm. comm. sec. 2, 6 p. 128, 25). Sirach 39, 13 non -et memoria eius *scribae timentis deum* (gr. 39, 9 ἀποστήσεται). NOVELL. Iust. 78 epil. quod ... -ssit, non perscrutamur (gr. τὸ ... φθάσαν, *Julian. epit. novell.* 72, 6 in praeterito tempore). ② *quod subtrahitur alicui rei*: MANIL. 3, 557 modo deest aliis temporis *spatiis, e. g. mensibus*, modo adest vicibusque -it aut redit ... tempus. CLAUD. 17, 64 vitae *tuae* pars nulla perit; quodcumque -it litibus, incumbit studiis.

β *speciatim*: α *in iure, iudicio (cf. p. 276, 63. 280, 18sq.)*: CIC. Quinct. 38 cum res ab eo, quicum contraxisset, -isset et ad heredem pervenisset. 67 qua ratione res, sc. *causa*, ab usitata consuetudine *litigandi* -ret (-cid- var. l.). POMPON. dig. 35, 1, 105 proprietates a priore legatario non -it. VLP. dig. 13, 1, 10, 2 donec ... dominium eius rei ab eo *domino* -at (41, 1, 35). PAVL. dig. 39, 3, 9 pr. sive remanserit penes emptorem sive -erit *praedium*. PANEG. 7, 12, 4 *Maximiane*, non ... a te -ssit imperium *eqs.* COD. Theod. 7, 6, 1 (= 12, 6, 4) ut creationis periculum, sc. *eligendi susceptoris vestium*, a proconsulari officio non -at. Iust. 6, 33, 3 pr. vicesima hereditatis a nostra -ssit re publica (cf. INST. Iust. 4, 1, 4 praefatae actiones ab usu communi -erunt [*antea*: in desuetudinem abierunt]. *sim. al.*). *al.* ? *de pecunia, quae a tributariis proficiscitur in fisco* (cf. l. 64): NOVELL. Valent. 13, 2 quinta *pars* ..., quae in *privilegiis*, domus pietatis nostrae ... -it, superfundatur cunctis possessoribus (i. *abl. pro acc.*? resedit vel res cedit *temptant* alii). β *in arte gramm., rhet. (cf. p. 276, 32. 280, 14 sq.)*: CIC. off. 1, 37 nomen *hostis* a 'peregrino' ... -ssit et proprie in eo, 'qui arma contra ferret', remansit (*vice versa*: TERT. adv. Hermog. 25, 3 a cuius habitu quid divertit, *ut testa ab argilla*, pariter et a vocatu eius -it appellationis ... proprietate). PAVL. FEST. p. 152 *verbum 'multifacere'* ab usu -ssit (SERV. Aen. 10, 377 'haec obex', quod ... hodie de u. -ssit. cf. p. 280, 15 et e. g. p. 271, 16. 276, 51). SEN. dial. 11, 11, 5 ut, quamvis structura illorum *versuum epicorum in paraphrasi* -erit, permaneat tamen gratia. QVINT. inst. 1, 5, 29 separata ... haec *verba, e. g. 'circum litora'*, a praecepto nostro *acuendi* non -ent. VEL. gramm. VII 52, 24 *h littera* accedens aut -ens immutat significationem *verborum. al.*

2 *notione peculiari dicitur -ere*: α *quod redit, revertitur (cf. p. 270, 74)*: *pecunia creditori a debitore reddita*: CIC. Att. 12, 21, 2 rationes meas nosti; si vero etiam a Faberio (aliquid), -it, *horti facile comparari possunt* (i. *add. vulgo, fort. e cod. deperdito*; agnoscasne ellipsin in *sermone epistulari*?). *passio recidiva*: SORAN. p. 59, 19 praefocatio *matricis* cum -erit et ... effecta fuerit *chronia (om. gr. p. 110, 23)*.

β *quod minuitur, decrescit (cf. p. 273, 66. 278, 41)*: *sec. vim, praestantiam*: LVCR. 5, 413 ubi vis *aquarum, quae obruerant urbes*, ... *aversa* -ssit (*loco gemino* 5, 409 cadunt vires *ignium*). VELL. 1, 17, 6 difficilis ... in perfecto mora est naturaliterque quod procedere non potest -it. CASSIAN. conl. 6, 14, 3 desinens proficiendi appetitus non aberit a periculo -endi. *sec. spatium temporis*: MANIL. 3, 240 sicut summa dierum vertitur, et partes, *i. horae*, surgunt rursusque -unt ('*crescunt rursusque mi-*

nuuntur' Housman ad l.). c *quod cedit in novam condicionem (cf. vol. III 731, 38sq.)*, ita ut: *vertatur in aliam formam (cf. p. 273, 69. 274, 57sq.)*: OV. fast. 5, 12 post chaos ut primum data sunt tria corpora mundo, sc. *terra mare caelum*, inque novas species omne -ssit opus. QVINT. inst. 10, 5, 12 haec recta ... et in nullos flexus -entia (sc. *sententias quasdam*). *patiatur aliquid*: IOH. MAXENT. Conc.⁵ IV 2 p. 40, 10 unum, *i. unitas*, ... non potest in divisionem numeri ... -ere ('an recidere' Bulhart in *schedis nostris coll. p. 40, 7* in divisionem cadit). d *quod ab alio distat, differt (certiora; addidimus exempla stirpis perf.; cf. p. 276, 20)*: SEN. epist. 88, 42 philosophi quantum habent supervacui, quantum ab usu -entis. 117, 19 ista, e. g. *quaestiones naturales*, iam a formatione morum -erunt, sed levant animum. LVCAN. 9, 1056 quisquis te, *Caesar*, flere coegit impetus, a vera longe pietate -ssit. QVINT. inst. 2, 13, 11 a consuetudine *loquendi* vulgari -erunt *figurae* (9, 2, 1 quae ab illo simplici modo indicandi -unt. cf. 10, 1, 44 tenuia et quae minimum ab usu cotidiano -ant). 5, 12, 17 *declamationes* ab illa vera imagine orandi -erunt atque ... nervis carent. 12, 2, 6 non alia vitae secta *quam philosophorum* longius ... ab omni munere oratoris -ssit. VLP. dig. 1, 1, 4 *ius gentium* a naturali -ere (*sim.* 1, 1, 6 pr.). CONC.⁵ I 5 p. 260, 9 dividi ... ab invicem et omnimodo -ere *naturas hominis et dei in Christo (p. 148, 29 a sese seiunctas esse, gr. I 1, 6 p. 118, 18 ἀποφοιτᾶν)*. BOETH. mus. 3, 14 p. 294, 17 ab ... A termino numerus P (quinque) tonis ac semitonis duobus -ssit. *Clementi.*

part. perf. recessus, -a, -um *vi activa (cf. e. g. processus, decesus)*. [ab -a, sc. *aqua (cf. infra 2c)*: dalm. rekesa 'mare recedens' (cf. *eadem notione cambr. reges, hisp. (Álava) recesa 'stagnum'*. cf. *M.-L. 7113a. Wartburg X 143. Schd.-Cr.*] [e *coni. minus certa*: GLOSS. -o (-u *cod.*) loco: inferiori loco (*fort. recessu*: loco interiore [loco]).]

1 *adi., i. qui recessit, sc. remotus vel retro porrectus*: *compar.*: VITR. 5, 7, 2 ampliore habent orchestram Graeci et scaenam -iorem. *posit.*: GLOSS.¹ II Abav. IN 133^a inferior: infirmus ... vel (interior:) -us (*suppl. ed. sec. RE 14* recessus: locus interior secretus. *eodem errore*: V Aa R 84 -us: interior [inf- *trad.*]. cf. l. 26. 42). I Ansil. RE 105 -us: recedens.

2 *neutr. recessum pro subst. (nisi heteroclitice a 2. recessus; sunt qui agnoscant fem. sing. -a pro neutr. plur. infra)*: α *de pecunia, quae recedit (sc. expenditur, de summa quadam deducitur (cf. p. 279, 49))*: PAP. mil. Fink 73 frg. a col. I 26 (*saec. II; antea enumerantur debita*) (*turmae*) (sunt re)cessa (denarii) tot (*suppl. sec. II 19*). II 1 -a depositorum. β *de loco retro porrecto: de area sepulcri*: CIL VI 38038^b (*saec. II*) a pariete monument(i) -um latum p(edes) VI, long(um) p(edes) VIII. ? *de quolibet recessu*: GLOSS.¹ V Aa R 85 reces(s)is: recessibus, secretis interioribus, (*pertinet ad I, ut vid.*). c *de actione recedendi (respiciuntur aestus maritimi; opp. accessa passim)*: ITIN. Burdig. p. 549, 9 per quem *fluvium* facit mare Oceanum accessa et -a per leugas plus minus centum (FAST. Vind. II chron. I p. 295, 478 maris [*nom., v. vol. VIII 377, 55sq.*] accessa -a fecit per omne litus [*aliter Vind. I, v. vol. I 284, 36sq.*]). Anton. Plac. rec. A 41, 7 *culfus (i. colpus)* ..., qui accessa -a habet. d *de loco, quo quis recedit ad ventrem evacuandum*: GLOSS. II 239, 37 ἀπόπατος: culina, -um.

3 *de fem. recessa pro subst. v. l. 35*.

[adv. *recessē* vix agnoscendum videtur VISIO Pauli rec. P 31 -e a lacum (Acerosium l. *pars edd. sec. rec. E et A*; -e a locis *James*, -e a lacu *Carozzi*).]

adv. *recessim*. GLOSS. -m: ἐπὶ πόδα. i. q. *retro cedendo*: PLAVT. Amph. 1112 angues ... pergunt ad cunas citi; ego cunas -m (-um *trad.*) rursus vorsum trahere. Cas. 443 -m (retrovorsum *Non.*) cedam ad parietem, imitabor nepam. CHALC. transl. p. 45^a divina mens ire ulterius *corpus animantium* mage quam -m voluit moveri ([gr. *paulo aliter; cf. ὀπισθεν*]). comm. 235 [opp. progredi].

deriv.: recessio, recessor, 2. recessus (-ūs).

compos.: irrecessibilis.

cf. *Onom.* (Recessa).

[*reccelliclūn(i)ās* affertur in lexicis vet. e lect. nullius fidei Pii ad Plaut. Poen. 266 (cf. Ceccarelli, Riv. Fil. Class. 127, 1999, 306sq.); in posterioribus ed. lex. Calepini, qui verbis adnot. Pii usus est, falso tribuitur Festo.]

recello, -ere, -culi (-culsi). [a re- et -cellere; verbo subest radix *kel₂- 'ferire, pulsare', cf. gr. ἀποκλᾶς 'frangens', lituan. kálti, kalù 'ferire, ferio', slavon. vet. klati 'necare'. v. Walde-Hofmann I 226; de Vaan, Etym. Dict. of Latin, 2008, 105. Mei.] NOT. Tir. 71, 77 -culit (*post per-*, ut 71, 79 -culsit). [*falso legitur PRVD. cath. 9, 74 obice mortis extrorsum -so (sic ed. Bergman e cod. B, qui tamen sec. ed. Cunningham revviso habebat; cf. Thraede, Gnomon 40, 1968, 682).*]

indicatur motum impetu quodam retro fieri: 1 *intrans., i. q. retro cedere (cf. FEST. p. 274 -ere reclinare. GLOSS. -ens: recedens. retro cedens)*: LVCR. 6, 573 saepius ... minitatur terra ruinas, quam facit; in-

clinatur enim retroque -it. LIV. 24, 34, 10 *e tollenone* ferrea manus ..., cum iniecta prorae esset gravique libramento plumbi (-bum *pars edd.*) -ret ad solum, suspensa prora navem in puppim statuebat (*paulo aliter Polyb.* 8, 8, 2; *fort.* ad solum *deleas*, nisi ipsi auctori error tribuendus est). 2 *trans.*, i. q. retro ducere, sc. *partem corporis* (cf. GLOSS. -it: retro agit): APVL. met. 7, 24, 5 (*loq. asinus*) *ursa conterritus totum corporis pondus in postremos poplites* -o. 10, 22, 4 quotiens ei mulieri in coitu parcens nates -bam, accedens totiens ... inhaerebat.

rēcellula v. rescellula. ?**rēcellus** v. rescella.

[recēno, -āre. vix recte legitur in codd. plerisque MACR. Sat. 3, 17, 13 *quendam foris postea non -asse* (cenasse cod. unus et *pars edd.*; re- def. Lögdberg, In Macr. Sat. Adnot., 1936, 145 sq.).] Holmes.

***recēns**, -entis adi. [a re- et *ken-ti- 'initium', i. q. 'novum initium habens'; subest radix *ken-, cf. gall. Cintu-gnatus 'Primi-genitus', hibern. vet. cēt < *ken-to- 'primus', ind. vet. kanyā 'puella', gr. καινός 'novus', slavon. vet. is-koni 'ab initio'. v. Walde-Hofmann II 423 sq.; de Vaan, Etym. Dict. of Latin, 2008, 516. Mei.] NOT. Tir. 91, 16 -s. de formis: abl. sing. -i passim inde a PLAVTO, -e CATVLL. 63, 7 (*item metro firmatur*: Ov. fast. 3, 880, 4, 346), in orat. soluta v. quae plerumque e codd. rec. a Neue-Wagener³ II 94 sq. afferuntur et e. g. COLVM. 6, 30, 9 ORIBAS. syn. 8, 53 Aa p. 260; gen. plur. -ium in orat. soluta inde a CIC., -um HOR. carm. 1, 10, 2. VAL. FL. 2, 654 (*in fine hexam. ut*: SIL. 15, 601 STAT. Theb. 8, 105. 10, 458 PAVL. NOL. carm. 28, 207); nom. neutr. -e DIOSC. 1, 70 p. 38, 11. ANTHIM. 47 (-s var. l.). compar. -ior et superl. -issimus inde a CIC. (nisi agnoscas l. 47); cf. e. g. bene -s CATO agr. 76, 2, maxime -s LIV. 38, 40, 4 VITR. 10, 14, 3 PLIN. nat. 23, 79, perquam -s QVINT. inst. 8, 3, 34, nimis -s SEN. epist. 114, 13. de notione et differentia (cf. CIC. p. 288, 63 sq. GELL. p. 298, 75): ISID. diff. 1, 485 inter -s et novum: -s nascitur, novum fit (*item DIFF. ed.* Beck p. 81, 7). GLOSS. -s: πρόσφατος νεαρός. -ia: nova. GLOSS.¹ I Ansil. TE 407 tepido lacti (i. lacte Verg. Aen. 3, 66): -i. al., v. e. g. p. 282, 32. 289, 74. 292, 12. legitur in versibus raro inde a PLAVTO, TER., LVCIL. (de frg. fort. Naevi v. Tomè, Boll. Stud. Lat. 41, 2011, 571 sq.), saepius apud VERG., OV., STAT., in orat. soluta per totam latinatatem inde a CATONE, RHET. Her. (frequentant vocem e. g. CIC. et scriptores rerum naturae, medici). [it. vet. ri- et rec. recente (*fort. e serm. docto*), sard. centr. rekēnte, raet. occ. (Engadin) nouw arschaint 'recentissimus', or. rezint, hisp. reciente; 'frigidus': val. rece (*a nom. *recēs?*), francog. vet. roisant. usu potius adv. ('nuper' sim.; cf. -e p. 294, 5): sard. centr. reyēnte, hisp. recién, port. vet. rezente, rec. recente (*a serm. docto non alienum*). cf. M.-L. 7109 et Faré, Postille. Tiktin-Miron³ III 279. Battisti-Alessio V 3217. Cortelazzo-Zolli² 1332. Wagner II 342. Wartburg X 139. Corominas-Pascual IV 821 sq. Machado³ V 50. Schd.-Cr.] [confunditur in codd. c. regens CIC. Att. 16, 7, 1 LVCR. 5, 282 OV. Pont. 2, 4, 16 (*restit.* VARRO ling. 10, 71), rigens MART. 14, 117, 1 (*in var. l. falsa* STAT. Ach. 1, 326 MART. 1, 49, 17); in var. l. falsa pro repens STAT. Ach. 1, 310 CLAVD. 18, 412; dubie vel falso trad. RHET. Her. 2, 7, 10 tormentorum dolori credi non oportere, quod alius alio -ior sit in dolore (re(ti)- Kroll). GLOSS.¹ V Aa R 82 -iora (secret-Goetz): repatoria (?) seu remotiora.]

significantur fere ea, quae tempore vel praesenti vel alii puncto temporis paulo antecedente sunt acta, parta, orta sim. (gr. resp. πρόσφατος p. 285, 33. 286, 18. 288, 68 [-φάτως p. 287, 43. 51. 288, 45], νεαρός, νηρός p. 283, 20. 290, 21. 26 sq., νεωρότι p. 287, 35. 53, alia v. p. 283, 67. 287, 55. 291, 72; saepe iuxta ponitur adhuc).

exempla sic digerenda esse putavimus:

I praevalente respectu temporali:

A locutione communi:

- 1 usu vario de eis, quae (qui): a facta (facti) sunt, exstare coeperunt sim., sc. de rebus incorp. p. 282, 37 (*de tempore* p. 283, 45), corp. p. 284, 38, de animantibus p. 285, 39 (*in theologia christ.* p. 286, 14). b acceperunt novam condicionem, qualitatē sim.: p. 286, 28 (*de modo mortuis* p. 286, 43; respic. metamorphosis p. 286, 50). c advenerunt alicunde: p. 287, 5. d nuper coeperunt, sc. de tempore anni vel vitae: p. 287, 8. e ad paulo antecedentia pertinent: p. 287, 14.
- 2 praedictive iuxta p. p.: p. 287, 23.
- 3 locut. -s est c. enunt. secund.: p. 287, 36.
- 4 neutr. sing. pro subst. in locut. adverbiali: a i. q. nuper, paulo antea: p. 287, 41. b i. q. statim, in initio: p. 287, 56.

B locutione peculiari accedit praepos. vel casus ad indicandum id: 1 quod paulo ante eum (id), qui (quod) -s nuncupatur, fuit, actum sim. est, ad eum (id) pertinuit: p. 287, 73 (*indicantur locus* p. 287, 75, aetas sim. p. 288, 10, ortus, partus p. 288, 18, quaelibet acta, percepta sim. p. 288, 30). 2 quo quis non longe utitur sim.: p. 288, 57.

II praevalente respectu qualitatis:

A qualibet locutione: 1 de rebus, sc. corp. p. 289, 4 (*respic. corpora animalium, quae comeduntur sim.* p. 289, 5, herbae sim. vel fructus p. 289, 31, sanguis effusus p. 289, 60, aqua p. 289, 70, morbi sim. p. 290, 31, vinum recentatum p. 290, 43), incorp. p. 290, 71 (*respic. motus animi sim.* p. 290, 72, vires mentis vel corporis p. 291, 20). 2 de animantibus: p. 291, 44 (*nondum defessis* p. 291, 46, quorum cadaver non corruptum est p. 292, 4).

B accedit abl. (in c. abl.): p. 292, 10.

adv. recēns p. 292, 29, recenter p. 293, 49, recentē p. 294, 5.

I praevalente respectu temporali (*respic. seriei membrum alterum vel ultimum maxime* l. 44. 68. p. 283, 3, cf. adv. p. 293, 25; haud raro in abl. absol. vel temp., e. g. l. 39 sq. 48 sq. 67. 72 sq. p. 283, 14. 56. 285, 5). opp. vel disting. plerumque tempus (status) plus etiam antecedens, sc. per adi. antiquus, vetus sim. (rarius e. g. prior, adv. (iam) pridem p. 284, 36. 285, 4, rarius tempus (status eiusdem rei vel animantis) minus antecedens, praesens, sequens, sc. per adi. inveteratus l. 42. p. 284, 19. 73, praesens l. 61, adv. sim. aliquanto post l. 74, interiecto spatio l. 55 et e. g. p. 283, 35. 284, 30. 51. 286, 3 (*in enumeratione temporum* p. 283, 27. 35. 284, 30. 286, 3. 11); disting. adsiduus, sempiternus sim. p. 283, 12. 286, 22. 24 sq. 287, 49. indicatur, c. respectu cuius (puncti) temporis quis (quid) -s sit, per praepos. l. 64. p. 283, 50, iuxta ponitur tum l. 41. 50. 53. 57. 60; intra quod spatium aliquid -s sit, intellegitur p. 283, 20. 49. 285, 25. 27. saepe pro syn. est novus (iuncturam n. et [vel ac] -s v. l. 52. p. 283, 17. al. [ordine inverso] p. 283, 64. 287, 38); cf. p. 284, 75 et -s novitas p. 283, 32), iuxta ponitur inopinatus l. 43. p. 285, 29 (*vergīt ad notionem q. e. necopinatus sim. maxime* l. 45 sq. p. 284, 14). in contextu variat vel (abundanter) iuxta ponitur modo p. 283, 4. 29. p. 286, 41. 287, 31. al., nuper p. 283, 43 sq. 284, 18. 35. al., paulo ante p. 283, 65; indicatur aliquid fieri protinus, statim, sc. dum quid -s est, vel in contextu, sc. per adv. protinus l. 41. p. 284, 51. 288, 42, proxime l. 49, statim p. 287, 64 (*sub II in explic.* p. 289, 53. 73. 290, 11. 293, 13), vel in locut. c. praepos. ab, ex l. 66. p. 283, 11. 13 sq. et p. 287, 56 sq.).

A locutione communi: 1 usu vario: a de eis, quae (qui) tempore paulum antecedente facta (facti) sunt, exstare coeperunt, exstiterunt: a respiciuntur res: ① incorporales: ② actiones, eventus sim. (exempla selecta inde a CIC.): PLAVT. Poen. 728 quid si -i re aedis pultem lenonis furantis? (item abl. absol. vel temp.: Trin. 1015 alicubi anulum es oblitus ...? recipe te et recurre petere <re> -i. CIC. Verr. II 1, 139. Cluent. 36 [iuxta tum ut: 84]. al. CELS. 7, 29, 3 [iuxta protinus]. al.; ceterum: CIC. Verr. II 2, 53 -s erat illa r. Sull. 81 [opp. inveterata]. dom. 9 inopinata ac -s. CYPR. Demetr. 17, 2). RHET. Her. 3, 10, 18 (antea: nuperrime dictum) utile est, cum dicere desinamus, -em aliquam relinquere in animis auditorum bene firmam argumentationem. 4, 34, 45 -s adventus exercitus extinxit subito civitatem (LVCR. 6, 1137 aliquid, quo non consuevimus uti, quod nos a. possit temptare -i [1125 haec ... subito clades nova ... cadit]. abl. absol. vel temp.: CIC. har. resp. 42 Romae ... -i a. suo ... decidit, ne eqs. fam. 5, 17, 2 proxime -i a. meo [v. vol. X 2, 1956, 61]. LIV. 33, 21, 3 Gallorum tum gens -i a., terribilior Asiae erat [i. vix abl. causae]. CIC. Verr. II 1, 56 -s exemplum fortissimi viri (3, 211 [antea: non antiqua]. al., e. g. TAC. dial. 8, 1 novis et -bus [opp. remotis et obliterratis]). 1, 101 tum ... -i negotio (5, 15). 2, 51 diem festum ... -bus beneficiis C. Marcelli debitum (al. Q. CIC. pet. 19 LIV. 31, 15. 5. al. SEN. benef. 3, 1, 2 quae -ia ... viguerunt, ea interiecto spatio obsolescunt. al.). 4, 86 cuius Marcelli officia in illam civitatem ... -issima erant et maxima (5, 51 quod tum -bus suis o. ... adsequi non potuerunt, id nunc ... pretio adsecuti sunt. dom. 7. CAES. Gall. 5, 54, 4 pro -bus ... o. [opp. pro vetere ac perpetua ... fide]). Cluent. 189 scelus, quod nunc ... patefactum est ..., quod iam tum -s suspiciosum erat (LIV. 42, 18, 4. al.). Balb. 49 C. Mari ... si -es triumphi, si praesens valuit aspectus eqs. (LIV. 45, 43, 3). Phil. 2, 25 quae antea disputavi, vetera, illud vero -s: Caesarem meo consilio interfectum. Brut. 49 facundiae graecae partus atque fontes ... ad nostrorum annalium rationem veteres, ad ipsorum sane -es sunt (proprie: OV. met. 15, 379 catulus, p. quem reddidit ursa -i. al., e. g. TERT. nat. 1, 8, 2 infantes -i e. p. tradere nutrici. INTERPR. cod. Theod. 5, 9, 1 [recens natos] quicumque expositum -i p. ... collegerit. cf. p. 285, 50). part. 75 aut ... temporum servandus ordo est aut in primis -issimum quidque dicendum. Tusc. 3, 26 est ... aegritudo ... in opinione mali -is (OV. trist. 4, 6, 22 patria careo iam duos annos, ... sed mens ... m. sensum nostra -is habet [cf. p. 291, 35]. al., e. g. MAX. TAVR. 63, 3 [opp. inveteratum et originarium m.]). nat. deor. 2, 25 -i fossione terram fumare calentem. LVCR. 3, 660 serpentis membra ancisa -i volnere tortari. VARRO rust. 1, 63 sirus cum periculo introitur -i apertione (opp. aliquanto post ..., quam aperueris). VERG. Aen. 2, 718 bello e tanto digressum et caede -i Aenean (al., v. vol.

III 55, 11 sqq.; cf. p. 289, 66 sqq.). PROP. 2, 29^b, 29 *Cynthia* somno dimissa -i (REGVLA mag. 50, 40). OV. met. 3, 73 solitas accessit ad iras causa -s (3, 260 subit ... priori c. -s. fast. 1, 645 causa *fuit tum*, quod ...; c. -s melior eqs.). PONT. 2, 4, 16 (13 factum modo carmen) pretium curae dulce -is (item de studio poetae vel oratoris: 4, 2, 50 c. ... -is opus. TAC. dial. 6, 5 sive accuratam meditatamque profert orationem ...; sive novam et -em c. ... attulerit [6 extemporalis audaciae]. ceterum: SEN. dial. 5, 35, 5 -i c. nitens marmor. aliter p. 284, 10, 285, 66). LIV. 5, 11, 14 -i clade accepta (6, 5, 6 ab -i c. superstitiosis principibus. al. VAL. MAX. 6, 6 ext. 2. al.; cf. p. 293, 3). 26, 13, 6 (in parenthesis) hoc quod -issimum est. 27, 47, 2 si qui milites ... adustioris coloris, ut ex -i via, essent (REGVLA mag. 1, 44. cf. p. 284, 63, 285, 30). SEN. nat. 7, 10, 2 alter *motus* ille divinus et adsiduus ..., alter novus et -s. epist. 55, 2 a -i tempestate. COLVM. 6, 26, 3 si patiaris eum *iuvencum* a -i curatione, sc. castrationis, feminam inire. PLIN. nat. 8, 96 -i harundinum caesura. TAC. hist. 4, 70, 3 copias -i ... dilectu auctas (COD. Theod. 13, 5, 14, 2 de veteribus ... et quales -i adsociati d. sint. cf. p. 285, 65). TERT. monog. 11, 12 in nova et -i vocatione constituti. LVCIF. moriend. 4 l. 44 tua, *imperator*, novella praedicatio et -s religio, i. *Arriana* (cf. CONC.⁵ I 2 p. 65, 12 antiqua ... fidei dogmata, -iora autem eqs. [gr. I 1, 2 p. 54, 12 *veaqa*]. cf. p. 292, 65). COD. Theod. 12, 1, 56 si vero intra decennium -s athuc erit ratio militiae eqs. (antea opp. ubi decem annorum stipendia confecta sunt). HIER. in Gal. 1, 6 l. 29 -s adhuc erat euangelii praedicatio. PRVD. apoth. 547 -em ... fidem (548 novellae credulitatis). AVG. serm. 63, 1 de lectione -issima ... euangelii (113, 1 -s euangelica l. al.). al. *neutr. plur. pro subst.*: CIC. Verr. II 5, 34 omnia vetera praetermittam, duo sola -ia ... ponam. part. 37 in temporibus ... praesentia, praeterita, futura cernuntur; in his ipsis vetusta, -ia, instantia, paulo post aut aliquando futura. al. SEN. contr. 1 praef. 3 *praeterita* quasi -ia aut modo audita sine cunctatione profert memoria. al.

⑥ *sermo, modus dicendi sim. (addidimus ipsam vocem l. 33; cf. p. 288, 49):* VARRO frg. Gell. 12, 10, 4 quod alterum, sc. *'aeditum'*, sit -i novitate fictum, alterum, sc. *'aeditum'*, antiqua origine incorruptum. 16, 17, 2 (antea: *nuper nati* eam primam vocem edunt) sonum vocis -is. ling. 10, 71 aliae *declinationes* sunt priscas, ut Ba(c)chidēs ..., aliae iuniores, ut ... Ba(c)chidēs, aliae -es, ut ... Ba(c)chidas. CIC. Mur. 16 non ex sermone hominum -i, sed ex annalium vetustate. Tusc. 5, 7 *philosophiam esse* rem antiquissimam ..., nomen eius ... -s. HOR. carm. 3, 25, 7 (*neutr. pro subst.*) dicam insigne, -s adhuc indictum. ars 49 indicia monstrare -bus abdita rerum eqs. SEN. contr. 1, 1, 13 *divisio controversiarum* -s (opp. antiqua). SEN. epist. 100, 5 -is politurae (v. vol. X I, 2536, 26). QVINT. inst. 2, 5, 22 -is huius lasciviae flosculis (10, 1, 43). TAC. dial. 12, 2 lucrosae ... eloquentiae usus -s. Germ. 2, 3 (2 antiqua nomina) Germaniae vocabulum -s et nuper additum esse (RVFIN. hist. 1, 4, 1 -is v. Christianorum gens ... et ritus ... nuper exortus).

⑦ *tempora* (cf. p. 288, 10 sqq.): CIC. Verr. II 3, 104 *affero praeturae* annum tertium, quod ... -issimus est. Phil. 5, 48 apud antiquos ..., -iore autem memoria (al., v. vol. VIII 681, 43 sqq.; aliter p. 291, 22 sqq.). ad Brut. 5, 1 -i illo tempore (AVG. civ. 5, 23 p. 235, 9 nostrā memoriā -issimo t. COD. Theod. 4, 4, 6 [opp. ante decennium]. LEO M. epist. 102, 4 Conc.⁵ II 4 p. 54, 28 -bus a nostra aetate t. al.; cf. p. 288, 17). phil. frg. V 32 (Lact. inst. 3, 16, 13) -s haec ... aetas (sc. *Thaletis*); ubi ergo apud antiquiores latuit amor iste investigandae veritatis? (TAC. ann. 6, 42, 3. cf. p. 288, 26; aliter p. 287, 13). al.

⑧ *nuntii, epistulae, fama sim.*: CIC. Verr. II 4, 148 multum apud illum -is nuntios ... valuisse (Sest. 120 -i n. ... ad ludos ... perlato. Mil. 62 -i ... n. necis Clodianae. LIV. 28, 25, 1. al.). Att. 6, 1, 1 -issimas ... litteras (14, 19, 5 -iores l. AVR. Fronto p. 55, 22. al.). 15, 4, 1 ad -iorem *epistulam prius* eqs. ([opp. superior, sc. 15, 4, 3, ut: fama. 3, 11, 1 ad Q. fr. 3, 6, 1]. al. in epist. AVG. epist. 9, 1. al.). LIV. 7, 6, 6 lacus nomen ab ... -iore, sc. de M. Curtio, insignitius fabula est ([opp. ab antiquo illo ... Curtio Mettio]. PLIN. epist. 6, 15, 1). PLIN. nat. 10, 124 -s fama est eqs. (STAT. Theb. 5, 692. IVV. 6, 408 famam rumoresque. TAC. hist. 2, 3, 1 [opp. vetus memoria]. al.). AVG. epist. 164, 22 in -i ... commonitorio tuo.

⑨ *leges, decreta, iussa, mores*: CIC. Flacc. 13 lege hac -i ac nova (dom. 23 Phil. 5, 8). Phil. 3, 8 -s edictum ..., quod paulo ante propositum est. OV. epist. 13, 145 dominae mandata -ia. LIV. 32, 34, 12 -s decretum ([Polyb. 18, 6, 7 *τελευταῖον ... ψήφισμα*]. TAC. ann. 3, 62, 2 Caesaris ob vetusta ... merita et -s divi Augusti d.). TAC. hist. 4, 65, 3 donec nova et -ia iura vetustate in consuetudinem vertuntur. PRVD. c. Symm. 2, 313 quotiens solitis decedere prodest praeteritosque habitus cultu damnare -i. COD. Theod. 10, 20, 18 purpurae nundinas, licet innumeris sint constitutionibus prohibita, -i quoque interminatione vetamus. NOVELL. Theod. 22, 2, 12 *legis cuiusdam* caliginem ... -i interpretatione discutimus. Valent. 6, 1 pr. prohibitio (*postea*: toties vetita nunc quoque severius interdicta). al.

⑩ *motus animi, indoles, cogitationes sim. (nonnulla ad p. 290, 72 sqq. trahere possis):* CIC. part. 112 ira -s ([opp. odium vetus ut: LIV. 2, 35, 7, 42, 29, 2]. LIV. 2, 35, 8 [opp. exoletum ... vetustate odio] ut -i aliqua i. exacerbarentur animi. TAC. ann. 4, 3, 2. cf. p. 291, 8 sqq.). div. 2, 136 -s Caeciliae ... somnium (cf. OV. met. 15, 26 tacitā -ia mente visa refert). Att. 9, 1, 4 timore ... inimicitiarum -ium. LVCR. 4, 1071 (1070 prima) *amoris vulnera* Venere ... -ia *curare* (SEN. dial. 12, 3, 1 gravissimum est *omnium* ... -s v. STAT. silv. 2 praef. huius *delicati* amissi -s v. TAC. hist. 3, 56, 2 -issimum quodque v. pavens. cf. l. 45. p. 282, 73 sqq. 291, 14). PROP. 1, 10, 17 *curas amoris* sanare -es (cf. p. 283, 4 sqq. 285, 66). LIV. 4, 40, 4 per -s odium *renovare invidiam* (TAC. ann. 4, 21, 3 -ia veteraque o.). 6, 24, 4 immemor -is ferociae veterisque decoris *fugiebat miles Romanus*. 6, 34, 8 *mulierem* confusam ... ex -i morsu animi. 36, 20, 5 trepidae ... -i terrore naves (TAC. Agr. 36, 3 quamquam -em t. intulerant *equites*, ... haerebant. ann. 14, 23, 1 utendum -i t. ratus. cf. p. 291, 15). SEN. contr. 4 praef. 5 in tam magno et -i luctu, sc. *Germanico mortuo*, ... convivio *cenavit* (SEN. Tro. 43 respice ... ad hos l. -es - Troia iam vetus est malum. PLIN. epist. 9, 13, 4 -s adhuc l. [antea: amissa nuper uxore]. FRONTO p. 235, 17). SEN. epist. 63, 13 *dolor* -s consolatore inveniit ([opp. inveteratus]. CVRT. 10, 5, 21. cf. l. 55 sqq. p. 291, 10 sqq.). PETRON. 113, 8 veritus, ne ... -em cicatricem rescinderet. STAT. silv. 5, 1, 18 cum plaga -s et adhuc in vulnere primo nigra domus questu. QVINT. decl. 254, 17 novas inimicitias et -em aemulationem. TAC. hist. 4, 85, 2 quod diu occultaverat, ut -s exprompsit: quoniam eqs. al.

⑪ *poemata, scripta quaelibet (poeta ponitur pro opere l. 26):* CIC. ad Q. fr. 2, 9, 1 -ia poemata. HOR. epist. 2, 1, 54 Naevius in manibus non est et mentibus haeret paene -s? IVV. 2, 102 res memoranda novis annalibus atque -i historia. PLIN. epist. 8, 4, 6 *scripta* prima quaeque ut absol-veris mittit ..., sicut erunt -ia et rudia et adhuc similia nascentibus. 9, 35, 2 nimia cura in *operibus veteribus retractandis adhibita* ... nos a -ioribus revocat ... nec absolvit priora et inchoare posteriora non patitur. APVL. apol. 97, 2 testamentum. HIER. adv. Rufin. 2, 24 dum aut in novo opere errasse me fateor, aut -s editio veteris condemnatio sit (*spectat ad Vulg. ut e. g. IULIAN. Aug. c. Iulian. op. imperf. 1, 140, 1 secundum interpretationem* -em). CLAVD. 28, 124 arma Getarum nuper ... plectro celebrata -i (*disting. 122 iam pridem*). AVG. c. Faust. 11, 2 p. 316, 4 *libri, codices* vetustiores -ioribus praeferrentur.

⑫ *corporales (plerumque ab hominibus vel animalibus factae, sed hic illic naturaliter vel a deo; addidimus lucem solis p. 285, 3):* ⑬ *morbi, vulnera, incisio medici sim. (aliter p. 290, 31 sqq.; imagines ad motus animi sim. pertinentes v. l. 1 sqq.; exempla selecta inde a CELSO; cf. l. 71):* CATO agr. 157, 13 si quis ulcus taetrum vel -s habebit (CELS. 6, 6, 13 ex pusulis u. interdum fiunt; ea -ia ... sic nutrienda sunt. al., e. g. PLIN. nat. 24, 126 u. -ia et serpentina ac putrescentia). CIC. Verr. II 2, 187 (in *imag.*) adspicimus lituras ... quasi quaedam vulnera tabularum -ia (CELS. 5, 19, 22 -ioribus v. recte imponuntur *haec*. 5, 26, 20^a exit ... sanguis ex v. -i aut iam sannescente. 5, 26, 32 [antea: novatum ... v.]. al. SCRIB. LARG. 203. al. PLIN. nat. 20, 81 et -ia et vetera. al.; cf. l. 7. p. 282, 73 sqq.). BELL. Afr. 18, 4 iumenta ex nausea -i, siti ..., vulneribus defatigata. PROP. 4, 5, 39 semper habe morsus circa tua colla -es (PLIN. nat. 23, 128 canis m. -es. cf. l. 13). CELS. 2, 6, 8 cui protinus in -i morbo bilis atra ... se ostendit ([opp. iam longo m.]. 2, 14, 4 in acutis et -bus ..., in remissione tamen [postea: neque in acutis m. neque increscentibus]. 3, 1, 5. SCRIB. LARG. 15 [opp. veterem]. al.). 2, 15, 1 in -i vehementique praecipue ardente febre. 4, 13, 2 remedium ... magni et -is doloris ([opp. sive levior sive vetustior casus]. COLVM. 6, 12, 5 -s melius fomentis discutitur, vetus uritur. SCRIB. LARG. 21. LVCAN. 4, 286 dum d. est ictusque -s. cf. p. 291, 10 sqq.). 5, 18, 28 -i cicatrice (5, 28, 17^c. SCRIB. LARG. 26 [antea: non veteres]. APVL. met. 1, 18, 3. al.; cf. l. 21). 7, 17, 1^c *incisione facta* membrana utrimque -em plagam habeat ([syn. novam; postea: quod vetus est, sutura non coit]. COLVM. 6, 5, 4. al.; cf. l. 21). 8, 10, 7^l (*curantur ossa, quae male coaluerunt, a medico divisa*) ut, si quid pingue est, eradatur totumque id quasi -s fiat. PS. QVINT. decl. 1, 12 *cruror profluens ferri* -em viam sequitur (PRVD. perist. 10, 796 -es per cicatricem v. cf. p. 283, 11). CHIRON 653 si -s fuerit haec res, ...; si iam veteruerit eqs. VEG. mulom. 2, 84 si ... -s passio est ([cf. p. 293, 46]. CAEL. AVR. chron. 5, 1, 8 [opp. veterata]. cf. p. 290, 33 sqq.). 2, 129, 6 ex qua compositione -s causa sanabitur, vetus sentiet levamentum. al.

⑭ *quaelibet (exempla selecta inde a VERG.):* CIC. Verr. II 2, 105 *tene* tuis vestigiis persequamur, quae tu in tabulis publicis expressa ac -ia reliquisti? (in *imag. ut*: 3, 43 -ia proximi praetoris v. persequi. al.; *proprie*: 3, 79. HIRT. Gall. 8, 20, 1 proelii. LIV. 2, 23, 7 tergum foedum -bus v. verberum. 9, 17, 17 clavis [10, 20, 3]. 10, 34, 8 fugae). Cato 72 omnis conglutinatio -s aegre, inveterata facile divellitur. fam. 11, 21, 2 qui res novas quaerit, non quo veterem comederit - nullam enim habuit -, sed hanc ipsam -em novam devoravit. LVCR. 2, 319 *pecus* invitant herbae gem-

mantes rore -i (Ov. fast. 3, 880. cf. am. 3, 5, 11 cum cecidere -es *nives*). 3, 705 anima atque animus ... integra -s (in) corpus eunt. 5, 282 sol inrigat adsidue caelum candore -i suppeditatque novo ... lumine lumen. 5, 330 -sque naturast mundi neque pridem exordia cepit (*item -s est terra, mundus sim.*: 5, 907 tellure nova caeloque -i) [abl. temp. ut: Ivv. 6, 11 tunc orbe novo c. que -i]. Ov. met. 1, 80 -s tellus seductaque nuper ab ... aethere. PRVD. ham. praef. 17 mundum -em). VARRO rust. 1, 23, 6 in -bus pomariis ... arbusculis positus. VERG. georg. 4, 56 *apes vere arte -is excudunt ceras*. Aen. 2, 395 spoliis se quisque -bus armat (Liv. 4, 20, 11 -bus s. in sacra sede positus. *adde p. 293, 70*). HOR. epist. 1, 2, 69 quo semel est imbuta -s, servabit odorem testa diu (cf. COLVM. 12, 28, 4 vasa -ia, ex quibus vinum exemptum sit. *aliter p. 287, 31*). PROP. 4, 6, 7 spargite me lymphis, carmenque -bus aris tibia ... libet eburna. Ov. am. 2, 12, 23 femina Romanis etiamnunc urbe -i inmisit *Sabinos*. met. 1, 424 (*in litore Nili relabentis*) -s ... limus. Ib. 635 Remo muros auso transire -es. Liv. 34, 15, 2 *militis* integri -bus telis fatigatos adorti hostes. VITR. 2, 3, 2 cum -es et non aridi sunt structi *lateres*. 2, 4, 3 -es ... fossiciae (cf. p. 288, 3). SEN. nat. 4, 8 terrarum evaporatio ... hōc est calidior, quo -ior. epist. 36, 3 vinum ... bonum fieri, quod -s ... asperum visum est (*item -s est potus, cibus*: COLVM. 12, 29 mustum, ut semper dulce tamquam -s permaneat, sic facito: *eqs.* 12, 46, 5 haec ratio tamquam -issimum pomum custodit). SCRIB. LARG. 39 *quidam* sucus -s et, tepens ([-i om. cod. T]). PLIN. nat. 20, 203 *opium sub sole positum* sudat et se diluit, donec s. -i simile fiat). PERS. 5, 54 mercibus hic Italus mutat sub sole -i ... piper. PLIN. nat. 13, 82 omne ... glutinum nec vetustius esse debet uno die nec -ius. 35, 17 *pictureae antiquissimae* tam longo aevo durantes in orbitate tecti veluti -es. 36, 176 ne -iore trimā *calce intrita* (i. *exstincta*) uteretur redemptor. VAL. FL. 3, 433 *sacerdos* -i stat tumulo ... transmittens agmina lauro. STAT. silv. 3, 1, 10 unde haec aula -s (i. *templum Herculis*) fulgorque inopinus agresti Alcidae? 4, 3, 114 *finis viae* -is (i. *Domitianae*). MART. 14, 93, 1 non est ista -s nec nostri gloria caeli (*meton. pro poculis*); primus in his Mentor ... bibit. VET. LAT. eccles. 1, 10 nihil sub sole novum nec valet quisquam dicere ecce hoc -s est (gr. *πρόσφατον*, *brevius* Hier. ad loc. l. 221, *sim. al.* et non est omne -s sub sole). IVST. 2, 1, 20 *Aegyptus non potest videli* hominum vetustate ultima (i. *antiquissima*), quae *opere hominum et Nili* ... terrarum -issima videatur. GREG. M. moral. 8, 78 l. 48 -em parietem impellit eamque facile destruit, quia adhuc humorem infirmitatis propriae non amisit. *al.*

β *respiciuntur animantes eorumve familiae, coetus sim. (eorum anima l. 51; totum genus hominum l. 45)*: ① *quolibet contextu de eis*:

Ⓐ *qui nuper sunt nati, parvuli sunt* (cf. p. 288, 18sq.): CATO agr. 90 (= capp. 99) palumbum -em: u(b)i pressus erit *eqs.* VARRO rust. 2, 2, 15 *ovium nata* -ia (AVG. pecc. mer. 1, 35, 66 p. 67, 6 -ium n. ... ignorantiam). 3, 12, 4 *leporum* catulos -es. HOR. carm. 1, 10, 2 Mercuri ..., qui feros cultus hominum -um voce formasti catus. SEN. epist. 110, 13 (*de cibis*) delectant te ... *animalia* alia eo gratiora, si -ia perferuntur ad mensam, alia si diu pasta et coacta pinguescere *eqs.* STAT. Theb. 10, 458 volucrum ... turba -um, cum ... prospexit ... matrem. QVINT. inst. 10, 4, 2 ne nobis scripta nostra tamquam -es fetus blandiantur (*in simili imag.*: GELL. 17, 10, 3 ingenii ... partus -es). TERT. anim. 24, 11 qui magis reminiscerentur quam pueruli, ut -iores animae *eqs.*? adv. Marc. 3, 13, 6 magi infantiam Christi, -em *munerantes* ([-i, Kroymann, in infantia Christum trad.]. i. *Christum infantem -em; in eadem inversione*: PRVD. perist. 10, 659 [656 da septuennem ... puerum]. AVG. serm. 353, 1 vos, quorum -s i. ... *baptismate* insignitur. cf. p. 287, 10). *al.* Ⓑ *qui nuper vixerunt vel adhuc vivunt* (*per meton. indicati e. g. l. 66; saepius disting. ab veterioribus*): CIC. Verr. II 3, 209 an ... proferes hos -is Q. Catulum patrem, C. Marium, Q. Scaevolam (*opp. exempla ex veteri memoria*). Mur. 17 non modo ... antiquis illis fortissimis viris ..., sed his -bus Mariis ... commemorandis (CELS. 2, 14, 1 -iores v. [*opp. apud antiquiores, 2 a vetustissimo auctore Hippocrate*]). de orat. 3, 68 haec -ior Academia (ARNOB. nat. 2, 9 p. 75, 13 A. veteris -iorisque). fam. 6, 6, 12. VARRO rust. 1, 2, 1 *id* dicere didicimus a patribus nostris, ... corrigimur a -bus urbanis. HOR. carm. 1, 35, 30 iuvenum -s examen (*de exercitu ut*: TAC. hist. 3, 50, 2 sex milia Dalmatarum, -s dilectus. CYPR. mortal. 15 -s et copiosus exercitus [i. *Christiani*]). *aliter p. 283, 15sq.*). Ov. am. 3, 9, 32 altera *puella* cura -s Tibulli, altera primus amor (cf. p. 284, 10). CELS. 2 prooem. 1 -iores medici (*opp. antiquorum virorum; cf. l. 60*). SEN. epist. 58, 6 si -iorem *auctorem vocis cuiusdam* quaeris, sc. *quam Ciceronem* (PLIN. nat. 6, 141 terrarum orbis sitis -issimum a., i. *Dionysium Periegetam*. 37, 109. cf. p. 286, 7. 33). 104, 29 hunc M. Catonem -iorem. 114, 13 multi ... duodecim tabulas loquuntur; Gracchus illis et Crassus ... nimis culti et -es sunt. PLIN. nat. 4, 103 quas *insulas* Electridas Graeci -iores appellavere. PROB. vita Pers. l. 55 -ium poetarum et oratorum (GELL. 19, 9, 4). TAC. ann. 11, 6, 2. DECL. in Catil. 69 -s homo (*opp. maiores nostri*). TERT. carn. 22, 4 *Christus est*

semen Abrahae, utique multo magis David, quia -ioris. AVG. in euang. Ioh. 49, 10 *requiem aeternam* priores acceperunt patriarchae ... posteriores prophetae, recentius apostoli, multo -iores sancti martyres, quotidie boni fideles. VITA Caes. Arel. 1, 35 quasi -ior temporis nostri Noe *fabricat arcem ecclesiae*. *al. masc. pro subst.*: CIC. fin. 2, 82 horum -iorum, i. *Epicureorum* (*opp. ab ipso illo, i. Epicuro*). Liv. 5, 35, 3 Senones, -issimi advenarum. PLIN. nat. 12, 74 -iores ex auctoribus. QVINT. inst. 1, 5, 63 (*61* ab antiquorum plerisque) nunc -iores instituerunt *eqs.* TAC. Agr. 10, 3 Livius veterum, Fabius Rusticus -ium eloquentissimi auctores. IREN. 1, 21, 5 l. 116 qui -iores eorum *haereticorum* agnoscuntur. DIOM. gramm. I 330, 25 -iores (*opp. veteres*). AVG. nat. et grat. 41, 48 et antiquos et -iores et nos et posteros nostros. MART. CAP. 9, 928 quas *insulas* ... -ior adserentium Varro se vidisse testatur. *al.*

Ⓐ *in theologia christ.*: Ⓐ *iunctura deus -s de deo non aeterno* (cf. p. 287, 48sq. 292, 49sq.): TERT. adv. Marc. 4, 26, 9 d. -s (*antea*: deum ... novum. *de deo Marcionis ut*: 4, 27, 4 novo et -i deo, ne dixerim nondum palam facto). VET. LAT. psalm. 80, 10 (cod. 300. *al. et* VVLG.; gr. *πρόσφατος*, cod. 303 et Hier. psalt. sec. Hebr. alienus, cod. 306 novus). VVLG. deut. 32, 17. AVG. in psalm. 80, 13 'd. -s' est ad tempus factus: d. autem noster non -s, sed ab aeternitate in aeternitatem (seq. l. 24). *ibid.* quid -ius deo ex officina? licet illos iam vetustos araneorum casses contexerint: qui *dei* sempiterni non sunt, -es sunt; hoc de paganis. 80, 14 deo viventi, non -i. *al.* Ⓑ *-s est Christus ut homo natus in tempore*:

AVG. in psalm. 80, 13 Christus noster -s forte homo, sed sempiternus deus (RVSTIC. Conc. I 4 p. 84, 39 novimus *Christum* unum eundemque -em et s.: ex Abraham -em secundum humanitatem, aeternum (ex deo) secundum divinitatem).

Ⓐ *de eis, qui (quae) paulo ante acceperunt novam condicionem, qualitate sim., quiddam pergerunt vel pertulerunt*: Ⓐ *quae indicantur nomine, ad quod -s pertinet* (gen. l. 39); *respiciuntur homines* (res):

Ⓐ *varii*: CIC. Verr. II 2, 139 amicus -s et cognatus voluntarius (QVINT. inst. 6, 3, 92). 3, 155 (*ex epist. Timarchidis*) scribas, apparitores -is arripe. Att. 9, 13, 1 non erat nec -ior auctor *nuntii cuiusdam* nec ... melior Dolabellā. Ov. am. 3, 8, 9 -s dives. Pont. 4, 6, 17 de caelste, Brute, -i (i. *de Augusto modo consecrato*) vestra ... carmen in ora dedi. VELL. 2, 83, 3 -s transfuga. MART. 12, 59, 10 instat tibi, sc. *basia daturus*, ... fellatorque -sque cunnilingus (i. *qui nuper cunnum linxit*). PS. QVINT. decl. 5, 16 p. 102, 3 vincula, quibus instrinxerat adhuc -em pirata captivum. TAC. Agr. 31, 3 -issimus quisque servorum ... conservis ludibrio est. ann. 4, 71, 1 *Tiberius* scelerum ministros ... oblati in eandem operam -bus veteres ... adflixit. PLIN. epist. 8, 23, 8 *quidam* modo designatus aedilis, -s maritus, -s pater *decessit* (APVL. met. 7, 11, 5. cf. 7, 14, 3 nupta). APVL. flor. 18, 38 *sum Aesculapio* nec -s cultor nec ingratus antistes. Ⓐ *modo mortui* (cf. l. 60; *hucine p. 292, 6?*): SALL. hist. frg. 3, 96 *palis* fulta ... -ia ca (da-vera) (PETRON. 111, 5. PLIN. nat. 2, 233 -ia c. ad vadum labi, intumescencia attolli. AVG. serm. 277, 11 videtur integrum -s c.). Ov. met. 4, 434 umbrae (10, 48 STAT. Theb. 5, 163. 8, 105). 8, 488 fraterni manes animaeque -es (15, 846 *Caesaris* -em a. ... intulit astris. SEN. Herc. f. 722 STAT. Theb. 9, 432). STAT. Theb. 11, 594 funeribus. Ⓐ *per metamorphosin formati*: LYDIA 43 Phoebe, -s (*Naeke, gerens codd.*) in te laurus celebravit amorem. Ov. met. 7, 652 (*si recte huc; loq. Aeacus*) populis ... -bus, i. *Myrmidonibus*, ... partior ... vacuos priscis cultoribus agros (SEN. Oed. 744). 9, 393 *Dryopis* rami caluere -es. *al. apud eundem*.

Ⓐ *quae e contextu intelleguntur*: Ⓐ *exempla varia*: Ov. met. 8, 370 *aper* fidens ... -bus armis *aggreditur venatorem* (369 dentibus ... in ... stipite tritis). trist. 3, 5, 9 *officium amicitiae* -s praestas nec longo cognitus usu (*sc. qui novus amicus es; cf. l. 31*). PLIN. nat. 17, 37 *terra optima*, quam -em exquirunt ... alites vomerem comitantes (*sc. arando versam; sim. in urbe condenda*: CE 893, 3 [*saec. V*] duxit ... -i fundamenta solo). VAL. FL. 5, 27 *Tiphy moriente* ille -s oculis intervalat Idmon (*sc. qui nuper sepultus est*). STAT. Theb. 7, 394 pastor claustra levat, dum terra -s (SCHOL. dum adhuc ros in gramine est. cf. p. 285, 1). MART. 7, 95, 15 Gallum timeo minus -em (*sc. qui nuper fellavit; cf. Vioque, comm. 2002, ad l.*). TAC. hist. 4, 39, 3 *Primum Antonium Varumque Arrium* -es clarosque, rerum famā ac militum studiis ... populus fovebat ([-i hendiadyoin, ut vid.; de abl. causae cf. p. 292, 10). CYPR. epist. 64, 4, 2 in osculo infantis ... ipsas adhuc -es dei manus (*sc. quae hominem nuper formaverunt*) ... *debeamus* cogitare, quas in homine modo formato et recens, (*adv.*) nato quodammodo exosculamur. CHIRON 70 *hypochyene* primum in uno oculo se diffundit, quod sic intelleges ...; similiter in -i videt oculo *eqs.* (cf. *Veg. mulom.* 2, 16, 6 ad alterum transit). PAVL. PETRIC. Mart. 4, 440 *turba virginum in cellam sancti* inrupit ... flatusque -es (*sc. quos is spiritu duxit*) haurit. Ⓐ *de nuper esis, devoratis*: CELS. 2, 14, 10 quo facilius capax ex -i (ci)bo novae materiae fiat *corpus* (SEN. nat. 2, 3, 2 sucus -is c. iturus in partes. QVINT. inst. 8, 4, 17 ut c. non -s, ... redderetur, sc. *vomitum*, sed usque in posterum

diem redundaret (1, praedic.; an adv., ut ad p. 293, 41sq.?). PLIN. nat. 8, 93 *crocodilos* cogunt evomere -ia corpora ad sepulturam. 11, 200 (*neutr. pro subst.*) *aves quaedam in sinum alterum* mergunt -ia ut guttur eqs. (*disting. concoctione maturatā*).

c de eis, qui paulo ante advenērunt alicunde (cf. l. 75sq. nec non p. 283, 11), *sumpta sunt alicunde*: CIC. Att. 16, 1, 5 Oviu... -s. TAC. hist. 2, 53, 2 divisus per itinera, qui -issimum quemque percontarentur.

d de tempore anni vel vitae, sc. quod nuper coepit (*distinguas* p. 283, 45sq.): SEN. Herc. f. 8 hinc, qua -i vere laxatur dies, ... nitet *Taurus*. TERT. paenit. 6, 1 catuli infantiae adhuc -is necdum perfectis luminibus (*aliter* p. 285, 51sq.). AMBR. Abr. 2, 2, 7 homo adhuc aevi -ioris vel nondum perfectionis disciplinae. AVG. epist. 190, 5 homo parvulae ... et -is aetatis.

e de eis, quae ad paulo antecedentia (antecedentes) pertinent, ab eis pendent sim.: QVINT. inst. 11, 2, 42 minime fidelem esse paulo tardioribus ingeniis -em memoriam. AVG. in psalm. 101, serm. 2, 15 (*antea*: si nos 'filii' sumus 'servorum', quia filii sumus apostolorum) filiorum subnascentium et -i successione gloriantium. in locut. adverbiali de tempore post aliquam rem -em vergit ad notionem q. e. statim sim. (cf. 3b; huc fort. p. 292, 36; *aliter* p. 283, 48sq.): VLP. dig. 37, 10, 1, 11 rea maiore constantia causam defensura -i tempore eqs. (*antea opp.* an differenda sit quaestio).

2 ponitur praedicative iuxta p. p. p. (*depon.* l. 32), quo indicatur id, quod nuper factum est (*huc pertinent lect. codicum* p. 292, 46. 67; -s iuxta nom. sing. ad p. 292, 73sq. *traximus*): CATO agr. 135, 3 coria ... nostratia, -ia quae depsta sient. VARRO ling. 9, 21 inusitatis formis vasorum -bus e Graecia adlatis oblitteratae antiquae consuetudinis ... species. rust. 1, 41, 1 aqua -i insito fici inimica (*item pertinet ad p. p. pro subst.*: 2, 11, 7 *antea* p. 292, 75) tonsas, sc. oves, -es eodem die perungunt). LIV. 4, 9, 1 pro veterima societate renovatoque foedere -i. PLIN. nat. 15, 62 in dolio picato -i suspendi *uvas*. AVG. in euang. Ioh. 13, 3 -i versu modo cantato (cf. p. 283, 24). CONC.^s I 3 Rustic. p. 23, 24 deitatem ... -em natam (vers. Tur. nativatem; gr. et alias vers. v. p. 292, 49). ORIBAS. syn. 7, 14, 5 La p. 147 pellem ... -em scorticatam (-e[m] ed. vix recte; Aa pelles [i. -lis] ovium -s [adv.?] mox tollitur; gr. *νεωστί*).

3 locut. -s est c. enunt. secund. (cf. acc. c. inf. praeparatum per pron. p. 282, 62): TAC. ann. 16, 30, 2 vetera haec; sed -s erat ..., quod eqs. AVG. civ. 12, 14 p. 532, 15 non -s et novum est, ut monstrum sub sole nascatur (cf. p. 285, 32sq.).

4 neutr. sing. pro subst. in locut. adverbiali cum praepos. de, in (*abl. nudo* l. 67; cf. p. 290, 68): **a** i. q. nuper, paulo antea (cf. p. 298, 65): **a** de -i: VET. LAT. deut. 24, 5 (cod. 100) si quis acceperit uxorem de -i (gr. *προσφάτως*, Vulg. nuper). PELAGON. 86. MAR. MERC. CONC.^s I 5 p. 47, 17 Christi deitatem ... de -i natam (gr. et alias vers. v. p. 292, 49). PELAG. I defens. 3 p. 21, 14 de -e ..., tunc. *ibid.* p. 25, 26 de -i adhuc Theodoro mortuo. RVSTIC. CONC.^s I 4 p. 149, 11 fraudes, quae in hanc ... de -i fuerant causam paratae. PS. VIGIL. THAPS. trin. 5, 27 si omnipotenti deo de -i honor patris accessit, prius imperfectus fuit (*sim.* 5, 33 haec est ... unita omnipotens sempiterna trinitas, cui de -i in deitate nulla adcessit dignitas). **β** in -i: VET. LAT. act. 18, 2 (cod. 55) qui in -i venerat ab Italia (gr. *προσφάτως*, cod. 50. 51 et Vulg. nuper; cf. p. 293, 31). IREN. 3, 3, 3 l. 43 quam in -i ab apostolis acceperat *Clemens* traditionem (gr. *νεωστί*). CONC.^s I 3 Rustic. p. 24, 26 (*antea*: secunda ex muliere ... nativitate in -i creatum, *deum* (1, vers. Tur. iterum c.; gr. *ΙΙ*, *Ι* p. 30, 25 *νεόκτιστον*. alias vers. v. p. 292, 71; cf. p. 286, 23sq.).

b i. q. statim, in initio sim., sc. dum res -s est (cf. l. 21 et adv. p. 293, 41sq.): **a** in -i: MOD. dig. 48, 19, 25 pr. qui longo tempore in reatu agunt, ... qui in -i sententiam excipiunt. DARES 11 Castor et Pollux in -i, postquam audierunt Helenam ... raptam, navem conscenderunt. de morborum sim. initio, statu primo sim. (cf. e. g. p. 284, 51): CHIRON 104 cicatrix ... non patietur sanguinis transitum fieri in -i, postmodum eqs. 111 si non in -i[a] auferatur tumor mallonis (cf. Veg. mulom. 2, 48, 10 continuo). 332 hunc equum in -i si non curaveris. 368 post dies aliquos, non in -i. VEG. mulom. 2, 60, 1 in -i statim. 2, 85 si iumentum rotae ... ictu fuerit elisum, in -i ... hoc collinito (*pendet* e p. 293, 21). 2, 143, 3 praesens remedium est, si haedum ... in -i occideris eqs. (*in eadem re* p. 289, 22). *al. apud eosdem.* **β** abl. -i (*vix accipias falsam scripturam formae adv. q. e. recente*): CHIRON 394 si -i dederis hanc compositionem, persanabuntur (*inde* p. 284, 67). 737 sic curantur -i: primo die eqs. **γ** de -i: CONC. Carth. a. 525 p. 258 l. 136 (*antea*: ista toleravisti) cur ... tuo de -i minime arbitrio vindicasti?

B locutione peculiari accedit praepos. ab, de, ex (in p. 288, 49) vel abl. (*gen.* p. 288, 15sq.) ad indicandum id: **1** quod paulo ante eum (*id*), qui (*quod*) -s nuncupatur, fuit, actum sim. est vel quolibet modo ad eum (*id*) pertinuit; indicantur: **a** locus, unde quis paulo ante adve-

nit, unde quid allatum, sumptum est (cf. p. 287, 5sq.): CIC. Verr. I 5 cum e provincia -s esset. Phil. 1, 8 ex eis *municipibus Reginis* quidam Romā -es venerunt (Att. 16, 7, 1). VITR. 2, 4, 3 *harenarum fossiciae*, quae sunt de harenariis -es (*opp.* si ... exemptae diutius iacent. cf. p. 285, 17). COLVM. 8, 17, 13 e multra -s caseus. PERS. 5, 136 tolle -s primus piper [ex] ... camelo (1, edd. c. *paucis codd.*, et *plerique*; SCHOL. nuper de camelo depositum). STAT. Theb. 11, 95 *Megaerae* totus adhuc furor exultantque -es Cocyti de fonte comae (*sc. serpentes*). MART. 8, 75, 2 a ... Flaminia via. HIST. AVG. Gall. 16, 2 poma ex arboribus -ia (cf. p. 289, 50).

b aetas, tempus vel animantia alia, quae paulo ante fuerunt, orta sunt sim. (cf. p. 285, 55sq.): per praepos. ab: CIC. nat. deor. 3, 11 Homerus, qui -s ab illorum *Tyndaridarum* aetate fuit. SEN. epist. 90, 44 non ... negaverim fuisse aeo antiquissimo alti spiritus viros et, ut ita dicam, a dis -es. LACT. inst. 1, 13, 11 Orpheus, qui a temporibus eius *Saturni* fuit -ior. per gen.: VLP. dig. 42, 5, 31, 2 in -i aditae hereditatis (*opp.* post multum temporis). AVG. civ. 12, 13 p. 530, 30 ipsis -bus hominis creati temporibus.

c ortus, partus sim. proprius factus (*sc. fere de nuper natis [de eorum aetate l. 26, alio modo creatis l. 23]; ubique per praepos.* ab; cf. p. 282, 66sq. 285, 41sq.): VARRO rust. 2, 8, 2 pullum asinum a partu -em (AVG. pecc. orig. 40, 45 parvulos a p. etiam -issimos. FVLG. Virg. cont. p. 92, 9 a p. -bus [*pro subst.*] matrem videre datur. *al.*; *aliter* l. 44sq. 55). VAL. FL. 7, 605 a ... telluris hiatu ... -is equi (*sc. a Neptuno creati*). STAT. Theb. 1, 602 animas ... a stirpe -es abripere *altrici*bus. MAR. VICTOR. aleth. 3, 597 *circumcidere* pueros ... a matre -es atque rudis vitae. AVG. anim. 4, 5, 6 infantiam et cetera -is ab utero aetatis (in euang. Ioh. 12, 2 sive -s ab u. sive annosa iam aetate. pecc. mer. 3, 5, 11 ab u. -issimi parvuli. IOH. MAXENT. CONC.^s IV 2 p. 9, 24. *al.*). c. Iulian. 3, 2, 7 de parvulis ab ortu -bus (pecc. orig. 13, 14 p. 176, 21 MART. CAP. 4, 346). *al.*

d quaecumque quis (quid) paulo ante egit, pertulit, percepit sim. (*hic illic non sine brevitate quadam*): **a** per praepos. (*plerumque* ab [cf. l. 11sq. 19sq. p. 283, 13sq.], *ceterum* de l. 43. 47, ex l. 36. 44 [cf. l. 9. p. 282, 75], in l. 49); -es sunt: *animantes*: VERG. Aen. 6, 450 -s a volnere Dido errabat *apud inferos*. LIV. 21, 16, 5 *Poenum* -em ab excidio ... urbis Hiberum transire. 44, 44, 7 elevat famam adversae pugnae: quae si vera foret, alium super alium -es ex fuga venturos fuisse *milites*. PAVL. FEST. p. 79 'experrectus' a porrigendo se vocatus, quod fere facimus -es a somno (cf. p. 283, 1). SEN. dial. 1, 3, 3 haec vox *Demetri nostri* ..., a qua -s sum - sonat adhuc ... in auribus meis (cf. FRONTO p. 21, 14 tu, qui a graecis litteris, *sc. ab earum studio*, -ior es, corrige *epistulam meam graece scriptam*). MART. 6, 93, 3 ab amore -s hircus. POMPON. dig. 1, 2, 2, 24 protinus -s a caede madenteque adhuc ... cruore (PRVD. psych. praef. 38 -em c. de tanta virum, i. *Abraham* [sec. gen. 14, 17]. cf. p. 282, 75sq.). PAVL. dig. 50, 16, 163, 1 *feminas* -es ex partu (PASS. Perp. 20, 2 *puellam* a p. -em [gr. *προσφάτως κνήσασαν*]. cf. l. 20sq.). *res*: SEN. dial. 6, 1, 8 dum a sanguine -ia sunt *vulnera*. PLIN. nat. 31, 129 livorem ab ictu -em *hoc tollit*. MART. 14, 117, 1 non potare nivem, sed aquam potare -em de nive (rigentem *var. l. praefert Leary, comm.* 1996, ad l.). QVINT. inst. 8, 3, 34 quaedam sunt in usu perquam -ia, ut Messala primus 'reatum' dixit (cf. p. 283, 30sq.). **β** per abl. nudum (cf. p. 292, 11sq. 293, 42): STAT. Theb. 4, 169 (*descr. scutum*) sqalet ... ramosa ... Hydra -s obitu; pars anguibus aspera vivis ..., pars ... moriens. TAC. hist. 3, 77, 4 -s victoriā miles et ... secundis ferox. ann. 4, 52, 1 -s praeturā. FRONTO p. 71, 20 tibi [i. morbo (*dat. ut*: DRAC. Orest. 122 pallor premit ... genas fervore -i *Clytemaestrae*). EVGRAPH. Ter. Andr. 490 puerpera ..., quae -s partu est (GLOSS. *νεογνόν*).

2 quo quis non longe utitur, cuius nondum est satis peritus sim.: STAT. silv. 5, 2, 18 non sanguine cretus turmalis trabeaque -s ... penetrare senatus advena pulsasti, sed eqs. TAC. ann. 15, 59, 4 *milites* tirones aut stipendiis -es (*opp.* vetus miles. cf. 2, 66, 2 veterem stipendiis).

II praevalente respectu qualitatis, quae paulo antea ortorum, factorum, partorum, paratorum propria est (*aliter* p. 290, 43sq.; *exempla certiora*; usum p. 290, 72sq. *illustratum explicat* CIC. Tusc. 3, 75 verbum '-s' sic interpretantur, ut non tantum illud -s esse velint, quod paulo ante acciderit, sed quam diu in illo opinato malo vis quaedam insit, ut vigeat ..., tam diu appelletur -s [v. p. 291, 4]; ea tum denique non appellatur -s, cum vetustate exaruit [*respic.* Zeno. Stoic. vet. frg. I n. 212, ubi *πρόσφατος*]). *respiciuntur fere paulo antea orta, parata, parta ipsa vel status quodam modo originarius* (iuxta ponitur e. g. crudus p. 289, 21. 24, integer p. 289, 44. 291, 24. 47. *al.* [plus est quam i. p. 291, 38; *pendet* ex integro COLVM. 9, 13, 8], per se p. 289, 17. 47 [cf. vol. X l. 1161, 24sq.]), sed *opp.* vel subauditur status sequens, sc. effectus ab homine quolibet modo (e. g. p. 289, 16sq. 21. 27. 28. 49) aut natura (e. g. p. 289, 37. 46sq. 65), vel quodammodo deterior, sc. effectus tempore, natura, usu (e. g. p. 289, 14. 58. 290, 34sq. 67. 291, 48); rarius -ia *opp.* veterioribus, dete-

rioribus sim. eiusdem generis (e. g. l. 42. 54. p. 291, 19. 292, 2); respicitur calidum aut frigidum l. 22. 66. p. 290, 5. al. (de aqua v. l. 71).

A qualibet locutione (pendet raro praepositio ad, sc. p. 291, 37. 52. 70 sq.): **1** respiciuntur res: **a** corporales (per hypallagen transfertur ad incorp. l. 17. 45; addidimus morbos sim. sub ε): **α** corpora partesve animalium vel ea, quae inde eduntur, extrahuntur (maxime pro alimento vel medicamento adhibita; in scribendo l. 15): PLAVT. Asin. 178 quasi piscis, itidemst amator lenae: nequam est, nisi -s; is habet sucum, is suavitatem eqs. (item in imag. de amatore, sc. quasi comedendo: Pseud. 1126 iamne illum comessurus es? :: dum -s est dator ..., devorari decet iam). CATO agr. 76, 2 ne caseum ovillum acidum et bene -s in aquam indito (al., v. vol. III 514, 26sq.; cf. supra p. 288, 5). VARRO Men. 12 -es musteos (nisi est glossema, v. vol. VIII 1711, 70sq.). rust. 1, 13, 4 sterces -s (opp. quod confracuit). COLVM. 2, 14, 9 quam -issimum). HOR. sat. 2, 2, 42 aper rhombusque -s. Ov. ars 3, 627 e lacte -i scripta littera (COLVM. 7, 8, 11. ... sincero et quam -issimo [opp. requietum]. 12, 8, 1. SCRIB. LARG. 181 quolibet l. poto -i per se vel decocto. al.). VAL. MAX. 9, 1, 1 ut -iore usu conchyliorum frueretur. CELS. 3, 7, 2^b -s adeps (8, 4, 19. al., v. vol. I 631, 2sq., addas LEX met. Vipasc. I 3, 6 aenea ungere ... a. e -i). 4, 11, 1 in qua aqua caro -s lota est ([sim. 4, 18, 1. 6, 18, 2^H. vix pro adv. temp.]. MELA 3, 28 Germani vescuntur cruda etiam c. ... aut -i aut cum rigentem ... manibus pedibusque subigendo renovantur. CHIRON 510 c. ... -em calidam ... imposito [in eadem re p. 287, 66]. al.). 4, 15, 3 columbae iecur -s et crudum (PLIN. nat. 28, 95. 28, 202 citra salem -sque. 32, 135 i. sive -ia sive servata). SEN. nat. 3, 17, 2 parum videtur -s nullus, nisi qui in conviviae manu moritur (aliter p. 285, 46). PLIN. nat. 9, 48 thynni quidam commendantur ... clidio, -i dumtaxat (opp. sale adservantur). al. neutr. plur. pro subst.: CELS. 2, 18, 10 -ia quam salsa, nova quam vetusta plus alimentum habent. COLVM. 8, 17, 14 pisces et his salsamentis, sed et -bus, sc. piscibus, melius pascuntur.

β herbae, frutices sim. earumve partes, fructus (exempla selecta inde a CELSO): **①** de eis, quae pro alimento vel medicamento adhibentur (de compositione l. 40): CATO agr. 25 vinaceos cotidie -is succernito lecto restibus subvento. 143, 3 nuces Praenestinas -es in urceo in terra obrutas (PLIN. nat. 23, 147 n. iuglandes -es iucundiores [opp. siccae]). LVCIL. 198 cum primos ficos propola -is protulit (COLVM. 12, 17, 2 maturissimas f. -is. PLIN. nat. 15, 82. al.). VITR. 9 praef. 2 (in imag.) praecepta philosophorum -es et floridos edunt fructus. CELS. 2, 25, 1 aliena stomacho sunt uva -s, ficus et virides et aridae (2, 26, 2, 29, 1. PLIN. nat. 1, 23, 6 [opp. servatarum]. al.). 5, 18, 3 huius malagmatis quidem -is usus est; si vero servandum est eqs. COLVM. 8, 5, 3 custos avium cubilia converrat et alia stramenta quam -issima reponat (antea: quam mundissimis paleis). 12, 29 quam -issimum ... mustum (al. SCRIB. LARG. 269. cf. p. 285, 20). 12, 46, 5 mala (SCRIB. LARG. 111 m. granata. SVET. Tib. 68, 1 -s et integrum. cf. IVV. 11, 74 odoris mala -is). SCRIB. LARG. 156 cucumeris silvatici -is radicis tantum (250. PLIN. nat. 20, 157 -s potentissima, arida vero eqs. 26, 146 siccae et -es per se. al.). CALP. ecl. 5, 106 ramos siccis miscere -es. PLIN. nat. 13, 62 nucleus quidam dulcis, dum -s est; siccatus durescit ad infinitum. 20, 99 scilla linguae ... -s subiecta (postea: coquitur ...; cruda siccatur). SVET. Aug. 77 -s aridumve pomum (HIST. AVG. Gord. 21, 1. cf. p. 285, 21). al. **②** cetera exempla: CAES. civ. 3, 96, 1 -bus caespitibus tabernacula Pompei constrata. VERG. georg. 4, 304 thymum casiasque -īs (SERV. statim carptas). Aen. 1, 417 ture calent arae sertisque -bus halant (Ov. met. 8, 723 pendencia vidi s. super ramos ponensque -ia dixi '...'. al.; cf. p. 292, 20). HOR. carm. 3, 27, 43 -es carpere flores (Ov. fast. 4, 346 PERVIG. Ven. 58). Ov. met. 4, 744 virga -s bibulāque etiamnunc viva medullā (VITR. 10, 14, 3 crates ex tenuibus v. ... maximeque -bus). fast. 3, 141 aedes Vestae ut folio laurae niteat velata -i ([142 laurea cana]. al., v. vol. VI 1, 1014, 28sq., addas CELS. 6, 6, 9^a). al.

γ sanguis sim. effusus, sed nondum siccus: CIC. S. Rosc. 19 ut cruorem inimici occisi quam -issimum telumque paulo ante e corpore extractum ostenderet (SEN. benef. 7, 19, 8 arx eius tyranni c. semper -i madet. PRVD. perist. 10, 499. al.). CATVLL. 63, 7 Attis terram -e ... sanguine maculans (Ov. met. 4, 504. SEN. Ag. 949 manus -i s. ... madent. Thy. 557 epist. 85, 29. SCRIB. LARG. 177 [disting. aridi]. PLIN. nat. 37, 59 hircino ... s. -i calidoque. al.). VERG. Aen. 8, 195 -i caede tepebat humus (Ov. met. 4, 96 -i c. leaena boum spumantes oblita rictus. STAT. Theb. 10, 455. addas p. 292, 15; aliter p. 282, 75). VAL. FL. 2, 212 manu gestans caput abscisum viri taboque sinus perfusa -i Venus (4, 749 in sanie t. que -i).

δ aqua (e fonte vel fluvio hausta nec stagnando putida sim. facta; de aqua marina p. 290, 8. 13. al.; disting. aqua tepida vel calida p. 290, 5sq. 21. 27sq., frigida p. 290, 2. 23. cf. ISID. orig. 20, 3, 1 quam aquam inde -em dicimus, quia non est utilis vetusta, ut vinum, sed statim sublata de flumine et fonte vel puteo. fort. ad p. 290, 3 spectat GLOSS.^L V Aa R 78 -i: iugi [item GLOSS. V 512, 25]): **①** adi.: aqua -s: VARRO rust.

3, 11, 3 in eas piscinas a. large influere oportet, ut semper -s sit. 3, 17, 8 quidam minus laborabat, ne servos aeger a. frigidam (quam ut) -em biberent sui pisces. VERG. Aen. 6, 635 corpus ... -i spargit a. Aeneas (SERV. semper fluenti). Ov. Pont. 3, 4, 56 (in imag.) illa bibit sitiens lector, mea pocula plenus; illa -s pota est, nostra tepebit a. SEN. epist. 86, 9 in balneis olim non suffundebatur a. nec -s semper velut ex calido fonte currebat. COLVM. 8, 9, 4 a. semper -s et quam mundissima ... praebetur. 12, 22, 2 -is a. marinae decoctae congios duos (opp. vetustissimae). al. SCRIB. LARG. 84 aegroto spongiam ex a. -i imponere ... ac frequenter mutare, ne concalefacta noceat. al. cetera exempla: VERG. georg. 3, 301 pecori fluvios praebere -es (SERV. aquam statim haustam; nam si pigram potaverint eqs.). Ov. met. 3, 601 latices ... in navem inferre -es. COLVM. 8, 17, 4 si maior -is freti vis inceserit in piscinam (disting. iacentis. in eadem re: 8, 17, 5 -s mare [postea: novas ... aquas]). ARATOR act. 1, 149 (ad act. 2, 13; in imag.) quos apostolos ebria fonte -i complevit doctrina divina. **②** pro subst. (sing. praeter l. 30, ubi certe fem.; neutr., ut vid., l. 21 et fort. l. 24 [sec. Niedermann, Recueil, 1954, 132]; de usu sec. gr. νεῶρον v. e. g. Dickey, Hermeneumata I, 2012, 182sq. ad l. 26): varia exempla: PS. APVL. herb. 125 l. 8 aegrotus balneum utatur, in -e(m) non descendat. PLIN. phys. Bamb. 67, 3 infusas micas panis in -e(m). de aqua pro potionem adhibita (huc pertinere vid. HERM. Leid. coll. 11b νεῶρον: -s [neutr. pro obi., ut vid., pendens e lla κινῶ, cf. antea θεῶρον: calidum, χλιαρόν: tepidum, ψυχρόν: frigidum]). VINDIC. epist. ad Valent. 3 (antea: aquam frigidissimam) qui aegrotus cum desiderio -is, quo cruciabatur, totum, quod ei oblatum fuerat, ebibisset. AVG. serm. 80, 2 delectavit -em, delectavit potum vini usurpare petere a medico. HERMEN. Monac. coll. 11d βάλε νηρόν: mitte -em (cf. antea νεῶράσιν μοι: misce mihi, θεῶρον: calidum). 11n bibamus -em de gillone (gr. νηρόν, cf. llo misce calidum [gr. θεῶρον], llo date aquam manibus [gr. ὕδωρ]). GLOSS.^L I Ansil. RA 282 (med. p. 70) -es frigidas bibendo.

ε morbi, passiones (cf. p. 284, 39sq.): leves ut incipientes: CELS. 6, 6, 8^E haec ... in -bus malis aliena sunt, quia concitare ea possunt (opp. veteribus). CAEL. AVR. chron. 2, 6, 91 -i ... passione atque eius initio ([92 si p. vehementescere coeperit]. 4, 3, 79 nova ac -s [postea: novellae; opp. acutum ... ac ... periculosum ... morbum]. cf. l. 40. p. 284, 65sq.). vehementes, acuti: CAEL. AVR. acut. 2, 1, 5 lethargum esse (alienationem) subitam vel -em cum febris eqs. (2, 1, 6 a. s. ac re[s]cens cum febris acutis). 2, 5, 22 lethargum alium esse novum atque -em, alium inveteratum atque tardantem. chron. 2, 7, 110 (antea opp. intardante passione) -em atque novam passionem. 2, 12, 138 fluores sanguinis alios ... novos corporibus atque -es, alios tardi temporis atque inveteratos (2, 12, 139 difficile curabiles f. ... tardos magis -bus).

ζ vinum recentatum, sc. fem. pro subst. (v. l. 48. 51; exspectes neutr. coll. e. g. (vinum) conditum, rosatum; non nisi plur., ut fort. cogites de generis fem. nomine vasculi, quo quantitas vini talis contineatur; ad rem cf. p. 299, 15 et de Vogüé-Courreau, comm. ad l. 51): ALC. AVIT. epist. 74 de -bus ... meas partes cedo et multiplico suas (sc. portitoris gulosi). ibid. ad multiplicandas -es gulae calenti. LEONIAN. Alc. Avit. epist. 86 in accipendis -bus maior est poena: musta deposcens eqs. (antea disting. cibis). ibid. tres -es. CAES. AREL. reg. virg. 71, 3 in festivitatibus maioribus ad prandium et ad cenam ... -es de dulciamina addendae sunt (opp. cotidianis ... diebus ... binos caldellos eqs.; in convivii regula ut: AVRELIAN. reg. mon. app. p. 395^c et cibaria ... et -es addantur. reg. virg. app. p. 406^c).

η quaelibet: VITR. 2, 7, 4 quae monumenta cum sint vetusta, sic apparent -ia, uti si sint modo facta. 7, 2, 1 cum non penitus macerata, sed -s sumitur calx ..., pustulas emittit (de c. viva ut: VAL. MAX. 9, 12, 4 PLIN. nat. 36, 180sq.). CELS. 7, 4, 4^a ad caput lini ad fistulam sanandam inducti alterum -s linum alligandum est ([postea: educto ... vetere]. IVV. 3, 151 si consuto volnere crassum atque -s l. ostendit non una cicatrix). COLVM. 4, 26, 2 iugo vineae si non erit opus novo, sarturae -ia vincula inserantur. 6, 30, 9 lavant alvum ... -e muria (SCRIB. LARG. 60). PERS. 1, 15 luxuriosus pexusque togaque -i. PLIN. nat. 11, 277 hominis anima (i. halitus) commeat -s assidue, exitura supremo die. 22, 110 duo genera eius aquae mulsae, subitae ac -is, alterum inveteratae. 35, 191 in medicina Samiae terrae laus, ut -s sit. PLIN. epist. 6, 16, 6 nubes ex Vesuvio oriens -i spiritu evecta, dein senescente eo destituta. IVST. 2, 10, 14 ne tabulae -s cera dolum proderet. neutr. sing. pro subst. in locut. adverbiali de statu integro: PELAG. I defens. 5 p. 49, 37 ut episcopi adhuc illo tempore de -i incorruptos libros quosdam ... legerint.

θ incorporales (addidimus vires corporis, vitam sub β): **α** motus animi, status mentis sim. (respic. fere paulo ante orta ideoque acriora; quaedam fort. ad p. 284, 1sq. pertinent; exempla selecta inde a LIV.): TER. Ad. 312 dum aegritudo irae haec est -s. CIC. Sest. 120 senatus consulto de Ciceronis reditu in theatrum perlato actor -i laetitia et mixto

dolore ac desiderio mei. Tusc. 3, 25 aegritudo est ... -s opinio talis (sc. *magni praesentis*) mali, ut in eo rectum videatur esse angi (sim. 3, 75 ut illa *aegritudo animi* o. praesentis mali sit -s [seq. p. 288, 63 sqq.]. 4, 14 laetitia o. -s boni praesentis est. ceterum: 3, 75 *Artemisia vidua Mausoli usque ad mortem* vixit in luctu ...; huic erat illa o. cotidie -s. al.). 4, 63 (in imag.; antea: in medio ... maerore) ad -is quasi tumores animi. PLANC. Cic. fam. 10, 23, 5 iracundias. HOR. carm. 2, 19, 5 euhoe! -i mens trepidat metu. PROP. 2, 5, 9 nunc est ira -s (SEN. contr. exc. 6, 1, 1. SEN. dial. 3, 17, 7 [antea: primi eius ictus acres sunt]. al.; cf. p. 284, 2 sqq.). LIV. 2, 48, 6 non diutius, quam -s dolor proximae cladis transiret (SEN. contr. 4 praef. 6 [opp. veteris ... et obliterati memoriam]. SEN. dial. 12, 1, 2 dum -s d. tuus saeviret. al.; cf. p. 284, 19 sq.). 6, 33, 2 Latinos ... -bus adhuc animis ferociore (21, 52, 2. 27, 2, 8 [v. l. 55]. PLIN. epist. 4, 9, 12 inveni ita erectos a. senatus, ita -es, ut eqs.). 28, 12, 1 in tam -i vulnere publico privatoque *Hannibalis*. 36, 9, 13 dum -s terror esset. SEN. dial. 12, 18, 4 nihil tam magnum, nihil tam -s in cuiusquam pectore furit, quod non ... ille puer permulceat. PS. QVINT. decl. 4, 2 p. 62, 18 adhuc -i gloriae filii ... gaudio. TAC. hist. 4, 1, 2 -bus odiis ..., dein eqs. (ann. 1, 1, 2. cf. p. 284, 11). IVVENC. 4, 738 (respic. Matth. 27, 64; *Iudaei Pilato*) ne turbet ... -s insaniam plebem. al. **β vires mentis vel corporis**: CIC. Font. 41 cum tot res sint, quae vestris animis pro huius innocentis salute supplicent: ... -s memoria parentis, cuius sanguine eqs. (al., v. vol. VIII 670, 25 sq., addas e. g. LIV. 30, 36, 9. aliter p. 283, 47. 287, 16). BELL. Afr. 78, 6 sauciis ... ac defatigatis integros -ioribus viribus equites subministrare (OV. trist. 4, 6, 29 est aliquid v. afferre -es nec praeconsumptum temporis esse malis. VAL. FL. 6, 609 v. ... -em sentit agi membris). STAT. Theb. 2, 640 *pugnantium alter*, cui *militi vulnerato* vita -s et adhuc in vulnere vires. QVINT. inst. 4, 1, 59 in principio orationis nondum ... recepti sumus et custodit nos -s audientium intentio (disting. magis conciliatis animis et iam calentibus). PS. QVINT. decl. 8, 21 in novas vires -sque robur reddito vigore surgentem *hominem*. AVG. in psalm. 58, serm. 2, 3 id heri ... ad -iores mentes vestras expositionem distuleramus. **γ cetera exempla**: CIC. Verr. II 4, 64 cum pulchritudo eius -s *candelabri* ad oculos hominum atque integra perveniret. OV. Pont. 3, 7, 34 *mente* repetita ... forma locorum, sc. *Romae*, exilium renovat triste -sque facit. LIV. 35, 10, 7 *Scipio* decimum iam prope annum adsiduus in oculis hominum fuerat ...; in Quinctio nova et -ia omnia ad gratiam erant. 40, 29, 6 *Numae* libros non integros modo, sed -issima specie. QVINT. inst. 10, 7, 14 bene concepti adfectus et -es rerum imagines (PLIN. epist. 2, 1, 12 *mortuum* iam vanis i., -bus tamen, audio adloquor teneo). AVG. serm. 45, 1 -issimum arbitror residere potuisse in cordibus vestris, quo conclusit lector: '...' (de re plene memoranda, cf. p. 293, 74 sqq.; sim. 198, 2 adhuc ... cantici sonus -s est in auribus vestris [aliter p. 293, 35]).

2 respiciuntur animantes (eorum corpus l. 55, collum l. 73, membra p. 292, 6; partes corporis pro alimento, medicamento adhibitas v. p. 289, 5 sqq.): **α** qui vires retinent, nondum defessi sunt (respic. corpus integrum l. 66; iuxta ponitur integer l. 55. 58 sqq. p. 292, 3. al., plenus l. 66; saepe opp. (de)fessus, (de)fatigatus, e. g. l. 52. 59. 72. p. 292, 2): **α homines** eorumve coetus (de ipsis eorum viribus, animo v. l. 20 sqq.): **① in bello** (arena l. 62): CAES. Gall. 7, 9, 4 *Caesar* nactus -em equitatum. 7, 25, 1 cum hostes semper ... ipsi -es defessis succederent. LIV. 4, 33, 12 -issimum ad laborem militem (35, 1, 6 [opp. fessos ut: TAC. hist. 2, 26, 2]. 35, 5, 6. al.). 9, 32, 9 nullis -bus subsidiis fulta prima acies fuit. 21, 55, 8 quas vires -es Poenus ... in proelium attulerat (FRONTIN. strat. 2, 1, 2 fatigatos ... integris et -bus suorum v. vicit). 27, 2, 8 [animis] corporibusque (v. l. 13). 44, 33, 11 fatigatos -s hostis adgredi non poterat (44, 36, 2 [iuxta integro]. al.). al. **masc. pro subst.**: CAES. Gall. 5, 16, 4 ut integri ... et -es defatigatis succederent (7, 48, 4 [opp. defatigati]. civ. 3, 94, 2 [opp. defessis]. LIV. 26, 45, 6 [opp. ab defessis iam vulneratisque]. 35, 29, 5 i., -es, instructi [opp. hostes ... fessos]). LIV. 22, 47, 10 fessi cum -bus ac vegetis pugnabant. TAC. hist. 3, 20, 3 cum -issimis equitum. LACT. inst. 6, 20, 13 alios illis, qui vicerunt arena, compares dari ... -iores. **② contextu vario** (respic. vires vel mentis vel corporis): LIV. 2, 56, 6 ut inventor legis Volero, sic Laetorius collega eius auctor cum -ior, tum acrior erat. SEN. Thy. 12 *Tityus* vulneribus ... pascit ... aves et nocte reparans, quidquid amisit die, plenum (-i, pabulum, monstro, iacet (-i, abl. explic., cf. Hillen, Stud. zur Dichterspr. Senecas, 1989, 69). QVINT. inst. 1, 3, 9 (8 danda est ... remissio) *pueri* virum plus adferunt ad discendum renovati ac -es. 1, 12, 5 (antea: cum reficiat animos ... varietas) quamlibet multa egerimus, quodam tamen modo -es sumus ad id, quod incipimus (RVFIN. hist. 5, 1, 19 *confitendo fidem* instaurabatur -ior ad agones *martyrem* [gr. ἀνευέαζεν]. non huc l. 68). HIER. in Ioel 3, 18 l. 342 ut labori defessorum -ia naves trahentium colla succedant. AVG. in psalm. 141, 1 per totum sermonem tamquam -es adfuistis. serm. 162C, 15 coll. Dolbeau 1996 p. 56 l. 371 intentos vos video ... et paene -issimos, velut modo audire coeperitis.

β animalia: OV. met. 2, 63 qua via ardua vix mane -es enituntur equi (LIV. 23, 29, 5 in -em e. ex fesso ... transulare. al. PLIN. nat. 8, 66). LIV. 38, 40, 4 quam maxime -bus et integris iumentis.

β quorum mortuorum corpus non corruptum est: COLLECT. Arian. hom. 14, 2 (ad Ioh. 11, 45) *Lazarus* solvi iuvat (i. iubet), ut et ligamenta iam humida ... adque -ia membra (-i pallore) viderent, qui circumstabant (ad I pertinet [c. respectu circumstantium?]; fort. etiam -ia m., sc. ad p. 286, 43 sqq.). PETR. CHRYS. serm. 63, 2 l. 58 discipuli dubium non habebant ... posse dominum post triduum adhuc -em surgere.

B accedit abl. (instr. vel limit., sed causalis l. 11; praepos. in c. abl. l. 25): **1 de rebus**: VERG. Aen. 6, 674 prata -ia rivis (SERV. virentia, rivorum scilicet causa. GLOSS.^L III Abol. RE 78 viridia). 8, 654 (descr. scutum Aeneae) Romuleo ... -s horrebat regia culmo (ad statum refectum spectat sec. Eden, comm. 1975, ad l.). 9, 455 tepida ... -em caede locum ([SERV. hypallage est, tepidum locum -i, sc. nuper facta, caede eqs.]). TAC. hist. 3, 19, 1 -ia c. vestigia proelii. cf. p. 282, 75. 288, 42 sqq. 289, 66 sqq.). HOR. carm. 3, 30, 8 non omnis moriar ...; usque ... postera crescā laude -s (praedic.), dum Capitolium scandet ... pontifex. MANIL. 5, 515 monumenta e gemmis facta ... semper ... -ia flammis (sc. nitore; nitentia coni. Gain). VAL. FL. 6, 455 -ia sertis tecta *Veneris* (cf. p. 289, 53 sq.). MART. 2, 57, 6 *hominem novum* grex togatus sequitur et capillatus -sque sella linteisque lorisque. **2 de hominibus**: TAC. ann. 1, 41, 3 *Germanicus*, ut erat -s dolore et ira, apud circumfusus ita coepit: '...' (cf. p. 291, 8 sq. 10 sqq.). 3, 1, 4 comitatum Agrippinae longo maerore fessum obvii et -es in dolore anteibant.

adhibetur pro subst. masc. p. 286, 5 sqq. 288, 22. 291, 57 sqq., fem. p. 290, 16. 43 sqq., neutr. p. 283, 25 sqq. 289, 27 sqq. 290, 16. al. (sing. in locut. adverbiali p. 287, 40 sqq. 290, 69).

adv. *recens. est nom. (sic Leumann, Gramm. 1977, 270) vel acc. adiectivi pro adv. adhibitus, qui saepius ab adi. praedictivo distingui non potest (gr. resp. προσφάτως l. 47. p. 293, 30, πρόσφατος l. 50, aliud p. 293, 34). **testimonia gramm.**: CHAR. gramm. p. 243, 5 (inter temporis adverbialia) repentino, extemplo, -s. p. 280, 11 (e Romano) -s: Asper commentario Sallustii (sc. l. 53) ... nunc adverbium, nunc nomen id esse dicit ...; potest enim esse temporis adverbium. AVG. gramm. p. 109, 22 M. *adverbia quaedam* exeunt in 'ens', ut -s, id est recenti tempore (affertur VERG. p. 293, 13 ut: PRISC. gramm. III 148, 19 [nomina in adverbialia transferuntur] pro 'recenter'. 193, 12 nomen pro adverbio). **sim. al. de notione v. l. 36. p. 293, 13 et GLOSS. II 376, 9 νεωστί: novissime, nuper, -s. GLOSS.^L III Abstr. RE 3 nuper, in ipso tempore. legitur inde a PLAVTO, LVCR., VARRONE. [trad. in parte codd. loco lacunoso RHET. Her. 3, 22, 35; restit. pro regens p. 293, 20; v. etiam p. 293, 55 sqq.]**

1 fere i. q. nuper, paulo antea; -s accedit ad: a p. p. vel depon. attributive aut pro subst. positum (abl. absol. v. sub ba): α quolibet casu (exempla selecta post TAC.): PLAVT. Capt. 718 -s captum hominem (LIV. 38, 17, 15 beluas ... recen[tis] c. [corr. Ascensius]. PS. RVFIN. Ios. bell. Iud. 1, 127 p. 604 *Damascus* -s ... captam [gr. πρόσφατος]. al.). CIST. 136 puerum -s natum (GELL. 9, 3 tit. 12, 1, 13. CYPR. epist. 64, 4, 2 p. 286, 68. CONC.^S I 2 p. 41, 20 *Christi* deitatem nec passibilem dicentes nec -s n. patri consempernam esse [gr. I 1, 1 p. 29, 22 πρόσφατον. alias vers. v. supra p. 287, 32. 44]. al., in abl. absol. p. 293, 17; cf. p. 293, 64; pertinet ad masc. pro subst. e. g. p. 282, 66 et CHALC. comm. 185 quis ... consulat ... de -s nato eqs.? cf. p. 285, 43). SALL. hist. frg. 1, 2 -s scrip(tum), sc. exercitum (SVLP. SEV. dial. 1, 6, 2 in libris neotericis et -s. cf. l. 58). 3, 1 inter -s domitos Isauros. 3, 103 coria -s detracta. SIL. 12, 445 -s caesi ... iuvenci terga (SOL. 32, 31 harundines -s c. [pendet e p. 283, 14]). al. TAC. hist. 1, 77, 3 -s ab exilio reversos ... adulescentulos (ann. 12, 27, 3). 4, 68, 4 e -s conscriptis secunda legio. 4, 83, 1 *Alexandriae* -s conditae moenia (SVET. Tib. 1, 1. COD. Theod. 11, 7, 18 -s c. legis). ann. 4, 69, 2 velut -s cognita narraturus (6, 2, 1 APVL. Socr. 5 p. 130). al. GELL. 17, 20, 4 si me in principio -s in diatribam acceptum studiosum appellitabat rhetor (cf. p. 293, 3). SOL. 27, 42 *infantes* -s ... editos (45, 17. LACT. inst. 2, 11, 8 animalia -s e. al.; cf. p. 293, 7). PANEG. 3, 6, 1 gentes ... -s victas (postea: nuper). IVL. VAL. 2, 32 l. 999 *Darium* -s vulneratum. LACT. inst. 4, 5, 9 scripturam sacram coarguunt ... tamquam novam et -s fictam. CHALC. comm. 210 animas ... inter initia et -s incorporatas. OBSEQ. 57 vestigia equorum hominumque et -[te]s protitae herbae (corr. Scheffer, recenter *Heinsius*). AMM. 31, 5, 11 superiores vel -s praeteritae ... aetates. VEG. mulom. 1, 57, 2 heminas aquae frigidae et -s sumptae (recenter var. l.). SVLP. SEV. dial. 2, 10, 2 ovem -s tonsam conspexit (cf. p. 293, 1). CONC.^S I 2 p. 42, 14 passibilem et -s creatum *Christum* (item IV 1 p. 152, 12; gr. et alias vers. v. supra p. 287, 54 et Mar. Merc. Conc. ^S I 5 p. 48, 7 noviter. cf. p. 293, 8).

β nom. sing., ut distingui non possit ab adi. praedictivo adhibito (cf. p. 287, 23 sqq.; vix huc p. 289, 20): LVCR. 6, 791 nocturnum ... -s extinctum lumen ... offendit nares. VARRO rust. 2, 11, 6 ab ovium sudore -s

lana tonsa sucida appellata est (*seq. p. 287, 29*). NEP. Timoth. 2, 3 iuxta patris posita -s filii *statua* ... patris renovavit memoriam. LIV. 2, 22, 4 -s ad Regillum lacum accepta cladis (TAC. ann. 2, 21, 1 *Arminium* -s a. vulnus tardaverat). LVCAN. 10, 168 advectionem ... -s ... amomon. GELL. 12, 5, 8 -s natus homo (CYPR. epist. 64, 5, 2 infans, qui -s n. nihil peccavit. GLOSS. V 492, 17 agnus -s n. [*inde restit. 562, 18*]). APVL. met. 1, 14, 2 quasi -s utero matris editus. SYMM. epist. 1, 23, 1 in manus meas pagina -s a te profecta pervenit. AVG. pecc. mer. 3, 10, 18 *anima* ut -s creata et ab omni delicto prorsus immunis. MARCELL. med. 15, 17 lac caprunum ... -s mulsum, dum calet *eqs.*

b ceteras formas verbi: **α perf. pass. vel depon.:** LVCR. 2, 416 cum scena croco ... perfusa -s est. VERG. georg. 3, 156 armenta ... pasces sole -s orto ([SERV. statim, ut Sallustius, *sc. p. 292, 53*]). TAC. ann. 15, 51, 2 mulieri olim cognitus seu -s ortā amicitia. CARM. pop. Gell. 15, 4, 3 portentum inusitatum conflatum est -s. COLVM. 4, 1, 7 humus, dum est -s soluta laxataque. TAC. ann. 15, 6, 3 quae *legio* -s e Moesis excita erat. SVET. Aug. 7, 1 quod ... -s eo nato pater Octavius ... rem prospere gesserat. IREN. 2, 28, 8 quod *figmentum* -s ab eis *haereticis* adinventum est. HIL. in psalm. 63, 7 maculae veterum criminum -s ablutae sunt. AMM. 28, 4, 20 si qui vetus in commilitio principis -s (reg- V) digressus *sit*. CHIRON 49 si iumentum rota insecuta fuerit -s, lana(m) succida(m) imponito (*sic interpunximus coll. l. 62, aliter loco pendenti p. 287, 65*). ENNOD. epist. 7, 3, 1 p. 173, 26 quae -s sunt acta. **β quaslibet (addas exemplum CHAR. l. 51):** PETRON. 122 vers. 140 (*in fine prodigiorum enumeratorum*) sanguineo ... -s descendit Iuppiter imbre (136 ignibus insolitis, 139 stellis ... novis). SVET. gramm. 25, 9 veteres controversiae aut ex historiis traherantur ... aut ex veritate ac re, si qua forte -s accidisset. VEL. gramm. VII 74, 4 cum -s haec declinatio ... coeperit. APVL. flor. 16, 10 partem fabulae, quam -s fecerat. VET. LAT. Iudith 4, 3 (cod. 130) -s[a] ascenderat *populus* ex captivitate (*gr. προσηγόριος, cod. 62 tantum quod, 109 ante paucos dies, 132 olim, 151. al. nuper; deest Vulg.*). act. 18, 2 (cod. 5) -s advenientem ab Italia (*v. p. 287, 51; item iuxta part. praes.:* AMM. 14, 11, 28 barba ... -s emergente). PELAGON. 444 ad album, quod -s duxerit *oculus* (*cf. Hippiatr. gr. I p. 64, 8 εἰς λεύκωμα νεαρόν*). AVG. serm. 129, 1 quae *lectio evangelica* -s sonuit in auribus nostris (*aliter p. 291, 42; cf. supra p. 283, 24*). **al.**

c adi.: TAC. ann. 6, 10, 3 *Piso* praefectus urbi -s continuam (*i. -s c. redditam*) potestatem ... mire temperavit. 12, 63, 3 qui *principes Byzantios* ... bello -s fessos (*i. -s f. factos*) iuvandosque rettulit. AVR. VICT. Caes. 42, 14 *res publica* -s quieta (*i. -s q. reddita*) a civili trepidatione.

2 fere i. q. re recenti, statim, in initio (cf. l. 13. p. 287, 56sq. 294, 2sq.; hucine p. 286, 75. 287, 35?): TAC. hist. 2, 10, 1 -s Galbae principatu censuerant patres, ut *eqs.* (recenti *Nipperdey; de abl. cf. p. 288, 50sq.*). AVR. VICT. Caes. 3, 8 *Caligula* nactus potestatem, uti talia ingenia -s solent, anni mensibus egregia ... gessit. CHIRON 47 si quod iumentum cambosum factum fuerit, sic -s est eius remedium: *eqs.* (*de eadem re Veg. p. 284, 65*). BOETH. mus. 1, 1 p. 181, 18 si ... hinc aliquid permutaretur, -s quidem minime sentiri, post vero magnam facere differentiam.

adv. recenter (gr. respondet νεωστὶ l. 70). improbat CHAR. gramm. p. 146, 14sq. ex repens repenter debuit dici, (ut) recens -r; ... (16) quia malum est dicere 'recente' vel '-r', utimur sic, 'recens fecit', quod est pro adverbio nomen. cf. PRISC. p. 292, 38. legitur posit. -r inde a CET. FAV., compar. -ius apud AVG., VEREC., -sius l. 68 (cf. magis -r l. 70), superl. -issime apud PLIN. nat., IVST., AVG. [variat in codd. c. recens CHALC. comm. 100. 165 VEG. mulom. 1, 57, 2 EVSTATH. Basil. hex. 7, 2, 5 COD. Iust. 11, 71, 3 (e con. dub. p. 292, 67); e con. dub. pro decenter PS. APVL. herm. 1 p. 265.]

1 fere i. q. nuper, paulo antea: PLIN. nat. 18, 192 quam -issime stercorato solo *serendum* est. IVST. 30, 4, 8 consul relatione rerum gestarum -issime suos stimulabat in proelium. CET. FAV. 20 -r, extincta ... si fuerit *calx* (i. recens enim *var. l.; pendet p. 290, 57*). CHIRON 1 capp. 23 si iumentum rota insecuta fuerit -r (*spectat ad l. 21*). AVG. anim. 3, 7, 9 haec dogmata ... exceptis antiquis haereticis etiam -ius in Priscillianistis ... damnavit ecclesia. epist. 166, 28 homines -issime natos. in euang. Ioh. 49, 10 (*v. p. 286, 3*). mag. 4, 8, 6 hoc ... -ius dictum recordor. serm. 49, 1 quod -ius lectum est, magis meminit *auditor*. 76, 1 euangelium, quod -issime recitatum est. VEREC. in cant. 2, 18 quas *haereticas doctrinas* -ius fingunt. VITA Caes. Arel. 1, 12 quod *monasterium* recensius (-tius *var. l.*) fuerat destitutum abitu rectoris. ALEX. TRALL. 1, 23 oleo camomillino magis -r confecto (*gr. I p. 469 νεωστὶ*). GLOSS.¹ I Ansil. SP 241 spoliis recentibus (*ad p. 285, 9*): -r occisorum hostium spoliis. **2 fere i. q. plene, integre sim., sc. c. respectu nuper sim. actorum, perceptorum vel de ipsa recordandi actione (cf. supra p. 291, 21sq. 40sq.):** AVG. c. Petil. 2, 108, 247 quo quasi -ius in animis legentium remaneret *sententia*. quant. anim. 5, 8 (*antea: valde meminini*) recordaris, quanta et qualis sit *urbs Me-*

diolanensis? :: recordor sane ac nihil -ius atque integrius. serm. 239, 2 *id* credo vos de lectione hesternā -issime meminisse. **3 fere i. q. re recenti, statim (cf. p. 293, 41sq.):** ANTIDOT. Brux. 58 *dabis id* ad lateris dolorem ..., sed tamen -r bibendo (*i. bibendum; nisi respic. potio recens*).

adv. recentē. improbat CHAR. gramm. p. 146, 16 (v. supra p. 293, 51); arcuimus p. 287, 68sq., vix recte restit. p. 287, 34.

deriv.: recentarius, ?recentia, recento; cf. recentales.

cf. Onom. (Recentius).

Kruse.

recenseo, -cēnsuī, -cēnsū, -ēre. a re- et censere. scribitur

litteris gr. (si recte restit.) p. 297, 12. abbreviatur fort. per litteram R fere virgula traectam, qua amphoras (v. e. g. Dressel, CIL XV p. 561sq.) vel marmoris massas (v. e. g. INSCR. Dessau 8718 [a. 132]. Zeitschr. Pap. Epigr. 54, 1984, 176 n. 4e) inscripserunt probantes; recensitum sim. coll. p. 295, 7 solvunt Rodríguez-Almeida, Il Monte Testaccio, 1984, 235sq. et Fant, Cavum antrum Phrygiae, 1989, 22sq.; sed sunt qui notam alio referant, imprimis ad verbum recognoscere (v. Fant, loco cit.). NOT. Tir. 37, 8 -et. **de formis:** p. p. -sum SVET. Iul. 41, 3 -si (-siti *var. l.*). Vesp. 9, 2 FRONTO p. 200, 3. TERT. apol. 18, 3 -sis (*rec. Φ, -sitis vel -setis vulg.*). adv. Marc. 4, 5, 2 OROS. apol. 21, 4. *al.*, -sētum (*quod improbat l. 28*) AMM. 18, 6, 23. 31, 4, 7. HIER. epist. 32, 1, 2 (-sit- *var. l.*). PRVD. apoth. 1000 (-sit- *var. l.*). perist. 11, 147 (-sit- *cod. unus p. corr.*). COD. Theod. 1, 16, 3 (-sit- *ed.*). SACR. Leon. 1267 (*sed loco gemino* Gelas. 22 -sit-). *al.*, ?-sītum v. l. 27. *formae quartae coniug. (cf. censire vol. III 786, 56sq.):* PS. CYPR. tract. 10 -ire (-ere *ed.*). AVELL. app. 3, 6 -iri (*sec. 99, 7 -eri*). LIB. col. I p. 242, 13 -iit (*ita cod. A saec. VI/VII, -ivit var. l.*). CONC. Paris. a. 552 p. 167 l. 11 -ire. GREG. TVR. Franc. 1, 24 -ivit (-uit *var. l.*). 5, 42. GROM. p. 348, 3 -ivit. GLOSS. *al.; p. p. p. -sītum sim. (-sītum intellegi vid. GLOSS.¹ IV Plac. R 1 -siti libri, non -seti; quomodo praebēti, non praebēti):* VVLG. exod. 30, 12 (-set- *cod. A*). num. 1, 22 (-set- *codd. GA*). *al.* RVFIN. Orig. in num. 2, 1 p. 8, 21 (censit-, censet- *var. ll.*). CLAVD. 20, 60 (-set- *var. l.*). LIB. col. I p. 216, 5 -sita (-sa *var. l.*). *al.* *primae coniug.:* EXC. barb. p. 280, 22 -are (*v. p. 296, 63*). GLOSS. (*ad quas cf. Pokrowskij, Arch. Lat. Lex. 15, 1908, 376*). *de notione:* GLOSS. -sus: recognitus.

GLOSS.¹ III Abstr. RE 4 -et: numerat aut religit (-leg-) vel recognoscit. V Abba RE 25 -at: recitat, recognoscit. sim. al. legitur inde a CAES., VERG., PROP., OV., LIV. [e con. dub. AMM. 30, 10, 2 -sitas (Petschenig, necessitas trad.)].

i. q. censendo recognoscere, oculis vel mente perustrare (sc. fere ab initio, in totum, singillatim [et inde diligenter sim.], sed vi praeverbii iterativa imprimis p. 295, 15sq. 297, 45sq.): **I usu sollemni -ent:** **A qui-libet:** **1** qui (*quae p. 295, 21sq.*) examinant, scrutantur: **a** inspiciendo oculis, visitando (*sc. c. respectu aestimandi, numerandi sim., sed aliter l. 68. p. 295, 5*): **α in re militari:** **① -entur copiae vel viri, qui arma ferre possunt:** CAES. Gall. 7, 76, 3 coactis equitum milibus VIII et peditum circiter CCL haec in Haeduorum finibus -bantur, numerusque inibatur. LIV. 1, 16, 1 cum ad exercitum -endum contionem ... haberet *Romulus* (SVET. Cal. 44, 1 in e. -endo ... primos pilos ademit. AMM. 18, 6, 23 agminatim ... e. -setos. 31, 4, 7 turmatim. *al.*). 2, 39, 9 *consules* -entes legiones (AMM. 29, 5, 9). 21, 21, 9 cum -uisset *Hannibal* omnium gentium auxilia. VVLG. num. 1, 22 de filiis Symeon ... -siti (-seti *var. l.*) sunt per ... capita singulorum, omne quod sexus est masculini a vicesimo anno et supra, procedentium ad bellum *tot* (*sim. 1, 24. 27. al.*). CLAVD. carm. min. 25, 87 princeps militiae ... cuneos ... -et dispositos. *al.* *de actione duci militari propria, ut vergat in notionem q. e. ducere:* SIL. 8, 577 qui *Cethegus* socias vires atque indiscreta manipulis arma -bat (*cui Cethego ... -bant [sc. consules] fere trad., ut ad IIA trahi possit*). **② cetera exempla:** LIV. 6, 25, 1 in -endis captivis cum Tusculani aliquot noscitantur (26, 49, 9 *Scipio* -uit c., quot cuiusque populi essent. 27, 19, 2 *Scipio* in -endis c. decem milia peditum ... invenit. 38, 27, 7 *consul* c. praedamque -uit, quae tanta fuit *eqs.*). 8, 1, 5 Volscis -entibus, quos viros in acie amisissent. 10, 36, 15 -ente consule biduo acceptam cladem amisorum militum numerus relatus *tot*. SIL. 10, 451 lustrabat campos et saevae tristitia dextrae facta -bat pertractans vulnera visu *Hannibal*. *al.*

β exempla varia: **① -ent homines (deus l. 72, Charon l. 73; cf. p. 295, 60):** VERG. georg. 4, 436 *Proteus* consedit scopulo medius numerumque *phocarum* -et ([cf. Hom. δ 411 φώκας ... ἀρτιμήσει. 451 λέκτο δ'ἀρτιμόν]). Aen. 6, 682 *Anchises* ... suorum ... -bat n. carosque nepotes ... fortunasque virorum [explicit CLAVD. DON. ad loc. p. 596, 17sq. oculis ac mente considerabat ... suorum n. ...; 'n.' pro multitudine posuit: non enim revera numero poterant -eri]. COLVM. 7, 9, 10 ut ... custos n. porcorum -at. CLAVD. DON. Aen. 7, 45 p. 12, 29 [*antea:* scalarum gradus numerare] n. *graduum* -ere. HIER. in Is. 12, 27, 12^a [ῥαβδίσαι deus] ad virgam -bit n. gregis sui. *cf. p. 295, 44*). PROP. 4, 7, 92 *Charon* vectum ... -et onus (*sc. umbras*). OV. met. 13, 932 (*loq. Glaucus*) in illo caespite consedi ... utque -rem captivos ordine pisces, eos insuper exposui. COLVM. 1, 8, 20

pater familias pecus et familiam -at fundique instrumentum et supellectilem. 11, 1, 21 tam vestem servitorum quam ... ferramenta ... *saepe* -ere (cf. *ibid.* recognitio, 20 recognoscat et ... inspiciat). 12, 2, 6. 12, 3, 9 *ovibus tonsis* vellera ad numerum pecoris -ere. STAT. silv. 5, 3, 20 (*ad patrem mortuum*) membris emissus ... rerum ... elementa -es, quis deus, unde ignes, quae ducat semita solem *eqs.* CIL II 1180 (*saec. II ex.*) *cuidam adiutori* ... praef(ecti) annon(ae) ad oleum Afrum et Hispanum -endum (ad otium ... -entum *fere descr.*). HEGES. 5, 24, 3 p. 358, 6 (*ironice*) *Iudaeis auro spoliatis* quaestus suos Syria numerabat, Arabia negotiationis -bat emolumenta. PRVD. perist. 11, 147 (*membra martyris lacerati colliguntur cum* -setis (-sitis *cod. unus p. corr.*) constaret partibus ille, corporis integri qui fuerat, numerus. AVG. coll. c. Don. 1, 13 -sitis et recognitis praesentibus catholicis, qui subscripserant. CAES. AREL. in apoc. 8 p. 238, 25 (*ad apoc. 11, 1* metire templum et altare et adorantes in eo) *deus ecclesiam iubet* -eri et praeparari ad ultimum. -entur *finis agrorum, termini sim.* (cf. vol. III 787, 71sq.; *ita ut restituantur possessoribus prioribus l. 18?*) LIB. col. I p. 216, 5 colonia Ferentinensis lege Sempronia est adsignata, sed ... postea deficientibus veteranis iuxta fidem possessionis est -sita (-sa *var. l.*; cf. p. 215, 3 censita). p. 242, 13 Augustus *eorum lapidum* mensuras -iit, (eos -vit *var. l.*; cf. GROM. p. 348, 3 Augustus eos terminos -vit et ... omnem terram ... fecit remensurari). ② -ere *dicuntur res, sc. positae pro personis (sublucet imago militaris, v. p. 294, 43sq.)*: OV. fast. 3, 575 signa -uerat bis sol sua, tertius ibat annus. CLAVD. 28, 392 (*log. Roma*) his annis, qui lustra mihi bis dena -ent, nostra ter Augustos intra pomeria vidi, () m. ... -et ... vidit *var. l.*; sibi ... -et ... vidit *Birt*).

b *qualibet ratione*: **a** *in administratione rei publicae* (cf. l. 7): LIV. 34, 3, 1 (*consul ad senatores*) -ete omnia, muliebria iura, quibus licentiam earum adligaverint maiores () recens et ea o. *var. l.*, -ete animo *Madvig*). 38, 28, 2 in equitatu -endo mitis admodum censura fuit ([cf. 39, 44, 1 recognoscendo]. cf. equites -endos: 40, 46, 8 uno consilio ... e. -atis, agatis censum. 43, 16, 1. SVET. Vesp. 9, 2 amplissimos ordines ... purgavit supplevitque -so senatu et equite). SVET. Iul. 41, 3 v. p. 298, 7. HIST. AVG. Valer. 6, 3 tu, *Valeriane*, aestimabis, qui manere in curia debeant, ... tu censibus modum pones, tu vectigalia ... statu(es, tu) res publicas -bis. *al.* **β** *cetera exempla* (addas fortunas p. 294, 68): POMP. TROG. hist. Iust. 38, 7, 2 (*verba Mithridatis ad milites*) *gentes sibi subiectas* nullis umquam nisi domesticis regibus paruisse, Cappadociam velint an Paphlagoniam -ere *eqs.* SEN. Ag. 332 lusus ... docta tuos, *Apollo*, Musa -et. QVINT. inst. 11, 2, 20 cum est repetenda memoria, incipiunt ab initio loca haec (*sc. quibus sensus adsignaverunt*) -ere et, quod cuique crediderunt, reposcunt, ut eorum imagine admonentur. GELL. 6, 17, 12 si quis ... volet non originem solam verbi istius *q. e. obnoxius*, sed significationem quoque eius varietatemque -ere. APVL. met. 4, 17, 4 (4, 14, 2 *ursae* paene ad nullum redivere numerum) Demochares ... numerum ... perditorum (-tarum *recc.*) secum -ens. TERT. adv. Marc. 4, 5, 2 ordo ... episcoporum ad originem -sus in Iohannem stabit auctorem. uxor. 1, 6, 1 cum quid difficile videtur, difficiliora alios obeuntes -amus. CLAVD. DON. Aen. 10, 515 p. 360, 2 omnia, quae ille *Aeneas* ponebat ante oculos suos et praesentibus -bat (cf. p. 359, 10 volebat *Aeneas* omnia in animo suo). PRVD. apoth. 1000 *Christus* stirpe -seta (-sita *var. l.*) numerandus sanguinis *David* heres. perist. 10, 127 si, prima nostris quae sit incunabilis origo, textu stemmatis -as, dei parentis esse ab ore coepimus (cf. *gen. 2, 7*). COD. Theod. 1, 16, 3 ut his *brevibus negotiorum* -setis (-sitis *ed.*) et ad scrinia nostra perlatis pandatur, quis iudicium ... fidelem operam praestiterit. *al.*

2 *qui repetunt, recordantur, in memoriam revocant*: **a** *exempla varia* (*pro obi. fere est acc. [subaudiendus ex enunt. relat. l. 72; c. inf. l. 61], enunt. secund. l. 58. p. 296, 4*): OV. met. 13, 481 *Polyxena caesa Troades* deploratos ... -ent Priamidas et, quid dederit domus una cruoris. SEN. benef. 3, 28, 2 cum maiores suos -ent *nobili genere nati*. dial. 10, 7, 7 dispunge ... et -e vitae tuae dies (cf. *ibid.* 3, 2sq.). CVRT. 3, 3, 6 -bant ... Dareum in principio imperii vaginam acinacis Persicam iussisse mutari in eam formam *Graecam*. STAT. Theb. 2, 706 (cf. 682 spoliis et sanguine plenus *Tydeus*) praedam ... comportat gaudens ingentiaque acta -et. 9, 148 noxas ... -ens Tydeos ... Tisiphone (retexens *edd. vet.*). TAC. Agr. 34, 1 (*dux militibus*) vestra decora -ete. ann. 11, 24, 6 si cuncta bella -as, nullum breviori spatio ... confectum est. MIN. FEL. 1, 1 mihi ... Octavi ... memoriam -enti (CLAVD. DON. Aen. 7, 370 p. 59, 23 perfidae gentis ante gestorum ... exempla tractare et recentem facinoris infandi -ere m. AMBR. paenit. 2, 5, 38 *nos* delictorum nostrorum m. -entes. CIL XIII 2417 [= INSCR. christ. Diehl 3489], 14 valeatis, qu(i) innocentium nomina m. -etis [recensites *lapis*; () *asyndeton, nisi coll. l. 75sq.* n. memoria *conicias*]. *al.*; cf. p. 296, 35). TERT. anim. 23, 6 animam ... hic, quae retro norit de exemplaribus (*i. ideis*), -ere. PS. AVR. VICT. epit. 48, 15 *philosophus Augustum* monuit, ubi irasci coepisset, quattuor atque viginti graecas litteras memoria -ret, ut illa concitatio ... languesceret. HIL. in psalm. 51, 19 qui

... memoria -at antiquas gloriae eius *populi Israel* et innumeras beatitudines, quas superius ... memoravimus. AVG. in euang. Ioh. 6, 10 superbi quidam homines ... erexerunt turrin, quasi ne diluvio ... deleterentur; audierant enim et -uerant, quia omnis iniquitas erat deleta diluvio. *al.*

b -ent, *qui sacra anniversaria recolunt* (cf. Michels, *Jahrb. f. Liturgiewiss.* 11, 1931, 139sq., Bastiaensen, *Vocab. liturg. dans l'Itin. d'Égérie*, 1962, 74sq.): SACR. Leon. 359 apostolorum ... Petri et Pauli desiderata sollemnina -emus (1235 apostoli Andreae ... s. -emus. Gelas. 971 magnifica ... Laurenti s. Greg. 180, 1 Felicitatis martyris). 1267 (*sim.* Gelas. 22) da nobis, domine, ... ipsius *Christi* -seta nativitate vegetari (Greg. 5, 3). Gelas. 468 paschale mysterium -entes apostolorum ... pr[ae]fecibus foveamur. *al.* in SACR.

B *loquentes, scribentes (secum legentes fort. hic illic sub 3a; psalmus l. 40)*: **1** *qui quaelibet referunt, enumerant*: **a** *cum obi.* (*fere acc. [subaudiendo ex enunt. relat. l. 24. 40; c. inf. l. 43. 46], enunt. interrog. l. 28. 61 [iuxta acc. l. 25. 55. al.]; indicatur cui per dat. l. 39, praepos. ad l. 49*): **a** *exempla varia*: OV. epist. 9, 105 (*Deianira Herculi*) i nunc, tolle animos et fortia gesta -e (cf. e. g. 102 dicere). SEN. contr. 1 praef. 19 *post auctionem Hortensius* omnes res et pretia et emptores ordine suo ... -uit. 1, 6, 4 quid -o singulos, cum hanc urbem possim tibi ostendere? STAT. Theb. 6, 47 solatur Adrastus alloquiis genitorem *orbatum* ultro, nunc fata -ens resque hominum duras, nunc aliam prolem mansuraque ... pignora. silv. 4, 1, 29 mecum, longa Vetustas, dinumera fastos nec parva exempla -e, sed quae *eqs.* TAC. ann. 4, 6, 1 congruens crediderim -ere ceteras quoque rei publicae partes, quibus modis ad eam diem habitae sint. PLIN. epist. 9, 13, 8 longum est omnia, quae tunc hinc inde iacta sunt (*sc. in senatu*), -ere (APVL. apol. 51, 5 l. e., si velim Theophrasti quoque sententiam ... -ere. LACT. epit. 4, 3 -ere, quae ... Thales vel Pythagoras ... praedicaverint. PS. AVG. vit. christ. 7 nos ire per singulos et omnium merita -ere. *al.*). APVL. met. 9, 26, 1 haec -ente pistore. TERT. pall. 2, 5 regnorum vices -ere, quotiens ... ista mutaverint. PANEG. 10, 2, 3 (*ad Maximianum Herculum*) an divinam generis tui originem -bo? CHALC. transl. p. 20^p *Critias* nobis ex historia vetere narrationem -uit (*gr. εἰσηγήσατο*. cf. p. 298, 27). DICT. 5, 2 p. 102, 9 (*verba Antenor*) ut ex me reliquorum luctuum memoriam -am, quidnam in Glaucio filio *mortuo* toleravi? (SCHOL. Cic. Bob. p. 128, 24 [*respic. Sest.* 27] *Cicero* videtur illorum temporum [*sc. exsilii*] m. -ere. cf. p. 295, 67). AMM. 29, 1, 40 omnium fere ordinum multitudinem, quam nominatim -ere arduum est. AMBR. epist. 10, 74, 24 (*imp. Theodosio*) illa tibi non quasi ingrato -ui, sed quasi iure collata enumeravi. in psalm. 43, 9, 1 *psalmus* non mihi videtur, quae superius a Iudaeis gesta sunt, -ere, sed, quae futura, signare. HEGES. 2, 9, 1 p. 153, 10 quis tot gentium populos numero -at.? (cf. *gr. 2, 382 ἐξαριθμῆσαι*). AVG. c. Parm. 2, 15, 33 p. 86, 20 agnosco evangelium et illic scriptum esse -o: '...' (*Ioh. 3, 27*). PS. AVG. quaest. test. 120, 1 incitatur ... devotio, quando ea, quae licet non ignorantur, -entur tamen (*opp. taceri*). DONATIST. Aug. adv. Don. 19, 25 *hoc* a nobis ... dictum esse memoriter -situm est. PS. VARRO sent. 68 *magistri audita narrantes* sic audiendi sunt, ut qui rumores -ere satis ducunt. GREG. TVR. Franc. 1, 24 Tiberius ... hoc (*sc. quod de Christo compererat*) ad senatu(m) -vit (-uit *var. l.*; cf. *Rufin. hist. 2, 2, 2* retulit). *al.* **β** *proponuntur tractanda*: LIV. 9, 17, 7 -am duces Romanos, nec omnes omnium aetatum, sed ipsos eos *eqs.*? VELL. 2, 129, 1 proposita quasi universa principatus Ti. Caesaris (*imagine sim.*) singula -amus. GELL. 14, 2, 20 (*verba Favorini*) posthac ... praecepta Aellii Tuberonis super officio iudicis ... -bimus. TERT. apol. 11, 11 volo ... merita *hominum, qui dei facti feruntur*, -ere, an eiusmodi sint, ut illos in caelum extulerint. virg. vel. 7, 1 convertamus ad ipsas rationes -endas, per quas *eqs.* uxor. 2, 3, 3 -amus nunc cetera pericula aut vulnera, ut dixi (2, 2, 6), fidei ab apostolo provis. MIN. FEL. 19, 3 -amus ... disciplinam philosophorum: *eqs.* HIL. trin. 5, 27 (*allato Is. 65, 13sq.*) singulas dictorum eorundem sententias -amus. RVFIN. Orig. in gen. 2, 4 p. 32, 17 -amus, quid apud Ezechielem ... scriptum est: '...' (31, 1sq.). VEN. FORT. vita Albin. 12, 33 illud etiam nobis est factum memorabile -endum: *eqs.* EXC. barb. p. 280, 22 praevidi ... prophetarum singillatim regna -are (*pro -ere*) cunctatim. *al.*

b *sine obi. vel obi. supplendo*: PLIN. epist. 1, 8, 15 quod magnificum referente alio fuisset, ipso, qui gesserat, -ente vanescit. APVL. Socr. 14 p. 150 *indignatorum numinum exempla* adeo ... frequentata sunt, ut nemo ea commemorare adortus sit, quin multo plura omiserit, quam -uerit. TERT. nat. 2, 15, 1 longum (est) -ere etiam de illis, quos in sidera sepelitis et audaciter dei(s) minis/tratis (AVG. in euang. Ioh. 18, 2 -o de verbo, quod nostis: '...' [*Ioh. 1, 1*]). MACR. Sat. 1, 11, 46 nunc de Sigillaribus ... paucis -endum est. OROS. hist. 7, 1, 11). *al.*

2 *qui scripta retractant, corrigunt, emendant (minus valet quam de faecare et limare p. 297, 9)*: GELL. 17, 10, 6 quae procrastinata sunt ab eo *Vergilio*, ut post -rentur, et absolvi ... nequiverunt (*opp. ea, quibus*

inposuit census atque dilectus sui supremam manum). SVBSCR. Ter. Ad. rec. Σ (*in parte codd.*) Calliopius -ui (*sim.* Eun. *al.*, v. *app. crit. ed. Marouzeau*). HIER. epist. 32, 1, 2 (*antea*: cum voluminibus Hebraeorum editionem Aquilae confere) regnorum ... libris examussim -setis (-sitis *var. l.*) exodum teneo (POSSID. vita Aug. 28, 1 ante proximum ... diem obitus sui a se dictatos et editos l. -uit [*seq. p. 298, 15*]). RVFIN. apol. Orig. epil. 7 l. 34 quod *exemplar* ne relectum quidem vel -situm (-setum *var. l.*) a me ... fuerat. SIDON. epist. 1, 1, 3 tuae ... examinationi has (litterulas) non -endas - hoc enim parum est -, sed defaecandas, ut aiunt, limandasque commisi. *per p. p. p. neutr.* -sum *significatur exemplar collatum et correctum* (*si recte restit.*): LYD. mag. 3, 11 τὸ παρ' Ἰταλοῖς καλοῦμενον ῥέκηνσον, ἀντὶ τοῦ ἀντιβολήν (l. Vasis, *ρεκινον cod. P a. corr., ῥέκινον p. corr.; ῥεκιᾶτον Wunsch*).

3 qui verba legunt, repetunt: **a** exempla varia (*fere accedit respectus examinandi*): GELL. 1, 3, 13 ea verba Ciceronis, si -ere quis vellet, apposuit: '...' (*Lael. 61*). HIL. in psalm. 1, 12 non ut libros tantum et scripturas -amus, sed ut ea, quae ... ibi continentur, gestis rebusque meditemur ([*cf. psalm. 1, 2; antea*: legendi]). AMBR. in psalm. 118 serm. 19, 31, 1 populus Iudaeorum ... in senioribus suis ... sine ulla cessatione -et s. divinas. AVG. serm. 15A, 5 l. 175. PS. VIGIL. THAPS. c. Marivad. 1, 60 si ... euangelicas -as s., invenies *eqs. al.*). trin. 6, 27 l. 15 quaero, quod testimonium patris de eo filio fuerit; evolve euangelica volumina et totum eorum opus -e. SYMM. epist. 4, 52, 1 pluribus litteris receptis paulisper (haesi, quam, primam paginam -rem (l. hac si [vel hesi] cum *codd.*). VVLG. I Esdr. 4, 15 (*regi Persarum*) -as in libris historiarum ... et scies, quoniam *eqs.* AVG. c. acad. 2, 4, 10 septem diebus a disputando fuimus otiosi, cum tres tamen Vergilii libros post primum -remus atque ... tractaremus (*cf. p. 298, 14*). c. Faust. 15, 2 p. 418, 26 (*l. 19* quid opus est eadem iam superius dicta repetere?) ex his, quae ante diximus, recordetur, qui potuerit, vel certe -at, qui voluerit. c. Petil. 3, 50, 61 illa satis edocui: -ete et invenietis. FVLG. RVSP. c. Fab. frg. 34, 8 canentem -e Virgilium: '...' (*Aen. 1, 416sq.*).

al. **b** recitando, clara voce repetendo: AVELL. 99, 7 repudiatæ sunt papae Leonis dogmaticæ ... litterae nec permittuntur -eri (-iri, -ire *var. ll.*). SACR. Gelas. 197 recitanti nomina electorum; postquam -sita fuerint, dicis: '...'. CONC.^s II 3, 1 p. 42, 18 ea monumenta postulo -eri (*cf. l. 21* per ordinem recitentur; *gr. II 1, 1 p. 67, 24 ἀναγνώσθηναι*). 3, 2 vers. ant. p. 24, 27 lector Hypatius, quae a ... Dioscoro excepit, huic ... -at synodo (*cf. l. 25* recitetur, l. 29 relegit; *gr. II 1, 2 p. 13, 17 ἀναγνώσκέτω*). *al.* (*saepe in actis conciliorum*).

II usu peculiari c. colore: **A** deputandi, habendi inter aliquem numerum, transferendo in statum (*cf. p. 294, 56*): MANIL. 2, 243 (*in imag.*) modice fertilis Aries ... Libram et Geminos Taurumque pari sub sorte -et. OROS. hist. 5, 10, 9 Scipionem ... exanimem ... repertum non temere inter maxima Romanorum mala -uerim. LVX. anth. 287, 18 tu, talia (*i. versus meos*) qui bonis -es. *iterato censu*: TERT. anim. 40, 1 omnis anima eo usque in Adam censetur, donec in Christo -atur, tamdiu immunda, quamdiu -atur, (l. ethnica vel non christiana Kroymann, in mundo Leo). monog. 5, 5 (4 in Christo omnia revocantur ad initium) secundum initium (*sc. monogamiam, quae initio erat*), quod tibi et in Adam censetur (et in Noe -etur, (*om. codd. plerique*). resurr. 1, 5 philosophi quidam animam in corpora remeabilem adfirmant, etsi non in eadem, ... ut Euphorbus in Pythagoram, Homerus in pavum -antur (*re*dire) censantur (*Engelbrecht*). *al.* apud eundem. **B** aestimandi, iudicandi: c. praedic.: TERT. nat. 2, 12, 24 (...) omnino Saturnus in terris humanae qualitatis apud veteres memorias -etur. apol. 44, 2 (*iudicibus*) (quot, a vobis nocentes variis criminum elogiis -entur (l. Φ [i. quotquot], tot *vulg.*). anim. 43, 10 imaginem mortis ... eum somnum -ere (*censere susp. Reifferscheid*). *cetera exempla*: TERT. apol. 18, 3 suscitatis omnibus ad initio defunctis et reformatis et -sis (Φ, -sitis vel -setis *vulg.*) ad utriusque meriti dispunctionem (*sc. die iudicii*). VIGIL. TRID. ad Simplic. 1 l. 32 si me eum martyrem -ere dignaris. **C** percipiendi, cognoscendi *sim.* (*recordando l. 63; pendet acc. c. inf. l. 68*): TERT. anim. 31, 3 an ... condicio miliarii aevi interimat facultatem -endi, quia ignotae tibi revertuntur animae (*reminiscendi susp. Reifferscheid*). adv. Hermog. 6, 3 in qua materia omnia dei propria -entur (*sec. Hermogenem*). adv. Val. 4, 4 cum spiritale illud semen, suum sic in unoquoque -ant Valentiniani (l. i. πνευματικὸν σπέρμα). POTAM. subst. l. 516 C. naribus vera trinitas -etur. MART. CAP. 7, 730 (*Aritmetica ad deos*) quamvis singulos vos universosque -am ex meis ramalibus germinari. **D** constituendi, decernendi: VVLG. II Esdr. 12, 43 -uerunt ... viros super gazofilacia thesauri. CLAVD. 22, 436 (*cf. 433sq.*) mansura verendus scribit iura senex) ille -et, ... quid Martis iter ... prospiciat mundo *eqs.*

deriv.: 2. recensio, recensio, 2. recensio.

Rey.

recensetio v. recensio.

recensetus, 1. recensio v. recenseo.

2. recensio, -ōnis f. a recensere (*recensus*). [*in var. l. minus probabilis l. 27; cf. etiam l. 30.*]

i. q. actio recensendi: **1** in administratione rei publicae vel ecclesiasticae: CIC. Mil. 73 memoriam publicam -is tabulis publicis inpressam (*cf. in eadem re Cael. 78 cenum*). SVET. Iul. 41, 3 ne qui novi coetus -is causa moveri quandoque possent, instituit, quotannis in demortuorum locum ex iis, qui recens non essent, sub sortitio a praetore fieret (*antea*: recensum, v. l. 41). CONC. Rei. a. 439 p. 69 l. 136 vicinis vicinarum ecclesiarum inspectio, -o, descriptioque mandatur (l. fere corrupte trad.). **2** vario usu recensentur: homines numerandi: HIL. in psalm. 138, 38 (*ad v. 18* dinumerabo eos, et super harenam multiplicabuntur) ei tantum istud conpetit, cui sine -e et calculo innumabilis numeri cognitio est. scripta legenda (*retractanda POSSID.*): AVG. c. acad. 1, 5, 15 (*cf. 14, ubi affertur Verg. Aen. 1, 401*) dies ... in -e primi libri Vergilii peractus fuit. POSSID. vita Aug. 28, 1 (*antea p. 297, 6*) quaecumque in his libris suis recognovit aliter, quam sese habet ecclesiastica regula, a se fuisse dictata et scripta ..., a semetipso et reprehensa et correcta sunt; unde etiam duo conscripsit volumina, quorum est titulus 'de -e librorum' (*respic. Aug. retract.*). REGVLA mag. 50, 43 psalmorum ... -em vel meditationem.

recensio (-sūt? -sēt- l. 22), -ōnis f. a recensere (*recensio*). scribitur -sit- VLP. (*cod. F saec. VI*), -set- FVLG. RVSP. (*cod. R saec. VI/VII*).

i. q. actio recensendi, quae fit: inspiciendo, oculis perlustrando: VLP. dig. 10, 4, 3, 7 -e servorum facta, *sc. ad servum noxium inveniendum. narrando, legendo*: CHALC. comm. 4 de principio libri, quo ... continebatur ... historiae veteris -o (*recensio var. l.*), nihil dixi (*cf. p. 296, 33*). FVLG. RVSP. ad Tras. 1, 1, 1 poposceram, ut ad cuncta plenae -is, ordine perlegenda noctis unius nobis spatium fuisset indultum (l. -sion- *ed. Paris. a. 1684, ut: 1, 9, 1 euangelicae ... parabola -e* [*sc. Luc. 15, 4sq.*]).

recensio (-itus?) v. recenseo.

recensio v. p. 293, 68.

recensio, -āre v. p. 294, 31.

1. recensio v. recenseo.

2. recensio, -ūs m. a recensere. [confunditur c. recessus LIV. perioch. 115, 4 (*in falsa var. l. COLVM. 8, 17, 9*); *e con. dub. GLOSS.*¹ V Aa R 227 regesta: -us vel -um (*ita André, Rev. Phil. 33, 1959, 244*; regesta vel regesta: recessu trad.; de secessu cogitat *ed. in app. crit.*.)]

i. q. actio recensendi, examinandi: in administratione rei publicae: LIV. perioch. 115, 4 Caesar -um egit, quo censa sunt civium capita CL (et) cenum, recessum *var. ll.*; *ad eundem -um frumentationis causa actum pertinet l. 6 nec non SVET. Iul. 41, 3 -um populi ... vicatim per dominos insularum egit. Appian. civ. 2, 425 ἀναγραφόμενος. Cass. Dio 43, 21, 4 ἐξέτασιν. 43, 25, 2 τῶν ἀπογραφῶν. cf. SVET. Aug. 40, 2 populi -um vicatim egit*). TAB. cer. Dac. (CIL III p. 945) 8 int. 16 (*a. 159*) convenit ... int(e)r eos (*sc. emptorem et venditorem*), (ut) Veturius Valens venditor pro ea) domo tributa usque ad -um dep(e)n(dat) (*suppl. ex 8 ext. 27*). *cetera exempla*: TERT. anim. 58, 3 (*de condicione diem iudicii praecedente*) mortem confusa spe et incerta expectatione ludentem an vitae -um iam et ordinationem iudicii inhorrentem. adv. Marc. 3, 1, 2 facillime hoc probatur apostolicarum et haereticarum ecclesiarum -u.

ischifus: **recentales** GLOSS.¹ I Ansil. is 15. *fort. lemma explicandum periit, ut cogitare possis de* (gello vel *sim.*) i(dest) scyphus recentalis (*i. ad aquam recentem aptus, cf. recens p. 290, 20sq., unde -is derivari posse haud mireris*).

recentarius, -a, -um. a recens. GLOSS. II 375, 26 νεαροφόρος: -a. [*ad Onom. referam CIL V 6216 (= INSCR. christ. Diehl 4208)* hic positus Epolitus ...; filius huius -us, dolens posuit (l. sunt qui mercatorem vini vel aquae recentis intellegant, sed desideratur nomen proprium). *e con. dub. p. 299, 28.*]

?**recentatōrius**, -a, -um, *adi. a recentare derivandum, v. p. 299, 28.*

recentatū v. recento.

recentē, recenter v. recens.

?**recentia**, -ae f. a recens, si recte trad.; *cf. e. g. frequentia a frequens. i. q. tempus recens, sc. in iunctura in -a fere i. q. recenter, nuper*: VET. LAT. Ezech. 11, 3 (*cod. 176*) nonne in -a, aedificatae sunt domus? (l. scrib. sine spatio interposito; *gr. προσφάτως, Vulg. dudum. an coll. p. 287, 62 legas in recenti, sc. per dittographiam litterae a corruptum?*).

[perna apruna ... **recentina** APIC. 8, 1, 10. *adi. a recens derivandum vix recte trad. pro Terentina (ita Schuch coll. 8, 7, 1 et edd. rec.)*]

[**recentivus**, -a, -um, *adi. a recens derivandum, quod trad. in var. l. pro hac voce in singulis codd. recensionis β PLAC. med. 5, 11, 7, 4 (cf. interpol. 18, 3 -vum), ad med. aevum pertinere vid.]*

recento, -ātum, -āre. a recens. scribitur litteris *gr. p. 299, 19, 23. de notione*: GELL. 15, 25, 1 Cn. Matius (*v. p. 299, 11*) ... finxit -atur pro eo, quod Graeci dicunt ἀναγεοῦται, id est 'denuo nascitur atque iterum fit recens' (NON. p. 167, 13 [*ad eundem loc.*] -ari) honeste

[v.L.]

positum pro novari; quod est graece ἀ. [-are ... novare *trad.*; inde GLOSS. -are: novare)]. **['recreare' sim.: sic.** arriçintari, *neap.* arræçendarø, *aemil.* arzintê, *venet.* rezentar(r), *pedem.* (Astae) aržantê, *ligur.* (Genuae) aružentá, *raet. occ.* (Engadin) ardschenter, *or.* rezentá, *hisp. vet.* recentar; 'abluere' *sim.: it.* sept. ardzintser, arzantsar, arzansê, *sard. centr.* arğentare, *francog. vet., pic.* rechinchier, *comit.* rəzāsī, *prov.* rezensar, *cat.* rentar. *cf. M.-L. 7110 et Faré, Postille. Cortelazzo-Zolli² 1332. Wagner I 110sq. Wartburg X 140sq. Coromines VII 249sq. Corominas-Pascual IV 822. Schd.-Cr.]*

i. q. recentem facere: 1 formae finitae: mediopass. fere *i. q. renasci:* MAT. carm. frg. 9, 1 iamiam albicascit Phoebus et -atur commune lumen hominibus voluptatis (*cf. p. 298, 73sq.*). **act. fere i. q. recreare:** VEN. FORT. vita Radeg. 4 ut fessos ... sumpta potio -ret (recrearet var. l.).

2 p. p. p. neutr. recentātum pro subst. de genere vini refrigerati (*cf. André, L'alimentation, ²1981, 168*): ORIBAS. syn. 9 add. La p. 400 -um et musto (*pro mustum*) non bibant *podagrici* (*antea:* vinum bibat incorem [*i. enchorium*] album vetus aut certe gazetum). ALEX. TRALL. 2, 223 (cod. Andecav.) in medio autem prandio si voluerint -um bibere, permittendi sunt (*gr. II 369 τὸ καλούμενον ῥεκεντάτον, cod. Paris. recentem, ed. Lugd. recentem aquam*). 2, 242 bibant rosatum (*sc. vinum*) ... in aqua frigida infigidatum, quemadmodum Rom(a)e facere consueverunt, quod appellant -um (*gr. II 513 ψυχρῶζοντες ὡσαύτως, καθάπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ καλούμενον ῥεκεντάτον*).

deriv.: ?recentatorius.

[recentoricus, -a, -um. *formatio mira sexies apud CIC. leg. agr. 1, 10. 11. 2, 57 tradita* (*sc. in iunctura c. ager*) *ad Onom. releganda vid., nisi corrupta est et ad genus agri publici quoddam referenda* (*ita Kunkel-Wittmann, Die Magistratur, 1995, 340 adn. 148, qui de recentatorius vel recentarius cogitant;* censorius *coni. Zumpt*).]

[receo: ἔσπερω GLOSS. *corruptum* (recedo: ὑστερῶ *coni. Heraeus, rigeo: ἐστέρωμαι Bücheler*).]

recepticius v. recepticius.

receptio, recepto v. recipio.

receptabilis, -e. a receptare. [*in var. l. pro -tibil- p. 303, 24.*]

1 de eo, quod receptari potest vel receptatur, sc. notione pass.:

AMBR. spir. 1, 5, 72 spiritus sanctus cum sit inaccessibilis natura, -is (-tibil- var. l.) tamen propter bonitatem suam nobis est. DIONYS. EXIG. Conc.^s IV 2 p. 199, 32 non erit -is (-tibil- var. l.) innovatus praedicationis (*gr. ibid. p. 189, 15 ἀπαρόδεκτος*). **2 de eo, quod receptare potest vel receptat, admittit, sc. notione act. (quid, indicat gen.):** AMBR. epist. 6, 31, 1 cum aliud inpassibile esset, aliud passionis -e (receptaculum var. l.; *postea:* passibile). CASSIOD. Ios. antiq. 17, 150 p. 493 regem morbo praegravatum et remedii minime -em (*aliter gr. τὴν νόσον θεραπεύειν ἄπορον οὖσαν*). MVTIAN. Chrysost. hom. 29, 2 p. 421^{extr.} *qui nos amat, festinat, ut nos efficiat suorum -es munerum* (*gr. p. 205 δεκτικούς*). *Hillen.*

***receptāculum, -ī n.** a receptare. NOT. Tir. 10, 87 -um.

de notione: CHAR. gramm. p. 407, 31 -um, deversorium flagitiorum. GLOSS. -um: δοχεῖον. ὑποδεκτήριον. sinus (*cf. GLOSS.^L I Ansil. si 497 sinus: -a*). habitaculum vel receptorium. GLOSS.^L Corp. R 103 *habitatione receptionis, et [e]xenodoc(h)ium (item GLOSS. V 328, 48 [ubi] h. receptionis]*. 388, 4). I Ansil. RE 81 locus recipiens. *sim. al.; cf. vol. V 1, 852, 75. X 1, 202, 45. legitur inde a CIC., in versu non nisi COMM. p. 301, 15. [it. ricettacolo a serm. docto non alienum. cf. Battisti-Alessio V 3247. Cortelazzo-Zolli² 1362. Schd.-Cr.] [suppl. contextu manco p. 301, 19 et INSCR. suppl. Ital. n. s. 22 p. 120 n. 122 (saec. I) (recept)aculor(um). in var. l. falsa l. 40.]*

significatur receptandi locus vel instrumentum aut actio (id quod receptatur p. 302, 65; vi praeverbii fere evanida praeter p. 302, 72, ubi respic. actio rursus capiendi). *pendet gen. indicans, quis (quid) -o recipiatur, e. g. p. 300, 4. 301, 66. 302, 68. et saepe (cf. pron. poss. p. 300, 19. 302, 72. al., dat. p. 301, 48; nota gen. actionis p. 301, 23); unde quis (quid) -o recipiatur, quid arceat sim. p. 300, 9sq. et belli p. 300, 23sq. (cf. praepos. ex p. 300, 9, adversus p. 300, 18); quo in loco constet vel ubi sit -um, e. g. p. 300, 46. 301, 46. 302, 35sq. et saepius, qua in actione p. 300, 43 (gerund. ut p. 301, 11). 302, 47 (nisi indicatur finis ut per praepos. ad c. gerund. p. 300, 6. 29).*

I notione communi de eo, quo quis (quid) recipitur: **A recipiuntur, se recipiunt animantes:** 1 homines (eorum animae p. 300, 66sq. 301, 12sq.; addidimus classes sim. l. 73sq., sidera per prosopop. p. 300, 43) vel dei, daemones sim. (v. p. 300, 28. 46. 72sq. 301, 2. 6sq.): **a generatim de loco vel spatio potius extento fere urbis, terrae, aedificii, specus sim., quo tuto vel abditio utantur:** **a** qui se tutantur, defendunt sim. ab hoste (victi), periculis belli (armis p. 300, 20), adversis naturae, poena sim. (*huc trahere possis quaedam sub β allata:* CIC. Verr. II 2, 3 (*de Sicilia*) nisi illud ... -um classibus nostris pateret (*sim. de portu:* BELL. Afr. 9, 2 ut maritima oppida ... ad classis [-ssi var. l.] -a muniret. PLIN. epist. 6, 31, 17 litus importuosum hoc -o utetur. APVL. met. 10, 35, 3 tutissimum

navium -um). Flacc. 29 Pompeius classis praedonum, urbis, portus, -a sustulit (LIV. 34, 21, 1. *cf. 42, 17, 2 cuiusdam* domus -um latronum fuerat. *ceterum cf. l. 15. 19*). Pis. 11 templum illud Castoris fuit ... arx civium perditorum, -um veterum Catilinae militum, castellum forensis latrocinii. Phil. 10, 9 esset ... -um pulso Antonio vel agger oppugnandae Italiae Graecia. CAES. Gall. 7, 14, 9 ne ea oppida suis sint ad detractandam militiam -a. civ. 2, 8, 1 si ibi pro castello ac -o turrum ... fecissent. LAVD. Turiae 2, 7 ut proscripto fida -a pararis. LIV. 6, 22, 2 ut propinquitas urbis cuiusdam hosti ... unum ex fuga -um esset (*cf. -um fugae:* 8, 19, 10. 23, 41, 5). 6, 33, 4 Satricum -um primum eis Latinis adversae pugnae fuerat. 39, 20, 6 latebrae -aque. *al. SEN. nat. 3, 28, 4 (in diluvio) aqua tutis hominum -is superest.* 6, 1, 4 (*in terrae motibus*) quod corpora -um invenient, quo ... confugient? epist. 90, 41 adversus hiemem ... vili -o tuti sub fronde vivebant. CVRT. 7, 5, 32 urbem proditorum -um. *al. QVINT. decl. 328, 6 latrones longe a -is suis spoliant.* TAC. Germ. 46, 3 (*antea:* ferarum imbriumque suffugium) huc redeunt iuvenes, hoc senum -um. ann. 14, 29, 3 insulam ... -um perfugarum. PLIN. epist. 2, 17, 4 egregium hae porticus adversus tempestates -um. APVL. met. 4, 14, 5 (*loq. fures*) ursam portamus ad nostrum -um. VET. LAT. cant. 8, 9 (Ambr. in psalm. 118 serm. 22, 37, 1) aedificemus super eum murum -a (*gr. ἐπάλξει, cod. 169. al. turres, Vulg. propugnacula; explicat AMBR. ibid. 2 cum -a habuerit murus praeparata, in quibus propugnatores ... habeant subsidium*). IVST. 2, 15, 3 ne munimenta hostibus et -a futuri belli extruant Athenienses (PS. RVFIN. Ios. bell. Iud. 1, 168 p. 608 ne ea castella rursus b. alterius -um fierent [*gr. ὀχυρήριον*]). CLAVD. DON. Aen. 10, 805 p. 391, 11 in lateribus ... amnium inveniuntur loca, quae hominem tegant (*contra imbrem vehementem*), aut in exesorum laterum -is. AVG. conf. 8, 4, 9 p. 161, 1 eius pectus ... tamquam inexpugnabile -um diabolus obtinuerat. quae. euang. 2, 48B (*translate; spectat ad Luc. 19, 45sq.*) qui ... -um ibi, in ecclesia, haberent ad occultanda scelera sua. GILD. Brit. 32 chron. III p. 44, 4 (*in nomine oppidi, de re v. ed. Winterbottom, 152 ad l.*) -i Vrsi. *al. dat. fin.:* LIV. 9, 41, 6 ne -o hostibus essent castella (HEGES. 1, 19, 1 c. ... -o sibi ... futura). **β varii, sc. de quibuslibet habitationibus, sedibus, tectis sim. (de quadam domus parte l. 47. 53, de cubiculo, dormitorio l. 41sq. 55; quaedam ad a trahere possis):** CIC. leg. agr. 2, 89 (88 ut aratores cultu agrorum defessi urbis domicilli uterentur) Capuam -um aratorum ... esse. SEN. dial. 12, 9, 3 in qua regione lautissimum -um casa est. epist. 90, 8 naturale invenire sibi ... -um. CVRT. 8, 1, 12 barbari turres ... habent venantium -a. PLIN. paneg. 50, 3 non iam clarissimum virorum -a habitatore servo teruntur. GAIVS dig. 2, 4, 18 domus tutissimum cuique refugium atque -um est. APVL. met. 1, 23, 5 erit tibi ... illud cubiculum honestum -um; fac libenter deverseris in nostro. 11, 22, 4 mane ad -um sacerdotis contendo (*postea:* cubiculo). PS. MAR. VICTORIN. verb. script. 5 ut -um haberent requiescendi sol et luna. RVFIN. hist. 8, 1, 5 cum ne ipsa quidem antiqua -a sufficerent, sed ... orationum domus dilatarentur (*gr. τοῖς ... οἰκοδομήμασιν. sim. de ecclesia:* VITA Amator. 21 deus per ... Amatorem novi quodammodo habitaculi -um acquisivit). PS. RVFIN. Ios. bell. Iud. 5, 177 p. 781 virorum -is et coenaculis lectorum centum capacibus (*gr. ἀνδρώσι*). SVLP. SEV. Mart. 10, 5 saxo ... montis cavato -a sibi fecerant (*de habitaculis eremitarum sim. ut:* CHRYSOST. hom. V 913^A [*antea:* tamquam ... portum beatitudinis] -a tabernaculaque [*Migne gr. 49, 307 τὰς καλύβας solum*]). VITAE patr. Iurens. 16 cernentes vix -a ipsa recipere posse receptos. *al.*). TRANSIT. Mar. 2 rec. B2 Maria lacrimari sola in domus illius Iohannis -o coepit (rec. B1 intra hospitii sui -um). VITA Genov. rec. A 5 Germanus vespertini iussit patri ... cum filia in suo se conlocare -o (rec. C 3 ad hospitii sui -um). *al. -um praebetur hospitibus, pauperibus sim. (cf. l. 41. p. 299, 49):* LIV. 44, 39, 4 castra sunt viatori -um, victo perfugium. CYPR. epist. 68, 3, 3 fida hospitia et -a commeatibus tuta. VAL. CEM. hom. 7, 6 (*spectat ad Matth. 25, 43*) pro ... [hospitii] -o vel ... nudi corporis vestimento (, *cf. l. 54sq. nec non l. 61*). PETR. CHRYS. serm. 121, 4 (*spectat ad gen. 18, 1sq.*) dominus ad Abraham ..., ad hospitum -um venit eqs. MVTIAN. Chrysost. hom. 28, 1 p. 409^{in.} (*gr. p. 191 καταγάγιον*). GREG. TVR. dorm. 12 imperator fecit ... -um pauperibus imperans eos aleri.

b peculiariter: **a de homine eiusve corpore (de deo p. 301, 5; respic. Iesus homo l. 72sq.; cf. p. 302, 50sq.):** CIC. Tusc. 1, 52 corpus ... quasi vas est aut aliquod animi -um (*sim. SEN. epist. 92, 34 ille divinus animus egressurus hominem, quo -um suum conferatur, non curat. FIRM. math. 4, 1, 4 non habebit ... animus integrum -um ..., nisi eqs. [postea: susceptionem]. CHALC. comm. 201. al.*). IVLIAN. dig. 46, 3, 36 vulvae mulierum ... quinque -a habere possunt (*sim. HIER. adv. Iovin. 1, 36 p. 260^B -a vulvae ad suscipiendos ... fetus condita. cf. ARNOB. nat. 5, 10 p. 261, 24 -a ... genitalia*). IREN. 3, 16, 1 sunt qui dicunt Iesum ... -um Christi fuisse (*ibid. quem salvatorem et ipsum -um C. et universae plenitudinis esse dicunt Valentiniiani*). LACT. inst. 2, 3, 8 hoc ..., quod oculis subiectum est, non homo, sed hominis -um est (*[postea: vasculi]*). opif.

[Sannicandro]

19, 9 hoc corpusculum ... h. -um est). RVFIN. hist. mon. 27, 7, 4 si aqua ... corpus infundatur, ... largiora -a daemonibus praebet (gr. 20, 16 *aliter*). AVG. pecc. mer. 1, 22, 31 *ut congruis* ... suae ante actae vitae corporeis -is tenerentur. serm. 362, 3 (*spectat ad psalm. 30, 21* abscondes eos in abscondito vultus tui) in facie *dei* ... esse aliquod -um corporale, ubi *eqs.* HIL. AREL. vita Honorat. 29 l. 17 (*de sancto*) illud sancti spiritus -um (cf. p. 302, 53). SALV. epist. 4, 1 Paulus ..., electionis vas (sec. act. 9, 15) ... et -um dei (ORIG. in Matth. 15, 16 p. 397, 4 *quendam* quasi -um d. factum [gr. ὡς περ εἰ θεόληπτον]. cf. p. 302, 51). **β** *de loco vel statu mortuorum eorumve animarum*: CIC. Tusc. 5, 117 (*antea*: portus) mors aeternum nihil sentiendi -um. TERT. adv. Marc. 4, 34, 14 sinum Abrahae (v. Luc. 16, 22) dici temporale aliquod animarum fidelium -um (AVG. civ. 12, 9 p. 525, 31 secretis a. -is sedibusque). adv. Val. 32, 1 iustorum animae ... ad demiurgum in medietatis -a transmittentur. COMM. instr. 1, 27, 9 *deus* nobis ... fecit -a mortis. GREG. M. moral. 20, 66 ad inferni -a ... iusti *descenderunt*. TRANSIT. Mar. 7 rec. B2 (= B1) intra in -um vitae aeternae. *de sepulchro*: CHRYSOST. hom. I 871^D ad -um temporale cavari petram sepeliendis. CASSIOD. in psalm. 2, 5 l. 130 sepulcri -a. GREG. TVR. Iul. 1 p. 564, 18 in ... tumuli -o. CIL XIV 4774 <re>cep(taculum)> (*si recte restit. quidam in schedis nostris, de cep(otaphium) cogitavit Dessau*). **γ** *de carcere sim.*: CYPR. epist. 37, 3, 1 carceris ac -i poenalis (*pendet* LVCIF. moriend. 6 l. 54 -i poenarii [-arum trad., v. vol. X I, 2514, 5]). **δ** *de sede, sella*: AMBR. in Luc. 10, 49 corporalis ... -a sessionis. **2 animalia**; -um *efficiunt*: *homines*: COLVM. 8, 1, 3 aqatiliū animalium -a (COD. Theod. 15, 1, 35 publicorum. cf. l. 34). 8, 17, 5 (*antea* p. 313, 67) eiusmodi -a (sc. *piscium ut*: AMBR. hex. 5, 10, 27 piscium -a instruunt, ne *eqs.* CASSIOD. inst. 1, 29, 1. *addas* l. 24). 9, 4, 7 de ... -is et domiciliis *apium*. al. APVL. met. 4, 13, 5 futurae venationis -a. *ipsa animalia, natura* (cf. l. 52): PLIN. nat. 10, 100 perdices ... sic muniunt -um, *ut eqs.* (cf. p. 309, 59). VET. LAT. Luc. 9, 58 (cod. 2) vulpes -a habent *eqs.* (gr. φωλεούς, cod. 3. al. cubilia, 4. al. et Vulg. foveas). SOL. 27, 51 *ubi basiliscus* ferale sortitur -um (53 cavernis). AMM. 22, 8, 47 *ut pisces* fetus educant in -is cavis ... securi. 23, 6, 87 marinorum canum -a. SERV. Aen. 9, 59 Graeci αἰλᾶς vocant animalium -a (*inde* ISID. orig. 15, 9, 6). **B recipiuntur res**: **1** -um est res: **a quaelibet**: **a quae recipit varias res** (plerumque abendas, reponendas *sim.*): **① exempla varia** (*de oppido, aedificio, specu praeter e. g. l. 40. 46. 51*): CIC. Verr. II 5, 59 illud ... oppidum -um praedae fuit (PLIN. paneg. 36, 1 *aerarium nunc* non ... cruentarum ... p. saevum -um. APVL. met. 4, 18, 2 capulos ..., quis inhabitabant ... iam cinerosi mortui, ... ad futurae p. -a reseramus. Ps. RVFIN. Ios. bell. Iud. 5, 512 p. 763 [*de speluncis*; gr. ἐκδοχείαις]). LIV. 7, 20, 7 Caere, ... deversorium sacerdotum ac -um Romanorum sacrorum. 26, 43, 8 (*de Carthagine nova*) haec illis arx, hoc horreum aerarium armamentarium, hoc omnium rerum -um est (34, 29, 2 [*de Gytheio*]). 38, 30, 7 *ut Aegion* ... -um peregrinis mercibus ... esset. SEN. nat. 5, 12, 2 *flatus* -a nubium ... ac munimenta perrumpit. COLVM. 12, 2, 3 praeparatis ... -is (2 praeparare, ubi quidque reponatur). TAC. Germ. 16, 3 subterraneos specus ..., suffugium hiemi(s) et -um frugibus. Ps. RVFIN. Ios. bell. Iud. 7, 55 p. 832 archiva monimentorumque -a publicorum (gr. γράμματα-τοφνλάκιον). AGROEC. gramm. VII 123, 24 sinum dicimus exterius sinuatae vestis -um *eqs.* (*inde* ISID. diff. 1, 530 [384 C.]. DIFF. ed. Uhlfelder 138). al. *in imag.*: AMM. 30, 4, 9 (*in imag. ferarum venandarum*; cf. 8 cubilia ... causarum) si simultatum levia senserint -a *eqs.* RVFIN. Basil. hom. 2, 7 l. 421 require, quae sint eius -a memoriae, qui eruditionum ... thesauri (*Migne gr. 31, 216^B ἀποθήκας. cf. AVG. conf. 10, 8, 12 e memoria quaedam* tamquam de abstrusioribus quibusdam -is eruuntur). AVG. c. acad. 3, 14, 30 quae *moles* intransibiles ad philosophiam sese opponit et nescio quibus -is tenebras tegens talem, sc. *tenebrossam*, esse philosophiam totam minatur. **② de vase potius parvo**: PAVL. FEST. p. 105 ignitulum ignis -um (VVLG. exod. 27, 3 lebetas ... et ignium -a [gr. τὸ πυρρεῖον]. al.). PALLAD. 1, 20, 1 -a olei (11, 10, 2). 12, 7, 22 castaneae servantur ... virgeis ex fago -is *eqs.* TRACT. de trin. fid. p. 185, 10 *vasculum* alterum esse alterius -um. Ps. ASCON. Verr. p. 212, 8 sportae ... nummorum sunt -a. **β quae recipit aquam** (purgamenta LIV.): **① ab homine effecta**: LIV. 1, 56, 2 cloacam ... maximam, -um omnium purgamentorum urbis. VITR. 8, 6, 1 (*descr. aquae ductus*; *antea*: triplex inmissarium) -a coniuncta. *ibid.* in medium -um. TAC. ann. 2, 61, 1 lacus ... effossa humo, superfluentis Nili -a. FRONTO p. 5, 7 *non* comparabis ... aquae ductus amnis neque -a fontibus. INSCR. Année Épigr. 1960 n. 200 (Cyrenae; a. 165/6) -a (gr. resp. τὰ ὑδρεῖα γδ' οὐχία. v. Reynolds, Journ. Rom. Stud. 49, 1959, 98sq.). VLP. dig. 43, 14, 1, 5 fossa est -um aquae manu facta (LACT. opif. 6, 5. INSCR. Année Épigr. 1948 n. 136 [a. 334]. al.; cf. p. 302, 7). 43, 20, 1, 39 ex castello ..., id est ex eo -o, quod aquam publicam suscipit. CET. FAV. 6, 5 (*antea*: conceptacula) *ut* de -is aqua ministretur. CASSIOD.

Ios. antiq. 14, 391 p. 419 -a cisternarum (gr. ἐκδοχείων). al. -um *pertinet ad aream sepulcri* (cf. vol. X I, 2205, 24sq.). CIL VI 29961 hic locus ... sive is hortus ..., et siqua -a sunt sub caste(llo), ... huic monumento ced(it). **② naturā orta** (*in creatione mundi* AMBR.): SEN. nat. 6, 7, 3 quis ... neget vastis illas *aquas* -is concipi? SERV. georg. 4, 363 ('speluncis ... lacus clausos') lacus ... dicit fontium et fluviorum -a (EVSTATH. Basil. hex. 4, 7, 1 *mare* -um est f. cunctarumque aquarum [gr. p. 93^A δοχείων]). AMBR. hex. 3, 2, 8 *coepit aqua* in unam confluere congregationem ... et plurimis -is inhaerebat. 3, 3, 14 quae -a eam *aquam* tam continua ... absorbere potuerunt? **b mundus, materia, ὕλη**: Ps. APVL. Ascl. 3 mundus ... praeparatus est a deo -um omniformium specierum (17 ὕλη ... vel m. omnium est -um. 30 est -um temporis. 34 sensibilis ... m. -um est omnium sensibilibium specierum *eqs.* [*sim.* 32 sensus ... mundanus]). CHALC. transl. p. 49^A *tertia species* omnium, quae generantur, -um est et quasi quaedam nutricula (gr. ὑποδοχήν, ut p. 51^A. cf. comm. 308 rerum -um [*antea*: Plato nusquam silvae nomen ascripsit, sed *eqs.*]). p. 50^E -i sinus (gr. τὸ ... ἐκδεχόμενον). comm. 318 *invenitur silva* ut eorum, quae generantur, commune omnium -um (344 velut -um corporearum specierum. *sim. al. apud eundem*). CANDID. gen. div. 2 *substantia est* ut -um effecta, illo ... potiore, cuius -um est. **c rima, hiatus**: RVFIN. Orig. princ. 1, 1, 6 (*inde* apol. Orig. 40 l. 28) eius *solis* ... radios fenestris ... vel quibuslibet luminum brevibus -is infusos intuentes (*sim. in compar.*: 4, 2, 3 quasi per breve quoddam -um *lux veritatis infunditur nobis* [gr. ὥς δι' ὀπῆς]). AVG. c. epist. fund. 26 p. 226, 3 *si quid* recto latere latus rectum adtingebat, non video quidem aliqua vel -a vel hiatus (cf. p. 225, 7 interpatent cavernae, p. 226, 10 interposito inani). **2 -um est homo** (*animal* l. 38. 45): **a eius corporis pars, cavum sim.**: **a venter sim.** (*pendet gen. explic. l. 35sq.*): CIC. nat. deor. 2, 168 cum *alvus* ... cibi et potionis sit -um (CELS. 4, 1, 6 qui *ventriculus* -um c. est. LACT. opif. 11, 5 duo sunt in homine -a, unum aeris ..., alterum ciborum. AMBR. Noe 9, 27 ciborum -a, hoc est ea viscera, quae acceptum conficiunt cibum. al.; cf. LACT. opif. 11, 2 *creator* in medio -um cibis fecit). ARNOB. nat. 7, 24 p. 371, 15 -a ventrium (7, 45 p. 403, 13 ventris. Ps. HIPPOCR. ad Antioch. vers. α 2 pectoris latebra, v. -um [gr. Paul. Aeg. 1, 100, 2 κοιλίαν solum, vers. β p. 430 venter]). EVSTATH. Basil. hex. 9, 5, 5 *quibusdam animalibus* plurimorum -a pabulorum inesse (gr. p. 200^B ἀποθήκας). al. **β quaelibet pars** (*addas* l. 32): SEN. nat. 3, 15, 1 venae ... et arteriae, illae sanguinis, hae spiritus -a (MACR. Sat. 7, 4, 22 in venis ... et arteriis, quae sunt -a s. et spiritus. VINDIC. med. 44 -a s. et spiritus. nat. hum. 1. 83 duo ... -a in se habet *cor*, unum spiritum [i. -ūs], alterum s.). 6, 14, 1 angustiora -a animae, per quae nihil amplius quam meat. epist. 78, 5 cuius *spiritus* iter ac -um (v. l. 40sq.). SOL. 12, 5 *pinnae delphinorum* quibusdam -is operiuntur (cf. Plin. nat. 9, 25 velut vaginā). HIER. in Ezech. 41, 5 l. 1352 *caput* omnium sensuum -um est. VINDIC. epist. ad Valent. 9 *ubi* habebat -um collectionis suae *umor quidam*. DIONYS. EXIG. Greg. Nyss. creat. 12, 2 p. 362^B -um naturae intellegibilis cor esse (gr. δοχείον). al. **b homo totus** (cf. etiam p. 300, 66sq.; *recipiuntur incorporalia praeter* l. 57): IREN. 3, 20, 2 sapientiae eius *dei* et virtutis -um homo. 4, 36, 21. 50 (*de vinea humani generis*) *deus* turrem aedificavit, Hierusalem elegit, et torcular fodit, -um prophetici spiritus praeparavit. Ps. AMBR. laps. virg. 21 *adultera* -um ... facta malorum (cf. PETR. CHRYS. serm. 113, 5 vitiorum [*syn. domicilium*]). AVG. serm. 173, 2 fidei. EVSEB. EMES. serm. 2, 44 (*ad I Cor. 12, 14sq.*; *antea*: omnes in uno corpore aequales haberi) si ... non sit -um, neque oculus videt neque pedes ambulant nec manus operantur. **3 -um est deus**: MAR. VICTORIN. adv. Arium 1, 13 l. 18 *filius* semper plenitudo et semper -um est (*de eodem*: 1, 24 l. 45 sq. 1, 37 l. 25. 31 et -um et habitator. cf. p. 300, 73sq.). PRISCILL. tract. 11, 142 *in deo* omni definitae rei terminum et infinitorum -um ponens. AMBR. Iob 1, 9, 31 -um sapientiae. **II notione peculiari de eo, quod recipitur** (sc. l. 65, *si recte intelleximus*), *vel de actione recipiendi*: VET. LAT. Rom. 8, 23 (cod. 75. al.) nos ipsi -um spiritus sancti habentes (gr. ἀπαρχήν, cod. 89 primitias et -um, *cetera* v. vol. X 2, 1253, 47sq.; *sec. notionem communem intellegere vid.* Ambrosiast. ad loc. 4 dei spiritum adiutorem habemus). ORIG. in Matth. ser. 72 p. 169, 21 praeparamus cor nostrum ... [ad -um, eius Christi vel illorum, qui sunt ipsius (i. vix 'ut sit -um'; *postea*: ad susceptionem). *respicitur actio, qua haeretici errore deposito rursus in ecclesiam suscipiuntur*: EPIST. pontif. 322 Aug. epist. 182, 7 *eis* medicinam solitam, id est -um suum, ab ecclesia non negari. *Sannicandro. receptatio*, -ōnis f. a receptare. [*olim legebatur* AMM. 20, 11, 28, v. *sub* reciprocatio.] *i. q. actio vel locus receptandi*: GLOSS. V 328, 48 v. p. 299, 49sq.

receptātor, -ōris m. a receptare. litt. gr. l. 7. i. qui receptat, sc. accipiendo, suscipiendo: **1** hominem (nisi l. 6sq. receptantur etiam furta [cf. infra p. 307, 27sq. 308, 4sq.]): -r est flumen: FLOR. epit. 3, 10, 9 rex Eburonum perpetua trans Rhenum fuga latuit; nec Rhenus ergo immunis, nec enim fas erat, ut liber esset -r hostium atque defensor. cum respectu iuris -r est, qui suscipit latrones, fures sim. (vel ab eis ablata? cf. GLOSS. iurispr. μαγίπιουν P 30 δε ρεκεπατόρουβους: περι ὑποδοχέων): PAVL. dig. 1, 15, 3, 1 cognoscit praefectus vigilum de ... furibus, raptoribus, -bus (receptor- var. l.). MARCIAN. dig. 47, 16, 1 pessimum genus est -orum, sine quibus nemo latere diu potest; et praecipitur, ut perinde puniantur atque latrones. 48, 3, 6, 1 ut interrogent eos latrones adprehensos de sociis et -bus. DIG. 47, 16 rubr. de -bus. **2** arbitrium (cf. p. 307, 37): GLOSS. V 388, 2 (item GLOSS.¹ Corp. R 96) -r: auctor concordia(e), medi(us) (medii codd.; vix recte recept[at]or Lindsay dubitanter conferens Oros. p. 307, 74).

f. **receptātrix**, -īcis. [in var. lect. pro receptrix infra p. 308, 16.] i. quae receptat: GLOSS.¹ I Ansil. sc 56 Plautus multorum penium -em vel malam ancillam excetram (dicit) (sc. Cas. 644 et Pseud. 218).

Hillen.

receptibilis, -e. a recipere (receptum). [in var. l. pro -tabilis p. 299, 35. 37, ceterum v. infra.] **1** de eo, quod recipi potest vel recipitur, sc. notione pass.: a vi praeverbii fere evanida: VET. LAT. Sirach 2, 5 probantur homines ... [-es], sc. deo, in camino humiliationis ([tabil-, acceptabiles al. var. ll., gr. δεκτοί]. coll. prov. 3, 11sq. interpretatur fere ut ad b pertinens AVG. pat. 14, 11 'h. -es' [accepta- var. l.] ..., ut qui de pristina felicitate paradisi ... dimissi sumus, ... recipiamur [postea: reduces]). AVG. in psalm. 109, 12 l. 20 ut ... panem angelorum manducaret homo, ... deus factus est homo; ita nobis verbum incarnatum factum est -e; quod recipere non valeremus, si filius ... formam servi non accepisset. b vi praeverbii perspicua: AVG. trin. 15, 13, 22 l. 44 nostra ... scientia ... et amissibilis est et -is (cf. l. 39).

2 de eo, quod recipere potest, ad recipiendum aptum est, sc. notione act. (quid, indicat inf. l. 34, gen. l. 36sq.): MAR. VICTORIN. adv. Arium 1, 23 l. 14sq. [quo, enim aliquid -e est dissimile esse, hoc -e est simile[m] esse; substantia autem ... non recipit similem esse (l. 17) aut dissimilem; iuxta quod autem -is est qualitatis, similis aut dissimilis dicitur eqs. ([vix est, quod conicias quo(d) coll. 1, 32 l. 40sq. 1, 44 l. 15. 1, 50 l. 14sq.]. sim. ibid. l. 20 -is ... dissimilitudinis). CASSIOD. anim. 4 l. 216 constat ... animam ... bonarum ... rerum esse amissibilem ac -em.

compos.: irreceptibilis.

recepticius, -a, -um. a recipere (cf. Leumann, Gramm. 1977, 301). flectitur gr. THEOPHIL. inst. Iust. 4, 6, 8, e. g. τῆς -as, sc. ἀγωγῆς. abiit in sermonem gr. e. g. SCHOL. Basilic. 28, 8, 2, 1 -a. cf. l. 70. de notione v. l. 52sq. 62. 70.

1 i. q. statum habens eius, qui (quod) recipitur vel recipi debet; in iunctis q. s.: a servus -us (adi. pro subst. fort. l. 60; huc pertinere vid. GLOSS. V 651, 24 recepticius s. [sine interpr.]. quid docti senserint, digessit Peppe, Posizione giuridica ... della donna romana, 1984, 103sq.): CATO orat. 113 principio vobis mulier magnam dotem addulit, tum magnam pecuniam recipit; (sic disting. Mantovani) quam in viri potestatem non committit, eam pecuniam viro mutuam dat; postea, ubi irata facta est, s. -um sectari atque flagitare virum iubet. explicant: VERR. FL. frg. Gell. 17, 6, 2 -um s. dici nequam et nulli pretii, qui, cum venum esset datus, redhibitus ob aliquod vitium receptusque sit (sim. FEST. p. 282 NON. p. 54, 6). melius, ut vid., GELL. 17, 6 (illam explic. improbens 17, 6 tit. et 5), maxime: 17, 6, 9 ex ea ... re familiari, quam sibi dote data retinuit, pecuniam viro mutuam dat (inde NON. p. 54, 8sq. in data dote aut donatione). 17, 6, 10 mulier adponit ei viro [flagitiatorem s. -um], hoc est proprium servum suum, quem cum pecunia reliqua receperat neque dederat doti, sed retinuerat (inde NON. p. 54, 15, ubi f. -um). b dos -a (ad rem v. Kaser, Privatrecht I² 335): GAIVS dig. 39, 6, 31, 2 dos, quam quis in mortem mulieris a marito stipulatur, capitur ...; cuius generis d. -ae vocantur. VLP. reg. 6, 5 adventicia ... dos semper penes maritum remanet, praeterquam si is, qui dedit, ut sibi redderetur, stipulatus fuerit: quae dos specialiter -a dicitur.

2 i. q. ad id, quod recepit argentarius, debitum pertinens, sc. in iunctura actio -a (e contextu intellegitur l. 74sq.; ad rem v. Kaser, l. cit. 585 [de hoc, quod parum recte 'receptum' dicitur, fusius THEOPHIL. inst. Iust. 4, 6, 8; v. etiam p. 352, 58sq.]. inde corrigas lemmata corrupta GLOSS. iurispr. ἀδερ P 6 δεπερτικία: ἀναληπτική, ἀναδεκτική. ibid. αὔσηθ P 30 δεπτισήα: ἐπα-νάληψις): COD. Iust. 4, 18, 2 pr. -a a. cessante. 4, 18, 2, 1 ut neque -ae a. neque alio indigeat res publica ... adminiculo. ibid. secundum antiquam -am a. exigebatur. ibid. per a. -am res indebitas consequi. 4, 18, 2, 1^a quae de -a in ... libris legislatorum posita sunt. INST. Iust. 4, 6, 8 cui, sc. actioni de pecunia, similis ... -a.

Rocchi.

***receptio**, -ōnis f. a recipere. GLOSS.¹ I Ansil. si 404 synecdoche: conceptium (-io?), [-o] (perceptio suspic. Heraeus in indice exemplaris sui ed. Goetz, cf. vol. X 1, 1202, 8). legitur in versu semel apud PLAVT., in prosa orat. certe inde a VET. LAT., VLP. (e coni. inc. iam apud FEST. l. 15); raro plur., v. l. 21. 53. p. 305, 9. 15. [confunditur in codd. e. g. cum deceptio l. 34. 48, praeeptio l. 63. 69. p. 305, 26; in falsa var. l. pro perceptio MART. CAP. 9, 994, cf. l. 2.]

i. q. actio recipiendi (respic. formula iuris sub lby; meton. sub 2; indicatur, quis vel quid recipiatur, per gen. l. 26. 31 et saepe, per pron. poss. e. g. l. 18. 34, acc. l. 13, adi. l. 53; quo vel ad quem quis recipiatur, l. 13. 15. 28): **1** notione communi: a mera vi accipiendi, admittendi, suscipiendi sim.: a recipiuntur animantes: **1** varia exempla:

PLAVT. Asin. 920 quid tibi, hunc, -o ad te est, meum virum,? (acc. obi., cf. Hofmann-Szantyr 34). FEST. p. 218 (si recte coni.; ex Aelio Gallo, v. vol. X 2, 235, 65sq.) equi ... et navis ... ratio ... [postliminium, -is (Brunns, recip-tu(m) is cod., receptuis [i. gen. receptūs] Lindsay in ed. altera; [-] acc. directionis). AMBR. in Luc. 5, 38 David -e (respic. I reg. 21, 1sq.). HEGES. 5, 22, 1 p. 347, 13 Simon patrono -is suae poenam non relaxavit (cf. p. 346, 18sq. in urbem receptus est). COD. Theod. 8, 5, 58 (sim. Iust. 12, 50, 17 [a. 398]) si quis mulionem ... vel sollicitatione vel -e subtraxerit eqs. (postea: occultatoribus). AVG. in euang. Ioh. 49, 9 -es in custodia pro meritis causarum adhibentur (antea p. 344, 7). in theol. christ. recipitur deus verbum a Christo filio hominis: NOVATIAN. trin. 23, 7 ut filius hominis per -em dei verbi filius dei effici possit (antea: per assumptionem carnis).

2 in caelum, inter deos sim. (respic. religio christ. praeter l. 31): VET. LAT. Luc. 9, 51 (cod. 3, sim. 6) dum conplerentur dies -is eius Christi (gr. ἀναλήψεως, cod. 4. al. et Vulg. adsumptionis). IREN. 4 praef. 4 eam quam dicunt haeretici intra pleroma esse -em. 4, 33, 13 -em Christi in caelos. HIER. Victorin. Poetov. in apoc. 10, 3 se Iohannem ... per passionem accepturum -em (Victorin. Poetov. ibid. se ... recipi posse). AVG. civ. 3, 15 p. 116, 30 illam inter deos Romuli -em. al. **3** in communionem christ. (cf. l. 69sq.): HIER. c. Lucif. 14 l. 500 cum et in fide et in Arianorum nobiscum -e consentias. AVG. epist. 227 post festa omnia [-is] suae in paralysin solvitur quidam Christianus factus ([-] decept-, decess-, recess- var. ll.).

β recipiuntur res: **1** corp.: FEST. p. 218 (si recte coni., v. l. 15) navis. MACR. Sat. 7, 4, 25 alieni suci -o distendit locum corporis, in quem ceciderit. PRISC. LYD. solut. 7 p. 77, 4 quare grave in aere et ignis in humiditate subsistit et [-em habet, (i. fere recipitur)? **2** incorp.: variae: AMBR. in psalm. 1, 48, 4 ut locus ille animae ... pateat ad -em virtutis et gratiae (nisi ad l. 56 ut ibid. iterum; antea: homines a naturae munere deviantes). LEO M. epist. 66, 2 Arel. 13 de -e privilegii. serm. 51, 2 infirmitatis nostrae -em (retent-, redempt- var. ll.; respic. natura humana a Christo assumpta ut: 54, 2 ipsa -o passionum). PROSP. epist. 1, 7 si originaliter malus -em boni ... a semet ipso inchoare male creditur. doctrinae sim. (accedente fere colore probandi): AVG. civ. 3, 31 p. 144, 13 christianae religionis -em (antea: ch. reciperet disciplinam). LEO M. epist. 47, 2 Conc.⁵ II 4 p. 22, 28 in -e (-em, decept-, increpat- var. ll.) nefarii dogmatis. 80, 2 ibid. p. 39, 18 in -em detestabilis pravitatis. CONC.⁵ I 5 p. 376, 24 patrum, qui in Nicaea, fides ... -em meruit (gr. I 1, 7 p. 79, 6 ἀποδοχῆς. cf. alteram vers. I 4 p. 68, 8 susceptione). al. notiones anima conceptae: PRISC. LYD. solut. 3 p. 63, 20 et sine somnis anima corporalibus purgata intellectuales habet -es et ... praevidet futurum.

β vigente vi praeverbii q. e. denuo, retro sim.; significatur actio: a recuperandi, sc. remotos (remota), amissos (amissa) sim.: **1** recipiuntur res variae (cf. l. 41): VET. LAT. Is. 61, 1 (Conc.⁵ I 5 p. 137, 19. 138, 17) denuntiare ... caecis -em oculorum (gr. τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, Cypr. testim. 2, 10. al. caecis visum, Vulg. aliter; sim. recipitur facultas videndi: GREG. TVR. Mart. 2, 50 -em visionis. vit. patr. 15, 3 pro luminis perditu(-e). PAVL. NOL. epist. 5, 11 ante virium corporalium -em. AVG. epist. Divj. 2, 10, 8 post resolutionem huius corporis et post -em (praed. sanct. 12, 24 inter depositionem et -em c. ISID. diff. 2, 32). gen. ad litt. 6, 20 (ad I Cor. 15, 45) ista renovatio -oque immortalitatis (prae- var. ll.; antea: si non immortalitatem recipit, quam perdidit Adam). t. t. rhet. i. q. recapitulatio: SCHOL. Cic. Vat. p. 276, 13 argumentum per -em (Stangl confert Gron. B p. 332, 14 recuperatio). **2** recipiuntur terrae, possessiones: PANEG. 6, 5, 4 de -e Britanniae (cf. 3 recuperatio). CONC. Rom. a. 501 p. 428, 7 ante patrimonii vel ecclesiarum, quas amiserat papa, -em (-e, praeeptione var. ll.). **3** recipiuntur homines: in communio-nem christ. (cf. l. 31sq., quo etiam nonnulla hic allata fort. trahere possis): AVG. bapt. 1, 5, 7 damnatio ... Maximianistarum et -o damnatorum (c. Cresc. 4, 25, 32). LEO M. epist. 139, 1 Conc.⁵ II 4 p. 92, 1 impiissimi Eutythis -o (gr. II 1, 2 p. 64, 7 τὸ δέξασθαι). EPIST. pontif. 632 Schwartz p. 23, 5 huius Petri haeretici -is inconditae (antea: de recipiendo P.; postea: de susceptione). AVELL. 103, 7 ad -is ecclesiasticae ... grati-

[Sannicandro]

am. *al.* in *quamlibet societatem*: SACR. Leon. 1195 (v. vol. VII 1, 2146, 32 sq.) parentum ... -e mirabilis *Clemens* (cf. 1197 amissos parentes ... invenit). MARCELL. chron. II p. 101, 519, 3 Vitalianus ... revocatus Constantinopolim ingressus est septimoque -is suae die magister militum ordinatus. GREG. M. dial. 3, 1, 2 pro -e filii (1 filium in captivitatem ductum fuisse).

β *accipiendi ea, quae pro alia re retribuuntur* (sc. usu christ. respic. ea, quae quis pro meritis accipit [post mortem praeter l. 17]): VET. LAT. IV Esdr. 8, 39 iucundabor super ... salvationes et mercedis -es ([mercedis retributionis var. l.]). THEOD. MOPS. in Eph. 6, 8 [postea: a deo ... mercedem recipere]). PAVL. NOL. epist. 34, 3 (respic. Marc. 12, 42 sqq.) non despexit illa pauperula dispositam a deo ... rationem de -e [venturi] (neutr.? sed de Christo venturo agi putat Walsh coll. Matth. 25, 35, ut locus ad a pertineat). AVG. in euang. Ioh. 49, 10 habent omnes animae, cum de saeculo exierint, diversas -es suas: habent gaudium bonae, malae tormenta. PS. ORIG. in Iob 2, 13 l. 35 (respic. Iob 42, 12, cf. l. 3) ei Iob provenit ... super terram duplex pro remuneratione -o atque [redhibitio] (retributio var. l.). *al.* in *imag. de pecunia debita recipienda*: LEO M. serm. 87, 4 non dubitet de -e, cui Christus est debitor. SALV. eccl. 2, 55 frustra faenerat, qui de -e desperat; Christus enim ... factorum omnium retributor est.

γ *excipiendi, sibi reservandi* (sc. technice in serm. iuris, cf. p. 335, 64 sqq.): VLP. dig. 8, 4, 10 (antea p. 336, 14) nam illa generalis -o 'quibus est servitus, utique est(o)' ad extraneos pertinet.

δ *sui recipiendi, recedendi*: ISID. orig. 5, 7, 1 ius militare est ... signo dato egressio in hostem ..., item signo dato -o eqs. (prae- var. l.).

2 *meton. i. q. receptaculum*: GREG. M. moral. 20, 66 (antea p. 301, 15) inferni -o domus omnium viventium dicitur.

compos.: usu(s)receptio.

receptivus, -a, -um. a recipere (receptum). i. q. vim recipiendi habens, ad recipiendum aptus: pendet gen.: PRISC. LYD. solut. 1 p. 43, 27 est proprium essentiae ... secundum suam mobilitatem in qualitate factam -am esse contrariorum (p. 44, 2 anima ... vicissim c. est -a, iustitiae ... et intemperantiae eqs. p. 44, 6. 10). *ibid.* corpora -a ... sanitatis et aegritudinis contraria vicissim accipiunt. p. 44, 5 anima ... -a earum *contrariarum qualitatum* subsistendo essentia est (p. 44, 8 anima -a q. c.). *sine gen.*: PRISC. LYD. solut. 2 p. 55, 24 ex tali ... aescia (i. esca, sc. extrinsecus intrante) in -is existente locis vaporatio efficitur in venas (Arist. somn. vig. 456b3 εἰς τοὺς δακτυλοὺς πόρους). Rocchi.

***recepto**, -āvi, -ātum, -āre. [a recipere (receptus). Mei.] GLOSS.^L V Aa R 93 -as: a[u]d ius proprium revoca[tu]s aut [re]ceptus, [re]cipis ed., qui glossam Verg. Aen. 7, 244 receptas [p. p. p.] olim explicavisse putat; sim. I Ansil. RE 73 sq. -as: ad ius [p]roprias revocas. recipis). legitur in versibus inde ab ENN. (v. l. 49), TER., PACVV., LVCR., in prosa orat. inde a LIV., SEN. philos., TAC. [it. ricettare 'hospitio excipere' et var. dial.; cf. M.-L. 7111 et Faré, Postille. Battisti-Alessio V 3247. Cortelazzo-Zolli² 1362. Schd.-Cr.] [confunditur in codd. c. recipere p. 306, 60. 62. locus corruptus: ENN. ann. 9 (= trag. inc. 366 ed. Jocelyn) quaeque in corpore cav[s]ja caeruleo [caeli cortina -at, (i. Turnebus, caelo orta nare ceptat trad., cava cortina in textu suo Varro ling. 7, 48 locum afferens. textum alii aliter em.; fort. pertinet ad 2ba infra, cf. p. 307, 2).]

fere i. q. recipere (verba in contextu alternant p. 306, 36. 43. vis frequentativa vel intensiva, quam huic voci tribuunt grammatici l. 64. p. 306, 64. 70 sqq.), vix apparet. longe praevaluit usus trans.; refl. et intrans. sub 2a, absol. p. 306, 7. indicatur, a quo quid -etur, per praepos. ab p. 306, 74; quo vel ad quem quis [quid] -etur, per adv. p. 306, 59 sq. 64, praepos. ad l. 63, in c. acc. l. 67. p. 306, 16 sq. 59. al. [c. abl. l. 70. p. 306, 51], inter p. 306, 50, nota intra se p. 306, 28 sq.; accedit abl. p. 306, 15. 23. al.): 1 *evanida vi praeverbii*, i. q. accipere, admittere (opp. arcere l. 67): a -antur animantes (animalia l. 70 sq. p. 306, 7 sq., dei l. 69. 74): a c. respectu motus, sc. ad locum vel personam: ① -ant animantes (fere homines, sed eorum corda l. 74; animalia l. 70 sq. [cf. infra p. 306, 7 sq.]): TER. Hec. 743 meum -as filium ad te Pamphilum (cf. DON. ad loc. 3 non 'recipis', sed '-as'. 7 frequentativo usus est, quod non raro, sed frequenter -et). LIV. 5, 8, 2 Volscos mercatores vulgo -ando. TAC. ann. 3, 60, 1 eodem subsidio (i. templis) obaerati adversus creditores ... -bantur. 4, 41, 1 adsi- duos in domum coetus arcendo ... aut -ando. CARM. epigr. (Dicti studiosus: Scritti ... offert a S. Mariotti, 1990, 122; Praeneste, a. 170) 4 diva Fortuna [deam] felix felicem rite -es, oro (i. i. effigiem tuam, ut vid.). SOL. 12, 4 delphini catulos in faucibus -ant (item respic. animalia: 25, 7 cum pugnatur, elephantum fessos vulneratosque in medium -ant [pendet e p. 337, 66]). ITIN. Alex. 44, 100 donec aditu reserato ... Alexander -retur vel copiae. AVIEN. Arat. 377 Iuppiter Castora Pollucemque caeli ... in celsa -ans. PRVD. cath. 4, 32 corda infusum ... deum -ant. CYPR. GALL. Ios. 308 (sec. 9, 15) Iosue suscipit orantes veniam castrisque -at. COD. Theod. 7, 14, 1 qui ...

ausi fuerint burgarios vel sollicitare vel -are. CASSIOD. var. 5, 42, 8 alter pugnator se gestabili muro cannarum contra saevissimum animal ... -tus includit. ② -ant ipsa loca (exempla act. tantum, cf. pass. e. g. p. 305, 66; -at pars animalis l. 7): SEN. epist. 86, 10 (agitur de balneis) ea loca, quae populum -bant. VAL. FL. 1, 833 altera porta Tartari ... populos reges- que -at (SIL. 13, 531 una p. -at bellicosos. cf. PAVL. NOL. carm. 27, 362 qua ianuā primā -at [absol.]). SOL. 53, 20 ut superficies earum testudinum marinarum domum faciat et numerosam familiam non arte -et. IVVENC. 1, 455 (sec. Matth. 5, 3) humiles caeli regnum sublime -at. 3, 329 (sec. Matth. 17, 4) tria tentoria vobis ... frondis faciam ..., quae vos aulaea -ent. PAVL. NOL. carm. 14, 82 una dies cunctos vocat, i. loca sancta visitantes, una et Nola -at. epist. 32, 13 (in basilica) conchula capaci sinu -at orantes. *al.*

β *minus vigente respectu motus localis -atur aliquis in statum, conditionem sim.*: APVL. met. 10, 23, 6 quidam adeo pius fuit, ut puellam ... domus suae tutelā -ret. PANEG. 3, 25, 4 quicumque ... se ... strenuum praebuit, in consortium munerum -atur (IVL. VAL. 1, 48 l. 1500 quod Abderitae Alexandrum in amicitiam ... -assent). CLAUD. 3, 308 Rufinus Scythiam ... -at auxilio (i. Scythas, ut sibi auxilientur; -tempt-, -tent- var. ll.).

b -antur res: α *corporeae* (sc. fere quas aliae res in se admittunt; aliter l. 31 sq.): SEN. nat. 2, 10, 2 terrenas exhalationes -at aëris pars ima. epist. 92, 10 caro ... -andis tantum cibus habilis. LVCAN. 7, 810 placido natura -at cuncta cadavera sinu. SIL. 14, 53 Arethusa suum piscoso fonte -at Alpheon. STAT. silv. 1, 4, 122 cumba minor, cum saevit hiems, ... -at aquas (sim. -atur aqua in navigium: IVVENC. 2, 31 [sec. Matth. 8, 24] inlisos ... super laterum tabulata -ant fluctus). ITIN. Alex. 39, 87 amnis harenis bibitur et -atur. HIL. in Matth. 4, 13 (in imag.; respic. Matth. 5, 15) synagogam digne dominus modio comparavit, quae susceptos fructus in- tra se tantum -ans certum modum ... observantiae continebat. AVIEN. Arat. 1156 caput Andromedae sideris freta ... -ant (cf. gr. 629 δῶναι ... κεφαλῇ). PROSP. epigr. 65, 9 verbum carni insertum carnemque -ans (eodem spectat: 66, 17 Christus nostri generis c. cum morte -ans). DIONYS. EXIG. Greg. Nyss. creat. 31, 23 p. 404^D (descr. pars corporis) exinde ... gemini quidam rivuli ... -ant, ille quidem spiritum, hic autem sanguinem (gr. περιέχοντες). respic. capacitatis recipientis: CARM. de pond. 73 cotyle cyathos bis ternos una -at (cf. 67 sq. cotylas ... recipit geminas sextarius unus).

β *incorporeae*: ① *quas -ant res: in arte gramm.*: TER. MAVR. 965 litteras ... -ant saepe ternas syllabae. VIRG. gramm. epist. 5, 6, 3 participium ... superlativum ... -at. 6, 1, 7 quod pronomen per omnes cassus hanc eandem 'h' litteram -at, ut 'haec, huius' eqs. in arte lo- gica: MACR. somn. 2, 14, 26 non ... animae essentia motus est, cuius contrarietatem -at (i. quietem; antea: recipiat. cf. locum sim. 2, 16, 6 ad- mittat). ② *quas -ant animantes* (viscera pro hominibus posita l. 53, terra per prosopop. l. 48): spectando vel videndo (sc. laete, benevole): PANEG. 4, 5, 4 obtutus hominum benignus -as. IVVENC. 2, 781 (sec. Matth. 13, 20) sunt alii, laeto qui pectore nostra, sc. verba, -ant. CYPR. GALL. deut. 155 tellus ... aures commodet et sonos -et (sec. deut. 32, 1, ubi Vulg. audiat terra verba mea). generi cuidam ascribendo: VIRG. gramm. epist. 3, 27, 4 quidam 'u' litteram inter vocales non -arunt. epit. 2, 2, 7 'c' ... in copulativis recte -anda est. vario modo admittendo: EVCHER. epist. ad Val. p. 721^D fidem Syrus, fidem -at Hispanus. LAVRENT. paen. p. 98^A libidine fuscata viscera profusus iterum fletibus albert meritaque -ant (meritumque -ent ed. Migne, corr. Gribomont, Novarien 18, 1988, 168).

2 *vigente vi praeverbii q. e. rursus, retro* (accedit rursus, rursus p. 307, 2. 8): a i. q. retro ducere, sc. non nisi usu refl. (intrans. PACVV., cf. p. 334, 52 sqq.), ita ut (se) -are significet i. q. recedere, retro ire (indicatur quo praeter l. 66, ubi describitur situs per speciem motus): α *se -ant ani- mantes*: TER. Haut. 968 ibi ... semper erit tibi ... victus, vestitus, quo in tectum te -es (recipies, recipias var. ll.). PACVV. trag. 225 ubi ea est? quo[d] -at? exul incerta vagat. AMBR. epist. 4, 12, 6 qui homines quasi ferae ac bestiae in spelaea ferarum ... sese -ant (recipiunt, recipiant var. ll.). β *se -ant res naturales*: VERG. georg. 1, 336 caeli menses et sidera servā ... Saturni sese quo stella -et (SERV. ut ex frequentativo verbo nobis ostenderet Saturnum bis ad unumquodque signum reverti [sc. retrogradi- entem]). PERS. 6, 8 qua ... multā litus Liguriae se valle -at.

b i. q. rursus accipere: α *amissa, relicta sim.*: ① -ant animantes: LVCR. 3, 505 aegrotus redit in sensus animamque -at (cf. p. 330, 42). VERG. Aen. 10, 383 Pallas hastam ... -at ossibus hostis haeren- tem (sc. extrahendo, cf. p. 335, 50 sqq.; locum explicat SERV. ideo frequenta- tivo usus est, quia ... hastam ... avellere facile non poterat; et expressit ... molitionem extrahentis, [add. auct.]; ergo '-at' est frequenti concussione divellit. sim. MACR. verb. Passalacqua p. 51, 13 sq.). PS. AVR. VICT. epit. 35, 2 Aurelianus Romanum orbem triennio ab invasoribus -vit. CYPR. GALL. lev. 239 (sec. 25, 27) debitor illa -et, quae fuerant transcripta prius.

[Sannicandro]

② -ant *res naturales* (hucine iam ENN. p. 305, 49?): LVCR. 2, 1001 quod missumst ex aetheris oris, id rursum caeli rellatum templa -ant (*item rursus absorbendo* [cf. p. 331, 17]: OV. am. 2, 16, 26 Charybdis fundit et effusas ore -at aquas [repo(r)tat var. ll.]). PHOC. carm. de Verg. 46 *natus est*, quo tempore Chelas ... Phaethon ... -at (*i. sol Libram signum rursus intrat*).

β *ea, quae pro aliqua re redduntur*: CYPR. GALL. exod. 258 (sec. 6, 1) *Moses haec rursus verba dei* -at.

deriv.: receptabilis, receptaculum, receptatio, receptor (-trix).

receptor, -ōris m. a recipere. *scribitur litt. graecis* l. 36. *formas masc. et fem. affert* CHAR. gramm. p. 53, 5 -r, receptrix. *de notatione* v. l. 18. 34sq. *legitur inde* a CIC. (cf. p. 308, 4sq.), TAC., *in versu* PRVD. l. 70. [confunditur in codd. c. praeceptor LEX Burg. Rom. 18, 1 ISID. orig. 8, 11, 42.]

i. qui recipit (praecipue homo, sed deus l. 44. 54. 57sq. 68sq., locus vel res l. 23. 42; quasi pro adi. l. 23; c. gen. obi. praeter l. 28sq. 70 [fort. addas l. 51]; cf. receptor): 1 accipiendo, admittendo, suscipiendo (sc. evanida vi praeverbii; cf. GLOSS. -r: ὑποδοχεύς [v. etiam p. 303, 8]): a c. respectu iuris: α -r est, qui contra ius recipit (cf. var. lect. p. 303, 9): ① homines, sc. delinquentes vel proscriptionis (c. colore abscondendi; cf. l. 30): CIC. Mil. 50 Milo Clodium noctu ... pleno latronum in loco occidisset; ... sustinisset crimen ... ipse ille latronum occulator et -r locus (VLP. dig. 1, 18, 13 pr. praeses debet -es ... eorum l. furumque coercere. PAVL. sent. 5, 3, 4 -es adgressorum itemque l. [sim. LEX Burg. Rom. 18, 1]. FIRM. math. 4, 14, 10 l. conscios et -es). CALL. dig. 47, 14, 3, 3 -es abigeorum. GAUD. Aug. c. Gaud. 1, 18, 19 p. 213, 25 Christianorum -es proscriptionibus territi. ② furta (aliter l. 39): VLP. dig. 47, 9, 3, 3 -es non minus delinquant quam adgressores (antea: qui rapuit ..., qui recepit). TERT. nat. 1, 2, 6 (nisi ad l. 20sq. pertinet) consequentia exigitis, quotiens homicida caedem egerit, ... quibus spoliis sociis -bus. AVG. serm. 178, 3 (in enumeratione) rerum alienarum raptor aut delator aut -r.

β *cetera exempla; -es sunt, qui varia munera suscipiunt*: vades, praedes sim.: SYNON. Cic. p. 448, 2 vades. praedes. -es. fideiussores. sponsores. expromis(s)ores. satisfactores eqs. GLOSS. iurispr. αὐτοῦ P 6 ῥέκντωρ; ἀνάδοχος (i. pro -κέρτ-). arbitri (cf. p. 303, 14): GLOSS. -r: auctor (vel actor) concordiae, medius.

b vario respectu recipiuntur: α res: corp.: TAC. ann. 4, 23, 2 erat illi duci Numidarum praedarum -r ac socius populandi rex Garamantum. SERV. auct. georg. 1, 109 scrutatores vel -es, aquarum aquilices dicuntur (i. repert- olim legebatur, fort. recte). incorp.: AMBR. Aug. c. Pelag. 4, 11, 31 p. 564, 28 si ... introitus in hanc vitam -r est delictorum. exhort. virg. 5, 33 Iohannes discipulus bonus -r gratiae. RVFIN. Adamant. 4, 6 deum -em assignas malorum (gr. δοχείον. item de deo: PETR. CHRYS. serm. 168, 3 criminis [v. l. 57]). LEO M. epist. 130, 3 Conc. 5 II 4 p. 84, 15 (c. colore probandi) ut haeretici ... -em me Nestoriani erroris assererent. ORIG. in Matth. 13, 17 p. 224, 23 (spectat ad 18, 6sq.) parvuli sunt, scandali -es ([gr. ἐπιδέχονται τὸ σκανδαλισθῆναι, ut sim. 13, 21 p. 239, 22]. 13, 22 p. 240, 30 [gr. aliter]).

β homines (animae l. 58): ① quaelibet exempla: AMBR. in Luc. 6, 66 (spectat ad Matth. 10, 11) non ... eadem cautio -i mandatur (hospitii, (an meton., i. hospitium? aliter nos vol. VI 3, 3039, 60sq.)). IND. capp. bibl. Matth. A 37 p. 26 (spectat ad 10, 41) Iesus -em ... iusti mercedem iusti accipere manifestat. AVG. civ. 7, 3 p. 277, 15 Marti et Orco, uni effectori (mortium), alteri -i (i. meton., i. mortuorum; cf. ISID. orig. 8, 11, 42 Orcum ..., quasi -em m.). PETR. CHRYS. serm. 168, 3 (ad Luc. 15, 2 peccatores recipit) deus non criminis, sed hominis est -r (item de deo: SACR. Gelas. 720 fidelium -r animarum). MART. BRAC. fem. vit. 4 l. 50 dicentium esto tacitus auditor, audientium promptus -r (i. codd. plerique, adeuntium var. l., auditorum ed. Haase). ② in rebus ecclesiasticis; recipitur aliquis: in communionem: AVG. bapt. 3, 2, 3 p. 199, 3 cum -bus haeticorum et schismaticorum. c. Emer. 11 p. 195, 22 innocentis ... -em. in certam quandam ecclesiam: EPIST. pontif. 636 Thiel 14, 23 p. 375 quisquis propriae desertor ecclesiae ... ad aliam putaverit transeundum temereque susceptus fuerit et promotus, ... vel ipse vel -r eius atque provector punietur.

2 rursus accipiendo (sc. vigente vi praeverbii); recipiuntur: a homines: PS. CYPR. ad Novat. 11, 2 dominus Christus peccatorum remissor et paenitentium -r (cf. PS. AVG. serm. Migne suppl. 2, 1336 ut paenitens ... patrem -em deum reperire mereatur). PRVD. cath. 12, 144 Moses -r civium (sc. in libertatem). b regiones amissae: EVTR. 9, 13, 2 triumphum quasi -r orientis occidentisque egit (Aurelianus ut: HIST. AVG. Aurelian. 26, 7 imperator Romani orbis et -r o. OROS. hist. 7, 23, 5 o. et aquilonis -r. cf. p. 306, 74 et in nummis eiusdem e. g. Inscr. numm. imp. V l. p. 280 n. 141 restitutor orientis).

f. **receptrix**, -īcis (cf. etiam CHAR. p. 307, 11). i. quae recipit, admittit (significantur loca et res variae, nusquam tamen animantes; accedit gen. obi. praeter l. 13, ubi vox pro adi. ponitur); recipiuntur: 1 corporea: CIC. Verr. II 4, 17 praedarum ac furtorum -x (Messana urbs ut: 4, 150 f. ac praedarum. 5, 160). PS. APVL. Ascl. 2 terra sola ... omnium est -x omniumque generum ... restitutrix. PS. PROSP. vocat. gent. 2, 14, 23 in ... arca Noe universi generis animalium ... -e. 2 incorporea: in philosophia: APVL. mund. 19 p. 333 temperantia est -x ... naturarum ad diversa tendentium (gr. 396b6 ὑποδεχομένην). CHALC. comm. 278 silva corporea, i. ὄλη, est omnium qualitatū -x (CANDID. gen. div. 10. vice versa -x est ipsa qualitas: PS. AVG. categ. 12, 129 contrarietatis. 13, 142 magis et minus, quorum q. ... diximus esse -em [ad rem v. Arist. categ. 10b26]). EVSTATH. Basil. hex. 6, 3, 2 materiam -em (gr. p. 121^B τὴν δεκτικὴν οὐσίαν). cetera exempla: AMBR. in Luc. 8, 52 anima, quae -x est salutis. HIER. Didym. spir. 5, 18 invisibilis creatura ... simplex ipsa subsistens et alterius boni -x (recepta- var. l.). IVLIAN. Aug. c. Iulian. op. imperf. 4, 49, 2 disciplina aurium ... honestarum vocum -x. 5, 59, 1 innocentia ... proprii operis ... -x. AVELL. 94, 8 humana est facta natura vitiosa, -x ... mali. PS. PROSP. vocat. gent. 2, 26, 44 ut gratia ... primam sibi -em ... donorum suorum praeparet voluntatem. FVLG. RVSP. epist. 14, 24 l. 997 divinitas ... -x non potest esse tristitiae (sim. 17, 3 l. 110 mutabilitatis ... -x esse non potuit divina maiestas).

receptōrius, -a, -um. a recipere. i. q. ad recipiendum aptus: 1 adi.: TERT. resurr. 27, 5 cur Isaias (26, 20) cellarum proamarum potius vocabulo usus est et non alicuius loci -i? COD. Theod. 6, 30, 3 primicerii scriniorum, -orum etiam (sc. scriniorum, ubi recipitur pecunia sim.? nisi est subst. neutr., ut ad 2 pertineat). 2 neutr. pro subst., i. q. receptaculum sim. vel deversorium: SIDON. epist. 5, 17, 10 progredi episcopum de -o. GLOSS. p. 299, 48. GLOSS.¹ I Ansil. DI 1295 divorsorium: -um, hospitale. quodlibet (c. gen. rei receptae): HIPPOCR. num. sept. 42, 16 qui umor est animae -um, id est sanguinis. vict. 1, 10, 1 ventrem ... maximum -um ... sicci et humidi (gr. ταμι(ι)εῖον).

receptrix v. receptor. 1. receptor v. recipio.

2. ²receptus, -ūs m. a recipere. gen. sing. -uis e con. dub. p. 304, 16. de notione v. p. 309, 54. legitur in prosa orat. inde a CIC. eiusque fam., CAES. et corp. Caes., SALL., LIV. (fere 70^{ies}), in poesi raro inde a PVBLIL., VERG. (singulis locis), OV. (bis); saepe dat. fin. -ui (LIV. 42^{ies}), cf. l. 53sq., raro plur., v. l. 60sq. p. 309, 7sq. 62 et saepius sub IB. [it. ricetta, francog. vet. (et var. dial.), prov. vet. recet 'hospitium, refugium' sim. (cf. p. 309, 49); francog. helv. rəsá 'convivium post messem vindemiamve paratum'. cf. M.-L. 7112sq. Battisti-Alessio V 3248. Cortelazzo-Zolli² 1362. Wartburg X 146. 148sq. Schd.-Cr.] [confunditur in codd. praecipue cum recessus l. 60sq. p. 309, 53 (in falsa var. l. AETNA 336 PRISC. periheg. 189), regressus l. 62. p. 309, 33, praeceptus p. 309, 68 (restit. p. 309, 71).]

i. q. actio recipiendi (metonymiam v. sub IB): 1 subest notio sui recipiendi, recedendi (saepe accedit adi. tutus, e. g. p. 309, 8sq. 18sq. 37sq. 54sq.). A usu communi (indicatur, quis se recipiat, per gen. vel pron. poss. p. 309, 2. 27sq., quo per praepos. ad vel in cum acc. p. 309, 12sq. 17sq. 36sq. 40sq., unde per adv. vel praepos. ab l. 58. p. 309, 38sq. al.): 1 in re militari et usu inde derivato: a varia exempla: α in iuncturis selectis, sc. fere dat. -ui (quam formam a quibusdam inter adv. pont scribunt CHAR. gramm. p. 245, 23 DIOM. gramm. I 407, 28): ① -ui canere (-ūs c. l. 61sq., in -um c. AMM. 19, 11, 15. 20, 11, 8; adde p. 309, 55 et cf. -ui carmen QVINT. inst. 9, 4, 11): ② in compar. vel imag. (cf. Otto, Sprichw. n. 1510): CIC. rep. 1, 3 teneamus ... cursum ... neque ea signa audiamus, quae -ui canunt. Tusc. 3, 33 a quibus miseris cum ratio cecinit -ui. al., v. vol. III 265, 60sq., quibus adde e. g. OV. met. 1, 340 bucina Tritonis cecinit iussos inflata -us (-cess- var. l.). trist. 4, 9, 31 cane, Musa, -us (-cess-, -gress- var. ll.). COLVM. 6, 23, 2 vaccae libenter recurrit, cum pastoralis signo quasi -ui canitur. FRONTO p. 130, 13 quando orationi finiendae -ui canendum. ③ proprie: CAES. Gall. 7, 47, 1 Caesar -ui cani iussit (canere var. l.). et saepe, v. vol. III 265, 58sq. 65sq. 266, 39sq., quibus adde e. g. MACR. somn. 2, 3, 9 ut et ... progressui et ... -ui canatur.

② signum -ui (s. in -um l. 72sq., -ui symbolon ISID.): ② cum variis verbis: CIC. Phil. 13, 15 -ui s. aut revocationem a bello audire non possumus. SEN. dial. 3, 9, 2 inutilis est miles, qui s. -ui neglegit. ISID. orig. 18, 3, 1 ex his signis exercitus ... victoriae -ui accipit symbolon ((et) -ui Cantó Llorca). ③ cum verbo q. e. dare: LIV. 2, 62, 2 s. -ui dato (abl. absol. ut: 6, 8, 8. al. CVRT. 4, 6, 10. 5, 3, 23. AMM. 21, 12, 11 s. [in -um, dato [-ui pars edd. vet.; in -um etiam: 25, 1, 18]). 2, 64, 7 s. -ui dedit. et saepissime. SEN. dial. 5, 20, 4 CVRT. 4, 6, 13. 8, 11, 17 FRONTIN. strat. 1, 12, 11. al.

β cetera: CAES. civ. 3, 38, 3 celerem eorum *equitum* -um conspicati restiterunt *sequentes*. 3, 64, 2 hominum ... multitudine -s impediabatur. 3, 69, 4 *militēs* eodem, quo venerant, -u (-ui *var. l.*) sibi consulebant. BELL. Alex. 14, 5 ei, qui intrassent *vada*, ... ad -um ... impeditiores fore videbantur. Hisp. 25, 8 nostri equites in -u dum ad castra redeunt. SALL. Iug. 98, 3 uti suis -ui locus esset, *dux* collis duos ... occupat. SIL. 7, 331 ad ... fugam tutosque -us nunc nocte utendum est (STAT. Theb. 11, 52 fugam et t. in castra -us). *al.*

β respicitur facultas recedendi (ad B trahere possis l. 13. 21): **α in iuncturis selectis:** ① -um habere (*cf. l. 34. 39*): CAES. Gall. 4, 33, 2 ut ... expeditum ad suos -um habeant. 6, 9, 2 ad eos *Germanos*. civ. 1, 59, 2 celerem -um. PLANC. Cic. fam. 10, 11, 2 nullum alium -um Antonium ... habere, nisi *eqs.* LIV. 2, 58, 3 *Volsci* vastaverant agros, ut ... ad se -um haberet *plebs*. 30, 35, 7 liberum -um fugae. 31, 24, 15 tutum ... -um. *al. apud eundem.* ② -s est (*cf. l. 36*): CAES. civ. 1, 45, 6 hac nostris erat -s. 3, 45, 4 erat per declive -s (*ed. princ.*, -um *trad.*). LIV. 2, 65, 2 clivi, in quos ... tutus -s fuit (27, 17, 3 t. -s ad Romanos. 28, 14, 12 in aciem peditum. 28, 15, 8. *cf. 33, 8, 11 Philippo* in tuto ... -s non erat). 5, 38, 1 non praemunito vallo, quo -s esset. 25, 26, 14 Carthaginienses, quibus nusquam -s erat. 29, 34, 15 haud facilis -s (*derept-*, *decept- var. ll.*). *al. apud eundem.* ③ -um dare: CAES. civ. 1, 46, 2. 1, 46, 3 *equitatus* *nostr* tutiorem nostris -um dat. 1, 82, 5 propinquitas castrorum celerem superatis ex fuga -um dabat. 2, 30, 3. BELL. Alex. 7, 1 quod ... nullus in naves -s daretur.

β exempla cetera: POMP. Cic. Att. 8, 12^c, 2 *undique* contrahere copias *non* expedit, ne -um amittam. CAES. civ. 3, 46, 1 Caesar -ui suorum timens (3, 69, 2 -ui suo). 3, 51, 6 Pompeianis ... res ad -um difficultatem adferebat (*cf. Liv. 32, 12, 3 non* faciles ad -um angustias. 32, 17, 8 difficile ad -um locum). LIV. 8, 19, 8 *dux* brevitate ipsa loci facillique -u ... militem ... est tutatus (29, 7, 2 haud f. inde -u). 23, 43, 7 explorato cum firmisque praesidiis tuto -u praedatum ierat (38, 6, 7 iam vix t. -u [re-gressu *var. l.*]. 42, 59, 5). *al. apud eundem.*

2 extra rem militarem: **a translate (fere indicatur, quo [sc. ad quem statum sim.] quis recedat):** CAES. civ. 1, 1, 3 *Lentulus* ait habere se ... ad Caesaris gratiam atque amicitiam -um (-turum *var. l.*). LIV. 3, 2, 5 si *Aequos* paeniteat, tutum -um ad expertam clementiam fore. 28, 25, 13 omnia circumspectantes consilia nihil reliqui habebant praeter non tutissimum a malis consiliis -um, ut *eqs.* 42, 13, 3 Graeciae civitates ... eo processuras esse, unde -um ad paenitendum non haberent. PANEG. 2, 9, 1 quis ... publicis rebus non putasset inimicum tuum illum a statione castrensi ad quietem -um? **b proprie recedunt: res naturales:** TERT. orat. 11, 3 si irascendum est, non ultra solis -um (*i. occasum*; v. *Eph. 4, 26*). PANEG. 8, 6, 4 tot dierum ac noctium -u recursuque *aestuum*. *animantes:* SOL. 2, 48 (*antea: aves quaedam* nidos moliuntur bifori accessu) ut lux et morantes *mane* excitet et *vespere* -ui (*i. fere se recipientibus*) non denegetur. DON. Ter. Andr. praef. 3, 6 (*spectat ad v. 70*) ideo Terentium vicinitatis mentionem fecisse ..., ut modico -u (*recepti var. l.*) et adesse et abesse personam intellegamus.

B meton. fere i. q. locus tutus, refugium (sc. quo homo vel animal se recipere potest; v. etiam ad A1b; fort. addas p. 353, 22): CAES. civ. 3, 110, 4 fugitivis ... certus erat Alexandriae -s. SALL. Iug. 50, 3 ne forte *mons* cedentibus advorsariis -ui ac post munimento foret. VERG. Aen. 11, 527 in vertice montis planities ignota iacet tutique -us ([*recessus var. l.*; *cf. SERV. male* quidam 'r.' legunt; nam '-s' dicitur, quo se tuto exercitus recipit; unde et signa -ui canere dicuntur. *inde* ISID. orig. 18, 4, 4 GLOSS. V 172, 46]. PS. SIL. 8, 181 huc rapies ... viam t. que -us). STAT. Theb. 7, 443 placuit sedes fideique -us. TAC. ann. 13, 55, 2 *Romani* servarent ... -us gregibus inter hominum famem ([*receptos ... famam trad.*]. *item de -u animalium:* SOL. 7, 29 *perdices* spineis ... fruticibus -us suos vestiunt [*receptos var. l.*; *cf. Plin. p. 301, 29*]. 30, 17 anguium foveas et -us).

II subsunt aliae notiones, sc.: **A recuperandi:** PVBLIL. sent. O 11 (*translate*) occasio -us difficile habet ('o. *semel praetermissa aegre recipitur*' Friedrich, *ed. 1880, 208*). **B revocandi, retractandi, irritum faciendi (c. gen. obi.):** LIV. 4, 57, 4 *tribunus militum* ait, si res sineret, libenter se daturum tempus iis *collegis* fuisse ad -um nimis pertinacis sententiae. **C accipiendi, admittendi sim.:** *spiritum*, *sc. hauriendo:* QVINT. inst. 11, 3, 32 *spiritus* nec brevis ... nec in -u (*prae- var. l.*) difficilis. 11, 3, 53 -s longior et non opportunus. *animantes:* TERT. scorp. 10, 1 cum animae de corporibus excesserint et ... de [-u], dispici coeperint ([*Latinius, recepto ed. princ.*, respecto *cod.*]. *sc. in caelum* ut: 10, 5 ut ... illic de -u [*recepto Vrsinus, praefecto cod.*] examinarer, quo nisi admittendus pervenire non possem. *fort. huc spectat locus lacunosus* CE 662, 5 [a. 363] picinus ... -us [i. -ūs?]). PAUL. NOL. carm. 18, 81 *anima* in ... corpus revocata remixto corpore communi metet *fructus* indiscreta -u. OROS. hist. 1, 20, 3 quae *ianua* ad contrudendos damnatos -ui foret.

asca, basca, ... **recerel** ANTIDOT. Brux. 88. *vox magica obscura. Sannicandro.*

?recerno, -ere. *a re- et cernere.* NOT. Tir. 25, 80 -it (*in serie compositorum*). [*vix recte trad.* COD. Theod. 15, 1, 38 ut ... libero spatio -antur *aedificia* (se- *Gothofredus*).]

recerpo v. recarpo.

recertator, (-ōris) *m.* *a* recertari. GLOSS.^L II Abav. RE 13 -r: antagonista (III Abstr. AN 4 a.: -r, incitator), provocator ([i] -cent- *vel* -cept- *codd.*).

recertor, -ārī et **recerto**, -āre. *a re- et certare.* NOT. Tir. 34, 84^a -at. *i. q. contra certare:* RVSTIC. Conc.^S I 4 p. 182, 39. 190, 11 hi, qui ... ex sua corripī persona non sustinent seu ad -andum continuo irritantur. 208, 3 *Christiani* nihil ulterius contra ... *haeretici* vesaniam -antes. 222, 18 in hoc idem ... Cyrillus -batur.

deriv.: recertator.

?recessa, recessē, recessim v. recedo.

Holmes.

recessio, -ōnis *f.* *a* recedere. *abbreviari vid. re p. 311, 4.*

legitur semel apud VITR., bis in VET. LAT. et inde a saec. IV² non nisi in orat. soluta; plur. l. 29sq. [*ex addit. unius cod. AVG. trin. 3, 6, 11 ex tempore accessionis et -is; e con. Stephani pro se-* GLOSS. II 468, 39 ὑποχώρησις: recessus, -o.]

i. q. actus recedendi vel status eius, qui (quod) recessit, remotus est (unde quis quidve recedat sim., indicatur per praepos. ab l. 42. 45. 68 et sub 2c; gr. resp. ἀποστασία, nisi aliud annotavimus); vis praeverbii spectat potius: **1 ad motum retro contrave motum aliorum versum (hucine l. 39sq. et 2e?) vel ad actionis, rei vim minuendam, reducendam sim., sc. ad magnitudinem fort. priorem (maxime l. 30sq. 35, fort. et VITR.):** VITR. 1, 6, 9 in tam magno spatio *terrarum* unus ventus vagando inclinationibus et -bus varietates mutatione flatūs facit. PS. SORAN. quaest. med. 125 *febres quaedam* accessiones ... et -es habent (*item de febribus*: ISID. orig. 4, 7, 10 a. vel -um revolutio. *ceterum:* MACR. somn. 1, 6, 81 [*inter septem corporis motus*]. 2, 9, 3 Oceani a. ... et -o. *cf. etiam l. 20*). MACR. somn. 1, 18, 19 in posteriora signa migrando ... mundanae volubilitati contraria -e versantur (*antea:* quinque stellarum recessum; 18 *solem* contrario motu recedere). EVSEB. EMES. serm. 21, 7 *cum ignis exstinguitur aqua*, -o magis ignis est quam corruptela.

2 ad motum, quo quis (quid) alicunde quolibet avertitur, se alienat sim. vel omnino perit; respicitur actio, cogitatio sim.: **a cuiuslibet:** VET. LAT. Matth. 19, 7 (cod. 27) dare libellum repudii vel -is (*sim. loco gemino* Marc. 10, 4 [*ibid.*] l. -is vel r.; *utrobique gr. ἀποστασίον, cod. 3. al. et Vulg. repudii tantum; an locos ad 1 trahas?*). MAR. VICTORIN. adv. Arium 4, 31 l. 51 in primo existentiae dei filii actu ... passio exstitit ... -is a patre (*eadem res explicatur:* CANDID. gen. div. 4 [*antea:* generationem dei filii a deo ... esse ... iuxta effulgentiam] refulgentia ... assignat ... -em quandam secedentem in propriam substantiam). SERM. Arian. frg. 20 -o animae a corpore. HIER. in Os. 9, 11 l. 297 (*ad 9, 12 cum recessero ab eis Israelitis*) -o mea sive declinatio mea (*fere idem l. 299*). in Matth. 12, 26 -o daemou-

num, *sc. ab Iesu expulsum*. AVG. serm. 88, 23 (*ad Is. 52, 11 recedite ... et immundum ne tetigeritis*) istam -em spiritualiter intelligimus *eqs.* HESYCH. in lev. 17, 4 p. 1003^B *deus* invenit modum ..., per quem ... *Israelitas* removeat a figuris (*sc. sacris eorum officiis veritatem christ. praefigurantibus*), quando tempore (*tempus restituendum vid.*) harum *figurarum* -is fuerit (*sc. veritate christ. praesente*). CONC.^S II 5 p. 143, 27 (*episcopus officio recedit*) licet onus nullum ex -e mea futurum sit (*Migne gr. 37, 300^B ὑποχώρησεως*). GREG. M. moral. 5, 78 l. 41 *sancti spiritus* -e animus vacuus. 31, 49 (*explicat allegoriam*) *praedicatores* dum per diversa fugiunt, quasi quosdam -is suae saltus dederunt. GLOSS. anachoresis: remotio vel -o.

b eius, qui deficit, alienus est a deo, fide christ. vera sim.: VITA Anton. 68 p. 73, 23 sciens nequitas ipsorum *schismaticorum* ... et -em (*Euagr. p. 939 transgressionem*). HIER. in Ezech. 20, 8^a statim ... recedunt a deo, ut nullum sit spatium inter vocationem et -em. in Tit. 3, 10 l. 321 (*antea:* *haeretici* de ecclesia recedentes) quae -o propriae conscientiae videtur esse damnatio. SECVNDIN. epist. p. 895, 5 -em tuam ad veritatem ... converte. CONC.^S I 3 vers. Tur. p. 118, 28 -is concilium *non* ad communionem suscipere (p. 173, 28. 175, 24 principem -is c. [*utrobique apostatarum alia vers. I 5 p. 364, 18. 367, 24*]). RVSTIC. Conc.^S I 4 p. 130, 19 et orthodoxorum instantiam et haeticorum -em. EVSEB. EMES. serm. 19, 8 ab eo deo -o et daemonibus coniunctio. EPIPHAN. SCHOL. Didym. in I Ioh. 2, 18 p. 50, 11 voluntariam -em (*postea: se a collegio fidelium segregarunt*). **c eius, qui se a saeculo, peccatis sim. avertit:** PAUL. NOL. epist. 12, 7 voluntaria ab hoc saeculo -e. AVG. fid. et op. 11, 17 a talibus *peccatis*. in psalm. 75, 14 l. 16 a vetere vita. HESYCH. in lev. 6, 24 p. 853^C a malo -o. PS. ATHAN. c. Apoll. 1, 2 l. 41 per ... -em peccati (*gr. p. 1096^C ἀποχῆς*). **d eius, qui seditionem, rebellionem facit:** CASSIOD. Ios. antiq. 18, 4 p. 513 -em facere (*gr. ἐπὶ ἀποστάσει*). ORIG. in Matth. 17, 26

p. 656, 27 *ut traderent eum Christum ... quasi -is auctorem eqs.* **e** *eius, qui moritur (non nisi in inscr. christ., vix de sepultura; an ad 1?)*: CIL XIII 1029 -o bon(a)e memoriae Viviani, cum fecerit Octob(er) dies VII, an(norum) XLIII. 1030 (*si recte solvitur* INSCR. christ. Diehl 2845B) re(ces-sio) b(onae) m(em)or(iae) Victoriae, c(um) fecerit Ianuarius d(ies) XXII. 1158 -o Valentioni(s?) XI K(a)ll(endas) Iunias. *Keeline.*

recessor, (-ōris) *m.* a recedere. *i. qui recedit*: GLOSS. II 169, 24 (*in marg.*) anachorita: -r. *Hillen.*

recessum et 1. recessus, -a, -um *v.* recedo.

2. recessus, -ūs *m.* a recedere. *abbreviatur r p. 314, 63, rec p. 314, 62, recess p. 314, 64.* *formae decl. II^{ae} leguntur raro in codd. medii aevi, e. g. p. 314, 45 et CASSIAN. conl. 5, 26, 1 -ūs (-os codd. plerique); neutr. recessum v. p. 280, 34.* *de notione (v. etiam p. 314, 23):* SYNON. Cic. p. 442, 23 -s. secessus. ... adyta. delubra. GLOSS. -s: ὑπόστασις. ὑποχώρησις. locus secretus. -us: helustras (*anglosax.*). GLOSS.¹ I Ansil. RE 106 -s: sinus. *al.* *legitur in orat. soluta inde a Cic., CAEL., CAES., LIV., VITR., in versibus inde a VERG., OV.* [*francog. vet. resois 'solis occasus', med. reces 'otium' aliisque notionibus (recez, recés in iure et administratione rei publicae), prov. recés 'refugium amantium', cat. racés, recés 'locus securus'; ab -s ortum esse it. cesso 'latrina' putant quidam infra citati. cf. M.-L. 7114. Battisti-Alessio II 879. V 3217. Cortelazzo-Zolli² 327. 1331. Wartburg X 143. Coromines VII 173sq. Schd.-Cr.] *[confunditur in codd. e. g. cum 2. receptus p. 308, 44, recens MANIL. 4, 187 COLVM. 8, 17, 9 MART. CAP. 6, 652. al., recursus LVCAN. 6, 445 HEGES. 5, 34, 1 (in falsa var. l. VAL. MAX. 6, 9 ext. 7), regressus SOL. 35, 7 VITA Hil. Arel. 22 l. 17, secessus SEN. Herc. f. 709 PRVD. perist. 11, 221 CASSIAN. inst. 5, 21, 4. al. (restit. VAL. MAX. 7, 2 ext. 12).]**

I significatur actio recedendi (potius facultas l. 69. p. 312, 2sq.; opp. e. g. accessus l. 33sq. 48sq. 68. p. 312, 10. al., impetus p. 312, 5. 13sq., processus l. 41. 61. 71; indicatur per praepos., unde recedatur, l. 68. p. 312, 18. 22sq. [cf. p. 312, 28], quo, l. 74. p. 312, 14. 17): **A corporaliter; recedunt:** **1 res:** **a caelestes:** CIC. de orat. 3, 178 statum esse ... mundi ..., ut luna accessu et -u suo (*sc. ad solem et a sole*) solis lumen accipiat. nat. deor. 2, 49 solis tum accessus modici tum -us et frigoris et caloris modum temperant. div. 2, 89 cum ... caeli conversiones ... tantae fiant accessu stellarum et -u *eqs.* MANIL. 2, 91 seditio pelagus nunc sidere lunae mota tenet, nunc diverso stimulata -u (-um *var. l.*). 3, 626 Cancer ... extendit ... diem summum parvoque -u destruit. APVL. Plat. 1, 10 p. 201 rerum ordinator ... reversiones earum stellarum, ortus, obitus, -us, moras progressusque constituit. AVG. gen. ad litt. 4, 22 p. 121, 13 lux corporalis, antequam fieret caelum ..., quo circuitu vel quo processu et -u vices diei et noctis exhibere potuerit, non invenimus. MACR. somn. 1, 18, 4 stellae erraticae aut caeli viam sequuntur ... aut contrario -u in orientem ... versantur. 1, 19, 27 per horum septem astrorum transitum, stationem, -umve monstrari futura. HESYCH. in lev. 4, 6 p. 822^D fit Christo moriente solis -s, terrae motus (*cf. e. g. Vulg. Luc. 23, 45 obscuratus est sol*). *al.* **b flu-entes, sc.:** *aestus, mare, flumen sim.*: CIC. nat. deor. 3, 24 eorum aestuum ... certis temporibus vel accessus vel -us sine deo fieri nonne possunt? div. 2, 34 aestuum accessus et -us lunae motu gubernantur. COLVM. 8, 17, 9 piscina ..., quae profundi -u numquam destituitur. PLIN. nat. 2, 201 nascuntur terrae non tantum ... -u maris. POMPON. dig. 41, 1, 30, 3 ager -u fluminis restitutus ad pristinum dominum pertinet. SERV. Aen. 8, 696 Nili accessus -usque. PRISC. periheg. 189 Syrtis, qua tumor ... Tyr-rheni pellitur aestus accessusque furit siccisque -s harenis (*gr. 203 ἀπρω-της*). PRISC. LYD. solut. 6 p. 69, 24 -s maris Rubri (*opp. redundantia*). 6 p. 71, 8 per singulos ... dies duplices -us et accessus ... fiunt. *al.* *varia, quae per corpus recedunt vel exeunt*: VINDIC. med. 31 quo morbo eius nutrimenti fieri -us non sinatur. CAEL. AVR. acut. 3, 4, 25 ut gravatae partes potius adventu quam relevatae -u materiae videantur. **c cetera exempla:** CELS. 1 prooem. 24 qui medici nocentes homines ... vivos inciderint considerantque ... processus ... singulorum viscerum et -us. CAEL. AVR. acut. 2, 10, 70 dentium concubitus, ... et ... horum -s adeo, ut sit quaedam interiecta distantia oris hiscens. 2, 37, 194 concubatio lecti -u facili corpori cedens. *ibid.* ne lecti facili ... -u concava facia(n)t stramina. GREG. M. dial. 1, 7, 2 (*prodigium respicitur*) molem ... ab eodem loco longius recessisse, suoque -u largum fratribus spatium dedisse.

2 animales: *vario contextu*: CIC. nat. deor. 2, 34 natura bes-tiis ... motum dedit et cum quodam appetitu accessum ad res salutare, a pestiferis -um. SOL. 27, 18 cum premuntur a canibus, leones ... recedunt subsistentesque interdum ancipiti -u dissimulant timorem. HIST. AVG. Gall. 17, 3 ad tibicinem processit, ad organum se recepit, cum processu et -u canis iuberet. CLAUD. DON. Aen. 5, 445 p. 474, 6 Dares hunc ictum praevitavit ... et suffragio -us celeris ... frustratus est. RVSTIC. Conc.⁵ I 4 p. 73, 26 ad propria -um nobis facilem securumque esse ... deposcimus (*gr. I 1, 7 p. 73, 38 ἀναχώρησιν*). *in re militari*: CAEL. Cic. fam. 8, 10, 1

exiguitas copiarum -um, non dimicationem mihi tuam praesagiebat. CAES. Gall. 5, 43, 5 milites se sub ... vallo constipaverant -umque primis ultimi non dabant (*item in ipsa pugna*: LVCAN. 4, 514 dent fata -um ... licet, vitare instantia nolim. Ps. RVFIN. Ios. bell. Iud. 6, 140 p. 811 Iudaei ... disiecti tam impetus quam -us ... facientes [*gr. ὑποχωρήσεις*]). FLOR. epit. 1, 13, 17 Galli, qui Romam obsidebant, mille pondo auri -um suum venditantes. 3, 6, 6 sub ipso hostis -u.

B incorporaliter: **1 generatim:** CIC. Tusc. 4, 15 metus efficit -um quendam animi et fugam. Att. 14, 17^a, 7 sapienter in oratione gradatim tum accessus a te ad causam facti, tum -us. MANIL. 4, 187 ingenium ad subitas iras facilisque -us aequale (*recensus var. l.*). VAL. MAX. 3, 6, 1 strenua ingenia, quo plus -us (-ui *fere trad.*) sumunt, hoc vehementiores impetus edunt. PLIN. nat. 10, 211 est ... somnus nihil aliud quam animi in medium sese -s. GELL. 14, 1, 23 animorum impetus -usque moveri ... desuper a caelo. MACR. somn. 1, 11, 12 anima per ... longiorem ... puritatis -um in quaedam siderei corporis incrementa turgescit. *al.* **2 speciatim de exitu e vita:** SEN. suas. 2, 2 in securam quietem -s ex vit(a) est. EVAGR. vita Anton. 19 p. 871 metu quotidiani -us et seiungendi corporis iugi expectatione omnia caduca calcabimus (*cf. gr. ἀποθνήσκειν*). PEREGR. Aeth. 10, 5 (*v. Ios. 1, 1*) post -um Moysi ... Iesus filius Nave repletus est spiritu scientiae (Ps. PHILO antiq. 9, 1 [ex-*var. l.*]. 21, 1). Ps. AMBR. mans. 25 p. 29^B est ab hac vita -s. RVSTIC. Conc.⁵ I 4 p. 128, 30 sustinere illorum de vita praesente -um (*gr. I 1, 7 p. 158, 20 μετέστασιν*). *al.*

II significatur quod recedendo efficitur vel obtinetur (indicatur distantia sim. per adi. e. g. altus l. 71. p. 313, 49sq. 314, 16. al., intimus p. 313, 42. 314, 29. al., longus l. 44sq. p. 314, 10. 12 [aliter l. 37], vastus p. 314, 8. 11. 25. al.; indicatur, unde recedatur, per praepos. l. 37. 47 [cf. p. 311, 30]; iuxta ponitur e. g. latebra l. 55. 72. al., sinus l. 61. 63. p. 314, 40. al., thesaurus AVG. serm. 112A, 7 coll. Morin p. 260, 3 et p. 313, 2):

A respicitur potius status remotus, longinquus: **1 intercedit tantum distantia:** **a potius indicatur ipse status, distantia:** **a animantium:** *locutiones variae (saepe respiciuntur, qui alieni sunt a turba, a negotiis sim.; quaedam ad b² trahere possis):* CIC. Att. 10, 4, 10 me recess[ur]um et solitudinem quaerere (*cf. 12, 26, 2 mihi solitudo et -s provincia est*). LVCAN. 2, 522 (*loq. Domitius secum*) Romamne petes pacisque -us degener? 5, 745 (*Pompeius uxori*) non longos (*i. diutinos*) a me patiere -us. CLAUD. rapt. Pros. 3, 212. SIDON. epist. 2, 2, 2 quin tu ... subduceris anhelantibus angustiis civitatibus et ... fallis clementissimo -u inclementiam canicularum? *locutio in -u, fere i. q. separatim, retro (aliter p. 314, 58):* FRONTIN. strat. 2, 3, 1 fugatis ... Afris Hispanos, qui in -u spectantium more steterant, facile in deditionem compulsi. AVIEN. orb. terr. 1061 pars procul a pelago terras colit, inque -u gens agitat (*cf. gr. 903 διαφυγίς*). **β rerum:** MANIL. 2, 84 signa longo ... summota -u (2, 677 astra ex l. coeunt summota -u. LVCAN. 3, 477 tela ex l. ... missa -u. LAVS Pis. 198 [*de latrunculorum ludo*] calculus l. venit ille -u, qui stetit in speculis. VAL. FL. 5, 556 l. ... tuta -u puppis est. SOL. 35, 7 l. ab Hieru-solymis -u ... sinus panditur). VITR. 4, 8, 2 cellae paries conlocetur cum -u eius a stylobata circa partem latitudinis quintam. TAC. Agr. 30, 3 nos Caledones terrarum ac libertatis extremos -s ipse ... defendit.

b potius indicatur locus: **a vario respectu (indicatur locus in intimo alicuius rei positi e. g. l. 54sq. p. 313, 3sq., ita ut saepe etiam cogitari possit de notione formae introrsus sinuatae sub B illustrata):** **① incorporaliter:** **α partes intimae animi sim.**: CIC. Marcell. 22 cum in animis hominum tantae latebrae sint et tanti -us (*sim. AVG. epist. 151, 4*). SEN. dial. 9, 1, 1 quaedam vitia apparebant ... in aperto posita ..., quaedam obscuriora et in -u. amic. p. 30 magnos humanum pectus -us habet. PERS. 2, 73 compositum ius fasque animo (*animi var. l.*) sanctosque -us mentis (ARNOB. nat. 6, 11 p. 320, 4 introrspicere sensus vestros -usque ipsos m. CASSIAN. conl. 7, 3, 4. al.). Ps. QVINT. decl. 7, 7 servilium pectorum -us (AMBR. paenit. 1, 14, 68 in sinu mentis et -u p. sacr. 6, 3, 13. al.). DECL. in Catil. 105. PANEG. 4, 7, 3 profundos ... cogitationum -us. AMBR. fug. saec. 2, 10 peccator eo properet, ubi verbum est dei in illo sinu patrio, id est arcano ac -u dei. hex. 6, 10, 75 deus requievit ... in -u hominis, requievit in eius mente. PRVD. cath. 4, 27 in cordis medii sinu ac -u (CASSIAN. conl. 1, 22, 2. al.). AVG. conf. 5, 8, 14 altissimi tui -us et ... misericordia tua, deus, ... praedicanda est. CASSIAN. conl. 5, 19, 3 de -bus animae nostrae penitus exterminandi sunt motus perturbationum (FAVST. REI. spir. 2, 1 p. 133, 3. al.). *al.* **β varia occulta, obscura:** CIC. de orat. 3, 101 habeat ... summa laus umbram aliquam et -um, quo magis, id quod erit illuminatum, extare ... videatur. PLIN. epist. 3, 3, 6 vita hominum altos -us magnasque latebras habet. ARNOB. nat. 1, 63 p. 59, 6 quae mysteria nulli ... scire ... queunt ..., nisi quos ipse deus dignatus est ... in abditos -us the-sauri interioris inducere. PACIAN. epist. 3, 2, 1 totos librorum -us assiduus scrutator inquiris, occulta quaeque sollicitas. TYCON. reg. praef. p. 1, 4

regulae mysticae, quae universae legis -us obtinent (*postea*: veritatis thesauros).

② *corporaliter*: ① *in aedificiis*: Ov. met. 1, 177 (*respic. domus regalis Iovis*) marmoreo superi sedere -u. 7, 670 Phocus in interius spatium pulchrosque -us Cecropidas ducit (14, 261 p. sedet illa *Circe* -u). SEN. Phaedr. 522 *priscis moribus vivens* non in -u furta et obscuro improbus quaerit cubili (*opp.* lucem petit). QVINT. inst. 11, 2, 18 domum ... magnam et in multos diductam -us. VET. LAT. Is. 26, 20 (cod. 400. *al.*) populus meus, ... intra in -us tuos (*gr. ταμεία, Vulg.* cubicula). HEGES. 5, 1, 3 p. 294, 14 sanguine ... interiores ipsos stagnare templi -us (*gr. 5, 18 θείους περιβόλους*). 5, 34, 1 Iudaei ... in ipsa inrumpunt ... penetralia: omnes -us (*recursus var. l.*), omnia occupant, quae inaccessa ... erant (*cf. gr. 6, 122 ἀβάτους*). CLAUD. rapt. Pros. 3, 82 videbatur tenebroso obiecta -u carceris ... Proserpina. ENNOD. carm. 1, 1, 31 labyrinthos ... -us. *al.* ② *in terra (in mari l. 19. 33)*: Ov. met. 3, 157 cuius *vallis* in extremo antrum memorale -u (SEN. Phaedr. 933 [*Theseus Hippolyto*] licet in -u penitus e. abditus ... regna transieris poli ..., sceleribus poenas dabis). LIV. 38, 45, 9 consul ... Phrygiae -us omnes atque angulos peragrasti. SEN. nat. 3, 28, 3 procurrit aestus ex imo -u maris. CVRT. 7, 2, 22 deversoria regionis illius magnos -us habent amoenosque nemoribus. LVCAN. 2, 632 (*Pompeius filio*) mundi iubeo temptare -us. 3, 229 movit ... eos bellorum fama -us (*item c. adi. loci*: 8, 216 remotas Medorum penetrare domos Scythicosque -us. SIL. 12, 368 Sardoos. RVT. NAM. 1, 79 te, *Roma*, celebrat Romanus ubique -s. *al.*). 5, 125 Castalios circum latices nemorumque -us (CE 469, 1 [*vix ante saec. III ex.*] inter odoratos n. ... -us). 8, 291 Caspia ... immensos seducunt claustra -us. 9, 863 (*ad deum*) per secreta tui bellum civile -us vadit. IVV. 3, 230 est aliquid, quocumque loco, quocumque -u unius sese dominum fecisse lacertae. PS. QVINT. decl. 16, 6. PANEG. 2, 2, 1 cum ... ab ultimo Galliarum -u ... properassem (2, 31, 2 in u. terrarum -u). CLAUD. 5, 242 Indorum si stagna petas rubricque -us litoris, ... veniam. SVLP. SEV. dial. 1, 17, 3 inter eius *montis* -us anachoreta esse aliqui ferebatur. BOETH. cons. 3 carm. 8, 10 fluctibus abditos norunt *homines* -us aequoris. *al.* ③ *in caelo*: MANIL. 1, 542 quantis ... ferantur finibus astra, docet ratio, cui nulla resistunt claustra, nec immensae moles (caecive, -us (i. ceduntque *trad.*)). 4, 869 conditur ... vasto natura -u, mortalisque fugit visus. LVCAN. 6, 445 per aethrios exit vox illa, *sc. magae*, -us (PAVL. NOL. carm. 22, 80 in a. animo conscende -us. MART. CAP. 1, 9. ENNOD. carm. 2, 149, 7 [*per hyperbolē de fonte*] per a. emanat limpha -us). CLAUD. carm. min. app. 2, 88 (*de Hercule*) virtus ... digna ... sidereis post membra intrare -us. ④ *in inferis*: SEN. Herc. f. 709 est in -u Tartari obscuro locus, quem *eqs.* TERT. anim. 55, 1 Christo in corde terrae triduum mortis legimus expunctum, id est in -u intimo et interno ... et intra ipsam clauso. CLAUD. 3, 379 imo barathri ... -u. 5, 524 mandate *Rufinum* barathro ... infra ... -us Tartareos (MART. CAP. 1, 22 [*vers.*]). *al.* ⑤ *in corpore animantium*: SEN. nat. 6, 24, 2 *spiritus* in visceribus et patulo interioris partis -u commoratur. STAT. silv. 1, 2, 271 cum ... tuos tacito natura -u, *sc. matris*, formarit vultus. TERT. anim. 15, 3 esse principale in anima et certo in corporis -u consecratum. CYPR. laps. 14 in altis -bus viscerum virus inclusum. NOVATIAN. Cypr. epist. 30, 7, 1 (*in imag. de peccato*) sinuosi vulneris altos -us tractare (*item respic. vulnus*): RVFIN. Greg. Naz. orat. 6, 7, 3 si quis in corpore suo tumentis ... vulneris cavos intrinsecus habens -us *eqs.*). THEOD. PRISC. log. 3 cum ... vapor ... -us interiores petierit (*opp.* exteriora articulorum). PETR. CHRYS. serm. 99bis, 2 per medullarum -us, per secreta viscerum. SALV. eccl. 3, 48 *Lazarum* vermium globi etiam intra -us peresi corporis exararant. *al.* ⑥ *cetera exempla*: PETRON. 89 vers. 10 stipant graves Danai -us equi lignei. PLIN. nat. 37, 88 circulo praelucido ... neque in -u gemmae aut in deiecto residente, sed in ipsi umbonibus nitente.

β *praevalente respectu quietis, securitatis sim. (exempla certiora; vitatur fere turba sim., sed aliter e. g. l. 65. 68sq.; accedunt adi. e. g. tutus l. 67. 75)*: ① *corporaliter (in imagine l. 70)*: Ov. fast. 3, 71 iam, modo quae fuerant silvae pecorumque -us, urbs erat. 6, 755 lucus eum *Virbium* nemorisque (sui Dictynna -u, celat (i. tui, D., -us var. l.)). LIV. 5, 6, 2 *militem* hiemem opperiri nec, sicut aestivas aves statim autumno tecta ac -us circumspicere (-um var. l.). SEN. Ag. 74 non nox illis *regibus* alma -us praebet tutos. COLVM. 8, 17, 5 in ... stagnis longos piscibus -us et flexuosos in lateribus specus esse fabricandos. PLIN. nat. 10, 70 *hirundines* in vicina abeunt, apricos secutae montium -us (*cf. l. 64 et MART. 5, 67, 1 hibernos peterent ... cum ... -us Atthides eqs.*). MART. 6, 43, 9 urbis vicina iuvant facilisque -us. 7, 63, 3 (*in imag.*) Pierios tantum vati placuisse -us credis? 10, 58, 1 Anxuris aequorei placidos ... -us ... colui. *al.* GELL. 11, 3, 1 in Praenestino -u ... solus ambulans considerabam *eqs.* PAVL. NOL. carm. 16, 119 monstrat inaccessos humus incalcata -us. *al.* ② *incorporaliter*: HIL. trin. 12, 20 *fides* habebit ... inter adversa tutum defugiendi -um ... eritque ut infirmibus sunt post fugam cas-

tra. AMBR. obit. Valent. 72 sinus ... patriarcharum -s quidam est quietis aeternae.

2 *obducitur aliud*: AVSON. 27, 3 (398 S.), 33 *ostrea* protegit amnis, ut multo iaceant algarum obducta -u.

3 *respicitur potius forma a recto vel plano recedens, sc. cava, sinuosa sim.*: 1 *notione communi (indicatur aut ipsa forma aut locus ea forma praeditus; qui usus raro distingui possunt); respiciuntur*: a *specus*: VERG. Aen. 8, 193 hic spelunca fuit, vasto summota -u ([SERV. auct. -u: a vestigiis ... hominum]. *de eadem spelunca*: Ov. fast. 1, 555 longis spelunca -bus ingens abdit). AETNA 160 ora ... patula in promptu cernis vastosque -us (validosque var. l.). 336 (receptus *codd. plerique*). Ov. met. 11, 592 est prope Cimmerios longo spelunca -u, mons cavus. SEN. nat. 3, 9, 1 habere terram intra se -us cavos. 3, 16, 4. 5, 14, 1 edi e specu ventos -uque interiore terrarum. 6, 13, 3 cum supra terram frigus est, calent ... specus atque omnes sub terra -us. CVRT. 7, 11, 3 *specus* ultima ... altos -us habent. SOL. 38, 8 in cuius *specus* -u intimo Typhonis gigantis cubile positum. HEGES. 1, 30, 9 p. 55, 19 caeci intus antrorum -us. *al.* *pertinet ad antra sacrata (maxime oraculorum)*: Ov. met. 10, 691 fuerat prope templa -s, speluncae similis. LVCAN. 5, 183 in Euboico vates Cumana -u indignata *eqs.* STAT. Theb. 1, 509 salve prisca fides tripodum obscurique -us. CLAUD. 28, 29. MART. CAP. 1, 11 *Mercurius et Virtus* Cirrhaeos ... -us et sacra specus loquacia antra conveniunt. *al.* b *sinus maris (cf. ISID. nat. 44, 3 sinus maiores -us maris dicuntur, ut Caspius ..., minores autem anguli)*: Ov. fast. 4, 563 *Ceres* Sunion expositum Piraeaeq. tuta -u linquit. MANIL. 4, 613 *pontus* vasto ... -u Thessaliae fines ... praeterit. VELL. 2, 32, 4 Pompeius ... discripto paene in omnes -us maris praesidio navium ... terrarum orbem liberavit. MELA 1, 16 ad septentrionem, nisi ubi semel iterumque grandi -u abducitur, *Europa* paene ut directo limite extenta est. 1, 70 in -u intimo (PLIN. nat. 3, 99 *oppidum* in -u hoc i. situm. SOL. 27, 43). 1, 84 in -u posita Euthana. 2, 55 mare magno -u litorum acceptum (PLIN. nat. 4, 84 mare subit m. -u ... vasta ambiens spatia multasque gentes. *cf. MELA 3, 74 Arabici sinus* et os artius et latitudo minor est, maior ... -s). 3, 12 ora, nisi ubi modici -us ac parva promuntoria sunt, ... paene recta est. PLIN. nat. 3, 5 Oceanus ... Europam vel maxime -bus crebris excavans. 4, 9 Peloponnesus ... platani folio similis propter angulosos -us *eqs.* (*sim. MART. CAP. 6, 652*). *al.* SIL. 7, 410 classis ... litora Caietae Laestrygoniosque -us sulcabat rostris. 12, 439 aequor ... patulo ... -u diffundit campis secretum gurgite pontum. STAT. silv. 2, 14 placido lunata -u hinc atque hinc curvas percurrunt aequora rupes. FLOR. epit. 3, 6, 11 per omnis aequoris portus, sinus, latebras, -us, promunturia, freta. APVL. mund. 6 p. 300 *Ponti* extremus -s, in Maeotim senescit (i. *gr. 393a32 τὸ ... μυχῷ αὐτοῦ*). *al.* c *varia*: MANIL. 2, 374 convexo (-verso *trad.*) conduntur signa -u. SEN. Oed. 969 *Oedipus* ungibus lacerat cavos alte -us luminum et inanes sinus (*item de partibus corporis*: PLIN. nat. 8, 121 oculi *chamaeleonis* in -u [-o *trad.*] cavo. QVINT. inst. 1, 5, 32 *Graeci* vocant coelostomian, cum vox quasi in -u oris auditur. PHYSIOGN. 64. 72 qui ... nullum habent -um in medios pedes *eqs.*; *formam habitus corporis effectam* v. l. 53). nat. 1, 14, 1 sunt (p)utei, cum velut corona cingente introrsus ingens caeli -s est similis effossae in orbem specu. LVCAN. 5, 547 luna ... non gracili surrexit lucida cornu aut orbis medii puros exesa -us. 6, 40 *Caesar* pandit fossas ... et disponit castella iugis magnoque -u amplexus fines ... silvas ... claudit. STAT. Theb. 6, 751 *pugiles* erexere manus, tuto procul ora -u armorum in speculis aditusque ad vulnera clusi. PRVD. perist. 11, 221 adduntur graciles tecto brevior -us, qui laterum seriem ... exsinent (*item de parte cava aedificii*: PAVL. NOL. carm. 28, 182 *cella* trino ... -u dispositis sinuata locis). CARM. Année Épigr. 1994 n. 1210 (*saec. IV/V?*) sub angusto ... -u (*sc. fons?*). *al.*

2 *locutio in -u adhibetur ad indicandum, quod retro porrigitur (opp. in fronte; aliter p. 312, 40)*: *proprie in inscr. sepulcralibus (Veronensibus praeter l. 65, fere primorum saec., ut vid.)*: INSCR. Cavalieri Manasse, L'Area del Capitolium di Verona, 2008, 277 (*aet. Aug.?*) in fr(onte) (pedes) XXIII, in recessu) (pedes) XIII (i. *eadem abbrev.* Notiz. Scavi 1893 p. 14). CIL V 3562, 7 (*saec. I*) (i)n fr(onte) (pedes) VI, in recessu) (pedes) XV. 3500, 8 in recessu) (pedes) tot. 3531, 7. 3863, 1. VI 30556⁸⁶ in fr(onte) (pedes) tot, ... in agro) (pedes) (... et in -u (...). INSCR. suppl. Ital. 1257. *in imag.*: VAL. MAX. 7, 2 ext. 12 *pauper* in -u (*sec. trad.*) quam in fronte beator. QVINT. inst. 1, 4, 2 *professio grammatici* plus habet in -u quam fronte promittit.

Rey.

recestro v. recastro.
rechamus, (-ūs?), acc. -um m. [a re- et *cam-u- (*potius quam* -o-) 'incurvatio, flexus'; designari vid. *machinae tractoriae locus, ubi funis per orbiculos retro flectitur; stirps* *kam- etiam in adi. camurus (< *kamu-ro-) 'inflexus' et theod. vet. hamm f. (< *kamo-s-ön-) 'poples' agnoscitur; scriptura -ch- fort. usurpata est a voce hāmus, cum tota machina rechamo suspensa sit. Mei.] de NOT. Tir. v. p. 325, 34.

t. t. artis mechanicae, i. q. troclea (sed -um artiore sensu quam t. dici putant Callebat-Fleury, comm. ad loc. priorem): VITR. 10, 2, 1 (ad opera publica aedificanda) tigna duo a capite [a] fibulā coniunctā et in imo divaricata eriguntur ...; alliga[n]tur in summo troclea[e], quem (qu(a)e codd.) etiam nonnulli -um dicunt; in trocleam indu[u]ntur orbiculi eqs. 10, 2, 2 ad -um ... imum ferrei forficis religantur (de eodem 10, 2, 1 trocleae inferioris).

recharmido, -äre. iocose fictum a re- et nomine viri Charmides, cf. eodem loco charmidare. reflexive i. q. desinere Charmidem esse (ad sensum praeverbii cf. Moussy, Rev. Phil. 71, 1997, 234; sunt qui ad gr. χάρις alludi putent, ut simul intellegatur 'desinere laetari'): PLAVT. Trin. 977 (servus seni, quem C. se esse fingere putat; cf. 975 postquam ego me aurum ferre dixi, post tu factus es Charmides) proin tu te, itidem ut charmidatus es, rursum -a (decharm- coni. Ritschl praeter necessitatem).

rechrismaō olim legebatur CONC. Araus. a. 441 p. 78 l. 10 (ita ed. Crabbe, 1538; repetita crismatio codd.)

recidivātus, -ūs m. a recidivare, ut vid., quamquam id verbum postea invenitur. i. q. renovatio, resurrectio sim., sc. qua quid post mortem, excidium sim. recidivum fit (accedit gen. praeter l. 24): TERT. anim. 28, 2 si ... Pythagoras Platoni auctor est de animarum -u revolvibili semper ex alterna mortuorum atque viventium suffectione (resurr. 1, 6 -um animae corporalem). resurr. 18, 1 quae scripturae carnis -um pollicentur (cf. 53, 1 'corpus animale' [I Cor. 15, 44] animam esse quidam argumentantur, ut illum a carne avocent -um [illam ... recidivatam var. l.]). 30, 4 (respic. Ezech. 37, 1 sqq.) -us Iudaici statūs de recorporatione et redanimatione ossuum figuratur.

recidivo (-duo), -äre, -ātum. a recidivus (-duus). -du- in var. lect. l. 37. 45 (non iam legitur Ps. AVG. alterc. l. 395 H. [-duat vivus Migne 42, 1136^{extr.}, redidiva luce unus cod. et ed. Hillgarth]). de notione: GLOSS.¹ I Ansil. RE 122 (v. l. 41). 123 -ant: denuo ad quod prius fuerant revertuntur (-dib- vel -deb- codd.). [prov. vet. rezivar de morbis, 'redire', aquitan. (Périgord) recivā 'in morbum recidere'; a *recad- (cf. l. 72) orta sunt francog. vet. recaiver et var. dial. (e. g. delph. ræšivā, recheivīē), prov. recalivā. cf. M.-L. 7116. Wartburg X 144. Schd.-Cr.]

i. q. recidivum facere, renovare (recidivum fieri vel recidere l. 30. 47): 1 usu communi -atur affectus: Ps. AMBR. serm. 35, 1, 1 paschae mysterium ... -tum (-duatum var. l.) fidei annuae felicitatis gaudium et gloriam ministrat (subm- var. l.; de textu v. Courcelle, Rev. Ét. Aug. 2, 1956, 449). 2 t. t. med.: -at crisis vel dies criticus, quo morbus renovatur (absol., nisi l. 43 iungas -are ... egr.; huc spectat GLOSS.¹ I Ansil. RE 122 [med. p. 70] -are [-ari var. l.], id est renovare. cf. p. 317, 39 sqq.): GALEN. ad Glauc. 1, 5, 1 fol. 251^{1b} (sim. cod. Cass. p. 64^b, Vat. fol. 65^v) amat ... saepe dies artius ceticus (i. ἄρτιος κριτικός) ... -are, id est renovare atque commovere easdem egritudines. ibid. fol. 251va amat ... -are in XXI diem facta crisis (sim. cod. Cass. p. 65^a [ubi -duare], Vat. fol. 66^v). -ant homines, qui in morbum recidunt: GALEN. ad Glauc. 1, 5, 1 fol. 251va quidam videntur ... esse liberati et postmodum -dibunt, id est denuo egrotant (i. pro -divant; cf. cod. Cass. p. 64^b -debant, Vat. fol. 65^v -dibant).

deriv.: recidivatus (-ūs).

Bl.

***recidivus** (-duus), -a, -um. [a 1. recidere; cf. Leumann, Gramm. 1977, 304. Mei.] de origine, notione, differentia (vocem alii a cadendo, alii a caedendo dici putabant): CHAR. gramm. p. 126, 11 redidiva dicimus, quae post interitum redeunt, -a, quae ex suo casu restituuntur (affert p. 316, 14). SERV. Aen. 4, 344 -a post casum restituta (addit auct.: alii -um proprie dicunt, quod excisum denuo nascitur). 10, 58 tractus ... sermo est ab arboribus, quae taleis (Burmān, aliis trad.) sectis repullulant (pull- SERV. auct.); ergo illud solum -um dicimus, quod postea nascitur; unde modo -a Pergama dixit, quae renovantur eqs. (i. sim. ISID. orig. 17, 6, 10 -a arborum sunt, quae eqs. [postea: alii -a a cadendo dicunt ..., alii a recidendo eqs.]). GLOSS. -a: ex ruinis renascentia. renascentia, seu ablata, (mire; fort. sec. notionem verbi q. e. 2. recido). ex ruinis in integro restituta. redintegrata. redidiva vel reparata. restaurata ex ruinis.

al. de formis: -duus p. 317, 42 et in var. ll. e. g. p. 316, 49. 72 (cf. e. g. ac-, de-, oc-, pro-, suc-cidivus); formam -cativ- PLIN. phys. Sang. p. 276, 8 (v. p. 317, 53 sqq.) ad hanc vocem refert Önnersfors, 2006, ad l., ita ut scribatur -ca- ad exemplum verborum q. d. recompositorum, -t- per scripturam q. d. inversam (cf. -cit- in var. lect. p. 316, 53). legitur in versibus inde a VERG., in orat. soluta inde a CELSO, MELA. ['faenum cordum': venet. ardeliva, ardzariva, režadif, langob. (ticin.) aržadiw, redezi, rezedi, raet. occ. razdíf, or. ardzive; fort. a *recad- (cf. l. 65) ortum est hisp. recaída (Corominas-Pascual I 734 sq.). cf. M.-L. 7117. Battisti-Alessio V 3217. Schd.-Cr.] [confunditur in codd. saepe c. redivivus, e. g. p. 316, 17 26. 49; e coni. dub. SIL. 10, 256 SER. med. 49. 667. 914. al. (N. Heinsius ad CLAUD. p. 316, 29); in var. l. falsa MORET. 61 POTAM. tract. 1 l. 126 C.; v. Lan-

ge apud Curtius-Brugmann, Stud. zur gr. u. lat. Gramm. 10, 1878, 225 sqq.] vox, quam sec. etymologiam ad cadentia vel caduca pertinere exspectes, fere semper (sc. sub I) ea significat, quae post casum resurgunt, rursus oriuntur vel fiunt, renovantur sim.; qui sensus ortus esse vid. ab usu sub IA2 illustrato, cf. supra p. 315, 57 sqq. et v. Breitmeyer, Le suffixe lat. -ivus, 1933, 263 sq.

I usu communi, sc. cum notione resurgendi, fere i. q. renovatus, rursus factus vel ortus (unde quis -us sit, indicat praepos. ab p. 317, 10; cum abundantia quadam accedit rursus e. g. l. 47. 66, verba re- praefixo composita reparare l. 44. p. 317, 3, resurgere l. 19, resuscitare l. 45. 53; opp. caducus l. 48): A generatim: 1 -a sunt varia (sublucet notio herbarum renascentium [cf. 2 infra] maxime l. 26. 32. 39): a res: α corporeae: ① urbes (cf. p. 317, 2): VERG. Aen. 4, 344 (log. Aeneas; cf. p. 315, 55) me si fata meis paterentur ducere vitam auspiciis ..., -ā manu posuisses Pergama victis (7, 322 funestae ... iterum -a in P. taedae [SERV. sic taedae -ae, ut P.]. 10, 58 [cf. p. 315, 56 sqq.] Latium Teucri -aque P. quaerunt [rediv- cod. R saec. V]. SEN. Tro. 472 [redidiva var. l.]. cf. p. 317, 2 sqq.). CLAUD. DON. Aen. 10, 25 p. 295, 3 ne -a consurgat Troia. DRAC. Romul. 5, 115 Carthago -a viget post busta resurgens phoenicis in morem. ② aedificia sim.: CIL VIII 23969 (a. 383/8) (moenia) -a consurgunt (restit. Cagnat ex altero exemplari 23968^b moenia r(ecidiva)). INSCR. Alger. II 2 n. 4724 (= Année Épig. 1969/70 n. 691; saec. V) nymfis aude -os pandere fontis. COMPT. Carth. 1, 1 (in imag.; si recte restit.) passio Christi dilapsus erigit ... reci(di)vum domino templum (i. hominem lapsus; -um Krusch, redidivum Bulhart in schedis nostris). ③ quaelibet (adde SERV. l. 16): IVV. 6, 363 velut exhaustā -us (rediv- codd. plerique) pullulet arcā nummus ..., non umquam reputant mulieres prodigae, quanti sibi gaudia constant. TERT. resurr. 12, 6 universa conditio -a est. CLAUD. carm. min. 27, 66 (respic. phoenix avis) venas -us sanguis inundat (rediv- var. l.). AVELL. 59, 1 (in imag.; cf. l. 52) scandalorum -a nascuntur incendia. ENNOD. epist. 9, 6, 1 p. 232, 16 (in imag. ab arando sumpta) terga terrae ... infecunda (i. fere animum tuum inertem) ... -is ad ubertatem sulcis urgere.

β incorporeae: ① malae, molestae sim. (respiciuntur haereses l. 41 sqq. 52 sqq., cf. p. 317, 5. 19; v. etiam B): A vitia sim.: TERT. pudic. 20, 7 moechia de pristino -a. Ps. CYPR. pudic. 9, 3 -ae libidinis flamma (sc. apud senes; respic. Dan. 13, 8 sqq.). AMBR. in psalm. 61, 32 ut ..., si quis peccavit ante, peccare desistat nec -o errore moveatur. CARM. de Sod. 9 post diluvium -a hominum ... impietas iterumque mali nova pullulat aetas. NOVELL. Valent. 1, 1, 1 omnis ... -ae calumniae aditus. EPIST. pontif. 589 Schwartz p. 4, 7 scandali in Alexandrinam ecclesiam -is, ausibus inruerunt ([i. recidibus var. ll.], respic. haereses ut: 591 Schwartz p. 66, 26 temeritate. AVELL. 95, 4 semper isdem furoribus -is). B contentio, pugna sim.: HEGES. 1, 22, 3 -a ... bella reparare. 3, 26, 4 -a proelia resuscitare (PRVD. psych. 391 -a in p. [rediv- var. l.]). GREG. M. epist. 8, 12 l. 8 ne ... contentio -a ... gignat ex pace litigium (14, 13 l. 37 unde -a rursus excitetur c.). 9, 120 l. 17 se -o ... litigio fatigare. C varia: AVSON. 21 (419 S.), 74 quae bona praestas, imperator, efficit ne caduca sint; quae mala adimis, prospicis ne possint esse -a (-dua, redidiva var. ll.). SYMM. epist. 6, 20 post nuntium bonum sequentibus litteris sollicitudini nostrae -um aculeum subdidisti. 9, 50 iniuriam. AVELL. 56, 2 quae ... -a rursus dicuntur scandala concitari (respic. haereses ut: 104, 7 qui ... Eutycheis dogmata -a [-cit- var. l.] resuscitant). RVRIC. epist. 2, 4 p. 376, 15 (vergit ad B2a) causas ... vobis -i huius doloris exponam (antea: redidiva recordatione). ENNOD. carm. 1, 5, 41 pericula. al.

② quaelibet: A facultates, qualitates sim. hominum: TERT. anim. 24, 10 ipsa post oblivionem recordatio memoria -a est. Ps. AVG. serm. ed. Mai 48, 3 -o calore virescent emortua aevo viscera Elisabeth (respic. Luc. 1, 7 sqq.; sim. DRAC. laud. dei 2, 643 [respic. e. g. gen. 17, 17] mirantur ... senes Abraham et Sara -o fomite venas in sobolem caluisse suas). B vita sim. vel aetas: TERT. adv. Marc. 4, 25, 15 doctor legis (Luc. 10, 25) suscitatus ad spem aeternae vitae per exempla -ae (DRAC. laud. dei 1, 558 Ps. ORIG. in Iob 1, 31. 30). IVVENC. 4, 345 (sec. Ioh. 11, 23) Lazarus haec vitae -a in lumina surget ([rediv- var. l.]). sim. SEDVL. op. pasch. 3, 12 peracta -ae lucis operatione [respic. Matth. 9, 23 sqq.]). ARATOR act. 2, 545 infantia rursus fit -a seni (i. baptizato). C cetera exempla: TERT. adv. Marc. 1, 13, 5 Osirim renatum reciprocarum frugum ... et -i anni fidem argumentantur. ARNOB. nat. 3, 9 ut nova quaque sub oriente fetura deorum, quicquid prior aetas abstulisset, -a substitutio subrogaret. OPTAT. serm. 13, 6 si ... eadem forma in patribus ante praecessit, eadem in Christo etiam nunc -o sacramento florescit, scilicet ut innocentia ... iuguletur. SYMM. rel. 26, 2 -a cognitione, sc. iudiciali (-dua var. l.). MAXIM. eleg. 5, 151 longa est pietas, -a voluptas (resid-, rediv- var. ll.). GREG. M. epist. 9, 131 l. 35 quatenus post ... decisionem causae -a ... nullomodo valeat quaestio suscitari. al.

b animantes: **a homines** (*qualitas pro homine posita* l. 7): *gentes sim.* (cf. p. 316, 13 sqq.): SIL. 1, 106 (*de Romanis*) gens -a Phrygum (rediv- var. l.). DRAC. Romul. 8, 311 Priami -a domus ... post ignes reparata. *singuli:* EPIST. pontif. 577 Schwartz p. 121, 9 (c. *nomine agentis; indicatur male factum iteratum*) -us invasor Alexandrinae ecclesiae (i. *patriarcha haereticus restitutus*). CORIPP. Iust. 1, 25 (*respic. pater filius-que magistri officiorum*) successorque boni -aque gloria Petri ... Theodor. **β phoenix eiusve caro** (cf. p. 316, 19, 29): PS. AVG. serm. ed. Mai 37, 1 (*in imag.; respic. Christus*) surrexit de suo funere caro nova -a foenicis. CORIPP. Iust. 1, 350 ales ut ... cum phoenix innovat artus a busto -a suo ..., sic eqs.

2 -a sunt semina (zizania l. 19, *neutr. pro subst. l. 17; v. etiam ad 1 supra*); *respiuntur:* **a herbae, arbores:** MELA 3, 47 ut *agri fertiles*, cum semel sata frumenta sint, subinde -is s. segetem novantibus, ... *multas messes ferant.* *in imag.:* TERT. pudic. 16, 12 intellege, quanta secure censurae *Paulus apostolus* omnem silvam libidinum caedat et eradicet ..., ne quidquam de -o fructicare permittat. OROS. hist. 6, 17, 5 *post mortem Caesaris* -a s. (i. *belli civilis*) in eodem agro germinant (cf. p. 316, 44 sqq.). AVELL. 98, 2 -a Pelagianae pestis zizania (i. *haereseos*; cf. p. 316, 34). **b varia:** PRVD. c. Symm. 2, 822 -a ... s. *hominum* (i. *unde proles nascitur*; recidu-, rediviv- al. var. ll.). EVSTATH. Basil. hex. 3, 8, 9 *quidam omnia igne consumpta esse affirmantes* rursus de -is s. ... causas regenerationis inducunt (*gr. aliter*).

B speciatim in medicina respiuntur febres aliive morbi post intervallum redeunt vel ingravescentes: **1 -a pro subst. fem. (sc. febris? c. gen. morbum significante l. 29, 32; addasne l. 54?):** CELS. 3, 4, 12 ut Hippocrates, si alio *quam impari* die febris desisset, -am timere sit solitus (cf. Hippocr. aphor. 4, 61 *ὑποτροπιάζειν εἰσθῆναι*, sc. *τὸν πυρετόν*). PLIN. nat. 1, 24, 101 Pythagorea de -is morborum. 30, 104 lacerta viridis adaligata ..., quo genere et -as frequenter abigi affirmant (*inde* PLIN. med. 3, 17, 3 -as prohibet lacerta eqs.). RVSTIC. Conc.^s I 4 p. 222, 12 *Cyrrillum* incidere aegritudinis -am (GREG. M. epist. 11, 3 l. 6). p. 223, 4 iterum -am incurrat (EPIST. Merov. 2).

2 usu adi.: **a -i sunt morbi sim. (etiam in imag.):** AMBR. epist. 4, 11, 21 non fiat voluntatis tuae -a infirmitas (FAVST. REI. grat. 2, 5 p. 68, 18 respuisse -ā i. medicinam [i. *non credendo; respic. Ioh. 12, 37 sqq.*]). PETR. CHRYS. serm. 113, 3 (*antea:* post curam) -a ... letalis est saepius aegritudo (cf. supra l. 32). **b -us est dies criticus, quo morbus ingravescere solet** (cf. p. 315, 42 sqq.): GALEN. ad Glauc. 1, 5, 1 fol. 251va (*sim. cod. Cass. p. 65^a, deest Montepess.*) quartum diem firmum utilemque ad faciendam crisim et frequentem dicimus, sextum vero rarum atque infirmum et -duum.

II usu peculiari, sc. mera notione revertendi (accedunt verba re- praefixo composita l. 46, 49): *de malis in auctorem revertentibus* (cf. p. 319, 2 sqq.): PS. SVLP. SEV. epist. 6, 2 fateor ... me saepe armis eloquentiae tuae fuisse conterritum, sed frequenter, ut poteram, -a vulnera reponebam. *de via, qua quis revertitur:* SEDVL. carm. pasch. 4, 140 (*respic. Luc. 7, 12 sqq.*) agmine verso deponens trepidum -o tramite luctum ... revocavit pompa funebris parentem, *sc. filio revivescente* (*inde* op. pasch. 4, 12 in -um t.; *ad vitam restitutum alludi putat van der Laan, comm. 1990 ad loc. priorem, cf. supra p. 316, 61 sqq.*). *? de scintilla recidente, sc. forma recativ- (v. p. 315, 65 sqq.):* PLIN. phys. Sang. p. 276 l. 8 *grano salis in carbones vivos iacto, si scintilla ... in carbones reselit* (i. -sil-), pronunciat *uim aegrum* gravem languorem (habere; sane, si -am fecerit), morietur (i. *scintillam [se] -am facere, i. recidere, putat Ötnerfors, 2006, ad l.; an -am facit ipse aeger, ita ut locus ad IB1 pertineat?*).

pro subst. fem. l. 25 sqq., neutr. l. 17. p. 315, 60.

deriv.: recidivo; cf. recidivatus (-ūs).

cf. Onom.

Sannicandro.

1. *recido (recci-), -ccidī, -cāsūrus, -ere. *a re- et cadere. de scriptura et formis:* *stirpis praes.:* in codd. et papyris vet. praevalet *reci-* (cf. CASSIOD. gramm. VII 203, 6 [e *Caesellio; de consonantibus post re praepos. geminatis*] quod plerumque apud antiquos est, ut ducō redduco, cado -o eqs.; v. etiam Keeline, Glotta 89, 2013, 126 sqq.), e. g. FRG. scaen. inc. (Seider, Paläographie II 1, 1978, n. 6) 15 (*pap., saec. I*). GLOSS. biling. I 2, 128 (*saec. III; sed ibid. 10 reci-*). PLAVT. Men. 520 (*A, si ita legendum; rēci- postulat metrum*). TER. Hec. 47 (*A*). LIV. 44, 31, 15 (*V*). LACT. inst. 6, 17, 3 (*B*). HIL. trin. 5, 1 (*D, V. al.*). HEGES. 5, 8, 2 (*C, M*). AVG. conf. 10, 40, 65 (*S*). OROS. hist. 3, 1, 15 (*L*) *et fere semper in DIG. (F; -cc- in -c- corr. VLP. dig. 1, 6, 5. al.); rarius reci-, e. g. l. 66 et IVLIAN. dig. 28, 5, 38, 4 (F).* AVG. civ. 6, 8 p. 261, 23 (*C*), in *inscr. CE 1495, 2 (saec. I; rēci- sec. me-trum); codd. rec. et -c- et -cc- praebent (variant e. g. HIER. in psalm. 139 AVG. conf. 10, 40, 65).* *stirpis perf.:* *recci- in inscr. et codd. vet. semper, e. g. LAVD. Turiae 1, 15. CE 143, 3 (aet. inc.). PLAVT. Poen. 1369 (A, si ita legendum).* LIV. 24, 34, 11 (*P*). DIG. (*F ubique*); in codd. rec. etiam *reci-*,

e. g. TAC. ann. 6, 10, 2 *et in var. l. CVRT. 9, 5, 25. 10, 1, 16 CASSIAN. conl. 1, 13, 1. al. part. fut. semper reca- inde a* CIC. Att. 4, 18, 4 SVET. Aug. 96, 2, *saepius apud iuris consultos.* NOT. Tir. 11, 47 -it. *de mensura syll. primae:* *in stirpe praes. brevis est* PLAVT. Men. 520 -ent *et in versu dactyl.* DRAC. laud. dei 1, 107 -ente (*et saepius apud eundem, sc. maxime part. praes.*). VEREC. satisfact. 72 -ant; *anceps* TER. Hec. 47 -ere (*ubi recci-cod. A, reci- cett. plerique*); *longa in ceteris dactyl., e. g. apud LVCR., OV., PRVD. et in inscr. p. 317, 71, ceterum in iambis apud PHAEDR. (vix addas l. 25); recc- in oratt. CIC. praefert Zielinski, Das Clausegesetz, 1904, 179.*

in stirpe perf. longa est PLAVT. Poen. 1369. ENN. l. 36 (*nisi praes.*) *et ubique inde a* PROP., OV. *de notione:* SYNON. Cic. p. 442, 2 restagnat. ... revolvitur. -it eqs. GLOSS. -o: *μεταπίπτω*. -it: revolvitur, infertur. *μετέπε-σεν*. incidit, devenit. GLOSS.¹ II Philox. RE 7 -it: *ἐπανάτροπιάζει* (*potius huc quam ad 2. recido*). *legitur inde a* PLAVTO p. 319, 4, ENN., TER., VARRONE, CIC. *per totam latinatatem.* [a *recad-, nisi potius compos. a re-/ri- et *vocibus q. d. romanis:* it. *ricadere, hisp. recaer, port. recahir. cf. M.-L. 7115. Cortelazzo-Zolli² 1360. Corominas-Pascual I 734 sq. Schd.-Cr.] *[confunditur in codd. cum recedere saepissime, e. g. LVCR. 1, 857 LIV. 24, 29, 3 PLIN. nat. 5, 17 (in var. l. falsa VVLG. num. 16, 26), ceterum e. g. cum cadere, sc. perf. cecid-, e. g. l. 36 et SOL. 27, 17 VVLG. gen. 42, 36 (restit. BRVT. Cic. ad Brut. 24, 6), decidere e. g. PROP. 4, 8, 44 OV. rem. 611 (in var. l. falsa APVL. met. 4, 12, 8), redire e. g. BELL. Hisp. 17, 2 (e conl. dub. CAES. Gall. 5, 48, 1 [Pluygers]. QUINT. inst. 6, 3, 28 [Regius]); cuiusmodi lect. varias ut frequentissimas infra saepe tacuimus. loco lacunoso FRG. scaen. inc. p. 317, 64, dubio PLAVT. Poen. 485 recidebant (sic, i. rē-, fort. cod. A; recc- Lindsay, acc- per hiatum codd. cet., edd. plerique); e conl. inc. LIV. 43, 6, 9 -rent (Gronovius, alii alia; recipere trad.)].**

fere i. q. retrorsus cadere (introrsus, i. a superficie, l. 46; *vis praeverbii evanescere vid. e. g. l. 50 sqq. et saepe sub IIB3, per adv. retro firmatur l. 36. 48; saepissime indicatur quo, in quam partem, sc. maxime per praepos. ad vel in c. acc. vel per adv. loci; accedit enunt. consec. p. 319, 75. 320, 8 sqq. 46. 59; simul indicatur unde e. g. l. 38. p. 320, 15. 38. 40. 57, hoc solum e. g. l. 44. p. 320, 66; gr. resp. maxime πίπτειν eiusve composita, v. e. g. p. 320, 32. 34. 64. 68. 321, 24).* **I vigente notione motus localis:** **A quaelibet exempla:** **1 varia** (-unt animantes vel res): ENN. frg. var. 29 ille ictus [retro -it], in natem supinus (r. reced-, r. cecid-, retrocedit var. ll.). LVCR. 1, 1063 *quidam animalia suppa vagari contendunt neque posse e terris in loca caeli -ere inferiora.* PROP. 4, 8, 44 -it in ... suos mensa supina pedes (i. *eo, ubi pedes fuerant; item -it supellex:* APVL. met. 1, 11, 8 grabatulus ... me ... excussus humi -ens in inversum ... tigit). CVRT. 8, 11, 13 *milites saxi perculsi instabili ... gradu praecipites -bant.* QUINT. inst. 11, 3, 162 narratio ... prolatam manum, amictum -entem ... postulabit (*nisi ad 2*). PS. QUINT. decl. 5, 19 p. 105, 17. APVL. met. 1, 16, 6 funis, *quo me suspendere volui, dirumpitur atque ego de alto -ens comitem ...* superruo. 8, 5, 8 *equus vulneratus* -ens, qua sanguis effluerat, toto (t)ergo supinatus. LACT. mort. pers. 33, 7 malum (*sc. ulcus genitalium*) -it introrsus et interna comprehendit. PELAGON. 267, 2 *equus opisthotonus non in priorem partem procedit, sed retro in se ipsum -it (inde VEG. mulom. 2, 111, 1 in posteriore -it partem. cf. Hippiatr. gr. I p. 177, 20 ὀπίσσω πίπτει).* ORAC. Sibyll. 8, 243 (Aug. civ. 18, 23 p. 286, 17) -et e caelo ignisque et sulphuris amnis (*gr. ἐεύσει*). DRAC. Orest. 578 ut *Clytemestra* prostrato vivat Egisto ante oculos -ente suos. 757 (*verba Clytemestrae*) super ossa ruam -ens ... Egisti. **2 part. praes.** -ens *pro adi. fere i. q. caducus (hucine l. 42?):* SYMM. epist. 6, 70 par ... sumptus est semel solida conlocare, *sc. aedificia, et saepe integrare -entia (Scioppius, re)ced-, cad-codd.*). DRAC. Orest. 195 *Electra* sexus iners, -ens, miseranda, quid audet?

B qui (quod) -it, eo redit, ubi prius fuit (cf. IIA): **1 quaelibet exempla:** *Cic. div. 1, 123 in agro ambulanti ramulum adductum, ut remissus esset, in oculum suum -isse.* OV. epist. 14, 46 ter ... sustulit ensem, ter male sublato -it ense manus mea (*decid- al. var. ll.*). LIV. 24, 34, 11 cadentem navem ... ita undae adfligebant ut, etiamsi recta -erat, (*Gronovius, r. -ret, recepta -erant al. codd.*), aliquantum aquae acciperet. SEN. dial. 10, 12, 3 quomodo in tonsorem excandescunt, ... si quid capillorum extra ordinem iacuit, nisi omnia in anulos suos -erunt! epist. 57, 2 *pulvis* in ipsos, a quibus excitatus est, -it. CVRT. 5, 3, 20 *saxa* multorum ... manibus convolsa in eos, qui commoverant, -bant. **2 -itur in terram sim.:** CIC. nat. deor. 2, 66 et -unt omnia in terras et oriuntur e terris (*item opp.:* FIRM. err. 17, 2 ut et -ant in eam *terram* omnia et rursus ex ea orta procedant. AVG. civ. 6, 8 p. 261, 29 *semina* in terram, de qua oriuntur, iterum -unt). OV. met. 10, 18 in quem *mundum infernum* -imus, quidquid mortale creamur. 10, 180 -it in ... terram pondus *disci*. REGVLA mag. 8, 5 nos ... esse ... quasi quasdam terrae glebas ... erectas de terra, in suo sulcu (*sic*) denuo -suras. **3 -itur per circuitum:** EVSTATH. Basil. hex. 1, 3, 2 unde *circulus* coeperit aut quo -erit, non possumus invenire (*gr. p. 9^B εἰς ὃ κατέληξεν*).

II *evanescente notione motus localis:* **A** *significatur reditus quidam:* **1** *indicatur, quo quis (quid) -at:* **a** *in hominem, sc. -unt dicta vel facta in auctorem* (in caput alicuius l. 15. 18, in memoriam pueritiae suae, i. *ferre in se puerum*, l. 9): PLAVT. Men. 520 omnes in te istaec -ent contumeliae. Poen. 1369 malum postremo omne ad lenonem -it (redit var. l.). CIC. S. Rosc. 79 ut ... omnem suspicionem in vosmet ipsos -ere intellegas. Phil. 4, 10 Antonii amentiae poena in ipsum familiamque eius -at. 13, 19 quaecumque falso Antonius diceret in Octavianum ..., ea vere -ere in memoriam pueritiae suae. BRVT. Cic. ad Brut. 25, 1 ut Cicero se maledictis non abstinere, iis quidem, quae in ipsum dupliciter -unt. PS. SALL. rep. 1, 3, 2 neminem multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido -at. OV. met. 6, 212 (*loq. Latona*) Niobe me, quod in ipsam -at, orbam dixit. LIV. 25, 31, 4 pleraque eorum maleficiorum, quo debuerint, -isse. 36, 29, 8 Aetolorum prava consilia atque in ipsorum caput ... -entia. SEN. benef. 3, 27, 2 senator id, quod ebrius male optaverat, ut in se et in filios suos -ret, optavit. epist. 81, 19 mala exempla -unt in auctores (QVINT. inst. 5, 2, 2 TAC. ann. 6, 10, 2). CVRT. 9, 5, 25 ne in ipsius medici caput parum prosperae curationis -ret eventus. 10, 1, 6 -isse iram Alexandri in irae ministros. al. QVINT. inst. 6, 3, 8 risus habet ... sedem in deformitate aliqua et turpitudine, quae ... cum in ipsos dicentes -unt, stultitia vocatur. 6, 3, 32. al.

b *in statum priorem (hoc ita esse apparet e. g. ex pron. idem l. 38 sqq. 47. al., suus l. 34. 49. adi. antiquus, vetus l. 41. 46. adv. iterum vel rursus l. 36. 42. al. [cf. p. 318, 68 sq.], substantivo iterato l. 27. 34):* **a** *in quemlibet statum:* VARRO Men. 107 s(i) in somn[i]um -eris et ὀνδέ-ποτε, eris iterum experrectus (i. ed. Aldina Nonii, alii alia coni. pro textu gr. corrupto). LVCR. 5, 280 aer haut ... cessat gigni de rebus et in res -ere. CIC. Tusc. 5, 10 ab antiqua philosophia usque ad Socratem ... tractabatur, unde omnia orerentur quove -rent (reced- var. l.). PS. CIC. exil. 13 ut ego ad pristinum statum -am casus. VITR. 8 praef. 1 quae ... de aere nascerentur ... in caeli regiones reverti ... et in eam -ere, in qua ante fuerant, proprietatem professus est Euripides (cf. frg. 836, 11 N. εἰς οὐράνιον πάλιν ἦλθε πόλον). SEN. clem. 1, 1, 6 nemo ... potest personam diu ferre; ficta cito in naturam suam -unt. CE 1495, 2 (*saec. I*) respice ..., in nihil ab nichilo quam cito -imus. NERAT. dig. 41, 1, 14, 1 utrum locus maneat eius, cuius fuit aedificium iam sublatum, an rursus in pristinam causam -it ([an -er]it?). POMPON. dig. 49, 15, 6 mulier ... capta ... ac redempta in c. suam -it). **β** *in statum malum, peiorem:* CIC. Sest. 146 in eandem illam -ere fortunam, i. in exilium. BRVT. Cic. ad Brut. 24, 6 in eadem tenebras -isse (cecid- codd. plerique). LIV. 24, 32, 9 Syracusae ..., cum breve tempus libertas adfulsisset, in antiquam servitutem -erant. SVET. Iul. 17, 1 -it rursus in discrimen aliud inter socios Catilinae nominatus. LACT. inst. 7, 15, 16 Roma rursus ad regimen singularis imperii -it. al. in morbum sim. (cf. l. 54. 57. p. 320, 49 sqq.): FEST. p. 277 (suppl. e PAVLO p. 276) (re)morbescat, (in mor)bum -at (SEN. dial. 4, 36, 4 in morbos aegri irati -ēre. HEGES. 5, 8, 2 [in imag.] in veterem m. febris internae ... -bant [i. in bellum civile; cf. gr. 5, 255 ἀνεύσοον]). CELS. 3, 19, 6 ne in eandem infirmitatem (inbecillitatem var. l.) cito -at. AVG. serm. 52, 16 Rev. Bénéd. 74, 1964, 27 l. 236 videtur mihi iste ... in suam quasi aegritudinem spiritalem ... iterum -isse.

2 *non indicatur quo:* **a** -unt homines (sc. in statum peiorem, morbum sim.; cf. lbβ): CIC. Att. 12, 21, 5 (in imag.; antea: accipere medicinam) ab his me remediis, i. studiis philosophicis, noli in istam turbam fori vocare, ne -am. OV. rem. 611 iuvenis in portu paene salutis erat; -it (decid- al. var. ll.), ut cupidos inter devenit amantes. SEN. epist. 72, 6 hoc ... interest inter consummatae sapientiae virum et alium procedentis, quod inter sanum et ex morbo gravi ... emergentem ...; hic nisi adtendit, ... in eadem revolvitur, sapiens -ere non potest, ne incidere quidem amplius. **b** -unt res (sc. in eos, qui antea affecti sunt): SEN. dial. 5, 39, 3 remedium spatii dandi ut citius ira desinat, efficit; deinde custodit, ne -at. PLIN. nat. 28, 228 ne febres -ant in aegrum. RVT. NAM. 1, 312 mirus Latiis annalibus ordo, quod Lepidum, totiens -it ense malum (i. potius adi., i. ex Lepidis ortum, quam gen. plur.; simul intellegitur per ironiam adi. commune).

B *cetera exempla:* **1** *respicitur potius deminutio quantitatis vel virium sim.:* **a** -unt ea, quae ad pauciores attinent, pauciores afficiunt sim.: TER. Hec. 47 nolite sinere per vos artem musicam -ere ad paucos (SCHOL. p. 141, 11 redire). VLP. dig. 3, 4, 7, 2 (antea: si universitas ad unum redit) cum ius omnium in unum -erit (SOL. 27, 17 leaenae fetu primo catulos quinque edunt ... et postremo, cum ad u. materna fecunditas -it eqs.; cf. p. 321, 28). **b** -unt, quae ipsa (qui ipsi) minuuntur: res: LVCR. 1, 857 neque -ere ad nihilum res posse neque ... crescere de nihilo (PS. QVINT. decl. 13, 6 p. 271, 14 alvearium ... ad n. -it. PS. CENS. frg. 1, 3). COLVM. 6, 15, 2 cum iam ignis in favillam -it (vergit ad IB2). PORPH. Hor. ars 65 paludem in hoc -isse, ut iam aretur. DRAC. laud.

dei 2, 161 tu, deus, rursus reprimis flatus -entibus euris ([reced- var. l.]. Orest. 42. item de ventis: Romul. 8, 428 -ente procella [Peiper, resid-trad.]). 2, 634 (agitur de Sara anu) spes generis -ens et vis materna peracta. animantes: PLIN. nat. 5, 17 gens Maurorum attenuata bellis ad paucas -it familias (reced- var. l.). PAVL. dig. 33, 5, 13 pr. cum tota familia ad unum servum ... -erit.

2 *respicitur potius condicio inferior, peior sim.:* **a** -unt res: accedit enunt. consec.: CIC. Verr. II 5, 163 hucine tandem haec omnia -erunt, ut civis Romanus ... virgis caederetur? (SEN. contr. 9, 6, 6 h. scelera [saecula Madvig, fort. recte] -erunt, ut parricidium puellare sit?). BELL. Hisp. 17, 2 Pompei funestae laudes ... ad hanc fortunam -erunt, ut cives Romani indigentes praesidii simus. QVINT. inst. 2, 10, 3 eo ... res ista ... -it, ut ... inscitia declamantium eloquentiam corrumperet. SALV. gub. 3, 10 in hoc ... fides ... -it (reced- var. l.), ut eqs. al. cetera exempla: CIC. Sull. 91 quam cito illa omnia ex laetitia ... ad luctum ... -erunt. Phil. 7, 27 hunc tantum tuum apparatus ... ne ad nihilum -ere patiari (orat. 233 videsne, ut ordine verborum ... commutato ... ad n. omnia -ant eqs.? Att. 4, 18, 4 id, quod affirmat Cato, ego puto ... ad n. -surum. cf. p. 319, 34. 72 sqq. et COLVM. 4, 3, 5 quod nisi fecerimus, omnis impensa in cassum -at. IVLIAN. dig. 28, 5, 38, 4 ad irritum [al., v. vol. VII 2, 436, 14 sqq.]). CAEL. Cic. fam. 8, 14, 2 (in)vidiosa coniunctio Caesaris et Pompei non ad occultam -it (reced- trad.) obtreccationem, sed ad bellum se erumpit. LIV. 4, 2, 8 ne id Iuppiter ... sineret, regiae maiestatis imperium eo -ere (sc. ut plebei consules fierent). 30, 42, 18 commemorantium, ex quantis opibus quo -issent Carthaginiensium res. SEN. contr. 9, 2, 9 vestri fasces ... in quantum ... dedecus -erunt! PHAEDR. 3, 18, 15 delusa ne spes ad querelam -at. SEN. benef. 7, 2, 2 voluptas ... citius in contrarium -ens. CVRT. 5, 2, 14 mensam Darei ad ludibrium -entem, sc. pedibus Alexandri subditam (9, 7, 23 Macedonum fortitudinem ad l. -isse). PRVD. apoth. 878 vitiosum (i. res vitiosa) ... tristem -it in poemam. RVSTIC. Conc. I 4 p. 17, 7 usque ad tantam perturbationem, quae Christianorum sunt, -erunt (Migne gr. 78, 1397^c ἐνέπεσε τὰ ... πράγματα). DIONYS. EXIG. Greg. Nyss. creat. 18, 1 p. 376^A nisi ad mortalitatem hanc immortalitas protoplastorum -isset (gr. μετέπεσε). al.

b -unt animantes eorumve animi, membra sim. (confessio pro confitentibus l. 61): **a** in malam fortunam, sortem, condicionem vitae sim.: NEP. Alc. 7, 1 quod ... minus ex sententia rem gesserat, in invidiam -it. LIV. 2, 7, 8 consul questus est ex liberatore patriae ad Aquilios se Vitelliosque -isse (i. pro proditore se haberi). 44, 31, 15 ut in eam fortunam -ret rex in custodiam traditus (QVINT. inst. 6, 1, 23 cum dicimus, ex qua illi reo f. et in quam -endum sit. cf. l. 11. p. 319, 39). SEN. Herc. f. 269 Cadmea proles ..., quo -istis? (HIL. syn. 87 q. tandem in tantis haereticorum furoribus -emus, si eqs.? CE 143, 3 [lacunosum] q. -isti, anima). benef. 6, 39, 2 amicus in potestatem meam -at ..., sine me salvus ... esse non possit (v. etiam p. 321, 30). IVV. 12, 54 amicus naufragium timens illuc -it, ut malum ferro summitteret. PORPH. Hor. sat. 1, 6, 85 in malam estimationem apud cives. RVSTIC. Conc. I 4 p. 13, 23 mulier dum ab antiqua prosperitate -erit eqs. (Migne gr. 78, 1041^B ἐκπεσούσῃ). al. **β** in morbum, aegritudinem sim. (cf. p. 319, 43 sqq.): LIV. 24, 29, 3 (in imag.) Syracusani levaverunt modo in praesentia velut corpus aegrum (i. civitatem), quo mox in graviolem morbum -ret (SVET. Tib. 72, 2. VEREC. satisfact. 72 in nullo ... m.). CELS. 2, 7, 2 ne in malum habitum corpus eius -at. CAEL. AVR. acut. 2, 1, 2 in phrenitum (cf. 2, 10, 73 in phreniticam ... passionem). DIONYS. EXIG. Conc. I 5 p. 295, 38 in alteram -it aegritudinis, i. haereseos, qualitatem (gr. I 1, 6 p. 151, 17 ἐμπέτωσεν, altera vers. I 4 p. 233, 6 incurrit).

γ in actiones, mores sim. (sc. peiores): SEN. nat. 3 praef. 11 a divinorum conversatione quotiens ad humana -eris (i. contemplando). TERT. castit. 9, 5 de summo illo ... virginitatis gradu (cf. l. 66) in secundum -isse nubendo. ITIN. Alex. 40, 91 in id ... paenitudinis, ut eqs. HIL. trin. 1, 32 ad impietatem (5, 1 -ret ... in alterius haereseos i. deum unum patrem et filium professa confessio). 10, 37 cum Petrus ... in tam grave fidei periculum ter negando -ret (reced- var. l.). CONC. I 2 p. 84, 12 qui sub culpa -erunt paucorum subversione (= I 3 vers. Tur. p. 110, 13; Rustic. ibid. ceciderunt, gr. I 1, 3 p. 29, 21 ππτώτων). CASSIAN. inst. capp. 9, 6 quod nullus repentino lapsu conruat, sed paulatim ... -ens pereat. conl. 1, 13, 1 a summo bono. 3, 5, 1 de illo superiore gradu ... ad vituperabilem finem. DIONYS. EXIG. Conc. I 5 p. 239, 9 ne ... in crimen sacrilegii -amus (gr. I 1, 1 p. 36, 22 περιπέσομεν, altera vers. I 2 p. 48, 3 incurramus). GREG. M. dial. 2, 3, 9 per cogitationis lapsum sub nosmet ipsos -imus (reced- var. l.; opp. levamur). al., maxime apud CASSIAN.

3 *varia (raro apparente vi praeverbii vox vergit in notionem accidendi, incidendi; fort. -itur ad locum remotiorem in ordine successionis sim. l. 75, temporis p. 321, 16 sq.):* **a** -it aliquid ad (in) homines: **a** possessio, ius: CIC. Q. Rosc. 54 cum ..., quodcumque tibi exigeres, id in societatem -ret. IVLIAN. dig. 35, 2, 87, 6 si ... ad filium alterum hereditas